Epoché

Friedrich-Wilhelm von Herrmann
Francesco Alfieri

Martin Heidegger
Adevărul despre *Caietele Negre*

Ratio et Revelatio

Friedrich-Wilhelm von Herrmann a fost asistent al lui Eugen Fink (între 1961 și 1970) și este ultimul asistent privat al lui Martin Heidegger (din 1972 pînă în 1976). Din voia lui Heidegger, a fost desemnat principalul responsabil științific al *Gesamtausgabe*, începută în 1975 și încă în curs de publicare. Din 1979 pînă în 2000, a fost titularul catedrei de filozofie a Universității din Freiburg i.Br. Cercetările sale nu propun doar linii interpretative ale corpus-ului heideggerian, ci se dedică și filozofiei husserliene, de-a lungul anilor ocupîndu-se și de Augustin, Descartes, Leibniz, Edith Stein.

Francesco Alfieri este profesor de filozofie la Universitatea Vita-Salute San Raffaele (Milano). În 2016 a fost numit de Prof. Friedrich-Wilhelm von Herrmann asistentul său privat. De asemenea, colaborează împreună cu Prof. Guy van Kerckhoven la ediția critică a operelor lui Eugen Fink editate de Karl Alber. Face parte din Comitetul editorial al Colecției «Obras de Edith Stein» (Operele lui Edith Stein în limba portugheză). Este director științific al ediției critice în limba italiană a *Opera Omnia* a lui Hedwig Conrad-Martius la editura Morcelliana (Brescia). În 2015, la editura Ratio et Revelatio, a publicat monografia *Problema individualității: prezența lui Duns Scotus în gîndirea lui Edith Stein.*

EPOCHÉ

Seria Epoché este coordonată de
Iulian Apostolescu

FRIEDRICH-WILHELM VON HERRMANN
FRANCESCO ALFIERI

MARTIN HEIDEGGER
ADEVĂRUL DESPRE
CAIETELE NEGRE

Prefață de Arnulf Heidegger
Postfață de Hermann Heidegger

Traducere de
Paul Gabriel Sandu, Dragoș Grusea
și Alexandru Bejinariu

Ratio et Revelatio
2021

Serie coordonată de Iulian Apostolescu

Redactor: Iulian Apostolescu
Coperta: Narcis Cârciu
DTP: Stejărel Decu-Jerep

Traducerea s-a făcut după versiunea germană *Martin Heidegger. Die Wahrheit über die* Schwarzen Hefte (Duncker & Humblot, Berlin, 2017), cu consultarea originalului italian *Martin Heidegger. La verità sui* Quaderni neri. (© Morcelliana, Brescia, 2016)

Imaginea de pe copertă: Friedrich-Wilhelm von Herrmann și Martin Heidegger în ultima locuință a filozofului, Freiburg i.Br., 1974.

Copyright © 2021

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
HERRMANN, FRIEDRICH-WILHELM VON
Martin Heidegger : Adevărul despre Caietele Negre / Friedrich-Wilhelm von Herrmann, Francesco Alfieri ; trad.: Dragoș Grusea, Paul Gabriel Sandu, Alexandru Bejinariu. - Oradea : Ratio et Revelatio, 2021
Conține bibliografie. - Index
ISBN 978-606-9659-14-4
I. Alfieri, Francesco
II. Grusea, Dragoș (trad.)
III. Sandu, Paul-Gabriel (trad.)
IV. Bejinariu, Alexandru (trad.)
1

Editura Ratio et Revelatio, Oradea
Str. Sofiei nr 3, Bihor, România, 410183
e-mail: office@ratioetrevelatio.com
www.ratioetrevelatio.com

Cu prilejul împlinirii a patruzeci de ani
de la moartea lui Martin Heidegger

Prefață

La începutul anului 2013 am aflat că în *Caietele Negre* există locuri în care Heidegger discută tema evreilor sau pe cea a iudaismului (universal). Am înțeles imediat că publicarea acestor *Caiete Negre* va da naștere unor nesfîrșite dezbateri internaționale. Chiar în primăvara lui 2013 l-am rugat pe profesorul Friedrich-Wilhelm von Herrmann – ultimul asistent al bunicului meu și, potrivit unei dedicații scrise de el, cel care avea să fie principalul editor al operelor sale complete – să-și spună părerea despre aceste *Caiete Negre*, dar mai ales despre pasajele privitoare la evrei ce pot fi găsite acolo și care deveniseră deja publice, din perspectiva profundei sale cunoașteri a gîndirii lui Martin Heidegger. I-am înaintat profesorului von Herrmann această rugăminte, știind că bunicul meu nu îi pusese la dispoziție, spre lectură, manuscrisele acestor volume, exprimîndu-și în mod expres voința ca aceste volume să nu fie editate de el. Pentru un protestant a cărui credință este adînc înrădăcinată în credința creștină, aceste volume sînt dificil de citit.

În articolele și studiile despre *Caietele Negre* începeau să se răspîndească foarte repede expresii foarte pregnante precum „antisemitism onto-istoric" sau „antisemitism metafizic". Prima întrebare care se ridică în acest context este următoarea: Se poate vorbi, în genere, de un antisemitism inerent gîndirii heideggeriene?

Profesorul von Herrmann expune, în această lucrare, propriul său răspuns la această întrebare. El a găsit în persoana profesorului Francesco Alfieri de la Universitatea Pontificală Laterană un colaborator, care ne oferă aici o analiză filologică de ansamblu a volumelor 94, 95, 96 și 97 din operele complete, ceea ce face cu putință o nouă perspectivă hermeneutică asupra *Caietelor Negre*.

În ceea ce privește acuzația de antisemitism, cei doi fi ai săi, Jörg și Hermann n-au putut face altceva decît să scuture, neîncrezător, din cap. Amîndoi știu foarte bine ce prietenii apropiate a legat Heidegger cu mai mulți evrei și evreice. În epilogul acestei lucrări, tatăl meu a rezumat în cîteva puncte amintirile sale din acea epocă.

Aparițiile publice din perioada național-socialistă ale bunicului meu nu sînt un argument în favoarea antisemitismului său. Apoi nu s-a ținut deloc seama de faptul că volumele publicate pînă acum sub titlul de *Caiete Negre* au fost intitulate de Heidegger *Reflecții* și *Observații*. Aceste scrieri au fost publicate intenționat la finalul operelor complete, tocmai pentru că ele nu sînt inteligibile în lipsa unei bune cunoașteri a prelegerilor și a tratatelor sale pe tema istoriei ființei, care au apărut abia în cadrul operelor complete.

Titlul *Martin Heidegger. Adevărul despre* Caietele Negre poate da impresia unei excesive siguranțe de sine, însă există oare un mai bun cunoscător al gîndirii lui Martin Heidegger decît profesorul von Herrmann? În final, merită spus că bunicul meu n-a urmărit niciodată să transmită ceva de felul unei doctrine sau să alcătuiască un sistem filozofic, ci s-a concentrat, mai curînd, asupra formulării unei interogații care să vizeze esența.

Fie ca aceste contribuții din prezentul volum să facă posibilă această interogație.

Arnulf Heidegger
Administrator al Arhivei *Martin Heidegger*

Mulțumiri

Le sîntem datori cu mulțumiri cordiale domnului dr. Hermann Heidegger și domnului Arnulf Heidegger, executorul testamentar al operei lui Martin Heidegger, pentru ajutorul oferit pe parcursul acestei scrieri. Domnul Arnulf Heidegger ne-a pus la dispoziție fotografiile unor pagini din manuscrisul *Caietelor Negre* și ne-a oferit permisiunea de a le folosi în această lucrare. Îi mulțumim și doamnei dr. Veronika von Herrmann pentru sugestiile sale foarte importante, dar și pentru că a împărțit cu noi sarcina zilnică a confruntării riguroase cu textul, ajutîndu-ne astfel să trecem peste dificultățile întîlnite în cursul redactării acestei lucrări. Ajutorul și susținerea ei ne-au permis să ne concentrăm asupra muncii noastre, fără să fim vreun moment distrași de la ea.

Se cuvin mulțumiri și doamnei Anastasia Urban din partea editurii Vittorio Klostermann din Frankfurt am Main, dar și domnului dr. Ulrich von Bülow de la Arhiva Literaturii Germane din Marbach am Neckar.

Această carte a fost posibilă grație încrederii care ne-a fost acordată de către editura Morcelliana prin persoana președintelui său, prof. Enrico Minelli, dar și prin persoana editorului acestui volum, prof. dr. Ilario Bertoletti. Colaborarea cu editura Morcelliana a funcționat perfect, lucru pentru care trebuie să-i mulțumim în primul rînd domnului dr. Giovanni Menestrina, căruia i-a fost încredințat întregul schimb de scrisori inclus în această carte, care n-a mai fost publicat pînă acum, la fel ca și sarcina de a edita această carte. Sarcina lui n-a fost deloc ușurată de faptul că autorii au recurs destul de des la revizuiri ale muncii lor și s-au văzut deseori forțați să introducă nenumărate modificări în text. Mulțumindu-i lui, vrem să mulțumim tuturor celor

care au fost implicați editorial în acest proiect și au făcut cu putință apariția acestei cărți.

Le mulțumim, de asemenea, tuturor acelor cercetători ai operei heideggeriene care și-au asumat sarcina de a traduce această carte în alte limbi: Juvenal Savian Filho și Clio Francesca Tricarico (portugheză), Pascal David (franceză și germană), Pedro Jesús Teruel (spaniolă), Bernhard Radloff (engleză), Paul Gabriel Sandu, Dragoș Grusea și Alexandru Bejinariu (română), Raivis Bičerskis (lituaniană), Ilya Inishev (rusă) și Denyong Yang (chineză).

Dorim să îi mulțumim în mod deosebit lui Iulian Apostolescu pentru a se fi ocupat de revizuirea cărții noastre în limba română: competențele și capacitățile sale umane și intelectuale au fost pentru noi un sprijin valoros.

În cele din urmă, dorim să mulțumim tuturor celor care ne-au însoțit, într-un fel sau altul, în efortul nostru, o bucată mai mică sau mai mare de drum. Le mulțumim lui: Andrea Alfieri, Pater Saverio Biasi OFM, François Fédier, Jean Grondin, Jeremiah Hackett, Otniel Vereș și Raluca Lazarovici Vereș (din partea editurii Ratio et Revelatio), Giampaolo Azzoni, Franco Bertossa, István Fehér, Dieter Foerster, Lucia Menestrina, Murray Miles, Eugenio Parati, Günther Pöltner, Hans-Jörg Reck, Manuela Ritte, Marco Schiariti, Emanuele Severino († 2020), Helmuth Vetter, Adalgisa Villani și Pater Augustinus Wucherer-Huldenfeld.

Mulțumiri cordiale datorăm și *Societății Martin Heidegger* din Viena și *Societății Austriece pentru Analitica Dasein-ului*, al cărei sediu este tot în Viena.

Friedrich-Wilhelm von Herrmann și Francesco Alfieri

INTRODUCERE

„Ce este un stat totalitar e un lucru pe care oamenii de acolo [din Italia] nu l-au uitat încă, iar faptul că *un gînditor precum Heidegger rămîne pentru ei o manifestare a secularității* le este perfect clar. [...] În fond, un gînditor precum Heidegger nu poate fi judecat în funcție de laudele celor care nu înțeleg nimic, adică de laudele așa-numitelor mase".

H.-G. Gadamer, Scrisoare către F.-W. von Herrmann, 27 ian. 1988.

„Cum va putea o generație de farisei, care se bucură de atîta apreciere nu numai în Franța, dar și la noi, să îndure și să depășească situațiile dificile cu care se va confrunta mai devreme sau mai tîrziu?".

H.-G. Gadamer, Scrisoare către F.-W. von Herrmann, 11 apr. 1988[1].

Cuvîntul „adevăr" din titlul acestei cărți, *Martin Heidegger. Adevărul despre* Caietele Negre, nu are numai sensul de corectitudine, ci vizează, mai curînd, „scoaterea din ascundere" și „îndepărtarea confuziilor" în privința moștenirii heideggeriene. Prin urmare, această carte își propune să se asigure că acea colecție de manuscrise sau de caiete de notițe, cum le spunea Heidegger, cunoscute sub numele de „Caiete Negre", este înțeleasă potrivit adevăratului ei sens.

De la apariția lor în cadrul *Operelor Complete*, și chiar mai înainte de fi publicate, *Caietele Negre* au fost prezentate publicului

[1] Cf. capitolul al III-lea al acestei lucrări pentru textul complet al acestei scrisori redactate de Hans-Georg Gadamer.

într-o manieră profund distorsionată și denaturată. Cu puțin timp înainte de apariția lor, *Caietele Negre* au fost prezentate de către editorul lor și astfel de întreaga mass-media, mai ales de presa scrisă, atît la nivel național, cît și la nivel internațional, drept așa-zise dovezi ale antisemitismului, dobîndind astfel de la bun început o proastă reputație. Mai înainte ca primele volume ale *Caietelor Negre* să poată fi discutate și cercetate în detaliu, opinia publică a acceptat drept adevăr absolut faptul că toate aceste scrieri n-au niciun alt conținut în afara afirmațiilor antisemite. Astfel că de la bun început, și chiar mai înainte de a fi publicate, conținutul acestor *caiete* a stat sub semnul acestei anateme, care a distorsionat și discreditat orice altă posibilă cheie de lectură. Însă metoda celor care au contribuit la răspîndirea acestor interpretări care distorsionează și denaturează sensul *Caietelor Negre* nu lasă nicio urmă de îndoială asupra faptului că avem de a face cu o instrumentalizare a acestor manuscrise, care servește unui scop foarte precis. În loc să fie supuse unei analize cumpănite a conținutului complex al *Caietelor Negre* și a locului pe care îl ocupă ele în opera heideggeriană, conținutul acestor 34 de caiete a fost etichetat și discreditat printr-un singur gest, în modul cel mai eficace, pentru a trezi interes și pentru a face senzație atît pe scena națională, cît și pe cea internațională. Dintr-odată, caietele de notițe ale lui Heidegger au devenit subiect universal de dezbateri, iar punctul cel mai intens dezbătut era așa-zisul său „antisemitism onto-istoric" sau „antisemitism metafizic", în varianta sa italiană. A fost purtată astfel o *dezbatere intrigantă*, la care au participat mai întîi nespecialiști sau „nefilozofi", oameni care, sub pretextul că încercă să lămurească această chestiune, n-au făcut alceva decît să construiască o rețea complexă de neînțelegeri pe temeiul unui așa-zis indenegabil antisemitism al *Caietelor Negre*, mergînd atît de departe pînă la a vorbi despre nevoia rescrierii unui întreg capitol al istoriei filozofiei din secolul al XX-lea. Această abordare a fost, evident, legitimată din ce în ce mai mult, pe măsură ce opinia publică a confirmat-o și a sărit în

sprijinul ei prin intermediul publicațiilor a căror singură funcție era aceea de a face cît mai bine cunoscută această interpretare comodă a *Caietelor Negre*.

Aproape că nu mai exista nimeni care să admită că ceea ce devenise de-acum „cazul Heidegger" nu este în niciun caz supus dezbaterii în cadrul potrivit, și că discuția a fost luată ostatică de interese cu totul străine. Mai mult decît atît, i-a fost permis fiecăruia să-și împărtășească impresiile în scris, și s-a creat impresia că fiecare ia astfel parte la făurirea unei istorii, născute dintr-un soi de „conștiință colectivă". Iar această „conștiință colectivă" nu consideră doar antisemitismul *Caietelor Negre* ca fiind dincolo de orice îndoială, ci ajunge chiar să suspecteze că Heidegger ar fi făcut o manevră strategică, atunci cînd a conceput un sistem filozofic atît de apropiat național-socialismului, transformîndu-se astfel într-un avocat al acestuia din urmă.

Acum este limpede că o asemenea confuzie nu s-a putut naște doar pentru că dezbaterea legată de *Caietele Negre* a fost purtată de „nespecialiști", care au crezut în mod eronat că pot deschide o astfel de dezbatere, dînd astfel naștere unei situații extrem de dificile, care a determinat pe oricine declinase, pînă în acel moment, participarea la această discuție să înțeleagă că era imposibil și inutil să participe la dezbatere într-un climat atît de neprietenos. Este dincolo de orice îndoială că schematismele de gîndire specifice unui astfel de demers rămîn mereu străine de cercetarea filozofică temeinică.

Scrierea acestei cărți n-a fost deloc o sarcină ușoară, și imediat ce ne-am hotărît să pornim la drum am dat peste o serie întreagă de dificultăți pe care ne simțim datori să le împărtășim cititorului de la bun început. Să spunem însă, deocamdată, că începînd din ianuarie 2015, de cînd ne-am dedicat unui studiu atent al volumelor 94, 95 și 96 din *Operele Complete*, am fost neîncetat perturbați de la munca noastră de presa internațională. Citind articolele publicate în presă, era dincolo de orice îndoială că presupusul antisemitism al lui Heidegger, indiferent dacă era calificat drept

„onto-istoric" sau „metafizic", este singura cheie de lectură pentru acest tip de abordare a *Caietelor Negre*. Problema cea mai importantă nu consta însă doar în faptul că această perspectivă interpretativă promovată în presă s-a impus într-o așa de mare măsură încît a devenit un fel de bun comun al tuturor; problema încă mai mare cu care ne confruntam noi era aceea că această interpretare submina însăși nucleul gîndirii heideggeriene. Astfel, acea discuție publică despre „cazul Heidegger" pe care o invocau „apărătorii dialogului" sfîrșea prin a lua forma unei denaturări, al cărei singur scop era acela de a-i mobiliza pe specialiști. Dificultatea de care am devenit, brusc, conștienți a fost aceea că cineva care apăra teza unui „antisemitism onto-istoric" voia, de fapt, să alimenteze suspiciunea că drumul gîndirii lui Martin Heidegger a fost influențat în mod hotărîtor, încă din 1936, de antisemitismul său care și-a lăsat amprenta asupra tuturor operelor lui; în acest fel este ridicată o obiecție serioasă nu numai la adresa lui Heidegger însuși, ci indirect și la adresa celor care au depus ani de-a rîndul cele mai mari eforturi pentru a înțelege drumul gîndirii sale.

Această umbră aruncată asupra lui Heidegger, și anume cea a „antisemitismului onto-istoric", îl condamnă în chipul cel mai hotărît și îl face responsabil de a fi construit un sistem de gîndire înrudit cu modul de gîndire specific național-socialismului. Discuția despre „antisemitismul onto-istoric" avea însă, în același timp, scopul să demonstreze că gîndirea onto-istorică este în chipul cel mai radical în și prin sine antisemită. Odată cu această afirmație lipsită de orice fundament s-a răspîndit o concepție profund greșită, iar situația în care se afla Heidegger a fost înrăutățită încă mai mult de faptul că așa-zisul „antisemitism onto-istoric" astfel înțeles a fost denunțat chiar de către niște filozofi erudiți, care au început să-l considere drept un nou domeniu de cercetare al filozofiei. Atunci cînd celor care susțineau această afirmație lipsită de temei li s-a replicat că pasajele de text care se referă la evrei nu constituie o parte esențială a textelor, iar

această chestiune nu se bucură de o analiză sistematică în contextul concepției onto-istorice a lui Heidegger, editorul german al *Caietelor Negre* a găsit de cuviință să susțină contrariul, argumentînd că gîndirea onto-istorică a lui Heidegger este „în mod sistematic" antisemită. În cadrul unei conferințe susținute la o universitate americană, același editor a susținut chiar că există o dimensiune esoterică și una exoterică a textelor heideggeriene și a mers chiar atît de departe încît să susțină teza că e suficient să privești sub stratul exoteric al scrierilor lui Heidegger pentru a descoperi un nucleu esoteric, care nu este altceva decît antisemitism. Din păcate, niciunul dintre profesorii americani prezenți la acea conferință nu l-a întrebat pe conferențiar dacă poate oferi măcar un singur exemplu de text heideggerian drept dovadă a antisemitismului său esoteric. Tipic în cazul tuturor acestor afirmații clișeizate este faptul că autorul lor nu oferă nicio dovadă concretă în favoarea tezei sale, printr-o trimitere precisă la un pasaj din opera heideggeriană.

Un reproș similar celui adus lui Heidegger a fost adus, în Italia, împotriva întregii filozofii germane, care a fost acuzată de „antisemitism metafizic", începînd cu Kant și sfîrșind cu Nietzsche, Heidegger fiind considerat drept punctul culminant al acestui antisemitism. Cele șapte mari tratate cu caracter onto-istoric, care au fost redactate între anii 1936 și 1944, începînd cu *Beiträge zur Philosophie (Vom Ereignis)* [*Contribuții la filozofie (Despre survenirea propriului)*] și sfîrșind cu *Stege des Anfangs* [*Cărările începutului*] demonstrează însă contrariul: nici în cazul gîndirii fundamental-ontologice din *Ființă și timp*, nici în cel al gîndirii onto-istorice, care a crescut organic din cea dintîi, nu poate fi identificat nimic de felul unei atitudini antisemite sau anti-iudaice. Cît privește volumele încă nepublicate în cadrul *Operelor Complete* (al căror conținut ne este cunoscut, pentru că F.-W. von Herrmann este principalul editor al operei heideggeriene) nu poate fi găsit nicăieri vreun pasaj care să se refere la evrei.

Cei care susțin teza „antisemitismului metafizic" se bazează pe afirmații antisemite care pot fi găsite ocazional în operele

acestor filozofi, dar care nu se regăsesc în niciun caz în marile tratate sistematice ale acestora. A scoate în evidență, din motive care țin de apartenența confesională, astfel de afirmații antisemite, pentru a denigra filozofiile lui Kant, Fichte, Schelling și Hegel, sub pretextul că nu sînt altceva decît expresia unui „antisemitism metafizic", nu are nimic de a face cu un demers filozofic autentic. O astfel de abordare, care este absolut străină de orice analiză riguroasă a filozofiei speculative, își are temeiul într-o serie de idei preconcepute, motivate ideologic. Un sistem filozofic precum cel al gînditorilor amintiți mai devreme nu prezintă în niciun caz o viziune despre lume, ci constituie, mai curînd, o țesătură conceptuală perfect autonomă, care, prin esența sa, exclude ceva precum antisemitismul, indiferent de felul acestuia. Acest lucru este valabil și în privința gîndirii hermeneutico-fenomenologice și onto-istorice, care nu poate fi alcătuită dintr-un amestec de idei de tot felul, puse la un loc.

În ceea ce privește interpretarea denaturată a gîndirii heideggeriene răspîndită în Germania, aceasta se dovedește a fi, în structura ei, încă mai radicală. Susținătorii acestei perspective hermeneutice argumentează că Heidegger însuși, ca un critic al metafizicii, este expresia unei gîndiri care care consideră evreul drept chintesență a unei metafizici care trebuie criticată și respinsă în modul cel mai radical. În acest fel, evreului îi este atribuită în mod neîndreptățit o esență metafizică prin care este înregimentat tocmai în metafizica astfel înțeleasă, și pe care Heidegger a respins-o din răsputeri. Însă pentru susținătorii acestor concepții, atît antisemitismul onto-istoric, cît și cel metafizic sînt considerate adevăruri dincolo de orice îndoială, care nu au nevoie de vreo dovadă. Tocmai pentru a ne lămuri în privința acestor certitudini am considerat necesar să ne întoarcem la textele heideggeriene, și ne-a devenit imediat clar că niciuna dintre aceste critici aduse lui Heidegger nu poate fi susținută prin invocarea unor pasaje din opera lui.

În cartea noastră vom aduce o serie întreagă de argumente filologice, însă prin aceasta ea nu va deveni mai accesibilă

cititorului. La fel, nu vom face un secret din dificultatea textelor lui Martin Heidegger. Intenția noastră nu este aceea de a convinge pe cineva sau de a crea un „consens"; nu aceasta este direcția indicată de Heidegger în cadrul demersului său speculativ, și tocmai de aceea nu sîntem deloc înclinați să mergem în această direcție. Acea „logică a consensului" ne este perfect străină, iar judecăți de valoare în privința persoanelor și a operelor lor ni se par a fi pe deplin inadecvate. În cursul ultimilor ani, în direcția executorilor testamentari ai lui Martin Heidegger și a colaboratorilor acestora au fost formulate tot felul de aluzii ofensatoare în diferite articole de presă – dar și în cîteva cărți – în care au putut fi citite verdicte înfiorătoare și pe deplin neîntemeiate în privința lor. La astfel de provocări nu putem și nu vrem să răspundem aici. Într-o vreme în care anumite „cercuri culturale" își amuză publicul cu astfel de afirmații este limpede că profunzimea filozofică a argumentelor facile pe care le invocă nu este deloc suficientă pentru a-l convinge. În momentul în care ne-am convins că acea cale a dialogului la care speram a fost blocată chiar de cei care susțineau că o încurajează, ne-a devenit clar că interpretările și pozițiile lor nu pot fi susținute decît atîta vreme cît autorii lor se retrag în sine. Căci în cadrul unei dezbateri adevărate, castelul lor din cărți de joc construit cu atîta trudă s-ar fi prăbușit imediat – un pericol pe care ei și-au dorit să-l evite, tocmai pentru a-și păstra convingerile fundamentale cu caracter autoreferențial. Prin această lucrare ne propunem să oferim cititorului posibilitatea de a vedea complexitatea *Caietelor Negre*. Citind această carte, el va avea ocazia să înțeleagă adevăratul fel în care Heidegger a participat la mișcarea național-socialistă, dar și cauza pentru care Heidegger a evitat o confruntare dechisă cu regimul de atunci. Cititorului îi va deveni clar că iluzia pe care și-a făcut-o Heidegger despre mișcarea național-socialistă la începuturile ei a fost cea care a făcut posibilă cea de-a doua iluzie a sa, și anume aceea că „afirmarea de sine a universității germane" ar fi fost posibilă în acel context. Însă toate acestea (și încă

multe altele) sînt întrebări care trebuie puse în contextul respectiv și care sînt în măsură să ne dezvăluie o față mai puțin cunoscută a lui Heidegger. Această dimensiune mai puțin cunoscută a lui Heidegger cade adesea pradă unor interpretări aproximative, tocmai pentru acestea sînt de cele mai multe ori lipsite de orice fel de trimitere la pasaje sau texte heideggeriene.

Ținînd seama de rezultatele la care am ajuns, treptat, în cursul cercetării noastre, mai ales după publicarea, în 2015, a volumului 97 al *Operelor Complete*, am constatat că trebuie să ne intensificăm cercetarea în privința conceptului de auto-nimicire (*Selbstvernichtung*). Interpretarea noastră trebuia să țină seama de faptul că interpretări dintre cele mai diverse ale acestui termen dominau deja opinia publică, constituind adesea punctul de pornire al unora dintre cele mai catastrofale – și adesea pur și simplu inventate – perspective de interpretare asupra gîndirii heideggeriene.

Clarificarea conceptului central de auto-nimicire, care apare, de altfel, deja în volumul 96, a devenit astfel imperios necesară. Cititorul trebuie să înțeleagă însă că fără un apel continuu la una dintre lucrările fundamentale ale lui Heidegger, și anume *Contribuții la filozofie*, acest termen va rămîne neinteligibil. Heidegger utilizează terminologia specifică gîndirii onto-istorice, care va rămîne indescifrabilă pentru oricine nu este familiarizat cu această perspectivă interogativă și cu conceptele fundamentale ale lucrării amintite mai devreme. În anumite momente, putem observa cum critica lui Heidegger la adresa național-socialismului este exprimată prin aluzii subtile care utilizează anumiți termeni al căror sens nu poate fi clarificat decît ținînd seama de context. Devine, de exemplu, destul de clar că anumite concepte trec printr-un soi de transformare semantică, în vreme ce semnificația lor uzuală este complet răsturnată. Această răsturnare semantică redă foarte bine metoda lui Heidegger de a *trimite mereu la altceva*, sensul deplin al cuvîntului *depășind* adesea semnificația lui uzuală. Agilitatea cu care Heidegger execută

aceste jocuri de limbaj poate conduce adeseori cititorul pe o pistă greșită; dificultatea de a înțelege ce vrea să spună Heidegger în aceste pasaje constă tocmai în faptul că este nevoie să facem mereu recurs la alte opere heideggeriene pentru a putea surprinde sensul afirmațiilor făcute în *Caietele Negre*.

Prin urmare, este important să ne întoarcem la perspectivele interpretative care au iscat rumoare în rîndul publicului, pentru a putea vedea cît de dificil este pentru cei care le-au lansat și mai ales pentru cei care le susțin să păstreze credibilitatea acestei instrumentalizări dinainte planificate. Cele paisprezece pasaje care se referă la evrei sau la iudaismul mondial în volumele 95, 96 și 97 ale *Operelor Complete* abia dacă însumează, puse toate laolaltă, trei pagini în format A4, în vreme ce aceste volume, luate împreună, au în total 1245 de pagini. Toți termenii-cheie prin care Heidegger să referă la evrei și la iudaismul mondial își au originea în modernitatea de dată recentă și trebuie citite din perspectiva criticii făcute de Heidegger modernității. Se vădește astfel că atunci cînd vorbește de iudaism, de exemplu, Heidegger nu se referă în mod specific la evrei, ci la toți oamenii și la toate popoarele care trăiesc în spiritul modernității. Felul în care se vorbește despre evrei și despre iudaismul mondial în aceste pesaje, despre care Hermann Heidegger a spus, pe drept cuvînt, că nu sînt altceva decît niște pasaje marginale, este specific modului în care Heidegger se raportează critic la modernitate în cadrul abordării sale onto-istorice. Prin urmare, încadrarea pasajelor care se referă la evrei la rubrica „antisemitism", „antisemitism onto-istoric" sau, încă mai grav, „antisemitism metafizic" nu poate fi pusă decît pe seama unei confuzii absolute.

Pasajele privitoare la evrei din cele trei volume amintite mai devreme nu demonstrează nici „antisemitismul onto-istoric" al lui Heidegger, nici vreo altă formă de antisemitism. Ne vedem nevoiți să mai spunem încă o dată: tonul critic folosit de Heidegger în acele pasaje este prelungirea criticii modernității din perspectiva istoriei ființei. Gîndirea onto-istorică a lui Heidegger nu are

nimic de a face cu o gîndire ideologico-politică; privită sub unghiul provenienței sale conceptuale, ea nu este altceva decît o gîndire speculativ-fenomenologică. Cine vrea să o înțeleagă și să o interpreteze într-un alt fel demonstrează că nu este capabil să privească dintr-o perspectivă speculativă dimensiunea onto-istorică a gîndirii, născută din transformarea gîndirii hermeneutico-fenomenologice a ontologiei fundamentale din *Ființă și timp*, și nu este capabil nici să păsească pe urmele acestei gîndiri.

De la începuturile sale (1916), gîndirea lui Martin Heidegger a fost cît se poate de străină oricărui tip de gîndire biologico-rasială. Domeniul ei de interes a rămas decenii de-a rîndul neschimbat. Întrebarea care a călăuzit această gîndire a fost întrebarea privitoare la viața factică și la caracterul ei dinamic, care a fost mai apoi concepută ca existență (*Dasein*) factică și discutată sub aspectul raportului ei transcendental față de starea de deschidere ca adevăr al ființei și ca ființă-aici (*Da-sein*) în raportul său evenimențial (*ereignet*) cu adevărul ființei ca survenire care o vizează.

Pe temeiul considerațiilor onto-istorice care își au originea în analitica *Dasein*-ului din *Ființă și timp*, Heidegger va elabora o critică necruțătoare a național-socialismului în anii '30 și '40, caracterizîndu-l drept „principiu barbar", și nu va face niciun secret din opoziția sa față de Hitler și față de „nebunia" lui. În volumul 97 el vorbește, de exemplu, despre „agitația iresponsabilă pe care a răspîndit-o Hitler în Europa", despre „nebunia criminală a lui Hitler" și constată, de asemenea, că „mulți «intelectuali» nu au remarcat imediat în 1933 caracterul criminal al lui Hitler". În ceea ce privește evreii, într-o scrisoare din 9 februarie 1928, pe care i-o trimite soției sale, Elfride, Heidegger remarcă: „Evident că cei mai buni sînt evreii". Această afirmație se referea la studenții săi de la Universitatea din Marburg.

Aceste pasaje, ca și numeroasele observații critice extrem de tăioase la adresa național-socialismului nu sînt luate în considerare nici de cei care au fost portavocea acuzelor de antisemitism aduse lui Heidegger, dar nici de către comentatorii operei

sale care au format și ghidat, în ultima perioadă, opinia publică, mergînd pînă acolo încît s-au substituit lui Heidegger și au făcut eroarea de a rescrie *Caietele Negre* într-un chip cu totul arbitrar. Toate aceste pasaje au fost în mod intenționat trecute cu vederea, de dragul instrumentalizării *Caietelor Negre*, care a fost pusă la cale cu mult înainte.

Dezbaterea legată de Heidegger și de *Caietele Negre*, care a fost provocată în mod intenționat, a luat de la bun început – și ia încă – forma unor atacuri ignobile: avem, realmente, de a face cu acuzații lipsite de orice bună-cuviință, care nu apar doar în presa scrisă, ci și în publicațiile unor profesori universitari, care ar trebui, prin vocația lor, să aibă conștiința răspunderii și să se pună în slujba adevărului, dar care nu arată însă, prin tot ceea ce fac, decît că sînt complet lipsiți de decență și de *ethos* academic.

Martin Heidegger este și va rămîne pentru totdeauna un mare gînditor, cu care nu poate avea loc decît o confruntare *filozofică*, și nu una politică, motivată ideologic, la fel cum nici cu gînditorii trecutului nu este posibilă decît o confruntare și o dezbatere pur științifică și la obiect.

Considerațiile din această lucrare trebuie privite și ca o atenționare adresată intelectualilor, care are scopul de a le reaminti că sînt datori să-și supună rezultatele cercetării filtrului critic, astfel încît *discuția privitoare la Heidegger* să se poată purta într-un chip responsabil, fără apeluri la interpretări comode, care nu fac altceva decît să instrumentalizeze poporul evreu. Un astfel de demers este cu totul inacceptabil și rănește demnitatea unui popor, care a avut de suferit într-un mod atît de nedrept de pe urma nebuniei monstruoase a lui Hitler: față de acest popor ne declarăm astăzi solidaritatea, însă această solidaritate nu include și una sau alta dintre instrumentalizările care se fac pe seama lui.

Considerăm că este indicat să mai atragem încă o dată atenția cititorilor asupra faptului că nebunia dezlănțuită de Hitler și politica lui grotescă a fost criticată de Heidegger în termenii cei mai duri în capitolul intitulat *Considerații și sugestii* din *Caietele*

Negre. Se confirmă astfel cît de departe era el de național-socialism. Tocmai de aceea, trecerea sub tăcere a acestor pasaje din *Caietele Negre* – și mai ales a acelor pasaje care pot fi găsite în volumul 97 – este absolut intolerabilă, la fel cum este și interpretarea acelor intelectuali care se află astăzi pe prima pagină a ziarelor și care falsifică și abuzează de filozofia lui Heidegger, fără a fi însă capabili să-și susțină teoriile: instrumentalizarea lor organizată a scrierilor heideggeriene nu poate avea un viitor, și este condamnată să dispară în cel mai scurt timp.

Am constatat că este necesar să fac cunoscute publicului larg, prin intermediul acestei lucrări, cîteva scrisori încă nepublicate din corespondența mea privată cu Heidegger și Hans-Georg Gadamer, în care poate fi observat că instrumentalizarea unui gînditor nu este ceva care a apărut de curînd. Gadamer însuși este unul dintre martorii principali ai unei instrumentalizări asemănătoare, conduse de chilianul Victor Farías. Considerațiile care sînt cuprinse în acest schimb de scrisori arată o dată în plus cît de riscant este să ajungi, în acest fel, pe o cale greșită, care îndepărtează comentatorii scrierilor heideggeriene de adevăratul sens și de intențiile autentice ale acestora.

Dacă se dorește cu orice preț înlocuirea gînditorilor din trecut, atunci istoria se repetă. În cazul de față ne transformăm, în cele din urmă, în participanți naivi la repetarea unei controverse declanșate, la vremea lui, de Victor Farías, punînd în cel mai bun caz în scenă o variație pe aceeași temă.

Pe măsura ce zgomotul flecărelii a încercat fără prea mari șanse de reușită să acopere liniștea cercetării autentice, ne-a devenit limpede că munca noastră ar putea fi de ajutor celor care consideră că o investigare autentică a acestei chestiuni este absolut necesară. Prin intermediul acestei lucrări nu dorim altceva decît să punem la dispoziția cititorilor și a comunității științifice rezultatele cercetării noastre, în speranța că ele vor constitui punctul de pornire al unei interogații autentice.

La lectura finală a acestei cărți ne-am simțit obligați să împărtășim familiei Heidegger rezultatele muncii noastre. Acest lucru

s-a întîmplat în Freiburg, în data de 4 ianuarie 2016, cînd i-am prezentat domnului Arnulf Heidegger rezultatele muncii noastre în cadrul unei întîlniri private, și i-am vorbit, cu această ocazie, despre ușurința cu care *Caietele Negre* ale lui Heidegger au fost instrumentalizate de cei care fie nu erau deloc familiarizați cu gîndirea onto-istorică a lui Heidegger, fie nu țineau deloc seama de ea. Pentru a putea înțelege sensul multor afirmații din cuprinsul *Caietelor Negre* și pentru a le putea înțelege în contextul din care fac parte, fără a le supune unei violențe hermeneutice, nu există decît un singur drum, și anume *întoarcerea la Heidegger însuși*. În opinia noastră, instrumentalizările operei sale, care mai circulă încă și astăzi, deși sînt lipsite de validitate și fără vreun temei, vor lua astfel sfîrșit.

E limpede, așadar, că înotăm împotriva curentului. Sîntem deja priviți drept custozi plin de zel ai memoriei filozofului. Făcînd însă abstracție de acest lucru, ar fi o dovadă de lipsă de răspundere din partea noastră dacă am alege să tăcem – așa cum nota, la vremea sa, Heidegger însuși. Cititorul va putea observa că în această călătorie hermeneutică a noastră, Heidegger însuși va fi chemat să deschidă drumul prin reflecțiile sale. Dacă am reușit sau nu să determinăm *într-o măsură semnificativă* destinele încă necunoscute ale *Caietelor Negre* este un lucru în privința căruia nu ne facem prea mari griji.

27 ianuarie 2016, în Ziua Internațională a Memoriei

Friedrich-Wilhelm von Herrmann
și Francesco Alfieri

CAPITOLUL ÎNTÎI

LĂMURIRI NECESARE ÎN PRIVINȚA *CAIETELOR NEGRE*

Dincolo de instrumentalizarea naivă, care a fost înscenată pe baza prezumpțiilor unor interpretări facile

Friedrich-Wilhelm von Herrmann

1. Observații preliminare referitoare la *Caietele Negre* sau „Carnetele de notițe" ale lui Martin Heidegger

Caietele Negre, care poartă acest nume doar datorită culorii copertei lor și pe care Heidegger le numește „carnete de notițe" într-un text redactat în 1937/38, intitulat *Retrospectivă asupra drumului meu*, nu constituie un gen literar în sensul strict al termenului. Ele nu sînt altceva decît carnete de notițe filozofice, care însoțesc încă din 1931 operele în care Heidegger elaborează gîndirea sa onto-istorică. În aceste carnete filozofice Heidegger notează o serie întreagă de lucruri:

1. Gînduri concise, care iau forma unor aforisme, și asupra cărora Heidegger se oprește din cînd în cînd, dar care *nu pot* fi incluse în manuscrisele pentru prelegeri, conferințe sau tratate la care lucra în același timp, și care tocmai de aceea își găsesc locul în aceste carnete de notițe. Pe noptiera aflată lîngă patul său se aflau întotdeauna hîrtie și creion, pentru ca el să-și poată nota imediat ideile filozofice care-i veneau în perioadele de insomnie. Aceste idei erau mai apoi notate cu grijă în carnetul de notițe. Notarea acestor idei, la care m-am referit la acest punct 1, constituie, de fapt, scopul principal al carnetului de notițe.

2. În aceste carnete de notițe Heidegger mai scria, uneori, și părerile sau convingerile lui personale. Le numim „personale"

tocmai pentru că se deosebesc de aforismele despre care am vorbit la punctul 1 sau pentru că sînt idei cu un caracter mult mai fragmentar. Din rîndul acestor păreri personale sau private fac parte, printre altele, și afirmațiile sale privitoare la național-socialism sau la evrei și la iudaismul mondial. Faptul că Heidegger a corelat conceptul său de „gîndire calculatoare" elaborat, în primă instanță, dintr-o perspectivă pur onto-istorică, cu elementul iudaic (*das Judische*) a determinat o „confuzie" fatală, pentru că a creat impresia că gîndirea onto-istorică ar avea, în sine, o afinitate cu antisemitismul. Pornind de aici, întreaga gîndire ulterioară a lui Heidegger a devenit suspectă și a fost respinsă. Pentru clarificarea acestei teme, rugămintea mea este să urmăriți demersul amplu al lui Francesco Alfieri, la finalul căruia el ajunge la concluzia că nu există niciun pasaj de text care să confirme această „suspiciune". Întoarcerea la textele lui Heidegger este singura cheie hermeneutică cu care orice „interpretare naivă" poate fi cu ușurință respinsă. Prin calificativul „naiv" nu avem aici în vedere altceva decît rezultatul unei abrevieri superficiale a remarcilor lui Heidegger, ceea ce conduce inevitabil la rezultate neîntemeiate și nejustificate.

Observațiile lui Heidegger cu privire la „diagnosticul modernității" fac parte din elementele fundamentale ale gîndirii onto-istorice, care au, în sine, o structură riguroasă și sistematică. Ceea ce eu numesc gîndirea *pură* a lui Heidegger este gîndirea și structura conceptuală așa cum este ea expusă în *Contribuțiile la filozofie*[2] și în tratatele care îi urmează acesteia și care continuă dezbaterea acelorași teme. Această gîndire trebuie însă deosebită în mod cel mai strict de ceea ce eu numesc opiniile și convingerile „private" ale lui Heidegger sau de intuițiile lui politice private din anii '30, care nu se află în niciun raport cu structura pură a gîndirii de factură istoric-evenimențială (*ereignisgeschichtlich*

[2] Cf. M. Heidegger, *Beiträge zur Philosophie (Vom Ereignis)* [*Contribuții la filozofie (Despre Ereignis)*], în *Gesamtausgabe*, Bd. 65, hrsg. v. F.-W. von Herrmann, Vittorio Klostermann, Frankfurt am Main, 1989.

Denken). Faptul că un concept din cadrul gîndirii istorico-evenimențiale precum cel de „gîndire calculatoare" este corelat cu elementul iudaic nu transformă conceptul onto-istoric în sine într-unul antisemit. Gîndirea onto-istorică își are originea în gîndirea fundamental-ontologică, iar această filiație poate fi urmărită cu foarte mare precizie conceptuală, sarcină de care m-am ocupat în mod repetat în lucrările mele. Atîta timp cît, în carnetele de notițe, Heidegger face tot felul de observații ce țin de „diagnoza modernității", adică referitoare la „gîndirea calculatoare", dar fără să facă referire la „evrei", aceste observații aparțin gîndirii „pure" a lui Heidegger. Observațiile devin private și dobîndesc un caracter politic numai atunci *cînd* ele se referă, *într-un fel sau altul*, la „evreii".

Linia de demarcație pe care o trasez între gîndirea pură a lui Heidegger și comentariile lui private, cu caracter personal, nu separă, pentru mine, *Caietele Negre* de restul textelor lui Martin Heidegger, ci această linie trece *prin „carnetele de notițe"*, deoarece aceste carnete conțin, de asemenea, o mulțime de idei de felul celor descrise la punctul 1, și care aparțin gîndirii onto-istorice pure, în timp ce ideile descrise la punctul 2 au un caracter personal și privat. Acestea din urmă nu predomină însă nici măcar dintr-un punct de vedere pur cantitativ prin comparație cu ideile descrise la punctul 1. Din punctul meu de vedere, tot ceea ce ține de punctul 2 este absolut *neesențial*.

2. Originea confuziei în interpretarea *Caietelor Negre*

În anul 2014 încă se mai discuta dacă proiectul filozofic al lui Martin Heidegger are vreo legătură cu propaganda național-socialistă. Dar de această dată, confuzia a atins punctul culminant în momentul în care Peter Trawny, editor al *Caietelor Negre*, a adus „dovezi", despre care a susținut că demonstrează legătura lui Heidegger cu național-socialismul. Pe baza unor texte selectate de el, urma să ni se demonstreze că gîndirea lui Heidegger nu

este doar una care are un caracter național-socialist specific, ci că gîndirea sa trebuie privită ca sursă a antisemitismului; sau, mai degrabă, că gîndirea lui se împotrivește evreilor care stau în calea revenirii la istoria ființei. Prin urmare, critica la adresa evreilor trebuie atribuită unui „antisemitism onto-istoric". Pentru ca o astfel de interpretare să poată clama un caracter științific, ea trebuie să se bazeze pe o investigare hermeneutico-filozofică a textelor lui Heidegger. În caz contrar, există riscul ca interpretarea în cauză să sfîrșească prin a se abate semnificativ de la intențiile filozofului. Un motiv în plus pentru care este necesară studierea scrierilor lui Heidegger într-un mod sistematic și detaliat, prin care să-i poată fi sugerată cititorului o perspectivă interpretativă care emană exclusiv din moștenirea filozofică ce ne-a rămas de la Heidegger, ținînd mereu seama, în cazul „pasajelor despre evrei" de contextul istoric din care fac parte. Prin urmare, ar trebui să ne concentrăm în primul rînd atenția asupra unei examinări aprofundate a considerațiilor lui Heidegger: toate aceste elemente sînt esențiale pentru ca cercetarea noastră să se ridice la standardele unei lucrări științifice, care nu are nimic de-a face cu instrumentalizarea politică și cu perspectiva „naivă" elaborate de Peter Trawny.

Este adevărat că această abordare hermeneutică, a cărei elaborare este imperios necesară, a fost extrem de solicitantă pentru ambii autori ai acestei cărți. Am știut însă de la bun început ce ne așteaptă, dacă ne propuneam să revenim în mod repetat, în demersul nostru hermeneutic, la scrierile lui Heidegger, mai ales atunci cînd omisiuni caracteristice interpretărilor lui Trawny, care pot fi văzute dintr-o privire, ne-au făcut să ne dăm seama că ne aflăm în mijlocul unei „instrumentalizări" politice a gîndirii heideggeriene. Într-adevăr, interpretările lui Trawny au fost gîndite să funcționeze ca o cutie de rezonanță pentru „alte fragmente", care, la rîndul lor, nu sînt inteligibile decît prin omiterea voită a textelor. Cercetarea noastră a trebuit să se intensifice tocmai pentru că argumentarea transparentă a lui Heidegger ne-a

constrîns să urmăm pas cu pas, în interpretarea textelor, firul lor interpretativ, dacă intenția noastră era într-adevăr aceea de a ne întoarce la surse și de a pune astfel în practică *epoché*-ul fenomenologic. Prin urmare, intenția noastră nu este alta decît aceea de a produce un material de cercetare care ar putea fi util cititorului. Cu toate acestea, prin această lucrare nu ne propunem să construim o „apărare conservatoare" a lui Heidegger sau să onorăm memoria sa. Astfel de întrebări sau clasificări nu sînt potrivite pentru o cercetare echilibrată. Apelînd la ele nu am face altceva decît să așezăm obstacole în calea cercetării, care, imediat ce refuză să mai pună sub semnul întrebării propriile „rezultate", devine fără să-și dea seama reversul gîndirii toalitare, a cărei singură miză este instrumentalizarea unor texte.

Dar acum aș vrea să însoțesc cititorul în încercarea lui de a se familiariza cu editorul *Caietelor Negre* și cu cariera sa academică, pentru că există cîteva elemente din istoria sa personală care ne ajută să înțelegem mai bine motivația „deciziilor" luate de el.

L-am cunoscut pe Peter Trawny la scurt timp după doctoratul la Wuppertal (1995) și după publicarea disertației sale *Martin Heideggers Phänomenologie der Welt* [*Fenomenologia lumii lui Martin Heidegger*][3]. Pentru că a fost elevul colegului meu Klaus Held, față de care aveam cea mai înaltă prețuire, m-am arătat de la bun început foarte deschis față de el. De-a lungul anilor – și la cererea lui Klaus Held – am încercat să-l promovez pe Peter Trawny, de ex. prin susținerea numirii sale ca profesor extraordinar (neplătit) la 6 ani de la habilitarea lui (2000) cu o teză intitulată: *Die Zeit der Dreieinigkeit, Untersuchungen zur Trinität bei Hegel und Schelling* [*Timpul Trinității, cercetări asupra Trinității la Hegel și Schelling*][4].

„Eroarea hermeneutică" pe care a comis-o Peter Trawny în interpretarea sa „personală" a unor pasaje, care a condus la o

[3] Cf. P. Trawny, *Martin Heideggers Phänomenologie der Welt*, Verlag Karl Alber, Freiburg-München, 1997.

[4] Cf. Id., *Die Zeit der Dreieinigkeit, Untersuchungen zur Trinität bei Hegel und Schelling*, Könighausen & Neumann, Würzburg, 2002.

neînțelegere fatală a *Caietelor Negre*, m-a surprins la început. Apoi am decis să rup tăcerea, atunci cînd am realizat – în cursul colaborării mele cu Alfieri – că Trawny a declanșat o mulțime de interpretări care instrumentalizează gîndirea heideggeriană, interpretări care, în căutarea lor nesăbuită de consens, nu aveau alt scop decît acela de a alcătui o structură conceptuală subversivă, care nu avea la bază niciunul dintre textele lui Heidegger. Am devenit pe deplin conștient de acest lucru, cînd mi-am dat seama că încearcă cu disperare să găsească consensul altor „colegi". Desigur, aceasta nu este abordarea unei persoane care caută în mod responsabil dovezi în favoarea tezei pe care o susține. După ce am depășit starea de uimire, am luat decizia de a reacționa *în mod responsabil, însă cu hotărîre*, pentru a ajuta cititorul să se elibereze de confuzia creată. Pentru a reuși acest lucru a fost nevoie să mă întorc la textele lui Heidegger și la studiul sistematic al surselor. Uimirea mea inițială a făcut loc dezamăgirii, pentru că fusesem multă vreme convins că Trawny era persoana potrivită pentru a oferi o ediție critică a *Caietelor Negre*. I-am oferit ajutorul lui Peter Trawny, pentru că are astăzi 51 de ani și nu are încă un post de profesor universitar remunerat, deși trebuie să aibă grijă de soția și copilul său. Astfel că l-am recomandat pe Peter Trawny ca editor al unui total de nouă volume de carnete de notițe cu coperta neagră, pentru a atenua situația sa financiară, executorilor testamentari ai operei lui Martin Heidegger, dr. Hermann Heidegger și fiul său, avocatul Arnulf Heidegger, cu care eram în relații cordiale. Trecînd peste voința lui Martin Heidegger, dar și peste a mea, aceștia doreau urgentarea publicării *Caietelor Negre*. Ținînd seama de volumele din *Operele Complete* de a căror editare se îngrijise pînă în 2012 și de publicațiile lui în acest interval, l-am considerat un „discipol al lui Heidegger" și am crezut că puteam avea încredere necondiționată în caracterul său.

În istoria de 40 de ani a publicării scrierilor lui Martin Heidegger în cadrul *Operelor Complete* nu a existat niciun caz – Martin Heidegger a interzis explicit orice interpretare din partea

editorului care să însoțească volumele apărute – în care unul dintre editorii să publice o carte cu pretenția de a oferi o interpretare a volumului pe care îl editează chiar în timp ce se ocupă de editarea lui. Trawny încalcă această regulă și scrie o carte prin care falsifică și condamnă întregul parcurs de 46 de ani al gîndirii onto-istorice heideggeriene. Prin publicarea acestei cărți complet ne-filozofice, *Heidegger und der Mythos der jüdischen Weltverschörung* [*Heidegger și mitul conspirației evreiești modiale*][5], editura Klostermann intenționează să se distanțeze public de remarcile făcute de Martin Heidegger la adresa evreilor și a iudaismului mondial în cele trei carnete de notițe cu copertă de mușama neagră. Și eu mă disociez de aceste afirmații, dar nu cu prețul dezavuării operei extrem de importante a unui mare gînditor, în care aceste afirmații nu pot fi găsite nicăieri, pentru că ele nu fac parte din structura onto-istorică a acestei gîndiri. În această privință se înșală nu numai Trawny, ci și toți profesorii universitari care încearcă să înțeleagă gîndirea onto-istorică a lui Heidegger pornind de la notițele lui politice. Aș dori să citez un extras dintr-o scrisoare pe care Alfieri mi-a trimis-o în august 2015, din Brazilia, în care el vorbește despre unele dintre rezultatele lucrării sale hermeneutice:

> „Problema fundamentală este următoarea: dacă Trawny ar fi cerut sfatul persoanelor care se ocupă de ediția completă a operelor lui Heidegger de ani de zile, ar fi evitat să cadă pradă unor interpretări greșite, care dovedesc acum că el nu este capabil să se achite de o sarcină care i-a fost încredințată, pe baza unor criterii științifice. Chiar mai rău decît atît – iar dovada acestui lucru va fi prezentată la sfîrșitul cercetării de care mă ocup acum – este faptul că Trawny scapă din vedere o serie întreagă de elemente istorico-hermeneutice, astfel încît există pericolul deformării întregii gîndiri a lui Heidegger și al manipulării tuturor interpretărilor acesteia. Anticipînd, aș dori să spun că dincolo de critica

[5] Cf. Id., *Heidegger und der Mythos der jüdischen Weltverschörung*, Klostermann, Frankfurt am Main, 2015[3].

lui Heidegger la adresa «așa-zisei filozofii național-socialiste» și distanțarea sa explicită față de ea, unele insulte ale lui Heidegger, care, potrivit lui Trawny, se referă la evrei, nu sînt, de fapt, adresate evreilor. Interpretarea lui Trawny, care urmărește instrumentalizarea gîndirii lui Heidegger, nu este numai neîntemeiată, ci ar putea fi considerată o calomnie la adresa comunității evreiești, în măsura în care exploatează durerea nedreaptă și inumană la care a fost supusă această comunitate în timpul național-socialismului. Este inacceptabil ca oricine, indiferent de confesiune religioasă, să instrumentalizeze suferința poporului evreu prin interpretări, care sînt incorecte și lipsite de onestitate, din punctul de vedere al textelor lui Heidegger. Intelectualii responsabili au sarcina de a rupe tăcerea și de a *rescrie* istoria evoluției gîndirii filozofice a lui Heidegger, astfel încît durerea evreilor să nu fie exploatată. În acest fel va fi făcut un pas înainte pe calea care conduce în afara labirintului «instrumentalizării subversive a reflecțiilor absolut personale ale lui Heidegger» care să fie ghidat la început de o singură persoană, în jurul căreia să se creeze, treptat, un consens. Oricine face ceea ce a făcut Trawny se încadrează, evident, în această cultură falsă, care renunță la gîndirea veritabilă, cedînd ispitei de a se subordona modelor filozofice ale timpului. Acest subiect, și anume «cazul Heidegger», merită o analiză mai aprofundată și mai sistematică, pentru că, într-un fel, Heidegger însuși a anticipat ce se va întîmpla cu cei care renunță la filozofia autentică și care se lasă conduși numai de ignoranță și de *opiniile personale* lipsite de orice temei".

Dr. Hermann Heidegger a subliniat fără niciun ajutor din partea mea pasajele din carte care nu au niciun fel de temei hermeneutic. Dar după părerea lui și a fiului său, întreaga carte este eronată și inadecvată. Și eu, la rîndul meu, în calitatea mea de principal responsabil cu editarea *Operelor Complete* ale lui Martin Heidegger, în care l-am recomandat pe Peter Trawny drept editor al *Caietelor Negre*, sînt dezgustat atît de demersul său pretins hermeneutic, care nu se ridică absolut deloc la standardele unei interpretări, fiind mai curînd o periculoasă inducere în eroare a cititorului, cît și de tonul acestei cărți și al prelegerilor sale ținute atît la nivel național, cît și la nivel internațional. Trebuie să admit

că m-am înșelat în chipul cel mai grav în privința integrității caracterului lui Peter Trawny. I-am împărtășit, într-o scrisoare, că voi rupe imediat toate legăturile mele cu el. Atunci cînd Alfieri a aflat toate acestea, mi-a răspuns, în 17 mai 2015, printr-o scrisoare în care mă asigura că îmi va oferi tot ajutorul de care am nevoie pentru a duce la bun sfîrșit această carte:

> „Din păcate nu mai este conceptibilă nicio confruntare cu Trawny – după ce controversa născută de el în privința *Caietelor Negre* a ajuns în presa italiană – dacă aceasta nu are loc în fața mesei de lucru, ca rezultat al unui efort riguros de cercetare științifică. [...] O dezbatere care să fie întemeiată pe o muncă serioasă de cercetare nu este posibilă, atîta timp cît nu sînt îndeplinite cîteva condiții necesare. În acest moment, asupra *Caietelor Negre* nu se mai reflectează deloc – sau se reflectează numai ocazional. Într-adevăr, în centrul întregii discuții se află problema familiarității lui Trawny cu acest text și interpretarea sa personală, în vreme ce Heidegger însuși devine un soi de anexă la o discuție politică. Heidegger însuși a respins din capul locului o astfel de interpretare. În volumul 95, el scrie explicit că filozofia care se hrănește cu dezbaterile din ziare devine o discuție care nu se poate purta decît la masă. Un studiu sistematic al *Caietelor Negre* trebuie întreprins pentru că acest proiect n-a fost asumat de nimeni: nouă ne revine obligația de a face ceea ce Trawny n-a fost în stare să facă. Nu există niciun alt drum pe care să putem merge împreună".

Ultima lucrare publicată de Trawny m-a revoltat, căci ea este dovada unei deficiențe îngrozitoare în privința preciziei conceptuale și a capacității de reflecție filozofică. În locul unor eforturi hermeneutice puse în slujba adevărului, în locul unor analize conceptuale asumate, am găsit un text cu caracter eseistic, care nu se naște în niciun caz dintr-un spirit filozofic, ci din dorința de a produce un efect extern. *Cartea lui Peter Trawny, care însoțește primele patru volume ale Caietelor Negre este o carte prin excelență nefilozofică.* A recunoaște în chipul cel mai răspicat acest lucru face diferența între filozofii ce posedă o judecată ascuțită și cei a căror capacitate de judecare este diluată.

E evident că Peter Trawny a instrumentalizat ediția caietelor îmbrăcate în mușama neagră coordonată de el. După ce n-a avut niciun succes academic de durată cu publicațiile sale anterioare, neoferindu-i-se nicio poziție academică, s-a decis, în mod evident, să o apuce pe un cu totul alt drum, folosindu-se de caietele de însemnări ale lui Heidegger pentru a acredita la nivel internațional ideea antisemitismului acestuia. Trawny a mers chiar atît de departe încît a avansat ideea că acest așa-zis antisemitism este fundalul ezoteric al întregii gîndiri onto-istorice a lui Martin Heidegger. A dovedit, în acest fel, că n-a înțeles gîndirea unuia dintre cei mai mari filozofi ai timpului nostru, așa cum este ea conturată în *Beiträge zur Philosophie (Vom Ereignis)*[6], motiv pentru care își permite să o disprețuiască și să o dezavueze.

Celelalte cărți ale lui Peter Trawny au fost lucrări serioase, publicate în scop științific. De această dată el folosește însă „chestiunea evreiască" pentru a-și atinge scopurile personale.

La memorabila conferință pe tema caietelor învelite în mușama neagră, care a avut loc la Biblioteca Națională a Franței din Paris, în martie 2015, profesorul de filozofie Alain Finkielkraut s-a exprimat în felul următor: „Mă îngrozește un astfel de filosemitism, îmi repugnă un atare antiheideggerianism". Prin această formulare el a denunțat în forma cea mai răspicată instrumentalizarea de către Peter Trawny a chestiunii evreiești din *Caietele Negre*.

Există, într-adevăr, în caietele de mușama neagră 14 pasaje care discută chestiunea evreiască și de care mă distanțez și eu. Dar cu toate acestea, trebuie să primeze faptul că tot ceea ce scrie Martin Heidegger despre chestiunea evreiască în aceste volume și doar în ele nu este în niciun caz fundalul intelectual al determinațiilor esențiale ale gîndirii sale onto-istorice, chiar dacă ele sînt formulate în limbajul acestei gîndiri onto-istorice. Nu există greșeală mai mare decît a trata considerațiile politice ale lui Martin Heidegger din caietele sale de însemnări drept fundament al interpretării operei sale filozofice, în care nu se găsesc deloc astfel

[6] Cf. M. Heidegger, *Beiträge zur Philosophie (Vom Ereignis)*, op. cit., p. 163.

de comentarii. Distanțarea lui Heidegger de chestiunea politică a național-socialismului este documentată pornind de la textele heideggeriene – la fel ca și în critica surprinzătoare pe care Heidegger i-o aduce lui Hitler în volumul 97[7].

Atunci cînd am luat decizia, împreună cu Alfieri, de a scrie aceste texte, nu am avut intenția de a căuta pasaje care îl exonerează pe Heidegger de ceea ce îi este reproșat. Încercarea noastră a fost de la bun început doar aceea de a înțelege discursul heideggerian făcînd abstracție de orice prejudecăți și idei preconcepute. Am ajuns astfel inclusiv să descoperim anticatolicismul său, printr-o analiză pas cu pas a evoluției gîndirii sale. Efortul nostru hermeneutic comun ne-a condus la o serie de concluzii neașteptate; la aceleași concluzii ar trebui să ajungă și cititorul care este interesat să înțeleagă cît de departe de adevăr sînt concluziile fabricate în privința gîndirii heideggeriene. Prin urmare îi rămîne lui Heidegger – prin scrierile sale – să îndrume pașii cititorului, la fel cum ne-a indicat nouă drumul.

3. Poziția „caietelor de însemnări" sau a „caietelor de mușama neagră" ale lui Martin Heidegger în cadrul operei sale luate în ansamblu

În Anexa volumului GA 66, *Besinnung* [*Cugetare*], intitulată *O privire retrospectivă asupra parcursului meu* există un text care poartă titlul: *Anexă la testament (Despre soarta însemnărilor)*[8]. Însemnările la care se referă Heidegger sînt manuscrisele rămase nepublicate pînă în 1937/38. La cuprins sînt enumerate șapte tipuri de manuscrise:

[7] Cf. Id., *Anmerkungen I-V (Schwarze Hefte 1942-1948)*, în *Gesamtausgabe*, Bd. 97, Abt. 4: *Hinweise und Aufzeichnungen*, hrsg. v. P. Trawny, Vittorio Klostermann, Frankfurt am Main, 2015.

[8] Cf. Id., *Besinnung*, în *Gesamtausgabe*, Bd. 66, Abt. 3: *Unveröffentlichte Abhandlungen. Vorträge – Gedachtes*, hrsg. v. F.-W. von Herrmann, Vittorio Klostermann, Frankfurt am Main, 1997, pp. 419-428.

„1. Prelegerile; 2. Conferințele; 3. Însemnările la exerciții; 4. Schițele premergătoare la operă; 5. *Reflecții și gînduri, caietele II-IV-V*[9]; 6. Prelegerea despre Hölderlin și schițele pentru «Empedokles»; 7. *Despre Ereignis (Contribuții la Filozofie)*"[10].

Heidegger detaliază apoi, la punctul doi, chestiuni extrem de importante care țin de fiecare dintre cele șapte manuscrise în parte.

Pentru demersul nostru, cele mai importante dintre aceste observații sînt cele care țin de *Reflecții și gînduri, caietele II-IV-V*, ca și cele privitoare la *Despre Ereignis*. În privința celor dintîi, Heidegger notează:

> „Ceea ce este subliniat în aceste caiete de însemnări, mai ales în cel de-al II-lea, cel de-al IV-lea și cel de-al V-lea, sînt, în bună măsură, dispozițiile fundamentale [*Grundstimmungen*] ale interogației și conexiunile [*Weisungen*] ei cu sfera exterioară reflecției imediate. Apărute ca intuiții de moment, acestea au caracterul unei încercări continue de a lămuri o singură întrebare"[11].

Textul intitulat *Despre soarta manuscriselor* a fost redactat în 1938, la o dată ulterioară manuscrisului cu titlul *Contribuții la filozofie (Despre Ereignis)*. Tocmai de aceea, Heidegger are în vedere numai volumele II-V din caietele de *Reflecții*, care sînt publicate acum în volumul 94 al *Operelor Complete*[12]. Primul volum al caietelor nu a fost găsit, iar Heidegger nu-l aduce nicăieri în discuție. Putem presupune că este destul de probabil ca Heidegger însuși să-l fi eliminat. Ar fi greu de spus din ce cauză. Poate pentru că conținea însemnări privitoare la revizuirea lucrării *Ființă și timp*, planificată de Heidegger pentru a treia ediție, în 1931, pornind de la prelegerea ținută de el la Freiburg în semestrul de vară

[9] Sublinierea îmi aparține, F.-W. von Herrmann.

[10] Idem., pp. 419 și urm.

[11] Idem., p. 426.

[12] Cf. Id., *Überlegungen II-VI (Schwarze Hefte 1931-1938)*, în *Gesamtausgabe*, Bd. 94, Abt. 4: *Hinweise und Aufzeichnungen*, hrsg. v. P. Trawny, Vittorio Klostermann, Frankfurt am Main, 2014.

1930, intitulată *Despre esența libertății umane*[13], în care el argumentează că raportul concret dintre „ființă și timp" își are rădăcina în raportul dintre „ființă și libertate".

Cel de-al doilea caiet al *Reflecțiilor* începe în octombrie 1931. Acesta este momentul în care Heidegger face tranziția către gîndirea onto-istorică. „Caietele de mușama neagră", așadar „Caietele de însemnări", țin, în integralitatea lor, de perioada gîndirii onto-istorice, care începe în 1930/31 și se întinde pînă în anii '70. *Reflecțiile* dintre anii 1931-1941, publicate acum în volumele 94-96 din operele complete, *însoțesc* și documentează gîndirea onto-istorică care este explicitată mai ales în „Schițele premergătoare la operă" și în marile tratate, începînd cu *Contribuțiile la filozofie* (1937/38) și terminînd cu *Das Ereignis* (1941/42).

În precizările făcute cu privire la 5. *Reflecții și gînduri,* trebuie remarcate următoarele trei aspecte: 1. „dispozițiile fundamentale ale interogației"; 2. „conexiunile ei cu sfera exterioară reflecției imediate"; 3. „caracterul specific al unor încercări continue de a lămuri o singură întrebare". Dispozițiile fundamentale ale interogației sînt înfiorarea, pietatea sau timiditatea care determină de fiecare dată gîndirea onto-istorică. Conexiunile interogației cu sfera exterioară reflecției imediate sînt numite în volumul 4. *Schițele premergătoare la operă*[14]: „diferența dintre ființare și ființă, faptul de a fi aici (*das Da-sein*) – adevăr, spațiul-timp, modalitățile, dispoziția afectivă, limba, cursul și esența interogației". Unica întrebare în jurul căreia gravitează toate încercările gîndirii onto-istorice este „întrebarea privitoare la adevărul ființei (*Seyn*)"[15], care este ridicată în contextele amintite. „Schițele premergătoare la operă", care primesc numele de „eseuri", repun în chestiune întreaga interogație din *Ființă și timp* într-un chip mai originar,

[13] Cf. Id., *Vom Wesen der menschlichen Freiheit. Einleitung in die Philosophie,* în *Gesamtausgabe,* Bd. 31, hrsg. v. H. Tietjen, Vittorio Klostermann, Frankfurt am Main, 1982.

[14] Cf. Id., *Besinnung,* op. cit., pp. 424-426.

[15] Idem., p. 424.

trimițînd către contextele amintite mai devreme. Și așa-numitele *Reflecții* se păstrează în orizontul acelorași contexte, în măsura în care, la fel ca *Schițele premergătoare la operă*, se află în slujba aceleiași unice întrebări privitoare la adevărul ființei (*Seyn*).

În aceeași secțiune care cuprinde schițele premergătoare la operă se spun cîteva lucruri relevante despre *Contribuțiile la filozofie*: „Încă din primăvara lui 1932 am definitivat, în linii mari, planul care se concretizează pentru prima oară în proiectul lucrării *Despre Ereignis*"[16]. Tratatele care au urmat *Contribuțiilor la filozofie – Besinnung* (1938/39), *Die Überwindung der Metaphysik* [*Depășirea metafizicii*] (1938/39)[17], *Die Geschichte des Seyns* [*Istoria ființei*] (1938/40)[18], *Über den Anfang* [*Despre început*] (1941)[19], *Das Ereignis* (1941/42)[20] și *Die Stege des Anfangs* [*Cărările începutului*] (1944)[21] – nu sînt altceva decît noi întruchipări ale planului pentru elaborarea structurii specifice (*Gefüge*) gîndirii onto-istorice, care exista încă din primăvara lui 1932.

În vreme ce tratatele onto-istorice *constituie traseul principal* al gîndirii onto-istorice, în măsura în care ele elaborează și scrutează structura acestei gîndiri, *Reflecțiile însoțesc* și *completează* acest traseu. Ele *sînt juxtapuse și subordonate* lucrărilor *deschizătoare* de drumuri, și, prin urmare, nu le preced pe acestea și cu atît mai puțin sînt superioare lor. În consecință, însemnările mai scurte sau mai lungi ale „caietelor de mușama neagră" sînt accesibile și pot fi înțelese numai pornind de la marile tratate. Acest

[16] Idem.

[17] Cf. Id., *Metaphysik und Nihilismus*, în *Gesamtausgabe*, Bd. 67, Abt. 3: *Unveröffentliche Abhandlungen*, hrsg. v. H.-J. Friedrich, Vittorio Klostermann, Frankfurt am Main, 1999, pp. 4-174.

[18] Cf. Id., *Die Geschichte des Seyns*, în *Gesamtausgabe*, Bd. 69, hrsg. v. P. Trawny, Vittorio Klostermann, Frankfurt am Main, 1998.

[19] Cf. Id., *Über den Anfang*, în *Gesamtausgabe*, Bd. 70, hrsg. v. P.-L. Coriando, Vittorio Klostermann, Frankfurt am Main, 2005.

[20] Cf. Id., *Das Ereignis*, în *Gesamtausgabe*, Bd. 71, hrsg. v. F.-W. von Herrmann, Vittorio Klostermann, Frankfurt am Main, 2009.

[21] Cf. Id., *Die Stege des Anfangs (1944)*, în *Gesamtausgabe*, Bd. 72, hrsg. v. F.-W. von Herrmann, Vittorio Klostermann, Frankfurt am Main (în pregătire).

fapt este singurul motiv pentru care, potrivit voinței lui Martin Heidegger, *Caietele Negre* se află la finalul ediției complete și ar trebui să apară numai după publicarea tuturor celorlalte volume ale ediției complete.

„Caietele de însemnări" intitulate *Reflecții* sînt adesea interpretări onto-istorice critice ale evenimentelor curente. Mai mult decît atît, acestea sînt adăugiri la lucruri asupra cărora Heidegger a reflectat anterior, fiind reiterări ale pozițiilor exprimate în privința uneia sau alteia dintre ideile exprimate, poziții care au ocazional un aspect critic. Un exemplu de raportare la o reflecție anterioară sînt însemnările 201, 202 și 204 ale volumului 94, care se ocupă de tema „animal și om", urmînd studiul comparativ al indigenței de lume a animalului opusă făuririi de lume specifice omului, studiu cuprins în prelegerea semestrului de iarnă din 1929/30 *Conceptele fundamentale ale metafizicii. Lume – finitudine – singurătate*[22].

Toate gîndurile asupra cărora se oprește din cînd în cînd, și care nu aparțin unui manuscris în curs de elaborare și nici nu sînt adăugate unui convolut de manuscrise sub un cuvînt-cheie sau altul au fost înregistrate în „caietele de însemnări" începînd din 1931. Soldurile de hîrtie și un creion se așezau pe noptiera lui Heidegger, chiar lîngă patul lui, se aflau mereu hîrtie și creion pentru a nota imediat gîndurile care-i veneau din cînd în cînd în timpul nopții, într-o oră de insomnie, pentru a fi introduse cu grijă a doua zi, în „Caietul Negru".

Vom spune acum un cuvînt despre abordările inadecvate și despre singura abordare adecvată a „Caietelor de mușama neagră".

În două din cele trei volume de *Reflecții*[23] cititorul poate da peste 13 pasaje, fiecare de una, două, patru sau, într-un singur

[22] Cf. Id., *Die Grundbegriffe der Metaphysik. Welt – Endlichkeit – Einsamkeit*, în *Gesamtausgabe*, Bd. 29/30, hrsg. v. F.-W. von Herrmann, Vittorio Klostermann, Frankfurt am Main, 1992.

[23] Cf. Id., *Überlegungen VII-XI (Schwarze Hefte 1938/39)*, în *Gesamtausgabe*, Bd. 95, Abt. 4: *Hinweise und Aufzeichnungen*, hrsg. v. P. Trawny, Vittorio

caz, cinci propoziții în care Martin Heidegger se raportează într-un mod critic, din perspectiva sa onto-istorică, la „evreimea internațională" și „evreimea mondială". Aceste pasaje care umplu aproape două pagini și jumătate A4 prin raport cu cele 1.250 de pagini ale celor trei volume intitulate *Reflecții* i-au oferit editorului prilejul de a considera nu numai cele 13 pasaje amintite, ci întreaga gîndire onto-istorică drept „antisemită". Potrivit transcrierii unui profesor american de filozofie, care a participat, în septembrie 2014, la conferința de la Universitatea Emory din Atlanta, Trawny a afirmat, în calitate de editor, că referințele antisemite ale lui Heidegger conțin o „componentă sistematică". Atitudinea critică a lui Heidegger față de „evreimea internațională" este exprimată prin concepte precum: dezrădăcinarea, anistoricitatea, raportarea simplu-calculatoare la ființare, monstruosul, lipsa de lume, raționalitatea vidă și gîndirea calculatoare, ratarea întrebării privitoare la ființă, fabricarea ființării, necondiționarea prin excelență, decuplarea tuturor ființărilor de ființă.

Oricine a citit și a studiat într-adevăr și pe deplin tratatele onto-istorice, adică principalele texte ale gîndirii onto-istorice heideggeriene, vede imediat că acele concepte sînt tocmai termenii onto-istorici prin care Heidegger caracterizează spiritul *celei mai noi epoci moderne* și, prin urmare, *contemporaneitatea*, în măsura în care aceste epoci sînt dominate în chip fundamental de spiritul științei matematice și al tehnologiei moderne. Aceasta înseamnă, așadar, că acele concepte nu sînt antisemite ca atare, adică nu sînt caracteristice doar pentru spiritul evreiesc, ci pentru spiritul contemporaneității în general. Prin urmare, atunci cînd Heidegger caracterizează spiritul „evreimii internaționale" prin apel la aceste concepte, el îl privește pe acesta ca parte integrantă din spiritul care domină epoca contemporană. Faptul că

Klostermann, Frankfurt am Main, 2014; Id., *Überlegungen XII-XV (Schwarze Hefte 1939-1941)*, în *Gesamtausgabe*, Bd. 96, Abt. 4: *Hinweise und Aufzeichnungen*, hrsg. v. P. Trawny, Vittorio Klostermann, Frankfurt am Main, 2014.

el menționează în mod specific și discută critic „evreimea mondială", chiar dacă trăsătura distinctivă pe care o are în vedere este și aceea a spiritului contemporan al epocii moderne, poate fi înțeles ca un reflex al spiritului predominant al timpurilor sale. Modul său de gîndire onto-istoric și terminologia specifică lui nu sînt în esență antisemite și nu provin dintr-o atitudine antisemită fundamentală, ci dintr-un spirit fenomenologic, care experimentează, face vizibil și înțelege fenomenele în istoricitatea lor specifică. Ceea ce este scandalos nu sînt acele 13 pasaje menționate mai sus, ci *raportarea la și interpretarea falsificatoare, defăimătoare și profund neadevărate a acestor pasaje.* „Cartea" editorului, care nu este o carte filozofică, așa cum a remarcat foarte bine doamna Ingeborg Schüßler (din Lausanne, Elveția), nu este o interpretare adevărată sau adecvată a textelor heideggeriene. *Teza lui Trawny despre antisemitismul sistematic al gîndirii lui Martin Heidegger nu este o perspectivă hermeneutică ce poate fi dezbătută în mod serios, ci o simplă afirmație fără acoperire.*

Ca un „colaborator principal" la îngrijirea ediției complete, așa cum m-a numit Martin Heidegger în scris, și ca asistent privat al său în ultimii patru ani de viață, l-am recomandat pe actualul editor al *Caietelor Negre* doar ca *editor* de text, nu și ca *interpret* sau *comentator*.

Cartea editorului care însoțea ediția *Reflecțiilor ar fi trebuit să fie concepută și scrisă complet diferit.* În cazul în care această carte se voia o explicație a celor 13 pasaje amintite, atunci ar fi trebuit ca această clarificare a afirmațiilor din fragmentele respective să pună în discuție și să integreze dimensiunea filozofică a *Reflecțiilor* și a celor cîteva remarci critice la adresa evreilor cuprinse în ele – așa cum am făcut-o noi. Numai aceasta ar fi fost *o raportare îndreptățită și adecvată* la primele trei volume ale „Caietelor de mușama neagră". În schimb, editorul lasă deoparte dimensiunea filozofică a *Caietelor Negre* și, astfel, a celor trei volume de *Reflecții* și urmărește o perspectivă pur ideologico-politică, în care conținutul filozofic al *Reflecțiilor* și poziția lor față

de celelalte categorii de manuscrise ale gîndirii onto-istorice sînt complet ignorate. Astfel, autorul dă cititorilor cărții sale complet non-filozofice impresia falsă că în cazul *Caietelor Negre* am avea de a face cu o gîndire fundamental antisemită. Raportarea sa la „Caietele de mușama neagră", la caietele de însemnări ale lui Heidegger, este, prin urmare, distorsionată și, astfel, profund neadevărată.

În *Contribuțiile la filozofie* există un fragment care ne confirmă pe deplin afirmațiile. Acest pasaj sună astfel:

> „Nonsensul absolut de a spune că cercetarea experimentală este nordică-germanică, iar cea rațională – străină! Trebuie să ne hotărîm în final să-i numărăm pe Newton și pe Leibniz printre «evrei». Simpla interpretare a naturii în *cheie matematică* este condiția prealabilă pentru necesitatea și posibilitatea «experimentului» ca formă de măsurare"[24].

Heidegger formulează aici o critică mușcătoare la adresa modului în care național-socialismul înțelegea științele naturale, distingînd între cercetarea experimentală „nord-germanică", și cercetarea rațională „alogenă", cu alte cuvinte „evreiască". Această clasificare naționalist-socialistă a tipurilor de cercetare, potrivit căreia cercetarea experimentală ar aparține spiritului nordic-germanic, în vreme ce cercetarea rațională ar fi specifică spiritului evreiesc este explicată de Heidegger ca „prostie pură", deoarece cercetarea experimentală în științele naturale presupune ea însăși fundamentarea rațională oferită de modelul matematic, care a fost formulat în esență de Newton și Leibniz. Dacă distincția între cercetarea experimentală și cea rațională s-ar acoperi cu distincția între germanic (*das Germanische*) și iudaic (*das Jüdische*), atunci marii raționaliști Newton și Leibniz ar trebui să fie considerați „evrei" de către naziști, chiar dacă, în mod evident, ei nu sînt evrei. Prin urmare, termenul „evrei" este folosit de Heidegger între ghilimele pentru că îl utilizează aici în

[24] Id., *Beiträge zur Philosophie (Vom Ereignis)*, op. cit., p. 163.

același fel în care este utilizat de național-socialiști. Acest citat din *Contribuții la filozofie* este o dovadă clară că Heidegger nu înțelege cercetarea și gîndirea rațională dintr-o perspectivă național-socialistă, ca o caracteristică specifică numai spiritului evreiesc. E limpede, astfel, că Heidegger pur și simplu nu privește raționalitatea ca un atribut al unui spirit național. Acest citat este un exemplu al faptului că Heidegger nu are o gîndire antisemită nici în științele pozitive, nici în filozofie.

Potrivit caracterizării făcute de noi *dimensiunii filozofice* a celor trei volume de *Reflecții*, și din analiza noastră a terminologiei utilizate în cele treisprezece scurte pasaje din *Reflecții* reiese că aceste pasaje nu constituie elemente fundamentale constitutive gîndirii heideggeriene, *că ele nu sînt, adică, elemente constitutive care să facă parte din structura gîndirii onto-istorice a lui Heidegger*. Pentru a înțelege pe deplin această afirmație, trebuie să avem însă o clară înțelegere a ceea ce constituie sistemul și structura internă a gîndirii onto-istorice. Cu alte cuvinte, trebuie să fim capabili să gîndim noi înșine în chip sistematic și să distingem între o reflecție cu caracter sistematic și una ocazională (*ein lediglich beiherspielenden Gedanken*)[25]. Heidegger subliniază el însuși, în *Contribuții la filozofie*, dar mai ales în prima sa prelegere despre Schelling, ținută în aceeași perioadă în care lucra la această carte, că „fiecare filozofie este sistematică, dar nu fiecare filozofie este un sistem"[26]. Fiecare filozofie, și astfel și cea care are un caracter onto-istoric este sistematică în sine, adică structurată (*gefügt*). Caracterul sistematic al gîndirii onto-istorice este surprins de Heidegger prin conceptul de „structură articulată" (*Gefüge*), care indică tocmai articularea (*Fügung*) și structurarea internă a interogației. „Caietele de mușama neagră" ale *Reflecțiilor* poartă în mod cert amprenta efortului

[25] Cf. G.W.F. Hegel, *Phänomenologie des Geistes*, Felix Meiner, Hamburg, 1952, p. 80.

[26] M. Heidegger, *Schelling. Vom Wesen der menschlichen Freiheit* (1809), în *Gesamtausgabe*, Bd. 42, hrsg. v. I. Schüßler, Vittorio Klostermann, Frankfurt am Main, 1988, p. 51.

neobosit de a răspunde la întrebarea privitoare la adevărul ființei, care se desfășoară sistematic într-un set riguros de întrebări și răspunsuri. A vedea, a înțelege și a pune în lumină acest lucru este singurul mod *îndreptățit* de a te apropia de aceste însemnări. Iar aici este important să distingem între o *reflecție sistematică* și una *ocazională*, care nu aparține structurii sistematice a gîndirii heideggeriene. Din această perspectivă, cele treisprezece pasaje cuprinse în volumele 95 și 96 ale operelor complete nu sînt, în fond, nimic altceva decît reflecții ocazionale, prin eliminarea cărora nu este în niciun fel afectată structura interogației specifice întrebării privitoare la adevărul ființei (*Seyn*). Tocmai în acest sens trebuie să subliniem că acele treisprezece pasaje sînt „lipsite de semnificație filozofică", pentru a folosi o expresie formulată de colegul meu maghiar, profesorul István Fehér din Budapesta.

Martin Heidegger a prețuit pînă la finalul vieții sale la eminenții săi elevi evrei precum Hannah Arendt, Hans Jonas și Karl Löwith nu gîndirea rațională, ci înclinația lor deosebită către gîndirea creatoare. În volumul festiv publicat atunci cînd Heidegger a împlinit 80 de ani, Hans Jonas a publicat un text de care Heidegger s-a bucurat în mod special[27].

4. Pasajele din *Caietele Negre* care fac referire la evrei sînt irelevante din perspectivă filozofic-sistematică

Ca editor principal al operelor complete ale lui Martin Heidegger și ca unic asistent privat al său, care l-a însoțit în ultimii săi ani de viață, voi oferi aici un scurt comentariu *rectificator* în privința manuscriselor intitulate *Caietele Negre* sau *Caiete de lucru*.

Așa cum am spus, editorul actual al *Caietelor Negre* a fost recomandat de mine doar ca un *editor* de text, nu și ca un *interpret* de text. Tocmai de aceea, de dragul adevărului, *sînt dator să mă*

[27] Cf. H. Jonas, *Wandlungen und Bestand. Vom Grunde der Verstehbarkeit des Geschichtlichen*, în V. Klostermann (ed.), *Durchblicke. Martin Heidegger zum 80. Geburtstag*, Vittorio Klostermann, Frankfurt am Main, 1970, pp. 1-26.

distanțez în chipul cel mai strict de „încercările sale de interpretare" prezentate la nivel internațional, care m-au dezamăgit profund din cauza neadevărurilor grave pe care le conțin.

Caietele Negre „însoțesc", în fond, începutul gîndirii onto-istorice sau evenimențiale (*Seins-oder Ereignisgeschichtliche Denken*) care debutează în 1930/31, adică a doua cale de elaborare a problemei ființei. Prin urmare, ele au un conținut pur filozofic, dar sînt *secundare și subordonate* marilor opere ale gîndirii sale onto-istorice. Prin urmare, conținutul filozofic al însemnărilor care reiau mereu aceeași temă nu poate fi înțeles decît pornind de la analizele fundamentale cuprinse în tratatele redactate în paralel cu ele.

Acele extrem de puține pasaje care se referă la problema iudaismului din cele 34 de caiete de însemnări nu fac parte dintr-un context filozofic mai larg și sînt pe deplin irelevante și astfel inutile pentru gîndirea sistematic-filozofică a lui Martin Heidegger. Cu atît mai puțin s-ar putea spune despre ele că alcătuiesc *eșafodajul conceptual* al gîndirii sale onto-istorice. Acest lucru este demonstrat de toate prelegerile, conferințele și tratatele scrise în același timp, care nu conțin *nici urmă de antisemitism.*

Iudaismul, cu lunga și impresionanta sa istorie, nu aparține, pentru Heidegger, istoriei ființei, care cuprinde doar gîndirea occidentală începînd de la greci și terminînd cu Hegel, Nietzsche, știința și tehnica modernă, cele din urmă fiind caracteristice, din perspectiva lui Heidegger, pentru „gîndirea calculatoare", care este percepută de el drept un mare pericol pentru omenire.

Conceptul de „antisemitism onto-istoric" (*seinsgeschichtlichen Antisemitismus*) elaborat de editorul *Caietelor Negre* într-un mod imprecis și pornind de la o interpretare eronată a cîtorva fraze despre evrei a generat *confuzia că gîndirea onto-istorică în sine ar fi antisemită.*

Afirmația că Heidegger „a păstrat o vreme întreagă această convingere", pentru a folosi o formulare a editorului, este, de asemenea, falsă. Această formulare abruptă induce cititorului și ascultătorului impresia că Heidegger a gîndit în acest fel, așadar într-o manieră antisemită, și în lucrările sale filozofice, ceea ce

este absolut absurd. Faptul că gîndirea onto-istorică în structura sa interioară nu pune în joc absolut nimic de felul unei atitudini antisemite este demonstrat de cele șapte mari tratate onto-istorice, scrise între 1936 și 1944, primul dintre ele fiind *Contribuții la filozofie*, iar ultimul, *Cărările începutului*.

5. De ce gîndirea onto-istorică lui Martin Heidegger exclude antisemitismul

Singurul lucru hotărîtor pentru raportarea la pasajele din caietele de însemnări care conțin referiri la evrei este următorul: Spiritul în care sînt scrise aceste pasaje discutabile este cu totul străin textelor fundamentale pentru gîndirea onto-istorică cuprinsă în cele șapte mari tratate amintite anterior. În cazul niciunuia dintre conceptele specifice terminologiei istorico-evenimențiale din aceste tratate nu poate fi vorba de vreo implicație antisemită. Am citit propoziție cu propoziție toate aceste mari tratate și, mai mult decît atît, le-am citit *în așa fel* încît să pot identifica sursa și temeiul (*Quellgrund oder Wurzelgrund*) fiecărei propoziții. Acest temei este survenirea esențială a adevărului ființei (*Wesungsgeschehen der Wahrheit des Seyns*). Concepția lui Heidegger asupra survenirii esențiale a adevărului ființei își are rădăcina în concepția lui asupra istoricității a ceea ce el a pus în lumină din perspectiva fundamental-ontologică a demersului său fenomenologic drept stare de deschidere transcendental-orizontală, *qua* adevăr al ființei. Din această transformare imanentă a abordării sale fundamentale ontologice au luat naștere toate conceptele esențiale perspectivei onto-istorice, după cum poate fi văzut în *Contribuțiile la filozofie*, unde ele sînt introduse pentru prima dată, iar apoi în tratatele următoare, în care sînt completate și modificate. Hegel gîndește istoricitatea spiritului absolut începînd cu certitudinea sensibilă, iar Heidegger gîndește istoricitatea adevărului ființei, începînd cu ecoul adevărului ființei și sfîrșind cu întemeierea adevărului ființei și, dincolo de aceasta, cu ceea ce stă să vină și cu zeul care se revelează în cadrul evenimentului.

Toată această discuție este purtată la un cu totul alt nivel de gîndire decît cea la care s-ar putea pune, într-un un fel sau într-altul, problema antisemitismului. Tocmai de aceea, dimensiunea antisemită, oricum ar fi concepută ea, *nu* își are locul în dezbaterea onto-istorică. Prin urmare, se vădește în chipul cel mai limpede că elementul antisemit este absolut irelevant pentru gîndirea care se păstrează la nivelul reflecției onto-istorice.

Pentru a ajunge la această perspectivă hermeneutică nu este nevoie să facem prea multă muncă de cercetare, nici nu este nevoie de o nouă lectură a scrierilor lui Martin Heidegger, ci doar de un organ filozofic bine dezvoltat, capabil să facă distincții și să formuleze judecăți. Peter Trawny nu dispune însă de niciun fel de organ și de aceea bate cîmpii întruna, deloc convingător și fără să fie stăpîn pe conceptele sale, despre antisemitismului Heidegger.

Prin urmare, între pasajele chestionabile din caietele de însemnări și gîndirea onto-istorică a lui Heidegger nu există nicio legătură lăuntrică.

Dacă introducem distincția, altfel îndreptățită, între antisemitismul justificat rasial și cel motivat confesional, trebuie spus că pasajele chestionabile din caietele de însemnări nu pot fi atribuite nici unuia, nici celuilalt tip de antisemitism. Atunci pe seama cui pot fi puse? Ele țin, la urma urmelor, de viziunea politică privată a lui Heidegger, pe care el o traduce sau reformulează prin apel la conceptul de *gîndire calculatoare*, specific perspectivei onto-istorice. Însă această reformulare conceptuală *ulterioară* nu poate contamina de „antisemitism" temeiul sau onto-istoric al gîndirii sale. Atunci cînd Heidegger vorbește despre gîndirea calculatoare specifică perspectivei iudaice asupra finanțelor și economiei, afirmațiile sale nu constituie un element fundamental sistematic al gîndirii sale onto-istorice (*in sich systematisch gefügtes Ereignisdenkens*). A susține acest lucru este greșeala imensă a lui Trawny și a tuturor celor care îi țin isonul.

Antisemitismul specific peisajului politic din timpul celui de-al Treilea Reich își are, în fond, originea în antisemitismul motivat confesional al secolului al XIX-lea.

Prin urmare, trebuie să distingem (krinein) *în chipul cel mai răspicat între pasajele referitoare la evrei din caietele de însemnări și gîndirea*

pur filozofică, istorico-evenimențială, care nu are prin ea însăși nicio afinitate cu vreun tip sau altul de antisemitism!

La această distincție trebuie să ajungă fiecare cititor al operelor publicate ale lui Martin Heidegger, care a încercat să le înțeleagă pornind de la temeiul lor cel mai adînc.

În timpul îndeletnicirii mele intensive cu studiul lucrărilor lui Martin Heidegger nu am descoperit niciodată nici măcar o urmă de antisemitism sau național-socialism. Nu este deloc nevoie să mă întorc la lectura acestor lucrări pentru a căuta după astfel de urme.

Dacă însă atitudinea fundamentală a conducerii Societății Internaționale *Martin Heidegger* (dinainte de 2015) este aceea că trebuie cercetat și discutat mai întîi dacă „antisemitismul lui Heidegger este sau nu relevant pentru gîndirea sa", atunci mă văd nevoit să mă retrag din această organizație și să renunț la poziția mea de curator, însă nu ca o formă de protest față de gînditorul Martin Heidegger, ci ca o formă de protest împotriva unei atitudini atît de nesigure față de gîndirea lui Martin Heidegger. Membrii Societății și reprezentanții marcanți ai Societății de Analitica *Dasein*-ului ului din Viena au tot dreptul la o poziție clară față de gîndirea lui Martin Heidegger. Căci aici nu e vorba de o persoană privată, ci exclusiv de *gîndirea* acestui filozof. Pentru mine *nu mai este nevoie de nicio clarificare filozofică* în această privință, așa cum reiese clar din cele spuse mai devreme.

Atitudinea mea fundamentală față de această chestiune nu are nimic de a face cu „albirea" lui Martin Heidegger, ci doar cu încercarea de a apăra gîndirea sa filozofică de orice interpretări falsificatoare.

6. Anvergura și importanța drumului gîndirii lui Martin Heidegger

6.1. Experiența de gîndire originară a unei a unei „filozofii a vieții concrete"

După prima prelegere ținută la Freiburg ca profesor privat, în semestrul de iarnă 1915/16, Heidegger îi scrie logodnicei sale, Elfride Petri, o scrisoare foarte importantă:

„Acum știu că *poate* să existe o filozofie a vieții concrete – că pot explica pe deplin raționalismului această luptă – fără a cădea sub vraja unei atitudini non-științifice; *pot* să o formulez, *trebuie* să o formulez, iar necesitatea ridicării acestei probleme mi se înfățișează astăzi astfel: cum poate fi creată filozofia ca un adevăr viu și ca o creație a personalității demne și puternice"[28].

Descoperirea filozofică care îl bucura atît de mult pe tînărul filozof este intuiția revoluționară și deschizătoare de drumuri a posibilității de a elabora o filozofie a vieții concrete, o filozofie ca adevăr viu. Este intuiția că, dincolo de viața teoretică a cunoașterii, există viața pre-teoretică sau a-teoretică în care trăim deja înainte de asumarea unei atitudini teoretice, din care ia naștere viața teoretică a cunoașterii, și că, în acest sens, sarcina primară a filozofiei este aceea de a interpreta această viață pre-și a-teoretică, adică de a explicita această viață concretă și de a pune în lumină caracterul ei propriu. Viața concretă astfel explicitată se dovedește a fi adevărul viu despre viața concretă.

Ceea ce surprinde aici tînărul Heidegger pentru prima dată prin conceptul de viață concretă avea să fie conceptualizat, în prelegerile ținute de el între anii 1919-1923, ca viață factică sau existență (*Dasein*) factică. Publicarea primelor scrisori ale lui Martin Heidegger din perioada 1916-1918, dar mai ales publicarea extrem de relevantei scrisori din 5 martie 1916, ne permite să înțelegem că prima experiență fundamentală, experiența primordială prin excelență pentru interogația filozofică heideggeriană este discutată deja în primul trimestru al anului 1916. Această experiență filozofică fundamentală a sa va fi elaborată de el în toate prelegerile freiburgheze de după Primul Război Mondial, mai apoi în prelegerile ținute la Marburg între 1923-1928, și va fi expusă sistematic pentru ultima oară în prima sa lucrare fundamentală, *Ființă și timp* (1927).

[28] M. Heidegger, *„Mein liebes Seelchen!". Briefe Martin Heideggers an seine Frau Elfride 1915-1970*, hrsg. v. G. Heidegger, Deutsche Verlags-Anstalt, München, 2005, pp. 36-37.

6.2. Prelegerile ținute de Heidegger între 1919 și 1923 și direcția indicată de ele pentru elaborarea fenomenologiei hermeneutice a vieții factice

Filozofia vieții concrete inaugurată de Heidegger este descrisă de el, de la bun început, ca direcție de cercetare și elaborare a unei noi filozofii a religiei, pe care el o numește „adevărata filozofie a religiei". „Adevărata filozofie a religiei" căutată de Heidegger ar urma să dobîndească acest caracter veridic pornind de la noul temei al filozofiei vieții concrete. În două dintre prelegerile ținute după 1918, Heidegger formulează liniile directoare ale acestei noi filozofii a religiei. Este vorba de prelegerea ținută în semestrul de iarnă 1920/21, intitulată *Introducere în fenomenologia religiei*, în care Heidegger analizează în detaliu, din perspectivă hermeneutică și fenomenologică, trei scrisori pauline, discutînd religiozitatea specifică creștinismului primelor secole, așa cum este oglindită ea în Noul Testament. Pentru Heidegger, acest tip de religiozitate reflectă experiența de viață a comunităților creștine originare, adică experiența de viață. În prelegerea cu orientare similară ținută în semestrul de vară din 1921, cu titlul *Augustin și Neoplatonismul*, Heidegger interpretează tipul de reflecție asupra sinelui, asupra propriului suflet (*anima*) și a propriei vieți, al cărei reper este căutarea lui Dumnezeu din Cartea a 10-a *Confesiunilor*, considerînd că această reflecție este în bună măsură determinată de experiența factică de viață născută din viața concretă. Atît în prelegerea sa despre scrierile apostolului Pavel, cît și în prelegerea despre Augustin, Heidegger oferă o interpretare a existenței creștine nefiltrată prin prisma gîndirii antice grecești, adică fără să facă apel la terminologia aristotelică, neo-platonică sau stoică, pornind exclusiv de la experiența factică de viață. Ceea ce iese la iveală în aceste două prelegeri de la începutul anilor '20 își are originea în acea descoperire filozofică extraordinară, despre care Heidegger vorbește logodnicei sale în scrisoarea din 5 martie 1916.

Tot din anul 1916, acest an atît de fertil pentru reflecția asupra interogației fundamentale asupra căreia se oprește Heidegger,

datează încă o scrisoare pe care Heidegger o trimite logodnicei sale, în care el îi împărtășește acesteia o altă descoperire filozofică importantă și cu consecințe dintre cele mai vaste. E vorba de scrisoarea din 13 iulie 1916, în care Heidegger scrie:

> „[...] pentru că am avut o idee bună, care a constat în faptul că am descoperit o problemă fundamentală a teoriei categoriilor – soluția vine în mod natural de la sine, pentru că formularea problemei este întotdeauna crucială pentru cercetare"[29].

„Ideea foarte bună" despre care vorbește Heidegger aici, și anume descoperirea unei probleme fundamentale care ține de teoria categoriilor, este descoperirea faptului că, în afară de abordarea obiectiv-logică a categoriilor, specifică filozofiei de la Aristotel încoace, există și o altă abordare cu totul nouă care se concentrează asupra unui cu totul alt tip de categorie, și anume categoriile vieții factice concrete și ale spiritului viu, care trebuie mai întîi scoase la lumină. Această descoperire este pasul premergător fundamental pentru ceea ce Heidegger avea să numească mai tîrziu, în prelegerile ținute după Primul Război Mondial, începînd cu anii 1919-1920, „sensul de conținut" (*Gehaltssinn*), „sensul raportului" (*Bezugssinn*), și „sensul realizării" (*Vollzugssinn*) vieții factice concrete, și ceea ce în *Ființă și timp* avea să primească numele de existențial ai *Dasein*-ului ek-sistent, care are o înțelegere a ființei.

În introducerea la ultima sa prelegere freiburgheză, *Ontologie. Hermeneutica facticității*, Heidegger scrie:

> „Cel care mi-a însoțit demersul a fost *Luther*, în vreme ce *Aristotel*, pe care cel dintîi îl ura, mi-a servit drept model. *Kierkegaard* mi-a oferit impulsuri de a merge mai departe, iar cel care mi-a deschis ochii a fost *Husserl*"[30].

---

[29] Idem., p. 41.

[30] Id., *Ontologie. Hermeneutik der Faktizität*, în *Gesamtausgabe*, Bd. 63, hrsg. v. K. Bröcker-Oltmanns, Vittorio Klostermann, Frankfurt am Main, 1988, p. 13.

Aici, Heidegger se referă la viziunea fenomenologică, pe care a învățat-o mai presus de toate din *Cercetările logice* ale lui Husserl. Ochiul său lăuntric a fost antrenat de către abordarea lui Husserl să privească filozofic lucrurile asupra cărora se apleacă drept fenomene. Dar fenomenologia lui Husserl ca abordare metodologică are caracterul unei fenomenologii reflexive, potrivit căreia experiența senzorială în întregul ei este punctul de pornire al perspectivei conștiinței umane asupra lumii. În cadrul prelegerilor sale ținute din postura de profesor privat, Heidegger a transformat fenomenologia reflexivă husserliană în fenomenologia hermeneutică. Această fenomenologie se numește hermeneutică deoarece interpretează viața în lume în procesualitatea ei, așa cum este ea înaintea oricărui apel la reflecție. Aceasta este ceea ce Heidegger numește viața pre-teoretică, în timp ce viziunea lui Husserl asupra simplei experiențe senzoriale este deja modificată reflexiv și teoretic. Cu toate acestea, Heidegger a fost capabil să învețe privirea fenomenologică din fenomenologia husserliană, urmînd să o folosească însă pentru fenomenologia hermeneutică, care premerge, în fond, fenomenologiei reflexive.

Cele zece prelegeri ale lui Heidegger care au supraviețuit în totalitate elaborează în diferite moduri fenomenologia hermeneutică a vieții factice. Fiecare dintre aceste prelegeri este un pas înainte în propria sa filozofie, în care faptele, adică viața umană reală este interpretată în această facticitate a sa. Chiar dacă Husserl însuși nu ajunge pînă la această viață factică în cadrul fenomenologiei vieții conștiinței, totuși prin exersarea privirii fenomenologice asupra fenomenelor conștiinței el a făcut posibilă vederea și interpretarea hermeneutică a fenomenelor vieții factice.

6.3. Prelegerile marburgheze dintre 1923/24 și 1928 ca etape intermediare către prima mare operă, *Ființă și timp*

Cînd Martin Heidegger a trecut, în toamna anului 1923, de la Universitatea din Freiburg la Universitatea din Marburg, a continuat, prin cursurile sale, calea pe care a inițiat-o în prelegerile

freiburgheze. Interpretarea fenomenologic-hermeneutică a vieții factice devine acum fenomenologie hermeneutică și analiză existențial-ontologică a *Dasein*-ului căruia îi este proprie o înțelegere a ființei. Această analiză are drept reper întrebarea universală privitoare la ființă, înțeleasă ca o întrebare privitoare la sensul ființei în genere. Atunci cînd spunem „ființă în genere", avem în vedere două lucruri: constituția ontologică a existenței umane factice și constituția ontologică a tuturor celorlalte domenii de ființare, în mijlocul cărora *Dasein*-ul uman își duce existența înțelegătoare de ființă. Deja ultima prelegere din Freiburg discută despre ontologie ca hermeneutică a facticității. Perspectiva timpurie a lui Heidegger, potrivit căreia întrebarea asupra categoriilor trebuie să țină seama și de categoriile vieții factice sau de categoriile ființărilor la care se raportează *Dasein*-ul factic, deschide deja calea către întrebarea privitoare la ființă în întregul său, la ființa în genere. În acest sens, prelegerile marburgheze și elaborarea, în aceeași perioadă, a lucrării *Ființă și timp* trebuie privite ca o continuare a interogației formulate în prelegerile freiburgheze.

Prima parte a lucrării *Ființă și timp* este împărțită în trei secțiuni: 1. Analiza fundamentală preliminară a *Dasein*-ului; 2. *Dasein* și temporalitate; 3. Timp și ființă.

Toate acestea poartă numele de ontologie fundamentală, care este punctul de pornire al oricărei ontologii specifice a unui domeniu de ființă. În prima secțiune sînt expuse analitic categoriile *Dasein*-ului, numite existențiali, prin contrast cu categoriile înțelese în sens strict, adică acele categorii ale ființărilor la care se raportează *Dasein*-ul uman. În cea de a doua secțiune este pus în evidență, printr-o analiză hermeneutico-fenomenologică, sensul de ființă al existențialilor ca temporalitate existențială a *Dasein*-ului. A treia secțiune, *Timp și ființă*, ridică întrebarea privitoare la sensul ființei ființărilor diferite de *Dasein*, dar la care acesta se raportează, pornind de la temporalitatea *Dasein*-ului. Aici se ridică întrebarea asupra sensului de ființă al categoriilor specifice ființei ființării, iar acesta este definit ca temporalitate (*Temporalität*), în contrast cu temporalitatea (*Zeitlichkeit*)

Dasein-ului. În timp ce temporalitatea (*Zeitlichkeit*) *Dasein*-ului este transcendentală, timpul ca temporalitate (*Temporalität*) este orizontul, adică direcția din care *Dasein*-ul, aflat în procesul de temporalizare, înțelege timpul ca fiind sensul ființei ființărilor. Temporalitatea transcendentală a existenței *Dasein*-ului *și* temporalitatea (timpul) orizontală a ființei ființărilor, la care se raportează *Dasein*-ul, constituie, privite în raportul lor de co-apartenență, răspunsul la întrebarea centrală din *Ființă și timp* cu privire la problema sensului ființei în genere sau în întregul său.

Ce-i drept, în 1927, atunci cînd lucrarea *Ființă și timp* a fost publicată, secțiunea a treia nu a apărut odată cu ea. Dar, în prelegerea de la Marburg din semestrul de vară 1927, Heidegger formulează o „nouă elaborare a celei de-a treia secțiuni din *Ființă și timp*"[31]. Și în ultima prelegere de la Marburg din semestrul de vară 1928, Heidegger redă cîteva idei importante din cea de-a treia secțiune, intitulată *Timp și ființă*. Prelegerea de la Marburg din vara anului 1927, *Problemele fundamentale ale fenomenologiei*, și anume fenomenologia hermeneutică a ontologiei fundamentale, trebuie citită ca o elaborare ulterioară a celei de-a treia secțiuni a lucrării *Ființă și timp*.

6.4. Descoperirea caracterului istoric al ființei înseși și drumul către gîndirea onto-istorică

Această descoperire filozofică, și anume faptul că ființa însăși este istorică în sine, este la rîndul său o descoperire fundamentală pentru drumul gîndirii lui Martin Heidegger, de o importanță fără echivoc. Ideea istoricității ființei însăși, și nu numai a *Dasein*-ului în posibilitățile sale de existență, apare în anul 1930. Unul dintre primele texte în care apare această idee este celebra prelegere din 1930, *Despre esența adevărului*. Începînd cu 1930, există 29 de prelegeri freiburgheze elaborate în lumina noii perspective deschise de gîndirea onto-istorică.

[31] Id., *Die Grundprobleme der Phänomenologie*, în *Gesamtausgabe*, Bd. 24, hrsg. v. F.-W. von Herrmann, Vittorio Klostermann, Frankfurt am Main, 1975, p. 1.

Opera fundamentală pentru gîndirea onto-istorică este *Contribuții la filozofie* (1936/37, 1938). Într-o retrospectivă asupra propriului său drum în filozofie, Heidegger notează faptul că schița acestei opere datează încă din primăvara lui 1932. *Contribuții la filozofie* este primul tratat dintr-un total de șapte tratate onto-istorice, redactate pînă în 1944. Gîndirea onto-istorică ce debutează odată cu această lucrare fundamentală și care își are originea în anul 1930, deschide o nouă, o a doua perspectivă asupra întrebării privitoare la ființă, al cărei punct de pornire nu mai este, la fel ca la început, în *Ființă și timp*, analiza ontologico-existențială a înțelegerii de ființă specifice *Dasein*-ului, ci caracterul istoric al ființei în întregul său. În vreme ce din perspectiva elaborată în *Ființă și timp* ființa în întregul ei este pusă în lumină ca deschiderea sau luminișul transcendental-orizontal sau (în acest sens) ca adevăr al ființei, care este mai mult sau mai puțin originar și care nu este în sine însuși istoric, din perspectiva gîndirii onto-istorice, același adevăr, aceeași deschidere originară a ființei sînt privite în caracterul lor istoric, ce face cu putință acea dinamică specifică înțeleasă ca joc (*Walten*) între ascundere și dezascundere. Însă și această gîndire onto-istorică are un caracter hermeneutico-fenomenologic. Istoricitatea adevărului ființei devine manifestă prin alternanța între retragere și restituție specifică adevărului ființei. Această restituție este concepută de Heidegger ca apropriere de sine a evenimentului (*die Ereignung des Ereignisses*), în vreme ce retragerea este concepută ca ex-propriere de sine (*die Enteignung des Ereignisses*) a evenimentului. Istoria modernității, științele moderne ale naturii și tehnica modernă împreună cu globalizarea lor accelerată sînt gîndite de Heidegger ca o formă continuă de retragere de sine a adevărului ființei. Acestei retrageri de sine onto-istorice a ființei îi este caracteristică în mod esențial „gîndirea calculatoare", care determină în bună măsură modernitatea și epoca actuală. Parcursul onto-istoric de la retragerea cea mai deplină a ființei la restituția de sine a adevărului ființei presupune străbaterea

a șase etape care sînt detaliate în *Contribuțiile la filozofie* și se sfîrșește cu redobîndirea accesului la dimensiunea divinului și cu reîntoarcerea zeului. Acest parcurs al adevărului ființei poate fi văzut drept o fenomenologie a adevărului ființei. Ceea ce pentru Heidegger este fenomenologia adevărului ființei este fenomenologia spiritului pentru Hegel. Ar fi foarte interesant de făcut o comparație a celor doi gînditori din această perspectivă.

O întrebare fundamentală care se află în centrul gîndirii onto-istorice este cea a relației dintre ființă și limbă și, astfel, întrebarea privitoare la esența limbajului. Reflecția asupra întrebării privitoare la ființă, care are un caracter onto-istoric, și poezia sînt considerate drept două întruchipări eminente ale raportului dintre ființă și esența limbii. Pentru Heidegger, poetul care este cel mai apropiat de această gîndire onto-istorică e Friedrich Hölderlin. De aceea, Heidegger reflectează asupra apropierii dintre gîndirea onto-istorică și poezia lui Hölderlin. Poezia tîrzie a lui Hölderlin, în special elegiile și imnurile sale, își trage seva, potrivit lui Heidegger, din experiența poetică a revelării și a deschiderii ființei. Această idee este elaborată în cele trei prelegeri majore despre poezia lui Hölderlin din anii '30 și '40. Întrebarea lui Heidegger privitoare la apropierea esențială dintre poezie și gîndire, a jucat și în anii '50, cînd autorul acestui text a studiat la Universitatea din Freiburg, un rol extrem de important. Aceste eforturi filozofice ale lui Heidegger au fost cuprinse în volumul *Note la poezia lui Hölderlin* și în cartea *În drum spre limbă*.

Gîndirea onto-istorică ia naștere dintr-o transformare lăuntrică a gîndirii fundamental-ontologice. Nu există nicio altă sursă a gîndirii onto-istorice în afară de descoperirea, printr-o experiență a gîndirii, a istoricității proprii adevărului ființei. Această descoperire este elaborată de Heidegger, începînd cu anul 1930, într-o măsură din ce în ce mai mare în prelegerile freiburgheze, dar în special în cele șapte mari tratate onto-istorice. Toate aceste observații ar trebui să servească pentru evidențierea acelor

reflecții care aparțin structurii sistematice a gîndirii onto-istorice. Aici nu poate fi vorba de o gîndire exoterică ce trebuie distinsă de cea ezoterică, și care a fost caracterizată în mod cu totul eronat de editorul „caietelor de mușama neagră", adică a *Caietelor Negre*, drept antisemită. Heidegger vorbea el însuși despre caietele negre, un nume care se referea, de fapt, la coperta exterioară; dar, în rezumatul oferit de el, în care documentează tipurile de manuscrise, el numește aceste scrieri „caiete de însemnări" pentru a indica faptul că ele conțin un anumit tip de reflecție. Aceste caiete sînt de un fel cu totul aparte, căci în ele nu sînt consemnate idei care urmează să fie apoi elaborate mai departe, ci note care iau forma unor reflecții succinte, care nu apar în textele la care Heidegger lucrează în acea perioadă și care sînt consemnate uneori în timpul nopții, în momentele de insomnie. În majoritatea lor, aceste însemnări apar ca adăugiri la manuscrise redactate uneori cu destul de mult timp înainte, în care este elaborată perspectiva onto-istorică. Dar acele însemnări care nu au acest caracter, și în care sînt formulate puncte de vedere cu privire la evenimentele politice și de altă natură din acea epocă în terminologia gîndirii sale onto-istorice, nu fac parte integrantă din aceasta. Ceea ce ține de această perspectivă poate fi citit în chip exhaustiv în tratatele onto-istorice. Fiecare dintre aceste tratate este, în fond, o elaborare a structurii sistematice a gîndirii sale istorice. *Cine nu poate distinge între reflecțiile care țin de gîndirea sistematică și cele cu un caracter ocazional suferă de lipsa acută a facultății de judecare filozofică.*

Gîndirea fundamental-ontologică și cea onto-istorică a lui Martin Heidegger are, prin situarea sa fundamentală, un statut comparabil cu cea a marilor gînditori ai istoriei filozofiei, în special cu cea a lui Aristotel, pe care Heidegger a ales-o la un moment dat ca punct de pornire. Însă și fenomenologia transcendentală a lui Edmund Husserl, care are drept repere tradiția filozofiei moderne, începînd cu Descartes și terminînd cu Kant și Fichte, este expresia unei situări filozofice fundamentale de prim rang.

În ultimele scrisori pe care le-am schimbat cu Otto Pöggeler, acesta vorbea despre „polifonia" filozofiei, o formulare care mi s-a părut foarte nimerită. Căci fiecare situare filozofică fundamentală a marilor gînditori nu este altceva decît o perspectivă finită deschisă de gîndire asupra a ceea ce trebuie gîndit și care este, potrivit caracterului său, inepuizabil.

Capitolul doi

Caietele Negre

O analiză istorico-critică sine glossa

Francesco Alfieri

1. Prefață „pentru cei puțini – pentru cei singulari"

Cine ține în mînă *Caietele Negre* ale lui Heidegger și le răsfoiește în fugă, în maniera rapidă în care „filozoful" voia să păstreze în caietele sale gîndurile care-i treceau prin minte, se angajează într-o întreprindere riscantă. Un astfel de procedeu naiv își arată limitele interne în faptul că cel care procedează în acest mod se va dovedi incapabil să se lase în voia drumului gîndirii heideggeriene. De aceea unii s-au substituit autorului și au urmat un drum propriu, facil, croit pe măsura propriilor intuiții *și astfel s-au rătăcit pe cărări înfundate*. Heidegger însuși era conștient de un asemenea pericol. El și-a exprimat dorința ca volumul *Caietelor Negre* să fie publicat abia după ce editarea operelor sale complete va ajunge la final. Nu trebuie să trecem peste acest detaliu; familiaritatea cu scrierile academice ale lui Heidegger este singura cheie interpretativă a acestor caiete, precum și singura posibilitate de a le putea parcurge conținuturile, în pofida stilului fragmentar și fulgurant în care au fost scrise, intenția autorului nefiind alta decît de a reține gînduri care ar fi putut fi pierdute cu timpul. Această concizie stilistică este evidentă în multe din reflecțiile volumelor 94 și 95 ale operelor complete, unde pare că întregul text este alcătuit din notații spontane, izolate unele de altele și elaborate pripit, fără a fi dezvoltate și extinse. Aceste notații sînt formulate în mare parte mai degrabă în limbajul comun decît în cel rafinat academic. De aceea nu avem de-a face cu un text elaborat și dezvoltat, care

să fi fost scris în vederea elaborării unei construcții intelectuale. Din acest motiv, mi s-a părut oportun să semnalez prin acolade ({ }) pasajele în care această manieră de a scrie este recognoscibilă. Familiarizarea cu acest mod de a scrie poate fi de ajutor cititorului care vrea să se orienteze prin desișul acestor notații. Dar aceasta nu este de ajuns: diversitatea tematică a acestor observații este atît de vastă, încît numai unele dintre ele au făcut obiectul unor dezvoltări sistematice, ale căror urme le putem găsi în operele complete. Majoritatea notațiilor nu vor fi însă menționate, preluate sau elaborate în lucrările lui Heidegger. Cum este posibil ca unele din aceste notații, scrise atît de pripit, să nu aibă nimic de-a face cu o reflecție de ordin sistematic?

Dacă ținem cont de faptul că această interogație duce la un nou început – care este tocmai interogarea – atunci s-ar putea spune că aceste notații rămase doar schițate, care dispar fără urmă în operele complete, ar trebui citite ținînd cont de fluiditatea stilistică a multor categorii heideggeriene, care, începînd cu *Ființă și timp* (1927) suferă schimbări, fiind modificate în *Contribuții la filozofie (Despre Ereignis)* și apoi lămurite în *Scrisoare despre Umanism* (1946) și *Întrebarea privitoare la tehnică* (1953).

O asemenea interogație va face încercarea de a înțelege sensul acestor însemnări mai grea, dar nu imposibilă, dacă le vom plasa în contextul limbajului heideggerian. Nu există, după părerea mea, nicio altă cale de a evita neînțelegeri care se abat de la drumul pe care Heidegger cu greu l-a croit. Intelectualul are sarcina și responsabilitatea de a nu o lua în mod pripit și imperios pe căi alternative și de a-și asuma decizia de a zăbovi asupra dificultăților puse de aceste notații, pentru a le înțelege dincolo de ceea ce mulți au considerat în ultima vreme că este de la sine înțeles. Bineînțeles că studierea acestor caiete nu a fost o sarcină ușoară, mai ales ținînd cont de faptul că unii cercetători au ajuns la rezultate pe care ei le proclamă ca fiind de la sine înțelese. În orice caz, tendința autorului de a pune întrebări, precum și neliniștea sa nu au putut fi frînate de ceea ce unii consideră că ar pune capăt

oricărei discuții, fiind deja bine cunoscut și stabilit. Tendința de a interoga trezește necesitatea de a pune sub semnul întrebării rezultatele obținute. Este cît se poate de îndoielnic că vreo soluție se poate baza pe un rezultat acolo unde avem de-a face cu un drum al gîndirii care suscită continuu întrebări. Am abordat aceste caiete dorindu-mi să am experiența a ceea ce Heidegger își nota din cînd în cînd. Oricît de greu ar putea să pară, am avut grijă să evit două lucruri: să nu-mi las atenția să fie distrasă de stilul repezit al acestor notații și să evit tentația de a ajunge la o înțelegere a ceea nu putea fi de fapt înțeles decît prin întoarcerea la început. Aceasta nu înseamnă că aș fi ajuns să pun capăt acestei *vexata questio* a *Caietelor Negre*, dimpotrivă: pentru a simplifica lucrurile, trebuie să admitem că la sfîrșitul unui drum al gîndirii, o astfel de *vexata questio* va continua să subziste. Intenția mea este de a scoate la lumină complexa stratificare terminologică a notațiilor heideggeriene, ținînd cont de contextul în care ele apar. Îi ofer cititorului porțiunea de drum pe care am parcurs-o, dar ține de el să înțeleagă necesitatea de a reveni la Heidegger pentru a croi noi căi posibile de cercetare în care această complexitate va fi integrată, astfel că nu va mai putea niciodată privi drept ceva de la sine-înțeles ceea ce este în mod fundamental refutabil. Nu li se va răspunde nicăieri cercetătorilor care au propus în ultimii ani propriile interpretări și verdicte cu privire la manuscrisele heideggeriene, nici discipolilor lor. Rămîne de verificat fiabilitatea afirmațiilor lor, pornind de la notațiile pe care Heidegger ni le-a lăsat. Nu mi s-a părut oportun să fac loc unei confruntări cu cercetările care au ajuns la așa-zise evidențe irefutabile. Pe baza rezultatelor la care vom ajunge printr-o analiză filologică a caietelor, vom putea decide dacă aceste așa-zise evidențe au la bază un fundament interpretativ de natură hermeneutică. A fost necesar să realizăm o întoarcere radicală și o răsturnare de perspectivă, revenind la Heidegger pentru a da o interpretare neînsoțită de opinii a *Caietelor Negre* editate pînă acum de Klostermann. Cititorul va putea constata cum se vor deschide orizonturi pe

care Heidegger însuși le-a indicat. Pînă acum am încheiat cercetările mele indicînd unele posibile concluzii la care am ajuns; aici însă mi se pare necesară o întoarcere împotriva curentului pentru a reveni la punctul meu de plecare; de aceea rămîne sarcina cititorului să tragă concluziile necesare.

Această încercare de cercetare – pe care o calific ca fiind în contracurent, pentru a rămîne fidel stilului folosit de Heidegger – vrea să facă primul pas spre întoarcerea la intențiile autorului pornind de la caietele de notații și, cu ajutorul operelor lui Heidegger, să încerce să intre pe drumul gîndirii sale. Fiecărui volum al *Caietelor Negre* îi va corespunde în cele ce urmează o serie de pasaje alese, în care conceptele-cheie sînt evidențiate prin caractere îngroșate. Pasajele vor fi în cele din urmă comentate și interpretate. Doar în cazul anumitor pasaje va fi reprodus manuscrisul original facsimilat. Astfel, se va vedea cum Heidegger reconsideră conceptul ontologic al „categoriei", raportîndu-l la aspectul ontologic al anumitor întîmplări istorice concrete, la care el își dorea să re-acționeze personal. Trecerea hermeneutică, care marchează întorsătura spre o nouă interpretare a *Dasein*-ului și a sferei ontice în cadrul gîndirii istoriei ființei este elementul decisiv în vederea unei reveniri la Heidegger și a sesizării complexității acestor notații. Ținînd cont de bogăția de semnificații a temelor tratate, consider această scriere ca fiind o încercare, care poate fi supusă oricînd unei judecăți critice.

2. Reflecții II-VI – *Caietele Negre* 1931-1938[32]

2.1. Fermitatea poziției lui Heidegger în privința național-socialismului

Să privim deci mai îndeaproape materialele pe care Heidegger ni le-a lăsat aici. Nu există într-adevăr altă soluție pentru a

[32] Cf. M. Heidegger, *Überlegungen II-VI (Schwarze Hefte 1931-1938)*, în *Gesamtausgabe*, Bd. 94, Abt. 4: *Hinweise und Aufzeichnungen*, hrsg. v. P. Trawny, Vittorio Klostermann, Frankfurt am Main, 2014.

înțelege care a fost *implicarea sa reală* în național-socialism, în această perioadă atît de tulbure care îl surprinde în prima linie, în calitatea sa de rector al universității din Freiburg. După analiza volumului 94, am ales toate pasajele care se referă la unitatea tematică „național-socialism", și am identificat de asemenea alte sub-unități care îi sînt atașate, în care Heidegger își notează reflecțiile în perioada 1931-1938; numai astfel putem înțelege implicarea sa și eventualele sale responsabilități. Pentru a oferi cititorului un reper, am lăsat o urmă a demersului meu, indicînd cu caractere îngroșate termenii și expresiile pe care le-am analizat pe rînd pentru a putea înțelege folosirea lor și mai ales pentru a sesiza concordanțele într-un context istoric atît de turbulent. Într-adevăr, se întîmplă adesea că anumiți termeni cunosc o schimbare de registru datorată în mod precis contextului de care aparțin. Înainte de a aborda lectura textelor, voi aduce aici o perspectivă conceptuală care se va dovedi folositoare la sfîrșitul acestei secțiuni: astfel va deveni posibilă o adîncire a temei.

Întrebarea cu privire la ființă (*Seyn*) este fondul pe care evoluează reflecțiile heideggeriene, și acest fond nu constituie doar punctul de sosire, ci mai ales un drum de întoarcere capabil de a trezi începutul (*Anfang*). În acest context, *Dasein*-ul trebuie să fie re-înțeles, existînd riscul de a fi îndreptat pe căi greșite care să îndepărteze încercarea de-a înțelege întoarcerea la originea istoriei ființei. A te angaja pe o altă cale înseamnă a pierde din vedere sensul originar al începutului, care este tocmai starea de interogare. Heidegger avertizează că problema ființei nu este reductibilă la un „joc" al unor „filozofii științifice" (*Semne X Reflecții (II) și Trimiteri*, § 211); această întrebare ține mai degrabă de „noi începuturi". Referirea la o metamorfoză creatoare a *Dasein*-ului este constantă: ceea ce este „creator" (*Schöpferisch*) nu trebuie confundat cu „ceea ce este fabricat" (*Reflecții și Semne III*, § 68 și § 79), iar o „lume istoric-spirituală" (§ 83) ar putea fi instituită numai printr-o cunoaștere superior-autentică. De aici „urgența spirituală a *Dasein*-ului" (*geistige Daseinsnot*) și întrebarea

imperioasă: „Cînd vom ajunge oare la marea stare de urgență a *Dasein*-ului? [...] Cînd vom lua în serios caracterul chestionabil al *Dasein*-ului [...]?" (§ 88).

Odată precizat acest fundal, să ne îndreptăm spre încercarea de a delimita terminologia heideggeriană și diversele modificări ale conceptelor fundamentale în *Reflecții II-VI*.

În *Reflecții și Semne III*, se găsesc următoarele variații ale conceptului de **național-socialism**: „mișcare național-socialistă" cu referire explicită la „sloganuri și vorbe goale" (§ 46). Heidegger își va permite să folosească el însuși un „slogan" (*Schlagworte*) în volumul 95 atunci cînd, revenind la național-socialism, îl va pomeni pe „filozoful" național-socialist Alfred Baeumler (Bäumler), a cărui filozofie o caracterizează drept un „neokantianism asezonat cu național-socialism" (§ 207). Sînt apoi menționate „organizațiile profesionale național-socialiste" (§ 68) și nevoile lor determinate prin „calcul" (*rechnend*). În același context al § 68, Heidegger notează următoarele, referindu-se la viitorul universității: „național-socialismul este ca o vopsea care trebuie aplicată rapid pe orice lucru", „național-socialismul nu s-a dezvoltat mai întîi ca «teorie», ci a început cu acțiunea" (§ 69). El nu vrea să fundamenteze „teoretic național-socialismul, pentru a-l face să capete o pretinsă soliditate și durabilitate" (§ 70).

Începînd cu § 72 remarcăm o schimbare de registru, odată cu introducerea „național-socialismului spiritual" (*geistige Nationalsozialismus*), chiar dacă acesta nu este „unul mai bun" sau „unul autentic". „Totuși [...] el este cît se poate de necesar". Această nouă atitudine rămîne neschimbată în § 73.

O schimbare de direcție îl face pe Heidegger să vorbească în continuarea textului despre „degenerarea național-socialismului, care devine o găselniță", iar în acest pasaj cititorul va putea da și peste numitul „avantajul de a te face să treci ca național-socialist și de a ajunge să fii recomandat maselor de către presă (*Presse*)." (§ 78). Atunci apare pentru prima dată termenul „ideologie" cu referință la național-socialism (§ 80), care apoi decade în forma unui „național-socialism vulgar" (*Vulgärnationalsozialismus*)

prin intermediul unei figuri controversate, cea a „gazetarului" (*Zeitungsschreiber*), care joacă rolul unui „fabricant de cultură" (§ 81). În contextul unei critici a fandoselii socialiste a studenților, Heidegger consideră că „studentul de azi nu este un național-socialist" (§ 83).

Pare în continuare că pentru Heidegger național-socialismul împărtășește destinul creștinismului: mulți se refugiază „în mod ipocrit într-un creștinism devenit gol sau prin recursul la o «viziune asupra lumii» național-socialiste, chestionabilă din punct de vedere spiritual și de origine îndoielnică" (§ 88). Pentru moment ne vom mulțumi să punem în evidență aceste date, dar rămîne de stabilit la ce fel de creștinism se referă Heidegger aici.

O reflecție asupra „studenților" și a „corpului profesoral" prilejuiește o întoarcere la național-socialism. Aceștia, „sub acoperirea unui național-socialism adesea discutabil și determinați de o încredere nejustificată, se erijează în judecători, disimulînd astfel în întregime lipsa lor totală de creativitate, fiind angajați în mod optim spre «organizarea» unei mediocrități de nedepășit"(§ 96, Nr. 5).

§ 101 ne introduce bilanțul experienței rectoratului, care tocmai se apropia de final:

> „Simpla reacție prin intermediul mijloacelor puterii național-socialiste și ale funcționarilor care aparțin de aceasta poate eventual să dea în exterior impresia unei poziții de forță; dar la ce bun acolo unde întreaga structură este neputincioasă [...]".

Întoarcerea la național-socialism se vede apoi confruntată cu „mijloacele literare cele mai moderne" ale iezuiților și cu îndemnul „citiți presa național-socialistă" (§ 89).

În § 183 găsim altă schimbare bruscă de direcție în raport cu § 72, unde Heidegger introdusese „național-socialismul spiritual". Acolo Heidegger notează că „în național-socialism lipsește «spiritul»". Aceasta într-un context în care trebuie să considerăm „catolicismul german" ca fiind echivalent

„național-socialismului", acesta din urmă fiind „altul", și „noul", pierzîndu-se în „stîngăcii și jumătăți de măsură" (§ 184).

Heidegger se întreabă „în ce măsură național-socialismul nu poate să fie niciodată principiul unei filozofii" (§ 198) și pentru prima dată îl califică drept „principiu barbar (*barbarisches Prinzip*) a cărui «esență» se bazează pe „gîndirea comună" și pe „știința exactă" (§ 206). Această calificare a național-socialismului ca „principiu barbar" va reveni în volumele 95 și 97.

Tonul devine și mai tranșant în *Reflecții V*: „O filozofie «național-socialistă» nu este nici «filozofie» și nici nu servește «național-socialismului» – ci aleargă în spatele acestuia ca o formă de pedantism împovărător - o atitudine care îi dovedește incapacitatea de a fi cu adevărat filozofie" (§ 61). În *Reflecții VI* o asemenea filozofie e considerată „superfluă și imposibilă, chiar mai imposibilă și mai superfluă decît o filozofie catolică" (§ 154).

Singura referință la **Hitler** se găsește în *Reflecții și Semne III*: „O doctrină bine determinată cu privire la om și istorie se răspîndește în popor prin invocarea smintită a cărții lui Hitler, «Mein Kampf»: această doctrină se lasă cel mai bine definită ca *materialism etic*" care procură „ideologia corectă" și un „biologism tulbure" (§ 81). Contextul unei asemenea reflecții este furnizat de „național-socialismul vulgar".

În acest prim grup de pasaje heideggeriene intră de asemenea – inserîndu-se în contextul sistemului universitar al anului 1933 – o aprofundare a termenului **luptă** (*Kampf*) care devine „luptă spirituală" (*geistiger Kampf*) (§ 68, Nr. 9) sau se înțelege ca o pregătire: „pregătind în cercuri restrînse și în liniște devenirea a ceea ce stă să vină" (§ 68, Nr. 11). Această expresie este raportată apoi la național-socialism (§ 79), Heidegger spunîndu-ne în ce sens a înțeles el lupta calificînd-o ca „anticipatoare": „suferință și pericol, deci *cunoaștere*!" (§ 81). Termenul „luptă" va fi apoi declinat ca „fapt de a duce o luptă" (*bekämpfen*): „de a lupta împotriva catolicismului ca centru care se transformă într-o forță politic-spirituală" (§ 184).

Diversele unități tematice formulate mai sus au doar funcția de a indica cititorului diferitele modificări pe care acestea le suferă în această secțiune. La sfîrșitul pasajelor pe care le-am ales, prin care cititorul va putea să se familiarizeze în mod direct cu însemnările lui Heidegger, va fi propusă o posibilă interpretare pornind de la întregul material adunat.

Winke X Überlegungen (II) und Anweisungen § 211 [123], S. 87-88: *Das Ende – die Verwesung des Wesens zum Sein* (vgl. S. 105 f.)	*Semne X Reflecții (II)* și *Trimiteri* § 211 [123]: *Sfîrșitul – degradarea esenței care ține de ființă* (Cf. p. 105 f.)
Das Sein ist vergessen – eben weil noch ständig beiläufig gekannt und gebraucht. Das Sein in einem Gemenge wurzelloser Begriffe vertan, in einem Gewirre aller (leicht) aufstellbaren »dialektischen« Begriffsbeziehungen vernutzt der Tummelplatz für das Spiel irgendwelcher Systeme und »**wissenschaftlicher Philosophien**« – die sogar den fatalen Scheinvorzug haben, meist *richtig* – beileibe aber nicht im geringsten *wahr* zu sein. Doch diese **Unphilosophie** nur die Folge der Verwesung des Seins. Durch diese das *Dasein aus der Bahn geworfen* und abgesetzt in der dumpfen Ruhe einer vielfachen Ungefahr – darin alles Große verzehrt, ohne Maß und Richtung – zerfahren und gestaltlos und ohne inneres Gesetz der Nation –. Und wo sie im Aufbruch, da bleibt die eigentliche Disziplin und Zucht ihrer Zuständigkeit (Geist und Leib)	Ființa a fost uitată – tocmai pentru că încă este cunoscută și folosită într-un mod accidental. Ființa este pierdută într-o învălmășeală de concepte dezrădăcinate, epuizată într-un labirint al tuturor relațiilor conceptuale asamblate facil în manieră „dialectică". Ființa a devenit terenul de joacă al anumitor sisteme și **„filozofii științifice"** – care au chiar fatalul pseudo-avantaj de a fi de cele mai multe ori *corecte* – fără să fie în niciun caz prin aceasta și *adevărate*. Totuși această **nefilozofie** [este] consecința degradării ființei. Prin această degradare, *Dasein*-ul *este alungat din drum* și pus în liniștea searbădă a unei lipse de primejdie cu multe fețe – care mistuie tot ce e măreț, fără măsură și direcție – împrăștiat, deformat și fără o lege internă a națiunii. Acolo unde degradarea se ridică, disciplina autentică și cultivarea necesare pentru a-i putea face

ein Nachtrag, dessen leichte Erledigung übelster Pfuscherei übertragen wird.	față (spirit și corp) rămîn un supliment, a cărui rezolvare este lăsat în seama celei mai proaste cîrpăceli.

Winke X Überlegungen (II) und Anweisungen § 218 [129-130], S. 92:	*Semne X Reflecții (II)* și *Trimiteri* § 218 [129-130]:
Weder die Unmittelbarkeit zum »totalen« **Staat**, noch die Erweckung des **Volkes** und die Erneuerung der **Nation**, erst recht nicht die Rettung der »**Kultur**« als Nachtrag zu Volk und Staat und vollends nicht die Flucht in den **christlichen Glauben** und das fürchterliche Vorhaben einer **christlichen Kultur** können und dürfen im Ersten und Letzten bestimmend sein. Es muß vielmehr die weit aus dem Verborgenen genährte Unumgänglichkeit des Werkes der Wesensermächtigung in den **wenigen Einzelnen** erfahren und verwahrt werden. Das vertrauende Behüten der Möglichkeit des Erwirkens solchen Werkes muß ungezwungen gesichert sein. Gerade weil es sich nicht darum handeln kann, eine »Grundlegung« zu schaffen, sondern das Seiende im Ganzen zu *Raum und Bahn* eines großen Daseins zu bringen. (S. 131). Ohne das bleibt alles ein zufälliges und uferloses Gezerre und ein kleines Behagen ohne Maß	Nici [drumul care duce] nemijlocit la **statul** „total", nici trezirea **poporului** și reînnoirea națiunii, cu atît mai puțin salvarea prin „**cultură**" înțeleasă ca supliment adăugat poporului și statului, și cu siguranță nici evadarea în **credința creștină** și intenția înspăimîntătoare a unei **culturi creștine** nu pot și nu trebuie să fie determinante în ceea ce e prim și ultim. Trebuie mai degrabă ca inevitabilitatea operei de împuternicire a esenței care se hrănește din ceea ce este ascuns să fie păstrată și simțită în **cei puțini și singulari**. Păstorirea plină de nădejde a posibilității de realizare a unei asemenea opere trebuie să fie asigurată fără constrîngeri. Tocmai pentru că nu poate fi vorba despre realizarea unei „întemeieri", ci despre aducerea ființelor în întregul lor în *spațiul și calea* unui *Dasein* măreț (p. 131). Fără așa ceva, totul rămîne o opinteală fără margini și o mică satisfacție fără măsură și rang –

und Rang – trotz aller Erweckung der Massen zur gewachsenen Einheit von **Volk** und **Nation**. Wenn wir uns nicht dahin bringen, daß unsere Geschichte wird ein Erkämpfen des Zuspruchs einer wesentlichen Weite und Tiefe des Da-seins aus dem verschwiegenen Wesen des Seins, dann	haben wir das Ende verwirkt, und zwar ein kleines und lächerliches Ende.	în ciuda tuturor trezirilor maselor către unitatea crescută între **popor** și **națiune**. Dacă nu facem astfel încît istoria noastră să devină o luptă pentru încurajarea scoaterii unei întinderi și adîncimi a *Dasein*-ului din esența păstrată în tăcere a ființei, atunci am asigurat un sfîrșit mic și rizibil.

Überlegungen und Winke III § 46 [18], S. 121:	*Reflecții și Semne III* § 46 [18]:
Weg von den Geschäften, die andere viel besser machen, heißt nicht: Abseitsstehen von der **Bewegung**. Soll unser **Volk** nach wenigen Jahren an den ständigen **Schlagworten** und Phrasen verhungern – oder werden wir einen wirklichen geistigen Adel schaffen, der stark genug ist, die Überlieferung der Deutschen aus einer großen Zukunft zu gestalten?	A sta deoparte de activitățile pe care alții le pot îndeplini mult mai bine nu înseamnă a se situa în afara **mișcării**. Oare **sloganurile** și vorbele goale vor slei **poporul** nostru de puteri – sau vom crea o adevărată aristocrație a spiritului, îndeajuns de puternică pentru a configura tradiția germanilor pornind de la un viitor măreț?
Ist es eine natürliche Folge, daß heute notwendig die Gestalt des künftigen Geistes verkannt wird und daß man innerhalb der **nationalsozialistischen Bewegung** *die* Anfänge verkennen muß, die in ihr zu einer wirklichen gewachsenen Verwandlung der Kräfte und Wege und Werke drängen?	Este oare o consecință firească faptul că astăzi forma spiritului care stă să vină este înțeleasă în mod eronat și că în cadrul **mișcării național-socialiste** tocmai începuturile care duc spre o veritabilă metamorfoză a forțelor, a căilor și a lucrărilor trebuie să rămînă neînțelese?

Überlegungen und Winke III § 68 [31-38], S. 130-133:	*Reflecții și Semne III* § 68 [31-38]:
Welche Einrichtungen und Strebungen jetzt (Dezember 1933) die **Universität** bestimmen (vgl. S. 68): 1. die Deutsche Studentenschaft; 2. die (in der Bildung begriffene) Deutsche Dozentenschaft; 3. das S.A.-Hochschulamt. Diese Organisationen wirken nach ihrer Willensbildung und Haltung nicht aus dem wirklichen geschichtlichen Leben der einzelnen Hochschulen, sondern kommen von außen her, aus rätemäßigen Ansprüchen auf die einzelnen Hochschulen zu. Diese »Organisationen« arbeiten innerhalb der einzelnen Hochschulen nur mit Funktionären, von denen verlangt wird, nach der Führung sich zuerst zu richten. Der Blick für die je eigenen Aufgaben	einer Hochschule – nach Landschaft, Geschichte, Lehrkörperzusammensetzung, Art des Studentenzuzugs je verschieden – wird nicht frei – d. h. eigentlich *politische* Entscheidungen können gar nicht vollzogen werden. Es fehlt die Eignung und Kraft zur Besinnung auf die Lage; es fehlt vor allem jedes eigentliche weitgreifende Vorauswollen. Die Verzettelung und Verschnürung in Augenblicks-»aktion« ist unvermeidlich – zumal ja verlangt wird, daß etwas »geschieht«.	*Care sînt instituțiile și tendințele care stăpînesc acum (Decembrie 1933)* **universitatea** (cf. p. 68)? 1. Studențimea germană (organizațiile studențești); 2. Corpul profesoral german (aflat în formare); 3. Departamentul S.A. pentru învățămîntul universitar. Ține de voința și atitudinea acestor organizații ca ele să nu acționeze pornind de la adevărata viață istorică a fiecărei universități, ci din afară, pornind de la exigențe plănuite. Aceste „organizații" lucrează în cadrul fiecărei universități prin funcționari, a căror datorie este să se conformeze conducerii. Luarea-în-vedere a sarcinilor specifice fiecărei universități în funcție de regiune, istorie, structură a corpului profesoral, tipului de populație studențească – nu este liberă; cu alte cuvinte, decizii cu adevărat *politice* nu pot fi luate. Lipsesc aptitudinea și forța de a medita asupra situației; lipsește, înainte de toate, o autentică anticipare pe termen lung. Irosirea și înnodarea în „acțiunea" de moment sînt inevitabile mai ales că se cere „să se facă ceva".

4. der nationalsozialistische Ärztebund; 5. der nationalsozialistische Juristenbund; 6. der nationalsozialistische Lehrerbund. Diese berufsständischen Organisationen sichern sich einen wesentlichen Einflußbereich auf die Hochschule. Sie bestimmen mit die Auswahl der Lehrkräfte, die Anlage und Verteilung des Lehrstoffes, die Gestaltung des Prüfungswesens. Sie setzen mit die Maßstäbe für die Arbeit und das Urteil in der Hochschulwirklichkeit. Auch hier wird nicht politisch aus jeweiligen Notwendigkeiten und Lagen und Entwicklungsstufen und Widerständen entschieden,	sondern aus den **rechnenden** Gesamtbedürfnissen der allgemeinen berufsständischen Ansprüche. 7. Die Ministerien übernehmen verwaltungsmäßig die Hochschulen. Sie fordern, regeln, gleichen aus all die Strebungen und Vorschläge und Forderungen der genannten Einrichtungen. Als Sicherung ist in der Hochschule die Rektoratsverfassung eingeschaltet. Sie soll eine Führung der Hochschule gewährleisten. Der Rektor wird aber lediglich zur Vermittlungsstelle jener Organisationen. Er hat allenfalls die fragwürdige Aufgabe, für alles, was in die Hochschule	4. Uniunea național-socialistă a medicilor; 5. Uniunea național-socialistă a juriștilor; 6. Uniunea național-socialistă a profesorilor din învățământul preuniversitar. Aceste organizații profesionale își asigură o sferă de influență esențială asupra universității. Ele determină împreună selecția profesorilor, natura și împărțirea conținuturilor pedagogice, structura examinării. Ele stabilesc standardele muncii și evaluării în realitatea universitară. Nici aici deciziile nu se iau politic, avînd la bază necesități, circumstanțe, niveluri de dezvoltare și rezistențe ale fiecărui caz în parte, ci pornind de la nevoile rezultate în urma unui **calcul** al organizațiilor profesionale determinat de revendicările lor. 7. Ministerele preiau administrativ universitățile. Ele cer, reglementează, nivelează, toate aspirațiile, propunerile și cerințele instituțiilor sus-menționate. Poziția rectorului e integrată în universități ca o garanție. Această poziție ar trebui să asigure conducerea universității. Dar rectorul devine un intermediar al acelor organizații. El are sarcina problematică de a purta responsabilitatea pentru tot ce este introdus în universitate. **Dacă rectorul este național-socialist sau nu –**

hineingetragen wird, die Verantwortung zu übernehmen. **Es ist nur ein verhältnisweiser – kein schlechtinniger – Unterschied, ob dabei der Rektor Nationalsozialist ist oder nicht. Im letzten Falle arbeiten sogar die genannten Organisationen leichter, weil schon aus bloßer Vorsicht, wenn nicht gar Angst, alles bejaht und zur Durchführung gebracht wird.**	**este o diferenţă relativă, nu absolută. În ultimul caz, chiar sus-numitele organizaţii lucrează mai uşor pentru că, din prudenţă sau chiar din frică, totul este aprobat şi executat.**
8. Die Hochschule selbst bringt eine eigentliche »Selbstbehauptung« nicht mehr auf; sie versteht diese I Forderung gar nicht mehr; sie verliert sich in das bloße Beibehalten des überkommenen Betriebes mit den jetzt unvermeidlichen Gleichschaltungen und Neuerungen. Sie findet nicht mehr dahin zurück, die Notwendigkeit des Wissens ursprünglich zu erfahren und daraus ihre Aufgabe zu gestalten. Sie weiß nichts davon, daß eine Selbstbehauptung nichts Geringeres bedeuten müßte als die grundsätzliche Auseinandersetzung mit der großen geistig-geschichtlichen Überlieferung, wie sie durch die Welten des Christentums, des Sozialismus als Kommunismus und die neuzeitliche Aufklärungswissenschaft heute noch *Wirklichkeit ist.*	8. Universitatea ca atare nu mai este capabilă de o „afirmare de sine". Ea nu mai înţelege o astfel de exigenţă şi se pierde în simpla continuare a activităţii uzuale care ţine de sincronizările şi înnoirile devenite inevitabile. Ea nu îşi mai găseşte drumul înapoi spre experienţa originară a necesităţii cunoaşterii, pentru a-şi configura misiunea pornind de la aceasta. Ea nu ştie că o afirmare de sine ar trebui să însemne confruntarea fundamentală cu marea tradiţie istorico-spirituală, aşa cum *este ea reală* astăzi prin lucrările creştinismului, socialismului în forma comunistă şi a ştiinţei iluminist-moderne.
9. Von all dem wissen aber auch all die vorgenannten (1-7) Einrichtungen und Stellen nichts;	9. Dar, despre toate acestea, instituţiile şi posturile menţionate (1-7) nu ştiu nimic, motiv pentru

weshalb sie sich genau mit dem herrschenden **Wissenschaftsbetrieb** abfinden, wenn er nur eine gewisse politische Erziehung als notwendige Mit-Leistung sicherstellt. Noch mehr: es bleibt nicht nur bei der Duldung des wesentlichen Charakters der bestehenden Wissenschaft, es herrscht sogar und wird gepflegt ein Widerwille gegen allen | Geist, den man zuvor als Intellektualismus mißdeutet hat. Die Abneigung gegen jeden geistigen Kampf gilt als Charakterstärke und als Sinn für die »Lebensnähe«. Diese ist aber im Grunde nur eine mit Rückgefühlen geladene Spießbürgerei. Sie wäre sogar belanglos, wenn sie nicht unbewußt die ganze Bewegung in eine geistige Ohnmacht abdrängte, die den Mangel an jeglichen scharfen und harten Waffen für den bevorstehenden **geistigen Kampf** noch vollends als Unbeschwertheit mit Wissenskram und leeren Theorien sich zurechtlegte.

10. Diese Gesamtlage mag ein alsbald verschwindender Übergangszustand sein, gesehen aus der Enge des Geschickes *einer* Hochschule in der knappen Zeitspanne eines Jahres. Sie kann aber auch gedeutet werden als der rasch und unbeachtet weiterfressende Anfang eines großen Versäumnisses in der Inangriffnahme der dringlichsten Erziehungsaufgabe

care ele se acomodează foarte bine la **întreprinderea ştiinţifică**, în condiţiile în care aceasta garantează, ca prestaţie colaterală, şi o anumită educaţie politică. Mai mult: nu se rămîne numai la o tolerare a caracterului esenţial al ştiinţei dominante, ci domină şi este cultivată chiar o aversiune faţă de spirit, care a fost confundat cu intelectualismul. Aversiunea faţă de orice luptă spirituală e luată drept tărie de caracter şi ca „simţ al apropierii de viaţă". Aceasta nu reprezintă, în fond, decît un filistinism încărcat cu resentimente. El ar fi fără importanţă dacă nu ar sufoca în mod inconştient întreaga mişcare într-o neputinţă spirituală care justifică lipsa oricăror arme ascuţite şi percutante în **lupta spirituală** care stă să vină, [mişcarea] văzînd în această lipsă eliberarea de povara cunoaşterii şi a teoriilor goale.

10. Această situaţie generală ar putea fi un stadiu tranzitoriu care va dispărea de îndată, dacă este privită din perspectiva îngustă a *unei* universităţi în scurtul decurs al unui an. Dar ea poate fi de acea interpretată ca începutul (care înghite rapid şi neobservat ce are în jur) unei mari neglijenţe în ce priveşte luarea în stăpînire a misiunii educative urgente a tinerimii

an der deutschen Jugend: der volklich, geschichtlich, geistigen Wissens- | erziehung, für die Wissen nicht mehr bedeutet: unverbindlicher Besitz an Kenntnissen, sondern ein *Sein* – das sich begreifende und im Begriff ergriffene Gewachsensein gegenüber der großen und deshalb schweren Zukunft unseres Volkes.

11. Was sollen wir in dieser Lage tun?

a) Unmittelbar in der harschen Wirklichkeit nach vorne drängend mitarbeiten, d. h. sich nicht in den Formen sogenannter Führerstellen verfangen und sich um die echte – auf Keimen und Reifen angewiesene – Wirkung bringen. Also: aus der Mannschaft heraus, sie umbildend im **Kampf** sich eine Führerschaft werden und aus kleinen Bezirken heraus und im Stillen das Kommende in seinem Werden vorbereiten.

b) Wo möglich, auf wenige, einfache, im Fluß zu haltende Einrichtungen und deren Schaffung drängen, die *vor allem* die Gewähr bieten, daß sich in ihrer Ordnung **neue Anfänge** herausbilden, echte Kräfte zusammenschließen und so langsam | und stetig die höchsten geistigen Maßstäbe gesetzt, in Gesinnung und Haltung vertraut gemacht, in Wort und Werk zur Erscheinung gebracht werden.

germane: educarea populară, istorică, spirituală spre cunoaștere, pentru care cunoașterea nu mai înseamnă: posedarea indiferentă de cunoștințe, ci un *fel-de-a-fi*, maturizarea, care știe de sine și e prinsă în concept, în raport cu viitorul măreț și deci dificil al poporului nostru.

11. Ce e de făcut în această situație?

a) Să muncim împreună, mergînd înainte în realitatea brută, adică să nu rămînem împietriți, prinși în formulele așa-numitelor posturi de conducător, și să ajungem la acțiunea veritabilă, cea care ține de germinație și maturizare. Deci: Intrarea într-un rol de conducere, ieșind din mulțime și modelînd-o în **luptă**, pregătind în cercuri restrînse și în liniște devenirea a ceea ce stă să vină.

b) Acolo unde este posibil a presa pentru crearea unor instituții simple, puține, care pot fi menținute în flux și care oferă *înainte de toate* garanția că în ordinea lor se vor configura **noi începuturi**, se vor urni adevărate forțe, instituind astfel, încet și durabil, cele mai înalte criterii spirituale, făcute familiare în gîndire și atitudine, aduse la lumină prin vorbă și faptă.

c) Nach beiden Weisen kann nur gehandelt und durchgehalten werden, wenn die Universität als Vorhandenes verneint, aber der Auftrag der ganz anderen Wissenserziehung bejaht wird.
{Wenn begriffen wird, daß sowohl die Reaktion, die am Bestehenden hängt, als auch die neuen Organisationen, die das Bestehende nur umschalten, an der unaufhaltsamen Auflösung und endgültigen Zersetzung der Universität arbeiten}. Solange diese Einsicht fehlt, kommt alle Arbeit für die neue Wissenserziehung nicht ins Freie und nicht auf einen wachstumspendenden **Boden**. – Geschichtlich-geistige Welten und Mächte werden nicht dadurch überwunden, daß man ihnen den Rücken kehrt oder durch **Abmachungen** in Ketten legt.
Der Grundmangel der heutigen »politischen Erziehung« – eine Tautologie – liegt nicht darin, daß zu wenig und dieses nur zögernd und unsicher geschieht, sondern daß zuviel und zu überstürzt im Handumdrehen als neu gemacht werden will. Als sei der **Nationalsozialismus** ein Anstrich, der allem jetzt schnell aufgetragen wird.
Wann begreifen wir etwas von der Einfachheit des Wesens und der bedächtigen Stetigkeit seiner Entfaltung in Geschlechtern?

c) Putem acționa în ambele feluri numai dacă universitatea e negată așa cum este ea azi și dacă acceptăm misiunea unei cu totul alte educații spre cunoaștere.

{Dacă vom înțelege că atît reacția, care ține de ceea ce predomină, cît și noile organizații, care doar rearanjează ceea ce predomină, lucrează la disoluția ireversibilă și descompunerea definitivă a universității}. Atîta timp cît nu vedem acest lucru, toată munca în vederea noii educații pentru cunoaștere nu poate ieși la lumină și nu poate sta pe un **sol** fertil. –

Lumile spiritual-istorice și forțele nu sînt depășite prin faptul că le întoarcem spatele sau că le legăm în lanțuri adoptînd tot felul de **convenții**.
Defectul fundamental al actualei „educații politice" – o tautologie – nu stă în faptul că se întîmplă prea puțin, în mod timorat și nesigur, ci în faptul că totul se vrea făcut de la început în mod precipitat și pe repede înainte. Ca și cînd **național-socialismul** ar fi un strat de vopsea care trebuie pus acum repede peste toate.

Cînd vom pricepe oare ceva din simplitatea esenței și din constanța cumpănită a desfășurării sale de-a lungul generațiilor?

Wir taumeln je nur in abwegigen und überkommenen, nur scheinbar vorgreifenden Zielsetzungen. {Vielspältige Aufgaben anerkennen und in ihrer Notwendigkeit und Rangstufe begreifen und doch *das* Eine der eigensten Berufung festhalten. Keine Untreue gegenüber der nichtalltäglichen ursprünglichen Sicherheit des *Schöpferischen*. Dieses nicht mit den ***Machenschaften*** verwechseln. Keine »Klassen«, aber Rang. Keine »Schichten«, aber Überlegenheit}.	Ne pierdem doar în scopuri false și convenționale, care dau numai iluzia unui caracter anticipator. {A recunoaște sarcini diverse și a le concepe în necesitatea și rangul lor și totuși să ții la unitatea propriei chemări. Să nu existe necredință în fermitatea originară, ruptă de viața de zi cu zi, a *ceea ce ține de creativitate*. Aceasta să nu fie confundată cu **fabricarea**. Nu „clase", ci rang. Nu „straturi", ci superioritate}.

Überlegungen und Winke III § 69 [39-40], S. 133-134:	*Reflecții și Semne III* § 69 [39-40]:
Eine beliebte Redeweise: der **Nationalsozialismus** ist nicht zuerst als »*Theorie*« ausgebildet worden, sondern hat mit dem Handeln begonnen. Gut. Aber folgt daraus, daß die »Theorie« überflüssig ist; folgt daraus gar, daß man sich »sonst« »im übrigen« mit schlechten Theorien und »Philosophien« aufputzt? Man sieht nicht, daß »Theorie« hier zweideutig genommen wird – je nach Bedarf – und daß man also gerade in der Deutung des eigenen Tuns »theoretisch« fehlgreift; denn: waren die vielen »Reden« im Kampf nicht »Theorien« – was wurde denn getan, als dies: die Menschen und Volksgenossen zu anderen Anschauungen umzuerziehen, z. B.	Se repetă adesea că **național-socialismul** nu s-a dezvoltat mai întîi ca „teorie", ci a început cu acțiunea. Fie. Dar rezultă de aici că „teoria" e superfluă; rezultă de aici că „altminteri" și „în rest" ne garnisim cu teorii și „filozofii" proaste? Ceea ce nu vedem este că „teoria" este luată aici în două sensuri – în funcție de nevoi – și că ne înșelăm „teoretic" tocmai în interpretarea propriilor acțiuni. Căci dacă numeroasele „discursuri" ținute de-a lungul luptei nu ar fi „teorii", ce s-ar întîmpla dacă nu următorul lucru: o remodelare a oamenilor și a compatrioților potrivit altor viziuni care țin de exemplu de raportul unui muncitor cu altul, de economie, societate,

vom Arbeiter und Arbeiter, von Wirtschaft, von Gesellschaft, von Staat – **Volksgemeinschaft** – Ehre – Geschichte?

»Theorie« als abgelöster bloßer Gedanke, der nur gedacht wird, und »Theorie« als vorgreifende Wissensforderung dürfen nicht zusammengeworfen werden; je nachdem ist auch der Sinn von Praxis ein anderer; Einsatz ist nicht bloße Praxis; und bloßes Losbrechen und Umsichschlagen ist auch kein Einsatz. Der Unbegriff von »Theorie« kann praktisch die verhängnisvollsten Folgen haben; denn Praxis wird dann nur »Betrieb« = schlecht verstandene »Organisation«.

Jetzt ist aber nicht der Endzustand – auch nicht einfach der Abschnitt einer bloßen Ausbreitung desselben im ganzen Volk über Partei hinaus – sondern jetzt gerade Einsatz in diesem vermeintlichen *Theoretischen* – weil da die Grundstimmungen sich verwurzeln und aus diesen heraus die geschichtliche Welt geschaffen werden muß.

Je ursprünglicher und stärker die sinnbildliche Kraft der Bewegung und ihre Arbeit, umso notwendiger das Wissen. Aber dieses nicht in seiner satzmäßigen Folgerichtigkeit und Berechnung – sondern als Grundstimmungsmacht der Weltüberlegenheit[a].

stat – **comunitate etnică** – onoare - istorie?

Nu trebuie să confundăm „teoria" ca simplu gînd detaşat şi „teoria" ca exigenţă anticipatoare a cunoaşterii; semnificaţia practicului nu este aceeaşi în cele două cazuri. Angajamentul nu este pură practică; nici a te dezlănţui şi a agresa totul în jurul tău nu constituie un angajament. Un concept necorespunzător al „teoriei" poate avea consecinţe cît se poate de dezastruoase în domeniul practic; căci în acest caz practicul devine doar „întreprindere" = „organizare" prost înţeleasă.

Dar acum nu sîntem în stadiul terminal – nici într-o fază în care toate acestea se răspîndesc în întregul popor, dincolo de partid – ci din contră: este momentul angajării în acest pretins nivel *teoretic* – deoarece aici îşi găsesc rădăcinile toate dispoziţiile fundamentale, iar lumea istorică trebuie creată pornind de la ele.

Cu cît mai originară şi puternică devine forţa simbolică a mişcării şi a acţiunii ei, cu atît mai necesară devine cunoaşterea. Nu în consistenţa dată de corectitudinea deductivă a propoziţiilor şi în calculabilitatea ei – ci ca forţă care dă dispoziţia fundamentală a superiorităţii lumii (din care apare superioritatea în lume).

[a] Aici se poate ușor observa că sînt schițate o serie de idei care nu pretind un nivel stilistic sofisticat, ci sînt formulate mai degrabă în limbajul de zi cu zi, lucru vizibil în folosirea deasă a punctului și virgulei (;), a semnului matematic (=), a liniei despărțitoare (–) și a propozițiilor fără verb. La fel stau lucrurile, mai mult sau mai puțin, în toate celelalte pasaje.

Überlegungen und Winke III § 70 [40-41], S. 134-135:	*Reflecții și Semne III* § 70 [40-41]:
Wir wollen nicht den **Nationalsozialismus** »theoretisch« unterbauen, etwa gar, um ihn erst so vermeintlicherweise trag- und bestandsfähig zu machen.	Nu vrem să fundamentăm „teoretic" **național-socialismul** pentru a-l face să capete o pretinsă soliditate și durabilitate.
Aber wir wollen der Bewegung und ihrer Richtkraft Möglichkeiten der Weltgestaltung und der Entfaltung vorbauen, wobei wir wissen, daß diese Entwürfe als solche, d. h. zu »Ideen« umgefälscht, keine Wirkfähigkeit besitzen; wohl aber dann, wenn sie geworfene in der Bewegungskraft	und ihrem Feld entsprungene und darin verbleibende **Fragehaltungen** und *Sprache sind.*	Dar vrem să oferim mișcării și forței sale directive posibilități de configurare a lumii și de desfășurare, știind că aceste proiecte ca atare – adică falsificate în „idei" – nu au nicio eficacitate; ele pot să o aibă dacă sînt *limbaj* și **atitudine interogativă**, ambele aruncate în forța mișcării, născute și permanentizate în cîmpul acelei forțe.
Die stimmende und bildschaffende Kraft des Entwurfs ist das Entscheidende – und das läßt sich nicht errechnen. {Stimmung und Bild – aber muß dem verschlossenen Gestaltwillen des Volkes entgegentreten}[b].	Forța configuratoare și dătătoare de dispoziție a proiectului este hotărîtoare – ea nu poate fi calculată {Dispoziție și imagine – dar aceastea trebuie să întîlnească voința închisă de configurare a poporului}.

[b] Verbul la singular „muß" (trebuie) nu poate să se raporteze la „dispoziție și imagine", aici trebuie să presupunem alt subiect (de exemplu „se"-ul impersonal).

Überlegungen und Winke III	*Reflecții și Semne III*
§ 71 [41], S. 135:	§ 71 [41]:
Ist es ein Wunder, daß allenthalben die Spießbürgerei hochkommt, eingebildete **Halbkultur**, kleinbürgerliche **Scheinbildung** – daß die inneren Forderungen des deutschen Sozialismus gar nicht erkannt und daher auch nicht gewollt werden – am wenigsten aus dem vielberufenen Charakter heraus? Die billigste Plattheit als volksverbundenes Denken! Aber solche Zustände sind nicht zu umgehen.	Este oare de mirare că peste tot înfloresc filistinismul, **semicultura** închipuită, **cultivarea iluzorie** mic-burgheză – că cerințele interne ale socialismului german nu sînt deloc cunoscute și deci nici voite – cu atît mai puțin pornind de la des invocatul caracter? Cea mai ieftină platitudine ca gîndire apropiată de popor? Dar asemenea stări de fapt nu pot fi ocolite.
Mittelmäßigkeit muß sein – nur darf man sie nicht bessern wollen; sie ist gestraft genug; am härtesten dadurch, daß sie um ihre Elendigkeit nicht weiß und ihrem eigenen Gesetz nach nicht darum wissen darf.	Mediocritatea trebuie să existe – dar nu trebuie să ne dorim să o îmbunătățim; ea însăși e destul de pedepsită; cel mai rău prin faptul că ea nu știe nimic despre mizeria ei și nici nu poate ști, potrivit propriei legi.

Überlegungen und Winke III	*Reflecții și Semne III*
§ 72 [42], S. 135:	§ 72 [42]:
Der **geistige Nationalsozialismus** ist nichts »Theoretisches«; er ist aber auch nicht der »bessere« und gar »eigentliche«; wohl aber ist er ebenso notwendig wie der der verschiedenen Organisationen und der Stände. Wobei zu sagen ist, daß die »Arbeiter der Stirn« nicht weniger weit vom geistigen Nationalsozialismus entfernt sind wie die »Arbeiter der Faust«.	**Național-socialismul spiritual** nu este ceva „teoretic"; nu este nici unul „îmbunătățit" sau „autentic"; și totuși este la fel de necesar ca cel al diferitelor organizații și corporații. Pe lîngă asta trebuie spus că „muncitorii intelectuali" nu sînt mai puțin îndepărtați de național-socialismul spiritual decît „muncitorii manuali".
{Deshalb *durchstehen* mit den geistigen Forderungen,} und wenn	{De aceea trebuie să ne *menținem* revendicările spirituale,} chiar dacă

auch dieses Wollen noch so oft und leicht von oben her als Nachträgliches belächelt und nach gut marxistischer Denkweise als bloßes »Mitläufer«wesen beiseitegeschoben wird.	această voință este atît de des privită de sus și ironizată drept *epifenomen* și dată deoparte, în bună tradiție marxistă, drept ceva absolut secundar.

Überlegungen und Winke III § 73 [42], S. 136: Die drohende Verbürgerlichung der Bewegung wird gerade dadurch wesentlich unmöglich, daß der Geist des Bürgertums und der durch das Bürgertum verwaltete »Geist« (Kultur) von einem **geistigen Nationalsozialismus** her zerstört wird.	*Reflecții și Semne III* § 73 [42]: Primejdia ca mișcarea să devină ceva burghez este în esență eliminată de faptul că spiritul burgheziei și „spiritul" administrat de burghezie (cultura) sînt distruse de un **național-socialism spiritual**.

Überlegungen und Winke III § 78 [50-51], S. 140-141: Die **Herabsetzung des Nationalsozialismus** zu einem »*Dreh*«, mit Hilfe dessen man jetzt, als einer neuen Laterne, die bisherige Wissenschaft und ihre Stoffe absucht und, entsprechend prompt neu beleuchtet, auf den Markt wirft. Das hat neben bequemen Erfolgsmöglichkeiten überdies noch den Vorteil, daß man *als* Nationalsozialist gilt und für die Massen durch **die Presse** empfohlen wird. {Durch all das bringt man in die Bewegung eine Erstarrung}[c] – unter dem Schein der geistigen Verlebendigung.	*Reflecții și Semne III* § 78 [50-51]: **Reducerea național-socialismului** la un *„mecanism"* cu ajutorul căruia se explorează știința de pînă azi și conținuturile ei, pentru a fi lansată pe piață, ca și cînd ar fi fost luminată cu o nouă lanternă. Pe lîngă posibilitatea succesului facil, acest procedeu are și avantajul de a te face să treci *ca* național-socialist și de a ajunge să fii recomandat maselor de către **presă**. {Toate acestea aduc în mișcare o rigidizare} sub aparența unei însuflețiri spirituale.

Die Erstarrung schafft einen bloßen Zustand – d. h. unterbindet alle vorgreifenden Antriebe und Stimmungen	und versetzt in eine gleichgeschaltete Behäbigkeit, die schlimmer ist als die vorige. Zuguterletzt schafft man sich eine Wissenslage, von der aus man überlegen vorrechnen kann, daß ja der **Nationalsozialismus** eigentlich immer schon da gewesen und vorbereitet sei. Und von da entbindet man sich erst vollends von der Grundstimmung der Übernahme eines ganz neuen und unerhörten geistigen Auftrags.
Rigidizarea produce o simplă stare de fapt – adică zădărnicește toate impulsurile, dispozițiile anticipatoare și transpune totul într-o placiditate liniară care e mai rea ca cea precedentă. În fine, se creează o dispoziție a cunoașterii din perspectiva căreia putem arăta cu superioritate că **național-socialismul** a fost mereu prezent și mereu în pregătire. Prin aceasta are loc completa detașare de dispoziția fundamentală a asumării unei misiuni spirituale complet noi și nemaiauzite.	

[c] Aici sintaxa nu este întocmai corectă. Ar fi fost preferabilă forma pasivă: „Durch all das wird Erstarrung in die Bewegung gebracht (Prin toate acestea este introdusă rigidizare în mișcare)".

Überlegungen und Winke III § 79 [51-52], S. 141:	*Reflecții și Semne III* § 79 [51-52]:
Entscheidend bleibt, ob die geistig-geschichtlichen Ausgriffe und Grundstimmungen so ursprünglich und zugleich so klar sind, daß sie eine schöpferische Umschaffung **des Daseins** erzwingen –; und dafür ist Voraussetzung, daß der **Nationalsozialismus** im ***Kampf*** bleibt – in der Lage des Sich-durchsetzen-müssens, nicht nur der »Ausbreitung« und des »Anwachsens« und Behauptens.	Rămîne decisivă întrebarea dacă năzuințele istoric-spirituale și dispozițiile fundamentale sînt atît de originare și totodată clare pentru a impune o metamorfoză creatoare ***a Dasein-ului*** – aceasta presupune ca **național-socialismul** să rămînă în ***luptă*** – în situația necesității de a se realiza pe sine, nu doar a răspîndirii, „creșterii" și afirmării.
Wo *steht der Feind und wie wird er geschaffen*? Wohin der Angriff? Mit welchen Waffen?	*Unde se află dușmanul și cum este el creat?* Încotro se îndreaptă atacul? Cu ce arme?

Bleibt alles im Zustand des Behauptens des Errungenen, des vorzeitigen Nur-ausbauens hängen? {Beachte[d] die übertriebene Betonung des *bisherigen* **Kampfes**, als	sei es nun zu Ende}. Wer sich nur noch behauptet und dabei einer hohlen Überlegenheit verfällt, der ist am wenigsten gefeit gegen jene Urteilslosigkeit, die eines Tages wahllos all das schluckt und preist, was vordem angeblich bekämpft wurde.	Totul a rămas înțepenit în afirmarea a ceea ce a fost obținut? în consolidări premature? {Vezi și accentuarea excesivă a **luptei** *duse pînă acum*, ca și cînd ea ar fi ajuns la final}. Cel care se mulțumește să se impună și care cade astfel într-o superioritate superficială este în mică măsură imun la acea lipsă a capacității de judecare care într-o zi va înghiți și va exalta lucrurile care înainte erau combătute.

[d] „Beachte" (Vezi): Aici trebuie presupus că Heidegger se adresează cititorului – sau probabil lui însuși.

Überlegungen und Winke III § 80 [52], S. 142:	*Reflecții și Semne* § 80 [52]:
Wir kommen jetzt in die Zeit der schnell angepaßten »**Ideologie**« für den **Nationalsozialismus**; {heute besonders leicht}. Die Gefahr dieser: *einerseits* unerheblich und gerade deshalb die Vielen irreleitend, anderseits erheblicher und dann von Anderen abgelehnt, {was zur Verneinung zugleich des Geistigen wird}[e]. Alles bewegt sich {doch}[f] in bürgerlich-liberalen Vorstellungsformen.	Ajungem acum în epoca „**ideologiei**" rapid adaptate cerințelor **național-socialismului**; {mai ales astăzi, foarte ușor}. Pericolul acestei ideologii este următorul: *pe de o parte*, ea poate fi înfăptuită în mod inconsistent, ceea ce induce în eroare pe cei mulți, pe de altă parte, ea poate fi înfăptuită mai consistent, fiind respinsă de ceilalți. {ceea ce totodată duce la respingerea spiritualului}. Totul se mișcă {totuși} în forme liberalo-burgheze de reprezentare.

[e] O formulare mai corectă ar fi: „Was zugleich zur Verneinung des Geistigen wird" (Ceea ce duce totodată la respingerea spiritualului).

[f] „doch" (totuși) este un expletiv tipic al limbajului comun.

Überlegungen und Winke III § 81 [52-56], S. 142-144:	*Reflecții și Semne III* § 81 [52-56]:
Man kann heute schon von einem »***Vulgärnationalsozialismus***« sprechen; damit meine ich die Welt und die Maßstäbe und Forderungen und Haltungen der zur Zeit bestallten und geschätzten **Zeitungsschreiber** und Kulturmacher. Von hier geht, unter hirnloser Berufung natürlich auf **Hitlers »Mein Kampf«**[g] eine ganz bestimmte Geschichts- und Menschenlehre ins Volk; diese Lehre läßt sich am besten	als *ethischer Materialismus* bezeichnen; damit sei nicht gemeint die Forderung von Sinnengenuß und Ausleben als höchstes Daseinsgesetz; {beileibe nicht}[h]. Die Kennzeichnung dient als bewußte Abhebung gegen den Marxismus und dessen *ökonomisch*-materialistische Geschichtsauffassung. Materialismus bedeutet im obigen Titel: daß der sogenannte »*Charakter*«, der ja doch mit Brutalität und Engstirnigkeit nicht identisch ist, der aber als das A und O gilt – eben wie ein Ding angesetzt wird, um das sich alles dreht. »Charakter« kann {ja}[i] besagen: {bürgerliche Biedermannigkeit; oder aber einsatzbereite, auf seine Arbeit und Sachkenntnis unauffällig beschränkte und unentwegte Einsatzfähigkeit; kann auch bedeuten:	Putem vorbi deja astăzi despre un *„național-socialism vulgar"*: prin această expresie mă refer la lumea, criteriile, exigențele și atitudinile **gazetarilor** și fabricanților de cultură aflați în funcție și respectați în ziua de azi. De aici se răspîndește în popor o doctrină bine definită cu privire la om și istorie, bineînțeles prin intermediul unui apel lipsit de discernămînt la cartea lui **Hitler**, ***„Mein Kampf"***. Această doctrină poate fi cel mai bine definită ca *materialism etic*; acesta nu se referă la revendicarea plăcerii senzoriale și a desfătării ca lege supremă a existenței (în niciun caz). Această expresie este utilă în vederea unei delimitări conștiente de marxism și de interpretarea sa *economico*-materialistă a istoriei. Materialismul se referă, în expresia de mai sus la faptul că așa-numitul *„caracter"*, care nu este identic cu brutalitatea și îngustimea mentală, trece drept Alfa și Omega, ca lucrul în jurul căruia se învîrte totul. „Caracter" poate într-adevăr să însemne {filistinism burghez, sau a fi pregătit pentru angajament, capacitate de angajament fermă, limitată neostentativ la munca proprie și la lucrul la care te pricepi. Mai poate însemna și abilitatea în raport cu

Geschicklichkeit in allen **Machenschaften**, die nach etwas aussehen und die Dürftigkeit des Könnens und die Ernstheit und Gewachsenheit der Gesinnung – so sie fehlen – gut verdecken. Kurz: Charakter ist ja nicht vorhanden wie Steine und Autos – er wird auch nicht nur gebildet in Kurzschulungslagern – | sondern entfaltet sich in der **Bewährung** innerhalb der Geschichte, die er so oder so *mit*gestaltet – aber beileibe nicht allein – jedenfalls nicht als vorhandene Kraft – sondern wenn überhaupt – dann als In-der-Welt-sein – d. h. Kraft der Fähigkeit der wissenden, geistigen und natürlichen Auseinandersetzung mit dem Seienden}.

Dieser *ethische* Materialismus – steht zwar höher als der ökonomische – sofern man das Sittliche *über* das Wirtschaftliche stellt – was ja auch erst begründet werden muß und mit »Charakter« nicht entschieden werden kann. Dieser ethische Materialismus ist daher keineswegs gefeit gegen den ökonomischen – vor allem nicht in der Hinsicht, daß er sich als Unterbau und als Tragend und Bestimmend ansieht und alles andere von vornherein als »Überbau« mißdeutet.

Mit diesem reichlich bürgerlichen Charaktergetue, das eines Tages an seiner eigenen Unfähigkeit scheitern könnte – verbindet sich

tot ce ține de **fabricații**, care seamănă doar a ceva, și care acoperă foarte bine neputința, lipsa seriozității și a maturității felului de-a gîndi. Pe scurt: caracterul nu este ceva prezent ca obiect precum pietrele și automobilele – nu este nici ceva format în scurte tabere de educare – ci se dezvoltă prin **adeverirea** sa în cadrul istoriei, la a cărei *con*figurare el contribuie într-un fel sau altul – dar în niciun caz de unul singur – în orice caz nu ca o forță prezentă ca un obiect, ci – dacă este cazul – ca fapt de-a-fi-în-lume, adică forță a capacității confruntării știutoare, spirituale și naturale cu ființarea}.

Acest materialism *etic* se situează într-adevăr deasupra celui economic – în măsura în care eticul este plasat *deasupra* economicului – lucru care trebuie să fie mai întîi întemeiat și asupra căruia nu poate fi luată o decizie pornind de la „caracter". Acest materialism etic nu este deci în niciun caz invulnerabil în fața celui economic – mai ales ținînd cont de faptul că el se vede pe sine ca fundament și ca element susținător și determinant și astfel face ca tot restul să fie răstălmăcit ca „suprastructură".

La acest tărăboi într-adevăr burghez al caracterului, care ar putea eșua într-o zi din cauza propriei neputințe, se adaugă un **biologism**

nun ein ***trüber Biologismus***, der dem ethischen Materialismus doch die rechte »Ideologie« verschafft.	**tulbure** care oferă materialismului etic „ideologia" potrivită.
Man verbreitet die irrsinnige Meinung, die geistig-geschichtliche Welt (»Kultur«) *wachse pflanzenhaft* aus dem »**Volk**« heraus, gesetzt, daß man nur die Hemmnisse wegschafft – also z. B. die bürgerliche Intelligenz fortgesetzt schlechtmacht und auf die Unfähigkeit der Wissenschaft schimpft.	Este răspîndită ideea năucă cum că lumea istorico-spirituală („cultura") *crește asemenea unei plante* din „**popor**", presupunînd că obstacolele sînt eliminate – astfel de exemplu inteligența burgheză vorbește încontinuu de rău și se plînge de incapacitatea științei.
Was wird aber so allein erreicht? Das dergestalt vor der »Intelligenz« gerettete »Volk« verfällt in seinem dunklen Drang in die ödeste Spießbürgerei und drängt auf Nachahmung und Eignung der bürgerlichen Vorrechte und deren Ansehen; das verfügbar Vorhandene Herrschende wird aufgegriffen, um sich damit selbst zur Herrschaft zu bringen; »man« scheut den **Kampf**, der nach vorne ins **Ungewisse** stößt und der weiß, daß nur aus dem Verschlossenen und Erlittenen durch **Wenige** und **Einzelne** das Große erschlossen wird. Wobei wir die Frage noch ganz beiseitelassen, wie weit eine Ursprünglichkeit des »Volkes« heute überhaupt auf solchem Wege erreicht wird – etwa durch Abstreichen der Intelligenz, durch Hervorholen des abgelebten Volkskundlichen und dergleichen. Es bleibt dann | immer noch eine	Ce se obține prin toate acestea? „Poporul" salvat de pericolul „inteligenței" cade, prin imboldul său obscur, în cel mai steril filistinism și tinde să imite și să își însușească privilegiile și prestigiul burghez; forța dominantă aflată la dispoziție este atacată pentru a se aduce pe sine la putere; Lumea „se" teme de **lupta** care ne împinge înainte spre necunoscut și care știe că ceea ce este măreț nu poate fi adus în deschidere decît scos din ce e închis și trăit de cei **puțini** și **singulari**. Nu ne vom întreba în ce măsură originaritatea „poporului" poate fi atinsă în acest mod în ziua de astăzi – mai exact prin nimicirea inteligenței, prin evidențierea tradițiilor folclorice decedate și alte lucruri de felul acesta. Rămîne însă mereu o masă *mic-burgheză* și masa *proletarilor* – care pot fi remodelate numai într-un proces istoric și nu prin scrutin.

Kleinbürgerliche Masse und die Masse der *Proletarier* – die nur in einem Geschichtsverlauf – aber nicht durch Abstimmung umgeschafft werden können. Wenn diese Gruppen auch nicht mehr in Klassen zerteilt und aufgeteilt und in Parteien organisiert sind – als geschichtliche Haltungen und volkliche Mächte sind sie noch da und werden nur langsam überwunden: einmal von der Jugend her und dann durch geistig-geschichtliche Grundstimmung und Leidenschaft unseres Daseins und schließlich durch den Wesenswandel der Arbeit und des Besitzes.	Chiar dacă aceste grupuri nu mai sînt repartizate şi divizate în clase, organizate în partide – ele sînt încă prezente ca atitudini istorice şi forţe populare şi nu pot fi depăşite decît încetul cu încetul: mai întîi de către tineret, apoi prin dispoziţii fundamentale istoric-spirituale, prin pasiunea *Dasein*-ului nostru şi în cele din urmă prin transformarea esenţială a muncii şi a proprietăţii.
Und all dieses soll ohne »Geist« geschaffen und nur mit »Charakter« gepredigt werden? Und all das soll »von selbst« aus dem Volk hervorwachsen – ohne daß es zur Entscheidung gezwungen und in die Wissenszucht genommen wird.	Toate acestea ar trebui realizate fără „spirit" şi propovăduite numai cu „caracter"? Totul ar trebui să crească „de la sine", din popor – fără să fie constrîns la o decizie şi preluat într-o disciplină a cunoaşterii?
Aus bloßer Beseitigung von Hemmungen ist noch nie etwas – geschweige denn etwas Großes entstanden – sondern nur durch vorgreifenden **Kampf** – d. h. Leiden und Gefahr und d. h. ***Wissen***!	Nimic nu s-a născut – mai ales nimic măreţ – prin simpla eliminare a opreliştilor – ci numai prin **lupta** anticipatoare – adică suferinţă şi pericol, deci **cunoaştere**!

[g] Adolf Hitler, *Mein Kampf*, Vol. 1 – *eine Abrechnung*, Vol. 2 – *Die nationalsozialistische Bewegung*, Fr. Eher Nachfolge, München, 1925, 1927.

[h] „beileibe nicht" (în niciun caz) aparţine tot limbajului comun.

[i] „ja" este un expletiv tipic al limbajului comun, la fel ca „doch" (Vezi mai sus, nota f).

Überlegungen und Winke III § 83 [60-62], S. 146-147:	*Reflecții și Semne III* § 83 [60-62]:
{**Das *sozialistische Getue* der Studentenschaften** – blödeste Romantik: Zusammenhocken und Saufen mit »Arbeitern«; das Besichtigen und Herumstehen in	Betrieben – wo man genau weiß, daß man hier nie auf die Dauer leben und gar arbeiten wird – all das ist genau so dumm, wie wenn der Bauer zur Zeit der Ackerbestellung oder Ernte in die Universitätsstadt zöge und sich zu Studenten-Kommersen einladen ließe, um so von sich aus die **Volksverbundenheit** zu bekunden; inzwischen gehen Acker und Ernte zum Teufel – oder einige Frauen schinden sich zu Tode – Sozialismus?!}[j] Wenn sich die Studenten um die Wissenserziehung einen Teufel kümmern; statt in der Vorbereitung zu einer echten Mitwissenschaft mit dem Wissen des Volkes diesem handelnd im Beruf und von diesem aus dienstbereit zu sein und seine **geschichtlich-geistige Welt** mitzubauen, den Geschmack vor der endgültigen Verkommenheit im Spießerischen zu bewahren, um echte Bedürfnisse zu wecken und zu hegen – durch einfach dienende Vorbildlichkeit, die freilich eine lange Erziehung verlangt und nur aus einem höheren und überlegenen echten Wissen entspringt.	{**Fandoseala *socialistă* a studenţimii** – cel mai stupid romantism; tovărășia și băutul cu „muncitorii", inspectarea activității lor și implicarea în ea – în condițiile în care fiecare știe că nu va trăi și munci acolo multă vreme – toate acestea sînt atît de stupide; e ca și cum un țăran s-ar muta, în vremea secerișului și a aratului, într-un oraș universitar și s-ar lăsa invitat la festivități academice studențești pentru a da mărturie personal de **unitatea poporului**; între timp ogoarele și recolta se duc la dracu – sau unele femei se chinuie pînă crapă – Socialism?!} Măcar de-ar fi studenții cît de puțin preocupați de educarea spre cunoaștere: atunci sarcina lor ar consta în pregătirea unei autentice cunoașteri-împreună, laolaltă cu cunoașterea poporului, activînd din propria vocație, fiind gata să servească, contribuind la construcția **lumii istoric-spirituale** a poporului și de a feri gustul de declinul definitiv în filistinism pentru a trezi și a nutri adevărate nevoi – prin simplul fapt de a fi un model în slujire, lucru care necesită o lungă formare și nu poate izvorî decît dintr-o cunoaștere cu adevărat înaltă și superioară.

Gerade als »*Student*« **ist der heutige Student kein Nationalsozialist**, sondern ein ausgemachter Spießbürger; denn in der Wissenserziehung rettet er sich zur billigsten und üblichsten Aneignung eines »Wissensbesitzes«, den er irgendwoher bezieht – ohne wissende Haltung, die in sich »sozialistisch« genannt werden könnte – d. h. von Verantwortung bewegt und durch wahrhafte Überlegenheit gesichert und handlungsbereit wäre. Dieses »sozialistische« Getue ist nur der Deckmantel für eine Flucht vor der eigentlichen Aufgabe und vor der eigenen Unfähigkeit.	Tocmai în calitatea sa de „*student*", **studentul de azi nu este naţional-socialist**, ci un filistin burghez cosmetizat; căci în formarea prin cunoaştere, el se salvează prin dobîndirea cea mai ieftină şi cea mai comună a unei „posesii de cunoştinţe", pe care o obţine de undeva – fără a avea o atitudine de cunoaştere, care ar putea fi numită „socialistă" – adică o atitudine care ar fi motivată de responsabilitate, asigurată de o adevărată superioritate şi gata de acţiune. Această fandoseală „socialistă" este doar perdeaua în spatele căreia se ascunde fuga din faţa autenticei misiuni şi a propriei neputinţe.

[1] Acest întreg pasaj a fost scris, în mod evident, (la fel ca cel de mai jos) într-o stare de tulburare emoţională. Pentru acest lucru stau mărturie propoziţiile care nu sînt terminate, exclamaţiile, cuvintele şi idiomele colocviale [„blöd" (prost), „hocken" (ghemuit), „saufen" (ghemuit), „zum Teufel gehen" (huiduire), „sich zu Tode schinden" (du-te la dracu) etc.].

Überlegungen und Winke III § 88 [64-65], S. 148-149:	*Reflecţii şi Semne III* § 88 [64-65]:
Wir sind durch die wirtschaftliche Welt-*Not* hindurchgegangen und stehen noch in ihr (Arbeitslosigkeit), wir sind der geschichtlich-staatlichen *Not* verhaftet (Versailles), wir kennen langsam die Verkettung dieser Nöte – aber wir spüren noch nichts von der **geistigen *Daseinsnot*** – und daß wir noch nicht erfahrungs- und leidensfähig und d. h. noch nicht	Am trecut prin criza economică globală şi ne aflăm încă în ea (şomajul), sîntem prinşi în *criza* istoric-statală (Versailles), pricepem încet înlănţuirea acestor crize – dar nu simţim încă nimic din **criza spirituală a *Dasein*-ului** – iar faptul că nu sîntem încă pregătiţi pentru aceasta din perspectiva experienţei şi a suferinţei, adică nu sîntem încă destul de măreţi

groß genug für *sie* sind, gerade das ist die *größte Not*. Denn man ist jetzt dabei, jeden Anbruch *dieser* Not schnell und grob auszuwischen entweder durch eine verlogene Flucht in ein leer gewordenes **Christentum** oder durch ein Ausrufen einer ***geistig* fragwürdigen und in ihrer Herkunft zweifelhaften nationalsozialistischen | »Weltanschauung«**. Und deshalb wird auch das Geschehen verkleinert und nicht frei gemacht zu seiner geistig existenziell bedrängenden Macht. Deshalb wird alles herabgesetzt in ein billiges Schelten gegen »liberalistische Wissenschaft« und dergleichen. Als ob es in unserer eigenen Geschichte nur dieses gegeben hätte, was die Spießbürger sehen.

{Wann kommen wir in die große **Not des Daseins**?
Wie vollbringen wir die große Nötigung in die größte Not?

Wann machen wir Ernst mit der **Fragwürdigkeit des Daseins** und mit der großen Angst, die vor dem Wagnis aufbricht? Wann zerschmettern wir die lärmende und »besitzlose« Kleingeistigkeit, die sich für »Charakter« ausgibt? Wann schaffen wir die wahrhafte Begegnung des deutschen »Arbeiters« mit seiner und seines Volkes deutscher Überlieferung?}[k]

pentru *ea*, este *cea mai mare criză*. Căci tocmai ştergem repede şi grosolan orice urmă a unei *asemenea* crize prin refugiul într-un **creştinism** devenit gol sau prin recursul la o **„viziune asupra lumii" naţional-socialistă, care este chestionabilă din punct de vedere spiritual şi are origini îndoielnice**. De aceea, ceea ce se întîmplă este micşorat şi nu este eliberat înspre apăsarea forţei sale existenţiale şi spirituale. Totul e redus la o dojenire a „ştiinţei liberale" şi a celor de acest fel. Ca şi cînd nu ar exista în istoria noastră decît lucrurile pe care le văd burghezii.

{Cînd vom ajunge oare **la marea stare de urgenţă a *Dasein*-ului**?
Cum vom duce la îndeplinire marea constrîngere spre marea stare de urgenţă?
Cînd vom lua în serios **caracterul chestinoabil al *Dasein*-ului** şi angoasa care izbucneşte în faţa riscului? Cînd vom sfărîma micimea de spirit gălăgioasă şi „fără proprietar" care trece drept „caracter"? Cînd vom crea adevărata întîlnire a „muncitorului" german cu tradiţia germană, a sa şi a poporului său?}

[k] Întrebări peste întrebări care nu se lasă integrate într-un discurs ordonat sau într-o idee coerentă. Sînt mai degrabă gînduri fugitive, care necesită o elaborare ulterioară.

Überlegungen und Winke III § 96 [70-71], S. 152-153:	*Reflecții și Semne III* § 96 [70-71]:
Studentenschaft und »Dozentenschaft« betreiben jetzt denselben Berufungs- und Besetzungsbriefwechsel, den früher die bösen Ordinarien besorgten. Nur ist jetzt der Unterschied, daß 1. jetzt noch weit mehr Leute mit solchen An- und Rück-/fragen beschäftigt sind, 2. daß demzufolge die Beliebigkeit der Urteilenden und die Unnachprüfbarkeit ihrer Eignung zum Urteil sich steigert, 3. daß die jetzt Urteilenden noch weit *unerfahrener* sind, 4. daß sie noch weniger als früher auf das Ganze der Hochschule ausgerichtet sind – weil sie nichts übersehen, 5. daß sie unter dem Deckmantel eines oft recht fragwürdigen **Nationalsozialismus** aus einer unberechtigten Selbstsicherheit heraus den Gerichtshof spielen und so im Ganzen den völligen **Mangel an Gestaltungsfähigkeit** nach vorne verdecken und auf dem besten Wege sind, eine unübertreffliche Mittelmäßigkeit zu »organisieren«.	Studenții și „corpul profesoral" se ocupă astăzi de aceleași schimbări epistolare care țin de numirile și primirile în învățământ de care erau mai înainte responsabili profesorii titulari cei răi. Diferența este acum că: 1. sînt implicați mult mai mulți oameni în aceste interpelări și chestionări, 2. că, în consecință, sporește arbitrariul celor care decid și imposibilitatea de a verifica dacă ei chiar sînt potriviți pentru această sarcină, 3. că cei care decid sînt mult mai *lipsiți de experiență*, 4. că ei iau și mai puțin în considerare Universitatea în întregul ei – neavînd nicio viziune de ansamblu, 5. că, sub acoperirea unui **național-socialism** adesea foarte discutabil și determinați de o încredere nejustificată, se erijează în judecători, disimulînd astfel în intregime **lipsa lor totală de creativitate**, fiind angajați în mod optim spre „organizarea" unei mediocrități de nedepășit.

Überlegungen und Winke III
§ 101 [74-76], S. 154-155:

Die wesentliche Erfahrung des zu Ende gehenden Rektoratsjahres:
Das ist das unaufhaltsame ***Ende* der Universität** in jeder Hinsicht aus der Unkraft zu einer echten »**Selbstbehauptung**«. Diese bleibt als letzte verhallende Forderung ohne jeden Widerhall.

Aus den Formen und Einrichtungen der Hochschule – erst recht nach der Verfassungsänderung – zieht sich das noch flackernde bisherige Treiben mehr und mehr zurück. Was sich als »neu« gebärdet, ist der Aufgabe nicht gewachsen; das »Alte« ist müde und findet in keinen Ursprung zurück; zu ängstlich, sich noch einmal der vollen Fragwürdigkeit der bisherigen wissenschaftlichen Arbeit auszusetzen; zu sehr auf das eigene Fach und Gebiet und Leistungsbereich und Fachwelt festgebunden, als daß ein freier Gefolgewille erwachen könnte; unfruchtbares Wohlwollen ist wertlos.
Das bloße Reagieren mit **nationalsozialistischen Machtmitteln** | und den dazugehörigen Funktionären kann vielleicht nach Außen die Behauptung einer Machtstellung vortäuschen; was soll das, wo das ganze **Gebilde in sich**

Reflecții și Semne III
§ 101 [74-76]:

Experiența esențială a anului în care am ocupat funcția de rector:
Acesta este din toate privințele **sfîrșitul inevitabil al universității** care nu mai are forța necesară pentru o veritabilă „**afirmare de sine**". Aceasta din urmă rămîne o ultimă exigență care se stinge din ce în ce mai tare fără să aibă nici cel mai mic ecou.
Pornind de la formele și instituțiile universității – mai ales după schimbarea constituției (structurii) sale – activitatea de pînă acum, deja șovăitoare, se golește din ce în ce mai mult de conținut. Ceea ce își dă alura de „noutate" nu se ridică la înălțimea sarcinii; „vechiul" este obosit și nu găsește drumul înapoi spre origini; prea timid pentru a fi expus din nou la starea completă de interogativitate a muncii științifice de pînă acum; prea încremenit în propriul domeniu, propria specialitate, arie și comunitate de specialiști pentru a suscita o dorință liberă de a duce mai departe ștafeta; bunăvoința sterilă nu servește la nimic.
Simpla reacție prin intermediul **mijloacelor puterii național-socialiste** și a funcționarilor care aparțin de aceasta poate eventual să dea în exterior impresia unei poziții de forță; dar la ce bun acolo unde întreaga **structură este**

ohnmächtig ist und ihm überdies die Zufuhr neuer junger Kräfte oder auch nur die Erhaltung bildsamer Lehrkräfte versagt bleibt.	**neputincioasă** și, mai mult decît atît, îi este refuzat afluxul de tineri și chiar păstrarea profesorilor capabli de a forma?
Der Zeitpunkt meines Einsatzes war zu **früh**, oder besser: **schlechterdings überflüssig**; die zeitgemäße »Führung« soll es nicht auf inneren Wandel und Selbsterziehung absehen – sondern auf möglichst sichtbare Anhäufung neuer Einrichtungen oder auf eindrucksvolle Änderung des Bisherigen. Es kann bei diesem Tun aber das Wesentliche ganz beim Alten bleiben.	Momentul angajării mele era **prematur**, sau mai bine spus: **perfect superfluu**; „conducerea" actuală trebuie să vizeze nu metamorfoza internă și educarea de sine – ci o aglomerare cît mai vizibilă a unor noi instituții sau schimbarea emfatică a ceea ce a fost pînă acum. În această activitate totul rămîne ca înainte în ce privește esențialul.
All dieses muß sich auslaufen; die »Zuschauer« müssen an ihrer eigenen Langeweile verkümmern; inzwischen sammelt sich die **Daseinskraft** zu neuer Gründung der deutschen Hochschule.	Toate acestea trebuie să-și urmeze cursul; „spectatorii" trebuie să se preocupe de propria plictiseală; între timp se strînge laolaltă **forța *Dasein*-ului** pentru o nouă fondare a universității germane. Cînd se va ajunge la aceasta și prin ce căi, nu știm. Cert este că trebuie să pregătim ceea ce stă să vină. Nu trebuie să ne irosim în perpetuarea a ceea ce a avut loc pînă acum, nu putem lăsa să se desfigureze viziunea ascunsă a ceea ce stă să vină. Niciodată nu vom sta deoparte acolo unde adevărata voință – și putință – sînt puse în operă. Vom rămîne pe **frontul nevăzut** al Germaniei spirituale.
Wann sie kommt und auf welchen Wegen – das wissen wir nicht. Gewiß ist nur: wir müssen an unserem Teil das Kommende vorbereiten. Wir dürfen uns nicht an der Fortführung des Bisherigen verbrauchen, wir können uns nicht die geheime Sicht auf das Kommende verunstalten lassen. Wir werden auch nie beiseite stehen, wo das rechte Wollen auf – und Können – sich ans Werk macht. Wir werden in der **unsichtbaren Front** des geheimen geistigen Deutschland bleiben.	

Überlegungen und Winke III § 169 [114], S. 180:	*Reflecții și Semne III* § 169 [114]:
{Wie »reaktionär« das alles ist und wie sehr Nach-|vorne-denken – in *seinem* Sinne – das sichere Arbeiten der **Jesuiten**, die mit den modernsten literarischen Mitteln eine »Literatur« hinstellen, der gegenüber der Ruf »**lest die nationalsozialistische Presse**« eines Tages nur noch komisch wirkt – gesetzt, daß man sich nicht entschließt, auch im Geiste revolutionär zu sein, statt den Geist »politisch« zu verfälschen}[l].	{Cît de „reacționar" este totul și cît de mult este gîndire întoarsă spre viitor[m] – în sensul *propriu* – aici este munca temeinică a **iezuiților** care, cu mijloacele literare cele mai moderne, produc o „literatură", față de care apelul **„citiți presa național-socialistă"** nu va avea într-o zi decît un efect bizar – presupunînd că nu ne vom decide să fim revoluționari și în spirit, în loc să falsificăm spiritul în mod „politic"}.

[l] Structura logică a acestei idei poate fi reconstruită pornind de la structura frazei.

[m] Începutul acestei însemnări ar putea fi înțeles ca o exclamație: cît de „reacționar" este totul și cît de apropiată este munca iezuiților de o „gîndire întoarsă spre viitor!".

Überlegungen und Winke III § 183 [121-122], S. 185:	*Reflecții și Semne III* § 183 [121-122]:
Die *Leicht-fertigkeit* der Stellungnahmen. 1. Man vermißt im **Nationalsozialismus** den »*Geist*« und befürchtet und beklagt seine **Zerstörung**; ja aber was versteht man da unter Geist? Irgendeine unklare Berufung auf irgendein Bisheriges – was in seiner Zeit Geltung hatte. Dieses unklare Vermissen und schwache Sichberufen gibt sich den Anschein des Überlegenen und Höheren – und vermag	*Superficialitatea* luărilor de poziție. 1. Regretăm absența *„spiritului"* din **național-socialism**, ne temem și ne lamentăm cu privire la **distrugerea** lui. Da, dar ce se înțelege aici prin spirit? O oarecare invocare confuză a unei stări de fapt care a existat pînă nu demult – ceva ce era valabil în vremea sa. Acest regret confuz și această bizuire nevolnică dau impresia superiorității și eminenței – dar nu

doch nichts zu schaffen; man ist leicht-fertig mit dem Geschehenden und dem, was »gesollt« werden »soll«. Und man hat bei solcher Leichtfertigkeit auch immer leicht jederzeit wieder Anhalt und Nahrung, um sich fortgesetzt in solchem Tun zu betätigen.	sînt capabile să creeze nimic; sîntem superficiali în raport cu ceea ce se întîmplă și cu ceea ce „ar trebui" să fie „obligatoriu". În această superficialitate se găsește întotdeauna sprijin și hrană pentru a continua într-o asemenea activitate.
2. *Man verteidigt einfach Bisheriges* und gleicht es dem Geschehenden an; man betreibt eine schlaue Vermittlung, die sogar wie Aufbau aussieht, und doch ist es kein Wagen; kein Ernstmachen mit wirklicher *Verwandlung*. Man versteift sich auf Solches, was man überdies *selbst gar nicht geschaffen*, sondern nur übernommen hat; man ist gar nicht in der Lage jener, die das Kommende schaffen wollen.	2. *Ne mulțumim să apărăm ceea ce a fost pînă acum* și îl comparăm cu ceea ce se petrece acum. Operăm o mijlocire abilă, care seamănă chiar cu o construcție, dar care nu își asumă niciun risc, nicio încercare serioasă de realizare a unei adevărate *transformări*. Încremenind în *ceea ce nu ai creat*, ci doar ai preluat, nu poți fi deloc în situația celor care vor să creeze ceea ce stă să vină.
Mit der Leicht-fertigkeit geht die *Leicht-mütigkeit* zusammen. Statt wahrhaft zu bestehender Not, herrscht nur die sittlich entrüstete Verdrießlichkeit der Ausgeschalteten und die enge und glatte betriebsame Begnüglichkeit der Eingeschalteten.	Superficialitatea merge împreună cu *nepăsarea*. În locul unei autentice persistențe în această stare de urgență, domină supărarea indignată a celor excluși și mulțumirea îngustă și simplă a celor care au apucat să intre în circuit.
Und doch vollzieht sich in all diesem Widrigen und Kleinen der Außenheit [?] und des unabwendbaren Massenwesens eine Wandlung. Aber sie darf nur als notwendig – nicht jedoch als hinreichend genommen werden; sonst bleibt es bei einem mehr und mehr erblindenden Verrechnen von Erfolgen.	Și totuși o transformare are loc în toată această situație respingătoare și meschină care se petrece în exterior și a caracterului inevitabil de masă. Dar această transformare nu trebuie luată decît ca ceva necesar – nu și suficient; altminteri totul se limitează la o socoteală oarbă a rezultatelor obținute.

Überlegungen und Winke III § 184 [122-123], S. 185:	*Reflecții și Semne III* § 184 [122-123]:
Der ***deutsche Katholizismus*** beginnt jetzt, sich der geistigen Welt des deutschen Idealismus – Kierkegaards und Nietzsches – zu bemächtigen, in seiner Weise und mit den klaren und festen Mitteln seiner Überlieferung sich anzuverwandeln. Er übernimmt in seiner Weise eine wesentliche und starke Überlieferung und schafft sich damit im voraus eine neue geistige »Position«; während man im **Nationalsozialismus** Gefahr läuft, vor lauter Betonung des **Anderen** und **Neuen** sich von der großen Überlieferung abzuschneiden und im **Unbeholfenen** und **Halben** sich zu verlaufen.	**Catolicismul german** începe acum să acapareze în felul său lumea spirituală a idealismului german – cea a lui Kierkegaard și Nietzsche – și să o supună modificării conform mijloacelor clare și solide ale propriei tradiții. Catolicismul preia în felul său o tradiție esențială și puternică, creîndu-și astfel în avans o nouă „poziție" spirituală, în vreme ce în **național-socialism**, care insistă atît de mult asupra a ce e **diferit** și **nou**, există riscul unei rupturi de marea tradiție și al unei căderi în **stîngăcii** și **jumătăți de măsură**.
Indem man aber dem Konkordat gemäß dem Kampf gegen die katholische Kirche absagt, sieht man nicht das Heraufkommen des | **Katholizismus** als einer in gewisser Weise sich selbst bewußt »säkularisierenden« Macht – **die leicht sich mit den übrigen Mächten verbindet**.	Dacă însă, potrivit concordatului, lupta împotriva Bisericii Catolice încetează, nimeni nu va putea vedea emergența catolicismului ca putere care se „secularizează" pe sine în mod conștient – **și care se poate coaliza cu ușurință cu celelalte puteri**.
Gegen die Kirche zu kämpfen ist sinnlos – wenn nicht eine Macht gleicher Art dagegen aufsteht – aber den **Katholizismus** zu bekämpfen – als das in das ***Geistige*-politische** sich hinüberverwandelnde Zentrum – mit dem ganzen festen inneren Gefüge seiner erstarkt kirchlichen	Este absurd să lupți împotriva Bisericii – dacă nu i se opune o putere de talia ei – în schimb este o necesitate fundamentală de a lupta împotriva **catolicismului** ca centru care se transformă într-o forță politic-*spirituală* cu tot cu cadrul ei intern rigid al „organizării" sale bisericești întărite.

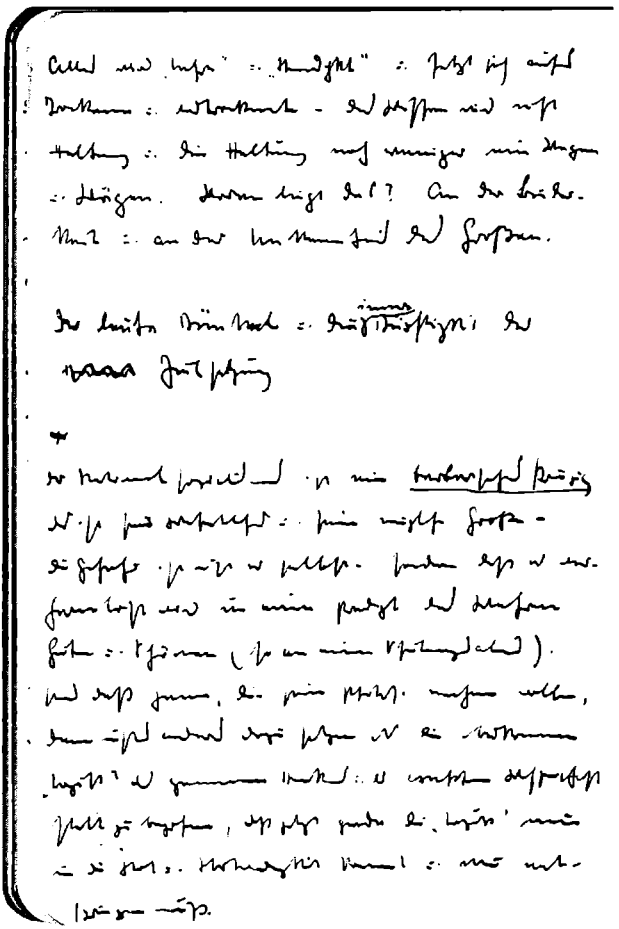
»Organisation« – ist Grunderfordernis. Doch dieser **Kampf** verlangt zuerst eine entsprechende Ausgangsstellung und ein klares Wissen um die Lage.	Dar o asemenea luptă cere mai întîi un punct de plecare adecvat şi o cunoaştere clară a situaţiei.

Überlegungen und Winke III § 190 [125], S. 188: Man sagt, der **Nationalsozialismus** sei nicht durch Gedanken, sondern durch die Tat geworden; zugegeben – folgt daraus, daß nun das Denken herabgesetzt und verdächtigt werde – oder folgt das Umgekehrte, daß deshalb erst recht das Denken in eine ungewöhnliche Größe und Sicherheit gesteigert werden müsse?	*Reflecţii şi Semne III* § 190 [125]: Se spune că apariţia **naţional-socialismului** nu s-a datorat gîndirii, ci acţiunii; fie – dar rezultă de aici că gîndirea trebuie desconsiderată şi considerată suspectă? – sau invers, că tocmai din acest motiv gîndirea trebuie să fie ridicată la o măreţie şi siguranţă neobişnuite?

Überlegungen und Winke III § 198 [129], S. 190: {Inwiefern der **Nationalsozialismus** niemals Prinzip einer Philosophie sein kann, sondern immer nur unter die Philosophie als Prinzip gestellt werden muß. Inwiefern dagegen der **Nationalsozialismus** wohl bestimmte Stellungen beziehen kann und so eine neue Grundstellung zum Seyn[n] miterwirken kann!} Dieses aber auch nur unter *der* Voraussetzung, daß er sich selbst in seinen Grenzen erkennt – d. h. begreift, daß er nur wahr ist,	*Reflecţii şi Semne III* § 198 [129]: {În ce măsură **naţional-socialismul** nu poate fi niciodată principiul unei filozofii, ci trebuie să fie mereu supus filozofiei ca unui principiu. În ce măsură, totuşi, poate **naţional-socialismul** să ia poziţii determinate şi astfel să contribuie la stabilirea unei noi situări faţă de fiinţă!} Acest lucru însă doar cu *condiţia* ca naţional-socialismul să-şi cunoască limitele – adică să priceapă că nu poate fi adevărat

wenn er imstande ist, in den Stand kommt, eine ursprüngliche Wahrheit freizugeben und vorzubereiten.	decît dacă este capabil, ajunge în stare, să pregătească și să dea drumul unui adevăr originar.

[n] Nici aici, nici în *Contribuții* utilizarea lui *Sein* și *Seyn* nu este sistematică. În unele cazuri, conceptul de ființă ortografiat fără y (*Sein*) nu se referă la conceptul tradițional de ființă, ci la ființa ca eveniment.

Reflecții și Semne III, § 206, p. 136 [GA 94, p. 194]

Überlegungen und Winke III § 206 [136], S. 194:	*Reflecții și Semne III* § 206 [136]:
Der Nationalsozialismus ist ein *barbarisches Prinzip*. Das ist sein Wesentliches und seine mögliche **Größe**. Die Gefahr ist nicht er selbst – sondern daß er verharmlost wird in eine Predigt des Wahren, Guten und Schönen (so an einem Schulungsabend). Und daß jene, die **seine Philosophie** machen wollen, dann nichts anderes dazu setzen als die überkommene »Logik« des **gemeinen Denkens** und der **exakten Wissenschaft**, statt zu begreifen, daß jetzt gerade die »Logik« neu in die Not und Notwendigkeit kommt und neu entspringen muß.	**Naţional-socialismul este un principiu *barbar*.** În aceasta constă esența și posibila sa **măreţie**. Pericolul nu este el însuși – ci trivializarea sa, transformarea sa într-o predică asupra a ce este adevărat, bun și frumos (cum a fost într-o ședință de instrucție). Alt pericol: cei care vor să facă **filozofia sa** nu sînt în stare să aducă altceva în afara „logicii" tradiționale a **gîndirii comune** și a **ştiinţelor exacte**, în loc să-și dea seama că tocmai acum „logica" a intrat într-o urgență și necesitate și trebuie să izvorască din nou.

Überlegungen und Winke III § 207 [137], S. 194:	*Reflecții și Semne III* § 207 [137]:
(Wurde ich da neulich gefragt: wer Baeumler sei? Antwort: ein Professor – findig und gescheit – »philosophisch«: der auf den Kopf gestellte *Klages*. Im übrigen: ein mit **Nationalsozialismus** aufgewärmter Neukantianismus). In diesem Falle sind solche Kennzeichnungen mit **Schlagworten** erlaubt, weil ein wirkliches Philosophieren nicht da ist – sondern nur Spiel mit aufgegriffenen »Stellungen« – das auch unangreifbar ist, wie jeder »Dualismus«;	(Am fost întrebat recent cine este Bäumler. Răspuns: un profesor – abil și inteligent – „din punct de vedere filozofic" un *Klages* întors cu capul în jos. În rest, filozofia lui este un neokantianism asezonat cu **naţional-socialism**). În asemenea cazuri **etichetările** sînt permise, de vreme ce lipsește o filozofare adevărată – doar un joc cu „poziții" prinse din zbor – joc inatacabil, de altfel, ca orice „dualism"; conform acestui principiu, totul este cu ușurință determinabil:

137

Reflecții și Semne III, § 207, p. 137 [GA 94, p. 194]

denn nach diesem Prinzip ist alles leicht bestimmbar: wenn es das eine nicht ist, ist es das andere. Und man ist's zufrieden. Die Karriere ist außerdem auch gemacht.	dacă nu este unul, este altul. Şi eşti mulţumit. Poţi face şi carieră din asta.

Überlegungen V § 61 [53-54], S. 348: Jene Gegnerschaft der Philosophie gegen ihre Zeit entspringt nicht irgendwelchen Mängeln und Mißständen des Zeitalters, sondern kommt aus dem Wesen der Philosophie und dies umso genötigter, je mehr gerade und je echter das Wollen ins Künftige Gestalt und Richtung in der Zeit gewinnt. Denn immer noch ist auch dann und zwar wesenhaft das Erdenken der Wahrheit *des Seyns* aller Einrichtung, Rettung und Wiederbringung des *Seienden* – allem unmittelbaren Schaffen und Werken – *vorausgesprungen*. Deshalb kann auch **die Philosophie** – gesetzt, daß sie solche ist – **nie »politisch« abgeschätzt werden**, weder in einem bejahenden noch in einem verneinenden Sinne. **Eine »nationalsozialistische Philosophie« ist weder eine »Philosophie« noch dient sie dem »Nationalsozialismus«** – sondern läuft lediglich als lästige Besserwisserei | hinter ihm her – aus welcher Haltung	*Reflecţii V* § 61 [53-54]: Întreaga opoziţie a filozofiei faţă de timpul său nu provine din unele lipsuri şi defecte ale epocii, ci din esenţa filozofiei. Asta se întîmplă cu atît mai mult cu cît voinţa întoarsă spre viitor în mod autentic se configurează şi capătă o direcţie în timp. Căci tocmai atunci cînd gîndirea a ajuns în mod esenţial la gîndirea adevărului fiinţei, a şi trecut înaintea oricărei instalări, salvări sau produceri a fiindului – înaintea oricărei creaţii şi opere imediate. Şi iată de ce **filozofia** – presupunînd că ea e într-adevăr filozofie – **nu poate fi niciodată evaluată „politic"**, nici într-un sens pozitiv, nici într-unul negativ. **O filozofie „naţional-socialistă" nu este nici „filozofie" şi nici nu serveşte „naţional-socialismului"** – ci aleargă în spatele acestuia ca o formă de pedantism împovărător – o atitudine care îi dovedeşte incapacitatea de a fi cu adevărat filozofie.

schon zur Genüge das Unvermögen zur Philosophie erwiesen ist. **Sagen, eine Philosophie sei »nationalsozialistisch« bzw. sei dies nicht, bedeutet ebensoviel wie die Aussage: ein Dreieck ist mutig bzw. ist es nicht – also feig.**	**A spune că o filozofie este sau nu este „național-socialistă" este ca şi cînd ai spune despre un triunghi că este curajos sau că nu este – că ar fi, aşadar, laş.**

Überlegungen VI § 154 [135], S. 509: Wer heute die Überflüssigkeit und Unmöglichkeit der Philosophie verkündet, hat den Vorzug der Ehrlichkeit vor allen jenen, die eine »**nationalsozialistische Philosophie**« betreiben. Dergleichen ist noch unmöglicher und zugleich weit überflüssiger als eine »**katholische Philosophie**«.	*Reflecții VI* § 154 [135]: Cel care spune astăzi că filozofia este superfluă și imposibilă are cel puțin avantajul sincerității față de toți cei care cultivă o „**filozofie național-socialistă**". O asemenea filozofie este chiar mai imposibilă și mai superfluă decît o „**filozofie catolică**".

Unitatea tematică relativă la „național-socialism" cuprinde, în ordine cronologică, toate pasajele volumului 94 expuse mai sus. Acum este necesar să trasăm drumul gîndirii lui Heidegger, pentru a putea înțelege cursul reflecțiilor sale și, cu ajutorul textelor rămase, pentru a constata dacă există evoluții sau involuții în gîndirea sa.

Cadrul determinant al eșafodajului gîndirii heideggeriene este întrebarea cu privire la ființă. Această temă care revine constant nu este de găsit numai în unitatea tematică analizată aici, ci străbate toate reflecțiile prezente în caiete. Această întrebare cu privire la ființă este cea care nu poate fi *niciodată* preluată de „filozofia științifică", pe care Heidegger o caracterizează ca fiind „nefilozofică". Nici evadarea în „credința creștină", nici recursul la proiectul înspăimîntător al unei „culturi creștine" nu pot constitui soluții plauzibile, de vreme ce niciuna nu este în măsură să

fie determinantă în „ceea ce e prim și ultim". [*Semne X Reflecții (II)* și *Trimiteri* §§ 211 și 218].

Aceste idei sînt introduse în contextul situației delicate în care se găsea sistemul universitar din vremea aceea și al încercării lui Heidegger de a promova a nouă configurație a cunoașterii capabilă de a reîntemeia universitatea și de a o face autonomă în raport cu organizațiile venite „din exterior". Acestea sînt circumstanțele în care Heidegger ține discursul său rectoral *Die Selbstbehauptung der deutschen Universität*[33], în care reflecțiile asupra „mișcării" național-socialiste se maturizează *în mod progresiv*. Prioritatea rămîne fundamentarea unei culturi care să nu fie „lipsită de rădăcini" și care poate fi un element fondator, în caz contrar *Dasein*-ul fiind „alungat din drum" (§ 211). Heidegger critică virulent apariția filozofiei științifice, care joacă un rol pur funcțional și se hrănește din „jocul anumitor sisteme", „care au fatalul pseudo-avantaj de a fi de cele mai multe ori *corecte* – fără să fie în niciun caz prin aceasta și *adevărate*" (§ 211). A lăsa o asemenea cultură filozofică să preia conducerea aduce pericolul ca ea să fie introdusă treptat în sistemul universitar, după ce ea a pătruns deja în mase prin intermediul politicii de comunicare. Discrepanța devine mai puternică odată cu lungul paragraf 68 (*Reflecții și Semne III*), care nu poate fi înțeles la rîndul său fără referirea la § 211, unde Heidegger constată că, atunci cînd nefilozofia prinde cheag, „disciplina autentică și cultivarea [...] rămîn un supliment", de vreme ce lipsește ceea ce e necesar în vederea întemeierii universității.

Expresia „sol" (*Boden*) apare pentru prima dată în contextul unei discuții cu privire la situația universitară care poate să favorizeze dezvoltarea unei „educații spre cunoaștere". *Solul* este legat la Heidegger întotdeauna de faptul de a sta pe ceva, ceva

[33] Cf. M. Heidegger, *Die Selbstbehauptung der deutschen Universität*, în *Reden und andere Zeugnisse eines Lebensweges*, *Gesamtausgabe*, Bd. 16, Abt. 1: *Veröffentlichte Schriften 1910-1976*, hrsg. v. H. Heidegger, Vittorio Klostermann, Frankfurt am Main, 2000, § 51, pp. 107-117.

care să te susțină; prin aceasta el trimite către soliditatea lucrului însuși. Solul care oferă sprijin e raportat la „lucrul însuși" și trebuie înțeles pornind de aici. Prin urmare „sol" este un concept fenomenologic; a te întoarce gîndind spre sol înseamnă a te întoarce la fenomene. Maxima fenomenologiei în formularea ei heideggeriană sună în felul următor: „Către lucrurile însele!" (*Zu den Sachen selbst!*) și este echivalentă primei formulări a acestui principiu metodic în introducerea la *Cercetările logice* ale lui Husserl: „întoarcerea la lucrurile însele" (*Auf die Sachen selbst zurückgehen*).

Înainte de a aborda conținutul § 68, trebuie să ne amintim de notația heideggeriană conform căreia nici „trezirea maselor" și a poporului, nici „reînnoirea națiunii" nu vor putea fi vreodată datorate nefilozofiei științifice [*Semne X Reflecții (II) și Notații*, § 218].

Pe baza acestor presupoziții, putem să intrăm în nucleul § 68 scris în decembrie 1933 și să vedem dacă putem urma proiectul lui Heidegger de a vedea în universitate solul potrivit în care o nouă cultură se poate înrădăcina.

§ 68 are drept cadru două întrebări pe care Heidegger le notase în § 46 și care își primesc răspunsul abia în paragrafele viitoare. Cele două întrebări sînt: a) este oare posibil ca „poporul" nostru să-și piardă vlaga în spatele „sloganurilor și vorbelor goale" sau vom putea crea o „adevărată aristocrație a spiritului"? b) este oare necesar ca în „mișcarea național-socialistă *începuturile* (*die Anfänge*) să rămînă neînțelese"?

Înainte de a aborda întrebările heideggeriene este important să avem în fundal un element – ale cărui contururi trebuie încă definite – pe care îl găsim în volumul 95 (*Reflecții XI*, § 53) din 1938/39: „Gîndind în manieră pur «metafizică» (adică din perspectiva istoriei ființei), am considerat, în anii 1930-34, că național-socialismul este deschis posibilității unei treceri spre un nou început și i-am dat această interpretare. Ceea ce înseamnă o subestimare și o nesocotire a acestei «mișcări»". „Evaluarea eronată" comisă de Heidegger va fi aprofundată în secțiunea dedicată volumului 95. Oricum, pe baza acestui element, interogația

lui Heidegger din *Reflecții și Semne III* (§ 46) poate suscita *noi* întrebări.

Să mergem mai departe. În § 68 Heidegger a descris nu numai mișcarea național-socialistă, ci și „organizațiile" și „uniunile profesionale" care jucau în contextul universitar un rol *aproape* conducător și care, deși veneau din afara universității, și-au asigurat „o puternică influență asupra funcționării universității". Heidegger a luat act de această situație și s-a distanțat de ea. Ele sînt numite uniuni „externe", dar nu numai din cauza faptului că se află în afara sistemului universitar, ci „faptul de a fi în afară" ține și de „incapacitatea și de lipsa puterii lor de a reflecta", așa încît ele nu joacă decît rolul de funcționari care reglează „criteriile în ce privește munca și evaluarea în viața universitară" pe bază de „necesități contabile" (*rechnend*), reducînd astfel universitatea la o „fabricație științifică" (*Wissenschaftsbetrieb*)[34]. Heidegger adresează acuzații foarte dure celor care ar fi vrut să reducă universitatea la simplă organizație externă de funcționari care, din cauza „convențiilor" (*Abmachungen*) dictate de circumstanțe externe, fac să dispară orice posibilitate de înrădăcinare a unei culturi spirituale îndreptată spre ceea ce este „creator" (*schöpferisch*), cultură care ar putea duce la „o transformare creatoare a *Dasein*-ului" (§ 79). Deloc întîmplător, Heidegger va nota mai departe (§ 96) că sînt numeroși cei care sub acoperirea național-socialismului ascund „o lipsă totală de creativitate" (*Mangel an Gestaltungsfähigkeit*) capabilă de a se îndrepta spre viitor. În consecință, faptul de a reduce totul la componente cuantificabile

[34] O astfel de situație este deja prezentă *in nuce* în conferința pe care Heidegger a ținut-o în Aula Magna a universității din Freiburg pe data de 24 iulie 1929. M. Heidegger, *Was ist Metaphysik?*, în *Wegmarken, Gesamtausgabe*, Bd. 9, Abt. 1: *Veröffentlichte Schriften 1910-1976*, hrsg. v. F.-W. v. Herrmann, Vittorio Klostermann, Frankfurt am Main, 2007[16], p. 27: „Această multitudine de discipline dezbinate mai este astăzi ținută laolaltă numai datorită organizării tehnice a universităților și facultăților; ea primește o semnificație unitară numai prin utilitatea practică a disciplinelor. S-a pierdut însă înrădăcinarea științelor în fundamentul lor esențial".

și funcționale este imputat aici uniunilor național-socialiste, pentru care totul se reduce la „acțiune" (*Aktion*). Întrebarea în ce măsură gîndirea lui Heidegger este îndepărtată de viziunea funcțională asupra acțiunii ca producere a unui efect ar necesita un studiu separat, care și-ar găsi punctul de plecare în *Scrisoarea despre „Umanism"*.

Această amestecare a ceea ce e „intern" cu ceea ce e „extern" l-a deranjat pe Heidegger care, în calitatea sa de rector, avea mai degrabă rolul unui „intermediar" între aceste organizații – tocmai în contextul acestei situații nesigure, discursul său public din 1933 trebuie privit într-o altă lumină. A rămîne în situația nesigură a unui „post de intermediar" îl făcea pe Heidegger să noteze că „dacă rectorul este sau nu național-socialist este o diferență relativă, nu una absolută" (§ 68) de vreme ce externul exercită o influență mult mai mare decît cea a rectorului, cel care ar trebui să-și asume „conducerea spirituală" (*geistige Führung*)[35], dacă prin

[35] Id., *Die Selbstbehauptung der deutschen Universität*, op.cit., p. 107. A prelua conducerea *spirituală* a universității înseamnă pentru Heidegger regăsirea esenței printr-o „cunoaștere originară" care nu poate fi înlocuită de cunoașterea „tehnic-instrumentală". Partea centrală a discursului din 1933 ne poate ajuta să determinăm sensul în care Heidegger vorbește despre „spirit" în raport cu esența științei, precum și sensul în care el înțelege misiunea rectorului în calitatea sa de conducător spiritual: „«Spirit» nu este nici o subtilitate vidă, nici jocul dezangajat al flerului, nici exercițiul interminabil al analizei intelectuale și nici chiar rațiunea universală, ci spiritul este decizia cunoscătoare, aflată într-un acord originar, pentru esența ființei" (idem., p. 112). În acest discurs întîlnim și semnele prevestitoare ale situației în care va ajunge Heidegger, cea de „pion" inconfortabil pentru mișcarea național-socialistă, unul care voia să dea o altă configurație universității pentru a o îndrepta spre alte scopuri. Regăsim aceste semne în următoarele pasaje: „Orice știință e filozofie fie că o știe sau nu, fie că vrea sau nu. Orice știință rămîne dependentă de acel început al filozofiei" (idem., p. 109); „O asemenea interogare (*Fragen*) spulberă izolarea științelor în discipline separate, le recuperează din împrăștierea fără sfîrșit și fără scop în discipline și sectoare separate" (idem., p. 111); „Cunoașterea nu stă la cheremul profesiilor [...] ea nu e o achiziție profesională a unor lucruri esențiale sau valori" (idem., p. 114); „Orice conducere implică recunoașterea puterilor

„spiritual" înțelegem ceea ce Heidegger avea în vedere atunci cînd apela la „afirmarea de sine" a universității: „confruntarea adîncă cu marea tradiție spiritual-istorică" (§ 68) – prin care se poate ajunge, conform § 46, la formarea unei aristocrații spirituale care ar fi capabilă să configureze tradiția germanilor dintr-un mare viitor. Astfel începe a se contura lenta îndepărtare fizică și spirituală a lui Heidegger față de solul universitar, în care nu mai găsea un spațiu în care să prindă rădăcini; indispoziția lui devine manifestă atunci cînd devine conștient că în asemenea condiții nu va putea să-și asume responsabilitatea unei conduceri spirituale. Rolul de rector avea, din multe perspective, mai degrabă caracterul unei poziții de intermediar decît cea a unei conduceri spirituale care să ducă la configurarea unei noi culturi. Ce rămînea de făcut? Potrivit lui Heidegger este imposibil „să rămînem închistați în caracterul formal al unor așa-zise poziții de conducere" și trebuie să acceptăm „intrarea într-un rol de conducere, ieșind din mulțime și modelînd-o în luptă (*Kampf*)" (§ 68, 11a), susținînd, acolo unde este posibil, cele cîteva instituții care oferă garanția că, în ordinea lor, se formează „noi începuturi" (§ 68, 11b).

Dar cum să înțelegem recursul lui Heidegger la cuvîntul „luptă"? În scrierile heideggeriene conceptele „luptă (*Kampf*)", „război (*Krieg*)", sau „conflict (*Streit*)" trebuie înțelese numai pornind de la *fragmentul* heracliteean 53 despre *pólemos*: „Războiul (lupta) este tatăl tuturor lucrurilor, regele tuturor lucrurilor. Pe unii îi scoate la lumină ca zei, pe alții ca oameni, pe unii îi face sclavi, pe alții stăpîni"[36]. *Pólemos* este aici principiul ființei care produce

proprii ale celor ce stau sub comanda ei. A sta sub comanda a ceva implică rezistența" (idem., p. 116).

[36] „Krieg (Kampf) ist aller Dinge Vater, aller Dinge König. Die einen erweist er als Götter, die anderen als Menschen, die einen macht er zu Sklaven, die anderen zu Freien". *Fragmentul* despre Πόλεμος al lui Heraclit este menționat de Heidegger și în § 144 din *Contribuții la filozofie (Despre eveniment)* [Id., *Beiträge zur Philosophie (Vom Ereignis)*, în *Gesamtausgabe*, Bd. 65, hrsg. v. F.-W. von Herrmann, Vittorio Klostermann, Frankfurt am Main, 1989, p. 265]; acolo e făcută trimiterea către analiza făcută în cursul din semestrul

ființele din împotrivirea lor. Pentru Heidegger *pólemos*-ul înțeles ca luptă își are rădăcina în adevărul ființei, fiind vorba despre o luptă după chipul ființei în jocul prin împotrivire al tăinuirii și des-tăinuirii, ambele aparținînd adevărului ființei. Este prin urmare foarte clar că Heidegger nu recurgea, în manuscrisele sale, la termeni împrumutați de la vreo ideologie politică, raportîndu-se în schimb mereu la gînditorii presocratici, anume la Anaximandru, Heraclit și Parmenide. Astfel, cuvîntul „destin" (*Geschick*), care stă la baza gîndirii heideggeriene a istoriei ființei, reia în mod direct conceptul parmenidian de *Moîra*.

Sistemul universitar, preocupat să reacționeze exclusiv la nevoile prezentului căutînd o utilitate efemeră, nu va fi niciodată capabil să conceapă necesitatea unei „lupte spirituale" (*geistiger Kampf*), manifestînd chiar o aversiune față de aceasta. În § 68 sînt de găsit două ocurențe ale expresiei „luptă spirituală". În cele ce urmează vom vedea că lupta numită anticipatoare poate fi dusă numai prin „suferință și primejdie, adică prin cunoaștere (*Wissen*)!" (§ 81).

Cu § 69 intrăm în nucleul unei reflecții despre național-socialism, mai exact despre întrebarea dacă acesta are un fundament „teoretic" – teoria fiind aici înțeleasă fie ca „gîndire ruptă de lume" sau ca „exigență de a cunoaște" – sau dacă începe cu „acțiunea". Teoria înțeleasă ca exigență de a cunoaște nu este vizată de către național-socialism, așa cum se poate deduce din faptul că proiectele sale sînt „deformate în «idei»" și „nu au nicio eficacitate" (§ 70). Pentru Heidegger, un proiect, pentru a fi durabil, trebuie să aibă „atitudini interogative stăruitoare și limbă", inserîndu-se în mișcarea istoriei, nerămînînd înscris numai în nemijlocirea unui prezent arbitrar. Aceste exigențe îi lipsesc național-socialismului și ele vor fi scoase din discuție: „Nu vrem să fundamentăm «teoretic» național-socialismul pentru a-l face să capete o pretinsă soliditate și durabilitate" (§ 70).

---

de vară al anului 1933/34, *Despre esența* adevărului, accesibil acum în Id., *Vom Wesen der Wahrheit*, în *Sein und Wahrheit*, *Gesamtausgabe*, Bd. 36/37, hrsg. v. H. Tietjen, Vittorio Klostermann, Frankfurt am Main, 2001, pp. 81-264.

Notăm o schimbare de ton odată cu introducerea „național-socialismului spiritual", expresie care revine de trei ori (de două ori în § 72 și o dată în § 73). Nici acest „național-socialism spiritual" nu este, în ochii lui Heidegger, „ceva teoretic", nefiind un național-socialism „mai bun" sau „mai autentic"; rămîne totuși să înțelegem de ce Heidegger susține că acesta este „la fel de necesar ca cel al diverselor organizații și corporații". §§ 72 și 73 arată maniera în care Heidegger a putut să gîndească, sau mai bine spus să idealizeze, o formă de național-socialism spiritual care s-ar fi putut împotrivi unei îmburgheziri a culturii. De aceea el consideră că acest așa-numit național-socialism spiritual este la „fel de necesar" ca diversele „organizații" și corporații național-socialiste pe care totuși le criticase foarte ferm în § 68 din cauza repetatelor ingerințe în sistemul universitar. Un motiv în plus pentru a clarifica acest caracter *necesar* al național-socialismului spiritual – de care nu va mai fi vorba în restul *Caietelor Negre* – este critica mediocrității introduse prin cultura blazată a jumătății de măsură, iluzoria cultivare mic-burgheză, care nu face decît să producă „o gîndire apropiată de popor, care ia forma platitudinii ieftine". În acel moment Heidegger vorbește despre o cultivare iluzorie referindu-se numai la clasa mic-burgheză și crede că îmburghezirea mișcării nu este posibilă, că „spiritul burgheziei și «spiritul» administrat de burghezie (cultura) vor fi distruse de un național-socialism spiritual" (§ 73).

Un asemenea optimism reprezintă numai o mică parte a drumului, rapid întreruptă și brusc abandonată în § 78 cu certitudinea de-a fi atins un punct fără întoarcere – o constantă care va reveni pînă la sfîrșitul pasajelor enumerate mai sus – în care Heidegger relevă efectele a ceea ce el consideră a fi o degradare a național-socialismului. O degradare care face din național-socialism o „găselniță", care este folosită ca o lanternă cu ajutorul căreia explorezi cunoașterea de pînă acum și conținuturile ei, deformîndu-i astfel sensul. Aici revine caracterul funcțional al unei instrumentalizări prin care cultura să fie ajustată conform

fabricației – imaginîndu-se că se lansează pe piață noi explicații. O asemenea acțiune are avantajul de a fi recomandată de „presă", care servește la răspîndirea unor idei care, „dînd impresia unei însuflețiri spirituale", exercită influență asupra poporului. Marea limită a național-socialismului constă în faptul că el este cu atît mai puternic cu cît caută mai mult să creeze o stare a cunoașterii „de la înălțimea căreia să se poată stabili că național-socialismul a fost dintotdeauna prezent și pregătit". Lui Heidegger îi este clar că național-socialismul nu este capabil „să-și asume o misiune spirituală complet nouă și nemaiauzită". Mișcarea încearcă să surmonteze slăbiciunea datorată lipsei de rădăcini prin nevoia de a se impune cu orice preț – dar ceea ce contează este că „național-socialismul se menține în luptă" – și imediat după aceea filozoful adaugă: „Vezi și accentuarea excesivă a luptei duse pînă acum" (§ 79), o luptă care are puțin a face cu „lupta prin *cunoaștere*" pomenită de Heidegger în § 81.

Național-socialismul este înainte de toate o „ideologie" (§ 80). Trecerea de la „degradare" la „ideologie" este firească, deoarece degradarea izvorăște dintr-o cultură care se sprijină pe utilizarea funcțională a ideilor, idei care nu sînt ancorate în proiectul spiritual creator al *Dasein*-ului și astfel, prin antonomază, pot fi caracterizate ca „negînd spiritul". Degradarea este cu atît mai mare cu cît crește influențarea poporului prin idei care nu au ca scop manifestarea corectitudinii conținuturilor lor, ci urmăresc numai să convingă, să obțină consensuri largi întinzînd capcane fabricate abil. În următorul § 81, Heidegger trece în revistă cauzele care au condus la „național-socialismul vulgar" (*Vulgärnationalsozialismus*), punct care va stîrni *crescendo*-ul reflecțiilor sale despre național-socialism care se întind pînă la § 154 (*Reflecții VI*) și ating, printre altele, și problema universității.

Deși este o consecință a intrării în scenă a „gazetarului" (*Zeitungsschreiber*) sub forma „fabricantului de cultură", național-socialismul vulgar ține mai ales de degradarea național-socialismului (§ 78). Așa cum se poate vedea în faptul că

național-socialiștii care își lansează pe piață ideile prin intermediul „presei" își doresc să aibă priză la popor. În acest context apare cartea lui Hitler, *Mein Kampf*, folosită de gazetari pentru un scop precis: răspîndirea „în popor a unei doctrine foarte bine definite asupra istoriei și omului", care s-ar putea numi „materialism etic". Trebuie să acordăm atenție manierei foarte stricte de a proceda a lui Heidegger în § 81, avînd în vedere că „materialismul etic" se vrea expresia unui *caracter* în jurul căruia totul trebuie să se învîrtă, dar care poate, de asemenea, să însemne: „abilitate în raport cu tot ce ține de fabricații (*Machenschaften*)", care „care acoperă foarte bine neputința, lipsa seriozității și a maturității felului de-a gîndi". Acest *caracter* „nu este ceva prezent" în fața ochilor și Heidegger adaugă că el „nu este deci în niciun caz invulnerabil în fața [materialismului] economic". Și ca și cînd acest lucru n-ar fi de ajuns, Heidegger se distanțează în mod explicit de o asemenea propagandă național-socialistă și ne va explica ce trebuie să înțelegem prin conceptul de „ideologie", concept schițat parțial în § 80: „La această pretenție burgheză a caracterului, care va eșua într-o zi din cauza propriei incapacități – se adaugă acum un *biologism tulbure*, care îi oferă materialismului etic totuși «ideologia» potrivită". În această privință Heidegger a simțit necesitatea de a pune pe hîrtie o reflecție, dar mai mult decît atît a considerat că e urgent să se întrebe cum de se poate răspîndi ideea falsă potrivit căreia lumea „ar crește ca o plantă". De aceea lumea se teme de „lupta" care împinge înainte spre „necunoscut (*Ungewisses*)" (§ 81).

Trebuie să redăm reflecția heideggeriană în chip exhaustiv, de vreme ce în ea este adusă la lumină o structură de semnificații care nu trebuie trecută cu vederea: „Lumea «se» teme de lupta care ne împinge înainte spre necunoscut și care știe că ceea ce este măreț nu poate fi adus în deschidere decît scos din ce e închis și trăit de cei puțini și singulari". Termenul „necunoscut" are o singură ocurență în întregul volum 94, pentru a reveni apoi în *Reflecții VI* (§ 2). Aici Heidegger se referă în mod precis la ființă (*Seyn*) care rămîne

un „necunoscut" atîta vreme cît nu sîntem dispuși să ne lansăm hotărîți în „lupta anticipatoare" – prin cunoaștere. „Ceea ce se găsește simplu prezent disponibil și dominator", adică „lumea spiritual-istorică", nu este preluată de național-socialismul dominator, ci în înțelegerea sa limitată și plată, pentru a deveni el însuși forța dominatoare prin această înțelegere neautentică. Înțelegerea publică dominantă se referă la ceea ce Heidegger numește în *Ființă și timp* (§ 27) modul de a fi al impersonalului „se" (*Man*) care ține de structura *Dasein*-ului. Ca individ singular nu trăiesc pe baza unei înțelegeri a lumii istoric-spirituale care ar fi fost deschisă și construită de mine însumi, ci trăiesc în și pe baza unei înțelegeri comune, medii, care nu poate fi deci o deschidere originară: împart cu celălalt această înțelegere medie – și nu doar cu celălalt, ci cu toți, pe scurt, cu impersonalul „se". Acest impersonal „se" desemnează înțelegerea nivelată și aplatizată a lumii istoric-spirituale, cea pe care fiecare o împarte în același mod cu fiecare.

În acest mod de-a fi al impesonalului „se", oamenii evită lupta, adică proiectul care să deschidă ceea ce în ființă este încă nedeterminat, învăluit și de aceea ascuns, îndurat într-o manieră pasivă (*erlitten*). Oamenii care iau asupra lor lupta, adică proiectul deschizător de ființă, sînt întotdeauna „cei puțini" și „cei singulari", așa cum sînt mai ales gînditorii (*Denker*) și poeții (*Dichter*). Proiectul de ființă al acestor „puțini" și „singulari" își asumă faptul că el deschide numai ceea ce în ființă este încă ascuns și îndurat într-o manieră pasivă (*erlitten*), adică ceea ce poate să fie adus în deschidere – și prin aceasta măreția (*das Große*), adică înțelegerea originară a lumii istoric-spirituale.

Ființa rămîne ceva „necunoscut" pentru cel care nu-și asumă personal această decizie, Heidegger fiind conștient de acest lucru atunci cînd vorbește despre „cei puțini" și „cei singulari", adică cei cărora le revin *chestionarea și gîndirea nobleței ființei*. Acest element era deja prezent în § 218 din *Semne X Reflecții (II) și Indicații*, cu referire la „inevitabilitatea hrănită din ceea ce stă ascuns, a operei de împuternicire esențială care acționează în cei puțini și

singulari (*wenige Einzelnen*)". Național-socialismul poartă responsabilitatea de-a fi ademenit „poporul" (*Volk*), abătîndu-l de la calea sa autentică, pe un drum în care „necunoscutul" nu ar putea niciodată să se reveleze sau ar putea să se reveleze numai celor care și-au depășit frica în fața gîndirii care pune întrebări. Mulți văd în asta un obstacol. Se dorește ajungerea la „dimensiunea originară a «poporului»" (*Ursprünglichkeit des „Volkes"*) – dar pe cei căi? Heidegger a găsit deja un răspuns la aceste întrebări într-o altă întrebare: „Toate acestea ar fi deci create fără «spirit» și expuse în predici despre «Caracter»"? Acest răspuns reprezintă o distanțare de național-socialism, care este recognoscibilă și în considerațiile din § 81.

Cu § 83, Heidegger își continuă reflecția sa asupra conceptului pe atunci în vogă al unei culturi care să influențeze poporul, și care derivă, așa cum am văzut, din „național-socialismul vulgar". Dar, de data aceasta, intră în joc „Fandoseala socialistă a studențimii – cel mai stupid romantism". Această reflecție severă a lui Heidegger, scrisă probabil într-o stare de agitație și de nervozitate[37], este legată de constatarea că astfel se scoate în evidență numai „legătura cu poporul" (*Volksverbundenheit*) – ceea ce nu are nimic de-a face cu o autentică naștere a unei „lumi spirituale" (*geschichtlich-geistige Welt*) prin cunoaștere.

Și în § 83 există o afirmație al cărei sens necesită explicații suplimentare: „În calitate de «student», studentul de azi nu este național-socialist". De vreme ce Heidegger a denigrat mai înainte „cultivarea iluzorie mic-burgheză" (§ 71), „spiritul burghez" (§ 73), „formele liberalo-burgheze de reprezentare" (§ 80), „masa mic-burgheză" (§ 81), putem oare să presupunem că studentul în cauză este doar un mic-burghez perfecționat și nu un național-socialist, de vreme ce național-socialismul diferă de această amestecătură? Aici s-ar putea presupune că național-socialismul ar avea în sine posibilitatea de a se ridica în viitor deasupra acestei fandoseli care este caracterizată astfel la sfîrșitul § 83: „se

[37] Cf. *supra*, nota j, unde se discută terminologia heideggeriană.

ascunde fuga din fața autenticei misiuni și a propriei neputințe". Cititorul ar putea să deducă de aici cu ușurință că Heidegger avertizează național-socialismul cu privire la posibilitatea unei asemenea degradări; dacă citim însă mai departe reflecțiile, vom vedea că o asemenea impresie dispare.

În § 88, Heidegger revine la avertizarea imperioasă cu privire la „urgența spirituală a *Dasein*-ului" (*geistige Daseinsnot*) care este „cea mai mare stare de urgență" (*die größte Not*). Deși această reflecție trebuie plasată în contextul situației de „nevoie istorică și statală" creată de Tratatul de la Versailles și de Dictatul din 1919, precum și de contextul șomajului – iar lui Heidegger nevoia economică nu îi era bineînțeles necunoscută – totuși nimic din „nevoia cea mare" nu este simțit, pentru că nu există încă înălțimea de la care ea să poată fi simțită. De aici emergența acestei nevoi și evadarea „într-un creștinism devenit gol" și simultan într-o „*Weltanschauung* național-socialistă, care este chestionabilă din punct de vedere spiritual și are origini îndoielnice". Conform acestui mod de-a gîndi, „creștinismul" – vom înțelege imediat cărui creștinism îi adresează Heidegger aceste obiecții – este asociat național-socialismului și deci „viziunii mic-burgheze". Afirmația că „studentul de azi, în calitate de «student», nu este național-socialist" trebuie înțeleasă în lumina altor reflecții: studentul de atunci nu este național-socialist, pentru că național-socialismul își trage rădăcinile din filistinismul burghez, și astfel studentul este un mic-burghez perfecționat. A identifica originea național-socialismului înseamnă a înțelege motivul pentru care Heidegger menționează o „«*Weltanschauung*» chestionabilă din punct de vedere spiritual și [care] are origini îndoielnice". Problema rezidă în faptul că național-socialismului îi lipsesc rădăcinile, iar acest lucru dovedește măreția nevoii sale. Studentul nu poate fi național-socialist, iar fandoseala sa este o reacție tipică a celui care își dă silința să acopere sărăcia propriei lipse de fundament (*Grund*).

În § 88 drama „viziunii național-socialiste chestionabile din punct de vedere spiritual și [care] are origini îndoielnice" se inserează

textual între constatarea inițială a „nevoii spirituale a *Dasein*-ului" și șirul de întrebări ale lui Heidegger: „Cînd vom zdrobi oare meschinăria zgomotoasă și fără obiect care se dă drept «caracter»"? „Urgența" din proiectul spiritual al lui Heidegger este antitetică „caracterului". Într-adevăr Heidegger va folosi conceptul de „caracter" în raport cu știința actuală (§ 68, Nr. 9), cu „antipatia în fața oricărei lupte spirituale" caracterizată ca „lipsă de caracter" (§ 68, Nr. 9), îl va raporta la caracterul exaltat de filistinism (§ 71), la fanfaronada burgheză cu privire la caracter (§ 81) și la pretenția de a crea fără „spirit" și de a propovădui numai „caracterul" (§ 81).

Dispoziția „nevoii spirituale a *Dasein*-ului" devine și mai puternică pentru Heidegger în momentul în care își dă seama de faptul că viziunea sa asupra universității era prematură și că experiența rectoratului trebuie să se termine, observînd arbitrariul „studențimii", al „corpului profesoral" și al „funcționărimii" care „sub acoperirea unui național-socialism adesea foarte discutabil și determinați de o încredere nejustificată, se erijează în judecători, disimulînd astfel în întregime lipsa lor totală de creativitate, fiind angajați în mod optim spre «organizarea»unei mediocrități de nedepășit" (§ 96). Absența aptitudinii configuratoare nu anunță pentru Heidegger numai sfîrșitul atribuției de rector, ci și „sfîrșitul inevitabil al universității, cauzat de incapabilitatea unei «afirmări de sine»". De aici nu mai există, potrivit lui Heidegger, niciun punct de întoarcere. Acest „sfîrșit" se consumă puțin cîte puțin și va fi schițat în §§ 68, 83 și 96.

§ 101 marchează epilogul implicării lui Heidegger în viața universitară ca rector, și deși elementul comun este „sfîrșitul", Heidegger dorește totuși să se „retragă" pentru a pregăti un nou „început".

Heidegger se „retrage" din toate funcțiile sale oficiale, pentru a lăsa „noul" să apară. Cititorul a putut deja să se familiarizeze cu această noutate în momentul în care Heidegger, referindu-se la universitate, în § 68, nota că „lipsa fundamentală a «educației politice» de azi constă în faptul că totul se vrea făcut din nou în

mod precipitat și pe repede înainte". În manieră analogă, în § 78, referindu-se la degradarea național-socialismului, el dezaprobă ideea de a iscodi cunoașterea de pînă în prezent cu o nouă lanternă și a o „lumina din nou" pentru a exercita o influență asupra poporului. În același paragraf filozofului îi este clar că național-socialismul nu poate să își asume „o sarcină spirituală nouă". Mai departe, referindu-se de asemenea la național-socialism, el definește una din trăsăturile sale caracteristice: „insistă atît de mult asupra a ce e diferit și nou" (§ 184). Dar între această noutate și „noile începuturi" menționate de Heidegger în context universitar nu există absolut nicio legătură (§ 68, 11b).

Chiar dacă această „noutate" cîștigă teren, fără să fie încă destul de maturizată pentru a fi în acord cu sarcina sa, Heidegger trebuie să recunoască clar faptul că intrarea sa în funcția de rector a fost „prematură" și „absolut superfluă". O metamorfoză interioară era de negîndit avînd în vedere că „mijloacele de putere (*Machtmittel*) național-socialiste" și „funcționarii" care aparțin acestora dispuneau doar de puterea „de a da impresia unei poziții de forță (*Machtstellung*)", în exterior, dar „întreaga structură (*Gebilde*) era în sine neputincioasă (*ohnmächtig*)". După această frază lapidară și concisă, Heidegger nu va mai atinge tema universității; termenul de „structură" (*Gebilde*), introdus aici, stă în legătură cu „fabricația de tip științific" (agitația, forfota) științifică (§ 68, Nr. 9); într-o asemenea structură rolul lui Heidegger este superfluu de vreme ce el nu a fost niciodată de acord cu ceea ce ține de „fabricație".

Retragerea lui Heidegger nu trebuie confundată cu o „renunțare": „Niciodată nu vom sta deoparte acolo unde adevărata voință – și putință – sînt puse în operă. Vom rămîne pe frontul nevăzut al Germaniei spirituale". Este demn de subliniat faptul că expresiile „front nevăzut" (*unsichtbare Front*) și „Germania spirituală" (*geistiges Deutschland*) nu figurează decît în acest pasaj (§ 101) și nu se găsesc în altă parte – nici în volumul 94, nici în volumele 95 și 97. Această propoziție e un *hapax legomenon* (sau

ocurență singulară) și ar putea să trimită spre proiectul comun („noi vom rămîne") de păstrare a distanței, rămînînd totuși la marginea unei Germanii (nevăzută „pentru mulți") în sînul căreia doar „cei puțini" ar fi capabili să preia lupta spirituală a cunoașterii.

Chiar dacă ar putea părea că este prea devreme să sărim la o adnotare a lui Heidegger din *Adnotări III* [57-58], din perioada 1946/47, volumul 97 – intenționăm să o aprofundăm mai tîrziu, cînd vom examina conținutul acestui volum – totuși ne permitem să o menționăm încă de pe acum pentru că ea ne oferă o schemă de lectură utilă pentru lămurirea drumului parcurs pînă aici. Cititorul trebuie doar *să rețină* în memorie pasajul care urmează – nimic mai mult – pentru a fi mai apoi însoțit în drumul gîndirii sale de o întrebare care s-ar putea dovedi utilă în cazul în care apar anumite îndoieli cu privire la decizia lui Heidegger de a se retrage din funcția de rector, *o îndatorire pe care nu o putea îndeplini satisfăcător din cauza manevrelor de obstrucționare ale colegilor săi*:

> „Poate într-o zi cineva va înțelege că în discursul rectoral din 1933 a fost vorba despre încercarea de a gîndi în avans acest proces de desăvîrșire a științei ce presupune sfîrșitul gîndirii, de a readuce la nivelul gîndirii cunoașterea în calitatea ei de cunoaștere esențială, și nu de a o livra lui Hitler. De ce a combătut partidul acest discurs în toate cercurile savante? În mod sigur nu din cauza faptului că discursul ar fi trădat Universitatea, livrînd-o național-socialismului, așa cum pretinde opinia publică" (*Adnotări III* [58]).

Să revenim la *Reflecții și Semne III* (§ 169). Aici Heidegger încetează să mai pună pe hîrtie reflecții privitoare la sistemul universitar, însă el continuă să evoce național-socialismul și să introducă noi elemente legate de acesta. Printre acestea se găsesc, pe de o parte, activitatea sigură pe sine a „iezuiților" care își întocmesc propria „literatură" și, pe de altă parte, apelul „citiți presa național-socialistă", ambele elemente falsificînd spiritul în mod „politic".

Nu putem înțelege această reflecție decît dacă o punem în legătură cu o alta, din *Reflecții* (§ 47) care figurează în volumul 95; contextul lor este critica adresată *catolicismului politic* și politicii sale: „catolicismul și-a dobîndit pentru prima dată forma proprie în *iezuitism*". Iezuitismul este luat drept model occidental, printre altele, pentru hotărîrea „organizațiilor și stăpînirea propagandei [metodelor de propagandă]". Acesta este motivul pentru care Heidegger pune pe același plan „literatura iezuiților" și apelul propagandistic „citiți presa național-socialistă". În fundal rămîne convingerea că iezuitismul ar fi format „caracterul de-a fi catolic (*das Katolische*)" tematizat în § 184 (*Reflecții și Semne III*); pe de altă parte, referirea la „propagandă" este o temă intens discutată de către Heidegger într-o reflecție asupra „național-socialismului vulgar", pusă în legătură cu tema „gazetarului" ca „fabricant de cultură", toate acestea fiind puternic respinse de Heidegger. În *Adnotări I* [28] regăsim un ton mai acid în discuția cu privire la „jurnalism" în genere și, în cele din urmă, despre „jurnalismul mondial" și cel „modern" (*Adnotări II* [70, 75]). Ceea ce rămîne constant în felul în care Heidegger refuză propaganda este căpătarea conștiinței că de acum înainte gîndirea este negată și că îi lipsește „spiritul". Această dezvoltare liniară ne ajută să înțelegem § 183 (*Reflecții și Semne III*): „Regretăm absența «spiritului» din național-socialism, ne temem și ne lamentăm cu privire la distrugerea sa (*Zerstörung*)".

În „nechibzuința" și „superficialitatea" sa, național-socialismul se apropie de „catolicismul german" (§ 184). Este important să remarcăm că aici Heidegger nu critică catolicismul pur și simplu, ci un anume catolicism, care ia o formă „*spiritual*-politică", care se „secularizează" și, prin asta, „se solidarizează ușor cu alte puteri". Atît acest tip de catolicism, cît și național-socialismul au în comun setea de putere.

După acest lung parcurs, putem să ne apropiem și să facem presupuneri cu privire la modul în care Heidegger privea național-socialismul, ajutîndu-ne de notațiile din § 198. Am făcut

acest lucru în parte atunci cînd am discutat §§ 72 și 73, cele în care Heidegger și-a îndreptat atenția asupra „național-socialismului spiritual". În reflecția conținută în § 198 Heidegger susține: „În ce măsură național-socialismul nu poate fi niciodată principiul unei filozofii, ci trebuie să fie mereu supus filozofiei ca unui principiu. În ce măsură, totuși, poate național-socialismul să ia poziții determinate și astfel să contribuie la stabilirea unei noi situări față de ființă! Acest lucru însă doar cu condiția ca național-socialismul să-și cunoască în limitele – adică [...] dacă este capabil să pregătească și să dea drumul unui adevăr originar".

Aceste notații vor fi apoi modificate și revizuite în § 206 din *Reflecții și Semne III*: „Național-socialismul este un principiu *barbar* (*barbarisches Prinzip*). În aceasta constă esența și posibilia sa măreție (*Größe*)".

Trebuie să observăm mai întîi că locuțiunea care califică național-socialismul drept un „principiu barbar" nu apare altundeva în scrierile lui Heidegger. De aceea este preferabil să explicăm adjectivul „barbar" pornind de la *Caietele Negre*, precum și de la alte contexte în care Heidegger folosește acest cuvînt. În volumul 95 întîlnim două ocurențe ale acestui adjectiv: „cea mai bună protecție împotriva pericolului tot mai mic ca o asemenea barbarie (*Barbarei*) a gîndirii [...]" (*Reflecții VIII*, § 51) și: „seriozitatea gîndirii nu stă în mîhnirea și tînguirea în fața vremurilor pretins rele și a barbariei (*Barbarei*) amenințătoare [...]" (*Reflecții XI*, § 29); în volumul 97 apare de două ori: „în privința brutalității (*Verwilderung*) național-socialismului" (*Adnotări I* [151]) și „barbaria (*Barbarei*) lumii noi" (*Adnotări V* [137]). În total sînt de găsit cinci ocurențe în *Caietele Negre*, cu observația că „brutalitatea" din *Adnotări I* [151] este un sinonim al „barbariei". În ceea ce privește celelalte patru, care aparțin de volumul 94 (§ 206), cititorul va găsi nu numai aceste concluzii generale, ci, la timpul potrivit, și pasajele din care ele fac parte, în care figurează conceptul de „barbar", a cărui analiză provizorie am făcut-o aici. Dar să procedăm în etape.

Cuvîntul „barbarie" apare în cinci pasaje care se ivesc fiecare în următoarele contexte: național-socialismul în *Reflecții și*

Semne III (§ 206), ființa – fabricație a modernității, în *reflecții XI* (§ 29), din nou național-socialismul în *Adnotări I* [151] și în cele din urmă Occidentul și critica lumii noi în *Adnotări V* [137].

În primele două surse (*Reflecții și Semne III*, §206 și *Reflecții VIII*, § 51) cuvîntul „pericol" (*Gefahr*) revine de mai multe ori, cuvînt care poate fi ușor pus în legătură cu național-socialismul și deci cu filozofia sa, care urmează „logica" tradițională a gîndirii „comune și a științelor exacte" (§ 206), dar și cu corpusul ideatic național-socialist, față de care Heidegger ia distanță în același mod în care respinge și critică sever filozofia național-socialistă a lui Hans Heyse (1891-1976), membru al NSDAP din 1933. Înțelegerea deficientă a lucrării *Ființă și timp*, asezonată cu idei național-socialiste, constituie filozofia existențialistă a lui Heyse, pe care Heidegger o respinge atît de vehement, încît va numi o asemenea încercare o diluare („un terci reîncălzit"), care nu are nimic de-a face cu el.

În cel de-al treilea text-sursă (*Reflecții XI*, § 29), Heidegger are în vedere păcăleala, înșelăciunea „executanților și legislatorilor fabricației". Critica sa este o critică a modernității, unde „dominația necondiționată a ființității (*Seiendheit*) asupra ființării (*Seienden*) [...] are prioritate asupra ființei", iar „pseudo-filozofia nu este decît un zgomot slab". Occidentul este în epoca uitării ființei, dar în ciuda declinului său, acestuia îi rămîne *„seriozitatea* gîndirii", care nu este „mîhnire și acuzare a vremurilor pretins rele și a barbariei amenințătoare", ci „hotărîrea" interogației.

În cel de-al patrulea text-sursă (*Adnotări I* [151]) firul conducător este tema „vinovației", respectiv a „vinovației colective". Avem de-a face cu o adnotare crucială, așa încît introducerea anticipată a conținutului său și a cheilor hermeneutice necesare ne-ar duce prea departe. În fine, contextul celei de-a cincea surse (*Adnotări V* [137]) este tot cel al criticii Occidentului și al modernității.

Nu trebuie omis faptul că firul conducător care leagă toate cele cinci pasaje este „pseudo-filozofia" – element care revine

adesea cu referire la național-socialism și la „funcționarii" culturali – și absența gîndirii (*Gedankenlosigkeit*) care, în multe aspecte, apropie național-socialismul și modernitatea: pentru ambele cultura este o producere de acțiuni instrumentale, funcționale, puse apoi în slujba fabricației instrumentalizante a tehnicii. În toate acestea, ființa cade în uitare. Toate aceste considerații se pot dovedi utile în vederea situării în contextul potrivit a sensului afirmației conform căreia național-socialismul ar fi un principiu barbar. Pe baza celor cinci pasaje menționate mai sus și a contextului în care ele apar putem să presupunem că, prin „principiu barbar", Heidegger voia să sublinieze următoarele: lipsa, în sensul unei absențe depline a principiilor susceptibile de a fonda o nouă formare spre cunoaștere (*Wissen*). Rămîne să analizăm sensul frazei imediat următoare. După afirmația din *Reflecții și Semne III* (§ 206): „Național-socialismul este un principiu barbar (*barbarisches Prinzip*)" urmează propoziția: „În aceasta constă esența și posibila sa măreție (*Größe*)".

Dacă ne-am opri la sensul literal al acestei expresii, am invalida practic parcursul pe care l-am urmat pînă acum. Cuvîntul „măreție" (*Größe*) ne poate servi ca indicație formală. El are într-adevăr mai multe sensuri în limbajul lui Heidegger. De exemplu în *Reflecții VIII* (§ 56) el are un sens pozitiv: „Declin (adică spre măreție)", la fel și în *Contribuții la filozofie* (§§ 2, 11, 44, 116, 250 și 271), unde „declinul" (*Untergang*) are mereu un sens pozitiv. În *Reflecții VIII* (§ 53) cuvîntul „măreție" capătă un sens negativ: „măreția (*Größe*) proprie a viziunilor contemporane asupra lumii" într-o epocă care – pe baza „pseudo-filozofiei «național-socialiste»" – înțelege ființa într-un mod primitiv și o reduce la ceea ce este calculabil. În *Reflecții XI* (§ 29), centrate pe o critică dură a desăvîrșirii modernității, dominată de fabricație (a cărei esență se arată a fi propria „neesență" (*Unwesen*), executanții acestei fabricații sînt ei înșiși supuși unui „imperativ" care le conferă „siguranța, care este de fiecare dată semnul «măreției»";

este evident că aici „măreție" capătă o conotație negativă, la fel ca în § 2 din *Contribuții*[38].

Putem să presupunem că cursul ținut la Freiburg în semestrul de vară din 1935, cel în care Heidegger recunoaște „măreția" „mișcării" național-socialiste, trebuie să fie reconsiderat din punct de vedere hermeneutic pe baza pluralității de sensuri pe care o capătă termenul de „măreție" în limbajul heideggerian. Rămîne o îndoială, justificată de stilul *fluid* în care Heidegger *modifică* unitatea semantică a multor cuvinte fundamentale (*Grundworte*) – în sensul unei noi creații – în vederea deschiderii unor noi orizonturi, care pot fi gîndite pornind de la contextul spiritual al reflecțiilor sale. Străbaterea unui asemenea itinerar trebuie să țină cont de hermeneutica aplicată aici și de concordanțele filologice incomode, cu care aceasta va trebui să se confrunte.

Acestea sînt doar cîteva exemple care semnalează faptul că este imposibil să atribui un sens literal conceptelor folosite de Heidegger, de vreme ce ele comportă nuanțe diverse și capătă uneori o semnificație modificată care nu poate fi înțeleasă decît pornind de la contextul în care se situează. Să ne întoarcem la fraza introdusă mai sus: „Național-socialismul este un principiu barbar. În aceasta constă esența și posibila sa măreție" – ea nu poate fi smulsă din contextul ei și tratată în mod izolat neținînd cont de problematica hermeneutică a modului în care Heidegger folosește limbajul. Lămurirea acestor două expresii se arată ca nefiind necesară avînd în vedere că semnificația lor poate fi extrasă din analizele de mai sus, analiză care rămîne deschisă altor chei hermeneutice care se regăsesc pe parcursul acestei lucrări.

Revenind la „național-socialism": în *Reflecții și Semne III* (§ 207) Heidegger vorbește și despre opinia sa emisă ca răspuns la întrebarea „Cine este Baeumler?" (Filozoful german interpret al lui Bachofen și Nietzsche, Alfred Bäumler, 1887-1968, care a intrat

[38] Id., *Beiträge zur Philosophie (Vom Ereignis)*, op.cit., p. 8: „[...] căci omul a devenit neputincios de a ajunge la *Da-sein*, de vreme ce a fost copleșit de mania descătușată a urieșescului, care are aparența «măreției» (*Größe*)".

în NSDAP în 1933). Fără să ezite, Heidegger răspunde la această întrebare spunînd că acesta este „un neokantian asezonat cu național-socialism", permițîndu-și să folosească un slogan („în asemenea cazuri etichetările sînt permise"). Pentru Heidegger, nu există o filozofare autentică la Baeumler.

Aversiunea lui Heidegger față de instrumentalizarea filozofiei – și cu aceasta iată-ne aproape ajunși la finalul acestei secțiuni – este reluată în § 61 din *Reflecții V*: „O filozofie național-socialistă nu este nici filozofie, nici nu servește «național-socialismului» – ci aleargă în spatele acestuia ca o formă de pedantism împovărător". Iată o dovadă convingătoare a faptului că gîndirea istoriei ființei nu își poate găsi temeiul în național-socialism, și deci nici în politică. Pozițiile sale față de filozofia care era considerată atunci național-socialistă sînt valabile și astăzi pentru cel care și-ar caracteriza filozofia ca național-socialistă. Cel care procedează în felul acesta se expune ironiei lui Heidegger: „A spune că o filozofie este sau nu este «național-socialistă» este ca și cînd ai spune despre un triunghi că este curajos sau că nu este – că ar fi deci laș". Heidegger vrea astfel să sublinieze că o asemenea caracterizare a filozofiei este pur non-sens.

Proiectul heideggerian al unei cunoașteri de tip spiritual, care ar fi crescută din adevărul ființei, avea puțin de-a face cu funcționalitatea în care căzuse cultura de atunci. A te ocupa de o filozofie național-socialistă – așa ceva „este chiar mai imposibil și mai superfluu decît o filozofie catolică". (*Reflecții VI*, § 154).

2.2. Dezrădăcinare (*Entwurzelung*), sol (*Boden*) și cuvintele compuse din ele: „originea" și întrebuințarea lor non-politică

„Dezrădăcinare" (*Entwurzelung*), „sol" (*Boden*) și cuvintele compuse din ele vor fi folosite de Heidegger atunci cînd se va referi la cauzele care au condus la înfrîngerea „adevăratei filozofii", cum ar fi folosirea ei ca „monedă de schimb" care face

posibilă accesul la cariere academice. Descoperirea *temeiurilor* care conduc la decăderea adevăratei filozofii, devenită incapabilă de a reveni la istoria ființei, ar trebui să ne ajute să situăm în mod precis terminologia heideggeriană și să înțelegem originea ei, plecînd de la „contextul" în care își au punctul de plecare reflecțiile sale. A neglija contextele lor ar însemna să le uităm sensul și să deviem de la drumul care duce la înțelegerea propriu-zisă, favorizînd astfel modul celorlalți de a înțelege: În aceasta constă responsabilitatea „cercetătorului".

2.2.1. Dezrădăcinare (*Entwurzelung*) – rezistență în ciuda tuturor obstacolelor

Cuvîntul „dezrădăcinare" (*Entwurzelung*) apare în total de șase ori: prima dată în *Reflecții IV* (§ 269) și în *Reflecții V* (§§ 85, 86, 87, 95 și 123). Contextul acestei reflecții ține de criza cunoașterii originare și a încercării de înlocuire a ei cu „tirania tehnicii", care este „nesigură", instabilă și neînsemnată față de ea însăși. Această înlocuire marchează epoca „progresului", precum și a „marelui vid (*große Leere*)" (§ 123) în care omul, fascinat și sedus de tehnică, „se zvîrcolește" într-un prezent golit de orice gîndire. Datorită tehnicii, totul se scufundă în funcționalitatea utilizabilului; pe această cale, omul a devenit uzufructuarul unui mecanism și în același timp victima lui, căzînd în rătăcirea prin ne-temei (*Un-grund*).

Conceptul de „dezrădăcinare" suferă următoarele modificări: „a opune rezistență dezrădăcinării Occidentului" (*Reflecții IV*, § 269); cu referire la tirania tehnicii: „pînă unde trebuie să se întindă dezrădăcinarea astfel încît să poți fi fascinat de așa ceva [...]" (*Reflecții V*, § 85); „Cel mai clar semn al dezrădăcinării istorice a epocii este faptul că Hölderlin a devenit o modă (*Mode*)" (§ 86); „*tehnica* și *dezrădăcinarea* au un fundament comun (*gemeinsamer Grund*)" (§ 87); epoca „în care nu se caută adevărul (*Wahrheit*), ci numai validitatea (*Geltung*)" „pentru că în cele din urmă nu se mai vrea să se asculte altceva în afara satisfacției

în fața dezrădăcinării organizate" (§ 95); progresul unei culturi care continuă devastarea „dezrădăcinării ființării din ființă", împlinită deja de mult (§ 123).

Contextele acestor modificări vor fi aprofundate mai departe; pînă atunci, trebuie semnalat faptul că în capitolul care ține de tema „dezrădăcinării" apar și unele referințe heideggeriene la „faptul de-a fi «creștin»" (§ 86) și la „neputința (*Ohnmacht*) credinței creștine" (§ 123).

Dar ce legătură să existe între „dezrădăcinare" și cele două referințe menționate mai sus în contextul *progresului* tehnicii și al *progresului* culturii? Care pot fi consecințele unei cunoașteri care se limitează la date istoriografice (*historisch*), ca în cazul lui Hölderlin care este „pus să folosească unui anumit scop"?

Überlegungen IV § 269 [105-106], S. 292-293:	*Reflecții IV* § 269 [105-106]:
Wir können nicht *wissen*, was im Grunde mit uns geschieht; solches Wissen war auch noch nie einem geschichtlichen Zeitalter beschieden. Was es zu wissen meint, ist immer noch ein Anderes als das, was geschieht. Aber wir müssen ein Zwiefaches ergreifen und in seiner Zusammengehörigkeit begreifen: einmal der **Entwurzelung** des Abendlandes die **Gegenwehr** entgegenstellen und dann zugleich die höchsten Ent-|scheidungen geschichtlichen Daseins **vorbereiten**. Jene **Gegenwehr** ist in der Art ihres Vorgehens und ihrer Ansprüche völlig verschieden	Noi nu putem *ști* ceea ce se întîmplă cu noi la nivel fundamental; o asemenea cunoaștere n-a fost niciodată accesibilă unei epoci istorice. Ceea ce o asemenea epocă crede că știe este mereu altceva decît ceea ce se petrece în fapt. Dar noi trebuie să pricepem două lucruri și să surprindem corelația dintre ele. În primul rînd, trebuie să opunem o **rezistență dezrădăcinării** Occidentului și apoi **să pregătim** cele mai înalte decizii ale *Dasein*-ului istoric. Această **rezistență** de care vorbim este complet diferită de **pregătirea** care trebuie să-i urmeze, atît potrivit manierei în care se desfășoară, cît și

von dieser **Vorbereitung**. Jene braucht einen unmittelbaren Glauben und die Fraglosigkeit der zugreifenden Gegenhandlung. Diese muß ein ursprüngliches Fragen werden, sehr vorläufig und fast – von dort gesehen – nutzlos. Es ist nicht nötig, ja vielleicht sogar unmöglich, daß Beides zugleich aus einem höheren Wissen heraus vollzogen wird. Es ist sogar wahrscheinlich, daß im Gesichtskreis der **Gegenwehr**, die sich zugleich als Neu-Gründung weiß, alles Fragen als zurückgebliebene Haltung abgewiesen werden muß. Und dennoch – nur wenn die **Vorbereitung** der äußersten Entscheidungen sich einen gegründeten Raum schafft – als Dichten, und Kunst überhaupt, als Denken und Besinnung – nur dann wird die kommende Geschichte mehr sein als nur die Forterhaltung der leiblichen Geschlechterfolge in einem leidlich erträglichen »Lebens«kreis.	exigențelor cărora trebuie să-i corespundă. Prima necesită o credință nemijlocită și o contraofensivă fără rezerve. Cea din urmă trebuie să devină o interogare originară, cu un caracter eminamente provizoriu și – văzută din perspectiva taberei adverse – aproape inutilă. Nu este necesar, poate că este chiar imposibil, ca ambele să fie duse la îndeplinire în același timp pornind de la o cunoaștere superioară. Este posibil ca în orizontul **rezistenței**, care se vede pe sine ca o nouă întemeiere, orice interogare să fie respinsă ca atitudine retrogradă. Și totuși – numai dacă **pregătirea** deciziilor extreme își creează un spațiu întemeiat – ca poezie și artă în genere, ca gîndire și contemplare – doar atunci va putea fi istoria care stă să vină mai mult decît o perpetuare trupească a generațiilor într-un ciclu al „vieții" ușor de suportat.

Überlegungen V § 85 [78], S. 363:	*Reflecții V* § 85 [78]:
Die Tyrannei der *Technik* – wo sie selbst gegen sich so ungesichert, schwankend und schwindend ist; im Nu durch sich selbst überholt und ohne Verlaß – daß solches herrschen und bezaubern kann – welchen Menschen setzt	**Tirania *tehnicii*** – acolo unde ea însăși este atît de nesigură, șovăitoare și veștejită în fața ei însăși; ea se vede într-o clipă depășită de ea însăși, fără a avea garanția că poate domina și fascina – ce fel de oameni presupune aceasta?

dies voraus? Wie weit muß die **Entwurzelung** schon reichen, um durch Solches **hingerissen zu werden**; denn es handelt sich ja nicht um Einzelne, die vielleicht noch romantisch sich wehren und doch mitzermahlen werden. **Technik** kann verlängern, verzögern, so oder so ins Meßbare wirken – **sie kann niemals** überwinden, d. h. **gründen** –; sie wird selbst mehr und mehr das stets Überwindbare, und so gerade hält sie sich in einer Dauer – obzwar sie keine Gewähr bietet, zumal wo sie gegen ihresgleichen steht.	Pînă unde trebuie să se întindă **dezrădăcinarea** astfel încît să poți fi **fascinat** de așa ceva? Căci nu este vorba despre indivizi care s-ar apăra încă în mod romantic, și ei fiind în cele din urmă înghițiți. **Tehnica** poate să prelungească, să amîne și să aibă un efect sau altul în ceea ce e măsurabil – **ea nu poate niciodată** să depășească, adică să **întemeieze** – ea devine din ce în ce mai mult ceea ce este perpetuu depășibil, și astfel se menține mult timp – deși ea nu oferă nicio garanție, mai ales acolo unde ea se confruntă cu ceea ce e de felul ei.

Überlegungen V § 86 [78-79], S. 363-364: Die **geschichtliche Entwurzelung** und Ungebundenheit des Zeitalters hat ihr deutlichstes Kennzeichen in der Hölderlin-Mode; denn entweder verrechnet	man Hölderlin auf das »Vaterländische« oder man spielt ihn offen und versteckt ins »**Christliche**« hinüber. So wird die Entscheidung, die er *ist*, nicht nur umgangen, sondern überhaupt nicht ins Wissen gehoben. Aber jedesmal besteht der Schein, als sei sein Werk nun am Höchsten gemessen, wo es doch nur **historisch** gemacht und zu irgendeinem Nutzen in Bezug gestellt ist.	*Reflecții V* § 86 [78-79]: Cel mai clar semn al **dezrădăcinării istorice a epocii** este faptul că Hölderlin a devenit o modă; fie Hölderlin este redus la „ceea ce este patriotic", ceea ce ține de poporul german, fie este transferat în mod deschis sau pe furiș spre **„ceea ce e creștin"**. În felul acesta, hotărîrea care se află în el înșuși nu numai că este ocolită, dar nu e nici măcar adusă la nivelul cunoașterii. De fiecare dată subzistă aparența că opera sa este în prezent pe deplin valorificată, ea fiind doar tratată **istoriografic** sau adusă în discuție doar pentru a fi utilizată într-un scop sau altul.

79

Überlegungen V § 87 [79], S. 364:	*Reflecții V* § 87 [79]:
Technik und Entwurzelung. – Während Radio und allerlei Organisation das innere Wachsen und d. h. ständige Zurückwachsen in die Überlieferung im Dorf und damit dieses selbst zerstören, errichtet man Professuren für »Soziologie« des Bauerntums und schreibt haufenweise Bücher über das Volkstum. Dieser Vorgang des Schreibens über ... ist genau derselbe wie das Aufreden des Radioapparats an die Bauern mit Rücksicht auf die Bedürfnisse der städtischen Fremden, die das Dorf zunehmend überschwemmen. Aber das Verhängnisvollste ist, daß man diese Vorgänge überhaupt nicht sehen will, geschweige denn ihre Selbigkeit und ihren **gemeinsamen Grund.**	***Tehnică și dezrădăcinare*** – în vreme ce radioul și tot felul de organizații distrug creșterea interioară și deci revenirea permanentă și sporitoare la tradiția satului, distrugîndu-l astfel și pe el, se creează catedre de „sociologie" a țărănimii și se scriu mormane de cărți despre folclor. Acest procedeu de a scrie cărți despre ceva este exact ca discursul de la radio care le vorbește țăranilor despre necesitatea de a primi străini veniți de la oraș, care năpădesc din ce în ce mai mult satele. Faptul cel mai trist este că nimeni nu vrea să vadă aceste procese, cu atît mai puțin asemănarea dintre ele și **fundamentul lor comun.**

Überlegungen V § 95 [86-87], S. 369:	*Reflecții V* § 95 [86-87]:
Wer ahnt unter den Heutigen jenes *andere* Gesetz, daß das Wesentlichste zuerst in *der* Gestalt erstritten wird, die von ihm fordert, zuvor noch einmal in das Verborgene zurückzusinken als das *zu* Frühe? Und vollends: wer wagt diesen Umweg in einem Zeitalter gar, wo nur die **greifbare** »**Tat**«, d. h. der **Nutzen** und der **Erfolg**, in Geltung steht – wo gar nicht	Care dintre contemporani bănuiește oare acea *altă* lege, conform căreia ceea ce este esențial este cucerit mai întîi prin luptă sub *o* formă care îi cere să se cufunde din nou în ascundere ca fiind ceea ce este *prea timpuriu*? Și în cele din urmă: cine riscă un asemenea ocol într-o epocă în care sînt valabile doar „acțiunea" tangibilă, adică **folosul** și **succesul**

Wahrheit, sondern nur **Geltung** gesucht wird. *Wann kommen die Wegbereiter der Umwege des | Zu-Frühen?* (Vorerst lärmen nur die Trompeter des Allzuspäten und sie lärmen unausgesetzt und sich überlärmend, weil die Ohren für den Lärm immer größer und zahlreicher werden – weil man schließlich gar nichts anderes mehr hören *will* als – die **Betörung** über die organisierte **Entwurzelung**.)	– unde nu este căutat adevărul, ci numai **validitatea**? *Cînd vor veni cei care pregătesc drumurile ocolite ale prea-timpuriului?* (Într-un prim moment se aude numai zgomotul de trompete al celor ce țin de ceea ce e prea tîrziu, ei fac zgomot încontinuu, încercînd să acopere zgomotul altora, deoarece urechile care ascultă zgomotele sînt tot mai mari și mai numeroase – pentru că în cele din urmă nu se mai *vrea* să se asculte altceva în afara **satisfacției** în fața **dezrădăcinării** organizate.)

Überlegungen V § 123 [115-117], S. 387-389: Wir bewegen uns immer noch im Zeitalter des ***Fortschritts*** – nur daß er eine Zeitlang als internationales Gut angestrebt wurde und heute als der Wettbewerb der Nationen ausgerufen wird: die »besten« Filme und die »schnellsten« Flugzeuge – die »sichersten« Mittel, nirgendwo mehr zu verweilen und auf etwas zuzuwachsen – sondern alles unversehens in einem zu besitzen und dann? in der **großen Leere taumeln** und sich überschreien. Der **Fortschritt**, zum Wettbewerb eigens ausgerufen, wird jetzt zur noch schärferen Zange, die den Menschen in seine **Leere** einklemmt. Und was ist denn nun eigentlich **Fortschritt**?	*Reflecții V* § 123 [115-117]: Ne mișcăm încă în epoca ***progresului*** – doar că el a fost urmărit o vreme ca bun internațional, iar acum e proclamat ca fiind rezultatul competiției dintre națiuni: „cele mai bune" filme și „cele mai rapide" avioane – mijloacele „cele mai sigure" de a nu mai zăbovi nicăieri și de a nu mai aparține unui loc – ci de a obține totul dintr-odată; și apoi? **Zbaterea în marele vid** și urlatul în gol. **Progresul** văzut ca o competiție va deveni un clește și mai puternic prin care omul se strînge în **vidul** sa. Și ce este de fapt **progresul**?

Das Fort- und Wegbringen des Seienden und was dafür gilt aus der an sich	schon genug dürftigen Wahrheit des Seyns. Denn sehen wir einmal offenen Auges zu und fragen wir, wohin ist z. B. die neuzeitliche **Naturwissenschaft** fortgeschritten? Man möchte sagen: seit drei Jahrhunderten so weit und so rasch und sich überstürzend, daß keiner mehr diese Bewegung übersieht. Und was geschah im Grunde hinsichtlich des Wissens von der Natur? Es ist um keinen Schritt »weiter« gekommen, und es konnte dies und durfte es auch nicht, wenn jener **Fortschritt** ermöglicht werden sollte; denn noch ist Natur: der zeiträumliche Bewegungszusammenhang von Massepunkten – trotz Atomphysik und dergleichen.
Ja anfänglich war noch diese Natur eingehalten in eine Ordnung des Seienden – jetzt ist auch diese mit der wachsenden **Ohnmacht des christlichen Glaubens** geschwunden und [an] deren Stelle treten die »persönlichen« »Sentimentalitäten« der Naturforscher, die natürlich gegenüber den weit ehrlicheren und redlicheren »Materialisten« des vorigen Jahrhunderts zugeben, daß es »daneben« – »neben« ihrem Beschäftigungsbereich – noch das »Innere« »gäbe«.	

Aducerea și îndepărtarea ființării și a ceea ce ține de aceasta din adevărul ființei, el însuși deja destul de sărăcit. Să ne deschidem ochii și să ne întrebăm: spre ce a progresat **știința modernă a naturii**? S-ar putea spune: ea a ajuns în ultimele trei secole atît de departe, a evoluat atît de repede și de vertiginos, încît nimeni nu mai poate avea o viziune de ansamblu a acestei mișcări. Și ce s-a întîmplat, în fond, în privința cunoașterii naturii? Nu a „înaintat" cu niciun pas, nici nu putea și nici nu trebuia să o facă pentru ca acest **progres** să devină posibil; căci natura este tot mișcarea în coordonate spațio-temporale a punctelor-masă – în ciuda fizicii atomice și a tuturor celorlalte.

La origini această natură era încă înscrisă într-o ordine a ființării – acum aceasta a dispărut odată cu **neputința crescîndă a credinței creștine**. Locul lor a fost ocupat de „sentimentele personale" ale cercetătorilor naturii, care, spre deosebire de „materialiștii" onești și sinceri ai secolului trecut recunosc că „alături" – „lîngă" – de domeniul lor de activitate există și „interiorul".

Fortschritt beruht auf der wachsenden Vergessenheit des Seyns aufgrund der immer findigeren und beliebigeren **berechnenden** Ausnutzung der »Natur«; bald wird auch	die lebendige Natur so weit sein, daß sie in die Zange der **Planung** genommen und **zerstört** wird. Aber dieser Vorgang ist deshalb gleichgültig, weil er – soweit er auf die **Zerstörung** treibt – immer dasselbe bringt, weil das, was er vermag, schon in seinem Beginn ausgeschöpft wurde – die Übernahme der Natur in die **Berechnung** und die Versetzung des Menschen in die Haltung des Sichsicherns durch die Nutzung. Das Nur-noch-sich-sichern bei der Zunahme der Massen und die Versorgung dieser panibus et circensibus nimmt sich überdies als Kulturleistung in Anspruch, so daß der **Fortschritt der Kultur** nunmehr als gesichert gelten kann. Unabsehbar ist, was in diesem Rahmen sich begibt und doch ist es immer nur dieselbe Verödung einer schon längst vollzogenen **Entwurzelung** des Seienden aus dem Seyn. *Was muß geschehen, damit wirklich wieder Geschichte sich ereignet?*
Progresul se bazează pe uitarea crescîndă a ființei, uitare care se manifestă drept exploatare a „naturii" prin intermediul calculului, devenită din ce în ce mai ingenioasă și mai arbitrară. Pînă și natura vie va ajunge în curînd să fie prinsă în menghina **planificării** și va fi astfel distrusă. Acest proces este indiferent pentru că – în măsura în care tinde spre distrugere – produce mereu același rezultat, deoarece ceea ce îi stă în putință este epuizat deja la începutul său – adică integrarea naturii prin **gîndirea calculatoare** și dislocarea omului spre atitudinea de siguranță de sine prin utilizare și obținerea profitului. Grija de a fi numai tu în siguranță care determină ridicarea maselor și oferirea de pîine și circ se revendică drept o realizare culturală, astfel încît **progresul culturii** să poată fi considerat în prezent asigurat. Nu se poate prevedea ce se va întîmpla în acest cadru, și totuși este vorba despre aceeași devastare adusă de o **dezrădăcinare** a ființării din ființă, împlinită de mult. *Ce trebuie să se petreacă pentru ca istoria să se desfășoare de așa natură încît să-și redobîndească într-adevăr propriul?*

Potrivit lui Heidegger, fiecare epocă istorică trebuie să aibă parte de o cunoaștere originară, al cărei fundament (*Grund*) nu se lasă înscris în cadrul categoriilor ontice *comune* așa cum se manifestă acestea în simpla fenomenalitate. Aici găsim una din dificultățile care țin de acest mod de a gîndi, de care trebuie să ținem cont întotdeauna: în calitatea ei de cunoaștere, cunoașterea originară la care se referă Heidegger „nu a fost niciodată accesibilă unei epoci istorice" (*Reflecții IV*, § 269). Ne aflăm în fața unei cunoașteri primordiale, care ar trebui să *traverseze* istoria, fără a fi dependentă de categorii ale istoriei ființei și cu atît mai puțin de categorii istorice. Totuși, categoriile ontice nu vor fi abandonate de Heidegger, ci vor fi *reluate* în cadrul unei cercetări ontologice orientate spre istoria ființei (*Seinsgeschichte*). Această reluare ne poate ajuta să înțelegem poziția lui Heidegger, precum și „rezistența" în fața „dezrădăcinării" Occidentului, un Occident care este de acum înainte ademenit de un alt fel de cunoaștere, una funcțională, configurată potrivit „tehnicii".

Cuvintele „rezistență" (*Gegenwehr*) și „pregătire" (*Vorbereitung*) se întorc de nu mai puțin de cinci ori în § 269, nepunînd la socoteală faptul că într-un caz „pregătire" nu este menționat explicit, ci presupus în mod tacit: „ambele" (*Beides*). – Prin aceasta se indică necesitatea de a rezista dezrădăcinării Occidentului și în același timp de a pregăti „cele mai înalte decizii ale *Dasein*-ului istoric". Problema *fundamentală* nu este numai dezrădăcinarea unei cunoașteri originare capabilă de a conserva pe viitor originile începutului său, ci și rapida transformare a Occidentului prin intermediul unui alt tip de cunoaștere, capabilă de a modifica evenimentele istorice, sprijinindu-se pe un prezent arbitrar și din ce în ce mai desprins de istorie. În această situație riscul care persistă este cel al unei dezrădăcinări progresive a dimensiunii ontologice, astfel încît onticul însuși să fie aplatizat, fiind pierdută din vedere perspectiva asupra lui „*Ereignis*", ceea ce ține de survenirea propriului fiind redus la un simplu dat.

A te opune dezrădăcinării este necesar de vreme ce rezistența este și o „nouă întemeiere (*Neu-Gründung*)" (§ 269), și tocmai această „nouă întemeiere" este indispensabilă, fiind pretinsă de gîndirea care nu poate fi ruptă de adevărul ființei: numai astfel poate fi această gîndire capabilă să se îndrepte pe un drum înrădăcinat într-un început „prim" și „ultim" care orientează gîndirea spre el.

Din această tentativă de dezrădăcinare a cunoașterii, rezultă imposibilitatea de regăsire de sine, și de aici imposibilitatea unei meditații asupra propriului sine. În *Reflecții V* sînt schițate concis, scurt și succint trăsăturile „tiraniei tehnicii" (§ 85), care au ca rezultat configurarea imaginii unui om supus unei logici a aservirii. Tehnica apare ca „nesigură", „șovăitoare", „depășită de ea însăși", „fără a avea garanția că poate domina și fascina", acționînd asupra a ceea ce e „măsurabil", „ea devine din ce în ce mai mult ceea ce este perpetuu depășibil" și „ea se menține mult timp deși nu oferă nicio garanție".

Această neputință clară a tehnicii de a întemeia stă în mod evident în legătură cu concluzia § 152 din *Contribuții la filozofie*:

> „Cum ar trebui înțeleasă tehnica? Nu în sensul unui *ideal*, ci cum se poziționează ea în cadrul necesității de a depăși abandonarea ființei, sau de a aduce această abandonare în punctul în care trebuie luată o decizie definitivă? Este ea calea istorică spre sfîrșit, *spre decăderea ultimului om în animalul tehnicizat, care pierde astfel și animalitatea originară a animalului integrat, sau poate ea, luată ca adăpostire, să fie integrată în actul de fundamentare a* Dasein-*ului?*"[39].

Epoca modernă este caracterizată prin urmare de tirania tehnicii și deci de funcționalitatea unei maniere de a proceda care doar utilizează și exploatează tot ceea ce întîlnește. Un asemenea utilitarism rămîne mereu închis într-o imanență absolută: de exemplu Hölderlin devine o „modă", atunci cînd este „redus la

[39] Idem., § 152, p. 275.

ceea ce este «patriotic» sau [...] cînd este transferat (*spielt*) spre «ceea ce este creștin»". Orice este „pus în legătură cu ceva util (*Nutzen*)" (§ 86). Asta pentru a răsturna totul pe baza unor scopuri utilitariste: aceasta este practica care marchează o modernitate devenită oarbă, incapabilă de a-și contempla propriul destin, asistînd neputincioasă în fața rigidității unui prezent manipulat de om și a unui om manipulat inevitabil de propriul joc tiranic. „Tehnica și dezrădăcinarea" (§ 87) formează un cuplu inseparabil, în care omul devine protagonistul unei lipse de istorie (an-istoricități), sortită să se consume într-un mecanism care va deveni treptat insesizabil și necontrolabil.

Incriminată este exploatarea cunoașterii în scopuri patriotice cu complicitatea „radioului", a catedrelor de „sociologie" și a unui „morman de cărți" care distrug (*zerstören*) „creșterea interioară" (§ 87). Infatuarea (*Betörung*) omului provoacă în el o confuzie distructivă în care gîndirea nu mai este capabilă să se mențină în unitatea ei, și în care imaginea despre lume și-a pierdut orice ancorare originară. „Sinele" este astfel distrus, el dedicîndu-se de acum înainte numai lipsei de fundament a unei lumi reduse la o sumă în care fiecare lucru este o ființare în sine izolată și detașată de orice context de sens. Ceea ce este și mai „fatal" pentru Heidegger este lipsa voinței de a vedea aceste procese, cu atît mai puțin „asemănarea și fundamentul lor comun (*gemeinsamer Grund*)", ele fiind repetări mecanice care se sprijină pe propriul netemei (*Un-Grund*).

Tehnica dezvoltă ființarea în mod nemăsurat și o reduce la o putere printr-o divinizare a „formei" sale. Astfel se creează iluzia de a fi în posesia și de a sesiza ceea ce nu va putea fi niciodată cultivat de gîndirea utilitaristă, unde „sînt valabile doar «acțiunea» tangibilă (*greifbare «Tat»*), adică folosul (*Nutzen*) și succesul (*Erfolg*) – unde nu este căutat adevărul, ci numai validitatea (*Geltung*)" (§ 95). Logica subiacentă oricărei „validități" este clar respinsă de Heidegger, el considerînd-o principala cauză care a dus la împotmolirea filozofiei în sisteme închise și care

o împiedică de acum înainte să deschidă orizonturi noi. Îndată ce filozofia nu se mai regăsește în istoria ființei, ea este inevitabil condamnată să fie indusă în eroare de gîndirea axată pe utilitate care caută „validitatea" obiectivă a rezultatelor obținute. Căderea în tehnică și în mecanismele ei complexe contribuie la sporirea acestei pierderi și produce un *Dasein* brut, în măsura în care apartenența sa esențială la istoria ființei îi este sustrasă.

„Seducția" tehnicii (§ 85) face pereche cu faptul că „urechile care ascultă zgomotele sînt tot mai mari și mai numeroase – pentru că, în cele din urmă, nu se mai vrea să se asculte altceva în afara satisfacției în fața dezrădăcinării organizate" (§ 95). S-ar putea spune că tehnica ar avea drept funcție să abată, prin faptul că ea pare să restituie omului, prin procesele sale, o poziție de forță, care în loc să ridice omul îl îndepărtează încet și sigur de propriul destin. Totul se petrece ca și cum puterea tehnicii ar conține o forță care fixează ființarea – și prin aceasta și epoca care s-a lăsat ademenită de vraja sa – ocolind astfel orice fel de îmboldire din partea ființei, care oricum traversează inexorabil istoria. Capturarea ființării prin tehnică oferă priveliștea cea mai întunecată a unei epoci dezrădăcinate, incapabilă să ia cunoștință de ceva, fiind rătăcită de zgomotul pe care acțiunile sale continuă să-l alimenteze.

Analiza acestui capitol se apropie de final cu § 123 dedicat „epocii *progresului*", în care termenul de „progres" (*Fortschritt*) apare de șase ori, mai ales în partea concluzivă în care referința la „progresul culturii" este de neevitat. Acest termen, care desemnează de fapt „transportarea și evacuarea ființării [...] din adevărul ființei", se bazează pe „uitarea crescîndă a ființei datorată exploatării calculatoare a «naturii»". În consecință, o asemenea operațiune duce „la zbaterea în «marea vacuitate (*große Leere*)»", iar „cleștele care îl strînge pe om în vidul său devine și mai puternic". Heidegger recurge de două ori la conceptul de „vacuitate" la începutul § 123 care se încheie cu „devastarea adusă de o dezrădăcinare a ființării din ființă, împlinită de mult".

În acest cadru se va reveni la incapacitatea de a mai zăbovi, căreia îi corespunde dorința de „a obține totul dintr-odată". „Neputința credinței creștine" care nu a fost capabilă să păstreze ordinea ființării în care „natura" era încă înscrisă, este înlocuită de „«sentimentalismele» (stările sufletești) «personale» ale cercetătorilor naturii". Faptul că aceasta devine dominantă pe baza uitării ființei rezultă din „exploatarea, din ce în ce mai ingenioasă și arbitrară, prin calcul, a «naturii»". Tocmai acest proces duce la „distrugere" (*Zerstörung*) și la ceea ce ține de „progresul culturii".

În toate acestea rămîne în fundal întrebarea insistentă a lui Heidegger: *„Ce trebuie să se petreacă pentru ca istoria să se desfășoare de așa natură încît să-și redobîndească într-adevăr propriul?"*

2.2.2. Sol (*Boden*), expresii conexe și cuvinte compuse

Ultima secțiune a analizei noastre la volumul 94 este centrată pe termenul „sol" (*Boden*). Acest ultim paragraf se va dovedi a fi de mare interes pentru cititor, care va putea aproape să retrăiască – prin intermediul lecturii acestor texte – preocuparea lui Heidegger față de destinul filozofiei și va putea deveni conștient de actualitatea acestor texte. Aici textul heideggerian își depășește timpul pentru a surveni în „prezentul" cititorului.

Contextul în care își găsește loc „sol" și conceptele conexe, ține de declinul filozofiei: de *„gînditorul* care îndeplinește tranziția" (*Reflecții V*, § 62); „filozofie" (§§ 134 și 145); „ființa" (*Reflecții VI*, § 3); „ce este filozofia astăzi" (§ 31). În ceea ce privește traducerea lui *Boden* în alte limbi, trebuie să se țină cont de contextele în care acest termen apare: „înrădăcinare (*Bodenständigkeit*)" (*Reflecții V*, § 62; *Reflecții VI*, § 3); „lipsă de înrădăcinare (*Bodenlosigkeit*)" (*Reflecții V*, § 134; *Reflecții VI*, § 31); „sol fragil (*brüchiger Boden*)" (*Reflecții V*, § 145).

În această secțiune, § 31 este decisiv pentru că evidențiază opozițiile dintre, pe de o parte, „lipsa de înrădăcinare (*Bodenlosigkeit*)", „lipsa de fundament (*kein Grund*)" [a întrebării conducătoare cu

privire la ființare] și, pe de altă parte, „fundamentare (*Gründung*)", „a fundamenta (*gründen*)" și „fundament (*Grund*)".

Überlegungen V § 62 [54], S. 349:	*Reflecții V* § 62 [54]:
Jeder *übergängliche*, den Übergang vollziehende *Denker* steht notwendig im Zwielicht der ihm eigenen Zweideutigkeit. Alles scheint ins Vergangene zurückzuweisen und aus diesem **errechenbar**, und zugleich ist alles ein Abstoßen des Vergangenen und willkürliches Setzen eines Künftigen, dem die Zukunft zu fehlen scheint. **Er** ist nirgends »unterzubringen« – aber diese **Heimatlosigkeit** ist seine unbegriffene **Bodenständigkeit** in der verborgenen Geschichte des Seyns.	Orice *gînditor al tranziției*, care duce la bun sfîrșit această tranziție, stă în mod necesar în crepusculul ambiguității care îi e proprie. Totul pare a duce înapoi spre trecut, totul pare să fie **calculat** pornind de la acesta și, în același timp, totul este respingere a trecutului și instituire arbitrară a unui viitor căruia pare să-i lipsească viitorul. Un asemenea gînditor nu poate fi în niciun fel „clasat" – dar acest **exil** este tocmai **înrădăcinarea sa în fundamentul** istoriei ascunse a ființei, înrădăcinare care îi rămîne ascunsă.

Überlegungen V § 134 [127-129], S. 395-396:	*Reflecții V* § 134 [127-129]:
Jene, die meinen, man sollte an den ohnedies verendeten Universitäten die »**Philosophie**« abschaffen und durch die »**politische Wissenschaft**« ersetzen, haben im Grunde, ohne daß sie im geringsten wissen, was sie tun und wollen, völlig recht. Zwar wird dadurch nicht die **Philosophie** abgeschafft – das ist unmöglich – aber es wird etwas beseitigt, was so aussieht wie **Philosophie** – es wird dieser in	Cei care cred că „**filozofia**" ar trebui înlăturată din universitățile deja defuncte și înlocuită cu „**științele politice**" au în fond perfectă dreptate, fără să aibă nici cea mai mică idee ce fac sau ce vor. Bineînțeles că **filozofia** nu ar fi astfel înlăturată – așa ceva este imposibil – dar ar fi eliminat ceva care seamănă cu **filozofia** – și prin asta ar dispărea, într-un sens, pericolul de a fi desfigurată. Dacă s-ar ajunge la această eliminare,

einer Hinsicht die Gefahr genommen, verunstaltet zu werden. *Käme* es zu dieser Abschaffung, dann wäre die **Philosophie** von dieser Seite her »negativ« gesichert – es wäre deutlich künftighin, daß die *Ersatzleute* der **Philosophieprofessoren** nichts mit der **Philosophie** zu tun haben, nicht einmal mit ihrem Schein – *gesetzt*, daß nicht jener Ersatz noch mehr in den Schein von **Philosophie** versinkt. Die **Philosophie** wäre verschwunden aus dem öffentlichen und erzieherischen »Interesse«. Und dieser Zustand entspräche der Wirklichkeit – denn die **Philosophie** gibt es da überhaupt nicht – eben dann, *wenn* sie *ist*.

Warum also helfen wir nicht noch *mit* an jener Abschaffung? Wir tun es schon, | indem wir die Nachwuchsausbildung nach Möglichkeit unterbinden (keine Dissertationen mehr). Aber das ist nur ein Beiläufiges, und vor allem: das *kommt bereits zu spät*.

Schon möchte man *wieder* jene **Professorenphilosophie**, schon melden sich die »neuen« Anwärter für dieses Geschäft – Leute, die noch die nötige »**politische**« Geschicklichkeit mitbringen und nun *erst recht* als die »Neuen« das Bisherige in seiner Bisherigkeit bestätigen und festigen. Denn sie alle sind *noch* weiter entfernt von allem Fragen und »verpflichten« sich zu einem sacrificium intellectus,

filozofia ar fi asigurată „negativ" în această privință – ar fi clar pe viitor că *înlocuitorii* **profesorilor de filozofie** nu au nimic de-a face cu **filozofia**, nici măcar în mod aparent – presupunînd că acești înlocuitori nu se scufundă și mai rău într-o pseudo-filozofie. **Filozofia** ar dispărea din sfera de „interes" public și pedagogic. Dar tocmai această situație ar corespunde realității, căci aici nu se găsește niciodată **filozofie**, chiar atunci *cînd* ea *există*.

De ce nu *contribuim* atunci la această înlăturare? O facem deja, împiedicînd atît cît se poate cercetarea în rîndul tinerilor (nu mai este nevoie de disertații). Dar aceasta este numai ceva întîmplător, dar și, mai ales, *ceva ce vine prea tîrziu*.

Deja ne dorim *din nou* acea **filozofie profesorală**, deja se anunță „noi" candidați pentru această îndeletnicire – oameni care au adus cu ei și necesara abilitate „**politică**" și care, *tocmai pentru că* sînt „noi", nu fac decît să confirme și să consolideze trecutul în faptul său de-a fi trecut. Căci ei sînt încă mai îndepărtați de orice interogare și se angajează la un *sacrificium intellectus*, față

demgegenüber das mittelalterliche überhaupt nicht zählt; weil das Mittelalter überhaupt kein ursprüngliches Fragen und seine Notwendigkeiten kannte – und nichts erfahren konnte von dem, was Nietzsche ins Wissen heben mußte. Aber dieser ist ja auch den Heutigen nur ein Notbehelf und je nach Bedarf eine Fundgrube, aber nichts, was sie zu einem Ernst und auch nur zu *seiner* Besinnung zwingen könnte.
Man »*hat*« ja die Wahrheit. Beweis: man tut jetzt so, als müßte »geforscht« werden. Jedesmal dann und erst dann, wenn man sich im Besitz der Wahrheit | weiß, macht sich die Bejahung der »**Wissenschaft**« geltend. Und es ist der »**Wissenschaft**« noch nie so gut gegangen wie heute; es bedurfte nur eine Zeitlang des Geschimpfes über die »Intellektuellen« – nur so lange, bis man selbst weit genug war und zahlreich genug, deren Stellen zu besetzen. Täuschen wir uns nicht über die unabsehbare Bisherigkeit der »**neuen**« **Wissenschaft** – verkennen wir nie ihre **Bodenlosigkeit** und ihre Ferne zu aller **Philosophie**. Und wissen wir, daß dieses zu wissen immer nur ein Beiläufiges ist, weil wir wissen: die Geschichte der Wahrheit des Seyns geschieht in ihrem eigenen Bereich und hat ihre eigene »Chronologie«.

de care cel din Evul Mediu nu reprezintă nimic; pentru că Evul Mediu nu cunoștea nicio interogare originară cu exigențele sale – și nu putea să afle nimic din ceea ce Nietzsche a ridicat spre cunoaștere. Dar acesta nu este pentru contemporani decît un expedient și la nevoie un depozit, nu ceva care ar putea să-i constrîngă la seriozitate sau la o meditație asupra *sa*.

„Deținem" deja adevărul. Demonstrație: ne comportăm ca și cînd ar trebui să „cercetăm". Atunci și numai atunci cînd te știi în posesia adevărului, devine validă afirmarea „**ştiinţei**". Iar „**ştiinţei**" nu i-a mers niciodată atît de bine ca azi, a fost suficientă o perioadă scurtă de discreditare a „intelectualilor" – exact atît cît le trebuia pentru a avansa și a fi destul de numeroși pentru a le ocupa posturile. Să nu ne facem iluzii cu privire la vechimea insondabilă a „**noii**" **ştiinţe** – să nu omitem **lipsa ei de înrădăcinare** și îndepărtarea ei de orice **filozofie**. Și să știm că a ști acest lucru nu este decît ceva preliminar, de vreme ce știm că istoria adevărului ființei se petrece în cuprinsul ei și are propria „cronologie".

Überlegungen V § 145 [137-138], S. 401:	*Reflecții V* § 145 [137-138]:
Diejenigen, die heute noch den letzten Rest von **Philosophie** zur Weltanschauungs-scholastik umfälschen, um sich zeitgemäß zu machen, sollten mindestens noch so viel Einsicht und Geradheit des Denkens aufbringen, daß sie den *heiligen Thomas von Aquino* zu ihrem – ihnen allein gemäßen – Schutzpatron erheben – um an ihm zu lernen, wie man im großen Stil unschöpferisch sein und doch sehr klug wesentliche Gedanken in den Dienst des Glaubens stellen und diesem ein entscheidendes Grundgefüge geben kann. Warum geschieht das nicht? Weil sogar zu dieser großzügigen Unselbständigkeit des Denkens die Kraft und vor allem die **handwerkliche** Sicherheit fehlt. Die Verwirrung ist so groß, daß man nicht einmal erkennt, daß diese »politischen« und »volksverbundenen« Philosophien kümmerliche Nachbilder der *Scholastik* sind.	Cei care astăzi falsifică ceea ce a rămas din **filozofie**, transformînd-o într-o scolastică a viziunii despre lume, ar trebui cel puțin să aibă suficientă inteligență și rectitudine a gîndirii încît să-l ridice pe sfîntul *Toma din Aquino* la rangul – singurul care le convine – de sfînt patron, pentru a învăța astfel de la el cum poți să fii necreator într-un mare stil și totuși atît de deștept încît să poți pune gînduri esențiale în serviciul credinței, dîndu-i acesteia o structură hotărîtoare. De ce nu se petrece acest lucru? Pentru că acestei heteronomii generoase a gîndirii îi lipsește forța și mai ales siguranța **artizanală**. Confuzia este atît de mare, încît nimeni nici măcar nu își dă seama că aceste filozofii „politice" și „apropiate de popor" nu sînt decît imitații nefericite ale *scolasticii*.
Die Groteske wird vollständig, wenn zu all dieser Verworrenheit noch der »**Kampf**« gegen die **katholische Kirche** kommt – ein »**Kampf**«, der seinen Gegner noch gar nicht gefunden hat und auch nicht finden kann, solange er so kurz und so klein denkt von dem, was die Grundlagen dieser	Totul atinge culmea grotescului cînd acestei confuzii i se adaugă „**lupta**" împotriva **Bisericii Catolice** – o „**luptă**" care nu și-a găsit încă adversarul și nici nu-l poate găsi atîta vreme cît va avea o gîndire atît de îngustă și mărunță cu privire la ceea ce constituie temeiurile acestei Biserici: forma

Kirche ausmacht: die abgewandelte Metaphysik des abendländischen Denkens überhaupt,	in der diese »Weltanschauungskämpfer« so sehr verstrickt sind, daß sie nicht ahnen, wie sehr sie denselben **brüchigen Boden** [Fraglosigkeit des Seins, Grundlosigkeit der Wahrheit, Wesensbestimmung des Menschen] mit ihrem »Gegner« teilen.
modificată a metafizicii occidentale în genere, în care acești „luptători ai viziunilor despre lume" sînt atît de sudați, încît nu își dau seama că stau pe același **sol fragil** pe care stă „adversarul" [neinterogarea ființei, lipsă de fundament al adevărului, determinare esențială a omului].	

Überlegungen VI § 3 [1-3], S. 421:	*Reflecții VI* § 3 [1-3]:
Das Seyn. – Die aus ihm quellende Überhöhung des Seyns selbst erfahren wir Übergänglichen in der Verweigerung. –	***Ființa*** – Autodepășirea ființei, care își are originea în ea însăși, ne încearcă pe noi, cei care ne aflăm în trecere, prin retragerea ei. –
In dieser Überhöhung entspringt der **Spielraum** des Zwischen, das die Verweigerung als Zuweisung des Da-seins er-eignen läßt. Und in der Zugewiesenheit reicht das Da als Wahrheit des Seyns über die Verweigerung hinaus in die zu ihr gehörige Abgründigkeit der Erzitterung.	În această autodepășire de sine își află originea **spațiul de joc** al lui între, al intermediarului, care face ca refuzul ființei să devină un eveniment prin care ne este conferit faptul de a fi aici.
Aus dem ***Grunde* des Volkes**, aus seiner Geschichte, und aus dem Grunde seiner Geschichte, aus dem Da-sein, *gegen* das **Volk** – das die Wahrheit nie wissende – sprechen. Nur so kommt es zu seinem »**Raum**«! Womit wir freilich zuerst immer nur den *Platz* meinen, an dem die Vielen	A vorbi pornind de la ***fundamentul* poporului**, din istoria sa și din fundamentul istoriei sale, din *Da-sein*-ul său, *împotriva* **poporului** – cel care nu cunoaște niciodată adevărul. Numai așa se poate ajunge la „**spațiul**" său! Prin care înțelegem firește mai întîi numai *locul* în care toți cei adunați laolaltă

Zusammengedrängten sich ausbreiten können. Wie aber, wenn dieser Platz uns zurückgegeben wäre eines Tages und trotzdem die Raumnot anhielte, ja vielleicht erst ausbräche. Wenn das **Volk** nur das **Volksein** zum Ziel hat, das zu bleiben, was es als Vorhandenes schon »ist«, hat dieses **Volk** dann nicht den Willen zum **Volk ohne Raum**, d. h. ohne den Entwurfsbereich, in dessen Abgründen erst es die Höhe findet, sich zu überwachsen und die Tiefen, um Wurzeln ins Dunkle zu treiben und ein Sichverschließendes als das Tragende zu haben (wahrhaft eine Erde)? Oder dürfen wir meinen, wenn nur erst der »Platz« gesichert sei, dann falle dem **Volk** der **Raum** von selbst zu? Elende Verblendung? Jener »Platz« für die immer zahlrei- cher werdenden Allzuvielen müßte erst recht jede Raum-not völlig ersticken und damit die Möglichkeit einer geschichtlich-I-schaffenden **Bodenständigkeit**. Weit hinaus muß daher die Besinnung der **Wenigen** gehen über die jetzige Aufrüttelung, damit ihr von weither ein langes Ziel zustoße und ihr die Blendung durch das Jetzige verwehre. (Vgl. S. 30 f.).

se pot răspîndi. Cum ar fi însă dacă acest loc ne-ar fi dat înapoi într-o zi şi, cu toate acestea, nevoia de spaţiu nu numai că nu ar înceta, dar abia atunci ar izbucni. Dacă **poporul** are ca scop numai **faptul său de a fi un popor**, adică de a rămîne ceea ce el „este" deja ca simplă prezenţă, atunci un asemenea **popor** nu are voinţa de a fi un **popor fără spaţiu**, adică există în lipsa domeniului proiectării de sine, în ale cărei abisuri el poate să găsească înălţimea din care să crească şi să se depăşească pe sine şi nici adîncimile pentru a se înrădăcina în întuneric şi pentru a se ancora în ceea ce închide în sine (cu adevărat un pămînt)? Sau trebuie să presupunem că, odată ce „locul" e asigurat, atunci **spaţiul** îi revine de la sine **poporului**? Orbire mizerabilă? Pentru cei întotdeauna numeroşi şi al căror număr creşte constant orice nevoie de spaţiu ar trebui să fie complet sufocată şi prin aceasta să fie sufocată şi posibilitatea unei **înrădăcinări** istoric-creatoare. De aceea, meditaţia **celor puţini** trebuie să depăşească cu mult turbulenţele prezentului pentru ca un ţel îndepărtat să îi izbească şi să-i protejeze împotriva orbirii prezentului (Cf. p. 30 f.).

Überlegungen VI § 31 [24-27], S. 435-438:	*Reflecții VI* § 31 [24-27]:
Was »***Philosophie***« *jetzt noch ist*: 1. Anhäufung von historischer und systematischer *Gelehrsamkeit*. (Und wie sollte nicht aus Beseitigung aller Fehler einer Denküberlieferung von zwei Jahrtausenden schließlich sich das »richtige« »Werk« einer sehr eifrigen Schulmeisterei zusammenstellen lassen).	*Ce mai este azi „**filozofia**"*: 1. Acumulare de *erudiție* istorică și sistematică. (Și cum ar putea să nu fie înjghebată, printr-o hărnicie pedantă, „opera" „cea corectă", după eliminarea tuturor erorilor unei tradiții a gîndirii veche de două milenii).
2. »*Scholastik*« – aber natürlich das Neueste aufgreifende apologetische Verarbeitung von »Gedankengut« beliebigster Herkunft – *im Dienste der* ***christlichen Kirchen*** – der Mischmasch von verhältnismäßig ordentlichem »Niveau« als Grundsatz der Zusammenrechnung.	2. „*Scolastică*" – dar, bineînțeles, prelucrarea apologetică cît mai inovatoare a tot ce aparține de „patrimoniul gîndirii", indiferent de originea sa – cu scopul de a-l pune în slujba ***bisericilor creștine*** – forfota unei gîndiri decente, ca principiu al bilanțului.
3. »*Scholastik*« – aber noch auf der Suche nach ihrem Aristoteles – *im Dienste der* ***politischen Weltanschauung*** (Grundsatz die Verdeckung und Verleugnung aller »Quellen«, aus denen diese **Philosophie** kommt). »Gemeinschaft« als Prinzip des Diebstahls – die Auswahl der möglichst Unverbildeten – sprich Ahnungslosen als »Publikum«. Die Organisation der wechselweisen Belobigung.	3. „*Scolastică*" – dar încă în căutarea propriului Aristotel – aflată *în slujba* ***viziunii politice asupra lumii*** (principiul [este] ascunderea și negarea tuturor „surselor" din care provine această **filozofie**). „Comunitatea" ca principiu al hoției – alegerea ca „public" a celor cît mai deformați, a celor care nu au habar. Organizarea elogierii reciproce.
4. »**Philosophie**« als *Geschimpfe auf die Philosophie* und deren Umknetung in nachhinkendes **Weltanschauungsgefasel**. | (Grundsatz: angeblicher **Kampf** gegen	4. „**Filozofia**" *ca insultă la adresa filozofiei* și asocierea ei cu flecăreala **viziunii asupra lumii**. (Principiu: o pretinsă **luptă** împotriva **creștinismului** – fără să fi fost creștin

das **Christentum** – ohne daß man je selbst Christ war und durch eine Auseinandersetzung hindurch mußte).	și fără să fi trecut printr-o confruntare).
5. **Journalistische Geschicklichkeit** der Verarbeitung aller dieser Arten von »**Philosophie**« mit verschiedener Dosierung je nach den Umständen – (die Reste von Literaten der »Frankfurter Zeitung« und anderer Blätter).	5. **Abilitate jurnalistică** de prelucrare a tuturor acestor specii de „**filozofie**" într-un dozaj diferit în funcție de circumstanțe. (restul de literați din „Frankfurter Zeitung" și alte ziare).
Lauter Gleichgültigkeiten – für sich genommen –; aber in ihrer nicht zufälligen *Zusammengehörigkeit* (die bis zum ausgesprochenen Einverständnis geht) sind alle diese Un-arten von »**Philosophie**« doch das Wesentliche der »geistigen« und »kulturpolitischen« Situation. Alle zusammen haben das gemeinsame und je anders und je gleich schlecht verhüllte Interesse, das wirkliche Fragen, das auf erste Entscheidungen und Besinnungen hindrängt, hintanzuhalten und vor aller Fragwürdigkeit des Seyns und vor jeder Ungeschütztheit des Seienden die Augen zu schließen. Und deshalb steht diese »Kameradschaft« der **Un-philosophie** »geschlossen« bereit zum »Einsatz« im Dienst der Verfestigung der Seinsverlassenheit des Seienden und ihrer Vorform – des Nihilismus.	Luate în sine – toate sînt niște pure banalități; dar luate în *unitatea* lor, deloc arbitrară (care merge pînă la consensul explicit), toate aceste specii deformate ale „**filozofiei**" constituie esența situației „politico-culturale" și „spirituale". Ele au în comun interesul, prost ascuns, de a reprima interogarea adevărată, cea care împinge spre decizii primordiale și meditație, și de a provoca închiderea ochilor în fața oricărei interogabilități a ființei precum și în fața vulnerabilității ființării. De aceea, această „camaraderie" a **ne-filozofiei** stă „pregătită" pentru a acționa în bloc în slujba consolidării abandonului ființei și a formei sale preliminare – nihilismul.
Aber	all dies wäre nicht nur zu hoch, sondern vor allem verkehrt geschätzt, wollte einer dadurch	Dar toate ar fi nu numai supraestimate, dar și prost apreciate dacă am vrea să ne lăsăm antrenați

sich zu einer ausdrücklichen unmittelbaren Bekämpfung verleiten lassen, zumal **diese »Philosophie«** ein notwendiges Mittel der Mittelmäßigkeit bleibt. Alles Mittelmäßige, was in sich kein Gewicht hat und **nie Wurzeln schlagen kann**, bedarf von Zeit zu Zeit einer aufgedrungenen Bestätigung seiner Unentbehrlichkeit, um so immer mittelmäßiger und brauchbarer zu werden.

Was die **»Philosophie«** in den genannten Arten jetzt noch ist, das bezeugt nur, daß sie schon seit Jahrzehnten aus der großen Bahn ihrer ersten Geschichte herausgeworfen wurde und nicht mehr die Gefahr wagen kann, durch Einschwenken in diese Bahn sich einer wesentlichen Auseinandersetzung zu stellen, durch die sie in ihre **Bodenlosigkeit** verwiesen wird (daß die Leitfrage nach dem Seienden – so sie überhaupt noch gefragt wird – **keinen Grund hat**, es sei denn, sie erwachse aus der Grundfrage nach der Wahrheit des Seyns).

Was freilich mit dieser Frage heraufzieht, fordert eine Verwandlung des Menschen und fordert das Einzige und Höchste aller **Philosophie**, daß sie in der **Gründung** der Wahrheit des Seyns sich selbst aus diesem den Ursprung gibt und damit auf jede Krücke und Anlehnung und jede Bestätigung Verzicht tut –. Dieses

într-o luptă declarată și directă, mai ales că **această „filozofie"** rămîne un mijloc necesar al mediocrității. Tot ceea ce este mediocru, ceea ce n-are nicio greutate și **nu poate prinde niciodată rădăcini**, are nevoie din cînd în cînd de o confirmare forțată a caracterului său indispensabil, pentru a deveni astfel din ce în ce mai mediocru și mai util.

Ceea ce a ajuns să fie **„filozofia"** în toate aceste specii sus-numite arată numai faptul că ea a fost, de decenii, deturnată de la drumul măreț deschis de prima ei istorie, ajungînd să nu se mai poată încumeta ca, prin regăsirea acestui drum, să ajungă la o confruntare esențială, care să o aducă în fața propriei **lipse de înrădăcinare** (că întrebarea privitoare la ființare – așa cum mai e ea încă pusă – nu are **niciun fundament**, fiindcă nu crește din întrebarea fundamentală cu privire la adevărul ființei).

Ceea ce se ivește odată cu această întrebare necesită o metamorfoză a omului precum și tot ceea ce e mai singular și mai înalt în toată **filozofia**, anume că ea își dă sieși originea prin **fundamentarea** adevărului ființei, astfel putîndu-se lipsi de orice cîrjă, sprijin și de orice confirmare. Aceasta e cel mai greu de priceput:

ist am schwersten zu begreifen: | Das Erdenken des Seyns wagt den Ursprung aus dem Nichts (dem Schatten des Seyns): das Seiende im Ganzen als Seiendes. Das Seyn ist zu wagen – ob der Mensch die Wahrheit des Seyns **gründend** [sich] selbst in diesen **Grund** und seine Erhaltung – d. h. Entfaltung verwandle. Mit dem Ergriff und der Vorbereitung dieser Aufgabe steht und fällt die **Philosophie**.	Gîndirea ființei se încumetă spre originea venită din nimic (umbra ființei): ființarea luată în întregul ei ca ființare. Trebuie să ne încumetăm să gîndim ființa – dacă omul prins în **fundamentarea** adevărului ființei se metamorfozează el însuși în acest **fundament** cu tot cu menținerea și desfășurarea sa. În prinderea și pregătirea acestei sarcini se joacă soarta întregii **filozofii**.
Sich der **Philosophie** in dieser Aufgabe zukehren, heißt: sich abkehren von jedem Versuch zu einer unmittelbaren Verständigung *mit* dem Noch Gültigen und Betriebenen oder auch nur aus diesem und aus dem Gegensatz zu ihm. Diese Abkehr gerät aber außerdem, vom Geläufigen und seinen Sachwaltern her gesehen, in den Anschein der verdrießlichen Abwendung und des Eigensinns. Die Abkehr kann nicht ihr Wesentliches und Erstes und Tragendes zeigen: die ursprünglich er-eignete Zukehr zur Wahrheit des Seyns – die Inständigkeit des Da-seins.	A ne întoarce la **filozofie** prin aceasta sarcină înseamnă: renunțarea la orice tentativă de reconciliere *cu* această agitație, care trece încă drept validă, și la orice își are originea în această agitație sau în ceea ce îi este opus ei. Această renunțare dă impresia, din perspectiva a ceea ce e actual și a avocaților actualității, unei deturnări prin opoziție și obstinație. Această renunțare nu poate să-și arate dimensiunea esențială și cea mai importantă: întoarcerea spre adevărul ființei ca eveniment originar – menținerea constantă în existență înțeleasă ca fapt de a fi aici.

Secțiunea tematică centrată pe termenul de „Sol" (*Boden*) este una din cele mai importante, mai ales dacă facem abstracție de proasta reputație și de presupusa întrebuințare politică a acestui termen. Enumerarea tuturor pasajelor în care apare acest termen prezintă avantajul de a condensa reflecțiile heideggeriene

asupra destinului filozofiei și a ceea ce „mai este ea". Sîntem astfel martorii situației dramatice a prezentului istoric în care s-au dezvoltat aceste reflecții și, retrospectiv, nu avem impresia că ne întoarcem într-un timp istoric al trecutului, ci într-un trecut care rămîne, odată cu timpul sau în pofida lui, mereu prezent, de vreme ce deriva la care este supusă gîndirea a rămas neschimbată. Deși au luat naștere într-un timp istoric determinat, aceste reflecții conservă capacitatea de a se apleca spre viitor, pentru a năvăli în propriul nostru prezent avertizîndu-ne cu privire la riscul instrumentalizării politice a cunoașterii și a derivatelor sale – o primejdie față de care nici Heidegger nu era adăpostit. Deriva filozofiei decurge din utilizarea ei în scop politic și din instrumentalizarea a ceea ce mulți de ieri și de azi numesc „filozofie", termen care se referă de fapt la o filozofie „de circumstanță". § 31 (*Reflecții VI*) care închide secțiunea aceasta ar putea să fie, după părerea mea, luat ca o indicație (*Anweisung*) pe care Heidegger vrea să o dea cititorului care caută adevărul dincolo de orice „prezent". Înainte de a ajunge la o asemenea înțelegere, este necesar să facem un pas înapoi chiar dacă vom ține privirea îndreptată înainte. Este mult mai ușor să ne uităm înapoi și să justificăm cele expuse dacă sîntem conștienți de acest lucru. Pentru a putea realiza această intenție, trebuie să-l urmăm încă o dată pe Heidegger, menținînd distanța potrivită pentru a evita suprapuneri inutile.

O figură simbol este „gînditorul care duce la bun sfîrșit această tranziție" (*Reflecții V*, § 62). Discursul despre „tranziție" (*Übergang*) se referă, în cadrul istoriei ființei, la tranziția speculativă realizată de Heidegger de la întrebarea cu privire la ființă din *primul început* (ființa ca *Seiendheit* a ființei) către aceeași întrebare transformată în cadrul *celuilalt început* (ființă [*Seyn*] ca adevăr, deschidere-luminătoare sau descoperire a ființei și adevărul ființei care survine ajungînd la propriul său; survenirea proiectării adevărului ființei în propriul său prin proiectarea apropriatoare, specifică *Dasein*-ului, a adevărului ființei).

În § 62 Heidegger schițează contururile gînditorului care este demn de acest nume și arată cum este percepută munca acestuia în *exterior* și cum este ea apreciată în termeni de contabilitate istorică. Cine vrea să gîndească cu adevărat astăzi, în faza finală a istoriei primului început, adică a metafizicii, – și astfel Heidegger se adresează și lui însuși – nu poate fi decît un „*gînditor* care duce la bun sfîrșit această tranziție", cu alte cuvinte un gînditor care se reîntoarce la istoria primului început și a moștenirii sale conceptuale, în vederea descoperirii nespusului și negînditului care, printr-o elaborare adecvată, pot inaugura un nou curs al istoriei, anume *istoria celuilalt început*, în care întrebarea cu privire la adevărul ființei (*Seyn*) ca eveniment (*Ereignis*) devine centrală. În cadrul unui asemenea drum *prioritatea îi revine ființei* (*Seyn*), iar gînditorului îi este îngăduită posibilitatea de a cuprinde acest alt „început", dacă ființa permite acest lucru. Spre deosebire de Husserl și de proiectul său fenomenologic, Heidegger nu este dispus să încredințeze această misiune subiectivității. Întoarcerea la origini nu poate să se sprijine pe intenționalitatea înțeleasă în sens husserlian; fenomenologia trebuie să urmeze o cale care să conducă către apartenența noastră originară la ființă (*Seyn*). După Heidegger, alte încercări de a gîndi au eșuat în propriile lor proiecte, și filozofia însăși a rătăcit atunci cînd ea a ținut ascuns ceea ce trebuia să aducă la lumină în des-tăinuirea sa. Filozofia a eșuat ducîndu-și viața în uitarea întrebării prioritare „cum ființează în mod esențial ființa (*Seyn*)?" De aici se poate vedea că prioritatea ființei (*Seyn*) se arată ca o cerință care nu poate fi cuprinsă niciodată cu ajutorul categoriilor obișnuite care își au originea în omul individualizat și deci întunecat; omul a fost condus spre această singularizare de o lungă și înșelătoare tradiție filozofică care s-a limitat la om, dezvoltînd astfel un antropologism din ce în ce mai rafinat.

În plus, demersul „gînditorului care îndeplinește tranziția", așa cum este el observat din *exterior* – și aici referința este la „cei noi" care apreciază totul în termeni de inovație și de influență – va fi opus gîndirii care pregătește și încearcă să realizeze

tranziția: în ochii „celor noi" acest drum al gîndirii va fi văzut fie ca o simplă reluare a moștenirii tradiției, fie ca un adaos la această tradiție sau ca o perspectivă arbitrară asupra unui viitor care, într-o astfel de socoteală, rămîne complet străin față de esența viitorului. Pentru Heidegger viitorul nu este ceea ce vine imediat după prezent, fiind predictibil și programat pe bază de calcul, ci este capacitatea de a primi într-o clipă dăruirea imprevizibilă a ființei.

Deoarece gînditorul esențial oscilează „între" meditația asupra primului început și realizarea unui alt început, el poate părea neîncadrabil. El nu poate fi plasat într-o linie specifică de interpretare nici în interiorul unui curent filozofic și la fel de puțin poate fi el catalogat pe baza unui „-ism". „El nu poate fi «plasat» nicăieri" pentru că nu poate fi situat în contexte și cadre determinabile și calculate pe baza unor aprecieri istorice. Un asemenea gînditor se caracterizează prin „exil (*Heimatlosigkeit*)". Acest „exil" ascunde o situare profundă și adevărată, o „înrădăcinare" (*Bodenständigkeit*): un asemenea gînditor stă în strînsă legătură cu adevărul ființei, și astfel gîndirea sa capătă teren solid pe care să se dezvolte într-o manieră autentică și pe baza căruia poate să stabilească o legătură cu trecutul – nu ca erudiție, ci ca confruntare istorică (*Aus-einander-setzung*) – și să se realizeze astfel viitorul.

În terminologia heideggeriană, termenii „exil" (*Heimatlosigkeit*) și „înrădăcinare" (*Bodenständigkeit*) se referă exclusiv la istoria ființei, în care se aventurează o gîndire. A recurge la alte aplicări și construcții intelectuale ideologice pornind de la o întrebuințare nepotrivită a terminologiei heideggeriene înseamnă să te lași înșelat de grave neînțelegeri hermeneutice.

După încercarea de a schița figura „gînditorului tranziției", Heidegger ia act de declinul inevitabil al filozofiei, care ar fi în așa măsură depășită, încît „filozofia ar trebui înlăturată din universitățile deja defuncte". Această propoziție lapidară – care se găsește la *începutul* § 134 – este un important reper în îndelungata reflecție heideggeriană care pune două probleme: pe de o

parte, problema cu privire la ce mai poate fi considerat a fi filozofie, pe de altă parte, problema surogatelor ei; pe de o parte, a se situa în afara (Universității), pe de altă parte, a se afla înăuntru (înauntrul istoriei ființei). Acest joc de contraste al separărilor tot mai ascuțite se încheie cu amintirea „misiunii" care trebuie îndeplinită dacă vrem să ducem mai departe destinul filozofiei (*Reflecții VI*, § 31). Așa cum am semnalat deja, este dificil să determinăm timpurile în succesiunea verbelor, căci reflecțiile heideggeriene aparțin unei perioade care nu se uită pur și simplu la trecutul istoric, ci îl privește de așa manieră încît prezentul nostru se întoarce spre el, devenind abia astfel inteligibil.

Astfel, „științele politice" iau locul filozofiei în universități: „Bineînțeles că filozofia nu ar fi astfel înlăturată – așa ceva este imposibil – dar ar fi eliminat ceva care seamănă cu filozofia – și prin asta ar pune-o, într-un sens, în afara pericolului de a fi desfigurată" (*Reflecții V*, § 134). Filozofia poate să evite acest pericol retrăgîndu-se din modurile utilitariste de gîndire ale politicii care se servește de anumite „persoane", considerate de Heidegger „noi (*neu*) candidați pentru această ocupație", pentru a inaugura o „filozofie profesorală", pentru care Nietzsche și ceea ce el a vrut să ridice spre cunoaștere și, în genere, cunoașterea „nu este decît un expedient și la nevoie un depozit". „Scoaterea în evidență a «noului» precum și pofta nemăsurată după ce e «nou»" ține în mod explicit de ceea ce Heidegger constatase în privința situației universității și a național-socialismului în *Reflecții și Semne III* (§§ 68, 78 și 184). Toate acestea sînt elemente care adeveresc distanțarea lui Heidegger față de „noii" fabricanți de cultură și de „ocupațiile lor". Este suficient să ne îndreptăm atenția asupra menționării recurente a unor asemenea „ocupații" (*Reflecții și Semne III*, § 46): „A sta deoparte de activitățile pe care alții le pot îndeplini mult mai bine [...]", afirmație care va fi reluată în *Adnotări I* [28]: „Istoricul modern, a cărui ocupație e o formă de jurnalism, trebuie să citească atît de multe cărți și documente, trebuie să producă la rîndu-i atît de multe cărți, încît nu poți să aștepți de la el să

formuleze, de-a lungul acestei ocupații, o idee la care să mediteze și să-și asume pericolul ca această meditație să aducă o întîrziere în ocupația sa". Apoi în *Adnotări V* [143]: „munca fermierului, care este proprietar de teren, a intrat în malaxorul tehnologiei industriale, care o rezolvă rapid". Că Heidegger s-a îndepărtat de ocupații de acest gen, fiindcă ele împiedică trezirea oricărei interogații este la fel de limpede precum rezistența sa și stîngăcia în astfel de ocupații. „Să nu ne facem iluzii cu privire la vechimea insondabilă a «noii» științe – să nu omitem lipsa ei de înrădăcinare (*Bodenlosigkeit*) și îndepărtarea ei de orice filozofie" (*Reflecții V*, § 134); o indicație cu privire la ceva ce e nou și care se impune în toată lipsa sa de fundament pentru a da impresia de validitate acțiunilor sale.

Filozofia nu riscă numai să fie „desfigurată" (§ 134), ci și „falsificată" (§ 145). Ce mai rămîne atunci din filozofie? Nu prea mult, ea fiind înlocuită de noile „științe politice" care sînt pentru Heidegger „biete imitații ale scolasticii". Asemenea imitații conduc la o falsificare a ceea ce rămîne din filozofie, iar cine se pune în slujba unei întreprinderi de acest fel nu-și dă seama că pune piciorul pe un „sol fragil" (*brüchiger Boden*). Criticînd „filozofia politică apropiată de popor", Heidegger se întoarce în mod subtil împotriva ideii unei filozofii național-socialiste. În propria lor manieră de a proceda, filozofiile național-socialiste nu ajung nici măcar să fie coerente unele față de altele. Ele dau dovadă de stîngăcie chiar în urmărirea a ceea ce intenționează în mod tacit: le lipsește inteligența pentru a pune gîndirea în slujba unei credințe goale și a altor convingeri. În această privință ele nu sînt nici la înălțimea intențiilor lor instrumentalizante. Lipsa de „independență" care le caracterizează le conduce într-o stare de „confuzie" atît de mare, încît nu-și dau seama că propriul lor demers nu este altceva decît o biată „imitație" a unui trecut la care ele se raportează, nefiind însă în măsură să fie complet în concordanță cu el. Rezultatul la care ajung aceste filozofii constă în falsificarea unei alte „viziuni asupra lumii" care, în accepția ei negativă,

trebuie introdusă în clasificarea celor patru tipuri de „viziuni actuale asupra lumii"[40], pe care Heidegger le supune unei examinări ordonate și diferențiate în mod sistematic în *Contribuții la filozofie*.

§ 3 din *Reflecții VI* aduce o lămurire suplimentară: „Dacă poporul are ca scop numai faptul său de a fi un popor, adică de a rămîne ceea ce «este» deja ca simplă prezență, atunci acest popor nu are voința de-a fi popor fără spațiu, în lipsa domeniului proiectării [...]". Discursul național-socialist cu privire la „popor" este menționat aici de către Heidegger numai pentru a arăta faptul că un astfel de popor nu vrea decît ființa sa dată „în lipsa domeniului proiectării de sine", adică fără adevărul ființei, care este mai întîi proiectat și deschis în proiectul caracteristic *Dasein*-ului – fără acest adevăr în care poporul își atinge înălțimile și adîncimile. Ceea ce înseamnă că Heidegger aspiră în mod

[40] Cf. Idem., § 7, pp. 24-25, în care Heidegger distinge patru feluri de „viziuni asupra lumii": „1. Cea transcendentă (supranumită și «transcendență») este Dumnezeul creștinismului; 2. Această «transcendență» este negată, iar «poporul» însuși – insuficient determinat în esența sa – este pus în locul lui drept chip și scop al întregii istorii. Această «perspectivă anti-creștină asupra lumii» este numai *aparent* anticreștină, căci ea se suprapune totuși, *în esență*, cu acel tip de gîndire care poartă numele de «liberalism»; 3. Ceea ce este transcendent devine o «idee» sau un set de «valori» sau un „sens", care ar trebui să fie actualizate prin intermediul «culturii»; 4. două din aceste trei tipuri de transcendență – ideea de popor și creștinism, sau ideea de popor și cea de cultură, sau creștinism și cultură – sau chiar toate trei deodată sînt combinate în diferite grade. Iar acest amestec este astăzi «viziunea» dominantă și general valabilă asupra lumii, în care totul este amestecat și nimic nu mai are un rol hotărîtor". Raportarea constantă la *Contribuții* este esențială pentru a înțelege și a aprofunda ceea ce *Caietele Negre* formulează numai într-o manieră succintă: § 14 „Philosophie und *Weltanschauung*" (cf. idem., pp. 36-41) și § 15: „Philosophie als «*Philosophie eines Volkes*»" (cf. idem., pp. 42-43), dar și § 268 „*Das Seyn (Die Unterscheidung)*": „(rămîne desigur întrebarea cine consideră adevărate aceste perspective asupra lumii și construiesc chiar, pornind de la ele, «științe» precum biologia sau știința raselor, pentru a consolida, chipurile, cu ajutorul lor această «viziune asupra lumii», indiferent de ambiția «viziunii»" (idem., p. 479).

speculativ la ceva ce se deosebește complet de ceea este proclamat limpede și zgomotos în național-socialism: o fundamentare ne-politică, care ar fi conformă numai ființei, și cu ea o autentică reînnoire a poporului în toate aspectele sale.

Apoi, „acest popor nu are voința de a fi un popor fără spațiu". Această referință la popor ne permite să ne întoarcem la § 242 din *Contribuții*: *„Timpul-spațiul ca temei abisal"*[41]. Poporul ar trebui să se înrădăcineze în spațiul său originar, pe un sol autentic. Ce este acest spațiu înțeles autentic? Nimic altceva decît adevărul ființei, pe care Heidegger îl determină ca „timp-spațiu" sau „temei abisal". Acestea se desfășoară în dualitatea a două momente: iluminare și ascundere, refuzare de sine și donare de sine. Adevărul ființei și proiectul esențial al *Dasein*-ului care se întemeiază în această aruncare își aparțin unul altuia.

Această tematizare se încheie cu § 31, în care Heidegger face un bilanț cu privire la ceea ce mai este „astăzi filozofia", scoțînd în evidență transformările care au redus-o la tăcere. Filozofia a devenit „erudiție", „scolastică", „abilitate jurnalistică" (literații din urmă de la „Frankfurter Zeitung" și alte ziare). În această situație nefavorabilă, filozofia rămîne în serviciul „circumstanțelor", în care „vorbăria despre viziuni asupra lumii" prevalează în fața căutării adevărului. Prin acest vacarm este stăvilită orice „interogare adevărată"; totul se înscrie în indiferența intuițiilor „spiritual-politice" ale unei epoci în care se instalează „«camaraderia» nefilozofiei" devenită „mediul necesar al mediocrității". Asistăm aici la o schimbare de direcție, astfel încît universitatea va deveni un spațiu necreator, în măsură să primească o nefilozofie aproximativă, din ce în ce mai avidă de a obține un consens pentru a putea să-și vîndă fructul intuițiilor sale pe piață prin intemediul abilităților sale jurnalistice. Ceea ce mulți iau drept „noua" cunoaștere nu mai este căutare a unei adevărate interogări, ci obiect al unei comercializări nemăsurate. Cunoașterea „este mascată" într-o falsă iluzie și închide ochii în fața oricărei „interogabilități

[41] Idem., pp. 379-388.

a ființei". În această comedie, Heidegger vrea să meargă dincolo de frivolitatea unei vorbării oarbe, care caută să-și justifice propria mediocritate făcînd uz de idei lipsite de hotărîre. Demersul îndreptat spre utilitate al noii filozofii este destinat să rămînă în afara istoriei ființei, fiindu-i imposibil să intre într-o confruntare esențială avînd în vedere că o astfel de confruntare ar aduce-o „în fața propriei lipse de înrădăcinare (*Bodenlodigkeit*), (atunci cînd întrebarea cu privire la ființare – așa cum este încă pusă – nu are niciun fundament (*Grund*), adică nu crește din întrebarea fundamentală (*Grundfrage*) cu privire la adevărul ființei)".

„Ceea ce se conturează cu această întrebare solicită o transformare a omului și cere filozofiei ceea ce este în ea cel mai singular și mai înalt: să-și dea sieși originea în **fundamentarea** adevărului ființei, și astfel să renunțe la orice cîrjă, sprijin și la orice confirmare". Acest extras este de o importanță centrală în ceea ce privește conceptul hermeneutic al „fundamentării" (*Gründung*)[42]: în el se găsește misiunea adevăratei filozofii. „Fundamentare" semnifică înțelegerea ființei care merge la fundamentul lucrurilor și astfel ajunge la adevărul ființei. În toate acestea Heidegger subliniază foarte ferm că gîndirea istoriei ființei nu are niciun fel de coloratură național-socialistă și nici politico-ideologică. „Ceea ce se conturează cu această întrebare", adică ceea ce se conturează odată cu întrebarea cu privire la adevărul ființei „solicită o transformare a omului" în *Dasein*, adică într-o menținere în deschiderea adusă de *Dasein*, deci în adevărul ființei „și cere filozofiei ceea ce este în ea cel mai singular și mai înalt: să-și dea sieși originea în fundamentarea adevărului ființei". În acest pasaj se spune foarte clar că *gîndirea istoriei ființei nu își găsește nicăieri altundeva originea* – nici în politic, nici în ideologic, adică în ce e croit pe măsura unei viziuni asupra lumii și deci nu poate fi legată nici de antisemitism – decît în survenirea prezentizării esențiale a adevărului ființei, așadar în survenirea proiectului adevărului ființei

[42] Din nou este necesară trimiterea la volumul *Contribuții la filozofie*: cf. idem., §§ 187-188, pp. 307-308.

în cadrul proiectului filozofic (care face accesibilă ființa), pornind de la lăsarea să fie a acestei surveniri de către noi, adică tocmai de la acest adevăr al ființei.

3. Reflecții VII-XI – *Caietele Negre* 1938/39[43]

3.1. „Distanțarea" explicită de național-socialism și motivul *tăcerii sale active*

Construcția lingvistică a gîndirii istoriei ființei susține eșafodajul tematic al acestei secțiuni. Va trebui să ne întoarcem destul de des la *Contribuții,* mai ales la paragrafele în care este discutată chestiunea „universității", precum și strînsa ei legătură și dependență de național-socialism; această corelare directă poate fi extrasă din terminologia folosită: „Universitatea «Reich-ului»" (la începutul § 6 din *Reflecții VII*) și în același context „gigantica (*riesenhaften*) aparatură" care apare de cinci ori în acest capitol. „Trăirea (*Erlebnis*)" (de două ori), „întreprinderea culturală creștină" (de trei ori), „întreprinderea filozofică" (o dată) toate constituind contextul raportat la universitate. Paralel cu tema universității apare simultan și „viziunea național-socialistă asupra lumii", laolaltă cu constatarea că „meditația" și deci cunoașterea esențială îi rămîn străine. Înlănțuirea reflecțiilor continuă cu „starea de spirit național-socialistă" care, cu frazeologia sa, se înalță din „condiția epocii moderne" și din „exacerbarea discursului"; reflecția merge mai departe într-un crescendo de cuvinte asemănătoare, cum ar fi „barbarie a gîndirii", „decădere", „înstrăinare". Prin toate aceste cuvinte strîns îngemănate, Heidegger ia cunoștință de strînsa legătură a universității cu național-socialismul și cu intelectualii ei, care, în multe privințe, împart viziunea național-socialistă cu oamenii „moderni", „actuali" (trebuie subliniată valoarea accentuat negativă a adjectivului „actual").

[43] Cf. Id., *Überlegungen VII-XI (Schwarze Hefte 1938/39),* în *Gesamtausgabe,* Bd. 95, Abt. 4: *Hinweise und Aufzeichnungen,* hrsg. v. P. Trawny, Vittorio Klostermann, Frankfurt am Main, 2014.

De vreme ce cunoașterea esențială este considerată a fi un pericol, „pseudo-filozofia național-socialistă" (*Reflecții VIII*, § 53) prinde din ce în ce mai mult contur, croindu-și drum printr-o „literatură lipsită" de „măsură", „gălăgioasă" și „prădătoare", pentru a prinde rădăcini și pentru „a-și crea o confirmare publică" (*Reflecții XI*, § 55).

Cadrului general schițat aici i se vor adăuga de-a lungul acestui capitol argumente mult mai complexe, care vor fi analizate prin referire la *Contribuții*. Cititorul este rugat să dea cea mai mare atenție § 51 (*Reflecții VIII*) și § 53 (*Reflecții XI*): ambele fiind decisive pentru a înțelege de ce Heidegger n-a vrut să se opună în mod public național-socialismului (§ 51) și, mai ales, modul în care „iluzia" pe care și-a făcut-o cu privire la „mișcare" era legată de o alta, cea conform căreia ar fi fost posibil să transforme „universitatea într-un loc de meditație de tip esențial" (§ 53). Treaba lui Heidegger este să-și determine „eroarea". Ne vom întoarce la aceste lucruri pentru a le supune unei analize detaliate.

Überlegungen VII § 6 [5-7], S. 6-7:	*Reflecții VII* § 6 [5-7]:
Es gibt noch kindische Romantiker, die vom »Reich« und gar der »Reichs«-universität schwärmen im Sinne der »Reichs«-Vorstellung Stephan [*sic*] Georges. Woher die Angst dieser angeblich Angstfreien vor dem Reich als der **riesenhaften** Apparatur des Partei- und des Staatsapparats in ihrer Einheit? Kann das metaphysische Wesen der Neuzeit und damit der nächsten Zukunft eine mächtigere Einheit zeitigen als *den Apparat der Einheit von Apparaten*? Wer hier bloße Veräußerlichung wahrnimmt	Există încă romantici infantili care se entuziasmează gîndindu-se la „Reich" și la universitatea „Reich-ului" în sensul reprezentării despre „Reich" a lui Stephan [*sic*] George. De unde vine frica celor care se presupune că nu au frică în fața Reich-ului ca aparatură **gigantică** a unității de partid și de stat? Poate esența metafizică a modernității și deci a viitorului apropiat să producă o unitate mai puternică decît *aparatul unității aparatelor*? Cine percepe aici o simplă exteriorizare și tinde să se întoarcă într-un trecut –

und sich in ein nie Gewesenes – vielleicht Mittelalterliches – | zurück sehnt, der vergißt, daß ja im **Riesenhaften** dieses Apparates (deutsch: Zu-rüstung) die **riesenhaften** Möglichkeiten des »***Erlebens***« geöffnet werden und keinem kein Erlebnis versagt bleiben soll, daß in dieser Zurüstung erst die »Kultur« als **Erlebnisveranstaltung** zurüstungsmäßig gesichert ist. Deshalb ist auch das ständige Bekenntnis zur Kultur keine »Phrase« und der Portier am Kinotheater hat ein vollkommenes Recht darauf, sich als »Kulturträger« zu wissen.

Man weiß nicht, was man will, wenn man aus *Kultur*-besorgnis sich glaubt, eine Gegnerschaft zum »**Nationalsozialismus**« einreden zu müssen.

Allerdings wächst der Raum dieser Besorgnis und die Zahl derer, die ihn füllen, stärker und rascher als die Verantwortlichen – trotz aller Hinweise darauf – sehen möchten. Und dieser Raum ist schon überdacht und geschützt durch den **christlichen Kulturbetrieb**, der allerdings sich täuscht, wenn er meint, dadurch die Christlichkeit zu erneuern –. Aber diese Meinung ist vielleicht nur eine Maske – man will die Herrschaft im **Kulturbetrieb** – nicht in der »Politik«.

Wie, wenn *dann* der **christliche Kulturbetrieb** nur die als

poate cel al Evului Mediu – care nu a fost niciodată, acela uită că tocmai **gigantismul** acestui aparat (în germană: a fi echipat pentru ceva) deschide posibilităţile **gigantice** ale **„trăirii"** pusă la îndemîna oricui, fără excepţie, iar cu acest echipament poate fi în final asigurată „cultura" ca organizare a **experienţei trăite** conform cu echipamentul. De aceea constanta profesie de credinţă în cultură nu este o „frază", iar portarul de la cinema are tot dreptul să se considere „purtător de cultură".

Nimeni nu ştie ce vrea atunci cînd, pornind de la preocuparea pentru *cultură*, crede că trebuie să se convingă pe sine să intre în opoziţie faţă de **„naţional-socialism"**.

Oricum, spaţiul rezervat acestei preocupări şi numărul celor care vin să-l umple sporesc mai puternic şi mai rapid decît vor să vadă responsabilii – în ciuda tuturor indiciilor primite în acest sens. Iar acest spaţiu este deja adăpostit şi protejat prin **întreprinderea culturală creştină**, care se iluzionează crezînd că prin asta reînnoieşte creştinismul. Dar aceasta nu este poate decît o mască – de fapt, se vrea dominarea în **întreprinderea culturală**, nu în „politică".

Dar ce-ar fi dacă **întreprinderea culturală creştină** n-ar fi decît

ausgegebene Kehrseite dessen wäre, was I der Bolschewismus als **Kultur-zerstörung** betreibt – des Vorgangs, durch den die Neuzeit sich auf ihre Vollendung einrichtet und um eine Zurüstung für diese kämpft. Die *nächste* Entscheidung ist deshalb allein diese: *welche der **riesenhaften** Zurüstungen des neuzeitlichen Weltbildes sich als die siegende einrichten wird.* Die Fronten und Formen dieses Kampfes um diese Entscheidung liegen noch nicht fest. Wir dürfen ihn auch nicht und lediglich als ein künftiges Vorkommnis *historisch* voraus-rechnend betrachten, sondern müssen in wachsender Besinnung das Wesen der Neuzeit im Ganzen ihrer *geschichtlichen* Bahn wissen, gesetzt, daß den Deutschen der Vollzug einer Entscheidung aufbehalten ist, durch die in der Vollendung der Neuzeit **die Not eines Übergangs** erwacht. Dann müssen jene bereit sein, denen die Not der Geschichte nicht ein Jammer, aber auch kein Vergnügen, sondern ein Stoß des Seyns selbst ist.	reversul, trecînd spre partea sa luminoasă, a întreprinderii bolșevice de **distrugere a culturii** – a procesului prin care modernitatea se reglează în vederea isprăvirii sale și luptă pentru echipamentul necesar în vederea acesteia. Decizia iminentă este deci următoarea: *care dintre aceste echipamente **gigantice** ale imaginii moderne despre lume se va instala ca triumfătoare.* Fronturile și formele luptei care are ca miză această decizie nu sînt încă bine stabilite. Nu trebuie să privim lupta ca pe o întîmplare viitoare, calculînd-o dinainte în mod istoriografic, ci trebuie să cunoaștem, prin meditație din ce în ce mai amplă, esența modernității în întregul parcursului său *istoric*, presupunînd că germanilor le este păstrată îndeplinirea unei decizii care să trezească în isprăvirea modernității **urgența unei tranziții**. Trebuie deci să fie gata cei pentru care urgența istoriei nu este un motiv de lamentare, dar nici de bucurie, ci un impuls al ființei înseși.

Überlegungen VII § 21 [23-25], S. 17-19:	*Reflecții VII* § 21 [23-25]:
Alle ***Besinnung***, je wesentlicher sie ansetzt, bewirkt die Gefahr, wesentliche Vorstufen des geschichtlich Notwendigen zu	Orice ***meditare*** provoacă pericolul de a sări peste etapele esențiale a ceea ce e istoric necesar, riscul fiind cu atît mai mare cu cît

überspringen. Deshalb muß sie die Kraft haben, im Vorsprung bleibend doch zurückzuspringen und das Übersprungene eigens in den Vorsprung einzuholen. **Die »Selbstbehauptung der deutschen Universität«**° irrt, sofern sie die Wesensgesetzlichkeit der »heutigen« Wissenschaft überspringt. Sie irrt noch einmal, indem sie im Überspringen meint, wieder zur »Wissenschaft« zu kommen, wo eben doch mit der Neuzeit auch »die Wissenschaft« zu Ende ist und wir die Weise des künftigen Wissens und seiner Gestaltung nicht wissen – wir wissen nur, daß eine bloße »Revolution« im Seienden ohne Verwandlung des Seyns keine ursprüngliche Geschichte mehr schafft, sondern lediglich das Vorhandene verfestigt. Deshalb brauchte auch der erste Schritt | zur Vorbereitung einer Verwandlung des Seyns nicht erst auf den **»National- sozialismus«** zu warten, sowenig wie jenes Fragen beanspruchen kann, als **»nationalsozialistisch«** zu gelten. Hier sind Bereiche in Beziehung gebracht, die sich *un*mittelbar nichts angehen, aber mittelbar zugleich in verschiedener Weise auf eine Entscheidung über das Wesen und die Bestimmung der Deutschen und damit das Geschick des Abendlandes drängen. Das bloße Verrechnen von »Standpunkten«

meditarea se dezvoltă mai esențial. De aceea ea trebuie să aibă forța de a rămîne retrospectivă chiar și în anticipație și de a prelua în saltul său înainte ceea ce depășește. Discursul despre **„Afirmarea de sine a universității germane"** greșește în măsura în care omite legalitatea esențială a științei „actuale". El greșește din nou atunci cînd estimează că omițînd-o va reveni la „știință", în vreme ce tocmai odată cu modernitatea și „știința" ajunge la sfîrșit, noi necunoscînd modul viitoarei cunoașteri și a configurației sale – știm numai că o simplă „revoluție" în ființare neînsoțită de o transfigurare a ființei nu mai poate sa creeze o istorie originară, ci numai să consolideze ceea ce este prezent. De aceea, primul pas către transfigurarea ființei nu avea nevoie să aștepte **„național-socialismul"**, o asemenea întrebare neputînd să aibă pretenția de a fi considerată **„național-socialistă"**. Aici sînt puse în relație domenii care nu au nimic de-a face unele cu altele în mod *ne*mijlocit, dar care, în același timp și în mod mijlocit, împing în diverse moduri spre o decizie cu privire la esența și menirea germanilor împingînd astfel și destinul Occidentului. Simpla enumerare a „punctelor de vedere" poate găsi aici numai „antagonisme" și chiar antagonisme care nu merită să

kann hier nur »Gegensätze« finden und Gegensätze sogar, die zu beachten gar nicht »lohnt«, da ja die Herrschaft der **nationalsozialistischen Weltanschauung** entschieden ist.

Und es gehört zum Wesen der Weltanschauung, daß sie über diesen Sieg hinaus gar nicht weiter denken kann und nicht will, denn sie muß sich, wenn sie sich selbst versteht, aus ihrem ihr gemäßen »Selbstbewußtsein« heraus, als »unbedingt« setzen. Ein Papst, der sich auf das Verhandeln im Dogmatischen einläßt, ist kein »Stellvertreter« Christi auf Erden – aber er ist andererseits nur dann Oberhaupt der Kirche, wenn er zugleich dafür sorgt, daß sich die Kirche, je nach den wechselnden Zeitläufen, alles Mögliche und sogar sich Zuwiderlaufende gestatten kann, damit ent-|sprechend dem Gang der abendländischen Geschichte in die »Kultur« das Christentum als Kulturchristentum sich erhalte, wodurch das Seelenheil der Gläubigen besonders gut geschützt wird. Der Protestantismus geht daran zugrunde, daß er nicht begriff, inwiefern die Einheit von »Glauben« und »Kulturschaffen« notwendig zur Durchführung eine doppelte Buchführung verlangt, für deren Bewältigung die Rechenkünstler lange erzogen sein müssen. In den neuzeitlichen

fie luate în considerare, de vreme ce supremația **viziunii național-socialiste asupra lumii** este una consacrată.

Ține de esența acestei viziuni asupra lumii că nu poate gîndi dincolo de această victorie și nici nu vrea acest lucru, căci ea, dacă se înțelege pe sine, trebuie să se instituie pe sine ca „necondiționată" în acord cu „conștiința de sine" care-i este proprie. Un papă care se angajează în discuții dogmatice nu este un „reprezentant" al lui Dumenzeu pe pămînt – dar, pe de altă parte, el nu este conducător al Bisericii decît dacă se îngrijește ca, în cursul evenimentelor, Biserica să-și permită orice posibilitate, chiar și una contrară ei, astfel încît, în acord cu tendința istoriei occidentale spre „cultură", creștinismul să fie păstrat ca un creștinism cultural, salvarea credincioșilor fiind astfel bine protejată. Protestantismul eșuează nedîndu-și seama în ce măsură unitatea „credinței" și a „creației culturale" necesită, pentru a fi desăvîrșită, o dublă contabilitate, a cărei stăpînire presupune o lungă formare a contabililor. În formele moderne ale umanului – în viziunea asupra lumii – se manifestă într-o manieră sporită unitatea dintre „credință" și „cultură", nu numai datorită dependenței

Formen des Menschseins – in der Weltanschauung – kommt, nicht nur wegen ihrer Abhängigkeit vom Christlichen, die Einheit von »Glauben« und »Kultur« verschärft zum Vorschein. Schulung und Erziehungsanstalten als bewußte Einrichtung, »Überwachung« der weltanschaulichen Erziehung als straffer Betrieb – das sind nicht willkürliche und künstliche oder gewalttätige Erfindungen – sondern Wesensnotwendigkeiten einer in die Entschiedenheit ihres »Selbstbewußtseins« eingetretenen Weltanschauung. Die **Besinnung** ist ihr fremd und notwendig eine Fessel.	acesteia de creştinism. Şcolarizarea şi instituţiile de educaţie ca organizări conştiente, „supravegherea" educaţiei din perspectiva viziunii asupra lumii ca activitate severă – acestea nu sînt invenţii arbitrare şi artificiale sau fabricaţii violente – ci necesităţi esenţiale ale unei viziuni asupra lumii ajunsă la nivelul decisiv al „conştiinţei de sine". **Meditarea** îi este străină şi este văzută ca o piedică.

° M. Heidegger, *Die Selbstbehauptung der deutschen Universität*, în *Reden und andere Zeugnisse eines Lebensweges*, GA 16, Hrsg. von Hermann Heidegger, Vittorio Klostermann, Frankfurt am Main, 2000, pp. 107-117 [GA, ed.].

Überlegungen VIII § 51 [122-124], S. 170-172: Zur Feststellung: mit der »Existenzphilosophie« habe ich nichts zu tun und schon gar nicht mit derjenigen von *Heyse*[P]. Ob dessen aus Mißverständnissen von »Sein und Zeit« zum siebenten Mal aufgekochte und mit »**nationalsozialistischem Gedankengut**« versalzene Wassersuppe etwas mit mir zu tun hat, darüber nachzudenken überlasse ich diesem »Denker«.	*Reflecţii VIII* § 51 [122-124]: Pentru a clarifica lucrurile: eu nu am nimic de-a face cu „filozofia existenţialistă" şi mai ales cu cea a lui *Heyse*. Îl las pe acest „gînditor" să-şi dea seama dacă acest terci reîncălzit a şaptea oară cu idei prost înţelese luate din „Fiinţă şi timp" şi asezonat cu „**idei naţional-socialiste**" are de-a face ceva cu mine.

Wohl dagegen habe ich mit dem Ernst der Gesinnung und Besinnung von Karl *Jaspers* zu tun, von dessen »Philosophie« allerdings meine Fragestellung in »Sein und Zeit« durch einen Abgrund getrennt bleibt – eine Tatsache, die die Verehrung und Dankbarkeit in keiner Weise antastet, die ich ihm bewahre.

Pascal nennt den Menschen einmal ein »denkendes Schilfrohr«[9]; vielleicht ist Heyse, der sich mit seinen eigenen **Phrasen Mut** zu seiner merkwürdigen »Haltung« macht, auch ein solches »Rohr« – nur daß er *nicht* denkt. Solche Schriftstellerei ist aber nur deshalb erwähnenswert, weil sie aus einem Zustand des **neuzeitlichen Zeitalters** aufschießt, der bereits die Kraft zur denkerischen Besinnung verloren und **das Aufgeblähte der Redensart** an seine Stelle gesetzt hat, so zwar, daß | jedermann dies in Ordnung findet und niemand mehr ein echtes Bedürfnis nach Anderem zu empfinden vermag. *Diese* Empfindungslosigkeit, vor deren »Augen« sich ein »lebendiges«, »geistiges« »Ringen« abspielt, ist der beste Schutz gegen die freilich immer geringer werdende Gefahr, daß eine solche **Barbarei des »Denkens«** sich eines Tages doch noch gezwungen sieht, vor ihrer eigenen Unheimlichkeit auszuweichen – wohin?

In den Schutz der politischen Wirklichkeit. *Nicht* diese und

În schimb, am de-a face cu seriozitatea concepţiei lui Karl *Jaspers* şi a meditaţiei sale, chiar dacă problematica din „Fiinţă şi timp" e despărţită de un abis de cea din „Filozofia" sa – un fapt care nu atinge cu nimic stima şi gratitudinea pe care le am faţă de el.

Pascal a numit odată omul „o trestie gînditoare"; poate că Heyse, ale cărui **declaraţii bombastice** îl fac să adopte o „atitudine" care se cere remarcată, e tot o astfel de trestie – numai că el *nu* gîndeşte. Astfel de scrieri merită menţionate numai datorită faptului că provin dintr-o stare a **epocii moderne**, care a pierdut deja vigoarea meditaţiei gînditoare, înlocuind-o cu **frazeologia excesivă**, astfel încît toată lumea crede că lucrurile sînt în regulă şi nimeni nu mai simte o autentică nevoie de altceva. *Această* impasibilitate în faţa căreia se duce o „luptă" „vie", „spirituală" este cea mai bună protecţie împotriva pericolului tot mai mic ca o asemenea **barbarie a „gîndirii"** să se vadă într-o zi constrînsă de a evada din propria ei stranietate – dar încotro?

În protecţia oferită de realitatea politică. *Nici* aceasta şi *nici* simpla

nicht der bloße nur noch nachmacherische **Verfall des Denkens**, sondern allein *dies*, daß solcher **Verfall** sich deckt und gar als Aufstieg ausgibt mithilfe einer Wirklichkeit, die anderer Herkunft ist, bezeugt dies Ausmaß von **Entfremdung** gegenüber dem eigentlichen Denken. *Nicht* das Aufkommen **solcher Machwerke – die noch bei ihrem Entstehen (vor 1933) ganz andere »Zielsetzungen« hatten** – ist beachtenswert, sondern die Bereitschaft der Ahnungslosen, die so etwas »ernst« nimmt, was man eben noch »Ernstnehmen« im Felde des Denkens nennen kann. Alles, was sich da begibt, ist nicht »Schuld« des Heutigen, sondern nur breitester und flachster Auslauf eines zurückliegenden und verhüllten Ereignisses.

Deshalb darf einer höchstens seinen Standort dagegen *feststellen*, **aber niemals in eine Auseinandersetzung sich wegwerfen**. Ja selbst jene Feststellung darf nur als Feststellung eigener **Besinnung** gelten, niemals auch nur zu einer öffentlichen Absetzung dagegen dienen; denn auch diese könnte nur dazu gebraucht werden, den Betrieb des »Geisteslebens« mit »Neuigkeiten« zu versorgen und ihm seine vermeintliche Unentbehrlichkeit zu bestätigen.

decădere imitativă **a gîndirii** nu pot să dea seamă de dimensiunea **înstrăinării** de gîndirea autentică, ci numai faptul că această decădere se maschează și se dă drept ascensiune, sprijindu-se pe o realitate care are altă proveniență. *Nu* apariția unor **asemenea născociri – care la apariția lor (înainte de 1933) își fixaseră cu totul alte „scopuri"** – este demnă de remarcat, ci disponibilitatea naivilor care iau așa ceva în „serios", indiferent de ceea ce mai poate fi numit „a lua în serios" în domeniul gîndirii. Ceea ce se întîmplă aici nu este „vina" celor actuali, ci numai cursul (în toată extinderea și platitudinea sa) unui eveniment care se situează în spate și rămîne ascuns.

De aceea, putem cel mult să ne *stabilim* poziția, **dar fără să ne aruncăm într-o confruntare**. Chiar și acea stabilire a poziției poate fi luată numai ca stabilire a unei **meditații** proprii, și nu poate servi niciodată unei dezaprobări publice, căci și aceasta ar putea fi folosită pentru a procura „noutăți" întreprinderii „vieții spirituale" și de a confirma caracterul ei pretins indispensabil.

[p] Hans Heyse, *Idee und Existenz*, Hanseatische Verlagsanstalt, Hamburg, 1935 [GA, ed.].

[q] Blaise Pascal, *Pensées*, Édition par Léon Brunschvicg, Paris, Hachette, 1904, n. 346 și urm [GA, ed.].

Überlegungen VIII § 53 [125], S. 172-173:	*Reflecții VIII* § 53 [125]:
Der »Rationalismus« des *Descartes* bedeutet, daß sich das Wesen des Seins aus der Gewißheit des Denkens, aus der Selbstsicherheit der Denkbarkeit bestimmt. Das Sein erhält jetzt ausdrücklich den bis dahin zurückgehaltenen oder erst grob gefaßten Charakter der Berechenbarkeit – der Machbarkeit – im weitesten Sinne. Diese Auslegung des Seins wird zur Grundbedingung der Neuzeit und des **neuzeitlichen Menschen**. Diese Grundbedingung jedoch kommt erst zu ihrer ungeschmälerten Macht, wenn dieses Zeitalter zu seiner eigenen Vollendung ansetzt. In diesem Zeitpunkt steht die Geschichte des **jetzigen Menschen**.	Faptul că *Descartes* este „raționalist" înseamnă că, pentru el, esența ființei este determinată pornind de la certitudinea gîndirii, de la siguranța de sine a ceea ce este conceptibil. Ființa capătă acum în mod explicit caracterul calculabilității (pînă atunci înăbușit sau sesizat numai în linii generale) – al fezabilității. Această interpretare a ființei a devenit condiția fundamentală a modernității și a **omului modern**. Totuși, această condiție fundamentală ajunge la puterea sa integrală abia atunci cînd această epocă se instalează în propria sa desăvîrșire. Istoria **omului actual** se află în acest punct.
Daher ist es eine fast irrsinnige Verkennung des jetzigen Zeitalters und seiner nur ihm eigenen Weltanschauungen, wenn man von diesem her (auf Grund einer »nationalsozialistischen« Scheinphilosophie z. B.) versucht, gegen den »Rationalismus« Descartes' anzugehen, vermutlich weil Descartes ein Franzose und »Westler« ist. Vielmehr ist es die eigene Größe der jetzigen Weltanschauungen und ihres »Totalitäts«anspruches, daß *sie den metaphysisch begriffenen »Rationalismus« (vgl. oben) als die innerste Macht ihres*	O dovadă de ignoranță aproape aberantă a epocii prezente și a viziunilor sale proprii asupra lumii este faptul că se încearcă, pornind de la aceste viziuni (pe baza unei pseudo-filozofii „național-socialiste" de exemplu), poziționarea împotriva lui Descartes, probabil pentru că acesta era francez și „vestic". Mai mult, măreția proprie a viziunilor contemporane asupra lumii și a pretențiilor lor de „totalizare" ține de faptul că ele fac să intre în vigoare un *„raționalism" conceput metafizic (vezi mai sus) ca puterea cea mai intimă a voinței de putere*

Machtwillens zur Geltung bringen und alle künstliche »Mystik« und »Mythik« ablehnen. Descartes' Rationalismus ist weder »französisch«, noch westlich – sondern abendländisch und das Französische, wenn man es schon wissen will, besteht darin, daß es das Vermögen ins Spiel brachte, zum erstenmal jene Auslegung des Seins wißbar zu machen. **Das Wißbare selbst** ist weder französisch, noch deutsch, noch italienisch, noch englisch, noch amerikanisch – wohl aber **der *Grund* dieser Nationen**!	*și refuză orice ține de „mistic" și „mitic".* Raționalismul lui Descartes nu este nici „francez", nici vestic – ci occidental, iar aspectul francez constă în facerea cu putință a capacității de a pune în joc o astfel de interpretare a ființei cognoscibilă. **Cognoscibilul însuși** nu este nici francez, nici german, nici italian, nici englez, nici american – este însă ***fundamentul* acestor națiuni**!

Überlegungen X § 47 [79-80], S. 325-326: Warum wenden sich jetzt Viele – vielleicht sogar schon der ganze noch bestehende Protestantismus – der katholischen Kirche zu? Aus Furcht vor dem – Katholizismus. Der **politische Katholizismus** ist durch eine »katholische« Politik abgelöst worden; das Wesen des »Katholischen« liegt weder im Christlichen, noch im Kirchlichen als solchem – sondern καθόλον heißt – über das Ganze herrschend – das »*Totale*«. Die **katholische »Kirche«** täuscht sich, wenn sie meint, die ihr Zulaufenden seien von »*religiösen* Bedürfnissen« getrieben, und der **Nationalsozialismus** sollte sich	*Reflecții X* § 47 [79-80]: De ce sînt atît numeroși astăzi cei care – poate chiar întregul protestantism – se întorc spre Biserica Catolică? Din frică față de – catolicism. **Catolicismul politic** a fost înlocuit de o „politică" catolică; esența a ceea ce este „catolic" nu rezidă nici în ceea ce este creștin, nici în elementul eclezial – ci καθόλον înseamnă a domina asupra întregului – *„totalul"*. **„Biserica" Catolică** se iluzionează atunci cînd crede că cei care se înghesuie spre ea sînt împinși de „nevoi *religioase*", iar **național-socialismul** nu ar trebui să se mire că va trebui să devină transmițătorul acestui aflux. Prin aceasta

nicht darüber verwundern, daß er zum Schrittmacher dieses Zulaufes werden muß. So werden die Bereiche kommender Entscheidungen wiederum nur verdeckt – das »Katholische« war aber niemals, vor allem nicht im »christlichen« | Mittelalter, der Ursprung eines gestalterischen Kampfes um das Sein – er liegt für immer verborgen in der Einsamkeit einiger **Namenloser**.

Das »Katholische« gewann erstmals die eigentliche Form im ***Jesuitismus***; hier ist das abendländische Vorbild für allen unbedingten Gehorsam, die Ausschaltung jedes Eigenwillens – die Entschiedenheit der »**Organisation**« und **die Beherrschung der Propaganda** und die Selbstrechtfertigung durch die Herabsetzung des **Feindes** für die Nutzbarmachung aller Mittel des »Wissens« und Könnens, für die Umfälschung dieser zur eigenen Entdeckung, für die historische Zurechtmachung der Geschichte, für die Verherrlichung des Willens und der Strammheit des Soldatischen innerhalb des Katholischen, für die Grundhaltung des Gegen... (Gegen-reformation). Das »Katholische« in diesem wesentlichen Sinne ist seiner geschichtlichen Herkunft nach römisch – spanisch –; ganz und gar un-nordisch und vollends undeutsch.

domeniile deciziilor care stau să vină sînt din nou ascunse – „ceea ce este catolic" nefiind niciodată, şi mai ales nu în timpul Evului Mediu „creştin", originea unei lupte configuratoare în jurul fiinţei – o asemenea luptă rămîne pentru totdeauna ascunsă în singurătatea cîtorva **anonimi**.

„Ceea ce este catolic" şi-a atins forma sa veritabilă abia în ***iezuitism***; iezuitismul a furnizat modelul occidental pentru orice supunere necondiţionată, pentru eradicarea oricărei voinţe proprii – intransigenţa „**organizării**", **stăpînirea propagandei** şi auto-justificarea prin descalificarea **duşmanului**, pentru exploatarea tuturor mijloacelor „cunoaşterii" şi ale iscusinţei, pentru desfigurarea acestora revendicîndu-le ca descoperiri proprii, pentru revizuirile istoriografice ale istoriei, pentru exaltarea voinţei şi a rigidităţii a ceea ce e soldăţesc în catolicism, pentru poziţia în faţa Contrareformei. „Ceea ce este catolic" luat în acest sens esenţial este, în ceea ce priveşte originea sa istorică, roman – spaniol – cu totul ne-nordic şi complet ne-german.

Überlegungen X § 59 [100-103], S. 338-340:	*Reflecții X* § 59 [100-103]:
»*Entscheidung*« – nennen sie jetzt die Flucht in ein längst Entschiedenes – das als Kulturchristentum seine Widersinnigkeit zuletzt während des ersten Weltkrieges bewiesen hat. Man redet von »Entscheidung« und verzichtet *vorher* auf jedes *Fragen* und die Erfahrung der Notwendigkeit des wesentlichen Fragens –; man spielt **die alte christlich-katholische Apologetik** in neuzeitlich-protestantischer Form gegen ein »Heidentum« aus, dem *alles* fehlt, um auch nur dieses zu sein – die Götter und die gottschaffende Kraft. Man führt – vermutlich mit der größten »subjektiven« Ehrlichkeit – ein »literarisches« Schauspiel auf und alle »**Rezensenten**« aller »**Blätter**« und »**Zeitschriften**« sind	gierig darauf, das Gerede über »Abendländische Entscheidung« nicht zu versäumen.	„*Decizie*" – astfel numesc ei refugiul în ceea ce a fost deja decis de mult timp – ceea ce, în calitate de creștinism cultural și-a arătat în cele din urmă absurditatea în Primul Război Mondial. Se vorbește despre „decizie", dar se renunță *în prealabil* la orice *interogație* precum și la experiența necesității interogației esențiale; se mizează pe **vechea apologetică creştin-catolică**, reactualizată sub formă modern-protestantă, împotriva unui „păgînism", căruia îi lipsește totul pentru a fi așa ceva – zeii și puterea de a crea zei. Probabil cu cea mai mare sinceritate „subiectivă" – se montează un spectacol „literar" și toți „**recenzenții**" de pe la toate „**ziarele**" și „**revistele**" sînt avizi să nu le scape vorbăria despre „decizia occidentală".
Aber schließlich ist dieses auf der Fraglosigkeit alles erst *Zu-fragenden* und dann erst noch in die Ent-scheidung zu Stellenden gegründete »Entscheidungs«gerede nur der Widerhall der *gleich*-**oberflächlichen** »**nationalsozialistischen Philosophie**«, die mit Hilfe aufgedonnerter Redensarten und **Schlagworte** das »Christentum« überwunden zu	Dar, în cele din urmă, toată această vorbărie în jurul „deciziei" întemeiată pe absența interogației cu privire *la tot ce ar trebui să fie interogat* și abia apoi „decis" nu este decît ecoul „**filozofiei naţional-socialiste**", **la fel de superficială**, care cu ajutorul unor expresii și **sloganuri** țipătoare pretinde că a depășit „creștinismul" și pretinde că ia decizii, după ce s-a

haben vorgibt und angeblich »Entscheidungen« stellt, nachdem sie ein »**Opfer des Denkens**« zuvor dargebracht hat, im Vergleich zu dem das »Denken« eines katholischen Vikars noch Freigeisterei genannt werden darf.

Wohin sind die Deutschen geraten? Oder sind sie nur erst immer noch dort geblieben, wo sie schon immer waren und wo sie zuletzt Hölderlin fand und Nietzsche noch antraf, der freilich bisher nur erreichte, daß sie sich einen »Stolz« angewöhnten, in dem »Leben« zu stehen, in dem sie – trotz ihrer »Ausnahmen« – stets gestanden. Aber vielleicht *ist* dies das Wesen der Deutschen – und vielleicht kommt es durch den von ihnen *noch* gründlicher geübten »Amerikanismus« und durch den *noch* »rastloser« vollzogenen »Romanismus« | erst ans Licht, was sie alles »können« – daß sie das »Volk« der Denker und Dichter nur deshalb heißen, weil sie als »Volk« dieses Denken und Dichten *nicht* wollen, d. h. **nicht in solcher Gefahr ihren Grund zu suchen bereit sind** – sondern immer noch und immer unwissender – »**das Fremde**« verherrlichen und nachmachen – doch wer will dann sagen, daß ein »*Volk*« jenes sein müßte und könne, was dem Seyn die Stätte seiner Wahrheit bereitet? –

prezentat ca și cum s-ar fi **sacrificat pe altarul gîndirii**, față de care „gîndirea" unui vicar catolic ar putea fi considerată una libertină.

Unde au ajuns germanii? Sau au rămas în punctul în care au fost mereu, acolo unde i-a găsit Hölderlin și unde Nietzsche încă i-a întîlnit, acesta din urmă neajungînd decît în punctul în care a văzut că germanii se obișnuiseră cu o „mîndrie" de a fi situați în „viață", în care – în ciuda tuturor „excepțiilor" – au stat întotdeauna. Dar poate asta *este* esența germanilor – și probabil, prin „americanismul" de care dau dovadă de o manieră *și mai* temeinică și prin „romanismul" realizat *și mai* „agitat", iese la iveală tot ceea ce le stă în putință – anume că se numesc poporul gînditorilor și poeților numai pentru că, în calitate de „popor", ei *nu* vor această gîndire și poetizare, adică **nu sînt pregătiți să-i caute temeiul într-o asemenea primejdie** – ci din ce în ce mai neștiutori – imită și laudă „**ceea ce este străin**"; cine ar putea să spună că un „*popor*" ar trebui să fie și ar putea să fie ceea ce locul adevărului său pregătește ființei? –

Denken wir den Menschen nicht immer noch nur *tierhaft*, wenn wir ihn als »Volk« »denken«? Ist diese Anschauung, trotz ihrer unantastbaren »Richtigkeit«, nicht doch der ins Riesige eingerichtete Abfall von jener anfänglichen abendländischen Bestimmung des Menschen in die Zugehörigkeit zum Seyn – so daß die abendländische Entscheidung niemals dort fällt, wo nur ein *innerhalb* der schon entschiedenen, d. h. **hellenistisch-jüdischen** »Welt« erst recht Entscheidungsloses sich die Herrschaft angemaßt hat –; daß die Entscheidung niemals sein kann die zwischen Christentum und »Heidentum«, weil beide schon aus der Entscheidungsunkraft überhaupt ihren Bestand sichern. –

Die Entscheidung ist aber diese: ob der Mensch des Abendlandes sich dem Seienden als Gegenstand überläßt oder ob er das Seyn als Ab-grund erringt und aus diesem die Not einer Gründung seines Wesens aus der Zugewiesenheit zum Sein. Weil solches in einem ersten Anfang bei den Griechen glückte – weil sie aus dem Sein sich zu bestimmen wagten, mußte, solange dieses Wagnis gewagt wurde, jene kurze und einzige Geschichte möglich sein. **Alles »Blut« und alle »Rasse«, jedes »Volkstum« ist vergeblich** und ein blinder Ablauf,

Nu gîndim omul încă *în mod animalic* atunci cînd îl „gîndim" ca „popor"? Nu este această intuiție, în ciuda „corectitudinii" sale inatacabile, uriașa decădere din caracterizarea omului la începuturile occidentale prin apartenența sa la ființă – așa încît decizia occidentală nu poate avea loc acolo unde domină lipsa de decizie *în cadrul* a ceea ce e deja decis, adică „lumea" **iudeo-elenă** – astfel încît decizia nu poate fi niciodată una între creștinism și „păgînism", pentru că ambele își asigură existența din lipsa puterii de decizie în genere. –

Decizia este următoarea: dacă omul occidental se predă ființării înțelese ca obiect sau dacă va dobîndi ființa ca temei abisal și prin aceasta urgența unei fundamentări a esenței sale pornind de la faptul că el este menit ființei. Pentru că aceasta a reușit într-un prim început la greci – deoarece ei au riscat să se determine pornind de la ființă, a putut fi posibilă acea scurtă și singulară istorie. **Tot ce ține de „sînge", de „rasă", orice discuție despre „etnicitate" este zadarnică și oarbă, dacă ea nu se află deja cuprinsă și nu face parte dintr-un avînt cutezător al ființei**, care, ca risc, se ține liber în vederea fulgerului care îl va lovi, acolo

wenn es nicht schon in einem Wagnis des Seins schwingt und als Wagendes dem Blitzstrahl sich frei stellt, der es dort trifft, wo seine Dumpfheit auseinanderbrechen muß, um der Wahrheit des Seyns den Raum einzuräumen, innerhalb dessen erst das Seyn ins Werk des Seienden gesetzt werden kann.	unde platitudinea sa se va fisura pentru a croi spațiul adevărului ființei, în cadrul căruia ființa va putea fi pusă în lucrarea ființării.

Überlegungen XI § 53 [76], S. 408-409:	*Reflecții XI* § 53 [76]:
Rein »metaphysisch« (d. h. seynsgeschichtlich) denkend **habe ich in den Jahren 1930-1934 den Nationalsozialismus für die Möglichkeit eines Übergangs in einen anderen Anfang gehalten und ihm diese Deutung gegeben**. Damit wurde diese »Bewegung« in ihren eigentlichen Kräften und inneren Notwendigkeiten sowohl als auch in der ihr eigenen Größengebung und Größenart verkannt und unterschätzt. Hier beginnt vielmehr und zwar in einer viel tieferen – d. h. umgreifenden und eingreifenden Weise als im Faschismus die Vollendung der Neuzeit –; diese hat zwar im »Romantischen« überhaupt begonnen – hinsichtlich der Vermenschung des Menschen in der selbstgewissen Vernünftigkeit, aber für die Vollendung bedarf es der Entschiedenheit des Historisch-Technischen im Sinne der	Gîndind în manieră pur „metafizică" (adică din perspectiva istoriei ființei), **am considerat, în anii 1930-34, că național-socialismul este deschis posibilității unei treceri spre un nou început și i-am dat această interpretare**. Ceea ce înseamnă o subestimare și o nesocotire a acestei „mișcări" în ceea ce privește atît veritabilele sale forțe, necesități interne, cît și în propria sa măsură a măreției și în propriul fel de măreție. Ceea ce începe aici – într-un mod mult mai profund și incisiv decît în fascism – este desăvîrșirea modernității; aceasta a început într-adevăr cu „romantismul" – în ce privește antropomorfizarea omului în propria rațiune certă de sine, dar pentru desăvîrșire se cere hotărîrea a tot ce este istoric și tehnic în sensul „mobilizării" complete a tuturor aptitudinilor umanității centrate pe ea însăși. Într-o bună

Vollständigen »Mobilisierung« aller Vermögen des auf sich gestellten Menschentums. Eines Tages muß auch die Absetzung gegen die christlichen Kirchen vollzogen werden in einem christentumslosen »Protestantismus«, den der Faschismus von sich aus nicht zu vollziehen vermag.

Aus der vollen Einsicht in die **frühere Täuschung** über das Wesen und die geschichtliche Wesenskraft des **Nationalsozialismus** ergibt sich erst die Notwendigkeit seiner Bejahung und zwar aus | *denkerischen* Gründen. Damit ist zugleich gesagt, daß diese »Bewegung« unabhängig bleibt von der je zeitgenössischen Gestalt und der Dauer dieser gerade sichtbaren Formen. Wie kommt es aber, daß eine solche wesentliche Bejahung weniger oder gar nicht geschätzt wird im Unterschied zur bloßen, meist vordergründlichen und alsbald ratlosen oder nur blinden Zustimmung? Die Schuld trägt zum Teil **die leere Anmaßung** der »*Intellektuellen*« – deren Wesen (oder **Unwesen**) ja *nicht* darin besteht, daß sie das Wissen und die Bildung verteidigen gegenüber dem nur Handeln und der Unbildung, sondern daß sie die »Wissenschaft« für das eigentliche Wissen und den Grund einer »Kultur« halten und vom wesentlichen Wissen nichts wissen wollen und

zi va trebuie să se desăvîrșească și demarcația de Bisericile creștine într-un „protestantism" detașat de creștinism, lucru pe care fascismul nu îl poate face de unul singur.

Din această considerare a **iluzionării anterioare** cu privire la la esența și vigoarea istorică a **național-socialismului** reiese necesitatea afirmării sale din motive de *gîndire*. Ceea ce înseamnă că această „mișcare" rămîne independentă de configurarea sa contemporană și de durata acestor forme văzute. Dar cum se face că o asemenea aprobare esențială este mai puțin apreciată sau deloc apreciată față de simplul consimțămînt, de multe ori superficial, orb și nedumerit? În parte vina revine **pretenției goale** a *„intelectualilor"* – a căror esență (sau **lipsă de esență**) tocmai că *nu* constă în faptul că apără cunoașterea și formarea împotriva acțiunii goale și a lipsei de formare, ci în faptul că ei consideră că „știința" este cunoașterea autentică și temeiul unei „culturi", nedorind și neputînd să știe ceva de cunoașterea esențială. Marele pericol al **intelectualismului** constă în amenințarea posibilității și a seriozității ***cunoașterii adevărate***, nu în faptul că ar fragiliza acțiunea;

können. Die größere Gefahr des **Intellektualismus** ist, daß er die Möglichkeit und den Ernst des ***echten Wissens*** bedroht, nicht aber, daß er das Handeln schwächt; dieses weiß sich zu helfen; der Kampf für das Wissen gegen die Wissenschaft dagegen ist heute aussichtslos, weil die Forscher nicht einmal von sich selbst, von der Wissenschaft, hinreichend Wesentliches wissen, um sich im Ernst zu einer Gegnerschaft zu stellen.

Daher sind überall alle Fronten ineinander verwirrt: **Die Universitäten** zeigen die reinste Gestalt dieser **Verwirrung**; hier ist **der Grund ihrer Ohnmacht zu suchen** – | aber auch die Ursache der mißleiteten Ansprüche. Sie selbst bedingen die Entschlußlosigkeit, die den einzigen Schritt verhindert, der jetzt getan werden müßte: die ausdrückliche Abschaffung und Ersetzung durch Forschungsbetriebe und technische Lehranstalten: chemische und alemannische »Institute«. **Eine weitere Täuschung** war daher die Meinung, die Universität ließe sich ja noch zu einer Stätte wesentlicher Besinnung verwandeln, um ein Wesen zu behaupten, darin das abendländische Wissen in seine eigene Fragwürdigkeit sich zurückstelle, um einen anderen Anfang der Seynsgeschichte mit vorzubereiten.

acțiunea îsi poate purta singură de grijă. Lupta pentru cunoaștere și împotriva științei este astăzi fără perspective, pentru că cercetătorii nu au o cunoaștere esențială cu privire la ei înșiși, cu privire la știință, pentru a se putea plasa în mod serios într-o opoziție.

Prin urmare, toate fronturile sînt peste tot amestecate: **universitățile** arată forma cea mai pură a acestei **confuzii**; aici trebuie căutat **motivul neputinței lor** – dar și cauza pretențiilor lor greșit direcționate. Ele însele provoacă lipsa de hotărîre care le împiedică să facă unicul pas care ar trebui realizat în prezent: abolirea lor explicită și înlocuirea cu organisme de cercetare și instituții de învățămînt tehnic: „institute" chimice și alemanice. **O altă iluzie** a fost și părerea că universitatea ar putea fi încă transformată într-un loc al meditației esențiale pentru a putea susține o esență prin care cunoașterea occidentală s-ar putea replasa în propria stare de demnitate a interogării, în vederea pregătirii unui alt început al istoriei ființei. Un concept al **„științei"** clădit pornind de aici este o **simplă „fantomă"**, atît din punctul de

Ein von hier ausgedachter Begriff von »**Wissenschaft**« ist, sowohl von der **Universität** her gesehen wie aus der **geschichtlichen Wirklichkeit** geschätzt, das **reine** »**Phantom**«. Täuschungen – durchdacht und durchlitten in allen ihren Abgründen – sind Wege zu dem, was »ist«. (Vgl. S. 110).	vedere al universității, cît și al **realității istorice**. Iluzionările – gîndite pînă la capăt și simțite în toate adîncurile lor – sînt drumuri către ceea ce „este" (Vezi p. 110).

Überlegungen XI § 55 [77-78], S. 410:	*Reflecții XI* § 55 [77-78]:
Die erste und somit allem vorausgreifende und sich ständig verschärfende Einsicht des denkerischen Denkens muß sein: jeder Denker, der in der Geschichte des abendländischen Denkens eine Grundstellung gründete, ist unwiderlegbar; das will sagen, die Sucht des Widerlegens ist der erste Abfall vom eigentlichen Denken. An solchem Maß gemessen bleibt aller **Philosophiebetrieb**, zumal der »**nationalsozialistische**«, außerhalb des Bezirks wesentlichen Wissens. Das hindert nicht, daß solche Betriebsamkeit in einer **maßlosen** und **lärmenden** und – **räuberischen** »**Literatur**« sich eine öffentliche	Geltung zu verschaffen versucht, die aufs Haar jener Schriftstellerei entspricht, die sich als »**katholische Philosophie**« bei den »Gebildeten« aller »Konfessionen« und »Stände« einen Eingang verschafft hat. Wie lange	Prima intuiție a gîndirii gînditoare, una care anticipează totul și se intensifică mereu, trebuie să fie următoarea: fiecare gînditor care a întemeiat o poziție fundamentală în istoria gîndirii occidentale este de nerespins; cu alte cuvinte, obsesia respingerii este prima cădere din condiția gîndirii autentice. Luînd această măsură, toată **întreprinderea filozofică**, mai ales cea „**național-socialistă**", rămîne în afara gîndirii esențiale. Asta nu o împiedică să încerce, cu toată „**literatura**" sa **lipsită de măsură**, **gălăgioasă** și **prădătoare**, să-și creeze o confirmare publică, care corespunde pînă în cele mai mici amănunte acelei scrieri care, în calitate de „**filozofie catolică**", a fost bine primită de „învățații" de toate „confesiunile", indiferent de „statut". Cît mai poate să dureze o astfel de întreprindere? Sau abia acum vine vremea ei, odată cu isprăvirea modernității?

diese Betriebe wohl noch dauern mögen? Ob mit der Vollendung der Neuzeit erst ihre Zeit gekommen ist?	

Pasajele introduse mai sus aparțin unei secțiuni tematice foarte complexe, ele aducînd la lumină necesitatea urgentă care l-a împins pe Heidegger să pună din nou întrebarea cu privire la ființă; aceste reflecții, oricare ar fi ele, sînt elaborate într-un limbaj care nu poate deveni inteligibil decît dacă ne întoarcem constant la *Contribuții*.

Național-socialismul și universitatea constituie o unitate indisolubilă, ele fiind acum supuse unei cercetări și mai complexe, care arată că ele rămîn străine unui drum diferit al gîndirii, pe care nu-l putem urmări aici. De fapt, vocabularul heideggerian pare că se ridică precum un zid gros, invizibil și greu accesibil, dacă este decuplat de întregul gîndirii istoriei ființei.

În § 6 (*Reflecții VII*) Heidegger adresează o critică dură *Reich*-ului și partidului național-socialist prin intermediul limbajului gîndirii istoriei ființei. Să ne gîndim numai la următoarea formulă: „De unde vine frica celor care se presupune că nu au frică în fața *Reich*-ului ca aparatură gigantică a unității de partid și de stat?"

Cuvîntul „gigantic" (*riesenhaft*) apare în total de patru ori ca element central în acest paragraf. În *Contribuții* el este mereu pus în legătură cu factorii care conduc la uitarea ființei și la abandonarea ființei de către ființare[44]. În *Caietele Negre* întîlnim

[44] Id., *Beiträge zur Philosophie (Vom Ereignis)*, op. cit., § 14 „Filozofie și viziune asupra lumii": „Căile și riscurile creației de odinioară sînt integrate în gigantismul (*Riesenhaftes*) fabricației, această fabricație neavînd decît aparența vitalității a ceea ce este creator" (idem., pp. 40-41); § 45 „Decizia": „Tranziția spre animalul tehnicizat, care începe să înlocuiască instinctele (devenite deja mai slabe și mai grosolane) cu giganticul (*Riesenhaftes*) tehnicii" (idem., p. 98); § 70 „Giganticul (*Riesenhaftes*)": „De îndată ce fabricația este concepută la rîndul ei din perspectiva istoriei ființei, giganticul

același registru lingvistic, care trebuie aprofundat prin referire la

(*Riesenhaftes*) se dezvăluie ca «ceva» diferit" (idem., p. 135); § 71 „Giganticul (*Das Riesenhafte*)": (idem., p. 138); § 72 „Nihilismul": „Angoasa în fața ființei (*Seyn*) nu a fost niciodată atît de mare ca astăzi. Dovada: organizarea gigantică (*riesenhaft*) pentru acoperirea acesteia" (idem., p. 139), „[...] are nevoie de o poziție în care nu este posibilă decepția cu privire la «binele», «progresul» și «giganticul» (*Riesenhaftes*) obținut [...]" (idem., p. 140); § 76 „Teze despre știință": „Pe măsură ce esența tuturor științelor se fixează în caracterul ei de fabricație și tehnică, diferența de obiect și de metodă dintre științele naturii și cele ale spiritului se va micșora din ce în ce mai mult. Primele vor deveni componente ale tehnicii automatizate și ale întreprinderilor, iar ultimele se vor lărgi spre a deveni științe gazetărești de amploare gigantică (*riesenhaft*), în care «experiența» (*Erleben*) de fiecare zi va fi permanent interpretată istoriografic, și va fi difuzată prin această interpretare tuturor într-un mod cît mai rapid și mai memorabil" (idem., p. 155). „În ciuda expansiunii sale gigantice (*riesenhaft*), a siguranței pe care o are în ceea ce privește succesele sale și a opulenței sale, știința nu posedă niciuna din presupozițiile care i-ar permite accesul la un rang esențial, pe baza căruia ar putea intra vreodată în opoziție cu cunoașterea gîndirii" (idem., p. 156); § 155 „Natura și pămîntul": „În cele din urmă nu rămîn decît «peisajul» și prilejurile de odihnă, toate acestea fiind pregătite pentru mase și luînd proporții gigantice (*Riesenhaftes*). [...] De ce tace pămîntul în fața acestei devastări? Pentru că lui nu-i este admis conflictul cu lumea și adevărul ființei (*Seyn*). De ce? Pentru că lucrul uriaș (*Riesending*) care este omul, cu cît devine mai uriaș (*riesiger*) cu atît devine mai mic?" (idem., pp. 277-278); § 250 „Cei care vor veni": „Dar ne-esența declinului își urmează propriul său drum și pe cel care aparține năruirii, neputinței, încetării în spatele aparenței giganticului (*Riesenhaftes*), caracterului de mase și a preeminenței organizării în fața a ceea ce trebuie să realizeze" (idem., p. 397); § 255 „Turnura specifică survenirii propriului": „El [omul] poate să jefuiască și să deșertifice planeta cu fabricațiile sale secole de acum înainte, aspectul gigantic (*Riesenhaftes*) al întreprinderii poate să se dezvolte pînă la inimaginabil și să ia forma unei aparente rigori, a canonului pustiirii ca atare, dar măreția ființei (*Seyn*) îi rămîne ascunsă, pentru că nu mai poate fi luată nicio decizie cu privire la adevărul, neadevărul și esența sa" (idem., pp. 408-409); § 260 „Giganticul (*Riesenhaftes*)": „Giganticul (*Riesenhaftes*) se întemeiază în hotărîrea și exclusivitatea calculului și se înrădăcinează în asaltul reprezentării subiective asupra întregului ființării" (idem., p. 441), iar după descrierea celor patru forme de „gigantism", el continuă astfel: „În toate aceste forme de gigantism (*Riesenhaftes*), este la lucru, în chip esențial, abandonul ființării de către ființă [...]" (idem., p. 442); „În gigantic (*Riesenhaftes*) se recunoaște faptul

Contribuții. Să privim de exemplu § 75 (*Reflecții VII*): „procesului prin care ființa abandonează ființarea, aceasta din urmă desfășurîndu-și puterea proprie în caracterul gigantic (*Riesenhaftigkeit*) și în lipsa de considerație a incursiunii calculului și a agitației întreprinzătoare", § 73 (*Reflecții XIII*): „vor consolida abandonul ființării de către ființă (adică gigantescul – Riesenhaftes – deprinderilor și instituțiilor tehnico-istorico-politice)[...]" și, în final, § 128 (*Reflecții XIII*): „Ce înseamnă apariția giganticei (*riesenhaft*) frenezii a pustiirii fabricante [...]?"

Ironia subtilă a lui Heidegger la adresa *Reich*-ului caracterizat ca „aparatură gigantică de partid și de stat" este continuată printr-o strînsă împletitură de cuvinte care denotă intenția de a ridiculiza banalitatea unui sistem sortit eșecului: „faptul că în gigantescul acestui aparat sînt deschise posibilitățile gigantice ale «*trăirii*» (*Erlebnis*) care trebuie pus la îndemîna oricui; [...] faptul că abia în această înscenare poate să fie înscenată «cultura» înțeleasă ca eveniment organizat în jurul trăirii (*Erlebnisveranstaltung*)". Asemenea posibilități nu trebuie dezvoltate, ele fiind deja prizonierele unei existențe decadente, care nu se mai poate regăsi, rămînînd astfel înțepenită în rigiditatea unui prezent în care se consumă experiențe „trăite"; cultura devine astfel un simplu „eveniment" al ei înseși. Semnificația negativă pe care o capătă conceptele fenomenologice tradiționale – ca „trăire" (*Erlebnis*)

---

că orice formă de măreție își are originea în interpretarea metafizică tacită a ceea ce se întîmplă (idealuri, acțiuni, creații, sacrificii) și de aceea nu are o esență propriu-zis istorică, ci una istoriografică" (idem., p. 443); § 262 „Proiectul ființei (*Seyn*) și ființa (*Seyn*) ca proiect": „[...] cunoașterea se trezește prin faptul că doar trecînd prin decizii extreme mai poate fi salvată o istorie din fața gigantismului (*Riesenhaftes*) lipsei de istorie" (idem., p. 450); § 274 „Ființarea și calcularea": „În clipa în care planificarea și dominarea au devenit gigantice (*riesenhaft*), ființarea în întregul ei a început să se micșoreze. «Lumea» devine din ce în ce mai mică [...]. Micșorarea metafizică a lumii duce la o erodare a esenței omului" (idem., p. 495).

și eveniment organizat în „jurul trăirii" (*Erlebnisveranstaltung*)[45] –

[45] Accepția negativă a termenului „trăire" (*Erlebnis*), precum și a cuvintelor înrudite obținute prin compunere și a ceea ce este tematic legat de acestea iese foarte clar la iveală dacă ne întoarcem de exemplu la *Contribuții*. Cf. Idem., § 5 „Pentru cei puțini – Pentru cei rari": „Oamenii apelează la platitudinile trăirilor (*Erlebnisse*), fiind incapabili de a sonda structura vastă a spațiului în care se desfășoară gîndirea și de a gîndi într-o asemenea deschidere profunzimile și altitudinile ființei (*Seyn*). Iar acolo unde ne credem deasupra trăirii (*Erlebnis*), ne sprijinim pe o perspicacitate goală" (idem., p. 19); § 6 „Dispoziția fundamentală": „Numai pentru că ceea ce e atestat prin cuvîntul «dispoziție» a fost de mult curmat de «psihologie», numai pentru că obsesia trăirii (*Erlebnis*) a dus totul în derizoriu, ceea ce se spune despre dispoziție e spus fără o meditație prealabilă [...]" (idem., p. 21); § 7 „Despre eveniment": „Acest apropiat este atît de aproape, încît toate activitățile inevitabile ale fabricației și ale trăirii (*Erleben*) au trecut pe lîngă el fără să-l vadă și de aceea ele nu pot fi aduse la el în mod nemijlocit" (idem., p. 27); § 14 „Filozofie și viziune asupra lumii": „Viziunea asupra lumii procedează mereu conform fabricației în raport cu moștenirea, avînd scopul de a o depăși și de a o domestici cu ajutorul propriilor sale mijloace, pregătite, dar neduse pînă la capăt – totul fiind transferat în domeniul trăirii (*Erlebnis*)" (idem., p. 38), „[...] Viziunea despre lume are o esență care ține de fabricație și de trăire (*erlebnishaft*) și care o constrînge la formarea [...]" (idem., p. 39); § 18 „Neputința gîndirii": „2. faptul că fabricația și trăirea (*Erlebnis*) pretind că sînt unica efectivitate și deci pretind că sînt «puteri», nemailăsînd niciun loc puterii autentice" (idem., p. 47), „4. devenind insensibili la simplitatea meditației esențiale și la lipsa persistenței interogației, nesocotim fiecare drum care nu aduce din primul pas un «rezultat», cu care se poate «face» ceva și care poate duce la o «trăire» (*erleben*)" (idem.); § 19 „Filozofie (Despre întrebarea: cine sîntem?)": „Orice întrebare care începe cu «cine» ca realizare a determinării de sine nu are nimic în comun cu o pierdere curioasă și obsedată de «eu» în scotocirea disperată a trăirilor «proprii» (*Erlebnisse*)" (idem., p. 51); § 30 „Gîndirea incipientă (ca meditație)": „În ce privește prima meditație trebuia încercat înainte de toate punerea în relief a diferenței *Dasein*-ului de tot ce ține de «trăire» (*Erleben*) și «conștiință» pornind de la modurile extreme de-a fi ale omului" (idem., p. 68); § 34 „Evenimentul și întrebarea privitoare la ființă": „Temporalitatea [ființei] nu a fost înțeleasă niciodată ca îmbunătățire a conceptului de timp, ca înlocuire a conceptului de timp văzut din perspectiva calculului cu «timpul trăirii» (*Erlebniszeit*) (Bergson-Dilthey). Toate acestea rămîn în afara necesității de a opera tranziția de la întrebarea conceptuală directoare la întrebarea fundamentală" (idem., p. 74); § 44 „Deciziile": „[...] dacă adevărul ca exactitate degenerează

care nu au nimic în comun cu *Dasein*-ul și vor fi mai tîrziu puse

---

în certitudinea reprezentării și siguranța calculării și a trăirii (*Erleben*) [...] – dacă arta este un eveniment organizat în jurul trăirii (*Erlebnisveranstaltung*) sau punerea în operă a adevărului [...] dacă natura este coborîtă la a fi numai zona de exploatare abandonată calculului și organizării, devenind ocazie a trăirii (*Erleben*) sau dacă ea poartă deschisul lumii lipsite de imagine, ca pămînt care se închide în el însuși" (idem., p. 91); § 50 „Ecoul": „Încotro duce fabricația? Către trăire (*Erlebnis*). Cum se petrece acest lucru [...]? Prin dezvrăjirea ființării, care lasă toată puterea unei vrăji pe care el însuși a generat-o. Vrăjire și trăire (*Erlebnis*)" (idem., p. 107); § 51 „Ecoul": „Acesta este trăitul (*Erleben*): faptul că totul devine în final «trăire» (*Erlebnis*), mereu mai intensă, mai neauzită, din ce în ce mai țipătoare. Trăirea (*Erlebnis*) înțeleasă aici ca mod fundamental al reprezentării a tot ceea ce este de ordinul fabricației și a fixării în aceasta este misteriosul accesibil oricui în spațiul public, adică ceea ce este excitant provocator, șocant, vrăjitor, ceea ce face necesară fabricația [...]. În acest vid înspăimîntător, ceva din esența ființei (*Seyn*) se face auzit și faptul că ființa (*Seyn*) a abandonat ființarea (ca fabricație și trăire [*Erlebnis*]) începe să iasă la lumină" (idem., pp. 109-110); § 52 „Abandonarea ființei": „Oare vom reuși să concepem această mare învățătură a primului început: esența ființei (*Seyn*) ca refuz și ca culme a refuzului în deplina notorietate publică a fabricației și a trăirii (*Erleben*)?" (idem., p. 112); § 55 Ecou „Anklang": „Uitarea ființei nu știe de ea însăși, ea se crede a fi lîngă ființare, lîngă realitate, apropiată de viață și sigură pe trăire (*Erleben*)" (idem., p. 114); § 58 „Ce sînt cele trei disimulări ale abandonului ființei și cum se arată ele": „Acum că ființa (*Seyn*) a abandonat ființarea, apare ocazia sentimentalismului celui mai plat. Abia acum totul este trăit (*erlebt*) și orice întreprindere, orice manifestare debordează de trăiri (*Erlebnisse*). Iar această trăire (*Erleben*) atestă că acum omul și-a pierdut ființa (*Seyn*) în calitatea sa de ființare și a devenit pradă propriei vînători după trăiri (*Erlebnisse*)" (idem., pp. 123-124); § 61 „Fabricație": „La această primă lege a fabricației se alătură o a doua: cu cît fabricația se ascunde mai bine, cu atît mai mult ea tinde să favorizeze hegemonia a ceea ce pare că merge contra propriei sale esențe, făcînd totuși parte din ea, anume trăirea (*Erlebnis*) [...]. Astfel se adaugă o a treia lege: cu cît trăirea (*Erleben*) trece drept etalon al exactității și adevărului (și deci al realului și al consistenței), cu atît mai puțin există o speranță că vom putea să dobîndim o cunoaștere a fabricației ca atare. [...] Dacă fabricația și trăirea (*Erlebnis*) sînt sesizate împreună, aceasta trimite către co-apartenența lor esențială [...]. Fabricație și trăire (*Erlebnis*) reprezintă alcătuirea originară a formulei directoare a gîndirii occidentale: Ființitatea (ființa) și gîndirea (conceptualizare prin re-prezentare)" (idem., pp. 127-128); § 62 „Deghizarea abandonul ființei în fabrcație și

din ce în ce mai mult în legătură cu fabricația, ele fiind de altă

---

trăire" (idem., p. 129); § 65 „Ne-esența ființei" (idem., p. 130); §§ 66-68 „Fabricație și trăire" (idem., pp. 131-134); § 69 „Trăirea și antropologia": „Ce este trăirea (*Erlebnis*)! Cum se face că dominația ei conduce în mod sigur la gîndirea de tip antropologic! Și cum această gîndirea este un sfîrșit, pentru că nu face decît să confirme fabricația în mod necondiționat" (idem., notă de subsol, p. 134) și în partea principală a textului: „[...] astfel epoca prezentă, plină de «trăiri» (*erlebend*) va putea încă mai puțin să depășească această imitație plictisitoare și comună a propriei superficialități" (idem., p. 135); § 72 „Nihilismul": „[...] în această beție zgomotoasă de trăiri (*Erlebnis*) – se găsește cel mai mare nihilism, închiderea organizată a ochilor în fața lipsei de țel a omului [...]. Ființa (*Seyn*) a abandonat atît de temeinic ființarea și a pus-o la dispoziția fabricației și a trăirii (*Erleben*) [...]" (idem., pp. 139-140); § 76 „Propoziții despre știință": „Ziar și mașinărie sînt înțelese ca modalitățile principale ale obiectualizării finale (care duce modernitatea la desăvîrșire) care absoarbe tot conținutul ființării, nemailăsîndu-i decît statutul de prilej al trăirii (*Erleben*)" (idem., p. 158); § 123 „Ființa (*Seyn*)": „Numai prin mari prăbușiri și răsturnări poate ființarea, înghesuită în fabricație și trăire (*Erleben*) și împietrită în neființare, să ajungă în fața ființei și prin aceasta în adevărul ei" (idem., p. 241); § 129 „Nimicul": „Dacă în prezent abandonul ființei aparține de fabricație și de trăire (*Erleben*), ar trebui să ne mire faptul că nimicul este interpretat greșit ca simplă nimicnicie? [...] Dacă da-ul fabricației și al trăirii (*Erleben*) determină în mod exclusiv realitatea a ceea ce este efectiv real, cum să fie condamnabil faptul că orice Nu și Nimic sînt exceptate?" (idem., p. 246); § 214 „Esența adevărului (Deschiderea)": „Motivul pentru care drumul meditației către corectitudinea și către temeiul posibilității ei este puțin convingător [...] este pentru că nu ne debarasăm de reprezentările omului ca lucru (subiect-persoană etc.), totul fiind ambalat sub forma unor trăiri (*Erlebnis*) ale omului, și acestea la rîndul lor ca ocurențe în el" (idem., p. 340); § 254 „Refuzul": „[...] Fabricația patronează neființarea făcînd-o să treacă drept ființare, iar deșertificarea inevitabilă a omului este răscumpărată prin trăire (*Erlebnis*)" (idem., p. 406); § 256 „Ultimul Zeu": „[...] Zeul nu-și face apariția nici în trăirea (*Erlebnis*) personală, nici în cea cu caracter de masă, ci numai în spațiul abisal al ființei (*Seyn*) înseși" (idem., p. 416); § 262 „Proiectul ființei (*Seyn*) și ființa (*Seyn*) ca proiect": „Viața este absorbită în trăire (*Erleben*), și aceasta la rîndul ei se intensifică în organizarea trăirii (*Erleben*). Organizarea trăirii (*Erlebnis*) este cea mai înaltă trăire, în care omul «se» regăsește" (idem., p. 450); § 274 „Ființarea și calculul": „Trăirea (*Erleben*) își atinge limitele sale extreme, trăirile sînt trăite (*Erlebnisse*). Pierderea în ființare este trăită ca o capacitate de a metamorfoza viața în vîltoarea calculabilă a întoarcerii vide în jurul nostru și de a face

esență – ne ajută să înțelegem sensul ironiei heideggeriene atunci cînd el se referă la decăderea culturii, precum și la deriva epocii moderne. Pe lîngă aceasta, confruntarea cu referirile textuale conținute în lunga noastră notă de subsol 14 privitoare la conceptul de „trăire" este necesară, pentru că ea atestă *distanța* luată de Heidegger față de orice manieră *antropologică* de a gîndi. Dimensiunea acestei întrebări nu poate fi subestimată, de vreme ce referirile prezente în *Caietele Negre* trebuie să fie tratate mereu în calitate de „categorii", care sînt fundamental diferite de ființare. Orice interpretare direcționată în alt fel riscă să dea naștere unei instrumentalizări în care istoria ființei să fie sufocată de o lectură istoricizantă împuternicită de fabricație, care ar reduce omul la o simplă ființare și l-ar ține în uitarea ființei. Ar fi suficient, de exemplu, să revenim la §§ 69 și 214 din *Contribuții* pentru a ne da seama că Heidegger n-a avut niciodată intenția de a face o „istorie a umanității", nici de a se apleca asupra istoriei și destinului unui popor sau al altuia: a susține contrariul ar însemna să nesocotești drumul gîndirii heideggeriene (el însuși nelipsit de chestiuni delicate), decis să depășească „reprezentările omului ca lucru (subiect, persoană etc.)" (*Contribuții*, § 214).

În ciuda faptului că o „cultură" înțeleasă ca „eveniment organizat în jurul trăirii" este sortită eșecului, aceasta este comandată de „întreprinderea culturală creștină". Cuvîntul „întreprindere" (*Betrieb*) subliniază esența organizațională a unei cunoașteri structurate în funcție de utilitatea pe care o poate avea pentru popor și care se configurează, *văzută din exterior*, ca propagandă, dînd astfel iluzia că unitatea poporului ar putea fi atinsă prin *dictatura impersonalului „se"*. În § 6, cuvîntul „întreprindere" (*Betrieb*) apare de șase ori, fiind posibil să degajăm și alte sensuri ale sale din alte pasaje ale *Caietelor Negre*, cum ar fi de exemplu: „toată întreprinderea filozofică, în special cea

credibilă ideea că această capacitate este o apropiere de viață (*Lebensnähe*)" (idem., p. 495).

«național-socialistă» [rămîne] în afara domeniului gîndirii esențiale" (*Reflecții XI*, § 55); „Astăzi, există germani educați și presupuși rezonabili, care, atunci cînd militarismul și teroarea național-socialistă au fost înlăturate, cred că «poezia și gîndirea» (*Dichten und Denken*) se vor trezi de la sine, în timp ce «poezia și gîndirea» se află încă sub influența acestui «regim nazist nebun», exact, ca «întreprindere culturală» și ca nimic altceva [...]" (*Adnotări I* [126]). În calitate de produs al epocii sale, regimul are în comun cu întreprinderea culturală (care caută să-și apere propriul spațiu) incapacitatea de a observa necesitatea unei tranziții. Ele sînt incapabile să resimtă această „necesitate", mai ales pentru că au contribuit la divinizarea ființării și au făcut din ea un absolut neputincios. O astfel de necesitate a „deciziei" nu poate fi luată în considerare atîta vreme cît ești stăpînit de ființare și de seducțiile sale. *Reich*-ul își croiește un drum prin instrumentalizări repetate; să ne gîndim numai la „romanticii infantili" (*kindische Romantiker*) și la tentativa lor fantezistă de promovare a unei „universități a *Reich*-ului" folosindu-se în scopuri propagandistice de lucrarea lui Stefan George (1868-1933): *Das neue Reich* (1928). Pentru Heidegger, poezia și gîndirea sînt chemate să deschidă noi orizonturi de sens. Filozofia nu poate fi niciodată adaptată la modul de gîndire al unei instrumentalizări politice, oricare ar fi ea. Cu atît mai puțin poate fi ea alimentată de consensul obținut prin propaganda regimului. În acest sens, jurnalismul și propaganda sînt echivalente!

De-a lungul parcursului reconstruit aici (*Reflecții VII*, § 21), Heidegger scoate în evidență un punct de la care nu mai există întoarcere: imposibilitatea unei „meditații" (*Besinnung*), sau, mai bine spus, caracterul străin al oricărei meditații în fața unui regim care nu se vede decît pe el însuși. Cuvîntul-cheie, pe care se bazează reflecția lui Heidegger și care indică această retragere în sine, este conceptul „conștiință de sine" (*Selbstbewußtsein*). Universitatea germană, care se găsește în această retragere spre sine, pretinde că va „sări deasupra" legităților esențiale ale

științei actuale, și în acest salt crede că va ajunge din nou la știință, acolo unde ființarea e blocată și desprinsă de istoria ființei. Singura sa marjă de manevră este să rămînă într-un prezent lipsit de istorie, de vreme ce „saltul" presupune „riscul pătrunderii în domeniul *istoriei ființei*"[46].

Dar dacă universitatea nu este coaptă pentru un astfel de salt, „național-socialismul" rămîne, de asemenea, în afara „pregătirii unei transfigurări a ființei (*Seyn*)", pentru că, de acum înainte, „viziunea național-socialistă asupra lumii este hotărîtoare". Perenitatea a ceea ce regimul produce, dar nu supune niciodată interogării își găsește realizarea cea mai înaltă în hotărîrea „conștiinței de sine". În acest mod se realizează o nouă perspectivă privitoare la „meditație", care nu are nimic în comun cu „tranziția" adusă în discuție de Heidegger. Epoca modernă rămîne legată de o viziune asupra omului, în măsură să se înțeleagă pe el însuși pe baza conștiinței sale de sine care are caracterul eului. Cu totul diferit este proiectul heideggerian, pentru care reprezentarea eului este insuficientă din punctul de vedere al „fundamentării" sinelui:

> „În acest mod originează deschiderea (*Offenheit*) și fundamentarea sinelui din adevărul ființei și ca adevăr al ființei. [...] Nu analiza altfel orientată a esenței umane, nici indicarea altor modalități de-a fi ale omului – toate nefiind de fapt decît o antropologie îmbunătățită – nu sînt aici cele care duc la meditația asupra sinelui, ci întrebarea cu privire la adevărul ființei pregătește domeniul sineității (*Selbstheit*)"[47].

Întrebarea cu privire la adevărul ființei rămîne complet străină național-socialismului, în măsura în care viziunea sa asupra lumii „nu poate și nu vrea să gîndească dincolo de ea însăși" (*Reflecții VII*, § 21). Prin întoarcerea aplatizantă a omului la el însuși, mai exact prin umanizarea omului, dispare orice

[46] Idem., § 115 „Dispoziția conducătoare a saltului", p. 227.
[47] Idem., § 30 „Gîndirea începutului (ca meditație)", p. 67.

fundamentare, iar „tranziția" devine o primejdie care trebuie evitată cu grijă.

Neîntîmplător, o asemenea derivă duce inevitabil la minimizarea *Dasein*-ului și la catalogarea gîndirii heideggeriene ca „filozofie existențialistă" (*Reflecții VIII*, § 51). Din acest motiv, Heidegger se distanțează de Heyse, de lipsa sa de înțelegere în raport cu *Ființă și timp* și de jafurile sale care fac din lucrarea lui Heidegger „o supă apoasă încălzită a șaptea oară și asezonată cu idei național-socialiste". Ca filozof preferat al regimului, Heyse este caracterizat de „frazeologia sa înfocată", avînd aceeași esență cu a regimului: lipsa gîndirii. Neputința național-socialismului este de recunoscut în susținătorii săi: ceea ce îi unește este faptul că „nu mai pot gîndi" (*Reflecții VII*, § 21), iar printre ei apare Heyse ca „gînditor [...] care *nu* gîndește" (*Reflecții VIII*, § 51). De fapt Heyse este un copil al modernității: „frazeologia excesivă" și „declarațiile bombastice" la care aceasta recurge rămîn îndepărtate de necesitatea unei gîndiri originare și aparțin „barbariei «gîndirii»" (*Barbarei des „Denkens"*). Heidegger vrea cu tot dinadinsul să lămurească faptul că *Ființă și timp* nu poate conduce la astfel de neînțelegeri, sau, mai bine spus, că nu are nimic de-a face cu „corpusul ideatic național-socialist". Această clarificare trebuie înțeleasă prin recurs la diferențele semnificative dintre gîndirea sa și cea așa-zis național-socialistă – cele două sînt despărțite de un abis.

Sfîrșitul § 51 oferă cititorului atent un nou motiv de meditație, puțin așteptat. Deși o viață dedicată gîndirii trece drept „ascеză", Heidegger estimează că singurul lucru pe care poate să-l facă este „să stabilească poziția, fără să ne aruncăm (*sich wegwerfen*) într-o confruntare". Ceea ce ar putea să surprindă este că această fixare „nu poate servi niciodată unei dezaprobări publice". În § 51 el se referă fără îndoială la național-socialism, dar ceea ce este interesant este refuzul oricărei „delimitări publice" pe motiv că „o asemenea delimitare nu ar fi folosită decît în vederea confirmării" „pretinsei indispensabilități" a întreprinderii.

Acest element este decisiv fiindcă el dezvăluie adevăratul scop pentru care Heidegger a evitat orice delimitare publică, orice împotrivire publică față de partid; o asemenea confruntare presupune tocmai ceea ce îi lipsește oponentului: capacitatea de a gîndi. Pentru Heidegger nu se pune problema unei asemenea „înjosiri prin aruncare" într-o asemenea confruntare, iar verbul „a se arunca înjosindu-se" nu înseamnă aici numai a se coborî, a se degrada public, ci și a se lăsa aruncat de pe propriul drum – în sensul cel mai adevărat și mai rău al cuvîntului. Dacă ar fi posibil să ne oprim puțin, limpezimea acestei reflecții ne-ar conduce inevitabil la necesitatea revizuirii punctelor de vedere susținute de mulți interpreți care au vrut să înțeleagă, în ultimii ani, *tăcerea* lui Heidegger ca fiind un *consimțămînt tacit* pentru național-socialism.

Decepția lui Heidegger se extinde și asupra modernității, a „omului modern" și „pseudo-filozofiei național-socialiste" (§ 53), care încearcă să închidă cognoscibilul ca și cînd acesta ar fi reductibil la unitatea populară germană. O asemenea pretenție riscă și mai mult să instrumentalizeze gîndirea, integrînd-o într-o calculabilitate devenită trăsătura distinctivă a unei epoci incapabile de vreo deschidere sau închidere, oricare ar fi aproximările unui prezent lipsit de istorie. Toate acestea sînt respinse de Heidegger: „Cognoscibilul însuși nu este nici francez, nici german, nici italian, nici englez, nici american – ci tocmai fundamentul acestor națiuni!". *Fundamentul* (*Grund*) nu este niciodată de căutat în alcătuirea artificială a unei unități naționale, a cărei aparentă unitate maschează o completă absență de sens. În plus, orice *fundamentare* devine imposibilă atîta vreme cît nedeterminarea istorică a unităților naționale rămase și a voinței lor de putere etnico-politică se închistează fixîndu-se în ființare, fiind astfel reduse la o ființare supremă.

De aceeași instrumentalizare politică este bîntuit și „catolicismul politic", care ia o formă și mai rafinată: „nevoile *religioase*" sînt acoperite de vizarea altor scopuri, anume instituirea unei

„politici catolice" (*Reflecții X*, § 47). Referirea lui Heidegger la „ceea ce este catolic" trimite către „caracterul" acestuia și nu poate fi luat ca o categorie ontică în accepția obișnuită a cuvîntului. „Ceea ce este catolic" ia, în consecință, forma „iezuitismului", acesta fiind, la fel ca național-socialismul, un model în ceea ce privește „hotărîrea organizațiilor", precum și a „stăpînirii propagandei în vederea exaltării voinței și a rigidității militărești". Nu trebuie să ne mirăm că temele care revin aici, cum ar fi propaganda sau organizarea, sînt elemente care, deși trăsături de bază ale național-socialismului, sînt puse în legătură cu *acest* catolicism, care a uitat nevoile religioase, devenind un aparat politic. Prin acest cuvînt, „ceea ce este catolic", Heidegger denumește de fapt o nouă categorie, aducînd la lumină faptul că „esența a ceea ce este catolic" și a „nu rezidă nici în ceea ce este creștin, nici în elementul eclezial, – ci καθόλον înseamnă – a domina asupra întregului – «*totalul*»" (§ 47). Tocmai folosirea acestui cuvînt, „totalul", ne ajută să lămurim ceea ce Heidegger înțelege prin „esența a ceea ce este «catolic»".

Pe lîngă acestea, este nevoie și de o sugestie din *Contribuții*, § 14:

> „Orice atitudine care, în calitatea ei de-a fi «totală», are pretenția de a determina și regla orice gen de acțiune sau de gîndire nu poate decît să considere că tot ce apare în mod necesar în afara acestei reglementări este ceva dușmănos și decăzut"[48].

Într-adevăr, ar fi o iluzie, potrivit lui Heidegger, să credem că *acești* catolici ar fi mînați de o nevoie religioasă (*Reflecții X*, § 47). Apoi, adaugă el: „Prin aceasta domeniile deciziilor care stau să vină sînt din nou ocultate – «ceea ce este catolic» nu a fost însă niciodată [...] originea unei lupte configuratoare în jurul ființei" (§ 47).

În § 14 al *Contribuțiilor* apar alte concordanțe:

[48] Idem., § 14 „Philosophie und Weltanschauung", p. 40.

„Faptul că acum credința politică totală și credința creștină totală, ireconciliabile fiind, se lasă totuși aduse la un numitor comun și folosite tactic nu ar trebui să ne mire. Căci ele au aceeași esență. Ca atitudini totale, ele au la bază renunțarea la orice decizie esențială. Lupta lor nu este una creatoare, ci «propagandă» și «apologetică»"[49].

În acest context iese la iveală ceea ce Heidegger avea în vedere atunci cînd se referea la categoriile „catolic" sau „creștin" (ca atitudine sau caracter) – și prin aceasta și incompatibilitatea dintre o profesiune de credință și politică – oricare ar fi aceasta. Mai departe, „lupta configuratoare" menționată în § 47 din *Reflecții X* și în § 14 din *Contribuții* rămîne complet străină „esenței catolicismului". Această „luptă configuratoare" este strivită de „propagandă", cu scopul de a o împiedica să ajungă în centrul discuției.

„Vechea apologetică creștin-catolică" (*Reflecții X*, § 59), „care renunță la orice întrebare", provoacă o egoitate hipertrofiată dusă la cel mai înalt nivel, care frînează orice elan și izgonește orice tentativă de „decizie". Un asemenea blocaj produce „vorbăria" (*Gerede*) care nu este decît „ecoul filozofiei național-socialiste, la fel de superficială". *Zgomotul* (*Lärm*) unei asemenea vorbării lipsite de fundament trebuie atribuit „sacrificiului gîndirii". Poporul german renunță astfel la deciziile esențiale, la poetizare și gîndire, care au devenit o primejdie care trebuie evitată; altminteri, stăruința în interogație este superioară, prețul plătit fiind renunțarea la apropierea reușită de viață, cea care se orientează doar către ceea ce estimează că este *funcțional* și *valid* pentru ea.

Germanii nu ar fi pregătiți „să-și caute temeiul într-o asemenea primejdie" (§ 59). Dar care este esența germanilor? „Cine" sîntem „noi"? Ce înseamnă „popor"? Această serie de

[49] Idem., p. 41.

întrebări reiese din § 59 și pot fi înțelese numai în lumina § 19 din *Contribuții*[50]; fără această referință, cele două pasaje în care Heidegger afirmă „că decizia occidentală nu poate avea loc niciodată acolo unde lipsa de decizie a devenit dominantă, în cadrul deciziei deja luate, adică al «lumii» elenistico-iudaice" și că „tot ce ține de «sînge», «rasă», «naționalitate» este în van". Întrebarea cu privire la „noi" presupune întoarcerea la elucidarea „sinelui":

> „Această meditație asupra propriului sine a depășit orice fel de «subiectivism», adică l-a lăsat în urma ei, chiar și pe cel care se ascunde cel mai insidios în cultul «personalității». [...] Am vrea să fundamentăm biologic faptul de-a spune eu? [...] Meditația asupra sinelui ca fundamentare a faptului de-a fi sine se situează în afara teoriilor discutate mai sus"[51].

Întrebarea referitoare la „cine sîntem noi" rămîne pentru Heidegger un obstacol periculos, acolo unde totul este deja decis de dominația unui pur subiectivism. Faptul-de-a-fi un popor nu trebuie derivat nici din tradiția elenistico-iudaică, nici din apartenența biologică. Acestea sînt insuficiente pentru că primejdia unei asemenea întrebări trebuie să fie inclusă în întrebarea fundamentală: „Cum ființează în mod esențial ființa?"[52]. În consecință, întrebările biologice referitoare la rasă sau tradițiile religioase, nu sînt suficiente pentru a pune întrebarea referitoare la „cine sîntem noi?". Singurii care au riscat să înfrunte pericolul unei asemenea interogații au fost grecii „pentru că ei au riscat să se determine pornind de la ființă" (*Reflecții X*, § 59). Acest pasaj în care Heidegger respinge hotărît o posibilitate de a ajunge la o determinare de sine pornind de la factori contingenți, fie ei biologici sau etnico-religioși, este decisiv.

Nu întîrzie să apară *confesiunea* în care Heidegger declară că a subestimat „mișcarea":

---

[50] Cf. idem., § 19 „Filozofie (Răspuns la întrebarea: cine sîntem noi?)", pp. 58-54.

[51] Idem., pp. 52-53.

[52] Idem., p. 54.

„Gîndind în manieră pur «metafizică» (adică din perspectiva istoriei ființei), am considerat, în anii 1930-1934, că național socialismul este deschis posibilității unei treceri spre un nou început și i-am dat această interpretare" (*Reflecții XI*, § 53).

Într-adevăr aceasta a fost o eroare de apreciere. În cadrul istoriei proiectate a ființei, orice altă ipoteză, care ar lega istoria ființei de chestiuni politice, trebuie în întregime îndepărtată. Mai devreme această eroare de apreciere a fost numită „iluzie" (*Täuschung*). Este clar că această eroare de apreciere, trebuie corelată cu național-socialismul, aflat încă la începuturi, și cu contextul universitar din acea perioadă, acestea fiind *singurele locuri* în care pot fi înscrise speranța și dezamăgirea ulterioară. Nu căutăm să propunem prin aceasta o cheie de interpretare, dar vom rămîne fideli contextului § 53, care delimitează nu numai perioada în care a durat iluzia, ci și un anumit spațiu: universitatea și fundamentarea ei în cunoașterea esențială. Lăsăm aici deschisă posibilitatea altor căi și altor *viziuni* interpretative, de vreme ce referințele textuale sînt destul de puține.

Pe lîngă această „iluzie", care trebuie bineînțeles cunoscută, trebuie să ținem cont și de altă iluzie a lui Heidegger, cea de a fi crezut zadarnic că propriile sale eforturi ar putea contribui la fundamentarea unei cunoașteri originare. Toate acestea n-au servit la mare lucru, din moment ce universitatea a abandonat „cunoașterea veritabilă", punînd la bază cultura științei. Acest proces este imputabil „aroganței vide" și „ne-esenței" (*Unwesen*) intelectualilor, care „nu vor și nu pot să știe ceva despre cunoașterea veritabilă". Pierzîndu-și configurația, universitățile cad într-o „confuzie". Nu este o întîmplare că Heidegger revine asupra conceptului de „iluzie" în următoarea afirmație: „O altă iluzie a fost și părerea că universitatea ar putea fi încă transformată într-un loc al meditației esențiale". Faptul că el folosește cuvîntul „iluzie" referindu-se în același timp la național-socialism și

la universitate ne ajută să înțelegem cum unește această iluzie eroarea de apreciere a lui Heidegger cu o întrebare (chestiune) fundamentală: păstrarea și adeverirea cunoașterii veritabile și a posibilei sale fundamentări. În lipsa acestei presupoziții esențiale, atît național-socialismul, cît și universitatea stau pe același fundament, care nu este decît cel al „propriei lor neputințe". Apropierea reciprocă dintre național-socialism ca fapt istoric și universitate – ele fiind legate *prin aceeași* iluzie – apare și mai clar în concluzie la § 53: „Un concept al «științei» clădit pornind de aici este o «simplă fantomă» (*reines «Phantom»*), atît din punctul de vedere al universității, cît și al realității istorice".

Absența totală a cunoașterii esențiale constituie firul conducător care leagă § 53 și § 55:

> „[...] orice întreprindere filozofică, în special cea «național-socialistă» rămîne în afara domeniului cunoașterii esențiale. Aceasta nu împiedică ca o asemenea industrie să încerce să-și creeze o validitate publică printr-o literatură zgomotoasă și agresivă [...]".

3.2. „Omul modernității" versus „omul viitorului"

În această secțiune, consacrată opoziției dintre „omul moden" și cel al „viitorului", vor fi examinate toate pasajele în care terminologia lui Heidegger poate să ducă la „neînțelegeri", dacă ea este scoasă din context. Conceptele în chestiune sînt următoarele: „pustiire" (*Verwüstung*), „dezrădăcinare" (*Entwurzelung*), „vulgarizare" (*Vergemeinerung*), „distrugere" (*Zerstörung*), „sînge" (*Blut*), „rasă" (*Rasse*), „aptitudine pentru calcul" (*Rechenhaftigkeit*), „sol" (*Boden*), „dușman" (*Feind*), „ateism" (*Gottlosen*), „iudaism" (*Judentum*), „evrei" (*Juden*), „absență a lumii" (*Weltlosigkeit*), „lipsit de lume" (*Weltlos*), „neesență" (*Unwesen*).

Tratarea acestor chestiuni devine cu atît mai delicată cu cît postfața editorului german din volumul 95 al ediției operelor complete este responsabilă de o gravă „neînțelegere" în ce

privește termenul „iudaism" (*Judentum*), așa cum apare el în § 5 al *Reflecțiilor VIII*. Referitor la acest subiect editorul scrie:

> „Fundalul afirmațiilor referitoare la «iudaism» precum și interpretarea realității cotidiene a național-socialismului îl constituie bineînțeles toate acele idei pe care le cunoaștem din tratatele care țin de istoria ființei, apărute în același timp: «Contribuții la filozofie (Despre eveniment)» (GA 65, 1936-1938)[...]"[53].

Acest pasaj extras din *postfața* editorului german se continuă cu enumerarea altor patru opere ale lui Heidegger. Mie mi se pare totuși oportun să discutăm deocamdată numai *Contribuțiile*. Editorul german în cauză trădează aici faptul că nu este deloc familiarizat cu această lucrare, de vreme ce trimiterile deja menționate ale *Contribuțiilor* la *Reflecții nu comportă nicio referință explicită sau implicită* nici la național-socialism, nici la problema evreiască. Am dovedit acest lucru în secțiunea a treia a acestei cărți, *Despre corespondența nepublicată a lui Friedrich-Wilhelm von Herrmann*[54]. Operațiunea orchestrată plecînd de la această eroare catastrofală din partea editorului german – și aici recurgem la cuvintele lui Heidegger – a dus la o „aparatură gigantică", lipsită de responsabilitate, care a acționat astfel încît să suscite în rîndul maselor ideea că gîndirea istoriei ființei ar fi fost „contaminată" de un antisemitism inerent gîndirii istoriei ființei, deci de la *Contribuții* încolo. Atîta vreme cît intuițiile editorului german nu corespund textelor heideggeriene, acestea devin o *fons iniquitatis*, adică o sursă otrăvită, care favorizează „neînțelegerile". Este totuși scandalos că urma unei erori nejustificate și neîntemeiate rămîne în *postfața* unui volum din *operele complete* ale lui Heidegger.

---

[53] P. Trawny, *Nachwort des Herausgebers*, în M. Heidegger, *Überlegungen VII-XI (Schwarze Hefte 1938/39)*, op. cit., p. 452.

[54] Cf. *infra*, Capitolul trei, nota 120, pp. 401-402.

Überlegungen VII § 56 [75-76], S. 52:	*Reflecții VII* § 56 [75-76]:
In welcher Weise und in welcher Absicht dürfen wir heute noch »über« die Künste nachdenken? Indem wir fragen, ob nicht gewagt werden muß – *ohne* den Kunstbetrieb dem »Seienden« sich einmal auszusetzen und so die Vordergründlichkeit alles »**Erlebens**« in seiner Aufspreizung ins Licht der Besinnung zu heben und *alle*, die sich durch Beteiligung am Kunstbetrieb eine Beschäftigung und eine Bestätigung geben – auch die Kunsthistoriker –, in ihrer Zufälligkeit und Verlassenheit von jeder Not bloßzustellen. Ob nicht *dieses* Wagnis in die Nähe des Seyns zwingt und allen Kulturbetrieb in Frage stellt? In Wahrheit strebt dieser genau dasselbe an, was in *seiner* Weise der **bodenlose** »**Kulturbolschewismus**« befördert, und was einstmals notwendige *Wege* waren auf einem bestimmten und begrenzten und zum **Untergang (d. h. zur Größe)** berufenen Gang, das sind jetzt in sich gerundete *Ziele* und »*Werte*« als Gelegenheiten, sich den geschichtlichen Entscheidungen zu entziehen und lediglich den **Menschen als Subjektum** zu sichern. Weil der Schritt dazu im Wesen der Neuzeit liegt, ausdrücklich aber erstmals im 19. Jahrhundert in der ganzen Breite der	În ce mod și cu ce scop ar trebui să gîndim astăzi artele? Întrebîndu-ne dacă nu cumva ar trebui să riscăm să ne expunem „ființării" în lipsa activității artistice, aducînd astfel la lumina meditației superficialitatea oricărei **„trăiri"** și fandoseala sa, și să demascăm caracterul contingent și lipsa urgenței care îi stăpînește pe *toți* cei care se ocupă de artă și își găsesc confirmarea participînd la ea, inclusiv istoricii artei. Oare *acest* risc ne va aduce în apropierea ființei și va pune el oare sub semnul întrebării orice întreprindere culturală? De fapt, o asemenea întreprindere vizează același lucru pe care îl pretinde, în felul său, **„bolșevismul cultural" dezrădăcinat**, iar drumurile care au fost odată necesare, pe o *cale* determinată și delimitată, destinată **declinului (adică măreției)**, sînt în prezent *scopuri* și *„valori"* complete, care funcționează ca ocazii de a se sustrage de la deciziile istorice și de a asigura statutul **omului ca subiectivitate**. Deoarece pasul care duce la această situație este inerent esenței modernității, fiind realizat în mod explicit pentru prima dată în secolul 19 în toată întinderea organizării *istoriografice* a istoriei, trebuie să se instaleze o epocă – și chiar foarte

historischen Veranstaltung der Geschichte unternommen wurde, muß auch eine Zeit –	und zwar sehr bald – sich einstellen, in der das 20. Jahrhundert zur Verteidigung gerade des 19. Jahrhunderts sich entschließen muß. Ohne diese würde das 20. seine vordergründlichen Veranstaltungen und Vorhaben mißdeuten und verkennen. [...]	curînd – în decursul căreia secolul 20 trebuie să se decidă să apere tocmai secolul 19. Fără aceasta, secolul 20 ar nesocoti şi ar interpreta greşit evenimentele culturale şi intenţiile sale superficiale. [...]

Überlegungen VII § 71 [110-111], S. 73-74:	*Reflecţii VII* § 71 [110-111]:
Eine Hemmung – nicht aber eine Gefahr – könnte bald für **das Denken des Seyns** dadurch sich breitmachen, daß die »**Erde**« und was zu ihr gehört zum *Gegenstand* der »Philosophie« erklärt wird; daß Goethes Naturbezug zum Leitfaden einer Philosophiegelehrsamkeit herabsinkt. Diese »geistige« Durchdringung der »Natur« ist beirrender als jede Art des rohen »biologischen« Deutens, dessen **Rechenhaftigkeit** sogleich an den Tag kommt. Jene Hemmung wird aber durch die herrschende »**Erlebnis**«-sucht fast herbeigerufen und sie wird in dem, was man »**das Leben**« nennt, die unmittelbare Bestätigung und Bekräftigung ihrer Scheinwahrheit finden. (Vgl. ob. *Schelling*, 86 ff.). Die Gefahr droht der Erde selbst, weil solche Art ihrer Vergeistigung	Un obstacol – dar nu un pericol – ar putea să crească în curînd pentru **gîndirea fiinţei**, anume că „**pămîntul**" cu tot ce îi aparţine ar putea fi declarat *obiect* al „filozofiei"; că raportul lui Goethe la natură s-ar putea degrada devenind firul conducător al unei erudiţii filozofice. Această penetrare „spirituală" a „naturii" este mai derutantă decît grosierele interpretări „biologice" de orice fel, din care sare imediat în ochi caracterul lor **calculatoriu**. Acest obstacol este prilejuit de obsesia dominantă a „**trăirii**", care va găsi în ceea ce numim „**viaţă**" confirmarea nemijlocită şi consolidarea pseudo-adevărului (Vezi *Schelling*, 86 ff). Pericolul ameninţă pămîntul însuşi, pentru că o spiritualizare de acest fel este de fapt o formă a **pustiirii** care nu poate fi

eine Form der **Verwüstung** darstellt, die unmittelbar gar nicht aufzuhalten ist, weil sie vom herrschenden Menschenwesen zu dessen eigener Sicherung eingerichtet und befördert wird.	nemijlocit oprită pentru că ea e instituită și pretinsă de umanitatea dominantă, în vederea propriei siguranțe.
Wiederum liegt geschichtlich all dem weit voraus, was Hölderlin »die Erde« nennt und was nur *historisch* verdeutlicht ist, wenn wir es mit der »Gäa« zusammenbringen. Geschichtlich – d. h. den **künftigen** Menschen tragend – kann die Erde nur werden, wenn der Mensch zuvor in die Wahrheit des *Seyns* gestoßen ist und ihm aus dem	Erdenken des Seyns die Götter und er selbst in die Stätte des Kampfes um ihre Bestimmung eingehen, aus welchem Kampf erst die Welt aufblitzt und die Erde ihr Dunkel zurückgewinnt.	Încă o dată, totul este din plin precedat de ceea ce Hölderlin numește „pământ", element care nu primește decît o clarificare *istoriografică* dacă îl confruntăm cu „Gaia". În mod istoric – adică purtînd omul **viitorului** – pămîntul nu poate surveni decît dacă omul este izbit de adevărul *ființei* și dacă, pornind de la gîndirea ființei, el însuși, împreună cu zeii, ajung în locurile luptei pentru destinul lor, luptă în urma căreia lumea își recîștigă scînteierea, iar pământul întunecimea.

Überlegungen VII § 75 [115-121], S. 77-80:	*Reflecții VII* § 75 [115-121]:
»*Naturverbundenheit*«. – Allenthalben, auf verschiedenen Wegen, wechselnder Ausdauer verlangt den heutigen Menschen nach dem »**Wirklichen**« oder dieses Verlangen wird ihm von Einigen eingefühlt und aufgeredet. Dieses *Verlangen könnte* einen Vorgang anzeigen, auf dessen **Oberfläche** der heutige Mensch sich fortbewegt, ohne die Ebene seines Weges als **Oberfläche**	„*Atașamentul de natură*" – Din toate părțile, prin căi diferite, cu mai multă sau mai puțină insistență, omul actual are nevoie de „**real**", sau această nevoie îi este cultivată și dictată de alții. Acest dor ar putea să indice un proces la **suprafața** căruia omul de astăzi continuă să se miște, fără să recunoască faptul că nivelul la care se situează este doar de **suprafață, iar în spatele său se află ceva mai**

eines Anderen zu erkennen. Es *könnte* so sein, aber alles andere deutet dafür, daß es *nicht* so ist. Vor allem bleibt verworren, was denn die **Wirklichkeit des »Wirklichen«** sein soll, ob und wie sie maßstäblich sich anbietet. Was man unter diesem Namen sucht, muß ja wohl das Gegenteilige dessen sein, was man als das **Unwirkliche** flieht. Und wieder ist zu fragen, ob nicht das **»Unwirkliche«** so eingeschätzt wird, weil über die Wirklichkeit nicht entschieden ist.

[...]

Und dennoch – wie steht es mit dieser »Naturverbundenheit« und ihrer Einrichtung? Den Wald und den Bach, den Berg und die Wiese, die Lüfte und den Himmel, das Meer und die Insel nimmt der Mensch jetzt als Ablenkungsanlaß, als Beruhigungsmittel, als Gegenstand seiner Erholungstätigkeit, die ihre festen Betriebsformen und beanspruchten Einrichtungen hat. Wenn es hochkommt, nimmt der Mensch das Genannte als »Landschaft«, die er bei kurzem Aufenthalt oder auf der eiligen Durchfahrt sich zur Kenntnis bringt und vielleicht als späteren Unterhaltungsstoff in sein Gedächtnis verstaut. Neuerdings überfällt der Mensch die Landschaften außerdem mit seiner historischen und volkskundlichen und prähistorischen

adînc. Ar *putea* fi astfel, dar tot restul indică suficient că *nu este* așa. Rămîne, înainte de toate, în ceață ce anume ar trebui să fie **realitatea „realului"**, dacă ea se oferă și după ce criterii. Ceea ce căutăm sub acest nume trebuie să fie opusul a ceea ce se sustrage ca fiind **ireal**. Din nou trebuie să ne întrebăm dacă nu cumva **„irealul"** este estimat astfel din cauză că nu există nicio decizie cu privire la realitate.

[...]

Și totuși – cum stau lucrurile cu acest „atașament față de natură" și cu organizarea sa? Pădurea și pîrîul, muntele și pajiștea, aerul și cerul, marea și insula sînt luate de om ca tot atîtea prilejuri de distracție, ca mijloace de liniștire, ca obiect al activității de relaxare, toate ținînd de anumite instituții și avînd forme proprii de concretizare. Cel mult, cele despre care am vorbit sînt luate ca „peisaj" de care el ia cunoștință în timpul unui scurt sejur sau parcurgîndu-l în grabă pentru a-l înmagazina în memorie ca pe un eventual subiect de discuție. Mai nou, omul ia cu asalt zonele rurale cu o curiozitate istoriografică, folclorică, preistorică și cu mania comparațiilor, crezînd că astfel se situează deasupra unei simple delectări în fața naturii.

Neugier und Vergleichungssucht und meint sich so jenem bloßen Naturgenuß überlegen. Beides gemischt bewirkt die Einbildung, nunmehr auf Grund dieser vielleicht noch ungeraden [?] Genußfähigkeit und der historischen Kenntnisse zu den **Bodenständigen** zu gehören und an der Erzeugung der **Bodenständigkeit** mitzuwirken.	Amestecul celor două face ca omul să-și închipuie că, pe baza acestei aptitudini de delectare în fața naturii și a cunoștințelor istoriografice, este bine înrădăcinat în sol și că ar participa la această înrădăcinare.
[...]	[...]
Wer ahnt die **Entwurzelung** der letzten spärlichsten Wachstümer, die es noch gab? Wer *will* überhaupt ahnen, daß hier etwas vor sich geht, was vollends mißdeutet wäre, wollte man es nur als einen Verlust der »guten alten Zeit« feststellen, berechnend bedauern. Die Furchtbarkeit dieses nach außen vergnüglichen Naturbetriebs ist erst dann begriffen, wenn wir ! sie ohne Gefühlsschwärmerei zurückdenken in jenen Vorgang der Seinsverlassenheit des Seienden, der seine Eigenmacht in der **Riesenhaftigkeit** und Rücksichtslosigkeit des Vordringens der Berechnung und des Betriebs entfaltet. Dieses ist das **Wirkliche**, das niemand sieht und keiner sehen will; weil diese Fortschrittlichen der neuen Zeit im Grunde am zähesten am mißdeuteten Alten hängen und die eigentlichen »Romantiker« sind; *wer wie sie die Geschichte historisch und nur so nimmt, vermag auch in der eigenen*	Cine bănuiește **dezrădăcinarea** ultimelor, rarelor, creșteri care au existat? Cine *vrea* să bănuiască că se petrece un lucru care ar fi înțeles de-o manieră complet eronată dacă ar fi văzut numai ca o pierdere a „vremurilor bune trecute", regretînd într-o manieră specifică gîndirii calculatoare. Ceea ce este înspăimîntător la această agitație superficială plăcută în jurul naturii poate fi conceput abia atunci cînd, desprinși de orice reverie emoțională, o restituim (gîndind) procesului prin care ființa abandonează ființarea, aceasta din urmă desfășurîndu-și puterea proprie în **caracterul gigantic** și în lipsa totală de chibzuință, proprie avîntului pe care l-au luat gîndirea calculatoare și agitația întreprinzătoare. Acesta este **realul** pe care nimeni nu vrea să-l vadă; pentru că acești progresiști ai noilor vremuri depind în mare măsură de cei vechi, greșit înțeleși, ei fiind adevărații „romantici";

*Gegenwart und hier am meisten das »**Wirkliche**« nicht zu erfahren.*	*cine, la fel ca ei, ia istoria în manieră exclusiv istoriografică nu este capabil să aibă experiența „**realului**" nici măcar în propriul prezent și mai ales acolo.*

Überlegungen VIII § 4 [8-9], S. 96-97:	*Reflecții VIII* § 4 [8-9]:
[...]	[...]
Im **Geschichtslosen** kommt dasjenige, was nur innerhalb seiner zusammengehört, auch am ehesten in die Einheit der völligen Vermischung; das scheinbare Aufbauen und Erneuern und die völlige **Zerstörung** – beides ist dasselbe – **Bodenlose** – dem nur Seienden Verfallene und dem Seyn Entfremdete. Sobald das | **Geschichtslose** sich »durchgesetzt« hat, beginnt die Zügellosigkeit des »Historismus« –; das **Bodenlose** in den verschiedensten und gegensätzlichsten Gestalten gerät – ohne sich als gleichen **Unwesens** zu erkennen – in die äußerste Feindschaft und **Zerstörungssucht**.	Ceea ce nu își găsește locul decît în cadrul **an-istoric**, atinge unitatea completei amestecări; aparenta reconstrucție și înnoire, precum și completa **distrugere** – ambele sînt același lucru – **lipsite de sol** – cele care cad pradă ființării fiind înstrăinate de ființă. De îndată ce **an-istoricul** *s-a impus*, începe dezmățul „istorismului"; **lipsa de sol** în formele sale cele mai diverse și contrare – fără ca ele să recunoască faptul că țin de aceeași **neesență** – duce la o ostilitate extremă și la o **manie a distrugerii**.
Und vielleicht »siegt« in diesem »Kampf«, in dem um die Ziellosigkeit schlechthin gekämpft wird und der daher nur das Zerrbild des »Kampfes« sein kann, die größere **Bodenlosigkeit**, die an nichts gebunden, alles sich dienstbar macht (**das Judentum**). Aber der eigentliche Sieg, der Sieg der Geschichte über das Geschichtslose wird nur dort	Și poate că în această „luptă", în care e vorba despre lipsa absolută de țeluri și care, din acest motiv, nu poate fi decît o caricatură a unei „lupte", victorioasă va ieși cea mai mare **lipsă de sol**, una care nefiind atașată de nimic, se face de folos peste tot (**iudaismul**). Dar adevărata victorie, victoria istoriei asupra an-istoricului, poate să aibă loc doar acolo unde

errungen, wo das **Bodenlose** sich selbst ausschließt, weil es das Seyn nicht wagt, sondern immer nur mit dem Seienden rechnet und seine Berechnungen als das **Wirkliche** setzt.	**lipsa de sol** se exclude pe sine pe motiv că nu îndrăznește să tindă spre ființă, ci mereu calculează cu ființarea și instituie propriile calcule ca fiind **realul**.

Überlegungen VIII § 5 [9], S. 97: Eine der verstecktesten Gestalten des *Riesigen* und vielleicht die älteste ist die zähe Geschicklichkeit des Rechnens und Schiebens und Durcheinandermischens, wodurch die **Weltlosigkeit** des **Judentums** gegründet wird.	*Reflecții VIII* § 5 [9]: Una din cele mai ascunse forme ale *gigantescului*, poate chiar cea mai veche, este abilitatea tenace a calculului, a speculației și a amalgamării în care se întemeiază **lipsa de lume** a **iudaismului**.

Überlegungen VIII § 39 [108], S. 161: Das völkische Prinzip zeigt sich in seiner riesigen neuzeitlichen Bedeutung, wenn man es als Abwandlung und Nachkommenschaft der Herrschaft der *Soziologie* der Gesellschaft begriffen hat. Ist es Zufall, daß der **Nationalsozialismus** die »*Soziologie*« als *Name* ausgemerzt hat? Warum wurde die Soziologie mit Vorliebe von **Juden** und **Katholiken** betrieben?	*Reflecții VIII* § 39 [108]: Principiul național se manifestă în semnificația sa modernă gigantică, dacă este înțeles ca o variantă și o plămadă a dominației *sociologiei* societății. Este oare o întîmplare că **național-*socialismul*** a eliminat „*sociologia*" ca *termen*? De ce a fost sociologia practicată cu predilecție de către **evrei** și **catolici**?

Überlegungen VIII § 48 [118-119], S. 168-169:	*Reflecții VIII* § 48 [118-119]:
Descartes. – Der Angriff auf Descartes, d. h. das seiner metaphysischen Grundstellung *gemäße* Entgegenfragen aus einer grundsätzlichen Überwindung der Metaphysik, kann nur aus dem *Fragen der Seinsfrage* vollzogen werden. Der erste Angriff solcher Art ist versucht in »Sein und Zeit« (1927). Er hat mit der vormaligen und nachmaligen »Kritik« des »Cartesianismus« nichts gemein. Dieser Angriff setzt durch die Wahl des Gegners diesen erst in seine unantastbare Größe innerhalb der Geschichte des abendländischen Denkens. Dieser Angriff weiß, daß mit »Widerlegungen« hier nichts auszurichten ist, daß vielmehr durch die Ursprünglichkeit des Angriffs der Angegriffene erst recht in seine geschichtliche Unerschütterbarkeit zu stehen kommt und deshalb immer weniger als »erledigt« gelten kann, wenn anders dem Abendland noch eine Zukunft des denkerischen Fragens aufbehalten bleibt. Daher hat dieser Angriff (obzwar er seitdem von **Juden** und **Nationalsozialisten** gleich stark ausgebeutet wird, ohne doch in seinem Wesenskern begriffen zu sein) keine Gemeinschaft mit den jetzt ins Kraut schießenden dummdreisten	*Descartes.* – Atacul asupra lui Descartes (adică contrainterogarea înrădăcinată într-o depășire a metafizicii și *potrivită* poziției metafizice fundamentale a lui Descartes) poate fi realizat numai pornind de la *întrebarea cu privire la ființă*. Primul atac de acest fel a fost încercat în „Ființă și timp" (1927). El nu are nimic de-a face cu „critica cartezianismului" de dinainte și de după apariția cărții. Abia acest atac, prin alegerea adversarului, îl instituie pe acesta în măreția incontestabilă care îi e proprie în cadrul istoriei gîndirii occidentale. Acest atac știe că nu se poate ajunge nicăieri prin „respingeri", și că tocmai prin originaritatea atacului cel atacat ajunge să fie pus în nestrămutarea sa istorică și, de aceea, nu mai poate să fie văzut ca expirat, asta în caz că Occidentului îi revine încă un viitor al interogației gînditoare. De aceea acest atac (deși a fost exploatat la fel de puternic de **evrei** și de **național-socialiști**, fără să fi fost înțeles în esența lui) nu are nimic în comun cu șicanele neghioabe la adresa lui Descartes, realizate din perspectivă „popular-politică" de către privat-docenți de „filozofie" zeloși și încă fără catedră. Este de asemenea inutil să te delimitezi public de o

Bekrittelungen Descartes' aus »völkisch-politischen« Gesichtspunkten durch übereifrige und noch lehrstuhllose Privat-|dozenten »der Philosophie«. Auch ist es unnötig, wie manche es gern sehen möchten, sich öffentlich gegen solche Schriftstellereien abzusetzen.	asemenea literatură, deşi unii s-ar bucura să vadă că se întîmplă aşa ceva.

Überlegungen IX § 81 [104-105], S. 247-248: Nietzsche – verkannte, daß seine Umkehrung des Platonismus, d. h. die Ansetzung »des« Lebens als der ausschließlichen Grundwirklichkeit, die auch Unterscheidbarkeit von Diesseits und Jenseits hinfällig macht, im Grunde seiner innersten Absicht auf den höheren, wohlgeratenen Menschen (die großen Exemplare) entgegenarbeiten mußte; denn mit jener Ansetzung ist die Massenhaftigkeit des Lebenden und seines Lebensdranges an sich gerechtfertigt; die Anerkennung derselben als **Boden** und Widerstand für den Einzelnen aber ist nur ein Schein, weil die Einzelnen selbst	sich alsbald nur als Beauftragte des »Lebens«, und d. h. *für* die Massen und deren Wohl und Glück, wissen können. Ihrem eigenen Willen bleibt nur das Echo »des Lebens« und seiner Steigerung, und jeder »Lebende« wird als solcher den Anspruch auf Lebensrecht anmelden und der wachsende Anspruch wird »das Leben« steigern.	*Reflecţii IX* § 81 [104-105]: Nietzsche – nu a înţeles faptul că inversarea platonismului, adică instituirea exclusivă „a" vieţii ca realitate fundamentală, diferenţa dintre aici şi dincolo devenind astfel caducă, mergea împotriva intenţiei sale profunde care viza oamenii superiori (marile exemplare); căci prin acest postulat este justificat caracterul gregar al vieţii şi al elanului său vital; recunoaşterea acesteia ca **sol** şi ca rezistenţă pentru individ este însă numai o iluzie, pentru că indivizii înşişi pot şti de ei numai ca mandatari ai „vieţii" şi deci ca fiind destinaţi maselor, pentru prosperitatea şi fericirea lor. Voinţei lor proprii nu îi rămîne decît ecoul „vieţii" şi potenţarea sa, iar fiecare dintre cei în „viaţă" îşi va emite pretenţia dreptului la viaţă, iar creşterea pretenţiei va potenţa „viaţa".

Überlegungen IX § 84 [108], S. 249:	*Reflecții IX* § 84 [108]:
[...] Die Vieldeutigkeit und willkürliche Bedeutung solcher Namen (Glauben, Wissen, Wissenschaft, Kultur und so fort) ist schon kein bloßes Schwanken mehr innerhalb eines in sich gegründeten Bedeutungsspielraumes – (sofern alle Sprache ursprünglich diese Ausschläge der Bedeutung als Wesenskraft besitzt und kein Zeichensystem und gar ein »genormtes« sein kann), sondern das Anzeichen einer **Entwurzelung** der Wahrheit des Seyns – falls je schon eine **Verwurzelung** im Seyn selbst bestand –; die Folge davon, daß »Sprache« und »Denken«, »Begriff« und Vorstellung **psychologisch-biologisch** zu Mitteln der Einrichtung der Lebensbewältigung herabgesunken und veräußerlicht sind. Nicht, daß man sich nicht »einigen« kann auf wesentliche Ziele und deren begründete Satzung, sondern daß überhaupt der Erfahrungsblick auf das Seiende verwirrt und diese Verwirrung als gefahrlos ausgegeben ist, da der **unmittelbare Nutzen** Jegliches rechtfertigt und der »Schaden« und der »Fehlgriff« als solcher nicht berechnet wird.	[...] Caracterul plurivoc și semnificația arbitrară a unor astfel de termeni (credință, cunoaștere, știință, cultură ș.a.m.d.) nu mai este o simplă șovăire în sînul unui spațiu întemeiat al semnificației (în măsura în care orice limbă posedă în mod originar aceste nuanțe de semnificație ca semn al puterii sale esențiale și nu poate deveni un sistem de semne și cu atît mai puțin unul „standardizat"), ci și semnul unei **dezrădăcinări** a adevărului ființei – presupunînd că o **înrădăcinare** în ființa însăși a existat; consecința este că „limba" și „gîndirea", „concept" și reprezentare au fost degradate și externalizate în mod **psihologico-biologic** devenind mijloace pentru instituirea unei dominații asupra vieții. Asta nu înseamnă că nu putem „să cădem de acord" asupra unor scopuri esențiale și asupra statutului lor, ci că privirea experienței este derutată de ființare, iar această derută pretinde că nu prezintă niciun pericol, de vreme de **profitul imediat** justifică orice lucru, fără a pune la socoteală „stricăciunile" și „erorile".

Überlegungen IX § 91 [116-117], S. 254-258:	*Reflecții IX* § 91 [116-117]:
Nietzsche – die entscheidende Überwindung Nietzsches (nicht etwa die immer unphilosophische »Widerlegung«) kann nie unmittelbar durchgeführt werden; sie besteht vielmehr in der Erschütterung (Grundentziehung)	der abendländischen Metaphysik als solcher; dadurch wird die Ansetzung »des Lebens« als des Seienden **bodenlos** – weil das »Seiende« überhaupt den Vorrang verliert. [...]	*Nietzsche* – o depășire decisivă a lui Nietzsche (nu „respingerea", mereu nefilozofică) nu poate fi realizată niciodată în mod nemijlocit; ea constă mai degrabă în zdruncinarea (subminarea) metafizicii occidentale ca atare; prin aceasta, proclamarea „vieții" ca ființare (prin excelență n.m.) devine **lipsită de fundament** – pentru că „ființarea" în genere își pierde întîietatea. [...]

Überlegungen IX § 92 [123], S. 258:	*Reflecții IX* § 92 [123]:
Man findet es befremdlich, daß die Besinnung auf ein ganz Anderes hinausfragen könnte, auf das Sein und seine Wahrheit und deren **Gründung** und **Grundlosigkeit** – so daß Besinnung als Selbst-besinnung nichts zu tun hätte mit einer Begutachtung der Erlebnishintergründe; die Form dieser Zergliederung ist geblieben, auch nachdem man die **jüdische »Psychoanalyse«** vorgeschoben hat. Diese Form muß bleiben, solange man sich als Erlebnismensch nicht selbst aufgibt. Solange aber ist Besinnung im denkerischen Sinne unmöglich.	Pare ciudat că meditația ar putea să-și direcționeze interogarea spre ceva cu totul diferit, spre ființă și adevărul său, spre **fundamentarea** ei și **lipsa ei de fundament** – astfel încît meditația concepută ca întoarcere spre sine nu are nimic de-a face cu o expertiză a temeiurilor trăirii; forma disecției a rămas și după ce ea a fost folosită ca pretext pentru **„psihanaliza" evreiască**. Această formă trebuie să rămînă atîta vreme cît nu renunțăm să ne vedem ca oameni ai trăirii. Cît timp se va întîmpla asta, o meditație situată la nivelul gîndirii este imposibilă.

Überlegungen X § 14 [10], S. 282:	*Reflecții X* § 14 [10]:
Denker – ist jener, der eine die Wahrheit des Seyns wagende Frage ohne den möglichen Anhalt an einem Widerhall *so* zwischen die sich fortwälzende Neugier der immer Fraglosen wirft, daß sie in sich stehen bleibt als ein ragender Abgrund inmitten des Gut Errechneten, geschickt Gestützten und gemeinten **Bodenständigen**.	*Gînditor* – e acela care lansează o întrebare punînd în joc adevărul ființei fără a se putea sprijini pe reverberația gîndului lor *în* mijlocul curiozității continue a celor care nu-și pun niciodată întrebări, de așa manieră încît întrebarea în sine rămîne în picioare ca un abis proeminent în mijlocul a ceea ce e bine calculat, abil susținut și pretinzînd un **caracter** autohton.

Überlegungen x § 15 [10-11], S. 282:	*Reflecții X* § 15 [10-11]:
Die Kennzeichnung von Stein, Tier und Mensch durch die Art des Weltbezugs (vgl. Vorlesung 1929/30) ist im Frageansatz festzuhalten und dennoch unzureichend. Die Schwierigkeit hängt in der Bestimmung des Tieres als »Weltarm« – trotz der vorbehaltenden Einschränkungen des Begriffes »Armut«; nicht: **weltlos**, **weltarm**, **weltbildend**, sondern: *feld- und* ***weltlos***, / *feldbenommen-****weltlos***, / und *weltbildend-erderschließend* / sind die angemesseneren Fassungen I der Fragebezirke. Dabei verlangt die Kennzeichnung des »Steins« als feld- und **weltlos** zugleich und zuvor die eigene »positive« Bestimmung. Aber wie ist diese anzusetzen? Doch von der »Erde« her – dann aber vollends gar aus »Welt«.	Caracterizarea pietrei, a animalului și a omului prin intermediul modului în care se raportează la lume (vezi cursul din 1929/30) este de menținut în ceea ce privește interogarea sa, dar este totuși un demers insuficient. Dificultatea ține de determinarea animalului ca „indigent de lume" – în ciuda rezervelor și restricțiilor arondate conceptului de „indigență": formulările potrivite ale domeniilor de interogație nu sînt **lipsit de lume**, **sărac de lume** și **făuritor de lume**, ci *lipsit de lume și de mediu, / acaparat de lume și de mediu / făuritor de lume - deschizător al pămîntului.* Caracterizarea „pietrei" ca **lipsită de lume** și de mediu necesită în același timp și o determinare „pozitivă". Dar cum poate fi ea obținută? Plecînd de la „pămînt" – și apoi pornind cu totul de la „lume".

Überlegungen X § 39 [59], S. 312:	*Reflecții X* § 39 [59]:
[...] Hierbei ist nicht gedacht an die erst diesem Vorgang *nachträglichen* gelehrten Erneuerungen der hegelschen Philosophie und Nachmachungen nietzschescher Gedanken und Stellungnahmen – sondern gerade die gemeingeistige – alltäglich-öffentliche Vorstellung und Wertung des Seienden wird – ohne daß es zu einem Wissen davon zu kommen braucht – von jener Vollendung der Metaphysik getragen. Die verborgen geschichtliche Kraft ihrer untergründigen Zusammengehörigkeit aber ist die Metaphysik von Leibniz – freilich in der Form der groben und weitmaschigen **Vergemeinerung**, die ihr seit Herder und Goethe zuteil wurde. Die Vollendung der abendländischen Metaphysik ist deshalb eine durch und durch deutsche Notwendigkeit, in der Descartes sowohl wie der Platonismus und Aristotelismus des Abendlandes und damit die geistigen Bereiche des Mittelalters und des neuzeitlichen Kulturchristentums zu einem letzten Anlauf des metaphysischen Denkens zusammengeschlossen sind.	[...] Nu ne gîndim aici la înnoirea erudită a filozofiei hegeliene și la imitațiile ideilor nietzscheene, *ulterioare* acestui proces – ci tocmai la reprezentarea și valorizarea comună, cotidiană și publică a ființării care este purtată de această desăvîrșire a metafizicii, fără să aibă nevoie să ajungă la o cunoaștere a acestei situații. Forța istorică ascunsă care poartă solidaritatea lor (Hegel și Nietzsche n.m.) subterană este metafizica lui Leibniz – desigur în forma **vulgarizării** grosolane de care a avut parte de la Herder și Goethe încoace. Desăvîrșirea metafizicii occidentale este pe de-a întregul o necesitate germană, în care Descartes, platonismul și aristotelismul Occidentului și, prin acestea, teritoriile spirituale ale Evului Mediu și ale creștinismului modern-cultural sînt aduse laolaltă într-un ultim avînt al gîndirii metafizice.

Überlegungen X § 44 [74], S. 322:	*Reflecții X* § 44 [74]:
Solange das Wesen des Menschen durch die Tierheit (animalitas) vorbestimmt bleibt, kann immer nur gefragt werden, *was* der Mensch sei. Nie ist die Frage möglich: *wer* der Mensch sei? Denn diese Wer-frage ist als Frage schon die ursprünglich andere und einzigartige Antwort auf die Frage nach dem Menschen – dieses Fragen selbst setzt den Menschen in seinem Wesen an als die Inständigkeit in der Wahrheit des Seyns. Sie ist jene Frage nach dem Menschen, die nicht etwa nur über ihn hinaus fragt nach seiner Ursache und dergleichen, sondern die überhaupt nicht nach ihm, des Menschen wegen fragt, sondern um des Seyns willen, da dieses in die Entgegnung zum Menschen als dem Gründer der Wahrheit versetzt. Erst diese Frage überwindet die neuzeitliche *anthropologische* Bestimmung des Menschen und mit ihr alle voraufgegangene, **christliche hellenistische – jüdische** und **sokratisch-platonische Anthropologie**.	Atît timp cît esența omului va rămîne dinainte determinată de către animalitate, nu va putea fi pusă decît întrebarea *ce* este omul. Niciodată nu va fi posibilă întrebarea: *cine* este omul? Căci această întrebare despre „cine" este deja, în calitatea ei de întrebare, răspunsul originar la întrebarea cu privire la om – însăși această întrebare pune omul în esența sa ca stăruire în adevărul ființei. Ea este aceea care vizează omul, care nu se întreabă numai cu privire la ce e dincolo de el, cercetînd cauza sa și alte elemente de acest fel, pricina acestei întrebări nestînd în om, ci în ființă, aceasta întîmpinînd omul ca ceea ce fundamentează adevărul. Abia această întrebare poate depăși determinarea modernă *antropologică* a omului și, odată cu ea, **antropologia creștin-elenistică, iudaică** și **socratic-platonică**.

Überlegungen X § 46 [77-78], S. 324:	*Reflecții X* § 46 [77-78]:
Aber auch Nietzsche »denkt« als Künstler und d. h. hier aesthetisch-wagnerisch-schopenhaue risch,	Dar chiar Nietzsche „gîndește" ca un artist, adică estetic-wagnerian-schopenhauerian, atunci cînd

wenn er den »Genius« als Ziel der Menschheit – ansetzt – er bleibt in der Umzäunung der **biologischen Metaphysik** hängen und deshalb kann man mit dem gleichen Recht auf dem **Boden** dieser Metaphysik auch in der Umkehrung »das Volk« als den Zweck seiner selbst ansetzen – beides ist »dasselbe« – und erst damit erreichen wir den Bereich, von dem das *nur zunächst* vordergründlich genommene Kulturtreiben | stets und einzig seine Begründung empfängt und ohne sein Wissen die eigentlichen Anstöße: die Herrschaft der neuzeitlichen Metaphysik in der Endform der Vermenschung des Menschen. Alle Kulturpolitik und Kultur der Kultur sind die Sklaven dieser ihnen verborgenen **Herrschaft des Subjectum** (des Menschen als des historischen Tieres).	fixează „geniul" ca scop al umanității – el rămîne prins în marginile **metafizicii biologice** și, de aceea, cu o egală justificare, „poporul" se poate institui ca scop al lui însuși pornind de la **solul** acestei metafizici inversate – cele două sînt echivalente – astfel atingem domeniul din care întreprinderea culturală (percepută *în primă instanță* superficial) își ia fără să știe fundamentul și adevăratele impulsuri: domnia metafizicii moderne în forma finală a umanizării omului. Orice politică culturală și orice cultivare a culturii sînt sclavele acestei **dominații** ascunse **a subiectului** (a omului ca animal istoric).

Überlegungen X § 46a [79], S. 325:	*Reflecții X* § 46a [79]:
Jeder Dogmatismus, er sei kirchlich-politisch oder staatspolitisch, hält notwendig jedes von ihm scheinbar oder wirklich abweichende Denken und Tun für eine Zustimmung zu dem, was ihm, dem Dogmatismus, ***der Feind*** ist – seien das die **Heiden** und **Gottlosen** oder die **Juden** und **Kommunisten**. In dieser Denkweise liegt eine eigentümliche	Orice dogmatism, fie că ține de politica eclezială sau de cea statală, crede în mod necesar că orice gînd sau act care pare că se îndepărtează de el este o aprobare a ceea ce este ***dușmănos*** dogmatismului – fie că dușmanii sînt **păgînii** și **ateii** sau **evreii** și **comuniștii**. În această manieră de-a gîndi rezidă o forță specifică – nu a gîndirii – ci a impunerii a ceea

Stärke – nicht des Denkens – sondern der Durchsetzung des Verkündeten.	ce e anunțat [ca dogmă].

Überlegungen XI § 1 [1-5], S. 360-362:	*Reflecții XI* § 1 [1-5]:
Der neuzeitliche Mensch hat die Sicherung seines Wesens darauf angelegt, einstmals ein Teil der **Maschine** zu werden, damit er im Dienst für die Sachlichkeit und Berechnetheit ihres Laufens seine mühelose Sicherheit, seine Antriebe und seine Lust finde. Dieses Sicheinlassen auf das **Maschinenwesen** ist etwas Wesentlich Anderes als der bloße Gebrauch »technischer« Möglichkeiten; hier begibt sich die äußerste Anverwandlung des Menschenwesens in **die Rechenhaftigkeit des Seienden**. Mit all dem kommt erst der *Geist* (d. h. das Verstand- und Rechenhafte der Tierheit) zu seiner höchsten Macht; die Herrschaft des **Maschinenwesens** ist weder »Rationalismus« noch »Materialismus« – nicht die Verödung des leeren Verstandes und nicht die Heiligung des bloßen Stoffes. Vielmehr vollzieht sich in dieser Anverwandlung an das **Maschinenwesen** jenes Sichloslassen in das Seiende, das keiner »Bilder« mehr bedarf für einen »Sinn « – weil die Anschaulichkeit sich zur völligen Berechenbarkeit ausgefaltet hat und in ihr	Încercînd să ajungă la ceva sigur în ceea ce privește esența sa, **omul modernității** a mizat pe faptul că într-o zi va deveni parte a unei **mașinării**, crezînd astfel că în funcționarea direcționată spre factualitate și în calculabilitatea parcursului acesteia își va găsi o siguranță obținută fără efort, impulsurile și plăcerea sa. Această lăsare de sine în seama **esenței mașinăriei** este ceva cu totul diferit decît simpla folosire a posibilităților „tehnice"; aici se produce extrema adaptare a esenței omului la **faptul de a fi calculabil al ființării**. Cu toate acestea, *spiritul* (caracterul intelectual și calculatoriu din animalitate) ajunge la suprema sa putere; dominația **esenței mașinăriei** nu este nici „raționalism", nici „materialism" – nici devastarea intelectului gol și nici adorarea materiei goale. Ceea ce se împlinește mai degrabă odată cu această adaptare la **esența mașinăriei** este o abandonare de sine în ființare, care nu mai are nevoie de „imagini" pentru „sensul" ei – deoarece intuitivitatea s-a desfășurat în calculabilitate și este statornic prezentă în ea, de

stets gegenwärtig ist, weil der »Sinn « in der sich fortzeugenden Plan-| mäßigkeit zu einer einzigartigen Beweglichkeit verfestigt hat. **Der neuzeitliche Mensch** bedarf keiner Sinnbilder mehr, nicht weil er den Sinn verleugnet, sondern ihn beherrscht als die Ermächtigung des Menschen selbst zu der rechnenden Mitte aller Einrichtungen jeglicher **Machenschaft** für das Seiende im Ganzen. **Der neuzeitliche Mensch** braucht das Sinnbild nicht mehr, weil er das Anschauliche und Schaubare ganz in die Macht seines Herstellens alles Machbaren (und nirgends Unmöglichen) eingezwungen hat. Sinnbild ist nur dort möglich und nötig, wo die Metaphysik das Sein über das Seiende stellt und durch dieses jenes darstellen muß –; sobald aber, wie im Zeitalter der Vollendung der Metaphysik, das Seiende selbst alles Sein übernimmt und nur Seiendes in seiner Vor- und Herstellbarkeit kennt, wo das »***Wirkliche***« und »**Lebendige**«, die »**Tat**« und der Erfolg das »**Wahre**« ausmachen, entfällt jede Möglichkeit und Notwendigkeit eines Sinnbilds. Wer solches neuzeitlich – d. h. auf dem Wege der historischen Nachrechnung und Nachma-chung – wieder einführen möchte, täuscht einen flachen | Tiefsinn vor und verkennt gerade die eigentliche Wesenstiefe des eigenen Zeitalters.

vreme ce „sensul" s-a cristalizat în planificarea auto-generatoare a unei unice mobilități. **Omul modern** nu mai are nevoie de simboluri, nu pentru că ar fi renunțat la sens, ci pentru că îl domină ca formă de afirmare a omului însuși ca centru calculator al tuturor procedurilor specifice oricăror **fabricații** care au ca obiect ființarea în întregul ei. **Omul modern** nu mai are nevoie de simboluri pentru că a subordonat intuibilul și contemplabilul forței producției sale a tot ce e fezabil (și nicăieri imposibil). Simbolul este necesar și posibil numai acolo unde metafizica pune ființa deasupra ființării și o prezintă pe ultima prin prisma celei dintâi. Însă, în epoca isprăvirii metafizicii, de îndată ce ființarea preia întreaga ființă și nu cunoaște decît ființarea în reprezentabilitatea și productibilitatea sa, iar „***realul***", „**viul**", „**acțiunea**" și rezultatul constituie „**adevărul**", dispare orice posibilitate și necesitate a unui simbol. Cine ar fi tentat să reintroducă un simbol în modernitate, adică în drumul calculului istoriografic și al imitației, ar simula o profunzime înșelătoare și ar înșela în ce privește profunzimile de esență ale propriei lui epoci.

»Sinnbilder« sind jetzt in mehrfachem Sinne unmöglich: 1.) weil das, was ihr Wesen ist, in einem tieferen Sinne und entschiedener geschieht (die Gleichsetzung von Sinn und Bild in der einrichtbaren Berechnung des Seienden und d. h. der **Rechenhaftigkeit** seines Seins); 2.) weil, wenn man schon eine Sinnbildschaffung für nötig halten möchte, diese einen bildlosen und bildfordernden *Sinn* voraussetzt – d. h. eine Wesensbestimmung des Seins, das erst im ganz Anderen eines Seienden sich darstellen müßte. Aber gerade diese Voraussetzung wird nicht mehr gesetzt und kann nicht mehr gesetzt werden, wenn der Mensch selbst sich als Tier (**Rasse – Blut**) zum Ziel seiner selbst gesetzt und die Planbarkeit seiner Geschichte in seinen Willen genommen hat. Wo der Sinn in das Sinnlose gelegt wird, wo das Seiende jegliches Sein überflüssig gemacht hat, fehlt jede Quelle für eine sinn*bildende* Kraft; 3.) weil selbst dann, wenn auch noch dem Sinnlosen und **Seinsverlassenen** eine Spur | sinn*bildender* und bildschaffender Kraft zugestanden werden dürfte (was unmöglich ist), die Bildschaffung nie erweckt und vollzogen werden könnte durch ein historisches Ausgraben vergangener Symbole und Symbolwelten auf dem Wege der Volkskunde. Die angeblich

„Simbolurile" sînt în prezent imposibile din mai multe puncte de vedere: 1) pentru că ceea ce ține de esența lor se petrece într-un sens mai adînc și mai decisiv (identificarea sensului și imaginii în calcularea instituibilă a ființării, adică a **calculabilității** ființei sale); 2) pentru că, dacă considerăm crearea de simboluri ca fiind ceva necesar, aceasta presupune un *sens* lipsit de imagine și în același timp dornic de imagine – adică o determinare esențială a ființei, care ar trebui să se prezinte în alteritatea totală a unei ființări. Dar tocmai această presupoziție nu mai este pusă și nu mai poate fi pusă de vreme ce omul însuși și-a instituit propria animalitate (**rasă – sînge**) drept scop și a preluat în voința sa planificarea istoriei. Acolo unde sensul este pus în non-sens, unde ființarea face orice ființă superfluă, lipsește orice sursă care ar putea da o forță configuratoare de sens; 3) dacă am admite o urmă a unei forțe configuratoare de sens și *creatoare* de imagini chiar înăuntrul situației **lipsei de ființă** și a abandonării ființei (ceea ce este însă imposibil), crearea de imagini nu ar putea fi trezită și realizată printr-o exhumare istoriografică de simboluri și lumi simbolice prin intermediul studierii folclorului. Cei care se pretind a aparține zilei de azi nu știu nimic despre prezentul istoriei lor, în

Heutigen wissen gar nichts von der Gegenwart ihrer Geschichte, sondern erfinden sich »romantisch« mit den romantischen Mitteln der Historie (»Volkskunde« und »Vorgeschichte«) ein Gewesenes als Ideal einer Zukunft.	schimb inventează într-o manieră „romantică" și cu mijloace istoriografice romantice („folclor" și „preistorie") un trecut care să fie și ideal al unui viitor.
Man macht ständig den »Intellektualismus« verächtlich und taumelt gleichzeitig in den Orgien eines ungewöhnlichen Historismus und verschließt sich dem Wissen dessen, was eigentlich *ist*.	Facem tot timpul din „intelectualism" ceva de disprețuit, dar, în același timp, ne clătinăm în orgiile unui istoricism neobișnuit, închizîndu-ne față de cunoașterea a ceea ce *este* cu adevărat.
Man predigt »**Blut**« und »**Boden**« und betreibt eine Verstädterung und Zerstörung des Dorfes und des Hofes in Ausmaßen, wie sie vor kurzem noch niemand zu ahnen vermochte.	Ținem predici despre „**sînge**" și „**rasă**", realizînd în același timp urbanizarea și distrugerea satului și a gospodăriei în proporții pe care nimeni nu ar fi putut să le bănuiască în trecut.
Man redet von »**Leben**« und »**Erleben**« und unterbindet überall jegliches Wachstum, jegliches Wagnis und jegliche Freiheit des Irrens und Scheiterns, jede Möglichkeit der Besinnung und jede Not der Befragung. Man weiß und kennt Alles und schätzt Jegliches	nach dem Erfolg und hält nur noch das für **wirklich**, was einen Erfolg verspricht.	Vorbim despre „**viață**" și „**trăire**", dar întrerupem peste tot orice creștere, orice îndrăzneală și orice libertate a erorii și a eșecului, orice posibilitate de meditație și orice nevoie de interogare. Știm și cunoaștem totul în funcție de rezultat și nu luăm drept **real** decît ceea ce promite un rezultat.

Überlegungen XI § 29 [32-43], S. 380-386:	*Reflecții XI* § 29 [32-43]:
Kein Zeitalter läßt sich durch die Abschilderung einer »gegenwärtigen Situation« fassen. Seine Geschichte wissen wir überhaupt nie unmittelbar. Die Frage	**Nicio epocă nu poate fi înțeleasă prin descrierea unei „situații prezente".** Nu putem cunoaște istoria ei niciodată în mod nemijlocit. Întrebarea privitoare la

nach dem Wesen seiner Geschichtlichkeit (und Ungeschichtlichkeit) fragt, wie es sich zum Seienden als solchem überhaupt und im Ganzen entscheidet, in welcher Wahrheit diese Entscheidung maßgebend wird. Vom Zeitalter der Neuzeit jedoch gilt alles dieses in einem noch ausschließlicheren Sinne und das, je jäher es in den Abschnitt seiner Vollendung, d. h. unbedingten Wesensentfaltung übergeht. Die unbedingte **Zersetzung** und **Zerstörung** alles Bisherigen wird aus dem bereits maßstablosen Gesichtskreis des »Bisherigen« als einer Folge von »Kulturzeitaltern« im Sinne eines Niedergangs abgewertet. Man übersieht dabei, daß in der »**Zersetzung**« und »**Zerstörung**« gar nicht die bloße Beseitigung des bislang Gültigen wesentlich ist, sondern die Unbedingtheit, Berechenbarkeit, Planbarkeit und innere Wandelbarkeit des **Zerstörungsvorganges** selbst. Das will sagen: Die Seiendheit des Seienden – das **Machenschaftliche** als solches und seine unbedingte Gesetzlichkeit | bestimmen das, was *ist*. Alles seitdem »**Wirkliche**« und noch dafür gehaltene, die »Kultur« und ihre Güter verschwinden nicht, sondern rücken nur in den Vordergrund dessen, was die Vor-wand[r] abgeben muß, um jenen **Zerstörungsvorgang** nicht

esența istoricității (sau an-istoricității) sale este cea privitoare la modul în care epoca ia o decizie în privința ființării ca atare în genere și ca întreg, în ce adevăr devine această decizie dătătoare de măsură. Aceasta se aplică într-un sens și mai exclusiv modernității, mai ales cînd aceasta trece în etapa desăvîrșirii sale, adică în desfășurarea necondiționată a esenței sale. **Descompunerea** și **distrugerea** a tot ceea ce a fost pînă acum este devalorizată în sensul unui declin din perspctiva orizontului a „ceea ce a fost pînă acum" ca succesiune a unor „epoci culturale". Este astfel omis faptul că nu simpla „descompunere" și „distrugere" a ceea ce a fost pînă acum valid este esențială, ci necondiționarea, calculabilitatea, planificabilitatea și flexibilitatea internă a **procesului de distrugere** însuși. Cu alte cuvinte: Ființitatea ființării – **fabricația** ca atare și legitatea ei necondiționată determină ceea ce *este*. Ceea ce a fost real pînă atunci și este încă luat ca „**real**", anume „cultura" și bunurile ei nu dispar, ci trec în prim-planul a ceea ce trebuie să ofere pretextul pentru a nu lăsa acel **proces de distrugere** să se ivească în ființa sa. Căci aceasta, la fel ca orice ființă, poate fi cunoscută și îndurată doar de către **cei puțini** – aici în modernitatea isprăvită, doar de către cei care,

in seinem eigentlichen Sein hervortreten zu lassen; denn dieses ist, wie jedes Sein, nur **Wenigen** ertrag- und wißbar – hier in der vollendeten Neuzeit nur denjenigen, die selbst *in* der **Machenschaftlichkeit** des Seienden stehend von ihr als die richtenden Vollstrecker gefordert sind.

Da sich eine solche Vollendung eines Zeitalters / und hier des neuzeitlichen Zeitalters / nicht mehr nur in Teilbereichen menschlichen Betreibens abspielen kann, sondern Alle und d. h. das neuzeitliche Massenwesen des Menschentums einbegreifen muß, bedarf es wesentlicher Einrichtungsformen und Meinungen, die die **Massen** über den bloßen Herdencharakter hinausheben; nicht damit sie einer bisher ihnen versagten höheren Kultur zugeführt werden und die »Segnungen« der Wohlfahrt und des Glückes erfahren – sondern damit sie im Scheine dieser Einrichtungen unbedingt für die **Machenschaft** verfügbar werden und dem Ablauf der **Zerstörung** | keinen Widerstand mehr entgegensetzen, da alles, was in voraufgegangenen Jahrhunderten der Neuzeit in einzelnen Wirkungsgebieten und Schichten des Menschentums als »Kultur« galt und einheitliche Zielsetzungen eines Schaffens und Genießens enthielt, jetzt ausgehöhlt und ohne eigene

ținînd de **fabricația** ființării, sînt revendicați de către ea ca niște judecători care impun o lege.

De vreme ce o asemenea desăvîrșire a unei epoci / aici a epocii moderne / nu poate să se deruleze numai în domenii parțiale ale activității umane, ci trebuie să cuprindă totul, deci și esența de masă a umanității moderne, este nevoie de forme instituționale și opinii care să ridice **masele** deasupra simplului caracter de turmă; nu pentru ca ele să fie ridicate prin aceasta la o cultură superioară, care pînă atunci le-a fost refuzată și să poată simți în sfîrșit „binecuvîntările" prosperității și fericirii – ci pentru ca, în lumina acestor instituții, masele să devină necondiționat disponibile **fabricației** și să nu opună nicio rezistență procesului **distrugerii**. Tot ce a putut să fie considerat „cultură" în secolele trecute, în domenii individuale de activitate și în straturi ale umanității, conținînd scopuri unitare ale creației și ale savurării artistice, este astăzi subminat și nu posedă forță determinantă. Este potrivit însă [ca această „cultură"] să fie introdusă în **mase** pentru a le da impresia unei

bestimmende Kraft ist, eignet es sich am besten dazu, um jetzt den **Massen** als der Schein ihrer höheren Berufung zugeführt zu werden, in welchem Schein-erleben und Rausch sie sich zu einer unbedingten – bedingungslosen Aufgabe aller Herrschaftsansprüche für das Zeitalter bereithalten.	vocații superioare; ele stau pregătite în această pseudo-trăire și în această beție, pentru sarcina necondiționată – lipsită de condiții a revendicării dominației asupra epocii.

[r] Termenul este folosit aici și în sensul său originar – lat. *praetexta* (toga); vezi și „țesătură", „pînză".

Daher ist z. B. alle gut gemeinte Ausgrabung früheren Volksgutes, alle biedere Pflege des Brauchtums, alles Besingen von Landschaft und **Boden**, alle Verherrlichung des »**Blutes**« nur Vordergrund und Vorwand und zwar notwendig, um das, was eigentlich und allein *ist*, die unbedingte Herrschaft der **Machschaft** der **Zerstörung** als in sich gesetzlicher Vorgang, für die eigene vollständige Vollendung seines Wesens frei zu halten und d. h. den Vielen zu verhüllen. Diese vordergründliche Verhüllung ist nun aber nicht etwa eine bloße Täuschung und gar ein Schwindel und eine **Schauspielerei** von Seiten	jener, die Vollstrecker und Gesetzgeber der **Machenschaft** bleiben, vielmehr ist dieser Vor-wand als eine vom eigentlichen Geschehen der **Zerstörung** völlig schon losgelöste Vorwand durch den Vorgang der	De aceea orice exhumare bine intenționată a patrimoniilor anterioare, toată îngrijirea sîrguincioasă a obiceiurilor, întreg lirismul ogorului și al **solului**, toată glorificarea „**sîngelui**" nu sînt decît fațada și pretextul, de altfel necesare, pentru a lăsa liber în vederea consumării totale a esenței sale și a ascunde de cei mulți ceea ce *este* cu adevărat, adică dominația necondiționată a **fabricației distrugerii** ca proces avînd o legitate internă. Această ascundere în spatele unei fațade nu este o simplă iluzie, un vertij sau un spectacol din partea celor care rămîn executanții și legislatorii **fabricației**, ci acest pretext, ca unul complet desprins de procesul veritabil al **distrugerii**, este cerut de executorii procesului de desăvîrșire al **fabricației**. Aceștia se situează într-o obligație care le conferă acea siguranță care devine de fiecare dată semnul „**măreției**".

Vollendung der **Machenschaft** von ihren Vollstreckern selbst gefordert – diese stehen in einem Müssen, das ihnen jene Sicherheit gibt, die jedesmal das Zeichen der »**Größe**« wird. Dieses Müssen der Vollstreckerschaft hat in sich das Wissen dessen, was in diesem Vorgang jeweils in eigentümlichen Formen der Sprünge unumgänglich geworden (Aufhalten der **Zerstörung** sowohl, wie weitvorgreifendes Vorbereiten einer solchen durch die unscheinbarste **Zersetzung**) – die Größe dieses Wissens – als einer einzigartigen Gewißheit, in der sich das ego cogito – sum Descartes' innerhalb des Seienden im Ganzen und *für* dieses vollendet – hat darin seine innere, gestaltgebende Grenze, daß es nicht vermag, das Wesen der eigenen Geschichtlichkeit zu wissen.	Aceste imperative ale funcției de executant poartă în ele o cunoaștere a ceea ce a devenit inevitabil în această desfășurare sub forma specifică a salturilor (atît stăvilirea **distrugerii**, cît și pregătirea anticipată a unei astfel de distrugeri prin **descompunerea** inaparentă) – măreția acestei cunoașteri – ca o certitudine singulară, una în care *ego cogito – sum* a lui Descartes se desăvîrșește în sînul ființării luate ca întreg ca întreg și *pentru* aceasta – își găsește aici limita sa intrinsecă și configurantă, anume în faptul de a nu putea fi capabilă să cunoască esența propriei istoricități.
Dieses Unvermögen ist von der Herrschaft der **Machenschaft** aus gesehen kein Mangel, sondern die eigentliche Stärke des Handelnkönnens und der Unbedenklichkeit. Aus einem wesentlich anders gegründeten und gearteten Wissen jedoch, dem denkerischen,	ist zu erkennen, daß hier, in diesem Vorgang der Vollendung der Neuzeit, die Seiendheit des Seienden als **Machenschaft** nur das in die Einheit des unbedingten Wesens und **Unwesens** bringt, was in der abend-ländischen –	Văzută din perspectiva dominației **fabricației**, această incapacitate nu este o lipsă, ci vigoarea proprie a putinței de-a acționa fără a gîndi în prealabil. Dar, pornind de la o cunoaștere fundamentată într-o cu totul altă manieră și avînd un caracter total diferit, cel al gîndirii, trebuie să recunoaștem că, aici, în acest proces de desăvîrșire al modernității, ființitatea ființării ca **fabricație** nu face decît să aducă în unitatea esenței necondiționate și a **ne-esenței** ceea ce se găsește prefigurat în istoria

durch die »Metaphysik« getragenen Seinsgeschichte vorgezeichnet liegt. Die unbedingte Herrschaft der Seiendheit über das Seiende in *der* Gestalt, daß überall dieses Seiende als das Wirkende und Wirksame den Vorrang über das »Sein« »hat« und dieses als letzten Dunst des bloßen Denkens ausgibt.

Diese Herrschaft treibt ohne ihr Wissen zu einer Entscheidung über das Seyn – welche Entscheidung sie selbst nicht mehr stellen kann. {Sie vermag nicht mehr ihrerseits einen Entwurfsraum für ein anderes Fragen zu schaffen und keine »Zeit« für die Fragwürdigkeit des Seyns selbst als des Fragwürdigsten[s]}. Zugleich aber wird den Wissenden (in der Art der Vollstrecker und anders denen in der Art des Seynsdenkens) klar, daß alle biedere und gefühlsverzwungene, sentimentale Betreibung von Volkstum und Volkskunde – abgelöster und nur mittelhafter Vordergrund ist, ein »abstraktes« Erleben, das gar nie erlebt und – auch nie erleben soll, was eigentlich ge-|schieht und *ist*.

Die Meinungen, die in solchem Betreiben von **Blut und Boden** und dem darin vermeintlich Erreichten und Er-lebten, die eigentliche Wirklichkeit sehen möchten, verkennen nicht nur das, was *ist* und allein ist, sie sind, wenn sie

occidentală a ființei – purtată de „metafizică". Dominația necondiționată a ființității asupra ființării are următoarea configurație: peste tot această ființare ca ceea ce este efectiv și poate produce un efect „are" prioritate asupra „ființei", iar aceasta din urmă se dă drept ultimul tren al simplei gîndiri.

Această dominație împinge, fără să știe, spre o decizie în privința ființei – decizie pe care ea însăși nu o mai poate lua. {Nu mai este capabilă să creeze un spațiu de proiecție pentru o altă interogare și un „timp" pentru caracterul echivoc al ființei înseși ca ceea ce este cel mai demn de interogat}. În același timp însă devine clar pentru cei care cunosc (în modul executorilor sau în maniera diferită a gîndirii ființei) că toate activitățile insipide, emoționale, sentimentale îndreptate spre identitatea etnică și spre tradiții folclorice reprezintă numai o fațadă detașată și utilitară, o trăire „abstractă", care nu trăiește niciodată și nu poate trăi ceea ce se petrece cu adevărat și *este*.

Opiniile care sînt înclinate să vadă adevărata realitate în această agitație în jurul **sîngelui și solului**, precum și în ceea ce e atins și trăit prin acestea nesocotesc nu numai ceea ce *este*, doar fiind, ci sînt, atunci cînd apar ridicînd pretenții,

anmaßend auftreten, eine Herabsetzung und Verharmlosung des einzigen Seins des Zeitalters, die Verkleinerung des Seienden, die aller-dings wiederum von diesem selbst betrieben und für wünschbar gehalten wird. Zur Zeit ist vielleicht überhaupt kein größerer Gegensatz ausdenkbar als derjenige, der sich z. B. zwischen der Welt in Wagners »Meistersinger« und dem eigentlichen Sein des Zeitalters ausspannt, der aber nur von ganz Wenigen ausgehalten und getragen und nur von Einzelnen, Seltenen in seiner seynsgeschichtlichen Wahrheit begriffen wird. Daß man aber *dieses* Wissen bei Gelegenheit vielleicht als eine »**vornehme Abstraktheit**« auf die Seite schieben kann zugunsten der »**Lebensnähe**« des historisch wieder hervorgeholten Volks- und Brauchtums –, das gehört gleichfalls in die Wirkungskreise der unumgänglichen Blendung und Verblendung aller, die mehr und weniger abgestuft und mittelbar der Vollstreckerschaft des **machenschaftlichen** Seins der Neuzeit dienen | müssen.

Daß bei dieser unumgänglichen Dienerschaft die »Wissenschaften« alles an Harmlosigkeit und Ahnungslosigkeit des Wissens übertreffen, darf nicht verwundern. Sie sind die echtbürtigen Nachkommen des beginnenden neuzeitlichen Geistes und werden

o degradare și o trivializare a ființei singulare a epocii, o diminuare a ființării, care este căutată de ființările înseși, fiind considerată dezirabilă. În acest moment nu ne putem imagina un contrast mai mare decît cel care se întinde, de exemplu, între lumea wagneriană din *Muzicanții din Bremen* și ființa adevărată a epocii, contrast care este conștientizat și problematizat doar de puțini oameni și este conceput în adevărul său istoric-ființial doar de către inși singulari și rari. Faptul că *această* cunoaștere poate fi ocazional dată la o parte (fiind considerată o „**abstracție nobilă**") în favoarea „**apropierii de viață**" a etnicității și tradițiilor recuperate istoriografic – acest fapt aparține de raza inevitabilă de acțiune a orbirii și amăgirii tuturor celor care trebuie să slujească, mai mult sau mai puțin gradat și mijlocit, în calitate de executori, **caracterului de fabricație** al ființei modernității.

Nu este de mirare că în cadrul acestei slujiri inevitabile, „științele" întrec orice atunci cînd vine vorba de inocența și naivitatea cunoașterii. Ele sînt veritabilele descendente ale spiritului modern incipient și vor fi pulverizate fără milă, adică împinse spre

auch schonungslos in der von ihnen selbst beförderten, aber nie wißbaren Wesensgleichheit von **Historie** und **Technik** zerrieben, d. h. zum Verschwinden im bloßen Instrumentalen gebracht werden. Daß sich in all dem noch etwas Ansehen zu verschaffen sucht, was den Namen »**Philosophie**« sich zugelegt hat, ist das Zeugnis für den vollendeten Triumph der Ahnungslosigkeit. Heute wird, wie vormals im Mittelalter, der Name »**Philosophie**« in Anspruch genommen als Aushängeschild für die meist unwissentlich betriebene Anbahnung des völligen Verzichtes auf das Denken und die Denkfähigkeit im Sinne des denkerischen Denkens. Wogegen das *rechnende* **Denken** – der logos – eine Höhe und Sicherheit und Macht erreicht hat, die alles Bisherige *wesentlich* übertreffen. Verglichen mit diesem rechnenden Denken ist die »**Scheinphilosophie**«, die im Kulturbetrieb gern zugelassen wird, nur ein schwacher Lärm mit erborgten Worten und Begriffen, denen niemand mehr | ernstlich nachfragt, weil hier am ehesten noch gespürt wird, wie völlig dies nur eine nachgetragene Kulisse bleibt, allein schon im Verhältnis zur Volkskunde und Historie und Biologie, die ihrerseits ja, nur ungewußt, lediglich als Vor-wände ihre Rolle spielen.

dispariție în pură instrumentalitate, într-un lucru pe care ele însele îl promovează fără să știe, anume identitatea de esență dintre **istoriografie și tehnică**. Faptul că în toate acestea ceva ce și-a atribuit numele de „**filozofie**" caută să obțină reputație este dovada triumfului naivității. Astăzi, la fel ca în Evul Mediu, denumirea de „**filozofie**" este revendicată ca stindard pentru prilejuirea necugetată a unei renunțări complete la gîndire și la aptitudinea pentru gîndire în sensul gîndirii capabile să gîndească. În schimb, **gîndirea *calculatoare*** – *logosul* – a atins o altitudine, siguranță și putere care depășesc tot ce a fost pînă acum. Comparată cu această gîndire calculatoare, **pseudo-filozofia**, admisă cu plăcere în agitația culturală, este doar un zgomot slab uzînd de cuvinte și concepte împrumutate, pe care nu le mai cercetează nimeni în mod serios, deoarece aici se vede cel mai bine cum totul rămîne un accesoriu secundar în raport cu folclorul, istoriografia, biologia, care la rîndul lor își joacă rolul, fără să știe, doar ca pretexte.

Doch gibt es ein Wissen vom Sein aus dem Erfragen der Seynsgeschichte und der Geschichte des *Wesens* der Wahrheit, welches Wissen zugleich das Wesen des Zeitalters weiß und eine Vorbereitung seiner Zukunft schon ist, ohne daß ein Bild dieser und ein Planbares nach dem Sinn des noch herrschenden **Rechnens** bereitgestellt werden könnte. Die Geschichte des Abendlandes vollzieht unter der Decke der **völkischen** und nationalen Sammlungen jene hintergründliche und wesentliche Sammlung auf die letzte Ausfaltung des ***machenschaftlichen*** Wesens der Seiendheit – die als das vorgestellte Sichherstellen in der ausnahmslosen, eingerichteten, berechenbaren Verfügbarkeit über Jegliches im Ganzen und über dieses selbst ihr Wesen findet und im unbedingten – blinden sich zur Verfügungstellen und Aufgehen in der **Machenschaft** die letzte Forderung stellt, die in ihr selbst schon die erste und endgültige Erfüllung darbietet. Die Seiendheit übermächtigt sich hier, um sich zur höchsten Macht zu erheben | und diesen Vorgang der sich je und je übermächtigenden Machtbeständigkeit als ihr Wesen im Seienden auszubreiten dergestalt, daß eine Frage nach der Wahrheit dieses Wesens und ihrer Begründung grund- und anstoßlos

Și totuși, există o cunoaștere a ființei pornită de la chestionarea istoriei ființei si de la istoria *esenței* adevărului, cunoaștere care știe de esența epocii și este deja o pregătire a viitorului acestei epoci, fără să fie o imagine a acestui viitor și o planificare în sensul **calculării** încă dominante. Sub acoperirea adunărilor **populare** și naționale, istoria Occidentului înfăptuiește o adunare profundă și esențială în vederea ultimei desfășurări a esenței cu **caracter de *fabricație*** a ființității – adunare care, ca producere de sine reprezentativă, își găsește esența în utilizarea oarbă, calculatoare a tuturor lucrurilor luate ca întreg și în acest întreg ca atare, în ceea ce este necondiționat. Ființitatea se potențează aici pentru a se ridica la cea mai înaltă putere și pentru a lărgi în ființare acest proces de potențare continuă a statorniciei puterii ca fiind esența sa, astfel încît întrebarea privitoare la adevărul acestei esențe și a temeiului ei devine lipsit de temei și de motivație. **Omul acestei epoci** ajunge să se situeze într-un domeniu al lipsei de adevăr, de vreme ce potențarea unei situații prin cealaltă conține suficientă justificare, încît chiar sensul justificării îndreptate spre desfășurarea puterii este uitat și eradicat.

geworden. **Der Mensch dieses Zeitalters** kommt in einen Wahrheitslosen Bereich zu stehen, indem schon die Übermächtigung des einen Zustandes durch den nächsten so genug der Rechtfertigung enthält, daß sogar der Sinn auf diese über der Machtentfaltung vergessen und ausgerottet wird.

Kein Widerspruch liegt darin, daß die höchste Herrschaft des Seins als **Machenschaft** die völlige **Seinsvergessenheit** um sich breitet. Und gesetzt – es wäre ein »Widerspruch« – was liegt schon in diesem Herrschaftsbezirk an einem Widerspruch? Er kann nur noch als ein jeweils zu spät gekommener »Gedanke« gelten, der noch versucht, auf dem Wege des nachträglichen oder begleitenden Vorstellens aus dem Vorgang der sich übermächtigenden Machtbeständigkeit herauszuhalten – ein Versuch, der nur scheinbar gelingt. Ein Zeitalter jedoch, dem die Wahrheit auf Grund des Vorrangs des Wirklichen und Wirksamen kein Bedürfnis mehr sein kann, dem sonach die **Wahrheitlosigkeit** keine Einbuße, sondern höchstens ein Gewinn sein muß, macht zugleich jedes Sichanklammern | an zuvor geglaubte »Wahrheiten« zu einem eitlen Beginnen, das vielleicht den Einzelnen, Flüchtigen noch einen Ausweg der Beruhigung verschafft,

Nu este nimic contradictoriu în faptul că dominația supremă a ființei ca **fabricație** răspîndește în jurul ei **uitarea completă a ființei**. Presupunînd că ar fi o „contradicție" – ce importanță ar avea acest lucru în acest domeniu al dominației? O asemenea contradicție ar fi un gînd venit prea tîrziu, care ar încerca, prin căile reprezentării suplimentare sau însoțitoare, să rămînă încă în afara procesului de potențare de sine a puterii permanente, încercare care reușește doar în mod aparent. Dar o epocă pentru care adevărul nu mai poate fi o urgență, din cauza preeminenței realului și a eficientului, o epocă pentru care **lipsa de adevăr** nu este nicio pierdere, ci chiar un cîștig, face din orice atașare la „adevăruri" în care s-a crezut înainte un început van, care furnizează probabil unor indivizi o ieșire care să-i liniștească, dar care nu mai are nimic de spus despre dominația ființei ca **fabricație** și se dovedește cu atît mai puțin potrivit pentru a pregăti **tranziția**.

in der Herrschaft des Seins als **Machenschaft** freilich nicht mehr mitspricht und noch weniger die Eignung zeigt, den **Übergang** vorzubereiten.

Das Zeitalter der Wahrheit-losigkeit muß aber zugleich den vollendeten Schein des unbedingten Wahrheitsbesitzes um sich legen, der es jederzeit als überflüssig und zudringlich erscheinen läßt, das Zeitalter selbst auf sein Wesen und seine Bestimmtheit innerhalb der Seynsgeschichte zu befragen. Weit umher macht sich in diesem Zeitalter noch ein Gezappel Jener geltend, die nicht sehen können, was ist und die ihrerseits auf einen Anschein sich retten, daß, was sie nur noch vertreten, deshalb schon eine Geschichtskraft besitze. Das Zeitalter der vollendeten, um sich selbst unbekümmerten **Seinsvergessenheit** und **Wahrheitslosigkeit** ist so einzig in seinem geschichtlichen Wesen, weil hier die schrankenlose Weite des Machtanspruchs der Seiendheit sich in eins setzt mit einer Schrumpfung des Seins auf das nur nichtige – wahrheitslose Nichts. Zur Selbstkennzeichnung des Zeitalters bleibt ihm nur noch der historische Vergleich als Herausrechnen seiner Unvergleichlichkeit und die technische Planung als Verhinderung jedes | Stillstandes – der sogleich beim wesentlichen

Epoca lipsei de adevăr trebuie în același timp să se acopere cu iluzia posesiei necondiționate a adevărului, iluzie care face ca o interogare privitoare la esența epocii înseși și la locul ei în cadrul istoriei ființei să pară superfluă și inoportună. Astăzi se răspîndește peste tot o agitație a celor care nu pot vedea ce este și care își caută salvarea în iluzia că ceea ce ei reprezintă ar poseda, din acest motiv, o forță istorică. Epoca **uitării depline a ființei** și a **lipsei adevărului**, nepreocupată deloc de ea însăși, este singulară în esența sa istorică, pentru că în ea amploarea nelimitată a pretenției de putere a ființității se unește cu o contracție a ființei în nimicul lipsit de adevăr și nul. Pentru a se caracteriza pe ea însăși, acestei epoci nu-i mai rămîn decît paralelele (comparațiile) istorice ca un calcul al unicității sale și planificarea tehnică ca prevenire a oricărei stagnări – care ar putea să apară ca o lipsă de siguranță, ținînd cont de prioritatea esențială a supunerii și a certitudinii sale de sine. Cea mai profundă **forță de distrugere** a unei epoci („slăbiciunea" sa ascunsă sub aparența unei forțe) constă

Vorrang der Übermächtigung und ihrer Selbstgewißheit als eine Unsicherheit sich vordrängen könnte. Die tiefste **Zerstörungskraft** eines Zeitalters (seine im Anschein der Stärke verhüllte »Schwäche«) besteht darin, daß es sich nicht zur Wahrhaftigkeit gegenüber seiner verborgensten Wesensnot entschließen kann.

în incapacitatea ei de a se decide în favoarea veridicității privitoare la nevoia sa esențială cea mai ascunsă.

Wie aber, wenn *diese* Entschlußunfähigkeit als Bejahung des Fraglosen das Wesen eines Zeitalters – das Neuzeitliche seiner Vollendung ausmachte? Dann darf hier nicht von einem »Versagen« und einem »Mangel« gesprochen werden; wissend müssen wir hier die eigene **Größe** – die **Riesenhaftigkeit** einer geschichtlichen Bestimmung anerkennen und jedes Ansinnen kurzrechnender Verurteilung aus Verdrießlichkeit und Unverstand zurückweisen – denn entscheidender als das Behagen der längst Gesättigten, weil niemals echt Hungrigen, wesentlicher als die Erhaltung der längst Überflüssigen ist der *Aufstand des Wissens* von dem, was *ist*; denn hier verbirgt sich das Versprechen eines Wissens der anderen Wahrheit, in die der **künftige Mensch** sich aufmachen muß.

Dar dacă această lipsă de decizie, ca afirmare a ceea ce nu stă sub semnul întrebării, constituie esența unei epoci – modernitatea în desăvîrșirea ei? Atunci nu ar mai trebui să vorbim de „eșec" și de „lipsă"; trebuie să recunoaștem în cunoștință de cauză **măreția** proprie – **gigantismul** unei determinări istorice și să repudiem orice pretenție de condamnare repezită venită din neînțelegere și nemulțumire. Căci mai decisivă decît mulțumirea celor care sînt deja sătui, care n-au fost niciodată înfometați, mai esențială decît conservarea celor care sînt de mult inutili este *întemeierea cunoașterii* a ceea ce *este*; căci aici se ascunde promisiunea unei cunoașteri a celuilalt adevăr, spre care trebuie să se deschidă **omul viitorului**.

Ernst des Denkens ist nicht Betrübnis und Klage über vermeintlich schlechte Zeiten und drohende **Barbarei**, sondern die

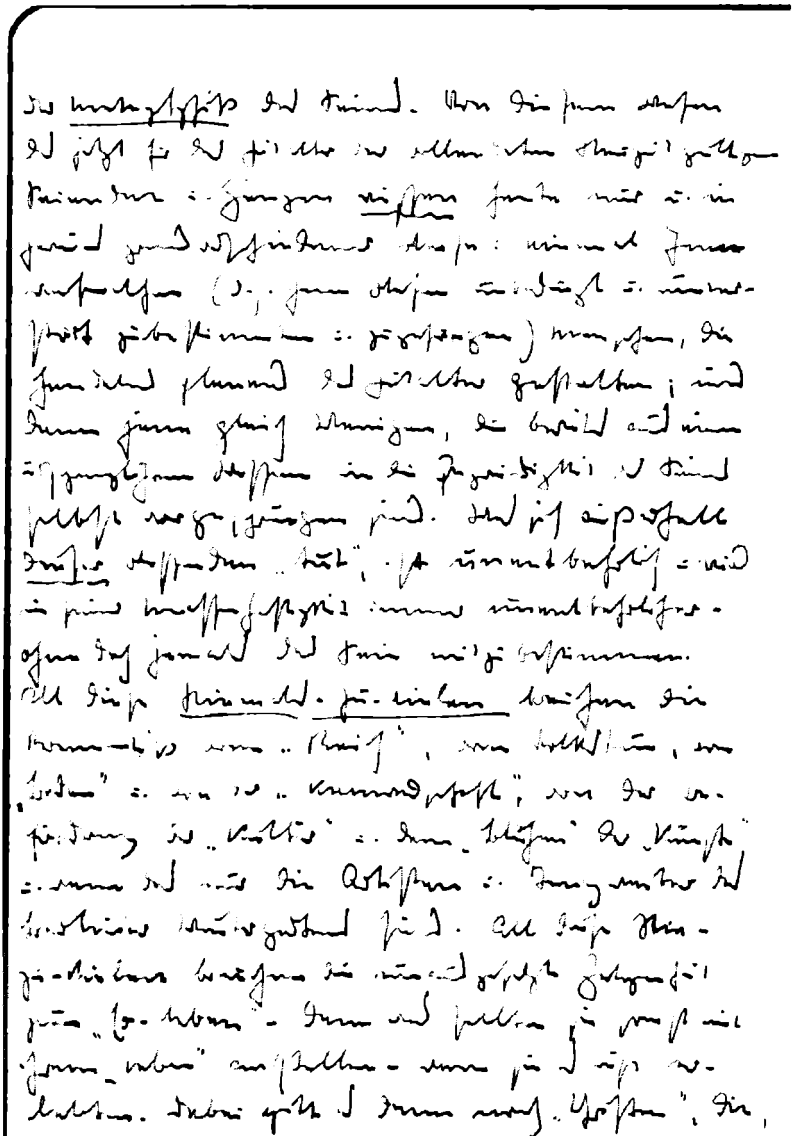
Seriozitatea gîndirii nu stă în mîhnirea și tînguirea în fața vremurilor pretins rele și a **barbariei** amenințătoare, ci în hotărîrea

Entschiedenheit des fragenden | Ausharrens im Unerrechenbaren und eigentlich Wesenden und in sich schon **Zukünftigen**. Wenn einer darauf verzichtet, die vielen und oft zurückgelegten Wege eines *Suchens* des Selben als Funde öffentlichvorzugeben und auszubreiten, dann sammelt sich all seine Wegschaft in einen einfachen Standort, dessen einziger Zeit-Raum entbreitet wird durch die Pflicht des Ausharrens in der Fragwürdigkeit des noch Fraglosen: **des Seyns und der Gründung seiner Wahrheit**.	perseverenței interogative în ceea ce e incalculabil, cu adevărat esențial și deja purtător de **viitor**. Dacă cineva renunță la afirmarea și împrăștierea publică a numeroaselor și bătătoritelor căi ale unei *căutări* a ceea ce este deja găsit, atunci întregul său efort de a-și croi o cale se adună într-un singur loc al cărui unic spațiu-timp se extinde prin datoria perseverării în demnitatea de-a fi interogat a ceea ce nu e încă sub semnul întrebării: **a ființei și a fundamentării adevărului ei**.

[s] Propoziție incompletă în care lipsește un al doilea verb.

Überlegungen XI § 40 [52-53], S. 393:	*Reflecții XI* § 40 [52-53]:
Nun, da glücklich selbst die »**Einsamkeit**« zur öffentlichen Einrichtung werden soll, dürfte erwiesen sein, daß die **Zersetzung** aller bisherigen **wesentlichen Haltungen und Stimmungen des Menschen** und ihre Auflösung in den unterschiedslosen Erlebnisbetrieb vollständig geworden ist. Zwar meint man auf solche Weise (durch die Einrichtung der Einsamkeit zu einer | veranstaltbaren, öffentlich zuteilbaren und berechneten Zuständlichkeit) dem allzu großen Betrieb der bloßen Gemeinschaftsarbeit zu entfliehen und »das Andere« zu	Acum că, din fericire, pînă și „**solitudinea**" ar trebui să devină o instituție publică, ar trebui să fie evident că **descompunerea** tuturor **atitudinilor esențiale** și **dispozițiilor omului**, precum și disoluția lor în indistincția trăirii, au devenit complete. Într-adevăr, în acest mod (prin instituirea solitudinii ca o stare care poate fi organizată, distribuită în mod public și calculată) se vizează dispensarea de a participa la marea întreprindere a muncii comune (în echipă) pentru a prezerva „altul"; în realitate însă tot ce se întîmplă este că ultimele insule sînt

55

57

sichern; in Wahrheit aber werden so nur die letzten Inseln von den Fluten der unaufhaltsamen Vermengung und **Vergemeinerung** überschwemmt; denn **Einsamkeit** kann man nicht »machen« und auch nicht »wollen« – Einsamkeit ist das Seltenste und eine **Notwendigkeit des Seins** – sofern es sich in seinen Abgründen in das Da-sein des Menschen verschenkt.	inundate de șuvoaiele amalgamării și **generalizării**; căci **singurătatea** nu poate fi „făcută" nici „voită" – singurătatea este tot ceea ce este mai rar, fiind o **necesitate a ființei** – în măsura în care aceasta se dăruiește în abisurile sale, *Da-sein*-ului omului.
Was »man« also »machen« kann, ist höchstens eine Vorbereitung des *Wissens*, daß nur eine Verwandlung des Seins als solchen, d. h. eine Überwindung des Zeitalters der vollendeten Seinsverlassenheit, die *Möglichkeit* von **einsamen Menschen** als Gründern und als die wesentlich Tragenden eröffnet. Dagegen vollzieht sich in der Veröffentlichung der Einsamkeit zu einer Einrichtung die Beseitigung der letzten Dämme gegen das Anwogen der **Machenschaft** des Seins. Jener Vorgang – unscheinbar vielleicht und wie das Aufzucken verspäteter Romantiker – ist nur das Zeichen eines seynsgeschichtlichen Vorgangs, gegen den alle zeitgeschichtliche »Weltgeschichte« ein Kinderspiel bleibt.	Ceea ce „se" poate „face" deci este cel mult o pregătire a *cunoașterii* că numai o transfigurare a ființei ca atare, adică o depășire a epocii abandonului complet al ființei, deschide *posibilitatea* **oamenilor solitari** ca întemeietori și ca purtători esențiali. În schimb, transformarea solitudinii în ceva public și într-o instituție duce la prăbușirea ultimelor diguri care împiedicau dezlănțuirea caracterului de **fabricație** al ființei. Acel proces – probabil inaparent și asemănător fulgurației romanticilor tîrzii – este numai semnul unui proces al istoriei ființei față de care orice „istorie mondială" rămîne o joacă de copii.
Und fernste Götter lächeln über diesen Taumel.	Iar cei mai îndepărtați zei rîd privind aceste convulsii.

Überlegungen XI § 42 [55-60], S. 394-397:	*Reflecții XI* § 42 [55-60]:
Das, was künftig mit dem Namen ***brutalitas*** (nicht zufällig römisch) benannt werden muß, die Unbedingtheit der **Machenschaft des Seins**, hat nichts zu tun mit einer abschätzigen und bürgerlich »moralischen« Bewertung irgendwelcher vordergründlicher Begebenheiten, an deren »Verurteilung« die zurückbleibenden Bisherigen und die christlichen Gemüter sich berauschen, um dabei ihren Eigenwert sich zurückzuzahlen, an den sie doch nicht mehr ganz glauben. **Brutalitas des Seins** ist der *Widerschein* des Wesens des Menschen, der animalitas des animal rationale – also auch und gerade der rationalitas. Nicht als sei jene **brutalitas** die Folge und die Übertragung einer *menschlichen* Selbstauffassung in den Bezirk der nichtmenschlichen Dinge – sondern: *daß* der Mensch als animal rationale bestimmt werden mußte und *daß* die **brutalitas des Seienden** eines Tages in ihre Vollendung sich vortreibt; das hat denselben und einen einzigen Grund in | der *Metaphysik* des Seins.	Ceea ce va trebui să numim în viitor ***brutalitas*** (neîntîmplător [cuvînt] roman), anume necondiționarea **fabricației ființei**, nu are nimic de-a face cu o judecată „morală" depreciatoare și burgheză asupra unor evenimente superficiale, cu a căror „condamnare" se îmbată cei rămași în trecut și temperamentele creștine care găsesc în aceasta retribuția propriei valori, în care nici ei nu mai cred cu adevărat. **Brutalitas a ființei** este o *imagine în oglindă* a esenței omului, a lui animalitas din *animal rationale* – deci și o oglindire a rationalitas. Nu este vorba că acea **brutalitas** ar fi consecința și transpunerea unei înțelegeri de sine a *omului* spre domeniul lucrurilor neumane – ci: că omul trebuie definit ca *animal rationale* și că **brutalitas a ființărilor** va fi împinsă într-o zi spre desăvîrșirea ei; toate acestea au același temei unic în *metafizica* ființei.
Von diesem Wesen des jetzt für das Zeitalter der vollendeten Neuzeit gültigen Seienden und Ganzen *wissen* heute nur und in jeweils grundverschiedener	Esența a ceea ce sînt considerate a fi ființarea și întregul, acum în epoca modernității desăvîrșite, este cunoscută astăzi, în feluri fundamental diferite: pe de o

Weise: einmal Jene wesentlichen (d. h. jenem Wesen unbedingt und unverstört zubestimmten und zugehörigen) Menschen, die handelnd-planend das Zeitalter gestalten; und dann jene gleich **Wenigen**, die bereits aus einem ursprünglichen Wissen in die Fragwürdigkeit des Seins selbst vorgesprungen sind. Was sich außerhalb *dieser* Wissenden »tut«, ist unentbehrlich und wird in seiner Massenhaftigkeit immer unentbehrlicher – ohne doch jemals das Sein mitzubestimmen.

All diese ***Niemals-zu-Vielen*** brauchen die Romantik vom »Reich«, vom Volkstum, vom »**Boden**« und von der »Kameradschaft«, von der Beförderung der »Kultur« und dem »Blühen« der »Künste«, und wenn das nur die Artisten und Tanzweiber des Berliner Wintergartens sind. All diese **Nie-zu-Vielen** brauchen die unausgesetzte Gelegenheit zum »**Er-leben**« – denn was sollten sie sonst mit ihrem »Leben« anstellen – wenn sie es nicht erlebten. Dabei gibt es dann noch »**Christen**«, die, | weil sie nichts ahnen, von dem, was wirklich ist, meinen, sie lebten in den »Katakomben«, während sie doch noch vor kurzem, als überall Gelegenheit war zur politischen Machtbeteiligung, sich im »Himmel« wußten. Das Pharisäertum von Karl Barth

parte, de oamenii esențiali (adică cei care aparțin și sînt destinați în mod necondiționat acestei esențe) care configurează epoca prin acțiunile și planificările lor; pe de altă parte, de cei la fel de **puțini**, care pornind dintr-o cunoaștere originară au sărit deja în starea în care ființa se arată demnă de interogat. Ceea ce se „petrece" în afara cercului *acestor* cunoscători este inevitabil și va deveni din ce în ce mai inevitabil în caracterul său de masă – fără a contribui vreodată la determinarea ființei.

Toți aceștia, care ***nu sînt niciodată destui***, au nevoie de romantismul „Reich"-ului, al caracterului național al „**solului**" și al „camaraderiei", de promovarea „culturii" și „înflorirea" „artelor", chiar dacă ar fi vorba numai de artiști și de dansatoare de la grădina de iarnă din Berlin. Toți aceștia [care nu sînt] „**niciodată destul de mulți**" au nevoie fără încetare de ocazii care să prilejuiască „**trăirea**" – căci ce-ar putea ei să facă cu „viața" lor dacă nu ar trăi-o? Există și „**creștinii**" care, nepresimțind nimic din ceea ce se petrece cu adevărat, cred că trăiesc în „catacombe", dar, cu puțin timp în urmă, se știau „în cer", de vreme ce existau peste tot oportunități de participare la puterea politică. Fariseismul lui Karl Barth și a aderenților săi îl depășește pe cel **vechi iudaic**

und Genossen übertrifft noch das **Altjüdische** um jene Ausmaße, die mit der neuzeitlichen Geschichte des Seins notwendig gesetzt sind. Dieser Anhang meint, das möglichst laute Schreien von dem längst toten Gott führe jemals in einen Bereich der Entscheidung über die Gottschaft der Götter. Sie meinen, weil sie sich in ein Vergangenes »dialektisch«-redend – flüchten, aus der Zeit in die »Ewigkeit« gehoben zu sein – während sie nur als die eigentlichen Zerstörer »die Zukunft« (nicht den Fortschritt) des Menschen untergraben. In Wahrheit sind sie dennoch die ganz abseitigen und unwissenden Beförderer **der brutalitas** – sie gehören in ihrer Weise zu den Unentbehrlichen, sofern sie das wesentliche Wissen *mitverhindern* und der **brutalitas des Seins** mit die Bahn freihalten.

Die brutalitas des Seins hat *zur Folge* – nicht etwa zum Grund – daß der Mensch selbst sich als seienden eigens | und durchaus zum *factum brutum* macht und seine Tierheit durch die **Lehre von der Rasse** »begründet«. Daher ist diese Lehre vom »Leben« die pöbelhafteste Form, in der die Fragwürdigkeit des Seyns – ohne diese im geringsten zu ahnen – als Selbstverständlichkeit ausgegeben wird. Die Erhöhung des Menschen durch **die Flucht in die**

cu acea proporție care este în mod necesar instaurată odată cu istoria modernă a ființei. Acest fariseism al lui Karl Barth și al apropiaților săi crede că urletul cît se poate de puternic după Dumnezeul mort deja demult ar conduce spre un teritoriu al deciziei privitoare la zeitatea zeilor. Ei își imaginează că vorbind „dialectic" și evadînd în trecut se ridică dinspre timp spre „eternitate" – cînd de fapt ei sînt distrugători care nu fac decît să submineze „viitorul" (nu progresul) omului. În realitate, ei sînt promotorii îndepărtați și neștuitori ai lui **brutalitas** – ei aparțin în felul lor celor inevitabili, în măsura în care contribuie la *împiedicarea* cunoașterii esențiale și lasă calea deschisă pentru **brutalitas a ființei**.

Brutalitas-ul ființei are drept *consecință* – nu drept temei – faptul că omul face din el însuși ca ființare un *factum brutum* și își „întemeiază" animalitatea sa **prin doctrina rasială**. De aceea, această doctrină despre „viață" este forma cea mai plebee în care interogativitatea ființei este abandonată ca fiind ceva de la sine înțeles. Exaltarea omului **prin fuga în tehnică** – explicația prin **rasă** – „nivelarea" tuturor „fenomenelor"

Technik – das Erklären aus der **Rasse** – die »Ni- vellierung« von allen »Erscheinungen« auf die Grundform des »Ausdruckes« von ... – das alles ist immer »richtig« und für jeden »einleuchtend« – weil es hier nichts zu fragen gibt, da im Voraus die Frage nach dem Wesen der Wahrheit unzugänglich bleibt. Diese »Lehre« unterscheidet sich von den sonstigen »naturwissenschaftlichen Weltanschauungen« nur dadurch, daß sie alles »Geistige« scheinbar bejaht, ja erst zur »Wirkung« bringt und doch zugleich und im Tiefsten *verneint* in einer Verneinung, die dem radikalsten Nihilismus zutreibt – denn alles ist »letzten Endes«, d. h. schon an seinem Beginn, »Ausdruck« der **Rasse**. Im Rahmen dieser Lehre ist alles und jedes, je nach Bedarf, lehrbar und dieses wiederum muß als Folge der **brutalitas** erkannt werden.	astfel încît ele să devină toate o expresie a ... – toate acestea sînt întotdeauna „corecte" şi „lămuritoare" pentru toţi – aici nu este nimic de interogat, deoarece întrebarea privitoare la esenţa adevărului rămîne inaccesibilă. Singurul lucru prin care această „doctrină" se distinge de restul „viziunilor ştiinţifice asupra lumii" este aparenta afirmare a spiritului şi aducerea lui în „efectivitate"; ea totuşi *neagă* în profunzimi spiritualul, într-o negare care împinge spre nihilismul cel mai radical – căci totul este „în cele din urmă", adică încă de la început, „expresie" a **rasei**. În cadrul acestei doctrine, orice poate fi predat, potrivit nevoilor, iar aceasta trebuie văzută, din nou, ca o consecinţă a **brutalitas**.
»Totale Mobilmachung« – aber nie als frei ergriffene und wissend bewältigte Folge der **Machenschaft des Seienden** – sondern nur als unumgängliche Zeiterscheinung neben Wagnerischer I Kulturpolitik und wissenschaftlicher Weltanschauung des 19. Jahrhunderts. Aber dieser »Synkretismus« ist doch nur der Vordergrund der eigenen **Größe** dieses Zeitalters, das sein unausgesprochenes Prinzip hat in der	„Mobilizarea totală" – dar niciodată ca o consecinţă liber sesizată şi conştient stăpînită a **fabricaţiei fiinţării** – ci doar ca semn inevitabil al timpului, pe lîngă politica culturală wagneriană şi viziunile ştiinţifice asupra lumii din secolul XIX. Dar acest „sincretism" este numai faţada **măreţiei** proprii acestei epoci, al cărei principiu nedeclarat stă în completa **lipsă de meditaţie**; acesteia îi corespunde doctrina privitoare

völligen **Besinnungs-losigkeit**; dem entspricht in der Lehre vom Menschen: das **Prinzip der Rasse** als Grundwahrheit. Dieses Prinzip wird jetzt vom Menschen erst gewonnen und für sein Menschentum als Zeit und Grund angesetzt – ein Prinzip – aus dem die Tierheit der Tiere »von selbst« lebt. »Menschheit« und »Persönlichkeit« sind selbst nur Ausdruck und Eigenschaften der Tierheit – das Raubtier ist die Urform des »*Helden*« – denn in ihm sind alle Instinkte unverfälscht durch »Wissen« – und zugleich gebändigt durch seinen jeweils **rassisch** gebundenen Drang. Das Raubtier aber mit den Mitteln der höchsten **Technik** ausgestattet – vollendet die Verwirklichung der **brutalitas des Seins**, so zwar, daß in ihrem Dunst auch alle »Kultur« und die historisch aufrechenbare Geschichte – das Geschichtsbild – gestellt wird – dann gibt es noch einmal für die »Wissenschaften« eine »fröhliche« Zeit sich jagender Entdeckungen und dann? Welche Erschütterung ist wesentlich genug, um eine Besinnung entspringen zu lassen? Oder behält die **brutalitas** das letzte Wort? Hat sie | es vielleicht schon gesprochen, so daß alles nur noch der leere Taumel in das lange Ende ist – in die Untergang*slosigkeit* als die Mißgestalt der »Ewigkeit«?

la om: **principiul rasei** ca adevăr fundamental. Omul obține abia acum acest principiu și îl instituie ca timp și temei al umanității sale – un principiu – din care animalitatea animalelor viețuiește „de la sine".

„Umanitate" și „personalitate" sînt numai expresii și proprietăți ale animalității – animalul prădător este arhetipul *„eroului"* – căci în el niciun instinct nu este denaturat de „cunoaștere" – și sînt în același timp îmblînzite de impulsul care ține de **rasa** sa. Animalul prădător echipat cu mijloacele **tehnice** cele mai sofisticate – desăvîrșește concretizarea **brutalității (brutalitas) ființei** în așa fel încît, în ceața sa, sînt instalate întreaga „cultură" și istoria de care putem da seamă istoriografic – imaginea despre istorie; atunci „științele" au din nou parte de un timp „mulțumitor" al goanei după descoperiri. Și apoi? Ce cutremurare poate fi îndeajuns de esențială pentru a da naștere unei meditații? Sau va avea **brutalitas** ultimul cuvînt? Și-a spus ea oare acest ultim cuvînt, iar tot ce-a mai rămas nu este decît delir fără sens în lungul final – în *absența* unui declin, înțeleasă ca o contrafacere a „eternității"?

Überlegungen XI § 88 [119-123], S. 438-440:	*Reflecții XI* § 88 [119-123]:
Rainer Maria Rilke. – Man fordert von mir immer wieder eine Auslegung der »Duineser Elegien«[1] und die »Stellungnahme« dazu. Man vermutet Verwandtschaft und sogar Gleichheit der Stellung – all dies bleibt im Äußerlichen – die »Elegien« sind mir *unzugänglich* – wenn ich auch ihre dichterische Kraft und Einzigkeit inmitten dieser dichtungslosen Jahrzehnte ahne und verehre. Ein dreifach Wesentliches *trennt* mein Denken vom Dichter – d. h. macht ein Gespräch sehr weitläufig und läßt es heute noch als verfrüht erscheinen:	*Rainer Maria Rilke.* – Mi se cere mereu o interpretare a „Elegiilor duineze" și o „luare de poziție" în privința lor. Se presupune o afinitate și chiar o identitate a pozițiilor noastre – totul rămîne exterior – „Elegiile" îmi sînt *inaccesibile* – chiar dacă presimt și stimez forța lor poetică în mijlocul acestor decenii golite de poezie. Sînt trei *elemente* esențiale care despart gîndirea mea de acest poet – adică fac ca un posibil dialog să fie sinuos și să pară astăzi prematur:
Das Erste ist die *Geschichts*losigkeit seiner Dichtung – will sagen: die Leib- und Tierversunkenheit des Menschen, der unrein aus diesem Bezirk Ausgewichener bleibt. Das andere ist die Vermenschung des *Tieres* – was dem ersten nicht widerspricht –. Das Dritte ist das Fehlen wesentlicher *Entscheidungen*, wenngleich der christliche Gott überwunden ist. Rilke steht, obwohl wesentlicher und dichterischer in seinem Eigentlichen, so wenig wie Stefan George in der Bahn der von Hölderlin gegründeten, aber noch nirgends übernommenen Berufung »der Dichter«. Rilke hat nicht – und noch weniger George – dichterisch-	Primul este an-*istoricitatea* poeziei sale – vreau să spun: faptul că omul este absorbit în corpul său și în animalitatea sa, rămînînd impur după ce a scăpat din această sferă. Al doilea, care nu îl contrazice pe primul, este umanizarea animalului. Al treilea este lipsa *deciziilor* esențiale, chiar dacă Dumnezeul creștin este depășit. Deși este mai esențial și mai poetic în ceea ce îi este propriu, Rilke se situează la fel de puțin ca Stefan George pe calea chemării „poetului", întemeiată de Hölderlin, dar neasumată nicăieri. Rilke, și cu atît mai puțin George, nu au reușit să pătrundă prin gîndire și poetizare esența omului occidental

denkend den abendländischen Menschen und dessen »Welt« bewältigt – er trägt *für sich* – »heroischer« als viele der heute lauten »Helden«, die Heroismus mit der bloßen Brutalität eines Straßenkampfes verwechseln – ein ungeklärtes – in das Vorgeschichtliche – Kindhafte Zurückwollendes »Schicksal«. Trotzdem wird sein »Werk« bleiben, wenn auch Manches Artistische, das bei George noch ganz anders wuchert, abfallen muß. Wenn nur die zudringlichen »Interpretationen« der Heutigen anderen Beschäftigungen sich zuwenden wollten.

[...]

Doch vorläufig wird noch jedes **Schweigen** auch nur historisch genommen als bloße Zurückhaltung und als Ausweichen, als Nichtdazugehören – man mißt es weiterhin am öffentlichen Betrieb der Öffentlichkeit und vermag noch nicht zu wissen, daß **Schweigen** schon zur Rettung und Zuweisung des gesuchten, Einfaches nennenden, Wortes in die Gründung des Seyns geworden. Wie Vieles aber muß und wie völlig erst der **Zerstörung** anheimfallen, bevor an die Stelle der Lebensnot und der Wünschbarkeiten die Not des *Seyns* rückt, um so die frühere Stelle, die »Welt« des Menschen, zu verwandeln in die Stätte eines Kampfes, der vielleicht Kriege und Friedenszeiten

și a „lumii" lui. El poartă *în sine* (într-un mod mult mai *„eroic"* decît mulți dintre eroii zgomotoși de astăzi care confundă eroismul cu brutalitatea unei lupte de stradă) un „destin" neelucidat, dornic să revină în preistoric, în epoca infantilității. Cu toate acestea „opera" sa va rămîne, chiar dacă va trebui să dăm la o parte unele „artisticării", care la George proliferează în alte moduri. Ce bine ar fi dacă interpretările agresive ale contemporanilor s-ar îndrepta spre alte îndeletniciri.

[...]

Și totuși, pentru moment orice **tăcere** este luată numai istoriografic ca simplă reținere și eschivare, ca separare – continuăm să o măsurăm după întreprinderea publică a spațiului public și nu putem ști că **tăcerea** a devenit deja salvarea cuvîntului căutat, cel care numește simplu, și distribuirea sa în fundamentarea ființei. Cît de multe lucruri – și mai ales cît de deplin – trebuie să cadă pradă **distrugerii**, înainte ca urgența specifică ființei să ia locul urgenței specifice vieții și a dorințelor pentru ca acest loc, „lumea" omului, să se metamorfozeze în locul unei lupte, care poate că nu exclude războaie și timpuri de pace, dar nu este determinată niciodată pornind de la ceea ce este

nicht ausschließt, aber niemals aus dem nur »Kriegerischen« sich bestimmt, das ja jetzt erst sich in seiner neuzeitlichen Gestalt als *Folge*, nicht als Beherrschung der **Machenschaft** des Seienden, herausstellt. Durch den ausschließlichen Vorrang des **machenschaftlichen – kriegerisch-technisch-|-historischen** »Kampfes« entfernt sich das Zeitalter notwendig in einer *Wesen*sweite am weitesten vom Wesen des Kampfes als der vieltorigen Pforte des Seyns zur Erstreitung der Lichtung, in der sich das **Fremdeste** sein Wesen entgegnet – versagend verschenkt und aus der höchsten Milde bindet. Deshalb aber ist auch das fernste Wort **des Dichters** ein Wink in das Ungegründete – Erst-zu-Nennende – deshalb ist er Geschichte, will sagen, Zu-kunft und Ankunft einer Not, die das Seyn selbst in das unseiend gewordene »Seiende« reißt. Deshalb bedürfen wir der befremdlichen Vorboten und sollten sie nicht in die Plattheit des Zeitgemäßen hinüberrechnen und dann in Brauchbares und Unbrauchbares zerteilen und so der unausweichlichen **Verwüstung** anheimgeben.

„belicos". Aceasta se arată în forma sa modernă ca o *consecință* a **fabricației ființării**, nu ca o stăpînire a ei. Prin preeminența exclusivă a „luptei" care ține de **fabricație** – a luptei **războinic-tehnică-istoriografică** – epoca se distanțează de *esență*, îndepărtîndu-se tot mai mult de esența luptei ca poartă ce se deschide spre mai multe drumuri, spre obținerea prin conflict a deschiderii-luminatoare, în care ceea ce este **străin** își întîmpină esența – dăruindu-se prin refuz și legîndu-se din cea mai înaltă blîndețe. De aceea pînă și cel mai îndepărtat cuvînt al **poetului** este semn către ceea ce este nefundamentat – ceea ce trebuie încă numit – de aceea este el istorie, adică: viitorul și sosirea unei urgențe care străpunge „ființarea" sleită de ființă pînă la ființă. Iată de ce avem nevoie de semne prevestitoare stranii și nu ar trebui să le încorporăm, prin calcul, în banalitatea cotidiană pentru ca apoi să le împărțim în utile și inutile, lăsîndu-ne astfel pradă **distrugerii** inevitabile.

[1] Rainer Maria Rilke, *Duineser Elegien*, Insel-Verlag, Leipzig, 1923 [GA ed.].

În ciuda structurii interne compozite cauzate de întrepătrunderea anumitor concepte, ale căror consecințe și implicații trebuie tratate mai îndeaproape, prezenta secțiune stă în legătură cu punctul de intersecție dintre tema dominației „omului modern" și cea a singurătății „omului viitorului", Heidegger relevînd incompatibilitatea lor. Cititorul va putea să vadă cum Heidegger ia cunoștință de această puternică opoziție și privește înainte, în ciuda timpului său care se îndreaptă spre final.

Nu brutalitatea fabricației ar trebui să aibă ultimul cuvînt, ci noul început, care ar trebui să pregătească „omul viitorului". De contrastul dintre cele două figuri depinde declinul Occidentului și proiectul heideggerian al unui „nou început". Pentru a preveni posibile neînțelegeri este necesar să începem prin a delimita figura „omului modern". Problema de fond rămîne mereu cunoașterea esențială, de așa manieră încît nicio categorie care aparține acesteia nu poate fi despărțită de acest context. Orice altă conjectură ar fi înșelătoare, de aceea este necesară o lectură treptată a textului, pentru a putea vedea clar – fără niciun fel de comentariu, fiind suficient să urmăm itinerariul gîndirii heideggeriene de-a lungul reflecțiilor sale – în ce măsură critica pe care o adresează timpului său dominat de tehnică, prin urmare și modului instrumental de gîndire, însoțește luarea sa de poziție lipsită de compromisuri în raport cu „doctrina privitoare la rasă" și cu „lupta fabricant-belicoasă-tehnico-istoriografică". Conceptul de „luptă" pe care îl folosește Heidegger este foarte îndepărtat de orice compromis cu supremația mașinăriei de război din vremea sa. Mereu revine cu insistență urgența unei interogații esențiale în interiorul unei „solitudini" a „necesității ființei" (*Notwendigkeit des Seins*). Nu este dificil să regăsim în aceste reflecții declinul epocii sale și nu în ultimul rînd o anumită dispoziție care *este în joc într-o solitudine deschisă „ascultării" păstrătoare de „tăcere"*.

Pentru început, să trecem în revistă transformările pe care le suferă conceptul de „om modern", pentru a ne apropia de o

înțelegere a esenței sale: „omul ca subiect" (*Reflecții VII*, § 56); „esența dominatoare a omului" (§ 71); „dominație a subiectului (omul ca animal istoric)" (*Reflecții X*, § 46); „omul modern", trei ocurențe găsindu-se în primul și lungul segment al *Reflecțiilor XI*; „omul acestei epoci" (§ 29). De vreme ce contextul acestei secțiuni este marcat de tranziția care îl așteaptă pe omul modern, putem deja să întrevedem critica lui Heidegger la adresa acestei subiectivități, care vrea să-i atribuie omului un primat absolut, pierzînd din vedere orice necesitate de a reveni la ființă.

Individualizarea omului modern este consecința naturală a umanizării omului, așa cum se poate observa din termenii-cheie folosiți de Heidegger: tema care revine mereu este cea a „trăirii" (*Reflecții VII*, § 56); setea imperioasă de „trăire" și, înainte de toate, de ceea ce numim „viață" (§ 71); dorul puternic de „real" (*Wirklichen*) și de „realitatea realului", iluzia de a fi bine „înrădăcinat în sol" (*Bodenständigen*) și de a participa la această înrădăcinare (*Bodenständigkeit*) (§ 75); discursul despre „viață" și „trăire" (*Reflecții XI*, § 1); preferința pentru „ceea ce e apropiat de viață" (§ 29); disiparea „tuturor atitudinilor esențiale și dispozițiilor umane de pînă acum" în „impulsul indistinct al trăirii" și „banalizarea [...] de neoprit" (§ 40); nevoia permanentă de ocazii care prilejuiesc „trăirea" (§ 42). Recursul la un asemenea vocabular lămurește esența omului modern și nu în ultimul rînd poziția sa într-o lume în sînul căreia esența sa indică imposibilitatea de a privi evenimentele altfel decît situîndu-le în cadrul unui simplu parcurs istoriografic, în care viața se consumă și „este trăită". În ciuda tuturor acestor trimiteri nu ne este dat încă să înțelegem – presupunînd că asta este posibil – la „cine" se referă Heidegger de fapt atunci cînd critică „omul modern".

Un ajutor în acest sens găsim în § 44 al *Reflecțiilor X*: „[Atît timp cît esența omului va rămîne dinainte determinată de către animalitate, nu va putea fi pusă decît întrebarea *ce* este omul]. Niciodată nu va fi posibilă întrebarea: «*cine* este omul»?". Această întrebare se dovedește imposibil de pus, atîta vreme cît originea

ei nu este ancorată în adevărul ființei. Întrebarea privitoare la omul ca atare, pusă de dragul omului, este imposibilă, de aceea să găsești în critica heideggeriană a omului modern o joncțiune sau o posibilă apropiere de comunitatea națională este o manipulare. § 44 se dovedește a fi decisiv în acest sens: numai întrebarea care se aventurează cutezător în adevărul ființei,

> „Abia această întrebare poate depăși determinarea modernă *antropologică* a omului și, odată cu ea, antropologia creștin-elenistică, iudaică și socratic-platonică".

Heidegger se concentrează asupra omului modern și asupra consecințelor acțiunilor sale, iar scenariul trebuie să trimită către cel care trebuie să preia misiunea de a face loc cunoașterii esențiale. În aceasta constă misiunea „omului viitorului". Acesta este singurul punct de plecare în vederea fundamentării unui nou „început". În afară de asta, cîteva digresiuni ale lui Heidegger confirmă foarte clar faptul că critica sa asupra „omului modern" nu are nimic în comun cu unitatea poporului.

§ 4 din *Reflecții VIII* furnizează o dovadă clară în acest sens. Elementele care participă la situația „an-istorică" (*Geschichtslosen*) tipică epocii sînt „distrugerea" (*Zerstörung*) și „lipsa de sol" (*das Bodenlose*), al căror amestec face parte „din aceeași ne-esență" (*Unwesen*). Conceptul de „ne-esență" poate fi hotărîtor în încercarea de a identifica progresiv „ținta" lui Heidegger: „[Faptul că aici] ființitatea ființării ca fabricație aduce cu sine în unitatea necondiționată a esenței și a ne-esenței ceea ce este prefigurat în istoria occidentală a ființei". (*Reflecții XI*, § 29); „Vina o poartă în parte pretenția vidă a «intelectualilor» a căror esență (sau ne-esență) [...]" (§ 53). Dincolo de volumul 95, întîlnim din nou acest cuvînt și în volumul 97: „Secretul ne-esenței – «a ști» și «a cunoaște» care ne sînt oferite de către științe și de «practica vieții» [...]" (*Adnotări I*, [28]); „Germanii, care au fost derutați de o soartă nefastă, căzînd pradă neesenței lor [...]" (idem., [97]);

„ne-esența lipsită de responsabilitate cu care Hitler zburdă prin Europa" (*Adnotări III*, [46]). Este suficient să urmărim acest parcurs pentru a înțelege modul în care Heidegger determină esența lui Hitler pornind de la „ne-esența" lui. Hitler servește drept exemplu intuitiv al „ne-esenței".

Înainte de a aborda chestiunea „iudaismului" (*Judentum*), așa cum apare în § 4 al *Reflecțiilor VIII*, trebuie să prezentăm mai clar poziția lui Heidegger în ce privește „solul" (*Boden*), „sîngele" (*Blut*), „rasa" (*Rasse*) și „doctrina despre rasă". În § 59 al *Reflecțiilor X*, pe care l-am analizat deja în secțiunea 3.1., am dat peste un pasaj în care Heidegger explică limpede în ce măsură el rămîne străin față de politica zadarnică a epocii:

> „Tot ce ține de «sînge», de «rasă», orice discuție despre «etnicitate» este zadarnică și oarbă, dacă ea nu se află deja cuprinsă și nu face parte dintr-un avînt cutezător al ființei [...]".

Dificultatea de a reconstrui contextul mai larg în care sînt împrăștiate reflecțiile lui Heidegger trebuie înțeleasă pornind de la acest fundament; altminteri riscăm să decontextualizăm termenul de „iudaism" (*Judentum*) precum și termenii înrudiți, dînd astfel frîu liber unei instrumentalizări, pe care o vom respinge mai tîrziu ca fiind nejustificată. Numeroase pasaje ale reflecțiilor schițate de Heidegger sînt greu de conciliat cu interpretările celor care pretind că au descoperit o „contaminare" antisemită în *Caietele Negre*.

Să ne întoarcem la § 1 al *Reflecțiilor VIII*, al cărui context e caracterizat de „omul modern" care se lasă în voia calculabilității ființării și ajunge, în cele din urmă, să fie complet dominat de ea: „omul se pune pe sine în animalitatea lui (rasă – sînge) ca scop al lui însuși [...] Se predică «sînge» și «pămînt»". Istoria este planificată prin adumbrirea ființei de către ființare, prin căutare permanentă a unui „real" (*Wirklichen*) efemer, căruia îi scapă „ceea ce nu este real" (*Unwirklichen*). Aici apare altă dihotomie care ne

poate ajuta să înțelegem cum se leagă „pământul" (*Boden*), „sîngele" (*Blut*), „rasa" (*Rasse*) de categoria „realului" – care nu are nimic a face cu „irealul", la care vrea Heidegger să se întoarcă. Această dihotomie dintre „realul" (*Wirklichen*) superficial și „irealul" (*Unwirklichen*), care apare și în § 75 al *Reflecțiilor VII*, trebuie înțeleasă pornind de la § 262 din *Contribuții*:

> „[...] ființarea, în forma obiectualității și a simplei-prezențe, a devenit din ce în ce mai puternică. Ființa (*Seyn*) a fost redusă la conceptul general cel mai abstract și mai palid; deasupra a tot ce are caracterul «generalității» planează suspiciunea neputinței și a irealității (*Unwirklichen*), a faptului de a fi doar «omenesc» și deci «străin de ceea ce e esențial». Sîntem în punctul în care putem să ne descurcăm fără ființă (*Seyn*)"[55].

Abia în urma izolării „realului" închis în rigiditatea unei simple prezențe se nasc „opiniile care sînt înclinate să vadă realitatea autentică în agitația din jurul sîngelui și pămîntului, precum și în ceea ce e realizat și trăit prin acestea" (*Reflecții XI*, § 29). Modernitatea e destinată să supraviețuiască doar la suprafață: ajutorul oferit de științe, care iau în stăpînire realul, produce în sînul modernității procesul „dezrădăcinării" (*Entwurzelung*) ființei (*Seyn*), în urma căruia gîndirea calculatoare capătă întîietate în fața celei speculative:

> „Ființitatea se potențează aici pentru a se ridica la cea mai înaltă putere. [...] Dar, o epocă pentru care adevărul nu mai poate fi o urgență din cauza preeminenței realului și a eficientului, pentru care lipsa de adevăr nu este nicio pierdere, ci chiar un cîștig [...]" (§ 29).

Deși fabricațiunea neîncetată pe care omul o instituie, și căreia îi este subordonat, face ca un asemenea cadru să fie greu de administrat, Heidegger vrea să persevereze „în chestionabilitatea a ceea ce e încă în afara întrebării: a ființei (*Seyn*) și a

[55] M. Heidegger, *Beiträge zur Philosophie (Vom Ereignis)*, op. cit., § 262, p. 449.

întemeierii adevărului ei" (§ 29). Cui ar trebui să îi fie încredințată această sarcină, precum și cea a reconstrucției, este o întrebare la care vom ajunge în curînd; astfel vom degaja cîteva trăsături ale pregătirii acestui nou început.

În § 42 al *Reflecțiilor XI* termenul *brutalitas* se referă la „necondiționarea fabricației ființei", prin care ființa e planificată cu ajutorul anumitor categorii ale metafizicii tradiționale; aceste categorii se raportează la un trecut care nu poate regăsi drumul către ființă. Nici aceste categorii, nici formulările dogmatice nu sînt capabile să ne ajute în încercarea de a regăsi drumul către ființă, deoarece ambele sînt cît se poate de îndepărtate de „cunoașterea esențială"; îndepărtarea lor de ființă și deci lipsa lor de eficacitate țin de faptul că în ele totul e deja decis, planificat și divizat, pe cînd cunoașterea esențială *caută* interogînd, ceea ce modurile obișnuite de a gîndi nu pot prefigura. Drumul gîndirii lui Heidegger nu se bazează pe postulate, ci pe o căutare în sînul căreia trăiește o interogare neîncetată.

Este de ajuns să parcurgem § 42 pentru a găsi categorii care sînt cît se poate de îndepărtate de acest salt înainte „dintr-o cunoaștere esențială în chestionabilitatea ființei înseși": în fundal stau „cei care nu sînt niciodată destul de mulți" (*Niemals-zu-Vielen*), adică romanticii *Reich*-ului, ai „caracterului național, ai *solului* (*Boden*) și ai «camaraderiei»". În acest context, înțelegem termenul de „caracter național" ca referindu-se la „caracterul poporului" – și trebuie să luăm în considerare acest lucru, fiindcă traducerea conceptului de iudaism (*Judentum*) în limbi străine nu este ușoară. Printre cei „niciodată destul de mulți" Heidegger îi numără și pe „creștini" – referindu-se la creștinii care nu au scăpat ocazia de a participa la puterea politică – și „iudaismul antic". Ce vrea să spună Heidegger atunci cînd numește creștinii și vechiul iudaism „promotori neștiutori ai *brutalitas*-ului", care „au contribuit la ocultarea cunoașterii esențiale"? Această întrebare trebuie citită din perspectiva § 84 al *Reflecțiilor IX*:

„Caracterul plurivoc și semnificația arbitrară a unor astfel de termeni (credință, cunoaștere, știință, cultură ș.a.m.d) nu mai este o simplă șovăire în sînul unui spațiu întemeiat al semnificației [...] ci și semnul unei dezrădăcinări adevărului ființei – presupunînd că o înrădăcinare în ființa [Seyn] însăși a existat".

Această poziție e foarte clară. Pe de o parte, ea pune o graniță între cunoașterea esențială și ceea ce rezultă dintr-o credință, de vreme ce orice credință și orice dogmatică rezultată din ea presupun o atitudine determinată; pe de altă parte, nu trebuie să trecem sub tăcere faptul că Heidegger rămîne străin față de „doctrina rasială" și că promotorii ei rămîn la fel de îndepărtați de cunoașterea esențială. Heidegger scrie în § 42 al *Reflecțiilor XI*, după ce s-a referit explicit la „creștini" și la „iudaismul antic":

„*Brutalitas*-ul ființei are drept *consecință* – nu drept temei – faptul că omul face din el însuși ca ființare un *factum brutum* și își «întemeiază» animalitatea sa prin doctrina rasială. De aceea, această doctrină despre «viață» este forma cea mai plebee în care interogativitatea ființei este abandonată ca fiind ceva de la sine înțeles. Exaltarea omului prin fuga în tehnică – explicația prin rasă – [...] aici nu este nimic de interogat, deoarece întrebarea privitoare la esența adevărului rămîne inaccesibilă".

Acest pasaj e suficient pentru a înțelege în ce măsură Heidegger e străin de cultura dominantă, dependentă de principiul rasial, precum și de politica care aparține acestei culturi, care face din atașamentul de pămînt unica posibilitate de supraviețuire. Pe lîngă acestea, Heidegger adaugă la cele spuse în același § 42:

„fațada măreției proprii acestei epoci, care își are principiul implicit în completa lipsă de meditație; acesteia îi corespunde în doctrina despre om principiul rasei ca adevăr fundamental".

Doctrina rasială nu îl poate lăsa pe Heidegger indiferent, mai ales pentru că declinul unei politici brutale, care își atinge

apoteoza prin mijloacele tehnicii, nu poate fi oprit decît prin *lupta* născută din „meditație". De aceea și numai de aceea apare această întrebare: „Ce zdruncinare este îndeajuns de esențială pentru a suscita o meditație? Sau *brutalitas* va avea ultimul cuvînt?"

Este timpul să analizăm cuvîntul *iudaism* (*Judentum*) și implicațiile sale, pentru a încheia acest capitol cu încercarea de a ne apropia – pe cît este posibil – de modul în care Heidegger înțelegea să reacționeze, prin „singurătatea omului ce stă să vină", la declinul epocii sale.

Pentru început, trebuie clarificat un element pe care se cuvine să nu-l trecem cu vederea. Termenul de iudaism apare în § 4 al *Reflecțiilor VIII*, el fiind din punct de vedere gramatical un neutru colectiv terminat în -um (-itate), la fel ca *Russentum* (*Rusitate*), *Chinesentum* (*Chinezitate*), *Slawentum* (*Slavitate*) și *Amerikanertum* (*Americanitate*), termeni care se regăsesc de asemenea în volumul 95. Așa cum a fost deja subliniat de mai multe ori în analiza volumului 94, Heidegger nu folosește categorii ontice în sensul obișnuit; în cazul acesta neutrul colectiv indică un „caracter", o „atitudine", un ethos sau o „atitudine" internă, luate ca substrat la care pot fi reduse determinările individuale, care nu trebuie confundate cu trăsături ideologice sau confesionale, și mai ales cu simpla apartenență etnică. La Heidegger, neutrul colectiv trimite către ceva care stă deasupra tuturor stratificărilor pe care acești termeni le-au căpătat în urma unei *lecturi istoriografice*. A te îndrepta spre o interpretare „superficială" duce la neînțelegeri de care nu scapă nici traducătoarea italiană a volumului 95 atunci cînd scrie:

> „Neutrul colectiv prin intermediul căruia Heidegger se raportează la formele care evoluează pe scena lumii în anii sumbri dinaintea războiului mondial și în timpul acestuia trimite către ideea unei comunități etnice sau naționale determinate – *rusitate, slavitate, chinezitate, americanitate* ... și așa mai departe; acestea au fost traduse aici prin «caracter rus», «caracter slav», «caracter chinez», «caracter american». Am făcut o singură excepție în ce privește *Judentum*, termen care nu a fost cu siguranță inventat de

Heidegger. Acest cuvînt își face apariția scabroasă (*scabrosa comparsa*) în volumul al doilea [al *Caietelor Negre*] și va fi redat mereu prin *ebraismo*"[56].

Excepția făcută în ce privește termenul de *Judentum*, justificată de faptul că acesta „nu a fost cu siguranță inventat de Heidegger", arată în mod clar că traducătoarea nu a captat sensul reflecțiilor heideggeriene, care nu se referă numai la comunitatea etnică. O asemenea presupunere intră în contradicție cu categoriile heideggeriene. Aceste categorii ontologice transformă și smulg întotdeauna onticul dintr-o viziune asupra lumii care vrea să reducă ființarea la o simplă-prezență, la o comunitate etnică sau națională. Această interpretare anticipatoare este confirmată și de faptul că excepția făcută în cazul termenului *Judentum*, smuls dintr-un context mult mai larg și mai articulat, cere un fundament interpretativ prealabil exprimat de traducătoarea în cauză astfel: „Am făcut o singură excepție în ce privește *Judentum* [...], care își face **apariția scabroasă** (*scabrosa comparsa*) în volumul al doilea"[57]. Dacă se adaugă lîngă *Judentum* expresia „apariție scabroasă" și dacă acest termen e izolat de celelalte categorii care îl însoțesc, cu scopul de a nu-l traduce prin „caracter iudaic", ci prin *ebraismo*, atunci putem vedea că traducerea italiană nu e lipsită de interpretări prealabile, care țin de instrumentalizarea *Caietelor Negre*. Astfel, devine cît se poate de clar că această *luare de poziție* depășește cu mult intențiile lui Heidegger.

În această carte, neutrul colectiv din *rusitate, slavitate, chinezitate, americanitate* se situează dincolo de uzul sau abuzul obișnuit al semnificațiilor literale; astfel, trebuie să revenim la intențiile lui Heidegger, ținînd cont de faptul că pentru el cuvintele care sfîrșesc în *-tum* indică într-o manieră nediferențiată atît „caracterul" rus, slav, american cît și cel iudaic.

---

[56] A. Iadicicco, *Avvertenza della traduttrice* [*Prefața traducătoarei*], în M. Heidegger, *Quaderni neri 1938-1939 (Riflessioni VII-XI)*, Bompiani, Milano, 2016, p. XI.

[57] Idem (sublinierea autorului).

În acest sens, este relevant să ne întoarcem din nou la § 19 al *Contribuțiilor*, pentru a evita o falsificare a textelor. Atunci cînd Heidegger pune întrebarea „Cine sîntem noi?", acest *noi* nu poate fi raportat numai la un singur popor: „noi nu sîntem singuri, ci ca popor între alte popoare"[58]. Astfel, o asemenea întrebare trimite dincolo de *noi* spre o întrebare mult mai adîncă, care zguduie însăși întrebarea de la care s-a plecat: „Voința de a fi sine (*Selbst-sein*) face ca întrebarea să devină superfluă"[59]. Mai departe: „această meditație îndreptată către sine lasă orice «subiectivism» deoparte, chiar și cel care se ascunde în mod periculos în cultul «personalității»"[60]. Linia în care merge Heidegger este destul de clară, ea neputînd fi ferecată în plasa fină a unui subiectivism și, cu atît mai puțin, într-o tratare sistematică a ideii de popor, oricare ar fi ea, care ar presupune izolarea de pluralitatea unui *noi*, care nu poate fi înțeles fără recusul la un fapt de a „fi sine". Această abordare rămîne însă nesatisfăcătoare, atîta vreme cît întrebarea fundamentală (*Grundfrage*) nu e luată în vedere:

> „Această întrebare: «cine sîntem noi», trebuie să rămînă încadrată pur și simplu în interogarea întrebării fundamentale: cum ființează în mod esențial (*west*) ființa?"[61].

Întoarcerea la § 19 al *Contribuțiilor* este decisivă și datorită faptului că neutrul colectiv, *iudaism* (*Judentum*), apare, la fel ca *rusitate* (*Russentum*), doar o singură dată în această operă, în vreme ce creștinismul (*Christentum*) apare de două ori, în § 19 și § 72:

> „Forma definitivă a marxismului, care de fapt nu are nimic a face cu caracterul iudaic (*Judentum*) sau cu cel rusesc (*Russentum*); [...] însă în măsura în care dominația rațiunii ca uniformizare a tot și toate este o consecință a creștinismului (*Christentum*), iar

[58] M. Heidegger, *Beiträge zur Philosophie (Vom Ereignis)*, op. cit., § 19, p. 48.
[59] Idem., p. 49.
[60] Idem., p. 52.
[61] Idem., p. 54.

acesta are o origine iudaică [...], bolșevismul este într-adevăr iudaic, dar atunci și creștinismul este în esență bolșevic!"[62].

Făcînd abstracție de faptul că *Russentum* e tradus în italiană prin „Rusia", semnificativă aici este legătură strînsă dintre creștinism și iudaism, sau mai bine spus, derivarea creștinismului (*Christentum*) din iudaism (*Judentum*). Creionarea „caracterului" atribuit *creștinismului* și *iudaismului*, precum și apropierea amîndurora de bolșevism reprezintă un anumit *joc al apropierilor*, bazat pe anumite clișee răspîndite atunci, care nu vor fi reluate în următoarele opere ale lui Heidegger (cel puțin în textele de care dispunem). Critica întreprinsă în § 19 al *Contribuțiilor* se raportează la „dominația rațiunii" și la imposibilitatea de a pune întrebarea „cine sîntem noi?", atîta vreme cît legitimarea Occidentului prin istoria sa nu e inițiată:

„Dar această întrebare [«Cine sîntem noi?»], așa cum se înțelege pe ea însăși, nu poate pretinde să se substituie procesului necesar în acest moment sau să-l determine"[63].

Poziția celor care caută să descopere în aceste reflecții o contaminare antisemită a gîndirii heideggeriene a istoriei ființei (*Sein*) poate fi cu greu justificată prin recurs la § 42 al *Reflecțiilor XI*, unde Heidegger se distanțează de „doctrina rasială", sau la neutrul colectiv *Judentum*. Încercarea de a demonstra adevărul unei asemenea teorii se lovește de mari dificultăți, de vreme ce această secțiune conține toate pasajele la care se recurge pentru a dovedi teza aparent irefutabilă a unui antisemitism prezent în *Caietele Negre*; ceea ce constatăm e că aceste pasaje au o dimensiune mult mai profundă, care le scapă celor care se situează în afara „cunoașterii esențiale", așa cum a fost schițată de Heidegger. De asemenea, teza unei eventuale „complicități" a gîndirii heideggeriene

[62] Ibidem.
[63] Ibidem.

cu mișcarea național-socialistă trebuie înlăturată pe baza reflecțiilor pe care Heidegger însuși le-a notat în *Reflecțiile* din perioada 1938/1939. Problema fundamentală a acestor caiete constă în stratificarea complexă a multor concepte fundamentale ale filozofiei heideggeriene, precum și în necesitatea constantă de a integra reflecțiile în contextele de care aparțin. Ca de exemplu în § 5 al *Reflecțiilor VIII*:

> „Una din cele mai ascunse forme ale *gigantescului*, poate chiar cea mai veche, este abilitatea tenace a calculului, a speculației și a amalgamării în care se întemeiază lipsa de lume (*Weltlosigkeit*) a iudaismului (*des Judentums*)".

Acesta este singurul loc în care expresia „lipsa de lume" (*Weltlosigkeit*) se regăsește în *Caiete*. „Lipsa de lume" nu este, pentru Heidegger, limitată la „iudaism" (*Judentum*), ci aparține modernității în genere, ea aparținînd în mod esențial omului modern, pentru care înțelegerea lumii e filtrată prin gîndirea calculatoare a modernității. De fapt, expresia *lipsă de lume* (*Weltlosigkeit*) apare și în cursurile freiburgheze din semestrul de iarnă 1929/1930, în cadrul unei cercetări mai largi privitoare la următoarea triadă: piatra este „lipsită de lume", animalul este „sărac de lume", omul este „făuritor de lume"[64]. „Lumea" este pentru Heidegger un ansamblu de semnificații față de care piatra rămîne, în ființa sa, închisă, spre deosebire de animal, care posedă o deschidere limitată; chiar dacă este receptiv la lume, trăiește într-o stare de captivare și rămîne străin înțelegerii ființei și a lumii. Pentru animal, „mediul" de care aparține este singura deschidere spre lume, el rămînînd astfel „sărac de lume". Omul modern – iar de acesta ține și iudaismul – trăiește într-o absență a semnificativității lumii, deoarece propria lui existență e supusă unei gîndiri calculatoare care îl aduce într-o stare

[64] Cf. Id., *Die Grundbegriffe der Metaphysik. Welt – Endlichkeit – Einsamkeit*, în *Gesamtausgabe*, Bd. 29/30, hrsg. v. F.-W. von Herrmann, Vittorio Klostermann, Frankfurt am Main, 1983, pp. 261 și urm.

funciară de neputință. Semnificativitatea lumii își are rădăcina în fundamentul gîndirii istoriei ființei, care nu poate fi *niciodată* atins printr-o gîndire calculatoare. Această echivalare nu este proprie numai iudaismului, ci și omului modern și epocii sale. Apoi, în § 15 al *Reflecțiilor X*, Heidegger revine asupra conceptelor expuse, care se raportează la cursul din 1929/30. De aici trebuie înțeles cum „absența lumii" poate fi depășită prin „eveniment" (*Ereignis*); chiar dacă tematica acestui paragraf e înrudită cu cea din § 5 al *Reflecțiilor VIII*, iudaismul (*Judentum*) nu va fi deloc menționat. Ulterior va fi extinsă discuția din *Reflecții XI* referitoare la opoziția dintre „omul modern" și gîndirea sa calculatoare. Punctele importante ale polemicii din critica modernității nu vor fi niciodată tratate ca elemente care ar trebui combătute, de vreme ce ele însele sînt cauzele propriului declin, așa cum reiese clar din § 71 al *Reflecțiilor VII*:

> „[...] o formă a pustiirii (*Verwüstung*) [...] care nu poate fi nemijlocit oprită pentru că ea e instituită și pretinsă de umanitatea dominantă, în vederea propriei siguranțe".

Pentru Heidegger noul început e marcat de „omul viitorului" care pornește din adevărul ființei; „pseudo-adevărului care ține de ceea ce e numit «viață»" (§ 71) și „pseudo-filozofiei" generată de gîndirea calculatoare (*Reflecții XI*, § 29) i se opune lupta dusă de „omul viitorului". Un indiciu din *Contribuții* ne ajută să înțelegem în ce constă esența „omului viitorului" și care-i sînt principalele trăsături:

> „Ei se găsesc în cunoașterea suverană și adevărată. [...] Această cunoaștere este inutilă și nu are nicio «valoare»; ea nu este și nu poate fi admisă drept condiție a forfotei aflată în curs"[65].

Alte trăsături ale „omului viitorului" vor contura opoziția acestuia față de acțiunea tipică a gîndirii instrumentale

[65] Id., *Beiträge zur Philosophie (Vom Ereignis)*, op. cit., § 250, p. 396.

care caracterizează epoca modernă. Ei vor fi caracterizați de Heidegger în §§ 248-252 (*Contribuții*) astfel: ei sînt „străinii", „cei mai tăcuți martori ai celei mai liniștite liniști", „cei cu răgaz și înclinați spre ascultare", „cei insistenți, care sînt mereu disponibili interogației", „cei care nu cunosc «optimismul gălăgios»", „căutătorii", „cei puțini" (*Wenige*), „cei prin esență inaparenți, care nu aparțin de niciun spațiu public", iar între aceștia cel mai apropiat e „Hölderlin"[66].

De vreme ce „oamenii viitorului" au misiunea întoarcerii la început, putem găsi în acest capitol și observații referitoare la autorul însuși al acestor *Reflecții* – într-un fel de autoportret. Astfel, de exemplu în § 14 din *Reflecții X*:

> „*Gînditor* – e acela care lansează o întrebare punînd în joc adevărul ființei (*Seyn*) fără a se putea sprijini pe reverberația gîndului lor *în* mijlocul curiozității continue a celor care nu-și pun niciodată întrebări [...]".

Interogarea care se încumetă spre adevărul ființei (*Seyn*) s-a dispensat mereu de posibilitatea de a avea un ecou și nu trebuie confundată cu funcționalitatea unui mod de a acționa nediferențiat, care pornește de la „trăire". În sporovăiala (*Gerede*) privitoare la „ceea ce e real" o astfel de încumetare e de negîndit. Abia în „solitudine" (*Einsamkeit*) poate fi auzită vocea ființei. Solitudinea însă „nu poate fi nici „creată", nici „voită" – ea e ceea ce e mai rar și ține de o necesitate a ființei" (*Reflecții XI*, § 40).

> „Epoca absenței totale a interogării nu tolerează nimic demn de a fi interogat și distruge orice solitudine. [...] Această epocă a totalei absențe a interogației poate fi depășită printr-o *epocă a simplei solitudini*, în care se formează faptul de a fi pregătit pentru adevărul ființei"[67].

---

[66] Idem., pp. 395-401.
[67] Idem., § 51, p. 110.

Într-o asemenea „solitudine", „tăcerea" (*Schweigen*) devine deschidere, receptivitate pentru ascultarea ființei. E de presupus că Heidegger se regăsește în această interogare aparte, care caută mereu înainte ceea ce este deja întemeiat în început:

> „Dacă ne va mai fi dăruită o istorie, adică un stil al *Da-sein*-ului, atunci aceasta nu poate fi decît *istoria ascunsă a marii liniști*, cea în care domnia ultimului Zeu deschide și formează ființarea. Așadar, mai întîi trebuie să se ajungă la marea liniște asupra lumii și pe pămînt. Această liniște se ivește numai din tăcere"[68].

Acestea sînt trăsături care ne ajută să pricepem, chiar dacă de la distanță, poziția lui Heidegger în situația extrem de controversată a epocii în care se găsea, adică cea a unui timp al preeminenței exclusive a „«luptei» tehnico-istorice ce ține de fabricație" (*Reflecții XI*, § 88).

4. Reflecții XII-XIV: *Caietele Negre* 1939-1941[69]

4.1. Viziunea național-socialistă asupra lumii: „efectele distrugătoare" ale acestei viziuni asupra „culturii"

Heidegger se întoarce aici la întrebarea privitoare la național-socialism, a cărei esență istorică, precum și consecințele viziunii sale asupra lumii sînt conturate în cîteva pasaje din *Reflecții XIII* (§ 77 și § 90) și din *Reflecții XIV* ([12], [41-42], [74-75], [106]).

Conform schimbărilor operate în *Reflecții XIII*, atît național-socialismul, cît și fascismul sînt caracterizate ca fiind o formă care „corespunde" „*«socialismului» autoritar*" (§ 73); înrudirea dintre național-socialism, bolșevism și fascism se bazează pe faptul că ele țin de „fabricație" (*Machenschaft*) în „formele gigantice de realizare pe care ea le atinge în modernitate" (§ 90).

---

[68] Idem., § 13, p. 34.

[69] Cf. Id., *Überlegungen XII-XV (Schwarze Hefte 1939-1941)*, în *Gesamtausgabe*, Bd. 96, Abt. 4: *Hinweise und Aufzeichnungen*, hrsg. v. P. Trawny, Vittorio Klostermann, Frankfurt am Main, 2014.

În *Reflecții XIV* însă tema „viziunii național-socialiste" asupra lumii e nemijlocit abordată, laolaltă cu inevitabila ei influență asupra maselor: prin opoziția dintre „popor" (*Volk*) și „masă" (*Massen*) iese clar la iveală modul în care tipul de gîndire propriu fabricației instrumentalizante aduce poporul în fața pericolului de a fi manipulat și redus la o „masă" *anistorică*; doar în acest stadiu poate prinde rădăcini o „viziune asupra lumii" ca împreunare a puterii politico-militare și a controlului economic. În acest sens, va fi schițat „efectul distructiv" pe care viziunea național-socialistă asupra lumii îl are asupra „culturii", din perspectiva discursului *Führer*-ului din 30 ianuarie 1940 (*Reflecții XIV* [12]). Mai departe, trecerea de la „național-socialism" la „rațional-socialism" ([41-42]) precum și esența comună a „filozofiei creștine" și a „filozofiei național-socialiste" ([74-75]) vor fi înțelese prin recurs la gîndirea „calculatoare" (*Rechnung*).

Termenul de *distrugere* (*Zerstörung*) apare în *Reflecții XIII* (§ 73) în relație cu „cultura"; termenul de *calcul* (*Rechnung*) poate fi găsit în *Reflecții XIV* ([41-42], [74-75]), folosit întotdeauna referitor la „național-socialism" și apoi la „filozofia creștină".

Întrebarea privitoare la τέχνη, așa cum e ea introdusă în *Reflecții XIV* ([41-42]), va fi abordată ținînd cont și de modul în care ea e discutată în *Contribuții*.

Überlegungen XIII § 73 [42-43], S. 109-110:	*Reflecții XIII* § 73 [42-43]:
Der *Bolschewismus* (im Sinne der despotisch-proletarischen Sowetmacht) ist weder »asiatisch« noch russisch – sondern gehört in die Vollendung der in ihrem Beginn *westlich* bestimmten Neuzeit. Entsprechend ist der *autoritäre »Sozialismus«* (in den	*Bolșevismul* (înțeles ca putere despotic-proletară a sovieticilor) nu este nici asiatic", nici rusesc – ci aparține de desăvîrșirea modernității occidentale. La fel, *„socialismul" autoritar* (sub forma fascismului și **național-socialismului**) este o formă

Abwandlungen des Faschismus und **Nationalsozialismus**) eine entsprechende (nicht gleiche) Form der Vollendung der Neuzeit*. Der Bolschewismus und der autoritäre Sozialismus sind metaphysisch dasselbe und gründen in der **Vormacht der Seiendheit des Seienden** (vgl. die *früheren Überlegungen*). Die nächste geschichtliche Entscheidung ist: ob beide Grundformen der Vollendung der Neuzeit unabhängig voneinander die Seinsverlassenheit des Seienden (und d. h. das **Riesenhafte** der technisch-historisch-politischen Ab- und Einrichtungen) in den unbedingten Erfolg verfestigen und so in **riesenhaftem** Stil mit oder ohne ausdrücklichem »politischen« Zusammenschluß dasselbe *sind*, oder ob durch sie in einer vermittelten Mittelbarkeit eine | rückgewinnende Befreiung des Russentums zu seiner Geschichte (nicht »**Rasse**«) und eine abgründige Frag-Würdigkeit des Deutschtums zu seiner Geschichte sich anbahnt, wobei die Geschichte beider aus demselben verborgenen Grunde einer anfänglichen Be-stimmung kommt: ***die Wahrheit des Seyns* (als Er-eignis) zu gründen.** –

* Der Name »Sozialismus« bezeichnet nur dem Schein nach noch und für das »**Volk**« einen Gefühlssozialismus im Sinne der sozialen Fürsorge; gemeint ist die politisch-militärische-wirtschaftliche Organisation der **Massen**. Klasse: herrschende Schicht.

corespondentă (dar nu identică) a desăvîrşirii modernităţii*. Bolşevismul şi socialismul autoritar sînt identice din punct de vedere metafizic şi se întemeiază în **preeminenţa fiinţităţii fiinţării**. (vezi *reflecţiile precedente*). Următoarea decizie istorică va fi: cele două forme fundamentale de desăvîrşire a modernităţii vor consolida abandonul fiinţării de către fiinţă (adică **gigantescul** deprinderilor şi instituţiilor tehnico-istorico-politice) în vederea succesului imediat, independent una de alta, şi astfel ele vor deveni *identice* într-un stil **gigantesc** cu sau fără joncţiune „politică" explicită, sau vor deschide ele, printr-o mijlocire la rîndul ei mijlocită, drumul unei eliberări recuperatoare a rusităţii spre propria ei istorie (nu a „**rasei**"), precum şi unei interogabilităţi abisale a germanităţii în ce priveşte istoria sa, avînd în vedere că istoria ambelor provine din acelaşi fundament ascuns al unei meniri incipiente: **fundamentarea *adevărului fiinţei* ca eveniment (Er-eignis).** –

* Numele „socialism" nu desemnează decît în aparenţă şi pentru „**popor**" un socialism sentimental în sensul asistenţei sociale; ceea ce se are în vedere este de fapt organizarea politic-militară-economică a **maselor**. Clasa: pătura dominantă.

Überlegungen XIII § 90 [68], S. 126-127:	*Reflecții XIII* § 90 [68]:
Demarkationslinien zwischen Rußland und Deutschland verschleiern nur die Abgründe von Vorbedingungen für eine noch nicht einmal erfragte Ent-scheidung[u] über das Wesen der abendländischen Geschichte. Trennungsstriche haben das Verfängliche, das, was im Wesen dasselbe ist, in seiner Selbigkeit gerade offenbar zu machen. Der **Nationalsozialismus** ist nicht Bolschewismus und dieser ist kein Faschismus – aber beide sind **machenschaftliche** Siege der **Machenschaft – riesige** Vollendungsformen der Neuzeit – ein errechneter Verbrauch von **Volkstümern**.	Liniile de demarcație între Rusia și Germania nu fac decît să acopere abisurile precondițiilor unei decizii, încă neformulată ca interogare, privitoare la esența istoriei occidentale. Această decizie-despărțire are ceva insidios în sensul că ceea ce este în esență identic e revelat, prin intermediul ei, în identitatea sa. **Național-socialismul** nu este bolșevism, iar acesta nu este fascism – dar ambele sînt victorii fabricate ale **fabricației** – forme **colosale** ale desăvîrșirii modernității – o utilizare calculatoare a **caracterului național**.

[u] Aici decizia (*Ent-scheidung*) trebuie înțeleasă ca despărțire (*Scheidung*).

Überlegungen XIV [12], S. 177:	*Reflecții XIV* [12]:
Gegen den Vorwurf der »kultur«-**zerstörerischen** Wirkung der **nationalsozialistischen Weltanschauung** ist nach der Zeitung jetzt ein klares Zeugnis aus der Führerrede vom 30. Januar 1940 festzuhalten, worin auch die »Dichter und Denker« als »Arbeiter« anerkannt sind: »Der Dichter und Denker braucht außerdem nicht soviel Nahrung als der Schwerstarbeiter. (Heiterkeit).«[v]	Împotriva reproșului adresat **viziunii național-socialiste asupra lumii** de a fi avut un efect **distrugător** asupra „culturii" trebuie să reținem o mărturie clară provenită din discursul Führer-ului din 30 ianuarie 1940, în care „poeții și gînditorii" sînt recunoscuți ca „muncitori": „Poetul și gînditorul nu are nevoie de atît de multă hrană precum un salahor (rîsete)".

[v] Max Domarus, *Hitler. Reden und Proklamationen 1932-1945*, Vol. II. *Untergang*. Erster Halbband, Süddeutscher Verlag, München 1965, p. 1456. Es heißt: „[...] wie der Schwerarbeiter" [GA ed.].

Überlegungen XIV [41-42], S. 195:	*Reflecții XIV* [41-42]:
Vom **National-sozialismus** zum *Rational-sozialismus*, d. h. zur unbedingten **Durchrechnung** und **Verrechnung** des Zusammenseins der Menschentümer in sich und miteinander. Diese Rationalität verlangt die höchste Geistigkeit. Das Wesen des abendländischen Geistes als **τέχνη**.	De la **național-socialism** la *rațional-socialism*, adică la **controlul** și **calculul** comunității popoarelor cu ele însele și între ele. Această raționalitate are nevoie de spiritualitatea cea mai înaltă. Esența spiritului occidental ca **τέχνη**.

Überlegungen XIV [74-75], S. 214-215:	*Reflecții XIV* [74-75]:
Die »christliche Philosophie« ist so jedesmal die Koppelung zweier »**Halbheiten**«. Und man könnte versucht sein, sich auszurechnen, daß zwei »Halbheiten« doch ein Ganzes ergeben müßten. Aber diese **Rechnung** geht fehl, wenn sie übersieht, daß dieses **errechnete** Ganze nur eine ganze – d. h. vollständige Halbheit sein kann, in der die Halbheiten nicht beseitigt, sondern so gesteigert sind, daß das Ganze die völlige Nichtigkeit der Vorstellung einer »christlichen Philosophie« dartut. – Freilich erkennt man nur selten das Unmögliche dieses Begriffes in seiner Schärfe, weil man sowohl mit dem »Christlichen«	„Filozofia creștină" este astfel mereu o alăturare a două „**jumătăți de măsură**". Și am fi tentați să credem că două jumătăți de măsură ar trebui să dea un întreg. Dar acest **calcul** eșuează dacă omitem faptul că acest întreg obținut prin **însumare** nu poate fi decît o jumătate de măsură întreagă, una în care jumătățile nu sînt înlăturate, ci potențate de o asemenea manieră, încît întregul prezintă completa inconsistență a unei „filozofii creștine". Desigur, imposibilitatea acestui concept e rareori cunoscută în întreaga sa amploare, deoarece niciodată nu luăm în serios nici „faptul de a fi creștin", nici „filozofia".

als auch mit der »Philosophie« nie ernst macht, statt dessen aber harmlosere Begriffe unterstellt und dadurch sich bestätigt hält in solchem Meinen, daß es »faktisch« dergleichen ja doch	»gibt« – d. h. es wird von Leuten, die hieran ihr **wohlberechnetes** Interesse haben, ständig verkündigt. Vollends möchte Vielen zunächst schwer eingehen, daß sich der Wesensart nach eine »**nationalsozialistische Philosophie**« in Nichts von der »christlichen Philosophie« unterscheidet. Jeder politisch klar Denkende lehnt daher auch folgerichtig jede »Philosophie« innerhalb der »Weltanschauung« ab; sie kann höchstens eine rein **technisch**-scholastische Bedeutung haben.
Presupunem, în schimb, concepte mult mai anodine și ne simțim confirmați în părerea că asemenea concepte există „de fapt" – adică sînt mereu proclamate de oameni care au interese **bine calculate**. Mai ales că multora le va fi greu la început să înțeleagă că din punctul de vedere al esenței, o „**filozofie naţional-socialistă**" nu se deosebește cu nimic de o „filozofie creștină". Oricine gîndește lucid din punct de vedere politic va respinge pe drept cuvînt orice „filozofie" în cadrul unei „viziuni asupra lumii"; ea poate avea cel mult o semnificație pur **tehnic**-scolastică.	

Überlegungen XIV [106], S. 234:	Welcher Unterschied besteht zwischen folgenden Vorgängen: Barmat und Kutisker[w] machen sich ein gutes Geschäft aus der Nachkriegsdemokratie. Volksschullehrer werden mit Hilfe der **nationalsozialistischen Weltanschauung** zu »Philosophen«, um die sich ein ernsthafter Mensch nie kümmerte? Es besteht kein Unterschied; denn hier ist das geschichtliche Wesen des **Nationalsozialismus** gleichwenig begriffen, wie dort das geschichtliche Wesen der parlamentarischen Demokratie.
Reflecții XIV [106]:	Ce diferențe există între aceste evenimente: Barmat și Kustiker își fac o bună afacere din democrația postbelică. Cu ajutorul **viziunii naţional-socialiste asupra lumii**, învățătorii devin „filozofi" de care niciun om serios nu s-ar fi preocupat? Nu există nicio diferență; căci esența istorică a **naţional-socialismului** este tot atît de puțin pricepută în al doilea caz precum esența istorică a democrației parlamentare în primul caz.

[w] Iwan Baruch Kutisker (1873-1927) şi Julius Barmat (1887-1938) au fost ambii condamnaţi în anii '20, independent unul de altul, la închisoare pentru delicte financiare în care au fost implicaţi şi politicieni [GA ed.].

În reflecţiile de mai sus întîlnim o nuanţare a termenului de naţional-socialism. Dacă luăm în considerare precedentele interpretări purtate asupra aceleiaşi unităţi tematice, aşa cum apare ea în volumele 94 şi 95, este evident că extinderea acestor interpretări priveşte numai cîteva trăsături ale *Reflecţiilor XIII* şi *XIV*; revin de asemenea cîteva concepte care ne pot ajuta să determinăm esenţa naţional-socialismului. Astfel, folosirea termenului de „gigantesc" (*Riesenhaften*) în § 73 al *Reflecţiilor XIII* trimite la cercetările întreprinse asupra volumului 95[70]; apoi, se mai regăsesc încă două elemente, „calculul" (*Rechnung*) şi „fabricaţia" (*Machenschaft*). Toate acestea duc la un impas pricinuit de preeminenţa fiinţităţii fiinţării, a cărei consecinţă inevitabilă e recognoscibilă în „distrugerea" culturii. Efectele pe care „viziunea" naţional-socialistă le are asupra poporului german sînt dăunătoare: poporul german este redus la stadiul de „masă" anistorică, atîta vreme cît orice *nevoie* de interogare depinde de logica unei politici dominate de *actualitate*. Viaţa în tot ce are mai contingent devine singurul şi unicul scop într-o viziune parţială asupra lumii, care însă vrea să se prezinte ca absolută. În toate acestea, *„fundamentarea adevărului fiinţei* (ca eveniment)" rămîne necunoscută artizanilor fabricaţiei, care pregătesc activ şi pasiv logica instrumentală a puterii şi care, din cauza propriei micimi, se ţin departe de demnitatea interogaţiei fundamnentale provenite din *meditaţie*.

Numai cu greu s-ar putea presupune că *urgenţa* fiinţei (Not *des Seins*) poate lua naştere pornind de la abisul – adică de la lipsa de fundament – rezultat în urma absolutizării fiinţităţii fiinţării: devenim conştienţi de această *urgenţă* numai atunci cînd decidem să rămînem în afara calculelor subtile, cele care întăresc

[70] Cf. *supra*, pp. 175-177, nota 44.

dominația unei gîndiri totalitare prilejuite de o viață provizorie ruptă de ea însăși.

Acest caracter provizoriu, precum și lipsa de fundament nu trebuie puse numai în seama vieții trăite în prezent, ci și în seama „abandonului": absolutul de care am vorbit are nevoie de dominație pentru a se putea profila, iar modalitățile de gîndire care-i aparțin sînt condamnate la eșec, deoarece acest absolut, pe lîngă faptul că e situat la marginea abisului, are parte și de *abandonul ființei* (*Seinsverlassenheit*). Odată cu „abandonul ființei" modernitatea se surpă în desăvîrșirea ei.

Primele semne ale „efectului de distrugere a «culturii» adus de viziunea național-socialistă asupra lumii" (*Reflecții XIV*, [12]) au pornit de la universități, însă repercusiunile acestui efect asupra maselor au devenit inevitabile; e de ajuns să ne gîndim că siguranța dată de ceea ce e luat ca *cert*, *util* și *funcțional* poate slăbi urgența unei cunoașteri esențiale. Pentru a înțelege acest pas, e bine să ne întoarcem asupra § 76 al *Contribuțiilor*, unde Heidegger vrea să scoată în evidență degradarea inevitabilă a culturii universitare, așa cum o face și în caietele sale de notițe:

> „«Universitățile» ca «locuri de cercetare și învățămînt științific» (ele fiind structuri ale secolului XIX) devin pur și simplu instituții «apropiate de realitate», în care nu se mai ia nicio decizie. Le mai rămîne numai funcția de *decorație culturală*, pe care o vor menține numai atîta timp cît vor juca un rol în propaganda «politico-culturală». Nimic esențial nu se va mai dezvolta din asemenea «universități»: mai întîi, pentru că exploatarea popular-politică le face inutile, apoi, pentru că producția științifică se desfășoară mai bine *în lipsa* «caracterului universitar», adică a voinței îndreptate spre meditație"[71].

Distrugerea inevitabilă a culturii, *lipsa* „meditației" și reflecției nu caracterizează numai decadența sistemului universitar, ele fiind trăsături fundamentale ale unei epoci în care organizarea

[71] M. Heidegger, *Beiträge zur Philosophie (Vom Ereignis)*, op. cit., pp. 155-156.

politico-militară guvernează masele, care la rîndul lor trăiesc în iluzia că revendicarea caracterului național ar fi suficientă pentru *viața contemporană*. Ce scapă organizării imperturbabile a celor care înțeleg să promoveze o politică culturală bazată pe o pură obiectivitate? Fără îndoială ei pierd din vedere nesiguranța provenită din faptul că trebuie să lași deoparte propria poziție pentru a face loc fluidității inerente meditației, cea în care gîndirea trece dincolo de certitudinea evidenței contingente, pentru a te *pierde* în ceea ce nu e de ordinul realității, adică tocmai în ceea ce scapă simplului calcul. Pentru *mulți*, această manieră de a se „pierde" se arată imposibilă și nerealizabilă din perspectiva valorii de netăgăduit a realității punctuale și a fixității sale absolute. „Mișcarea" gîndirii din reflecțiile lui Heidegger rămîne neinteligibilă cît timp ne *ținem* de siguranța dată de ceea ce e real; dificultatea acestui parcurs al gîndirii constă în faptul că trebuie să urmăm o mișcare neliniară, al cărei drum e de multe ori derutant și greu de priceput.

În această secțiune merită să ne oprim asupra trimiterilor permanente către tot ceea ce intră în domeniul „raționalului", cum este de exemplu filozofia creștină ca joncțiune a două „jumătăți de măsură". Această referire la filozofia creștină – și la lunga ei tradiție iudeo-creștină – oglindește edificiul „tehnico-scolastic" în care *definitio* (definiția) e unica măsură care a asigurat ființității o prezență stabilă și care a ridicat, prin calcul, măsurabilitatea la un principiu conducător la care totul poate fi redus.

Luînd astfel distanță, Heidegger vrea să-și croiască un drum spre un *alt* început, unul în care ființa nu va mai fi înțeleasă pornind de la ființare și de la calculabilitatea ei: în măsura în care ființa umană (esența omului) e întemeiată în ființă, ea cuprinde o depășire a ființării și o punere sub semnul întrebării a lui *ens* ca *ens creatum*. Astfel putem înțelege de ce reflecția asupra filozofiei creștine e inclusă în cadrul analizei raționalismului și de ce se găsește ea mereu în conexiune cu „calculul" și cu teritoriul ființității, în care modernitatea vrea să găsească un fundament stabil, pe care vrea să-l justifice pornind de la „certitudinea" propriei obiectivități.

Să examinăm acum următorul pasaj al *Reflecțiilor XIV* ([41-42]): „Această raționalitate necesită cea mai înaltă spiritualitate. Esența spiritului occidental ca τέχνη". Termenul τέχνη ar trebui interpretat pe baza trimiterilor și analizelor sistematice din *Contribuții*, deoarece limita caietelor de notițe constă în faptul că ele nu pot construi o argumentare sistematică[72] – de aceea,

[72] Cf. idem., § 50 „Ecou": „Ce înseamnă fabricația? Fabricație și prezență constantă: ποίησις – τέχνη. Unde duce fabricația? La *trăire*. Cum se întîmplă asta? (*ens creatum* – natura și istoria în modernitate – tehnica). Prin dezvrăjirea ființării, care lasă totul în puterea unei vrăjiri pricinuite de ea însăși. Vrăjire și trăire. Solidificarea definitivă a abandonului ființei în uitarea ființei. Epoca completei absențe a interogației și a repulsiei față de orice întemeiere a unui țel. Mediocritatea ca ordin (Rang)" (idem., pp. 107-108); § 61 „Fabricația": „(ποίησις, τέχνη), ceea ce cunoaștem drept comportament uman. [...] Faptul că ceva este fabricat de la sine și este prin aceasta fabricabil printr-o procedură adecvată, această aptitudine de a se face pe sine e interpretarea lui φύσις prin τέχνη, în așa măsură încît fabricabilul și ceea ce este fabricat devin preponderente [...] ceea ce e numit pe scurt fabricația [...] aspectul de fabricație vine și mai pregnant la suprafață prin intrarea în joc a gîndului iudeo-creștin al creației și a reprezentării lui Dumnezeu, care corespunde acestui gînd, prin care *ens* devine *ens creatum*" (idem., pp. 126-127); § 64 „Fabricație" (idem., p. 130); § 67 „Fabricație și trăire": „Fabricația ca supremație a producerii și a ceea ce e produs [...]. Aceasta este denumirea unui anumit adevăr al ființării (al ființității sale). În primă instanță și cel mai adesea această ființare ne e sesizabilă ca obiectualitate [...]. Dar fabricația sesizează această ființare mai profund, mai originar, raportînd-o la τέχνη. În fabricație se găsește în același timp inclusă interpretarea *creștină și biblică* a ființării ca *ens creatum*, fie că aceasta e impregnată de credință sau secularizată" (idem., pp. 131-132); § 70 „Gigantescul": „[...] faptul că ființarea e interpretată pornind de la τέχνη și de la ἰδέα" (idem., p. 135); § 91 „Gîndire (certitudine) și obiectualitate (ființitate)": „[...] τέχνη ca trăsătură fundamentală a cunoașterii, adică a raportării la ființare ca atare [...]. Primul început nu e luat în stăpînire, adevărul ființei nu e fundamentat, în ciuda luminării sale esențiale, iar aceasta înseamnă: o anticipare umană (a enunțului, a τέχνη, a certitudinii) a devenit dătătoare de măsură pentru interpretarea ființității ființei (*Seiendheit des Seyns*)" (idem., p. 184); § 97 „Φύσις (τέχνη)" (idem., pp. 190-191); § 99 „Mișcarea ca ajungere la prezență a ceea ce se poate schimba ca atare": „[...] interpretarea ființării ca εἶδος – ἰδέα și deci ca μορφή – ὕλη, adică τέχνη, aflată într-o relație esențială cu φύσις" (idem., p. 193).

ar fi lipsit de sens să etichetăm demersul reflecțiilor heideggeriene ca o deducție de la premise la consecințe.

Τέχνη intră în cadrul fabricației, cel în care omul modern e introdus într-o nouă spiritualitate: prin *trăire* devine posibilă strategia de a domina complet ființarea în vederea utilității sale. Cunoașterea ființării și epuizarea ființei sale conduce la iluzia că tot ce există în lume este dominat și manipulat de voința de putere. Această dominație și manipularea rezultată din ea sînt posibile numai întrucît omul a fost cuprins de neputința de a privi *dincolo* de fixitatea în care a căzut atunci cînd a absolutizat lumea și a redus-o la propria măsură. A porni de la ființare și a epuiza ființarea produce în om o izolare de o așa natură, încît el nu numai că nu mai simte *urgența* întrebării privitoare la ființă, dar nu mai percepe nici faptul că a pierdut-o din vedere. În această fază mult mai evoluată a lui τέχνη, mecanismele de manipulare ale ființării sînt dificil de cunoscut ca atare, deoarece această dominație a condus la o izolare în care ceea ce stă *dincolo* nu mai poate fi gîndit ca un țel; totul e consumat în platitudinea ontică a lui *aici* și *acum*. În toate acestea, fabricarea productivă se bazează pe trăire: raza acțiunii spre care tinde proiectul lui τέχνη se înscrie în interiorul dimensiunii ontice în care omul nu este numai artizanul unui asemenea proiect, ci și destinatarul său.

Ceea ce produce omul prin dexteritatea fabricației e mereu îmbunătățit prin *trăire*, în așa măsură încît omul devine modelat de propriile acțiuni. A da ființării *preeminență* în fața ființei înseamnă a împinge ființarea în domeniul absolut al dominării *fabricației* umane (unde e inclus și actul de a *crea*), astfel încît ceea ce e *altcumva* devine complet străin. Tocmai de aceea omul trăiește în abandonul ființei: nu numai că a pierdut din vedere această urgență, dar nu mai e în măsură să o perceapă – nu mai e în stare nici să experimenteze, nici să creeze o necesitate, fiind complet dominat de propriile sale acțiuni și de certitudinea reprezentărilor sale. În reprezentările sale și în producerile sale omul crede că face ceva dintr-o ființare supusă manipulării și prin aceasta

fabricația sa are drept consecință faptul că orice raportare la ființă e distrusă, și astfel e distrusă și posibilitatea întemeierii sale; teritoriul ontologic îi rămîne inaccesibil. Fixitatea rezultată din dominația ființării face ca omul să manipuleze ființarea într-o așa manieră încît strategia dezvoltată de el distruge încet orice receptivitate pentru adevărul ființei.

Astfel omul devine treptat un *lucru* uman înăuntrul unei ființități reprezentate ca obiectualitate: această cădere de neoprit îl va face pe Heidegger mai tîrziu să-și reconsidere poziția privitoare la τέχνη, căci aceasta nu numai că se înstăpînește pe domeniul ontic al simplei-prezențe, dar ea e și o expresie dinamică a ivirii – ascunderii ființei (în perpetua dăruire și retragere). În conferințele ținute în Bremen (1949) și Freiburg (1957) totul e luat de la capăt: acolo fenomenul tehnicii nu mai ține de o fabricație constrîngătoare a omului, ci de dezvăluirea ființei în producere.

4.2. „Distrugerea" (*Zerstörung*) invizibilă ca presupoziție ascunsă a „pustiirii" (*Verwüstung*) vizibile

În secțiunea de față, vor fi tratate toate pasajele textuale din volumul 96, în care se află unele concepte de-ale lui Heidegger ce trebuie neapărat reintroduse în contextele lor. Întrucît aceste *concepte* nu se găsesc în *Contribuții* – cum ar fi, de exemplu, conceptul de „pustiire" (*Verwüstung*), central pentru analiza noastră – să trecem mai întîi în revistă aceste concepte cărora le sînt dedicate următoarele noastre interpretări:

Pustiire (*Verwüstung*) apare de 36 de ori. De 10 ori în *Reflecții XII*: [a] <de 2 ori>, § 8 <de 3 ori>, § 10 (a pustii, *„verwüsten"* și înfăptuitorii pustiirii, *„Verwüstungsvollstrecker"*), § 24, § 26, § 35 (*pustiire* ca *„Ver-wüstung"*); de 6 ori în *Reflecții XIII*: § 34, § 124, § 128 <de 2 ori>, § 129, § 134; de 8 ori în *Reflecții XIV*: [7], [10] (*„geistigen Verwüstung"*, *pustiire spirituală*), [31], [41] <de 2 ori>, [86] (*„Sprachverwüstung"*, *pustiirea limbii*), [93], [119-121]; de 12 ori

în *Reflecții XV*: [6] (*„Selbstverwüstung", pustiirea de sine*), [8-11] <de 5 ori>, [12], [14] <de 3 ori>, [24, 25-26] < de2 ori>.

Fabricație (*Machenschaft*) apare de 12 ori. De 8 ori în *Reflecții XII*: § 8, § 10, § 13, § 24, § 35, § 38 <de 3 ori>; de 3 ori în *Reflecții XIII*: § 101 <de 2 ori>, § 128; o dată în *Reflecții XV* [14].

Distrugere (*Zerstörung*) apare de 9 ori. De 4 ori în *Reflecții XII*: [a] <de 2 ori>, § 24, § 35; de 4 ori în *Reflecții XIII*: § 124, § 128, § 129, § 134; o dată în *Reflecții XIV* [119].

Evreu (*Jude*) apare de 8 ori. De 4 ori în *Reflecții XII*: § 24 (*evreime*, „Judentum"), § 38 (*evreii*, „Die Juden"); o dată în *Reflecții XIII*: § 101 (*evreime internațională, „internationale Judentum"*); de 4 ori în *Reflecții XIV*: [79] (*„des Juden «Freud»", a evreului „Freud"*), [120] (*evreul Litwinow, „Der Jude Litwinow"*), [121] (*evreime mondială, „Weltjudentum"*) <de 2 ori>; o dată în *Reflecții XV* [17] (*evreime mondială* „Weltjudentum").

Pustiu (*Wüste*) apare de 7 ori în *Reflecții XII* (§ 8).

Anihilare (*Vernichtung*) apare de 4 ori. De 2 ori în *Reflecții XIV* [41]; de 2 ori în *Reflecții XV* [14] (*anihilare, „Vernichtung"; a anihila, „vernichten"*).

Dezrădăcinare (*Entwurzelung*) apare de 3 ori. *Reflecții XII* (§ 36); *Reflecții XIV* [121]; *Reflecții XV* [9].

Generalizare (*Vergemeinerung*) apare de 3 ori. De 2 ori în *Reflecții XII* (§ 13, § 24); o dată în *Reflecții XIV* [9].

Rasă (*Rasse*) apare de 3 ori în *Reflecții XII* (§ 38, *rasă, „Rasse", ideea de rasă, „Rassegedanken", principiu rasial, „Rasseprinzip"*).

Sporirea puterii (*Machtsteigerung*) apare o dată în *Reflecții XII* (§ 24).

Capacitate de calcul (*Rechenfähigkeit*) apare o dată în *Reflecții XII* (§ 24).

Calculator (*Rechner*), **acaparator** (*Raffer*), **calculabilitate** (*Berechenbarkeit*) și folosirea lor în contextul *Reflecții XIII* (§ 34) se dovedesc a fi cruciale pentru determinarea chestiunilor abordate.

Überlegungen XII [a], S. 3:	*Reflecții XII* [a]:
Zerstörung ist der Vorbote eines verborgenen Anfangs, **Verwüstung** aber ist der Nachschlag des bereits entschiedenen Endes. Steht das Zeitalter schon vor der Entscheidung zwischen **Zerstörung** und **Verwüstung**? Aber wir wissen den anderen Anfang, wissen ihn *fragend* – (vgl. S. 76-79).	**Distrugerea** este semnul prevestitor al unui început ascuns, **pustiirea** însă este ecoul unui sfîrșit deja decis. Se află epoca deja în fața deciziei între **distrugere** și **pustiire**? Însă cunoaștem celălalt început, îl cunoaștem *întrebînd* – (cf. pp. 76-79).

Überlegungen XII § 8 [16-18], S. 14-15:	*Reflecții XII* § 8 [16-18]:
Nietzsche hat vorausdenkend die **Wüste** jener **Verwüstung** betreten, die mit der Unbedingtheit der **Machenschaft** einsetzt und im ausschließlichen Subjektcharakter des Tieres Mensch als Raubtier ihre ersten »Erfolge« zeitigt. Die **Wüste** ist die Versandung und Verstreuung aller Möglichkeiten der wesentlichen Entscheidung. Die Entschiedenheit aber zur völligen Entscheidungsunmöglichkeit liegt in der Lehre von der ewigen Wiederkehr; deshalb ist sie das Endhafteste im Ende der abendländischen Metaphysik – das letzte Metaphysische, was im Abendland gedacht werden konnte und mußte – *der* Gedanke aller Gedanken Nietzsches; kein »religiöses« Ersatzgebilde – sondern nur im entschiedensten metaphysischen Denken denkbar. Diese vorausbetretene	*Nietzsche*, gîndind anticipativ, a călcat în **pustiul** acelei **pustiiri**, care se instituie odată cu necondiționarea **fabricației** și își produce primele „succese" prin caracterul exclusiv de subiect al animalului-om ca animal de pradă. **Pustiul** este împotmolirea și risipirea tuturor posibilităților deciziei esențiale. Însă caracterul decisiv privitor la totala imposibilitate a deciziei rezidă în doctrina eternei reîntoarceri. De aceea, ea este stadiul cel mai final al sfîrșitului metafizicii occidentale – ultima chestiune metafizică, ce putea și trebuia gîndită în occident –, *gîndul* tuturor gîndurilor lui Nietzsche; nu este vreun substitut „religios" –, ci ceva ce poate fi gîndit doar în cea mai decisă gîndire metafizică. Acest **pustiu**, în care s-a pășit cu anticipație și care nu se deschide decît încetul cu încetul,

und nur langsam sich öffnende **Wüste** ist der verborgene Grund für das Verzehrende des Nietzscheschen Denkens, das trotz aller Widrig-|keit seine Notwendigkeit bewahrt. Das Abstoßende und Lähmende und Verödende dieses **Wüstenhaften** darf jedoch die denkerische Auseinandersetzung keinen Augenblick von ihrem Weg abbringen und dazu verleiten, das **Wüstenhafte** selbst zu einem Grund der Ablehnung Nietzsches zu machen.

[...]

Aber muß erst, bevor **wir** und die **Künftigen** in der »uralten Verwirrung« inständig zu werden vermögen, die allerjüngste **Verwüstung** durchschritten werden? Dürfen wir dies als ein Zeichen nehmen, daß die Geschichte der Verweigerung des Seyns in abgründig abgesetzten Sprüngen sich ereignet und ein Vorgang und Fortgang ist, als welche Fläche nur der historisch-technischen Betreibung »des« sogenannten »Lebens« zugeschoben wird, damit es nicht ahne, wie weit weggeschleudert von der Geschichte des Seyns die Historie des Seienden verläuft? Daher führt kein Weg von der **Verwüstung** der **Wüste** | (der völligen Entscheidungsunbedürftigkeit) in die Verwirrung der Irre – wenngleich die Durchschreitung der **Wüste** notwendig

este temeiul ascuns a ceea ce gîndirea nietzscheeană are de devorat, care în ciuda oricărei adversități își păstrează necesitatea. Ceea ce este respingător, paralizant și dezolant la **ceea ce are caracterul pustiului** nu trebuie totuși să abată reflecția critică nicio clipă din drumul său și să o ademenească să facă din **ceea ce are caracterul pustiului** un motiv pentru respingerea lui Nietzsche.

[...]

Însă, mai înainte ca **noi** și **cei ce vor veni** să putem deveni stăruitori în „străvechea confuzie", nu trebuie mai întîi traversată cea mai recentă **pustiire**? Putem considera aceasta ca pe un semn că istoria refuzării ființei își dobîndește propriul în salturi despărțite abisal și că este un parcurs și o desfășurare, ca pe o suprafață ce nu permite decît practica istorico-tehnică a așa-numitei „vieți", încît a nu se intui cît de departe a fost azvîrlită istoria ființărilor de survenirea ființei? De aceea, niciun drum nu duce de la **pustiirea pustiului** (a totalei lipse de nevoie de decizie spre confuzia erorii – chiar dacă traversarea **pustiului** este necesară. Pașii ei trebuie înlocuiți printr-un alt salt, care, la rîndul său, nu poate doar să reia instituirea lui Hölderlin.

ist. Ihre Schritte müssen abgelöst werden durch einen anderen Sprung, der wiederum nicht Hölderlins Stiftung nur erneuern könnte.	

Überlegungen XII § 10 [28-29], S. 21-22:	*Reflecții XII* § 10 [28-29]:
Denker-sein heißt wissen, daß nicht die Richtigkeit oder Unrichtigkeit eines »Weltbildes« und die Verbindlichkeit und Unverbindlichkeit einer »Weltanschauung« zur Entscheidung stehen, daß sich die Besinnung nicht daran kehren darf, ob und inwieweit ein Gedanke einen Lebensnutzen sicherstellt oder der Nutzlosigkeit verfallen ist, daß vielmehr nur das *Eine zur Entscheidung* vorbereitet und einst geführt werden muß: ob die losgebundene **Machenschaft des Seienden** Alles in das Nichts **verwüste** und der Mensch im Schutze der Tierheit des Raubtieres zu einem gleichgültigen, alles **berechnenden** und jeder Schnelligkeit habhaften Einrichtungstier der bestgeordneten **Herdenhaftigkeit** sich entwickle, aus welcher **Herde** zuweilen noch Rudel der **Verwüstungs**vollstrecker sich zusammenrotten – oder ob das Seyn die Gründung seiner Wahrheit als Not verschenke und dem Menschen die Notwendigkeit zuwerfe, aus einem anderen Anfang	**A-fi-gînditor** înseamnă a ști că nu trebuie să decidem în privința corectitudinii sau incorectitudinii unei „imagini a lumii" sau în privința caracterului constrîngător sau neconstrîngător al unei „concepții asupra lumii". Că reflecția nu are voie să se aplece asupra întrebării dacă și în ce măsură un gînd asigură vreun profit sau dacă este supus inutilității. Mai degrabă, aceasta înseamnă că doar *o* singură întrebare pregătește *decizia* și că ea ar trebui la un moment dat abordată: dacă **fabricația** dezlănțuită **a ființării pustiește** totul transformîndu-l în nimic și dacă omul, la adăpostul animalității animalului de pradă, se dezvoltă într-un animal planificator indiferent, atot**calculator** și dotat cu toată iuțeala gregarității optim organizate, **turme** din care uneori se mai înhăitează hoarde de executanți ai **pustiirii** – sau dacă ființa oferă întemeierea adevărului său ca urgență și aruncă în seama omului necesitatea de a lua, pornind de la un alt început, simplitatea esenței

die Einfachheit des Wesens aller **Dinge** in eine Bewahrung zu nehmen, kraft deren er reifen kann zur Inständigkeit inzwischen der Geschichte des Seyns, die ihn eines **Untergangs** würdigt, der ein Anfang des letzten Gottes ist.	tuturor **lucrurilor** într-o ocrotire, prin care să se poată matura pînă la stăruirea în intervalul istoriei ființei care îl învrednicește cu un **declin** ce este un început al ultimului zeu.

Überlegungen XII § 13 [49], S. 34: Je mehr das metaphysische Wesen des Menschen – das vernünftige – gefühlvolle (d. h. »**erlebende**«) Tier zur Macht kommt innerhalb der unausweichlichen Anbahnung der unbedingten Ermächtigung der **Machenschaft**, umso deutlicher drängt sich auch innerhalb des Massenhaften des Menschentums die **Vergemeinerung** dieses Wesens heraus: Das Tierhafte sowohl wie das Erlebnisartige schaffen sich ihre Form der Gemeinheit: Der Mensch ist animalisch und sentimental zugleich – das eine entspricht dem anderen – beide bestätigen sich wechselweise und nehmen für sich den Besitz der »Kraft« und der »Tiefe« (des »**Erlebens**«) in Anspruch. Die Einrollung des Menschen auf dieses sein vermeintlich vollständiges und fragloses Wesen ist die ***Vermenschung*** des Menschen.	*Reflecții XII* § 13 [49]: Cu cît esența metafizică a omului – animalul rațional cu sentimente (adică „**cel care trăiește**") – ajunge mai mult la putere în dezvoltarea ineluctabilă a împuternicirii necondiționate a **fabricației**, cu atît este scoasă mai în față în cadrul caracterului de masă al omenirii **generalizarea** acestei esențe: caracterul animal, precum și ceea ce ține de trăire își creează propria lor formă de generalitate: Omul este simultan animalic și sentimental – una îi corespunde celeilalte –, ambele se confirmă reciproc și își revendică posesiunea „forței" și a „profunzimii" (a „**trăirii**"). Înfășurarea omului în această esență deplină și indubitabilă este ***dezumanizarea*** omului.

Überlegungen XII § 24 [64-65, 67-68], S. 44-47:	*Reflecții XII* § 24 [64-65, 67-68]:
Die Geschichte des abendländischen Menschen – gleichgültig ob er sich in Europa aufhält oder anderswo – hat sich langsam auf eine Lage vorgeschoben, in der alle sonst vertrauten Bezirke wie »**Heimat**«, »**Kultur**«, »**Volk**«, aber auch »**Staat**« und »**Kirche**«, aber auch »**Gesellschaft**« und »**Gemeinschaft**« die Zuflucht verweigern, weil sie selbst zu bloßen Vorwänden herabgesetzt und dem beliebigen **Vorschub** preisgegeben sind, dessen bewegende Mächte unkenntlich bleiben und ihr **Spiel** lediglich darin verraten, daß sie den Menschen in die Gewöhnung zur je aufdringlicheren **Massen**haftigkeit zwingen, deren »Glück« sich darin erschöpft, ohne Entscheidungen auszukommen und in der Meinung sich zu betäuben, immer mehr in ihren Besitz und Genuß zu bringen, weil das Besitzwürdige stets geringer und gehaltloser wird.	Istoria omului occidental – indiferent dacă el se află în Europa sau în altă parte – a alunecat încet într-o stare în care i se interzice refugiul în toate conceptele familiare precum „**patrie**", „**cultură**", „**popor**", însă și „**stat**" și „**biserică**", dar și „**societate**" și „**comunitate**", deoarece ele însele au fost reduse la simple pretexte și abandonate în favoarea îndrăgitului **progres**, ale cărui forțe motrice rămîn necunoscute, **jocul** lor dezvăluindu-se doar prin faptul că ele obligă omul să se acomodeze la din ce în ce mai insistentul caracter de **masă**, și a căror „fericire" constă în a se descurca fără decizii și a se anestezia în ideea de a poseda și de a se bucura de din ce în ce mai multe, deoarece ceea ce este demn de a fi posedat este tot mai mărunt și lipsit de conținut.
[...] Wo könnte hier noch eine Spur jener Angst erwachen, die erkennt, daß eben die Vormacht des Vorhandenen und die Unbedürftigkeit gegenüber Entscheidungen, das ungreifbar um sich greifende Anwachsen der Bestimmung zu dieser Lage bereits und allein nicht nur **Zerstörung**, sondern	[...] Cum s-ar mai putea deștepta aici vreo urmă a acelei angoase care recunoaște că tocmai supremația a ceea-ce-este-la-îndemînă și lipsa neajunsurilor în fața deciziilor, creșterea de necuprins și care cuprinde totul a determinației către această situație nu este ea însăși deja **distrugerea**, ci

die **Verwüstung** ist, deren Herrschaft durch Kriegskatastrophen und Katastrophenkriege nicht mehr angetastet, sondern nur noch bezeugt werden kann. Ob das **Herdenwesen** des Menschen, sich selbst überlassen, durch seine **Vergemeinerung** den Menschen zur Vollendung seiner Tierheit treibt, oder ob Rudel von Gewalthabern die auf das Höchste durchgegliederten und »einsatzbereiten« **Massen** der völligen Entscheidungslosigkeit zujagen, ob also eine »Rangordnung« innerhalb des endgültig festgestellten Tieres im Sinne des »**Übermenschen**« noch **aufgezüchtet** werden kann oder nicht, das bringt in den metaphysischen Charakter des Seienden im Ganzen keine wesentliche Änderung.

[...]

Aus demselben Grunde aber ist auch jeder »Pazifismus« und jeder »Liberalismus« außerstande, in den Bezirk wesentlicher Entscheidungen vorzudringen, weil er es nur zum Gegenspiel gegen das echte und unechte Kriegertum bringt. Die zeitweilige **Machtsteigerung des Judentums** aber hat darin ihren Grund, daß die Metaphysik des Abendlandes, zumal in ihrer neuzeitlichen Entfaltung, die Ansatzstelle bot für das Sichbreitmachen einer sonst leeren Rationalität und

pustiirea, a cărei dominație nu mai poate fi afectată prin catastrofe de război și prin războaie catastrofale, ci doar atestată. Dacă **esența gregară** a omului, lăsată în seama ei, împinge omul prin **generalizarea** sa la desăvîrșirea animalității sale, sau dacă hoardele de conducători mînă **masele** în cel mai înalt grad structurate și „operaționale" către totala lipsă de decizie, dacă, așadar, mai poate fi **părăsită** sau nu o „ierarhie" în cuprinsul animalului definitiv fixat în sensul de „**supraom**", acest lucru nu aduce nicio modificare esențială a caracterului metafizic al ființării în totalitatea ei.

[...]

Din același motiv însă, orice „pacifism" și orice „liberalism" sînt incapabile să pătrundă în sfera deciziilor esențiale, deoarece ele se constituie doar ca un contraatac împotriva mulțimii autentice sau inautentice de războinici. Însă temporara **sporire a puterii iudaismului** își are temeiul în faptul că metafizica apuseană, mai ales în desfășurarea sa modernă, a oferit punctul de pornire pentru autoexpansiunea unei raționalități și **capacități de calcul** de altfel goale care s-au adăpostit în

Rechenfähigkeit, die sich auf solchem Wege eine Unterkunft im »Geist« verschaffte, ohne die verborgenen Entscheidungsbezirke von sich aus je fassen	zu können. [...] (So ist **Husserls** Schritt zur phänomenologischen Betrachtung unter Absetzung gegen die psychologische Erklärung und **historische Verrechnung** von Meinungen von bleibender Wichtigkeit – und dennoch reicht sie nirgends in die Bezirke wesentlicher Entscheidungen, setzt vielmehr die historische Überlieferung der Philosophie überall voraus; die notwendige Folge zeigt sich alsbald im Einschwenken in die neukantische Transzendentalphilosophie, das schließlich einen Fortgang zum Hegelianismus im formalen Sinne unvermeidlich machte. Mein »Angriff« gegen **Husserl** ist nicht gegen ihn allein gerichtet und überhaupt unwesentlich – der Angriff geht gegen das Versäumnis der Seinsfrage, d. h. gegen das Wesen der Metaphysik als solcher, auf deren Grund die **Machenschaft des Seienden** die Geschichte zu bestimmen vermag. [...])	„spirit" în așa fel încît nu au putut nicicînd cu de la sine putere să sesizeze sferele ascunse ale deciziilor. [...] (Astfel, pasul lui Husserl către abordarea fenomenologică prin îndepărtarea de explicațiile psihologice și de **contabilizarea istorică** a părerilor este de o importanță perenă – și cu toate acestea ea nu ajunge niciunde pînă în sferele deciziilor esențiale, ci presupune mai degrabă tradiția istorică a filozofiei în genere. Urmarea necesară se arată numaidecît în pivotarea în filozofia transcendentală neokantiană, care, în cele din urmă, face inevitabil progresul către hegelianism într-un sens formal. „Atacul" meu la adresa lui **Husserl** nu este îndreptat doar împotriva lui și este în genere neesențial – atacul este împotriva omiterii întrebării cu privire la ființă, adică împotriva esenței metafizicii ca atare, pe baza căreia **fabricația ființării** poate determina istoria. [...])

Überlegungen XII § 26 [69], S. 47:	*Reflecții XII* § 26 [69]:
Das Äußerste an **Verwüstung** ist dann vorbereitet, wenn auch dem Nihilismus im wesentlichen	Maximul **pustiirii** este pregătit atunci cînd este refuzată orice cale de acces chiar și nihilismului

Sinne – als der dünkelhaften Ahnung des Geheimnisses des Seyns aus der weitesten Entfernung zu ihm, die Möglichkeit eines Durchgangs versagt wird und er nicht in seinem metaphysischen Wesen zum Austrag kommt.	în sens esențial – ca presentiment obscur al misterului ființei provenit de la cea mai mare depărtare de ea – și el nu poate fi lămurit în esența sa metafizică.

Überlegungen XII § 35 [79-80], S. 54:	*Reflecții XII* § 35 [79-80]:
Die »Bild«- und »Ton«-»Reportage« der **Machenschaft** ist der planetarische »**Mythus**« des Vollendungsabschnittes der Neuzeit. Die Welt des abgelegensten deutschen Bauernhofes wird nicht mehr durch das Geheimnis der Gezeiten des Jahres, durch die »Natur« bestimmt, in der noch die **Erde** waltet, sondern durch das illustrierte Blatt mit der Darstellung von ausgezogenen Film- und Tanzweibern, von Boxern und Rennfahrern und sonstigen »Helden« des Tages. Hier handelt es sich nicht mehr nur um **Zerstörung** der »Sittlichkeit« und des »Anstandes«, sondern um einen metaphysi-lschen Vorgang, um die **Ver-wüstung** jeder Möglichkeit des Seyns in das Gemächte des machbaren – herund vorstellbaren Seienden. Zum elektrischen Pflug und zum Motorrad, das in einer Stunde zur nächsten Großstadt befördert, gehört das amerikanisch aufgemachte »Magazin« und illustrierte	„Reportajul audio-video" al **fabricației** este „**mitul**" planetar al fazei finale a modernității. Lumea celei mai izolate gospodării țărănești germane nu mai este determinată de misterul ritmicității anului, de „natura" în care încă domină **pămîntul**, ci de ziarul ilustrat în care sînt înfățișate actrițe și dansatoare dezbrăcate, boxeri și piloți de curse și alți „eroi" ai zilei. Aici nu mai este vorba doar despre **distrugerea** „moralității" și a „decenței", ci de un proces metafizic, de **pustiire** a oricărei posibilități a ființei în produse ale ființării realizabile – productibile și reprezentabile. Laolaltă cu plugul electric și motocicleta, care te poate transporta într-o oră pînă la cel mai apropiat mare oraș, se numără și „revista" ornată americănește sau ziarul ilustrat, precum și alinierea obiceiurilor locuitorilor de la munte cu cele specifice barurilor și cluburilor sportive din marile orașe.

Blatt, gehört die Angleichung der Sitten der Bergbewohner an diejenigen des großstädtischen Sport- und Bar-betriebs.	

Überlegungen XII § 36 [80-81], S. 55: Aufklärung, Despotismus, schrankenlose Verdummung: sind metaphysisch begriffen ein einziger Vorgang; die **Entwurzelung aus dem Seyn**, die Ersetzung des Ursprungs durch Machtentfaltung, die Einrichtung auf das Sichbegnügen mit ǀ dem je Vorgestellten – durchgängig die **Vor-macht des Seienden**.	*Reflecții XII* § 36 [80-81]: Iluminismul, despotismul, îndobitocirea fără limite: concepute metafizic, sînt un singur proces; **dezrădăcinarea din ființă**, înlocuirea originii cu desfășurarea puterii, instituirea pe baza mulțumirii de sine cu ceea ce este reprezentat – în genere, **supremația ființării**.

Überlegungen XII § 38 [82-83], S. 56: Daß im Zeitalter der **Machenschaft** die **Rasse** zum ausgesprochenen und eigens eingerichteten »**Prinzip**« der Geschichte (oder nur der Historie) erhoben wird, ist nicht die willkürliche Erfindung von »Doktrinären«, sondern eine *Folge* der Macht der **Machenschaft**, die das Seiende nach allen seinen Bereichen in die planhafte **Berechnung** niederzwingen muß. Durch den **Rassegedanken** wird »das Leben« in die Form der Züchtbarkeit gebracht, die eine Art der **Berechnung** darstellt. Die **Juden** »leben« *bei ihrer betont*	*Reflecții XII* § 38 [82-83]: Faptul că în epoca **fabricației rasa** este ridicată la nivelul unui „**principiu**" explicit și instituit în mod expres al istoriei (sau doar al istoriografiei) nu este o invenție întîmplătoare a „doctrinarilor", ci o *consecință* a puterii **fabricației**, care trebuie să subjuge ființarea, în toate domeniile ei, prin **calculul** planificator. Prin **gîndirea rasială** „viața" ia forma prăselii, care prezintă un soi de **calcul**. **Evreii**, *cu **capacitatea lor** accentuat **calculatoare***, „trăiesc" deja de multă vreme conform **principiului de rasă**, motiv pentru care

rechnerischen Begabung am längsten schon nach dem **Rasseprinzip**, weshalb sie sich auch am heftigsten gegen die uneingeschränkte Anwendung zur Wehr setzen. Die Einrichtung der **rassischen Aufzucht** entstammt nicht dem »Leben« selbst, sondern der Übermächtigung des Lebens durch die **Machenschaft**. Was diese mit solcher Planung betreibt, ist eine *vollständige* ***Entrassung*** **der Völker** durch die Einspannung derselben in die gleichgebaute und gleichschnittige Einrichtung alles Seienden. Mit der **Entrassung** geht | eine **Selbstentfremdung der Völker** in eins – der Verlust der Geschichte – d. h. der Entscheidungsbezirke zum Seyn.	ei opun și cea mai mare rezistență aplicării nelimitate a acestuia. Instituirea **prăsirii rasiale** nu provine din „viața" însăși, ci din supunerea vieții prin **fabricație**. Ceea ce face aceasta din urmă printr-o asemenea planificare este o ***deplină derasificare*** **a popoarelor** prin strîngerea laolaltă a acestora în ansamblul uniform construit și croit al tuturor ființărilor. Laolaltă cu **derasificarea** vine și o **alienare de sine a popoarelor** – pierderea istoriei – *i.e.* a sferelor de decizie în privința ființei.

Überlegungen XIII § 34 [23], S. 94:	*Reflecții XIII* § 34 [23]:
Wo die Sinnlosigkeit zur Macht | gelangt und zwar durch den Menschen als Subjektum, den **Rechner** und **Raffer** seiner und aller **Dinge Berechenbarkeit**, da muß die Beseitigung alles Sinnes (d. h. der Frage nach der Wahrheit des Seyns – bzw. ihres Anklangs in der Seiendheit und ihrer Entwerfung) ersetzt werden durch Solches, was allein noch als gemäßer Ersatz zulässig bleibt: durch ein ***Rechnen*** und zwar durch das **Rechnen** mit den »**Werten**«.	Acolo unde ajunge la putere lipsa de sens, anume prin om ca subiectum, drept **calculator** și **acaparator** al **calculabilității** sale și al tuturor **lucrurilor**, acolo înlăturarea oricărui sens (*i.e.* al întrebării privitoare la adevărul ființei – respectiv al ecoului ei în ființitate și proiectul ei) trebuie înlocuită prin ultimul lucru care a mai rămas ca substitut potrivit: printr-un ***calcul***, și anume prin **calculul** cu „**valori**". „**Valoarea**" este traducerea esențialității esenței în

Der »**Wert**« ist die Übersetzung der Wesenheit des Wesens in das Mengenhafte und **Riesige**, die Auslieferung des Seienden in die **Verrechnung**. (Werden nun gar diese Werte (durch die nachtretende Philosophie-*gelehrsamkeit* – d. h. historisch-platonisch) zu Werten »an sich« erklärt und als erschaubare Gegenstände ausgegeben und in riesigen Tafeln und Rangordnungsschematen **verrechnet**, dann schlägt die Vollendung der Metaphysik zugleich um in die **Verwüstung** des Denkens, dessen Folge sich als Kulturschwindel zeigt und als Vernutzung der Kultur zu einem Mittel der Propaganda).	domeniul cantitativ și al **giganticului**, expedierea ființării în **contabilizare**. (Dacă aceste valori vor fi considerate (prin *înțelepciunea*-filozofică ulterioară – *i.e.* istoric-platonic) valori „în sine" și se vor erija în obiecte vizibile, **socotite** în tabele și scheme ierarhice gigantice, atunci și împlinirea metafizicii se transformă totodată în **pustiirea** gîndirii, a cărei consecință se dovedește a fi vertijul culturii și folosirea culturii ca mijloc de propagandă).

Überlegungen XIII § 101 [77], S. 133:	*Reflecții XIII* § 101 [77]:
Daher kann sich auch beider das »**internationale Judentum**« bedienen, die eine als Mittel für die andere ausrufen und bewerkstelligen – diese **machenschaftliche** »Geschichts«-mache verstrickt alle Mitspieler gleichermaßen in ihre Netze –; im Umkreis der **Machenschaft** gibt es »lächerliche Staaten«, aber auch lächerliche Kulturmache. In der anrückenden abendländischen Revolution werden die ersten neuzeitlichen Revolutionen (die englische, amerikanische,	Astfel, și „**evreimea internațională**" se poate servi de amîndouă, pe una o poate proclama și pune la lucru ca mijloc pentru cealaltă – această prefacere a „istoriei" **fabricatoare** îi prinde în mod egal pe toți participanții în mrejele ei –; în sfera **fabricației** există „state ridicole", dar și prefaceri culturale ridicole. În revoluția occidentală ce se apropie, primele revoluții moderne (cea engleză, americană, franceză și urmările lor) vor fi readuse la esența lor; „Vestul" va fi în mod ultim și decisiv cuprins de

französische und ihre Nachspiele) erst auf ihr Wesen zurückgebracht; der »Westen« wird zuletzt und am entschiedensten von ihr ergriffen; so zwar, daß er noch meint, sie zu bekämpfen.	ele; mai precis, astfel încît el încă mai pretinde că le combate.

Überlegungen XIII § 124 [97], S. 147: Die unsichtbare **Verwüstung** wird in diesem zweiten Weltkrieg **größer** (eingreifender) sein als die sichtbaren **Zerstörungen**.	*Reflecții XIII* § 124 [97]: În acest al doilea război mondial, **pustiirea** invizibilă va fi mai **mare** (mai invazivă) decît **distrugerile** vizibile.

Überlegungen XIII § 128 [109-111], S. 155-156: Was bedeutet das Erscheinen des **riesenhaften** Taumels der **machenschaftlichen Verwüstung** und der von ihr ausgelösten »Taten« gegenüber dem Kommen des letzten Gottes und der ihm zugewiesenen **stillen** Würde der Erwartung? Aber der Gott – wie denn dieser? Frage das Seyn und in dessen **Stille** als dem anfänglichen Wesen des Wortes antwortet der Gott. Alles Seiende mögt ihr durchstreifen, nirgends zeigt sich die Spur des Gottes. Wie jedoch wirst du ein Fragender, der das Seyn fragt? Nur durch die Stimme der **Stille**, die dein Wesen zur Inständigkeit im Da-sein anstimmt und den Gestimmten in das Aufhorchen auf das Kommen	*Reflecții XIII* § 128 [109-111]: Ce înseamnă apariția **giganticei** frenezii a **pustiirii fabricante** și a „faptelor" declanșate de ea în fața venirii ultimului zeu și a demnității **tăcute** destinate lui a așteptării? Însă zeul – cum așa acesta? Întreabă ființa și în **tăcerea** ei ca esență incipientă a cuvîntului va răspunde zeul. Puteți traversa toate ființările, niciunde nu se va arăta urma zeului. Cum poți atunci să devii un întrebător care întreabă în privința ființei? Doar prin vocea **tăcerii**, care îți acordează esența cu persistența în *Da-sein* și ridică ceea ce a fost acordat la ascultarea venirii. [...] Încrederea este [...] suficient de puternică pentru a prelua în esența încrederii spaima abandonării

erhebt. [...] Die Zuversicht ist [...] stark genug, das Erschrecken vor der Seinsverlassenheit des Seienden in das Wesen der Zuversicht aufzunehmen. In ihrer Langmut errichtet sie die Großmut gegen die unsichtbare **Verwüstung** des Wesens des Seyns,	die schon allelosbrechende **Zerstörung** des Seienden übertroffen hat.	fiinţărilor de către fiinţă. În indulgenţa sa, ea întemeiază generozitatea faţă de **pustiirea** invizibilă a esenţei fiinţei, pustiire care a depăşit deja orice **distrugere** crescîndă a fiinţării.

Überlegungen XIII § 129 [112], S. 157-158: Ein **Volk** kann seine »Zeit« haben, in der es gerade zum **Untergang** zu spät ist, da ihm die Wesens*höhe* fehlt, aus der noch es stürzen müßte. Und wenn dann nur noch die langsame Gewöhnung an das unauffällige Sinken der verborgenen Maße bleibt und die unmerkliche Eingewöhnung in das Verflachen der Ansprüche, dann ist eine **Zerstörung** »des« Seins im Gange der Zukunft, und alle äußere **Verwüstung** kann nur noch als das leere Schauspiel eines zu spät gekommenen Nachtrags gelten. [...]	*Reflecţii XIII* § 129 [112]: Un **popor** poate avea „vremea" sa, în care este prea tîrziu pentru **declin**, întrucît îi lipseşte *înălţimea* esenţei de la care ar trebui să cadă. Iar cînd tot ce mai rămîne este doar obişnuinţa lentă cu scufundarea discretă a măsurii ascunse şi acomodarea inobservabilă la aplatizarea cerinţelor, atunci o **distrugere** „a" fiinţei este în drumul viitorului, şi orice **pustiire** exterioară nu poate fi considerată decît drept un spectacol gol al suplimentului ajuns prea tîrziu. [...]

Überlegungen XIII § 134 [114], S. 159: Zu einer Zeit, da die unsichtbare **Verwüstung** eingreifender ist als die sichtbaren **Zerstörungen**, müssen selbst die Wege des täglichen Bedenkens ihre Richtung in das Unsichtbare nehmen. [...]	*Reflecţii XIII* § 134 [114]: Într-un timp cînd **pustiirea** invizibilă este mai invazivă decît **distrugerile** vizibile, pînă şi căile gîndirii cotidiene trebuie să se orienteze către invizibil. [...]

Überlegungen XIV [7], S. 174:	*Reflecții XIV* [7]:
Heute, will sagen für das Kommen des Kommenden, gilt nur, was im Äußersten steht und was weiß, daß darum gekämpft wird, ob das Menschentum ein Knecht der **Verwüstung** bleibt oder ob es in einer anders gegründeten Geschichte zum Widerklang der Stimme des Gottes wird.	Astăzi, adică pentru venirea a ceea ce are să vină, contează doar ceea ce este la extrem și știe că miza luptei este dacă omenirea rămîne un servitor al **pustiirii** sau dacă ea va deveni, într-o istorie diferit întemeiată, ecoul vocii zeului.

Überlegungen XIV [10], S. 176:	*Reflecții XIV* [10]:
Eine neue »Gattung« von »Literatur« macht sich jetzt breit: die Nachmachungen von Nietzsches »Also sprach Zarathustra« mit Hilfe von Wortschwällen, aus Hölderlin und George und Rilke zusammengebraut; gut gemeintes, aber wüstes Zeug, das eine Verherrlichung des »**Lebens**« und des »**Krieges**« und von Allem sein will, was Große einmal genannt und geschätzt haben; die verfänglichste Form der **geistigen Verwüstung**, wo nicht und nie die Spur war einer einfachen und langen Besinnung, wo alles zwischen Urlauten (vermeintlichen) umhertaumelt und Jegliches ins Reden gebracht wird, großtönend und mächtig einherschreitend, Götter anrufend und allwissend und doch nur ein grundloser Traum eines blinden Rausches, der sich als Wissen gebärdet.	Un nou „gen" de „literatură" se răspîndește acum: imitațiile la „Așa grăit-a Zarathustra" a lui Nietzsche, cu ajutorul tiradelor compuse din Hölderlin, George și Rilke; fleacuri bine intenționate, însă pustii, care se vor a fi o glorificare a „**vieții**" și a „**războiului**" și a orice altceva ce a fost cîndva menționat și apreciat de marii autori; cea mai dificilă formă de **pustiire spirituală**, unde nu este și nu a fost niciodată vreo urmă a unei contemplații simple și îndelungate, unde totul se clatină printre (presupuse) sunete primare și este discutat cu emfază și intervenții în forță, invocînd zeii și cunoscînd totul, și totuși nefiind decît un vis fără temei al unei bețiii oarbe care se dă drept cunoaștere.

Überlegungen XIV [31], S. 188-189:	*Reflecții XIV* [31]:
Wenn der Abscheu gegen das Denken den gleichen Grad erreicht hat wie die Unfähigkeit dazu, dann »machen« die verunglückten Professoren der Medizin und die mißratenen Volksschullehrer die »Systeme« der »Weltanschauung«, was man dann für »Philosophie« hält. Warum bringt jeder Sieg im Seienden über das Seiende notwendig eine **Verwüstung** des Seyns?	Cînd repulsia față de gîndire atinge același grad ca și incapacitatea de a gîndi, atunci profesorii de medicină eșuați și profesorii neizbutiți de școală populară „fac" „sisteme" ale „concepțiilor despre lume", care apoi trec drept „filozofie". De ce fiecare victorie în ființare împotriva ființării aduce cu sine în mod necesar o **pustiire** a ființei?

Überlegungen XIV [41], S. 195:	*Reflecții XIV* [41]:
Metaphysik. Alles muß durch die völlige **Verwüstung** hindurch, der eine **Vernichtung** in der schärfsten Gestalt der scheinbaren Erhaltung der »Kultur« voraufgeht. Nur so ist das zweitausendjährige Gefüge der Metaphysik zu erschüttern und in den Sturz zu bringen. Die **Vernichtung** und **Verwüstung** haben aber selbst noch die Einrichtungsform der Metaphysik (»Ideen« und »**Werte**«).	Metafizică. Totul trebuie să treacă prin **pustiirea** completă care este precedată de o **anihilare** în cea mai gravă formă a aparentei conservări a „culturii". Doar astfel poate fi clătinată și răsturnată structura de două mii de ani a metafizicii. **Anihilarea** și **pustiirea** însă încă se mai instituie ele însele sub forma metafizicii („idei" și „**valori**").

Überlegungen XIV [79-80], S. 218:	*Reflecții XIV* [79-80]:
Man sollte sich nicht allzulaut über die Psychoanalyse des **Juden** »Freud« empören, wenn man und solange man *überhaupt* nicht anders über Alles und Jedes	Nu trebuie să ne indignăm prea mult în legătură cu psihanaliza **evreului** „Freud", atîta vreme cît nu putem *în genere* „gîndi" toate lucrurile și fiecare

»denken« kann	als so, daß Alles als »Ausdruck« »des Lebens« einmal und auf »Instinkte« und »Instinktschwund« »zurückführt«. Diese »Denk«-weise, die überhaupt im voraus kein »Sein« zuläßt, ist der reine Nihilismus.	lucru în parte altfel decît „reducîndu-le" numaidecît, ca „expresie" a „vieții", la „instincte" și la „atrofierea instinctelor". Această manieră de „gîndire", care în genere nu permite din capul locului „ființa", este purul nihilism.

Überlegungen XIV [86], S. 221:	*Reflecții XIV* [86]:
Unter dem »Regime« der **Sprachverwüstung** gilt jedes Bauen als »unnatürlich« und »unorganisch«. Hier öffnet sich überdies ein Durchblick in die Folgerichtigkeit, die allem Bösartigen in höherem Grade eignet.	Sub „regimul" **pustiirii limbii**, orice construire este „nenaturală" și „neorganică". Mai mult decît atît, aici se deschide o perspectivă asupra consecvenței care este proprie oricărui lucru malign într-un mare grad.

Überlegungen XIV [91], S. 225:	*Reflecții XIV* [91]:
Ausdehnung und Vorbereitung und in ihrem Gefolge die **Vergemeinerung** sind die unüberwindlichen Feinde des Wesenhaften und von hier gedachten »**Großen**«.	Extinderea, pregătirea și, în urma lor, **generalizarea** sînt dușmanii insurmontabili a ceea ce este esențial și, astfel gîndit, „**mare**".

Überlegungen XIV [93], S. 226:	*Reflecții XIV* [93]:
Eine Lehrerschaft, die der Anstrengung des wahrhaften Denkens und der langen Besinnung ausweicht, darf sich nicht wundern, wenn »das illustrierte Blatt« und »das Kino«, wenn bloße Tabellen und Kurven zu den bevorzugten Bildungsmitteln sich aufschwingen und die **Verwüstung** des Geistes für den Geist selbst gehalten wird.	Un corp didactic care evită efortul gîndirii adevărate și al contemplării îndelungate nu trebuie să se mire dacă „ziarul ilustrat", „cinematograful", simplele tabele și grafice devin mijloacele predilecte de predare, iar **pustiirea** spiritului este luată drept spiritul însuși.

Überlegungen XIV [119-121], S. 242-243:	*Reflecții XIV* [119-121]:
Das untrüglichste Zeichen für die Ursprünglichkeit und Gediegenheit eines wesenhaften, geschichtegründenden Menschentums ist sein *Bezug zum Wort*. Wo dieser Bezug unbestimmt wird und ins Gleichgültige fällt, *sind* bereits alle Wesensgrunde des **Volkes** erschüttert. Äußere **Zerstörungen** sind nur späte Folgen einer schon bestehenden **Verwüstung**.	Cel mai infailibil semn al originarității și veridicității unei omeniri esențiale, întemeietoare de istorie, este *relația ei cu cuvîntul*. Acolo unde această relație rămîne nedeterminată și cade în indiferență, toate temeiurile esențiale ale **poporului** *sînt* deja zguduite. **Distrugerile** exterioare sînt doar urmări tîrzii ale unei **pustiiri** deja existente.
[...]	[...]
Zugleich kommt jetzt die »**Hinterhältigkeit**« der bolschewistischen Politik an den Tag. Der **Jude** Litwinow[x] taucht wieder auf. Zu dessen 60. Geburtstag schrieb der Chefredakteur der Moskauer »Iswestija«, der bekannte Kommunist Radek[y], folgenden Satz: »Litwinow hat bewiesen, daß er es versteht, nach bolschewistischer Art, wenn auch nur zeitweilig, Bundesgenossen zu suchen, wo sie eben zu finden sind«.	Totodată, iese la lumină acum „**perfidia**" politicii bolșevice. **Evreul** Litwinow reapare. Cu ocazia împlinirii vîrstei de 60 de ani, redactorul-șef al cotidianului moscovit „Izvestia", cunoscutul comunist Radek, a scris următoarele: „Litwinow a dovedit că înțelege, în manieră bolșevică, chiar dacă temporar, să caute tovarăși exact acolo unde ei se găsesc".
[...]	[...]
Auch der Gedanke einer Verständigung mit England im Sinne einer Verteilung der »Gerechtsamen« der Imperialismen trifft nicht ins Wesen des geschichtlichen Vorgangs, den England jetzt innerhalb des Amerikanismus und des Bolschewismus und d. h. zugleich auch des **Weltjudentums** zu Ende spielt. Die Frage	Nici gîndul unei înțelegeri cu Anglia în sensul unei împărțiri a „privilegiilor" imperialismelor nu nimerește esența procesului istoric pe care Anglia îl împlinește acum în cadrul americanismului și bolșevismului și, cu alte cuvinte, totodată, în cadrul **iudaismului mondial.** Întrebarea privitoare la rolul ***iudaismului mondial*** nu este

nach der Rolle des ***Weltjudentums*** ist keine **rassische**, sondern die metaphysische Frage nach der Art von Menschentümlichkeit, die *schlechthin ungebunden* die **Entwurzelung** alles Seienden aus dem Sein als weltgeschichtliche »Aufgabe« übernehmen kann.	una **rasială**, ci una metafizică privitoare la tipul de umanitate care poate prelua într-un mod *cît se poate de liber* **dezrădăcinarea** din ființă a tuturor ființărilor drept o „sarcină" a istoriei mondiale.

[x] Maxim Maximowitsch Litwinow (1876-1951), mai întîi comisar al poporului pentru afacerile externe ale Uniunii Sovietice, apoi, din noiembrie 1941, ambasador la Washington [GA, ed.].

[y] Karl Radek (1885 – aprox. 1939), în anii '20 membru al Comitetului Central al PCUS (Partidul Comunist al Uniunii Sovietice), jurnalist, condamnat în 1937 într-un simulacru de proces la zece ani de detenție în lagăr, dispărut apoi [GA, ed.].

Überlegungen XV [6], S. 256: Wir haben eine Aufgabe. Die Frage bleibt nur, ob wir selbst es vermögen, diese Aufgabe selbst *zu sein*: Jeder deutsche Mann ist umsonst gefallen, wenn wir nicht stündlich dafür wirken, daß über die jetzt ganz losgelassene und endgültige **Selbstverwüstung** des gesamten neuzeitlichen Menschentums hinaus ein **Anfang** des deutschen Wesens gerettet wird.	*Reflecții XV* [6]: Avem o sarcină. Mai rămîne întrebarea dacă noi înșine putem *să fim* această sarcină: toți soldații germani au căzut în zadar, dacă noi nu tindem oră de oră să salvăm un **început** al esenței germane dincolo de **pustiirea de sine** acum complet dezlănțuită și definitivă a întregii umanități moderne.

Überlegungen XV [8-10], S. 257-258: Der Amerikanismus ist die historisch feststellbare Erscheinung der unbedingten Verendung der Neuzeit | in die **Verwüstung**. Das Russentum hat in der Eindeutigkeit	*Reflecții XV* [8-10]: Americanismul este apariția istoric atestabilă a sfîrșitului necesar al modernității în **pustiire**. Rusismul, în univocitatea **brutalității** și a rigidității, își găsește totodată

der **Brutalität** und Versteifung zugleich ein wurzelhaftes Quellgebiet in seiner **Erde**, die sich eine Welteindeutigkeit vorbestimmt hat. Dagegen ist der Amerikanismus die Zusammenraffung von Allem, welche Zusammenraffung immer zugleich die **Entwurzelung** des Gerafften bedeutet. [...] Das Russentum ist trotz allem zu bodenständig und vernunftfeindlich, als daß es imstande sein könnte, die geschichtliche Bestimmung der **Verwüstung** zu übernehmen. Um die Seinsvergessenheit zu übernehmen und als eine solche einzurichten und als Haltung zu beständigen, dazu bedarf es einer im höchsten Grade fertigen und alles **berechnenden** *Vernünftigkeit*, die man, wenn man will, auch noch »Geistigkeit« nennen kann. Nur dieser »Geist« bleibt der geschichtlichen Aufgabe der **Verwüstung** gewachsen. Die Bedientenrolle innerhalb dieser **Verwüstung** hat das »**Herrenvolk**« der Engländer übernommen. Die metaphysische Nichtigkeit ihrer Geschichte kommt jetzt an den Tag. Sie suchen nur diese Nichtigkeit zu retten und leisten damit ihren Beitrag zur **Verwüstung**.	în **pământul** său, care și-a predestinat o univocitate mondială, un domeniu-sursă înrădăcinat. Americanismul, pe de altă parte, este strîngerea la grămadă a tot, strîngere la grămadă care înseamnă mereu și **dezrădăcinarea** celor strînse. [...] În ciuda acestor lucruri, lumea rusă este prea locală și antirațională pentru a fi capabilă să preia determinarea istorică a **pustiirii**. Pentru a prelua uitarea ființei, a o institui ca atare și a o perpetua ca atitudine este necesară o *raționalitate* completă în cel mai înalt grad și atot-**calculatoare**, ce poate fi numită, dacă vrem, și „spiritualitate". Doar acest „spirit" este pe potriva sarcinii istorice a **pustiirii**. ***„Poporul stăpîn"*** al englezilor a preluat rolul de servitor în cadrul acestei **pustiiri**. Nimicnicia metafizică a istoriei lor iese acum la iveală. Ei încearcă doar să salveze această nimicnicie, astfel aducîndu-și contribuția la **pustiire**.

Überlegungen XV [12], S. 259:	*Reflecții XV* [12]:
Die Seuche dieses scheinbar selbstverständlichen und überall gültigen Anspruchs auf »Durchsetzung« als Maßstab der Wesenhaftigkeit eines Jeglichen, verdirbt schon die *Möglichkeit* der Besinnung. Und hier hat schon die **Verwüstung** begonnen. Was ist dann nach der »Auseinandersetzung« mit Amerika?	Molima acestei aparent de la sine înțelese și general valabile pretenții de „dominare" ca măsură pentru esențialitatea a orice distruge pînă și *posibilitatea* contemplării. Și în acest punct a început deja **pustiirea**. Ce urmează după „disputa" cu America?

Überlegungen XV [14], S. 260:	*Reflecții XV* [14]:
Dieser aber ist der *Planetarismus*: der letzte Schritt des **machenschaftlichen** Wesens der Macht zur **Vernichtung** des Unzerstörbaren auf dem Wege der **Verwüstung**. Die **Verwüstung** vermag das Unzerstörbare zu **vernichten**, ohne daran gehalten zu sein, dieses überhaupt je zu fassen. **Verwüstung** aber untergräbt die Möglichkeit des Wesens eines Anfänglichen. Denn das Unzerstörbare ist nicht das irgendwo vorhandene Beständige, sondern das Anfängliche.	Însă acesta este *planetarismul*: ultimul pas al esenței puterii ce constă în **fabricație** către **anihilarea** a ceea ce este indestructibil, pe drumul către **pustiire**. **Pustiirea** poate **anihila** ceea ce este indestructibil fără a fi nevoită în vreun fel să-l înțeleagă. **Pustiirea** însă subminează posibilitatea esenței a ceea ce este incipient. Deoarece ceea ce este indestructibil nu este ceva care există mereu undeva, ci doar ceea ce este incipient.

Überlegungen XV [17], S. 262:	*Reflecții XV* [17]:
Das **Weltjudentum**, aufgestachelt durch die aus Deutschland hinausgelassenen Emigranten, ist überall **unfaßbar** und braucht sich bei aller Machtentfaltung	**Iudaismul mondial**, instigat de emigranții lăsați să iasă din Germania, **nu poate fi delimitat** nicăieri și, în întreaga sa desfășurare de forțe, nu are nevoie să se

nirgends an kriegerischen Handlungen zu beteiligen, wogegen uns nur bleibt, das beste **Blut** der Besten des eigenen Volkes zu opfern.	implice nicăieri în acte de război, în vreme ce nouă nu ne rămîne decît să sacrificăm cel mai bun **sînge** al celor mai buni din poporul nostru.

Überlegungen XV [24, 25-26], S. 266-267:	*Reflecții XV* [24, 25-26]:
Verbrechen: das ist kein bloßes **Zerbrechen**, sondern die **Verwüstung** von Allem in das **Gebrochene**. Das **Gebrochene** ist vom Anfang **abgebrochen** und in den Bereich des **Brüchigen** verteilt. Hier bleibt nur noch die eine Möglichkeit des Seins – in der Weise der Ordnung. Das Ordnen ist nur das Gegenspiel des seynsgeschichtlich (nicht etwa juristisch-moralisch) begriffenen **Verbrechertums**[2].	**Infracțiunea**: aceasta nu este o simplă **fracționare**, ci **pustiirea** a tot în **fracțiune**. **Fracțiunea** este de la bun început **frîntă** și distribuită în domeniul **fragilului**. Aici nu mai rămîne decît o singură posibilitate a ființei – în maniera ordinii. Ordonarea este doar contrapartea **infracționalității** înțelese în maniera istoriei ființei (și nu în sens juridic-moral).
[...]	[...]
Wenn man sich aber in den Glauben an »Christus« rettet, entsteht die Verlegenheit, daß dieser Glaube in der »Philosophie«, die man zu betreiben vorgibt, nicht vorkommen kann. Man nennt sich daher, statt sich als gläubigen Christen zu bekennen und dann auch die »Philosophie« als eine »Torheit der Welt« preiszugeben, einen »unverbesserlichen Platoniker«. Dabei beklagt man sich noch über die Falschmünzerei des Bolschewismus. In | solchem Treiben zeigt sich erst die **Verwüstung**.	Dacă însă ne salvăm prin credința în „Cristos", se ivește problema că această credință nu poate apărea în „filozofia" pe care pretindem că o facem. Ne-am numi așadar, în loc să ne recunoaștem drept creștini credincioși și să renunțăm la „filozofie" ca la o „smintire a lumii", „platonicieni incorigibili". Cu toate acestea, ne tot plîngem de contrafacerile din cadrul bolșevismului. În atare practică se arată în primul rînd **pustiirea**.

[z] Aceste variațiuni pornind de la verbul „brechen" (care are sensul de: a rupe, a frînge) nu pot fi traduse decît cu greu în alte limbi.

Este de discutat limbajul folosit de Heidegger, în special conceptul de „pustiire" (*Verwüstung*) care, după cum am spus, nu se găsește în *Contribuții*. Înainte de a trata mai în detaliu conceptul de „pustiire", pentru a ne putea duce la bun sfîrșit interpretările, trebuie să pornim de la conceptul de „pustiu" (*Wüste*). Prin urmare, trebuie evidențiată legătura dintre „pustiire" (*Verwüstung*) și „distrugere" (*Zerstörung*): cele două concepte nu se suprapun și nu pot fi reduse nicidecum la reprezentările subiective ale spațiului și timpului.

Ca punct de pornire pentru aceasta este substantivul „pustiu" (*Wüste*), ce apare doar în *Reflecții XII* (§ 8). Heidegger notează despre aceasta, referindu-se explicit la Nietzsche – cu toate că nu putem subestima diferențele considerabile dintre cei doi gînditori în privința „nihilismului": „Pustiul este împotmolirea și risipirea tuturor posibilităților deciziei esențiale"; „Ceea ce este respingător, paralizant și dezolant, ceea ce are caracterul pustiului nu trebuie totuși să abată reflecția critică nicio clipă din drumul său și să o ademenească să facă din ceea ce are caracterul pustiului un motiv pentru respingerea lui Nietzsche"; apoi revine încă o dată la „lipsa nevoii de decizie", continuînd cu „confuzia erorii (*Irre*)" pentru a încheia cu „chiar dacă traversarea pustiului este necesară".

Mai mult decît atît, în *Reflecții* nu mai sînt alte dovezi care să ne ofere informații suplimentare despre aceasta. Însă trebuie să revenim asupra conceptului „eroare" (*Irre*), întrucît odată cu înțelegerea felului în care Heidegger folosește acest cuvînt, multe neînțelegeri pe care el le provocase vor fi înlăturate. Conceptul de „eroare" apare nu doar în *Reflecții XIII* (§ 10) și *Reflecții XIV* ([53, 82, 109]), ci și în *Contribuții*[73], unde nu poate fi redus nicidecum

[73] Cf. idem., § 87 „Die Geschichte des ersten Anfangs (die Geschichte der Metaphysik)": „Această cunoaștere, întrucît gîndește nihilismul încă și mai

la rătăcirea evreilor în pustiu. Trebuie să citim doar pasajele din carnete și, mai ales, din *Contribuții*, unde apare conceptul de „eroare" (*Irre*), pentru a ne clarifica faptul că neînțelegerile privitoare la acesta care se tot înmulțesc se trag din necunoașterea textelor lui Heidegger și că de aici rezultă „erori considerabile" care violentează cu adevărat textele lui Heidegger[74].

---

originar în profunzimea abandonării ființei, este autentica depășire a nihilismului, iar istoria primului început este astfel cu totul extrasă din iluzia zădărniciei și a simplei erori (*Irre*). Abia acum este pusă în lumină întreaga operă gînditoare de pînă acum" (idem., p. 175); § 226 „Scoaterea la lumină a ascunderii și ἀλήθεια": „De asemenea, abia acum devine mai clară originea erorii (*Irre*), puterea și posibilitatea abandonării ființei, ascunderea și voalarea (*Ver-stellung*); stăpînirea abisului" (idem., p. 351); § 259 „Filozofia": „Doar sîngele rece al îndrăznelii gîndirii și noaptea erorii (*Irre*) întrebării oferă focului ființei strălucire și lumină" (idem., p. 430).

[74] Rog cititorul să parcurgă cu atenție interpretarea făcută de Donatella Di Cesare la termenul de „pustiu" (*Wüste*): el își va da astfel seama numaidecît că descrierea acestuia „pe baza" carnetelor nu se susține nicicum în *Reflecții XII* (§ 8), singurul loc în care el poate fi abordat. Această descriere trebuie invocată în totalitatea ei pentru că doar astfel putem estima implicațiile unei lecturi care îi atribuie lui Heidegger cuvinte pe care el nu le folosește niciodată, nici în carnete și nici în alt loc. Interpretarea greșită și falsificarea carnetelor sînt intrinseci acestor ilustrări aleatorii: „Un spațiu uscat, pustiit, devastat, stîncos, neospitalier, lipsit de viață, nul și nimicnic, lipsit de formă, nemăsurat și nelimitat, plin de păcate și loc al ispitei, al răului și al demoniculuI: așa arată, așa este pustiul lui Heidegger" (D. Di Cesare, *Heidegger e gli ebrei. I „Quaderni neri"*, Bollati Boringhieri, Torino, 2014, p. 127). În urma falsificării carnetelor, autoarea traduce *mot-à-mot* „Verwüstung" mai degrabă prin *deșertificare* (*desertificazione*) – dovedindu-și astfel înțelegerea greșită a esenței distanței dintre Heidegger și Nietzsche, la care, printre altele, lipsesc dimensiunile *adevărului* (*Wahrheit*) sau *luminișului* (*Lichtung*) etc., așa cum le înțelege Heidegger – deoarece această traducere *mot-à-mot*, chiar dacă e improprie, se dovedește utilă în susținerea propriei ei teze: „În măsura în care termenul «Verwüstung» trimite la «Wüste», iar fenomenul respectiv, valorificat politic, are totuși pentru Heidegger o relevanță ontologică și trebuie înscris în istoria ființei, din ambele motive nu este corect să traducem [termenul «Verwüstung»] cu *inaridimento* sau *devastazione*" (idem., p. 126). Prin acest mod de a scrie însă, ea trece încă o dată cu vederea faptul că, în cazul în care „Verwüstung" aparține de bună seamă istoriei ființei, referința la

Citatul „pustiul crește" (*Die Wüste wächst*) a fost moștenit de Heidegger de la Nietzsche. Totuși, întrebarea privitoare la „pustiire" (*Verwüstung*) trebuie inclusă în cea privitoare la „nihilism", astfel încît deosebirea considerabilă dintre cei doi autori să nu poată fi eliminată. Pentru Nietzsche, nihilismul înseamnă „devalorizarea" (*Entwertung*) celor mai înalte valori, iar astfel el se menține mereu pe planul „valorilor". Pentru el, „valorile" (*Werte*) constituie ființa ființării în sensul ființității ei. În acest sens, Nietzsche reclamă „răsturnarea tuturor valorilor" (*Umwertung der Werte*). Perspectiva lui Nietzsche nu are în mod limpede legătură cu dimensiunea „adevărului" (*Wahrheit*), a „luminișului" (*Lichtung*), a „deschiderii" (*Offenheit*) și a „dezascunderii" (*Unverborgenheit*) ființei, așa cum le înțelege Heidegger. Urmează din aceasta că „nihilismul" la Heidegger nu poate fi niciodată înțeles ca devalorizare a celor mai înalte valori, ci ca eveniment esențializant (*wesendes Ereignis*) al survenirii esențiale a ființei: nimicul nihilismului, *nihil*-ul pustiirii (*Verwüstung*) împiedică ivirea unui *nou început* în survenirea esențială a adevărului ființei. Dacă dobîndirea configuratoare esențializantă este pustiită în survenirea esențială a ființei, atunci desfășurarea ființării în deschiderea propriei sale esențe se sfîrșește. Diferența ontologică din cadrul ființării sau, cu alte cuvinte, diferența dintre ființă și ființare („diferența ontologică") își exercită dominația mai întîi în mișcarea ambivalentă care însoțește „pustiirea" (*Verwüstung*) adevărului ființei în privința „distrugerii" (*Zerstörung*) ființării

---

„Wüste" – și, astfel, ceea ce îl leagă pe Heidegger de Nietzsche – este totuși depășită în același timp chiar de poziția lui Heidegger. Acest lucru însă nu mai necesită nicio cercetare suplimentară, deoarece autoarea intenționează ceva cu totul diferit, după cum se poate vedea puțin mai tîrziu din textul ei: „Este important să auzim ecoul și invocarea deșertului (*Wüste*). Este clar că această deșertificare este încă o figură a evreimii" (idem., p. 127). Această conținere forțată a „deșertificării" în „deșert" îi va fi utilă pentru a *violenta* terminologia lui Heidegger din perspectiva poziției ei – și anume dintr-o perspectivă aleatorie și, în anumite privințe, fantasmagorică – care vrea cu orice preț să impună prezența evreimii în gîndirea istoriei ființei.

în „ascunderea" (*Unverborgenheit*) ei; astfel, „pustiirea" nu este deloc același lucru ca și „distrugerea". Odată cu „pustiirea" (*Verwüstung*), se retrage orice posibilitate a vreunei decizii[75] originare și astfel este asigurată durabilitatea indeciziei. Faptul că ei îi scapă orice posibilitate a vreunei decizii originare trebuie înțeles în sensul că această lipsă de decizie *îngroapă* orice necesitate a unei decizii originare, mai precis prin faptul că *menține* o viață aleatorie, încercînd astfel să păstreze această viață imobilizată în prezența sa neschimbătoare.

Putem extrage din *Reflecții XII-XIV* trăsăturile principale ale „pustiirii" (*Verwüstung*), așa cum o discută Heidegger: ea este „împlinirea sfîrșitului deja decis" (*Reflecții XII*, [a]); „Nietzsche, gîndind anticipativ, a călcat în pustiul acelei pustiiri, care se instituie odată cu necondiționarea", „Însă, mai înainte [...] nu trebuie mai întîi traversată cea mai recentă pustiire?", „niciun drum nu duce de la pustiirea pustiului [...] spre confuzia erorii" (§ 8); „lipsa neajunsurilor în fața deciziilor, creșterea de necuprins și care cuprinde totul a determinației către această situație nu este ea însăși deja distrugerea (*Zerstörung*), ci pustiirea" (§ 24); „maximul pustiirii este pregătit atunci cînd este refuzată orice cale de acces (*Durchgang*) chiar și nihilismului în sens esențial [...]" (§ 26); „«reportajul», [...] ziarul ilustrat în care sînt înfățișate actrițe și dansatoare dezbrăcate [...]. Aici nu mai este vorba doar despre distrugerea (*Zerstörung*) «moralității» și a «decenței», ci de un proces metafizic, de pusti-ire (*Ver-wüstung*) a oricărei posibilități a ființei (*Seyn*) în produse ale ființării realizabile – productibile și reprezentabile" (§ 35); «Acolo unde ajunge la putere lipsa

[75] Cf. M. Heidegger, *Metaphysik und Nihilismus*, în *Gesamtausgabe*, Bd. 67, Abt. 3: *Unveröffentliche Abhandlungen*, hrsg. v. H.-J. Friedrich, Vittorio Klostermann, Frankfurt am Main, 1999, § 136 „Das Nichts und die Ver-wüstung" (idem., p. 146): „*Pustiu* (*Wüste*): constanța împiedicării începutului. Pusti-irea (*Ver-wüstung*) ca asigurare a durabilității unei dezrădăcinări complete a tot, astfel încît totul de pînă acum să se păstreze; ca să ne dedicăm «politicii culturale» în vederea pusti-irii".

de sens, anume prin om ca *subiectum*, [...] acolo înlăturarea oricărui sens [...] trebuie înlocuită prin [...] calculul cu «valori». [...] Atunci și împlinirea metafizicii se transformă totodată în pustiirea gîndirii" (*Reflecții XIII*, § 34); „În acest al doilea război mondial, **pustiirea invizibilă** va fi mai mare [...] decît **distrugerile vizibile**" (§ 124); „Apariția giganticei frenezii a pustiirii fabricante", „**pustiirea invizibilă** a esenței ființei (*Seyn*), pustiire care a depășit deja orice distrugere crescîndă a ființării" (§ 128); în privința poporului „obișnuința lentă cu scufundarea discretă a măsurii ascunse și acomodarea inobservabilă la aplatizarea cerințelor", și astfel în drumul viitorului „o distrugere «a» ființei și orice pustiire exterioară" (§ 129); în legătură cu § 124, Heidegger subliniază încă o dată cum „**pustiirea invizibilă** este mai invazivă decît **distrugerile vizibile**" (§ 134); miza luptei este „dacă omenirea rămîne un servitor al pustiirii sau dacă ea va deveni, într-o istorie întemeiată diferit, ecoul vocii zeului" (*Reflecții XIV*, [7]); în legătură cu instrumentalizarea din *Așa grăit-a Zarathustra*: „cea mai dificilă formă de pustiire spirituală, unde nu este și nu a fost niciodată vreo urmă a unei contemplații simple și îndelungate, unde totul se clatină" ([10]); „fiecare victorie în ființare împotriva ființării aduce cu sine în mod necesar o pustiire a ființei (*Seyn*)" ([31]); „pustiirea completă care este precedată de o aneantizare (*Vernichtung*) în cea mai gravă formă a aparentei conservări a «culturii»" ([41]); „Sub «regimul» pustiirii limbii, orice construire este «nenaturală» și «neorganică»" ([8]); în legătură cu § 35 (*Reflecții XII*), Heidegger își elaborează încă o dată reflecțiile și ia act cum „«ziarul ilustrat», «cinematograful» [...] devin mijloacele predilecte de predare", iar «pustiirea spiritului este luată drept spiritul însuși" (*Reflecții XIV*, [93]); „Distrugerile exterioare sînt doar urmări tîrzii ale unei pustiiri deja existente" ([119]); trebuie să acționăm pentru ca „să salvăm un început (*Anfang*) al esenței germane dincolo de pustiirea de sine (*Selbstverwüstung*)

acum complet dezlănțuită și definitivă a întregii umanități moderne" (*Reflecții XV*, [6]).

După această lungă trecere în revistă, trebuie să facem o pauză în mersul gîndurilor noastre în preajma unui scurt pasaj din *Reflecții XV* [8-11, 12]. Heidegger crede că pustiirea nu determină doar modernitatea, ci că apariția ei istoric atestabilă are loc odată cu americanismul; rolul de servitor în cadrul pustiirii este preluat însă de „«Poporul stăpîn» al englezilor". Aceasta este de bună seamă o perspectivă istorică și, ca atare, una discutabilă. Ea este însă importantă pentru a circumscrie perspectiva lui Heidegger asupra modernității, precum și a pustiirii ei intrinseci: dincolo de vizibilitatea ei în distrugerea inseparabilă de esența național-socialismului, pustiirea vine în modernitate înainte de național-socialism și apare imediat ce se sucombă unei gîndiri ce nu mai este întemeiată în ființă. Distrugerea este doar apariția istorică a unei pustiiri ce vine de departe și de aceea este și mai „invazivă"; într-o anumită privință, critica lui Heidegger la adresa modernității este doar punctul final al unei reflecții care nu vrea să se mulțumească cu „vremea sa". După părerea mea, critica adresată englezilor și rolului lor în războiul mondial este un avertisment în privința faptului că distrugerile istoric „vizibile" nu sînt decît prim-planul; nu este cazul de a găsi pe acest plan o soluție pentru ceea ce s-a întîmplat. Întrebarea fundamentală se află la un nivel mult mai adînc, și ca atare rămîne „invizibilă" pentru mulți: o pustiire care rămîne inaccesibilă din cauza distrugerii. Repercusiunile distrugerii duc inevitabil la blocarea definitivă a posibilității unei comuniuni a ființei ființărilor, întrucît atenția se îndreaptă în acest caz asupra faptului că ființarea trebuie să persiste în mod rigid și stabil în ființitatea ei. Nu este distrus ceva vizibil, cuantificabil; totul rămîne ca mai înainte, modificat doar de o nouă spiritualitate, care nu face decît să invite omul modern să-și ducă viața în lipsa de decizie și frenezia guralivă a posesiunii sale vide. Predominanța ființărilor inerentă procesului distrugerii poate fi perpetuată cu condiția ca *delirul* raționalității să

nu-şi dea seama de repercusiunile devastatoare ale pustiirii ce se produce necontenit. În fundal nu se află doar diferenţa ontologică între pustiire şi distrugere, ci preeminenţa mai invazivă a celei dintîi faţă de cea de-a doua.

În plus, Heidegger vede în englezi, ca şi în America, pretenţia aparent de la sine înţeleasă şi general valabilă „de «dominare» ca măsură pentru esenţialitatea a orice" (*Reflecţii XV* [12]). Survenirea istorică declanşată de starea de război are nevoie, după Heidegger, de o altă viziune, dacă se vrea construirea unui viitor al istoriei. Doar corectarea aplatizării istorice este insuficientă: este necesară o orientare cu totul nouă care *să depăşească* distrugerea evident vizibilă.

Heidegger îşi continuă reflecţiile despre „pustiire" (*Verwüstung*) în alte locuri din *Reflecţii XV*: „Pustiirea însă subminează posibilitatea esenţei a ceea ce este incipient" ([14]); „Infracţiunea (*Verbrechen*): aceasta nu este o simplă fracţionare (*Zerbrechen*), ci pustiirea a tot în fracţiune (*Gebrochene*). Fracţiunea este de la bun început frîntă (*abgebrochen*) şi distribuită în domeniul fragilului (*Brühigen*)" ([24]); în fine, salvarea prin credinţa în „Cristos", precum şi deplîngerea contrafacerilor din cadrul bolşevismului sînt practici nepotrivite: „În atare practică se arată în primul rînd pustiirea" ([26]).

Această lungă cercetare, pe care am expus-o cît se poate de succint, nu s-a îndepărtat deloc de tema noastră: astfel, putem înţelege mai bine felul în care traducerile lui Heidegger se desfăşoară pe două planuri: pe de o parte, pe latura *pustiirii*, pe de altă parte, pe cel al *distrugerii* care, în vizibilitatea sa, provoacă iluzia că repercusiunile sale sînt orizontul ultim, chiar dacă ceea ce se află în prim-plan nu este decît urmarea unei pustiiri mult mai adînci în legătură cu întrebarea privitoare la fiinţă. Unde se situează Heidegger într-un astfel de scenariu? Este pătrunzătoare interogarea sa care şi-a stabilit o ţintă: „Însă, mai înainte ca noi şi cei ce vor veni să putem deveni stăruitori în «străvechea confuzie», nu trebuie mai întîi traversată cea mai recentă pustiire?"

(*Reflecții XII*, § 8). Traversarea pustiirii are o mai mare semnificație decît constatarea simplelor distrugeri: se dovedește imposibil să ne limităm doar la imaginile categoriale ale unei viziuni asupra lumii, deoarece acestea nu reușesc să ajungă pînă la sfera deciziei ființei. Pentru a lua formă, decizia nu necesită doar perserverarea în interogația privitoare la ființă, ci mai degrabă și rezistența expunerii de sine a *survenirii esențiale a adevărului ființei* (*Wesung der Wahrheit des Seins*).

Problema fundamentală este inerentă viziunii categoriale asupra lumii și persistă cîtă vreme rămînem în cadrul „conceptelor familiare precum «patrie», «cultură», «popor», însă și «stat» și «biserică», dar și «societate» și «comunitate»" (*Reflecții XII*, § 24). Aceste domenii reprezintă locuri fixe și consolidează fabricarea ființării în înrădăcinarea sa istorică. Însă ce anume este consolidat și menținut astfel? Lipsa de sens. Prin „omul ca *subiectum*" – drept „calculator" și „acaparator al calculabilității sale și al tuturor lucrurilor" (§ 34) – se realizează pustiirea gîndirii. În acest cadru precis delimitat *omul ca subiectum* devine *centru al ființării*: după Heidegger, o atare putere cauzează pustiirea gîndirii[76].

Cu tratarea anumitor pasaje din *Reflecții XII* (§§ 24, 38), *XIII* (§ 101), *XIV* ([121]) și *XV* ([17]) ajungem la sfîrșitul acestei secțiuni.

În *Reflecții XII* (§ 24), recursul la tema „iudaismului" (*Judentum*) este precedat de formula „sporirea puterii" (*Machtsteigerung*) și „își are temeiul în faptul că metafizica apuseană, mai ales în desfășurarea sa modernă, a oferit punctul de pornire pentru autoexpansiunea unei raționalități și capacități de calcul de altfel goale, care s-au adăpostit în «spirit» în așa fel încît nu au putut niciînd cu de la sine putere să sesizeze sferele ascunse ale deciziilor" (§ 24, [67-68]). Conform acestei explicații, ar trebui să înțelegem că „sporirea puterii" ține de un context în care reușitele supreme

[76] § 34 din *Reflecții XIII* trebuie aprofundat pornind de la § 260 „Das Riesenhafte" și § 261 „Das Meinen des Seyns" din *Contribuții*: cf. M. Heidegger, *Beiträge zur Philosophie (Vom Ereignis)*, op. cit., respectiv pp. 441-443 și 443-446.

ale „omului occidental" și starea de lucruri conform căreia „noi cadre precum «patrie», «cultură», «popor», însă și «stat» și «biserică», dar și «societate» și «comunitate»" sînt considerate de Heidegger locul în care fericirea nu constă decît „în a se descurca fără decizii și a se anestezia în ideea de a poseda și de a se bucura de din ce în ce mai multe" ([64]). Se dovedește a fi imposibil de măsurat importanța referirilor la „iudaism" (*Judentum*) fără a trata *începutul* § 24. Reflecția lui Heidegger este de o importanță deosebită; în cadrul ei se recurge la termenul „iudaism" (*Judentum*) precum și la stereotipul larg răspîndit în epocă a „capacității de calcul", *Rechenfähigkeit*) a acesteia, însă calculabilitatea privește modernitatea în genere ca epocă a raționalității și a metafizicii în formele sale tradiționale („idei" și „valori").

În § 24, Heidegger spune explicit: „temporara sporire a puterii iudaismului (*Judentum*) își are temeiul în faptul că metafizica apuseană [...] a oferit punctul de pornire pentru autoexpansiunea unei raționalități și capacități de calcul de altfel goale" (§ 24, [67]); nu este însă suficient să extragem structura acestei reflecții din contextul său, așa cum este cazul în pretinsa ilustrare a lui Donatella Di Cesare: „În acest abis care se cască, evreul este identificat cu dușmanul metafizic"[77]. Starea de fapt conform căreia capacitatea de calcul își *are* temeiul în metafizica occidentală reprezintă pentru Heidegger un motiv suficient pentru a scoate în evidență imposibilitatea unei înțelegeri a sferei deciziilor; altfel, este de neînțeles de ce autenticul motiv al distanțării sale față de Husserl se ivește în conexiune cu § 24: în perspectiva lui Heidegger, „atacul" său împotriva lui Husserl nu a fost nicidecum îndreptat doar împotriva lui, „atacul" său „s-a îndreptat împotriva omiterii întrebării privitoare la ființă, i.e. împotriva esenței metafizicii ca atare". Așadar, evocarea „iudaismului" (*Judentum*) trebuie situată într-un context cu mult mai larg, în care trebuie considerată sfera deciziilor esențiale; doar cu o

[77] D. Di Cesare, *Heidegger e gli ebrei. I „Quaderni neri"*, op. cit., p. 99.

violență extremă, așadar, această evocare poate fi deghizată sub un pretext metafizic și mutată forțat în metafizica Occidentului.

În orice caz, această falsă interpretare mistificatoare nu-și găsește nicio dovadă în *Reflecții XII* (§ 24); pentru a ascunde „evreul" sub un pretex metafizic și astfel a „înscena" o *ciocnire metafizică* – între Heidegger și „evreu" –, este folosit trucul descoperirii cuvîntului „dușman" (*Feind*) care este cu multă dificultate scos la iveală în *Reflecții și Semne III* (§ 79) din volumul 94: *„Unde se află dușmanul și cum este el creat?* Încotro se îndreaptă atacul? Cu ce arme?", precum și în *Reflecții IV* (§ 91): „Dedicat *filozofiei*, **gînditorul** (*Denker*) se opune unui *dușman* (nonesența [*Unwesen*] ființării, care [...] *aparține* de ceva căruia, din temeiurile sale, gînditorul trebuie să-i fie *prieten* (esența ființei [*Seyn*])"[78]. Această extrapolare servește la susținerea tezei următoare: „Filozofului îi revine să rămînă adînc înrădăcinat în solul ființei pentru a aduce la lumină conflictul, pentru a descîlci ceea ce este încurcat"[79]. Aici, cuvîntul „gînditor" (*Denker*) este tradus intenționat prin „filozof", deoarece *ciocnirea metafizică* trebuie să fie rezolvată de filozof și să rămînă în sfera sa specifică. Dacă autoarea ar fi citit în continuare § 91, ar fi observat că Heidegger îi critică pe toți cei care recurg la filozofie doar „din exterior" (*Außen*) , cei care vin la „ciugulit" (*naschen*); mai bine spus, el îi critică pe cei care folosesc filozofia în interes propriu; procedînd astfel, ajungi în cele din urmă un *cerșetor al rațiunii*. În mod surprinzător, autoarea recurge la volumul 94, fără a fi conștientă că, în fapt, contextul în care este introdus termenul „dușman" (*Feind*) se ocupă de național-socialism și că nu există nicio referință în care cuvîntul „evreu" (*Jude*) să poată fi legat de „dușman" (*Feind*). Dincolo de aceasta, ea a insistat asupra faptului că „evreu" este identificat cu „dușman" (*Feind*) și din aceasta decurge – conform poziției ei – că Heidegger devine călăul care îi atacă pe evrei deoarece

[78] Cf. idem, p. 100: „Dușmanul este nonesența ființării care, fără a pune capăt vreodată actelor de război, i se relevă **filozofului** ca esență a ființei".
[79] Ibidem.

sînt cei responsabili de dezrădăcinare, cu toate că ar fi fost de ajuns să rămînă la textul volumului 96, pentru a înțelege sensul acestui cuvînt la Heidegger: „Extinderea, pregătirea și, în urma lor, generalizarea sînt dușmanii (*Feinde*) insurmontabili a ceea ce este esențial [...]" (*Reflecții XIV* [91]); „Lumea rusă (*Russentum*) este prea locală și antirațională (*vernunftfeindlich*)" (*Reflecții XV* [10]). Aceasta ar putea fi suficient pentru a atrage atenția asupra pericolului pe care nu-l mai putem evita atunci cînd instrumentalizăm carnetele dînd frîu liber generalizărilor incoerente și aleatorii pornind de la anumite pasaje textuale, pentru a ne întări *pre*-judecățile proprii. Astfel survine o enormă falsificare a surselor. Mai departe, finalul *Reflecțiilor XIV* [121]: „Întrebarea privitoare la rolul iudaismului mondial (*Weltjudentum*) nu este una rasială, ci una metafizică privitoare la tipul de umanitate" – cît de departe este această întrebare de maniera eronată de gîndire a mitului rasei vizat de național-socialism. Apelul la „întrebarea metafizică privitoare la tipul de umanitate" nu vrea să însemne că evreimii mondiale i s-ar atribui un temei metafizic, ci mai degrabă că reflecțiile lui Heidegger trebuie citite hermeneutic în lumina diferenței ontologice și a criticii *diferitelor epoci ale metafizicii*: este indispensabil, pentru a înțelege clar și univoc că „deplina dezrădăcinare a ființării din ființă" nu poate fi în niciun caz atribuită exclusiv și nicidecum în mod serios „iudaismului" (*Judentum*) sau „iudaismului mondial" (*Weltjudentum*), ca să nu mai vorbim de „evreu"; în *Caiete nu există niciunde nici cea mai mică urmă că Heidegger i-ar atribui evreului o esență metafizică.*

În continuarea acestei instrumentalizări, ca într-un masiv muntos, se înalță încă o greșeală de interpretare care constă în căutarea unui pretext pentru dovedirea a ceea ce nu poate fi dovedit. În *Postfețele* editorului german al carnetelor, există o trăsătură constantă. El afirmă, de exemplu, în *Postfața* (*Nachwort*) volumului 96:

„Felul în care Heidegger a tratat «semnele fabricației» nu poate fi totuși înțeles ca o luare de poziție *politică*. Este mai degrabă vorba de o inventariere *onto-istorică* a evenimentelor în care Heidegger adoptă un anume punct de vedere. Astfel, el înțelege dezlănțuirea crescîndă a evenimentelor de război ca *împlinire a tehnicii*, al cărei «ultim act» va fi «faptul ca Pămîntul însuși va sări în aer» și «umanitatea actuală» va dispărea. Aceasta însă nu este «nicio nenorocire, ci prima purificare *a ființei* de profunda ei desfigurare prin preeminența ființării»"[80].

Pe baza „purificării *ființei* (Reinigung *des Seins*)" (*Reflecții XIV* ([113]), care însă nu reprezintă decît punctul de pornire al unei reflecții, el continuă adunînd pasaje din *Reflecții XII* și *XV* – în care se găsesc referiri la „iudaism" (*Judentum*) și „iudaism mondial" (*Weltjudentum*), pe care le-am introdus pe larg în contextele lor respective – și apoi reia în discuție conceptul de „purificare" (*Reinigung*), folosindu-l astfel:

„În astfel de exprimări în legătură cu «iudaismul» (*Judentum*) se vede cît de încurcat era Heidegger în gîndurile sale despre o «purificare *a ființei*» (Reinigung *des Seins*)"[81].

Oricine poate vedea ce fel de pretexte suplimentare poate ocaziona această legătură creată între „purificare" (*Reinigung*) și „iudaism" (*Judentum*), pentru ca mecanismul gigantic al instrumentalizării să fie pus iarăși în mișcare[82].

---

[80] P. Trawny, *Nachwort des Herausgebers*, în M. Heidegger, *Überlegungen XII-XV (Schwarze Hefte 1939-1941)*, op. cit., p. 281.

[81] Idem., pp. 282-283.

[82] Cf. D. Di Cesare, *Heidegger e gli ebrei. I „Quaderni neri"*, op. cit., § 24 *„Der Jude und die «Reinigung» des Seins"*, pp. 212-217. În siajul deschis de *Postfața* (*Nachwort*) lui Trawny, autoarea reia pasajul respectiv din *Reflecții XIV* ([113]) pentru a face o lumină cu care să-și încheie paragraful: „În timp ce el [Heidegger] nota la începutul anilor '40 *purificare a ființei*, această «purificare» devenise deja nimicire (*Vernichtung*)". Această afirmație nu merită cercetată mai în detaliu, întrucît acum sîntem într-un punct în care incurabila folosire aleatoare a expresiilor lui Heidegger desprinse din context ajunge

Ce înseamnă însă „purificarea *ființei*" (Reinigung *des Seins*) devine clar dacă pornim de la un pasaj din *Contribuții la filozofie*:

> „Depășirea platonismului în această direcție și în acest fel este o decizie istorică de cea mai mare amploare și, totodată, întemeierea unei istorii *filozofice* a filozofiei, diferită față de cea hegeliană. (Ceea ce este elaborat în *Ființă și timp* ca «destrucție» [*Destruktion*] nu înseamnă deconstrucție și «distrugere» [*Zerstörung*], ci *purificare* [*Reinigung*] în direcția eliberării poziționărilor metafizice fundamentale. Însă toate acestea nu reprezintă în contextul împlinirii ecoului [*Anklang*] și a ceea ce este pus în joc [*Zuspiel*] decît preludiul [*Vorspiel*]"[83].

Ne-am fi așteptat de la editorul german al volumului 96 din *Gesamtausgabe* – editor care susține teza unei „contaminări" antisemite a gîndirii onto-istorice începînd din 1936, așadar și în *Contribuții la filozofie* – să trateze în *Postfața* sa aceste locuri, însă – la o privire mai atentă – făcînd aceasta, întregul șir al afirmațiilor sale ar fi fost întrerupt, afirmații care se prezintă doar ca schițe incomplete, cu scopul de a risipi îndoieli care, în sine, nu pot fi înlăturate, întrucît nu au de-a face cu textele lui Heidegger.

5. Adnotări I-V – *Caietele Negre* 1942-1948[84]

5.1. Să-i dăm lui Heidegger cuvîntul: „Nu spun asta pentru a mă apăra, ci doar ca o constatare"

Cititorul va găsi un ton diferit în această secțiune: pornind de la *Reflecțiile* adunate în volumele 94-96, ajungem acum la *Adnotări*, din volumul 97, în care Heidegger *povestește* – într-o manieră foarte directă – unele detalii cu caracter privat dintr-o

să fie limpede, și anume ca avînd intenția de a-l închide pe gînditor într-o *hermeneutică borderline*.

[83] M. Heidegger, *Beiträge zur Philosophie (Vom Ereignis)*, op. cit., § 110 „*Die ἰδέα, der Platonismus und der Idealismus*", p. 221.

[84] Cf. Id., *Anmerkungen I-V (Schwarze Hefte 1942-1948)*, în *Gesamtausgabe*, Bd. 97, Abt. 4: *Hinweise und Aufzeichnungen*, hrsg. v. P. Trawny, Vittorio Klostermann, Frankfurt am Main, 2015.

perioadă istorică marcată de brutalitatea sîngeroasă a lui Hitler. Cu ajutorul acestor elemente, putem deconstrui prejudecățile adesea fatale *prin care se încearcă deformarea gîndirii lui Heidegger prin intermediul unei lecturi politice.* Extrasele pe care le citățm mai jos vorbesc de la sine: claritatea acestor adnotări îi va lăsa fără cuvinte pe cei care le vor cîntări – sau, mai bine zis, îi va lăsa fără cuvinte pe aceia care nu știu că aceste adnotări au fost făcute de Heidegger. Cu toate acestea, nu trebuie să uităm că nenumărate neînțelegeri l-au obosit pe autorul acestor *Adnotări,* și că pe unele dintre ele trebuie să le depășească încă, motiv pentru care consideră că este necesar să facă un bilanț al evenimentelor importante din viața sa. Așadar, este important să ne amintim că această secțiune nu pretinde a fi o apărare a lui Heidegger; rămînem la comentariile sale și adoptăm drept principiu călăuzitor al lor cuvintele pe care le-a scris, sub forma unui document, într-o mărturie despre relația sa cu evreul Edmund Husserl: „Nu spun asta pentru a mă apăra, ci doar ca o constatare" (*Adnotări V* [52-54]). Citirea atentă a notelor s-a dovedit crucială pentru a determina că „explicațiile" acestei secțiuni sînt „nu" (*nicht*) „pentru public" (*Öffentlichkeit*), nu pentru categoria intruzivă a persoanelor care atacă insolent, știind totuși că nu pot găsi altceva decît prezumția propriei lor necredințe: „Dar dominația opiniei publice este deja în așa măsură dictatorială, încît orice considerație de acest fel este imediat catalogată drept «nazistă» și devine astfel irelevantă" (*Adnotări V* [49]).

În primul rînd însă vom face un inventar al anumitor corelații din textele heideggeriene, care ne-ar putea fi de folos:

Hitler: „brutalitatea **secretă**"[85] – „care o depășește cu mult pe cea pe cea a lui Hitler" (*Adnotări I* [127]; context: „cazul profesoratului meu"); „Adevărata eroare a „Rectoratului din 1933" nu a

[85] Conceptul de *brutalitate* (*Brutalität*) folosit aici pentru descrierea lui Hitler (*Adnotări I* [127]) a fost folosit într-un pasaj anterior în privința celui de-Al Treilea Reich: unde a fost vorba despre „«brutalitatea contondentă» (*in der stumpfen Brutalität*) a acestuia" (*Adnotări I* [162]).

fost atît faptul că, la fel ca alți oameni mai deștepți, nu l-am recunoscut pe «Hitler» în «**esența**»[86] (Wesen) sa [...], ci faptul că am crezut că acum era momentul, [...] unui început istoric, și nu **împreună cu** Hitler (*nicht mit Hitler*) (*Adnotări I* [149])"; „[...] nu se pune problema dacă Hitler sau Mussolini sau altcineva a avut «dreptate» sau nu, ci că acum înțelegem că generația viitoare nu are numai «șansa» de a trăi în sărăcie, ci și «șansa» de a experimenta ceea ce este și a fi în: *ființă* [*Seyn*] [...]" (*Adnotări II* [29]); „Hitler și **acoliții** (*seine Helfershelfer*) [...]", „[...] apariția lui Hitler **nu** (*nicht*) este «justificată»[87] **istoric** [...]" (*Adnotări II* [62-63]); „[...] Nu ne aflăm cumva pe buza prăpastiei (*Abgrund*)? [...] și nu numai de ieri și cu siguranță nu «din cauza» lui Hitler, și la fel de puțin «din cauza» lui Stalin sau «din cauza» lui Roosevelt (*Adnotări II* [72]; context: „«Filozofia mea» [...] este «filozofia abisului»", aceasta este chestiunea care îl preocupă pe Heidegger); „Ulterior, domnii de la universitate și din școlile superioare sînt uimiți de ce «**tineretul hitlerist**» ar putea dobîndi o astfel de influență în școli" (*Adnotări II* [78-79]); „[...] **Cruzimea** (*Unwesen*) iresponsabilă cu care Hitler mărșăluia prin Europa. Stalin trebuie doar să aducă în joc un pic mai multă inteligență decît Hitler [...]. Hitler a devenit o **catastrofă** (*Katastrophe*) [...]. Hitler a fost el însuși doar o **un semn al epocii** (*Merkzeichen*)" (*Adnotări III* [46-47]; Context: „Credinciosul neputincios [...] cu care «puterile occidentale» fac acum politica europeană"); „Poate într-o zi cineva va înțelege că în discursul rectoral din 1933 a fost vorba despre încercarea de a readuce la nivelul gîndirii cunoașterea în calitatea ei de **cunoaștere esențială și nu de a o livra lui Hitler**" (*Adnotări III* [57-58]); „**Nebunia criminală** (*verbrecherischer Wahnsinn*) a lui Hitler"

[86] În cele ce urmează, „esența" (Wesen) lui Hitler este caracterizată drept „răutate (Unwesen) iresponsabilă" (Adnotări III [46]).

[87] Cu puțin timp înainte, Heidegger scria: „nu ar trebui în niciun caz justificat național-socialismul – adică ignoranța sa istorică (*geschichtliche Ahnungslosigkeit*)" (*Adnotări II* [40-41]) (cf. *infra*, p. 299). Această referire la Hitler și la național-socialism – pentru ca totul să fie luat în considerare – este un fapt incontestabil care ar trebui să risipească orice îndoială cu privire la poziția lui Heidegger în acest sens.

(*Adnotări V* [21]); „**Natura criminală** (*das verbrecherische Wesen*) a lui Hitler [...]. Este dificil să discutăm dacă cei care au fost *în favoarea* (*für*) Hitler [...], unii au fost [...] *împotriva* (*gegen*) lui Hitler" (*Adnotări V* [48-49]); „[...] nici nu am pus în sala de seminar, așa cum au făcut ceilalți profesori, o «fotografie a *Führer*»-ului")»" (*Adnotări V* [53]).

Nazi-/*National*-: „Opinia că cineva se poate răzbuna pe un popor (*Volk*) **și, prin urmare, trebuie să se răzbune se întoarce împotriva celor care o apără. Ce trebuie să răspundem la amăgirea național-socialistă** (*nationalistische Verblendung*) [...]?" (*Adnotări I* [75], nu există nicio îndoială că poporul avut în vedere aici este poporul (*Volk*) evreu); „**Teroarea** violenței (*Gewalt*) furioase care mătură și devastează «viața» rămîne înfiorătoare. [...] **Teroarea** violenței crude (*rohe Gewalt*) și a pustiirii publice este o prostie" (*Adnotări I* [113-114]); „Astăzi, există germani educați și presupuși rezonabili, care atunci cînd militarismul și teroarea național-socialistă au fost eliminate, cred că «poezia și gîndirea» din popor se vor deștepta de la sine, în timp ce «poezia și gîndirea» se află încă sub influența acestui **regim nazist nebun** (*verruchtes Naziregime*)" (*Adnotări I* [126]); „Consecințe inevitabile ale **regimului terorist**" (*Adnotări I* [129]); „**Brutalitatea masivă** (*massive Brutalität*) **a «național-socialismului» lipsit de istorie** (*geschichtslos*)" (*Adnotări I* [134]); „[...] vorbele împrăștiate de un fost scriitor național-socialist" (*Adnotări I* [134]; context: cei care „se justifică spunînd că ei au stat deoparte", spune Sternberger); „**atrocitățile** (*Greuel*) național-socialismului" (*Adnotări I* [149]); „**brutalității** (*Verwilderung*) național-socialismului. [...] **ceilalți** (*die anderen*) recurg din nou la național-socialism" (*Adnotări I* [151]); „atunci ar fi trebuit să recunoască faptul că așa-numitul *național*-socialism [...] a întîlnit o realitate complet diferită și că nimeni nu era liber (*frei*) și nu știa suficient (*wissend*)" (*Adnotări II* [28]; context: „în ritmul meu 1933"); „«Național-socialismul» și «fascismul», dacă ar fi reușit, ar fi fost o modalitate de a pregăti «Europa», «cultura» și «spiritul»

ei pentru comunism" (*Adnotări II* [31-32]); „Nu putem fi indignați suficient de mult în raport cu **decăderea** (*Zerfall*) «științei» și «adevărului» în perioada **dominației** (*Herrschaft*) național-socialismului" (*Adnotări II* [39]); „[...] nu are în niciun fel scopul de a «scuza» sau «justifica» național-socialismul – adică **ignoranța sa istorică** (*geschichtliche Ahnungslosigkeit*), care este la rîndu-i greu de întrecut [...]. Este facil, dar și nechibzuit să ataci național-socialismul *fără să* iei în considerare vreodată termenul de «socialism» [...]. Strîmbați nasul cînd vine vorba de «naziști» și **teroarea** lor și vă agățați de tot ceea ce este **superficial și incontestabil hidos** în privința funcționarilor de partid [...]" (*Adnotări II* [40-41]); „Eroarea din 1933 [...] nu a fost aceea că s-a făcut o încercare riscantă prin «național-socialism»" (*Adnotări II* [58]); „Căci nu ar fi trebuit să rămînem la național-socialism ca atare, să îl instaurăm ca instituție pentru eternitate.. [...] Că mașina de ucis (*Tötungsmaschinerie*) care a fost pusă în funcțiune acum în Germania [...] a fost doar «pedeapsa» pentru național-socialism, [...] unii nebuni ar putea crede" (*Adnotări II* [59-60]); „«Filozofia catolică» – nu este cu mult diferită de «știința național-socialistă»" (*Adnotări II* [75]); „Voi «denazificați» (*entnazifizieren*) energic și nimeni nu are nici cea mai mică idee că de zeci de ani încoace s-au făcut lucruri încă mai rele cu propria voastră «știință», decît toate **discursurile nechibzuite ale partidului**" (*Adnotări II* [78-79]); „Acest lucru este în deplin acord cu degradarea de astăzi a atmosferei gîndirii, din care s-a născut «național-socialismul» și a devenit rapid și inexorabil **o aberație criminală**[88] (*eine der Abirrungen ins Verbrecherische*)" (*Adnotări II* [139]); „În «național-socialism», adică în aberația jalnică a ființei sale, «spiritul» era doar disprețuit" [...] (*Adnotări II* [154-155]); „De ce a combătut partidul acest discurs în toate cercurile savante? În mod sigur nu

[88] Adjectivul „criminal" (*verbrecherisch*) fusese deja folosit în două trimiteri la Hitler: „Nebunia criminală (*verbrecherischer Wahnsinn*) a lui Hitler" (*Adnotări V* [21]; „Natura criminală (*das verbrecherische Wesen*) a lui Hitler") (*Adnotări V* [48-49]); cf. supra, p. 298.

din cauza faptului că discursul **ar fi trădat universitatea**, așa cum pretinde opinia publică" (*Adnotări III* [58]); „Prelegerile despre Nietzsche nu sînt nici o justificare a național-socialismului, nici un atac asupra creștinismului" (*Adnotări IV* [100]); „Dar dominația opiniei publice este deja în așa măsură dictatorială, încît orice considerație de acest fel este imediat catalogată drept «nazistă» și devine astfel irelevantă" (*Adnotări V* [49]); „[...] **cărți național-socialiste**, ca cea a lui Rosenberg și altele asemenea" (*Adnotări V* [53]; Context: perioada rectoratului).

Evreu/Creștin/Lagăre de concentrare: „Aceasta [= **iudeitatea** (*Judenschaft*)] este în epoca Occidentului creștin, adică a metafizicii, principiul distrugerii (*Zerstörung*). [...] Pornind de aici trebuie să stabilim ce înseamnă memoria primului început în limba greacă, pentru a gîndi esența primordială ascunsă a istoriei Occidentului, care a rămas în afara **iudaismului** (*Judentum*), adică a **creștinismului** (*Christentum*)" (*Adnotări I* [29-30]); „**Teroarea nihilismului final** este chiar mai înfricoșătoare decît toată masivitatea călăilor și a **lagărelor de concentrare** (*Kz*)" (*Adnotări I* [89]); „o formă esențială de «vinovăție» și o «vină colectivă», a căror dimensiune nu poate fi măsurată – în esență, nici măcar prin comparația cu atrocitățile «**camerelor de gazare**» (*Gaskammern*) [...]; o vinovăție – pe care nimeni nu o va putea scuza niciodată în viitor. [...] faptul că acum întregul popor german și întreaga țară sînt un mare **lagăr de concentrare** (*Kz*)" (*Adnotări I* [151]); „**Nu am** făcut niciodată nimic împotriva (*gegen*) lui Husserl. [...] Lucrările sale nu au fost niciodată scoase din biblioteca seminarului, așa cum s-a cerut în cazul **autorilor evrei**; [...] Nu a existat niciodată un cuvînt de critică [...] nici în prelegeri și nici în seminare. **Am făcut abstracție de Husserl**; asta a fost o necesitate dureroasă. [...] Mi se pare însă că încercările mele de după *Ființă și timp* sînt mărturia cea mai demnă a ceea ce îi datorez lui Husserl – [...] **că *nu* am rămas adeptul său** [...]. Dar tocmai prin aceasta am încălcat regulile general valabile cu mult înainte

de a se vorbi despre național-socialism și **persecuția evreilor** (*Judenverfolgung*)" (*Adnotări V* [52-54]).

Antisemitism: „Că marii profeți sînt evrei (*Juden*) este un fapt al cărui mister nu a fost încă elucidat. (**Notă pentru măgari** (*Esel*): **observația nu are nicio legătură cu «antisemitismul», care este la fel de nechibzuit și reprobabil** ca raportarea criminală a creștinismului față de «necredincioși». Faptul că pînă și creștinismul consideră antisemitismul ca fiind «necreștin» demonstrează nivelul ridicat de sofisticare al tehnicii sale de conservare a puterii" (*Adnotări II* [77]).

Profesori universitari/filozof/carierist/opinie publică: „Astăzi, **profesorii universitari** (*Universitätsprofessoren*) semnează fără să clipească «declarații» care sînt îmbibate de moralitate și sînt făcute doar pentru a face totul inofensiv și plictisitor, adică doar pentru ca tot ce este controlabil să fie «securizat»" (*Adnotări I* [126]); „[...] se simt confortabil **numai cei care** (*nur jene*) se justifică pentru impasul în care au ajuns prin faptul că au stat deoparte [...] transformînd acum acest stat deoparte într-un soi de activitate" (*Adnotări I* [135]); „Singurul obstacol în drumul nostru este acum îngrijorarea celor așa-ziși binevoitori, să atenueze ceea ce trebuie spus în viitor și să-l tragă înapoi în trecut [...] – ei cred în continuare că răul (*Unheil*) ar fi fost evitat dacă cei care l-ar fi cauzat ar fi fost «mai educați». [...] Aceiași **oportuniști de carieră** (*Fassadenkletterer*) peste tot și din nou" (*Adnotări II* [25]); „Ține de norocul cu totul aparte al **capetelor mai puțin luminate** (*die flache Köpfe*) faptul că ei nu pot reflecta la răul care îi mătură, ci că, în căutarea lor după vinovați și nevinovați, dau vina pe fenomene care sînt întotdeauna secundare și iau parte la **spectacolul opiniei publice** (*der öffentliche Meinungsbetrieb*)" (*Adnotări II* [29]); „[...] Dacă permitem unui docent privat de filozofie să treacă drept un **filozof recunoscut** (*anerkannter Philosoph*), inițiind printr-un delir retoric tinerii neștiutori și lipsiți de orice respect, vor planta și cultiva o impertinență față de istorie și gîndire, și față de rigoarea necesară reflecției și discursului [...]"

(*Adnotări II* [39]); „Ulterior, **domnii de la universitate** și de la școlile superioare **sînt uimiți** (*wundern sich*) de ce «tineretul hitlerist» ar putea dobîndi o astfel de influență în școli» și «nimeni nu are nici cea mai mică idee că de zeci de ani încoace s-au făcut lucruri încă mai rele cu propria voastră «știință» [...] a fost cultivată fără judecată – lipsa de judecată (*Gedankenlosigkeit*) sub toate formele ei" (*Adnotări II* [78-79]); „În ultimii ani s-a discutat foarte înflăcărat faptul că în 1933 unii «intelectuali» nu au recunoscut imediat natura criminală a lui Hitler. Este dificil să stabilim dacă cei care consideră că au făcut parte dintre cei **prevăzători** (*Vorausschauende*) nu s-au aflat, de fapt, decît în situația de a se confrunta cu ceva care a mers împotriva **vanității** (*Eitelkeit*) și **poftei lor de putere** (*Herrschsucht*). [...] Dar **dominația opiniei publice** (*Herrschaft der öffentlichen Meinung*) este deja în așa măsură dictatorială" (*Adnotări V* [48-49]); „Chiar și în 1948, **calomniile** (*Verunglimpfungen*) și **insultele** (*Schmähungen*) sînt încă la ele acasă, [...] mai spun toate acestea încă o dată, chiar dacă nu pentru **public** (*Öffentlichkeit*) [...]" (*Adnotări V* [54]).

Ce metode folosește Heidegger pentru a critica răul produs de Hitler și efectele semnificative ale național-socialismului? Ne răspunde chiar el: „de aceea a fost fatal să faci **abstracție** (*vorbeikommen*) de el, stînd pur și simplu **pe margine** (*Danebenstehen*) sau **exprimîndu-ți tardiv revolta** (*verspätetes Revoltieren*)" (*Adnotări III* [47]). Acest indiciu crucial ne poate ajuta să înțelegem mai bine modul în care Heidegger a reacționat rapid la situația din acel moment cînd «s-a stat deoparte», așa cum poate fi dedus și din finalul § 51 (*Reflecțiilor VIII*, GA 95):

„De aceea, putem cel mult să ne stabilim poziția, dar fără (*niemals*) să ne aruncăm (*sich wegwerfen*) într-o confruntare. Chiar și acea stabilire a poziției poate fi luată numai ca stabilire a unei meditații proprii, și **nu poate servi niciodată unei dezaprobări publice**, căci și aceasta ar putea fi folosită pentru a procura «noutăți» întreprinderii »vieții spirituale» și de a confirma caracterul ei pretins indispensabil"[89].

[89] Cf. *supra*, pp. 164 și 184-185.

Anmerkungen I [29-30], S. 20:	*Adnotări I* [29-30]:
Der Anti-christ muß wie jedes Anti- aus dem selben Wesensgrund stammen wie das, wogegen es anti- ist – also wie »der Christ«. Dieser stammt aus der **Judenschaft**. Diese ist im Zeitraum des christlichen Abendlandes, d. h. der Metaphysik, das Prinzip der **Zerstörung**. [...] Von hier aus ist zu ermessen, was für das Denken in das verborgene anfängliche Wesen der Geschichte des Abendlandes das Andenken an den ersten Anfang im Griechentum bedeutet, das außerhalb des **Judentums** und d. h. des **Christentums** geblieben.	Anti-cristul, ca orice anti-, trebuie să provină din același temei esențial ca acela față de care este anti – așadar, la fel precum „creștinul", care își are originea în **iudeitate**. Acesta este, în perioada Occidentului creștin, adică a metafizicii, principiul **distrugerii**. [...] Pornind de aici trebuie să stabilim ce înseamnă memoria primului început în limba greacă, pentru a gîndi esența primordială ascunsă a istoriei Occidentului, care a rămas în afara **iudaismului**, adică a **creștinismului**.

Anmerkungen I [31], S. 21:	*Adnotări I* [31]:
Die Absage an das Aufmerken auf die Zugehörigkeit in das Sein ist die grimmigste **Verwüstung** unseres eigenen geschichtlichen Wesens.	Refuzul de a acorda atenție apartenenței la ființă este cea mai sumbră **devastare** a propriei noastre ființe istorice.

Anmerkungen I [75], S. 50:	*Adnotări I* [75]:
Die Moral, die meint, Gerechtigkeit bestehe in der Rache. Die Meinung, sich an einem **Volk** rächen zu können und deshalb sich rächen zu müssen, schlägt auf uns zurück. Was haben wir auf die **nationalistische Verblendung** zu antworten, wenn wir jetzt	Morala care crede că dreptatea este răzbunare. Opinia că cineva se poate răzbuna pe un **popor** și, prin urmare, trebuie să se răzbune, se întoarce împotriva celor care o apără. Ce trebuie să răspundem la **amăgirea național-socialistă** dacă încercăm poate, cu

vielleicht versuchen, mit der Zeit irgendwo ein **international bestimmtes** Unterkommen zu finden?	timpul, să găsim undeva o găzduire **determinată internațional**?

Anmerkungen I [81], S. 54: Seht ihr immer noch nicht oder gar immer weniger, wie die **Unwelt** sich breit macht, in der kein Denken mehr gewagt werden kann, weil das Wesen des Denkens und der Freyheit verscholl en ist im Staub der **Verwüstung**?	*Adnotări I* [81]: Tot nu vedeți încă, sau vedeți din ce în ce mai puțin, cum se răspîndește **mediul** în care nimeni nu mai poate avea îndrăzneala gîndirii, pentru că esența gîndirii și a libertății zace uitată, în praful **pustiirii**.

Anmerkungen I [88-89], S. 59: Der Nihilismus tritt jetzt erst in das Stadium seiner eigentlichen, d. h. durch und durch täuschenden und verfänglichen und verführenden und niederziehenden, Zug um Zug auszehrenden Gestalt. Der schleichend-unkenntliche auszehrende Nihilismus als die Folge des gröbsten I und für jeden handgreiflichen und *darum* jeden auch sogleich übertölpelnder Nihilismus. Endgültig ist der auszehrende Nihilismus erst, wenn er diejenige Täuschungssicherheit erlangt hat, die ihm erlaubt, auch den »**Glauben**« und das **Christentum** und die Moral in seinen Dienst zu nehmen und dafür bejaht und gefördert zu werden. Der Terror des endgültigen Nihilismus ist noch unheimlicher als alle Massivität der Henkerknechte und der **Kz**.	*Adnotări I* [88-89]: Nihilismul a ajuns abia acum la adevărata sa formă, adică la forma sa înșelătoare și captivantă și seducătoare, ca ceea ce ne trage în jos și ne consumă pas cu pas. Nihilismul înfiorător, de nerecunoscut, epuizant, ce urmează I nihilismului celui mai grosolan, accesibil tuturor, și la care, *de aceea*, toți renunță imediat. Nihilismul istovitor este definitiv numai atunci cînd a atins certitudinea înșelăciunii care îi permite să folosească „**credința**" și **creștinismul** și moralitatea și să fie afirmat și promovat datorită acestui lucru. Teroarea nihilismului final este chiar mai înfricoșătoare decît toată masivitatea călăilor și **a lagărelor de concentrare**.

Anmerkungen I [97], S. 64:	*Adnotări I* [97]:
Die Deutschen aber, die ein böses Geschick in ihr **Unwesen** verwirrte, klagen nur einander und sich selbst an vor einem Richter, der die Gerechtigkeit selber sein soll. Wo ist da größere Anmaßung, im Verbrechen oder im Richten? Wo ist bei all diesem Treiben die Zugehörigkeit ins Seyn – wo zuvor die Absage an alle Sicherung und Unsicherheit – die nur dem Aufstand der Eigensucht des Menschenwesens entstammt, durch den der Mensch dem An-fang entwichen ist, um sich in der geordneten **Verwüstung der Erde** unterzubringen?	Totuși, germanii, care au fost derutați de o soartă nefastă, căzînd pradă neesenței lor **malefice**[aa], nu se acuză decît unul pe altul și pe ei înșiși în fața unui judecător care se presupune că este dreptatea în sine. Unde există mai multă aroganță, în fărădelege sau în judecată? Unde este apartenența la ființă în toată această agitație – cînd a avut loc respingerea oricărei securități și oricărei nesiguranțe –, care nu rezultă decît din afirmarea de sine a egoismului ființelor umane, prin care omul s-a desprins de început pentru a se acomoda în **pustiirea** ordonată a **pămîntului**?

[aa] *Unwesen* trebuie citit aici în toate sensurile sale, atît ca „nebunie", ca „modalitate reprobabilă de acțiune", dar și ca „esență sinistră, cumplită".

Anmerkungen I [113-114], S. 74:	*Adnotări I* [113-114]:
Der Terror der wütenden Gewalt, die »Leben« auslöscht und **verwüstet**, bleibt grausig. Seine Grausamkeit hat, um Grauen zu erregen, den Vorteil des Greifbaren und der »Tatsachen« – des wirkenden Wirklichen. Und dennoch ist dieser Terror, angefüllt mit **Unheil**, noch nicht das Heillose und der eigentliche Schrecken. Das Heillose zeigt sich nicht im Gewalt-tätigen und Rohen des	Teroarea violenței furioase care mătură și devastează „viața" rămîne înfiorătoare. Cruzimea sa, pentru a stîrni groaza, are avantajul tangibilului și al „faptelor" – realul efectiv. Și totuși această teroare, care cauzează un **dezastru**, nu este încă deznădejdea și groaza reală. Deznădejdea nu se manifestă în cei violenți și în brutalitatea celor furioși; nu se arată absolut deloc, ci se ascunde în

Wütenden; es zeigt sich überhaupt nicht, sondern verbirgt sich im Anschein der gerechten Verteilung der Ansprüche der Macht und der Mächtigen. [...] Der Terror der rohen Gewalt und öffentlichen **Verwüstung** ist dumm. Der Terror des Wahrheitsbesitzes aber ist gescheit und stellt das Unauffällige und die Besorgnis um das Heil der Welt in den Dienst seiner Listen.	aparența distribuției corecte a pretențiilor puterii și a celor puternici. [...] Teroarea violenței crude și a **devastării** publice este o prostie. Teroarea deținerii adevărului este însă abilă și pune ceea ce este inaparent și preocuparea pentru mîntuirea lumii în slujba șireteniei sale.

Anmerkungen I [126], S. 82: Man nennt das die »Erziehung des deutschen Volkes« und die Herabwürdigung zu Heloten. Die **Universitätsprofessoren** unterschreiben heute, ohne mit der Wimper zu zucken, »Erklärungen«, die von Moral triefen und nur dazu gemacht sind, alles ins Harmlose und Langweilige und d. h. Beherrschbare »sicher« zu stellen. Sie übernehmen heute zustimmend Zumutungen, die ihnen selbst in der **stumpfen Brutalität des »Dritten Reichs«** nie angesonnen wurden. Man redet jetzt wieder von der Würde der Persönlichkeit und treibt die **Charakterlosigkeit** auf die Spitze. Heute gibt es Gebildete und angeblich einsichtige Deutsche, die meinen, wenn der **Militarismus** und der **nationalsozialistische Terror** beseitigt seien, daß	*Adnotări I* [126]: Asta se numește „educația poporului german" și degradarea sa pînă la nivelul de iloți. Astăzi, **profesorii universitari** semnează fără să clipească „declarații" care sînt îmbibate de moralitate și sînt făcute doar pentru a face totul inofensiv și plictisitor adică doar pentru ca tot ce este controlabil să fie „securizat". Astăzi, aceștia acceptă cereri nerezonabile în mod rezonabil, care nu au fost niciodată făcute nici măcar în **brutalitatea răspîndită a „celui de-al treilea Reich"**. Acum se vorbește din nou despre demnitatea personalității și despre lipsa de caracter împinsă la extrem. Astăzi, există germani educați și presupuși rezonabili care, atunci cînd **militarismul** și **teroarea național-socialistă** au fost eliminate, cred că „poezia și gîndirea" din popor se vor trezi

Adnotări I, p. 126 [GA 97, p. 82]

127

das »Dichten und Denken« im Volk von selbst erwache, wobei man »Dichten und Denken« immer noch in der Prägung des Bisherigen, zumal des »**verruchten Naziregimes**«, genau als »**Kulturbetrieb**« auffaßt und als nichts außerdem – d. h. eben wie vormals: ad maiorem gloriam, will sagen, violentiam et potestatem ecclesiae. Vgl. *138f.*	de la sine, în timp ce „poezia și gîndirea" se află încă sub influența acestui „**regim nazist nebun**", exact ca „**întreprindere culturală**" și nimic altceva – la fel ca înainte: *ad maiorem gloriam*, să spun *violentiam et potestatem ecclesiae.* Vezi *138f.*

Anmerkungen I [127], S. 83: Inzwischen hat sich auch die Kirchenbehörde mit dem Fall meiner Professur beschäftigt. Man ist sich – mit Herrn Jaspers – darüber einig, »das Gefährliche« des an dieser Stelle der Universität gepflogenen Denkens unschädlich zu machen. Einige, in denen über aller geheimen **Brutalität**, die diejenige **Hitlers** an Geschicklichkeit weit übertrifft, noch nicht ein Geringstes an Anstand erstorben ist, versuchen diesen großartig angelegten und praktizierten Hinauswurf meiner Person etwas zu beschönigen.	*Adnotări I* [127]: Între timp, autoritatea bisericească s-a ocupat și de cazul catedrei mele universitare. A ajuns la aceeași concluzie ca domnul Jaspers, și anume că „pericolul" gîndirii practicate aici, la universitate, trebuie să fie neutralizat. Unii, a căror **brutalitate** secretă o depășește cu mult, în iscusință, pe cea a lui **Hitler**, dar care mai păstrează încă o urmă de decență, încearcă să dea o notă pozitivă acestei expulzări a persoanei mele din universitate.

Anmerkungen I [128-130], S. 83-85: Wohin ist es mit den Deutschen gekommen? Nur dahin, wo sie schon immer waren – daß sie jetzt nur noch blöder und immer blöder die eigene Seele leugnen und,	*Adnotări I* [128-130]: Unde au ajuns germanii? Doar acolo unde au fost deja dintotdeauna. Faptul că acum își neagă într-un mod din ce în ce în ce mai abitir propriile suflete și, lăsîndu-se

im Hohn der **Fremden** mithöhnend, ahnungslos das verborgenste Wesen preisgeben. So fürchterlich zum Ertragen **Zerstörung** und **Verwüstung** sind, die jetzt über die Deutschen und ihre Heimat gekommen, all das reicht nie an die **Selbstvernichtung**, die jetzt im Verrat am Denken das Dasein bedroht. [...] Die Deutschen stehen jetzt in der Beschattung durch die eigene gegen sich selbst betriebene Verräterei am eigenen Wesen – ein Vorgang, der sich nicht auf **unvermeidliche Folgen des Terrorregiments** des verschwundenen Systems berufen darf – ein Verhalten vielmehr, das blindwütiger ist und **zerstörerischer** als die weithin sichtbare **Verwüstung** und die in Plakaten an-schaulich zu machenden Greuel.	batjocoriți de disprețul **străinilor**, dezvăluie fără îndoială cea mai ascunsă ființă. Oricît de groaznice și de greu de îndurat sînt **distrugerea** și **devastarea** care afectează acum germanii și patria lor, nimic din acestea nu este comparabil cu **autodistrugerea** care amenință acum existența în trădarea gîndirii. [...] Germanii sînt acum umbriți de propria trădare de sine a propriei ființe. Acesta nu este însă un fapt ce decurge din **consecințele inevitabile ale regimului terorist** al vechiului sistem, ci este mai degrabă un comportament mai lipsit de rațiune și mai **distructiv** decît **devastarea** care poate fi văzută de departe și de faptele abominabile care ne sînt prezentate pretutindeni.

Anmerkungen I [134], S. 87: Wie erbärmlich ist dies ratlose Kriechen unter der Beschattung durch den planetarischen Terror einer **Weltöffentlichkeit**, mit dem verglichen die **massive Brutalität des geschichtslosen »Nationalsozialismus«** die reine Harmlosigkeit ist – trotz der unübersehbaren Handgreiflichkeit der von ihm *mit*angerichteten **Verwüstung**?	*Adnotări I* [134]: Cît de jalnică este această adăpostire la umbra terorii planetare a unui **spațiu public global**, în comparație cu care **brutalitatea masivă a „național-socialismului" lipsit de istorie** este pură inofensivitate – în ciuda caracterului evident incontestabil al **pustiirii** la care a contribuit?

Anmerkungen I [135], S. 88:	*Adnotări I* [135]:
Statt dessen machen sich nur jene breit, die sich für das Abgestandene dadurch legitimieren, daß sie beiseite gestanden und schon **1932** nichts begriffen und jetzt aus dem Abgestandenen einen Betrieb gemacht haben. Ist etwa das lose Geschwätz des Herrn Sternberger[ab] mehr wert und anders im Grunde, als das aufgespreizte Gerede eines vormaligen **nationalsozialistischen Schrift-stellers** und **Zeitungsmachers**?	Se simt confortabil numai cei care se justifică pentru impasul în care au ajuns prin faptul că au stat deoparte și n-au înțeles nimic nici măcar în **1932**, transformînd acum acest stat deoparte într-un soi de activitate. Este vorbăria dezlănțuită a domnului Sternberger mai valoroasă și fundamental diferită decît vorbele împrăștiate de **un fost scriitor** și **director de ziar nazist**?

[ab] Dolf Sternberger (1907-1989) a studiat la Kiel, Frankfurt am Main și Heidelberg Studii de teatru și Studii germane. Și-a primit doctoratul de la Paul Tillich în 1931 cu lucrarea: „Der verstandene Tod. Eine Untersuchung zu Martin Heideggers Existenzialontologie" (*Moartea înțeleasă. O investigație asupra ontologiei existențiale a lui Martin Heidegger*). După cel de Al Doilea Război Mondial, a devenit co-redactor al revistei lunare „Die Wandlung". Este considerat co-fondator al științei politice germane [GA, ed.].

Anmerkungen I [149], S. 98:	*Adnotări I* [149]:
Der eigentliche **Irrtum** des »**Rektorats 1933**« war nicht so sehr, daß ich, wie andere Klügere, nicht »**Hitler**« in seinem »Wesen« erkannte und mit jenen in der Folgezeit grollend daneben stand, im Bereich der Willen-losigkeit – d. h. im selben Bereich mit den Wollenden – sondern daß ich meinte, jetzt sei die Zeit, **nicht mit Hitler**, aber mit einer Erweckung des Volkes in seinem abendländischen Geschick	Adevărata **eroare** a „**Rectoratului din 1933**" nu a fost atît faptul că, la fel ca alți oameni mai deștepți, nu l-am recunoscut pe „**Hitler**" în „esența" sa, și am stat alături el, plin de resentiment, în perioada care a urmat, intrînd în sfera celor lipsiți de voință – adică în aceeași sferă cu cei voluntariști –, ci faptul că am crezut că acum era momentul, și **nu împreună cu Hitler**, ci printr-o redeșteptare a poporului la destinul lor

149

Adnotări I, p. 149 [GA 97, p. 98]

anfänglich – geschichtlich zu werden. Vgl. die Rektoratsrede[ac]. [...] Die jetzt Zusammenstehenden, die nichts gelernt haben; es sieht in der Tat so aus, als sei sonst in den 12 Jahren nichts geschehen bei uns – die Anknüpfung der Gescheiterten beim Zustand von **1932** und die Zustimmung des Auslands *dazu*! Man kennt nur dieses oder die **Greuel des Nationalsozialismus**. | Aber dieses Entweder-Oder ist der eigentliche **Irrtum**.	occidental, de a-şi asuma istoricitatea. Vezi discursul rectoral. [...] Cei care stau acum împreună sînt cei care nu au învăţat nimic; de fapt, se pare că nu s-a întîmplat nimic altceva în cei 12 ani. Cei care au eşuat trimit *mereu* la situaţia din **1932** şi la aprobarea ţărilor străine! Nu se vorbeşte decît despre asta sau despre **atrocităţile naţional-socialismului**. | Dar sau-sau este adevărata **greşeală**.

[ac] M. Heidegger, *Die Selbstbehauptung der deutschen Universität*, în *Reden und andere Zeugnisse eines Lebensweges*, GA 16, Hrsg. von Hermann Heidegger, Vittorio Klostermann, Frankfurt am Main, 2000, pp. 107-117 [GA, ed.].

Anmerkungen I [151], S. 99-100: Wäre z. B. die *Verkennung* dieses Geschickes – das uns ja nicht selbst gehörte, wäre das Niederhalten im *Weltwollen* – aus dem Geschick gedacht, nicht eine noch wesentlichere »**Schuld**« und eine »**Kollektivschuld**«, deren Größe gar nicht – im Wesen nicht einmal am Greuelhaften der »**Gaskammern**« gemessen werden könnte –; eine **Schuld** – unheimlicher denn alle öffentlich »an-prangerbaren« »Verbrechen« – die gewiß künftig keiner je entschuldigen dürfte. Ahnt »man«, daß jetzt schon **das deutsche Volk und Land ein einziges *Kz* ist** – wie	*Adnotări I* [151]: Nu este oare *nerecunoaşterea* acestui destin – care nu ar fi fost al nostru, dacă nu ne-am fi menţinut în această *voinţă mundană* – gîndită pornind de la destinul însuşi, o formă esenţială de „**vinovăţie**" şi de „**vină colectivă**", a căror dimensiune nu poate fi măsurată – în esenţă, nici măcar prin comparaţie cu atrocitatea „**camerelor de gazare**"; o vinovăţie – mai sinistră decît toate „crimele" denunţabile public – pe care nimeni nu o va putea scuza niciodată în viitor. Presimţim oare faptul că acum **întregul popor german şi întreaga ţară sînt un mare lagăr de**

es »die Welt« allerdings noch nie »gesehen« hat und das »die Welt« auch nicht sehen *will* – *dieses* Nicht-wollen noch *wollender* als unsere *Willenlosigkeit* gegen die **Verwilderung des *Nationalsozialismus***. | Was könnte die Folge sein; daß auf der einen Seite die einen zurück-fallen auf die Zeit *vor* **1932** und **die anderen** auf den **Nationalsozialismus** erneut sich verstehen, in der Meinung, daß er »doch recht« gehabt habe.	**concentrare** – întrucît „lumea" nu a „văzut niciodată" și „lumea" nici nu *vrea* să vadă acest lucru. Iar *acest* refuz este *o expresie mai înaltă a voinței* decît întreaga noastră lipsă de voință în privința **brutalității *național-socialismului***. Care ar putea fi urmarea faptului că, pe de o parte, unii dintre ei revin la perioada anterioară anului **1932**, iar **ceilalți** recurg din nou la **național-socialism**, argumentînd că a avut totuși „dreptate".

Anmerkungen II [25], S. 125: Das einzige Hindernis auf dem Weg ist jetzt die Betulichkeit der vermeintlich Gutmeinenden, die versuchen, das, was inskünftig gesagt sein muß, ins Bisherige zurückzuzerren und alles aufzubieten, um »**Kultur**« und »**Bildung**« zu »retten« – sie glauben immer noch, das **Unheil** wäre vermieden worden, wenn die Vollstrecker des **Unheils** »gebildeter« gewesen wären. Damals wie jetzt – wagt sich das Denken nicht in äußerste Positionen und zwar auf dem Wege ursprünglicher Verwindung der bisherigen Geschichte. Überall noch und wieder die gleichen ***Fassadenkletterer***.	*Adnotări II* [25]: Singurul obstacol în drumul nostru este acum îngrijorarea celor așa-zișI binevoitori să atenueze ceea ce trebuie spus în viitor și să-l tragă înapoi în trecut, și să facă tot posibilul pentru a „salva" „**cultura**" și „**educația**" – ei cred în continuare că **răul** ar fi fost evitat dacă cei care l-au cauzat ar fi fost „mai educați". Atunci ca și acum – gîndirea nu se aventurează în poziții extreme și pe calea depășirii originare a istoriei. Aceiași ***oportuniști de carieră*** peste tot.

Anmerkungen II [27-29], S. 127-128:	*Adnotări II* [27-29]:
»Man« wird daher auch nicht sobald begreifen, was das eigentliche Bestimmende war in meinem Schritt **1933**, der gleichwohl ein ***Irrtum*** wurde; nicht in dem eben Gesagten, sondern hinsichtlich der Möglichkeit im **National-Sozialismus** und hinsichtlich des Augenblicks und der Eignung eines Denkenden zum *verwaltungs*mäßigen Handeln in einer Anstalt des öffentlichen Unterrichts – das Wesen des *imperialistischen Materialismus*.	„Omul" nu va înțelege curînd care a fost adevăratul determinant în decizia luată de mine în **1933**, care s-a transformat, fără doar și poate, într-o ***eroare***; nu în ceea ce am spus, ci în ceea ce privește posibilitatea **național-socialismului** și a oportunității și adecvării unui gînditor pentru acțiuni *administrative* într-o instituție de învățămînt public – esența *materialismului imperialist*.
[...]	[...]
Wäre die Versimpelung der Deutschen nicht schon ***vor*** **1933** ins Unmaß gestiegen gewesen, dann hätte »man« erkennen müssen, daß der sogenannte **National-sozialismus**, ohne daß dieser und seine parteimäßigen Verfechter es wußten, von einer ganz anderen Wirklichkeit gestoßen war und daß niemand frei und wissend – denkend genug war, um ins Freie und in die Dimension derjenigen Entscheidungen zu führen, die seit langem da *sind* und jetzt trotz | »**Antifaschismus**« dennoch ins Äußerste treiben. Aber auch jetzt handelt es sich nicht darum, ob **Hitler** oder **Mussolini** oder sonstwer »Recht« behält oder nicht, sondern, daß erfahren wird, *was ist*, und daß das künftige Geschlecht nicht nur die »Chance«	Dacă simplificarea și generalizarea făcute de germani nu ar fi luat proporții uriașe înainte de **1933**, „cineva" ar fi trebuit să recunoască faptul că așa-numitul **național-socialism** a întîlnit o realitate complet diferită – fără ca acest lucru să-i fie cunoscut acestuia sau susținătorilor săi – și că nimeni nu a fost suficient de înțelept pentru a ne conduce în mod liber și asumat în libertate, în dimensiunea acelor decizii care *sînt* acolo de mult timp și care, chiar acum, în ciuda „**anti-fascismului**" ne împing spre decizii extreme. Dar nici acum nu se pune problema dacă **Hitler** sau **Mussolini** sau altcineva a avut „dreptate" sau nu, ci că acum înțelegem că generația viitoare nu are numai „șansa" de a trăi în sărăcie, ci și șansa

der Armut bekommt, sondern die Chance, zu erfahren, was ist und zu seyn im: *Seyn*. [...] Es gehört zum besonderen Glück der **flachen Köpfe**, daß sie das **Unheil**, das sie wegfegt, nicht als solches zu denken vermögen, daß sie vielmehr bei ihrem **Rechnen** nach schuldig und nicht schuldig immer abgeleiteten Erscheinungen die Schuld geben und sich am Schauspiel des öffentlichen Meinungsbetriebs beteiligen.	de a experimenta ceea ce este și a fi în: *ființă*. [...] Ține de norocul cu totul aparte al **capetelor mai puțin luminate** faptul că ei nu pot reflecta la **răul** care îi mătură, ci că, în căutarea lor după vinovați și nevinovați, dau vina pe fenomene care sînt întotdeauna secundare și iau parte la spectacolul opiniei publice.

Anmerkungen II [31-32], S. 130: *Kommunismus*. – Der »**Nationalsozialismus**« und »**Faschismus**« wären, wenn es geglückt	wäre, ein Weg gewesen, »Europa« und seine »Bildung« und seinen »Geist« für den »Kommunismus« reif und bereit zu machen. Aber – das war zu früh; denn alles wurde nur »**politisch**« gesehen; nicht einmal metaphysisch, geschweige denn seynsgeschichtlich.	*Adnotări II* [31-32]: *Comunism*. – „**Național-socialismul**" și „**fascismul**", dacă ar fi reușit, ar fi fost o modalitate de a pregăti „Europa", „cultura" și „spiritul" ei pentru „comunism". Dar – a fost prea devreme; pentru că totul era văzut doar „**politic**"; nici măcar metafizic, și cu atît mai puțin onto-istoric.

Anmerkungen II [39], S. 135: Man kann sich nicht laut genug entrüsten über den **Zerfall** der »Wissenschaft« und der »Wahrheit« während der **Herrschaft** des **Nationalsozialismus** und zugleich läßt man – nicht beliebige **Privatdozenten der Philosophie** – als	*Adnotări II* [39]: Nu putem fi indignați suficient de mult în raport cu **decăderea** „științei" și „adevărului" în perioada **dominației național-socialismului** și, în același timp, dacă permitem unui **docent privat de filozofie** să treacă drept un **filozof recunoscut**, inițiind în filozofia

anerkannter Philosoph, in den Übungen ahnungs- und ehrfurchtslose Jünglinge in einer Stunde über »Platon« und »Hegel« in Thesen daherreden, als seien das irgendwelche Zeitschriftenartikelschreiber; man duldet nicht nur, man pflanzt und pflegt systematisch eine Frechheit gegenüber der Geschichte und gegenüber dem Denken und der Strenge der Besinnung und des Sagens, man betreibt eine ***Verwüstung*** unter angeblicher »**Wandlung**« des verruchten Bisherigen, die durch nichts mehr zu überbieten ist und gegenüber dem früheren nur dieses voraus hat, daß es sich mit »Moralismus« und alten Fetzen von »Bildung« und »Geistigkeit« in seinen eigenen Zerfall verhüllt und einen lauten Betrieb entfaltet und von einer in gleicher Weise urteilslosen und sachfremden Öffentlichkeit bejaht wird.	lui „Platon" și „Hegel" printr-un delir retoric caracteristic gazetelor tineri neștiutori și lipsiți de orice respect, acesta nu doar va tolera, ci va planta și cultiva o impertinență față de istorie și gîndire, și față de rigoarea necesară reflecției și discursului. Aceasta va conduce la o ***devastare*** pe care o va intitula „**schimbare**" a trecutului rău, care nu mai poate fi depășită prin nimic și care nu are drept avantaj față de acesta decît faptul că este deghizată în „moralism" și acoperită cu zdrențe de „educație" sau „spiritualitate", că este zgomotos și este afirmat de un public la fel de lipsit de judecată și străin de realitate.

Anmerkungen II [40-41], S. 136-137:	*Adnotări II* [40-41]:
Man kann daraus sich leicht ausrechnen, was diese wieder auferstandenen Herrschaften geleistet hätten an wachsender **Ahnungslosigkeit**, wenn *sie* **1933** *weiter* »an der Macht« geblieben wären – mit dieser Überlegung soll in keiner Weise der »**Nationalsozialismus**« – d. h. dessen gleichfalls	De aici se poate deduce cu ușurință în ce măsură acești conducători mesianici ar fi contribuit la sporirea **ignoranța publicului** dacă ar fi rămas *mai departe* „la putere" în **1933** – această considerație nu are în niciun fel scopul de a „scuza" sau „justifica" „**național-socialismul**" – adică **ignoranță sa istorică**,

kaum überbietbare **geschichtliche Ahnungslosigkeit** »gerechtfertigt« werden. [...] Es ist billig, aber auch töricht und, um moralisch zu reden, vielleicht doch verantwortungslos, über den **National-sozialismus** herzufallen, *ohne* sich je einen ernsthaften ! Gedanken über den »Sozialismus« zu machen; dieser ist nicht eine bloß »politische« Parteisache, er ist die neuzeitliche Anthropologie innerhalb der **Technik** – er ist ein Grundstück der Vollendung der Wesensgeschichte der Neuzeit. Man rümpft die Nase über die »**Nazis**« und ihren **Terror** und hängt sich an alles Vordergründige und unleugbar Scheußliche der einzelnen **Parteifunktionäre** und **-einrichtungen** und – man täuscht sich darüber, was hier, ohne rechtes Wissen des **Nationalsozialismus** selber, *gewollt* war, gewollt sein mußte – man mogelt sich so mit Hilfe der Entrüstungen und moralischen Erklärungen darüber hinweg, was eigentlich ist und rettet sich womöglich noch ins 18. Jahrhundert oder sonstwohin und sieht nicht, was schon da ist – nicht erst vielleicht »kommt«.	care este la rîndu-i greu de întrecut. [...] Este facil, dar și nechibzuit și, pentru a vorbi dintr-o perspectivă, poate iresponsabil, să ataci **național-socialismul** fără să iei în considerare vreodată termenul de „socialism"; aceasta nu este o simplă chestiune de partid, ci ține de o antropologie modernă în cadrul **tehnicii** – este o etapă centrală ce ține de desăvîrșirea istoriei esențiale a modernității. Strîmbați nasul cînd vine vorba de „**naziști**" și **teroarea** lor și vă agățați de tot ceea ce este superficial și incontestabil hidos în privința **funcționarilor de partid**. Oamenii se amăgesc pe sine în privința a ceea ce se *voia* – și trebuia să se vrea – prin **național-socialism**, chiar fără ca acesta să cunoască și să fie conștient de asta – cu ajutorul indignării și explicațiilor morale și, eventual, se salvează evadînd în secolul al XVIII-lea sau în altă parte și nu vede ceea ce este deja aici – nu este ceva ce abia urmează să „vină".

Anmerkungen II [58], S. 147:	*Adnotări II* [58]:
»**Der Irrtum von 1933**« – es ist nötig, daß man sich über diesen **Irrtum** keine irrige Vorstellung mache. Der **Irrtum** bestand nicht darin, daß ein Versuch gewagt wurde mit dem »**Nationalsozialismus**« als einer Gestalt der unumgänglichen Verwirklichung und Einrichtung der absoluten Metaphysik des Willens zum Willen, um diese selbst aus sich und damit das Weltgeschick vorzubereiten in den Übergang zur Überwindung der Metaphysik.	„**Eroarea din 1933**" – este important ca nimeni să nu își facă o reprezentare greșită în privința acestei **erori**. **Eroarea** nu a fost aceea că s-a făcut o încercare riscantă prin „**național-socialism**" care a fost văzut ca o formă a realizării inevitabile și a instaurării metafizicii absolute a voinței de voință, în vederea pregătirii acesteia și, odată cu ea, a destinului lumii pentru tranziția spre depășirea metafizicii.

Anmerkungen II [59-60], S. 148-149:	*Adnotări II* [59-60]:
Der Irrtum war nicht ein bloß »politischer« in dem Sinne, daß man sich in der »**Partei**« versah; politisch im weltgeschichtlichen Sinne war die Entscheidung kein **Irrtum**; denn es sollte im vorhinein nicht beim **National-sozialismus** als solchem bleiben, als einer Einrichtung für die Ewigkeit; er war gedacht als Ende der Metaphysik, als Übergang, der selbst nur aus dem Anfang zu überwinden sein wird. [...] Daß die jetzt in Deutschland, im besetzten wohlgemerkt, in Gang gebrachte ***Tötungsmaschinerie*** etwas anderes leisten soll als die vollständige **Vernichtung**, das	**Eroarea nu a fost doar una „politică"**, în sensul că oamenii s-au înșelat în privința „**partidului**"; politic, în sensul istoriei mondiale, decizia nu a fost o **greșeală**; căci nu ar fi trebuit să rămînem la **național-socialism** ca atare, să îl instaurăm ca instituție pentru eternitate; el a fost conceput ca sfîrșit al metafizicii, ca o tranziție care nu poate fi depășită decît pornind de la început. [...] Doar democrații liberali și așa-numiții creștini pot crede că ***mașinăria de ucis*** care a fost pusă în funcțiune în Germania, în zona ocupată, ar trebui să facă altceva

können nur noch liberale Demokraten und sogenannte Christen glauben machen wollen. Daß diese **Maschinerie** nur die »Strafe« für den **Nationalsozialismus** sei, oder auch nur die bloße Ausgeburt einer Rachsucht, möge man noch eine Zeit lang einigen Törichten glauben machen. Man hat in Wahrheit die erwünschte Gelegenheit gefunden, nein, in den letzten zwölf Jahren *mit*organisiert und zwar bewußt, um diese **Verwüstung** in Gang zu bringen. Wenn dabei Verzögerungen eintreten, dann entspringen sie nur der **Berechnung,** die darauf sieht, daß diese **Maschinerie** das eigene Geschäftsgebahren nicht noch zu plötzlich stört.	decît **anihilarea** completă. Pentru un timp, unii nebuni ar putea crede că această **maşinărie** a fost doar „pedeapsa" pentru **naţional-socialism** sau o simplă expresie a setei de răzbunare. De fapt, oportunitatea dorită a fost găsită sau, mai bine spus, creată în ultimii doisprezece ani, în mod conştient, pentru a declanşa această **devastare**. Dacă există întîrzieri, acestea se datorează numai **calculelor** că această **maşinărie** ar putea interfera prea repede cu propria ta afacere.

Anmerkungen II [62-63], S. 150:	*Adnotări II* [62-63]:
Angenommen (eine **Rechnung,** die schon ungeschichtlich »denkt«) **Hitler** und seine **Helfershelfer** seien nicht auf – und »an« die Macht und durch diese ver-kommen,	wäre dadurch die Wirklichkeit von Amerika und Rußland, wie sie *ist*, im Geringsten, (wesentlich gedacht) geändert worden? Im Gegenteil: der Andrang dieses **Wirklichen** wäre nur verschleiert und vielleicht noch schrecklicher geblieben. Dadurch **ist Hitler nicht geschicklich »gerechtfertigt«**, was	Presupunînd că **Hitler** şi **acoliţii** săi nu ar fi fost corupţi de putere şi de dorinţa de a ajunge la ea (o idee care este expresia unei „gîndiri" non-istorice), realitatea Americii şi a Rusiei, aşa cum este ea, ar fi în cea mai mică măsură diferită, privită în caracterul ei esenţial? Dimpotrivă: Caracterul imperios al acestei **realităţi** nu ar fi fost decît mascat şi ar fi devenit poate în felul acesta încă mai îngrozitor. Acest lucru nu înseamnă că **apariţia lui Hitler este „justificată" istoric**, ceea ce ar fi, la

wiederum ein fragwürdiges Vorhaben ist. Überdies stehen Amerika und Rußland ihrerseits in einem Weltgeschick, das *sie* nicht machen, sondern nur vollziehen.	rîndul său, o întreprindere îndoielnică. În plus, America și Rusia, la rîndul lor, au un destin planetar pe care nu îl realizează, ci doar îl îndeplinesc.

Anmerkungen II [72], S. 156:	*Adnotări II* [72]:
»**Meine Philosophie**« – falls der törichte Ausdruck gebraucht werden darf – sei »**die Philosophie des Abgrunds**« – ich frage zurück: stehen wir etwa nicht am **Abgrund**? Nicht nur wir, die Deutschen, nicht nur Europa – sondern »die Welt«? Und nicht nur seit gestern und schon gar nicht »durch« **Hitler**, so wenig wie »durch« Stalin oder »durch« Roosevelt. –	„**Filozofia mea**" – dacă se poate folosi această expresie nechibzuită – este, spun unii, „**filozofia abisului**". Dar întreb și eu: nu ne aflăm cumva pe buza **prăpastiei**? Nu numai noi, germanii, nu numai Europa – ci „lumea"? Și nu numai de ieri și cu siguranță nu „din cauza" lui **Hitler**, și la fel de puțin „din cauza" lui Stalin sau „din cauza" lui Roosevelt. –

Anmerkungen II [75], S. 157-158:	*Adnotări II* [75]:
»**Katholische Philosophie**« – das ist nicht viel anders als »**nationalsozialistische Wissenschaft**« – ein viereckiger Kreis, ein hölzernes Eisen, das, wenn es ins Feuer kommt, zur Asche zerfällt, statt gehärtet zu werden.	„Filozofia catolică" – nu este cu mult diferită de „**știința național-socialistă**" – un cerc pătrat, un fier de lemn care, atunci cînd intră în foc, se preface în cenușă în loc să se oțelească.

Anmerkungen II [77], S. 159:	*Adnotări II* [77]:
»Prophetie« ist die **Technik** der Abwehr des Geschicklichen der Geschichte. Sie ist ein Instrument des Willens zur Macht. Daß die	„Profeția" este **tehnica** de a te apăra în fața caracterului istoric al istoriei. Este un instrument al voinței de putere. Că marii

großen Propheten **Juden** sind, ist eine Tatsache, deren Geheimes noch nicht gedacht worden. (Anmerkung für Esel: mit »**Antisemitismus**« hat die Bemerkung nichts zu tun. **Dieser ist so töricht und so verwerflich**, wie das blutige und vor allem unblutige Vorgehen des Christentums gegen »die Heiden«. Daß auch das Christentum den **Antisemitismus** als »unchristlich« brandmarkt, gehört zur hohen Ausbildung der Raffinesse seiner **Machttechnik**.)	profeți sînt **evrei** este un fapt al cărui mister nu a fost încă elucidat. (Notă pentru măgari: observația nu are nicio legătură cu „**antisemitismul**". Acesta **este la fel de nechibzuit și reprobabil** ca raportarea criminală a creștinismului față de „necredincioși". Faptul că pînă și creștinismul consideră **antisemitismul** ca fiind „necreștin" demonstrează nivelul ridicat de sofisticare al tehnicii sale de **conservare a puterii**.)

Anmerkungen II [78-79], S. 160:	*Adnotări II* [78-79]:
Nachträglich wundern sich die Herren an der Universität und an den höheren Schulen darüber, weshalb die »**Hitlerjugend**«[ad] in den Schulen solchen Einfluß gewinnen konnte.	Ulterior, domnii de la universitate și de la școlile superioare sînt uimiți de ce „**tineretul hitlerist**" ar putea dobîndi o astfel de influență în școli.
Man »**entnazifiziert**« kräftig und ahnt nicht im Entferntesten, daß man mit der eigenen »**Wissenschaft**« seit Jahrzehnten	Schlimmeres betrieben hat, als es die törichten Redereien der Partei vermochten – man hat, selber gedankenlos – die Gedankenlosigkeit in jeder Gestalt großgezüchtet.	Voi „**denazificați**" energic și nimeni nu are nici cea mai mică idee că de zeci de ani încoace s-au făcut lucruri încă mai rele cu propria voastră „**știință**", decît toate discursurile nechibzuite ale partidului – a fost cultivată fără judecată – lipsa de judecată sub toate formele ei.

[ad] Tineretul Hitlerist a fost organizația pentru tineret a NSDAP. A fost fondată în 1926 și a dispărut odată cu prăbușirea regimului nazist. Vezi *Enzyklopädie des Nationalsozialismus* (*Enciclopedia Național-Socialismului*), Hrsg. von Wolfgang Benz, Herman Graml și Hermann Weiß, Klett-Cotta Verlag, Stuttgart 3/1998, p. 513 [GA, ed.].

Anmerkungen II [125], S. 191:	*Adnotări II* [125]:
Sprachliche Begabung ohne eine lange Übung im Handwerk des Denkens ist für den Begabten und seine Umgebung ein **Unheil**.	Talentul lingvistic fără o îndelungată practică în meseria gîndirii este un **dezastru** pentru cei inteligenți și mediul în care trăiesc.

Anmerkungen II [139], S. 199-200:	*Adnotări II* [139]:
Aber der Mensch kann sich »wandeln«; auch der »Philosoph« – er kann, wenn auch nicht christlich-*theologisch*, doch christlich-sentimental werden und aus dem »Scheitern«, das vom Verzicht auf das unbekannte Denken lebt, eine Religion machen. Das ist alles in der Ordnung bei der heutigen Zerrüttung der Atmosphäre des Denkens, aus welcher Zerrüttung der »**Nationalsozialismus**« sehr rasch und unaufhaltsam *eine* **der Abirrungen ins Verbrecherische wurde**. Wenn man nun die Deutschen von dieser Pest **reinigt**, was bleibt dann? Etwa das **Reine**? Allerdings – der reine vorherige und bisherige Sumpf der geschichtslosen Angst vor dem Denken.	Dar omul se poate „schimba"; chiar și „filozoful" – el poate deveni creștin-sentimental, dacă nu creștin-*teologic*, și poate face o religie din „eșecul" ce constă în renunțarea la reflecția care îi rămîne necunoscută. Acest lucru este în deplin acord cu degradarea de astăzi a atmosferei gîndirii, din care s-a născut „**național-socialismul**" și a devenit rapid și inexorabil **o aberație criminală**. Dacă vindecați germanii de această ciumă, ce mai rămîne? Rămîne oare **puritatea ca atare**? Mai curînd mlaștina cumplită a fricii anistorice de a gîndi de mai înainte.

Anmerkungen II [154-155], S. 209:	*Adnotări II* [154-155]:
Im »**Nationalsozialismus**«, d. h. in der erbärmlichen Abirrung seines Wesens, wurde »der Geist« nur verachtet – das war wenigstens eindeutig. Jetzt aber wird er geistiger- und »geistlicher«-weise ruiniert.	În „**național-socialism**", adică în aberația jalnică a ființei sale, „spiritul" era doar disprețuit – cel puțin asta era clar. Dar acum este ruinat ca spirit și din punct de vedere „spiritual".

Adnotări II, p. 139 [GA 97, pp. 199-200]

Adnotări III, p. 46 [GA 97, p. 250]

47

*) [illegible]

Anmerkungen III [46-47], S. 250-251:	*Adnotări III* [46-47]:
Man sehe sich das ratlose Gezappel an, mit dem heute die »Westmächte« Europapolitik machen. Manche von ihnen meinen, wir lebten noch im 17. Jahrhundert. Die Verantwortung solcher Gedankenlosigkeit, oder ist es schon mehr: Unvermögen des Denkens?, übersteigt um viele tausende von Graden **das unverantwortliche Unwesen, mit dem Hitler in Europa umhertobte**. Stalin braucht nur ein Geringes mehr an Klugheit ins Spiel zu bringen als **Hitler**: er braucht nur zu warten. Die Torheit seiner nicht erst heutigen Gegner spielt ihm alles zu. Deren erste Niederlage, daß er sie nämlich zum Bündnis mit sich brachte, hat schon alles entschieden. [...]	Aruncați o privire la nemulțumirea neputincioasă cu care „Puterile occidentale" fac acum politica europeană. Unii dintre ei cred că trăim încă în secolul al XVII-lea. Cine poartă răspunderea unei astfel de lipse de gîndire – sau avem de a face cu încă mai mult: cu incapacitatea de a gîndi? – **care depășește neesența lipsită de responsabilitate cu care Hitler zburdă prin Europa**. Stalin trebuie doar să aducă în joc un pic mai multă inteligență decît **Hitler**: trebuie doar să aștepte. Nebunia adversarilor săi de astăzi și de altădată îi face jocul. Prima lor înfrîngere, și anume faptul că i-a determinat să intre într-o alianță cu el, a decis deja totul. [...]
Zwar	ist dieser Weg der billigste, um sich von seiner damaligen **Ahnungslosigkeit** zu distanzieren und sie gar noch zu heroisieren; denn, sagt man, **Hitler ist zur Katastrophe geworden**. Nein – ihr Tugendbolde, eure **Ahnungslosigkeit** und **Kurzsichtigkeit**, die nicht weiter sah als bis zu den Aufmärschen und zum Teil üblen Erscheinungen, die euch und eure Behäbigkeit störten, die nicht zuließ, daß ihr über euch hinaus und über **Hitler** hinaus dachtet, der doch selber nur ein	Deși	acesta este cel mai facil mod de a vă distanța de **ignoranța** voastră din acel moment și chiar de a o eroiza; pentru că, se spune, **Hitler a devenit o catastrofă**. De fapt, problema a fost așa-zisa voastră înțelepciune, **ignoranța, lipsa voastră de prevedere**, care nu v-au permis să vedeți mai departe de marșurile și incidentele uneori urîte, care v-au deranjat căci nu v-au mai lăsat să vă complaceți pur și simplu, și care nu v-a permis să gîndiți dincolo de dvs. și dincolo de **Hitler** – el

Merkzeichen des Weltalters war, weshalb er zum Verhängnis wurde, nur durch **Danebenstehen** oder durch **verspätetes Revoltieren**, an ihm **vorbeizukommen**. Das heutige christlich-liberale Weltverhältnis zum Kommunismus ist genau so töricht und **ahnungslos** und – selbstgefällig, wie das Gebahren der allzu gescheiten und vornehmen bürgerlichen Herren in Deutschland gegenüber dem **Nationalsozialismus**. Man merkt immer noch nicht, während man sich von dem verruchten System aushalten ließ und Berufungen durch seine Minister annahm und für sie auf Reisen ging, daß in diesen **wuchtigen und brutalen Erscheinungen** das eigene technische Weltwesen, in dem die bürgerlich-industrielle Gesellschaft steckt, dieser in seiner eigentlichen und d. h. produktiven Fragwürdigkeit entgegenkommt.	însuși doar un **semn al epocii**. Tocmai de aceea a fost fatal să faci **abstracție** de el, stînd pur și simplu **pe margine** sau **exprimîndu-ți tardiv revolta**. Relația creștin-liberală de astăzi cu comunismul este la fel de nechibzuită și prostească, o expresie a mulțumirii de sine, ca și raportarea domnilor burghezi excesiv de inteligenți și nobili din Germania față de **național-socialism**. Încă nu observă nimeni, în timp ce lăsați sistemul malign să funcționeze și acceptați numirile de la miniștri și călătoriți în numele lor, că aceste **manifestări masive și brutale** sînt expresia esenței lumii tehnicii, al cărei caracter chestionabil, adică autentic și productiv, îi scapă cu totul.

Anmerkungen III [57-58], S. 258:	*Adnotări III* [57-58]:
Vielleicht kommt eines Tages doch jemand dahinter, daß in der Rektoratsrede von **1933** der Versuch gemacht wurde, diesen Prozeß der Vollendung der Wissenschaft in der Verendung des Denkens vorauszudenken, Wissen als Wesenswissen wieder ans Denken zu bringen, **nicht aber an Hitler auszu-|liefern**. Warum ließ denn die **Partei** in allen Dozentenlagern	Poate într-o zi cineva va înțelege că în discursul rectoral din **1933** a fost vorba despre încercarea de a gîndi în avans acest proces de desăvîrșire a științei ce presupune sfîrșitul gîndirii, de a readuce la nivelul gîndirii cunoașterea în calitatea ei de cunoaștere esențială, și **nu de a o livra lui Hitler**. De ce a combătut **partidul** acest discurs în toate cercurile savante?

57

diese Rede bekämpfen? Doch wohl nicht deshalb, weil sie, wie die **Weltöffentlichkeit** vorgibt, **die Universität an den Nationalsozialismus verraten hat.**	În mod sigur nu din cauza faptului că discursul **ar fi trădat Universitatea, livrînd-o național-socialismului, așa cum pretinde opinia publică.**

Anmerkungen III [125], S. 307: Das **Unheil** der Verwahrlosung liegt nicht in der ungepflegten Sprache; es hat sich in der gepflegten fast noch gefährlicher eingenistet. Das **Unheil** besteht darin, daß die Sprache, ob gepflegt oder ungepflegt, nicht mehr Sprache ist, noch nicht Sprache sein kann.	*Adnotări III* [125]: **Dezastrul** neglijării nu constă într-un limbaj neîngrijit, ci s-a cuibărit în cele bine îngrijite, într-o manieră aproape mai periculoasă. **Dezastrul** este că limbajul, fie cultivat, fie neîngrijit, deja nu mai este limbaj și nici nu poate deveni limbaj.

Anmerkungen III [129], S. 309: Gleichwohl dürfen wir dieses Furchtbare der Verworfenheit des Menschen nur am Rande der äußersten Verweigerung der Wahrheit des Seyns erwähnen; denn schon ist in der Verweigerung das Einstige der ereignenden Enteignis gedacht als die Stille des Ratsals, der gegenüber die Verwirrende **Verwüstung** des Erdballs in die Verwahrlosung doch nur das nichtige Nichts bleibt, das bezeugt, daß es mit dem Seienden, das vermeintlich in seiner Realität für sich genommen sei, gerade nichts ist. Vermutlich ist dies so, weil es sogar mit dem Seyn nichts ist, weil das Seyn als das Seyn des Seyns ist: die Eschatologie seiner selbst aus dem Ereignis des Brauchs.	*Adnotări III* [129]: Cu toate acestea, nu putem menționa decît incidental acest fapt teribil al decăderii omului ca expresie a retragerii și refuzului de sine complete a adevărului ființei; căci deja în acest refuz, caracterul unic al evenimentului care survine retrăgîndu-se este gîndit ca tăcere a discursului, față de care **pustiirea** înnebunitoare a lumii abandonate nu este altceva decît nimicul nimicitor, care dă mărturie de faptul că ființarea luată în sine, privită sub aspectul realității ei, este tocmai nimic. Acest lucru se datorează, probabil, faptului că pînă și ființa este nimic, că ființa este ființă a ființei: eshatologie de sine pornind de la evenimentul originar al nevoii-de.

Anmerkungen III [137], S. 315:	*Adnotări III* [137]:
Noch haben wir wenig Mut, dem **Unheil**, das die Wissenschaft befördert, ins Gesicht zu sehen und mit dem Durchdenken dieses Geschicks ernst zu machen [...].	Nu avem încă destul curaj să înfruntăm **calamitatea** provocată de știința modernă și să luăm în serios reflecția cu privire la acest destin [...].

Anmerkungen IV [62], S. 369:	*Adnotări IV* [62]:
Zur Götterlehre. – Jehova ist derjenige der Götter, der sich anmaßte, sich zum **auserwählten Gott** zu machen und keine anderen Götter mehr neben sich zu dulden. Die Wenigsten erraten, wie dieser Gott auch so noch und zwar notwendig sich unter die Götter rechnen muß; wie könnte er sonst sich aussondern. Daraus wurde dann der eine einzige Gott, außer dem (praeter quem) überhaupt sonst keiner sei. Was ist ein Gott, der sich gegen die anderen zum auserwählten hinaufsteigert? Jedenfalls ist er nie »der« Gott schlechthin, gesetzt, daß das so Gemeinte je göttlich sein könnte.	*Despre discursul privitor la zei.* – Iehova este unul dintre zeii care a pretins că este **zeul ales**, și care nu mai tolerează alți zei lîngă el. Puțini înțeleg cum trebuie acest zeu chiar și așa numărat printre zei; cum ar putea fi altfel? Căci din rîndul lor a apărut acel zeu unic, cu excepția căruia (*praeter quem*) nimeni altcineva nu poate avea caracter divin. Ce este un Dumnezeu care se proclamă drept cel ales împotriva celorlalți? În orice caz, el nu este niciodată „Dumnezeul" prin excelență, asta presupunînd că ceea ce este avut în vedere aici ar putea fi vreodată divin.

Anmerkungen IV [99-100], S. 394-395:	*Adnotări IV* [99-100]:
Oder gehört gar beides zusammen im andenkenden Denken? Doch wie hält man es mit Nietzsches Philosophie? Man schmäht sie und hält sie mit der Beseitigung des **Nationalsozialismus**	Sau ambele fac parte împreună din procesul de gîndire reflexivă? Dar ce am putea spune despre filozofia lui Nietzsche? Filozofia sa este condamnată și considerată depășită odată cu eliminarea

für überwunden. Oder sie sagen, Nietzsches Denken sei nicht so schlimm –; dieses, anscheinend objektive Reden, ist das Schlimmste und gehört mit jener Auslegungsart zusammen, die Nietzsche zu Kierkegaard stellt und diese als Ausnahmen vorstellt – Ausnahmen von welcher Regel? ([...] Die Nietzsche-Vorlesungen sind weder eine Rechtfertigung des **Nationalsozialismus**, noch ein Angriff auf das **Christentum** –. Sie sind ein Denken, rein um des Denkens willen und d. h. des Zu-Denkenden.)	**național-socialismului**. Sau se spune că gîndirea lui Nietzsche nu este chiar atît de rea –; acest discurs aparent obiectiv este cel mai rău și aparține tipului de interpretare la care Nietzsche apelează în privința lui Kierkegaard și o prezintă drept excepție – excepții de la care regulă? ([...] Prelegerile despre Nietzsche nu sînt nici o justificare a **național-socialismului** și nici un atac asupra **creștinismului** – sînt o reflecție doar de dragul reflecției, adică, de dragul a ceea ce trebuie gîndit.)

Anmerkungen V [21], S. 444: Das deutsche Volk ist politisch, militärisch, wirtschaftlich und in der besten Volkskraft ruiniert, sowohl durchden **verbrecherischen Wahnsinn Hitlers** als auch durch den endlich »zum Zuge gekommenen« Vernichtunsgwillen des Auslandes. Man mache sich nichts vor. So töricht es ist, die Geschichte jetzt erst von **1945** ab zu rechnen und über Unterdrückung und Ungerechtigkeit zu jammern, so töricht ist es, statt dessen erst mit **1933** zu beginnen.	*Adnotări V* [21]: Poporul german este ruinat din punct de vedere politic, militar și econimic, este sleit de cea mai bună energie a sa, atît de **nebunia criminală a lui Hitler**, cît și de voința de exterminare a celor din afară, care, în cele din urmă, „a fost transformată în fapt". Să nu ne facem iluzii. Oricît de nechibzuit este să începi să socotești istoria începînd abia cu **1945** și să plîngi de opresiune și nedreptate, este o prostie la fel de mare să începi cu anul **1933**.

21

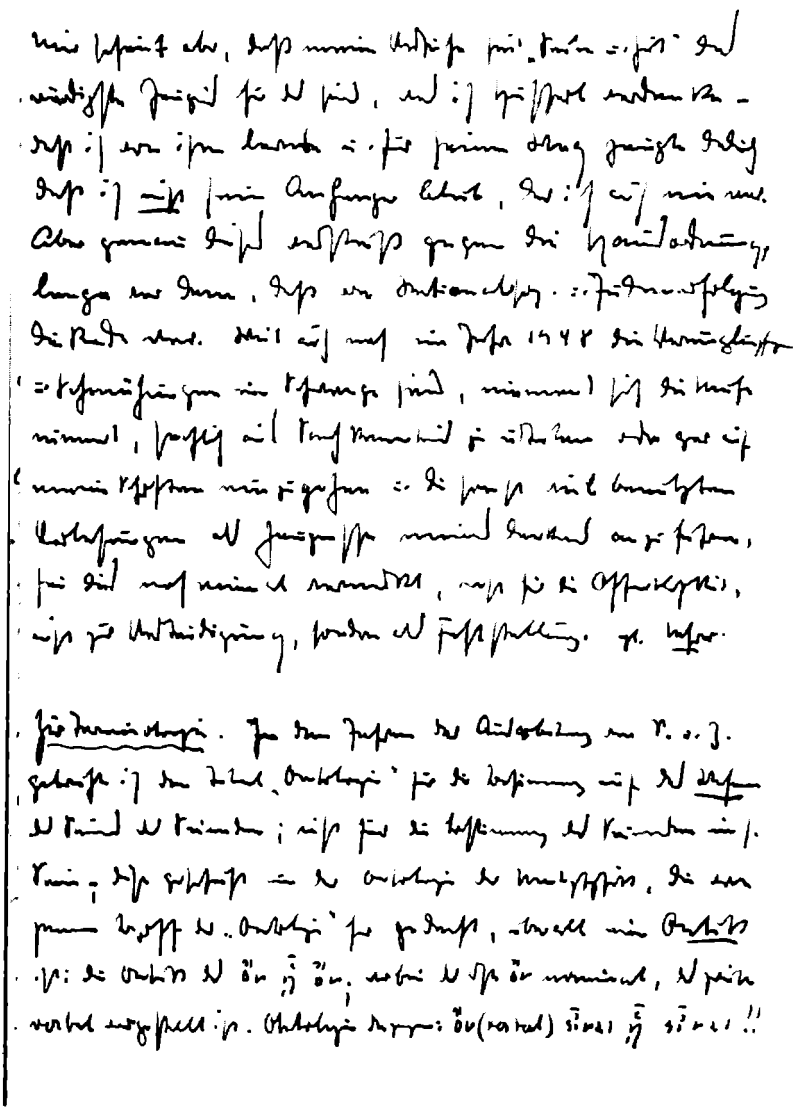
Adnotări V, p. 21 [GA 97, p. 444]

Anmerkungen V [22], S. 445:	*Adnotări V* [22]:
Beruht die Zukunft der Menschheit auf der endgültigen Auseinandersetzung zwischen Amerika und Rußland? Worüber geht und in welcher Dimension geht sie? Ist sie der letzte Schritt in die Endgültigkeit der **Verwüstung**?	Depinde oare viitorul umanității de conflictul final dintre America și Rusia? Ce se întîmplă oare cu el și în ce direcție merge? Este ultima etapă spre **devastarea** definitivă?

Anmerkungen V [48-49], S. 460:	*Adnotări V* [48-49]:
Man hat sich in den letzten Jahren oft und heftig darüber erregt, daß um **1933** manche »**Intellektuelle**« nicht sogleich **das verbrecherische Wesen Hitlers** erkannten. Es ist schwer auszumachen, ob diejenigen, die sich zu den **Vorausschauenden** rechnen, sich nicht an ganz anderem gestoßen	haben, was nur ihrer **Eitelkeit** und **Herrschsucht** zuwiderging. Ebenso schwer ist zu erörtern, ob diejenigen, die ***für* Hitler** waren, nicht gerade anderes und weiteres und Wesentlicheres sahen und eben nicht am Vordergründigen haften blieben. Vielleicht waren einige von *diesen* in einem echten Sinne schon und früher als die späteren – ***gegen* Hitler**. Aber solche Überlegungen nehmen sich nicht als Verrechnungen, sondern nur als Hinweis darauf, daß jetzt die Intellektuellen erst recht und im ganzen vor Demokratie und politischem	În ultimii ani s-a discutat foarte înflăcărat faptul că în **1933** unii „**intelectuali**" nu au recunoscut imediat **natura criminală a lui Hitler**. Este dificil să stabilim dacă cei care consideră că au făcut parte dintre cei **prevăzători** nu s-au aflat, de fapt, decît în situația de a se confrunta cu ceva care a mers împotriva **vanității** și **poftei lor de putere**. Este la fel de dificil să discutăm dacă cei care au fost *în favoarea* lui **Hitler** nu au văzut, de fapt, altceva, ceva mai mult și mai esențial, ceva care nu a putut fi văzut la prima vedere. Poate că unii dintre aceștia au fost, într-un sens mai autentic, și mai devreme decît cei dintîi – ***împotriva* lui Hitler**. Dar astfel de considerații nu trebuie privite ca o încercare de compensare, ci doar ca un indiciu că intelectualii se predau din ce în ce mai mult democrației și creștinismului politic, și promovează excesiv numai ceea ce se

Adnotări V, p. 48 [GA 97, p. 460]

Adnotări V, p. 52 [GA 97, p. 462]

Adnotări V, p. 54 [GA 97, p. 463]

Christentum kapitulieren und übereifrig nur *das* wollen und befördern, was *man* mit ihnen will. – Es ist ein förmliches Gelaufe nach internationalen Kongressen. Aber **die Herrschaft der öffentlichen Meinung ist schon so diktatorisch, daß jede Überlegung dieser Art einfach als »nazistisch« erklärt und damit unwirksam gemacht wird.**	așteaptă de la ei. Dar **dominația opiniei publice este deja în așa măsură „dictatorială", încît orice considerație de acest fel este imediat catalogată drept „nazistă" și devine astfel irelevantă.**

Anmerkungen V [52-54], S. 462-463:	*Adnotări V* [52-54]:
Husserl. – Seitdem **Husserl** von 1930/31 öffentlich in Vorträgen[ae], die schon eher Kundgebungen waren (Berlin und Frankfurt), ***gegen* mich** Stellung nahm und meine Arbeit als Unphilosophie zurückwies (vgl. das Nachwort zu seinen »Ideen« (1930/31)), bin ich an ihm *vorbei*gegangen. Ich habe nie das Geringste **gegen Husserl** unternommen. Man lügt, ich hätte ihn aus der Universität vertrieben und die Bibliothek verboten. **Husserl** war seit 1928 emeritiert auf eigenen Wunsch; er hat seitdem nie mehr gelesen oder eine Übung gehalten; er hat nie die Universitätsbibliothek benutzt, von wenigen Ausnahmen in den Jahren 1920 ff. abgesehen. Was gab es da zu vertreiben? Seine Werke sind niemals aus der Seminarbibliothek entfernt worden, wie das für **jüdische Autoren**	***Husserl.*** – De cînd **Husserl** mi s-a opus public în cadrul prelegerilor din 1930/31 (Berlin și Frankfurt), care au fost mai curînd un mod de a-și anunța poziția, și mi-a respins activitatea, considerînd-o nefilozofică (cf. Epilogul la „Ideen" (1930/31)), am făcut abstracție de el. Nu am făcut niciodată nimic **împotriva lui Husserl.** A circulat minciuna că l-am alungat din universitate și i-am interzis accesul în bibliotecă. **Husserl** devenise profesor emerit la cererea sa din 1928; de atunci nu a mai ținut prelegeri și nici nu a mai practicat; nu a folosit niciodată biblioteca universității, cu cîteva excepții în anii 1920. De ce să-i fi interzis accesul? Lucrările sale nu au fost niciodată scoase din biblioteca seminarului, așa cum s-a cerut în cazul **autorilor evrei**;	nici nu au fost introduse **cărți național-socialiste,**

vorgeschrieben war;	sowenig wie je ein **nationalsozialistisches Buch**, z.[um] B.[eispiel] A. Rosenberg[af] und dergleichen, angeschafft oder, wie vorgeschrieben und auch in den übrigen Seminaren befolgt war, ein »**Führerbild**« aufgehängt wurde. **Ich nenne dies nicht zur Verteidigung, nur als Feststellung**, wozu auch dieses gehört, daß ich zwischen 1933 und 44 genau wie früher in der gleichen Sachlichkeit auf die Bedeutung der Phänomenologie Husserls und die Notwendigkeit des Studiums der »Logischen Untersuchungen« hingewiesen habe. Es ist nie ein Wort der Kritik, was ja möglich und berechtigt und kein Verbrechen gewesen wäre, gefallen, weder in den Vorlesungen noch in den Übungen.
Ich bin an **Husserl** vorbeigegangen; das war eine **schmerzliche Notwendigkeit**. Man hätte auch jede andere Haltung von mir nur als höfliche Geste ausgelegt. Wer aber von verabscheuungswürdigem Verrat redet, weiß nicht, daß er nur Rache redet und von dem, was früh geschah, nichts weiß: daß mein eigener Weg des Denkens als Abfall ausgelegt wurde, daß man zur Propaganda die Zuflucht nahm, als mein Weg anders nicht aufzuhalten war. Man inszeniert jetzt eine große Geschichtsfälscherei.	Am făcut abstracție de **Husserl**; asta a fost o **necesitate dureroasă**. Orice altă atitudine din partea mea ar fi fost interpretată doar ca un gest politicos. Dar cine vorbește despre trădare disprețuitoare nu știe că vorbește doar din răzbunare și nu știe nimic din ceea ce s-a întîmplat mai devreme: că modul meu de gîndire a fost interpretat ca rebut. Unii s-au refugiat în propagandă tocmai pentru că drumul meu nu putea fi altfel oprit. Acum se pune în scenă o mare falsificare a istoriei.

ca cea a lui A. Rosenberg și altele asemenea, și nici nu am pus în sala de seminar, așa cum au făcut ceilalți profesori, o „**fotografie a Führer**"-ului. **Nu spun asta** pentru **a mă apăra, ci doar ca o constatare**. Merită adăugat aici și că între 1933 și 1944, la fel ca înainte, am subliniat importanța fenomenologiei lui Husserl și necesitatea studierii „Cercetărilor logice" cu aceeași obiectivitate. Nu a existat niciodată un cuvînt de critică, care ar fi fost posibil și justificat și nu ar fi fost infracțiune, nici în prelegeri și nici în seminare.

Mir scheint aber, daß meine Versuche seit »Sein und Zeit« das würdigste Zeugnis für das sind, was ich **Husserl** verdanke – daß ich von ihm lernte und für seinen Weg zeugte dadurch, daß ich *nicht* sein Anhänger blieb, der ich auch nie war. Aber genau dieses verstieß gegen die Hausordnung, lange vor dem, daß von **Nationalsozialismus** und **Judenverfolgung** die Rede war. Weil auch noch im Jahre **1948** die **Verunglimpfungen** und **Schmähungen** im Schwange sind, niemand sich die Mühe nimmt, sachlich aus Sachkenntnis zu urteilen oder gar auf meine Schriften einzugehen und die sonst viel benutzten Vorlesungen als Zeugnisse meines Denkens anzuführen, sei dies noch einmal vermerkt, nicht für die Öffentlichkeit, **nicht zur Verteidigung, sondern als Feststellung**.	Mi se pare însă că încercările mele de după „Ființă și timp" sînt mărturia cea mai demnă a ceea ce datorez lui **Husserl**. Am învățat multe de la el, iar pentru valabilitatea perspectivei sale filozofice stă tocmai faptul că *nu* am rămas adeptul său, ceea ce nici nu am fost, de fapt, niciodată. Dar tocmai prin aceasta am încălcat regulile general valabile cu mult înainte de a se vorbi despre **național-socialism** și **persecuția evreilor**. Chiar și în **1948, calomniile** și **insultele** sînt încă la ele acasă, nimeni nu își dă silința să judece obiectiv, pornind de la fapte sau chiar să meargă în scrierile mele și să citească prelegerile mele, altfel foarte citite, ca mărturii ale gîndirii mele. Tocmai de aceea, mai spun toate acestea încă o dată, **chiar dacă nu pentru public, ci doar ca o constatare**.

[ae] Cf. Edmund Husserl, *Phänomenologie und Anthropologie*, în *Aufsätze und Vorträge (1922-1937)*, Hua XXVII, Hrsg. Thomas Nenon și Hans Rainer Sepp, Kluwer Academic Publishers, Dordrecht et al. 1989, pp. 164-181 [GA, ed.].
[af] Alfred Rosenberg, *Der Mythus des XX. Jahrhunderts*, Hoheneichen-Verlag, München, 1930 [GA, ed.].

Anmerkungen V [85], S. 481: Der letzte Akt der **Verwüstung**. Der Roman im Übergang zur Berichterstattung.	*Adnotări V* [85]: Actul final al **pustiirii**. Romanul care devine reportaj.

Anmerkungen V [90], S. 483:	*Adnotări V* [90]:
Das **Unheil** der Psychologie – sie ist die populäre und gemeine Form des Subjektivismus – sie verlangt noch weniger Nachdenken und gibt den Anschein einer letzten Überlegenheit einer letzten Reserve.	**Dezastrul** psihologiei – ea este forma populară și obișnuită a subiectivismului – pretinde mai puțină reflecție și dă impresia unei superiorități finale, a unei ultime rezerve.

Anmerkungen V [137], S. 509:	*Adnotări V* [137]:
Alle **Feinde** sind einträchtig in ihrer Feindschaft; sie verschleiern diese oder bekennen sie in den verschiedensten Formen. Ins Ganze gesehen leisten sie der **Barbarei** der »neuen Welt« den bequemsten **Vorschub** und zögern dann auch nicht, mit dieser ihre gemeinsame Sache zu machen.	Toți **adversarii** sînt unanimi în ostilitatea lor; o deghizează sau o mărturisesc sub diferite forme. În cele din urmă însă, ei oferă cel mai comod **impuls** pentru **barbaria** „lumii noi", și nu ezită să-și facă din asta o cauză comună.

Anmerkungen V [143], S. 512:	*Adnotări V* [143]:
Inzwischen gerät das Tun des Ackerbauers, der Landwirt ist, in die Zangen der **Industrietechnik** und erledigt seine Geschäfte rasch in möglichst wenig Tagen und Stunden mit möglichst viel Gewinn mit immer rascheren **Maschinen**. Inzwischen verläuft im Feldweg die Spur von Traktoren. Diese **Verwüstung** ist in ihrem Bezirk mit ihren Mitteln unaufhaltsam.	Între timp, munca fermierului, care este proprietar de teren, a intrat în malaxorul **tehnologiei industriale**, care o rezolvă rapid, în cît mai puține zile și ore, pentru a scoate cît mai mult profit cu **mașini** din ce în ce mai rapide. Între timp, pe drumul de pămînt se văd urme de tractoare. Această **pustiire** este de neoprit în acest domeniu și cu mijloacele de care dispunem.

Pasajele de text citate la începutul acestei secțiuni au fost adunate laolală pornind de la o imagine exhaustivă de ansamblu asupra caietelor de manuscrise colectate în volumul 97 al operelor complete. Luarea în considerare a acestora ar fi suficientă pentru a înțelege comentariile lui Heidegger din perioada 1942-1948 în mod clar și echilibrat – nu prin generalizări eronate ale unor *Adnotări* scoase din context. Mai mult, s-a dovedit a fi necesar să redăm aici, fără excepție, toate pasajele de text în care se ce arată clar și neechivoc cum Heidegger a respins în modul cel mai deplin nebunia criminală a lui Hitler, care apoi a făcut ravagii în Europa, subliniind în acest context faptul că toate aceste „nu (*nicht*) erau «justificate» istoric (*geschicktlich*)". (*Adnotări II* [62-63]). Luarea de poziție hotărîtă a lui Heidegger „împotriva" (*gegen*) lui Hitler este caracterizată de termeni foarte duri, precum „diabolic", „natură criminală" și „nebunie criminală", ce constituie caracteristicile principale ale iresponsabilității, care apoi s-a revărsat fără măsură asupra întregii lumi: „Hitler a devenit o catastrofă (*Katastrophe*)" (*Adnotări III* [47]).

În caietele de manuscrise citate aici, Heidegger face cîteva constatări în privința lui Hitler, care erau, de altfel, cunoscute tuturor. Cu toate acestea, ceea ce este evident și cu neputință de trecut cu vederea nu poate fi în sine un motiv de a pune întrebări în mod responsabil cu privire la modul în care nu numai Germania, ci și întreaga Europă au ajuns atunci pe marginea prăpastiei. Problema nu ar trebui să se limiteze la apărarea împotriva terorii național-socialiste: cititorul acestor comentarii ar trebui să poată lua o minimă distanță față de ele, altfel riscă să nu le înțeleagă sensul. În ochii lui Heidegger, catastrofa declanșată de Hitler prin sălbăticia politică național-socialistă este semnul distinctiv al ne-esenței unei lumi în care nimeni nu mai are curajul de a gîndi. Dincolo de distrugerea vizibilă și incontestabilă dezlănțuită de Hitler, Heidegger analizează critic responsabilitatea istorică ce revine Americii și Rusiei. Raționamentul său este în mare parte provocator: „Presupunînd că Hitler și acoliții săi nu

ar fi fost corupți de putere și din dorința de a ajunge la ea (o idee care este expresia unei «gîndiri» non-istorice), realitatea Americii și a Rusiei, așa cum este ea, ar fi în cea mai mică măsură diferită, privită în caracterul ei esențial?" (*Adnotări II* [62-63]). În acest sens, nu doar Hitler, național-socialismul și realitatea Americii și a Rusiei sînt supuse unei aprecieri critice, ci și modul în care aceștia au administrat perioada postbelică. Potrivit lui Heidegger, denazificarea nu este un panaceu. Germania nu are doar o singură problemă, ce poate fi rezolvată prin eliminarea celor care au contribuit la răspîndirea nebuniei criminale a lui Hitler – aici Heidegger se referă, în mod expres, la „**Hitler și acoliții săi** (*seine Helfershelfer*)!". Iar motivul pentru care Heidegger susține acest lucru este, printre altele, faptul că în acest fel nu se ajunge la o reflecție serioasă în privința motivelor reale pentru care s-ar fi putut produce o astfel de catastrofă.

De asemenea, Heidegger discută amploarea daunelor cauzate de „ignoranța istorică" a național-socialismului și de „tot ceea ce este superficial și incontestabil hidos în privința funcționarilor de partid" (*Adnotări II* [40-41]). Național-socialismul și „aberațiile criminale" (*Adnotări II* [139]) au contribuit la sistematizarea brutalității lui Hitler prin lagărele de exterminare. În această privință, următorul extras din *Adnotări I* [75] este exemplar: „Opinia că cineva se poate răzbuna pe un popor și, prin urmare, trebuie să se răzbune se lovește de noi". Ceea ce s-a întîmplat în lagărele de exterminare „nimeni nu va putea scuza niciodată în viitor" (*Adnotări I* [151]); oribilele camerele de gazare sînt crimele cele mai reprobabile. Prin urmare, nu este surprinzător faptul că Heidegger descrie antisemitismul ca fiind „nechibzuit și reprobabil" (*Adnotări II* [77]); această notă nu face decît să sublinieze măsura în care Heidegger este străin de aceste modele de gîndire, și cu atît mai mult de atacurile cele mai brutale ale regimului, care au provocat daune ireparabile poporului evreu și rasei umane.

În prezenta secțiune, referințele la iudaism trebuie să fie întotdeauna privite în contextul tuturor textelor examinate: „Pornind

de aici trebuie să stabilim ce înseamnă memoria primului început în limba greacă pentru a gîndi esența primordială ascunsă a istoriei Occidentului, care a rămas în afara iudaismului (*Judentum*), adică a creștinismului (*Christentum*)" (*Adnotări I* [29-30]). *Iudaismul* (*Judentum*), cu alte cuvinte, *creștinismul* (*Christentum*) – potrivit lui Heidegger, ambele rămîn în afara istoriei ființei, care se întinde între *primul început* (care datează din perioada gînditorilor greci) și *celălalt început*, pe care germanii trebuiau să îl inițieze. De aici rezultă că nimic nu poate fi privit ca un absolut izolat, nelimitat, și asta din mai multe perspective: la fel cum *iudaismul* nu poate fi disociat de *creștinism* (cu care este întotdeauna în legătură), iudaismul și creștinismul nu pot fi încadrate niciodată în gîndirea onto-istorică, potrivit perspectivei lui Heidegger. Acest lucru dovedește că afirmațiile redactorului german al caietelor de manuscrise nu mărturisesc decît propria sa incapacitate de a stăpîni liantul teoretic dintre *primul* și *celălalt început*. „Acesta [*die Judenschaft*] este, în perioada Occidentului creștin, adică a metafizicii, principiul distrugerii [*Zerstörung*]", ni se spune în *Adnotări I* [29-30]). Aici iese în evidență unitatea indisolubilă a iudaismului și – nu numai a creștinismului, ci și a Occidentului creștin, adică a metafizicii – și de aceea Heidegger adaugă, atunci cînd vorbește de Occidentul creștin, expresia: „adică metafizica". Așa cum iudaismul nu poate fi separat de Occidentul creștin, este la fel de imposibil să fie inserat în metafizică: afirmarea contrariului ar falsifica cu bună știință textele – aici ca în alte părți. Dacă falsifici textele prin lectura personală, există riscul ca întreaga gîndire a lui Heidegger să fie deformată. Faptul că iudaismul a fost „principiul distrugerii" conform lui Heidegger ar trebui înțeles pe baza criticilor pe care le formulează la adresa Occidentului creștin și a epocii moderne. Mai mult, „principiul distrugerii", așa cum a fost arătat de mai multe ori în analizele noastre, este un principiu care dorește să mențină caracterul imuabil al ființității prin conservarea autosuficienței sale.

„Distrugerea" trebuie înțeleasă în sensul că ființitatea ființei se detașează complet de ființă. A avansa ipoteza că volumele de *Adnotări* ar trebui citite ca și cum un principiu al „distrugerii" ar putea fi identificat în poporul evreu înseamnă să nu poți înțelege categoriile și expresiile lui Heidegger, care au o formă foarte concisă. Ipoteza prezentată și apoi susținută, potrivit căreia Heidegger a fost mai mult sau mai puțin implicat în exterminarea evreilor, neagă comentariile adunate în volumul 97 chiar mai clar și fără ambiguitate. Cînd citești aceste texte, înțelegi foarte clar că Heidegger nu a vrut să justifice acuzațiile împotriva lui: întoarcerea lui hotărîtă împotriva lui Hitler, denunțarea național-socialismului și nebunia celor care au luat parte la persecuția planificată a evreilor – atunci, ca și mai înainte – nu poate fi trecută cu vederea, lăsînd la o parte faptul că „opinia publică", „domnii" din universitate, colegii săi „carieriști" au deformat faptele cu calomniile lor și au contribuit astfel la *punerea în scenă a unei mari falsificări istorice*. Ceva de genul acesta s-a întîmplat cînd rectoratul său a fost interpretat în sens politic: Heidegger este fericit să admită că a fost o „eroare" (*Irrtum*), dar adaugă, de asemenea, că este necesar „ca nimeni să nu își facă o reprezentare greșită în privința acestei erori" (*Adnotări II* [58]). În volumele de *Adnotări I-III* și *V*, Heidegger revine aproape compulsiv la eroarea rectoratului său, ca și cum ar voi să sublinieze în ce măsură propria sa modalitate teoretică de gîndire rămîne străină „mișcării" de la bun început, în timp ce propriile idei au dat naștere la neînțelegeri recurente. Merită adăugat că Heidegger nu a fost scutit de falsificarea faptelor operată de adversarii săi în ceea ce privește relațiile sale cu filozoful evreu Edmund Husserl: ne confruntăm și în această privință cu manipularea și deformarea evenimentelor istorice, astfel că Heidegger se simte obligat să ofere informații precise, care scapă însă opiniei publice care a dobîndit un caracter dictatorial. Cu toate acestea, Heidegger precizează foarte clar că comentariile sale nu sînt destinate „publicului"

(*Öffentlichkeit*): nu îi sînt destinate, în măsura în care comentariile sale rămîn inaccesibile celor care sînt prizonierii înțelegerii *prealabile*, specifice unei vieți centrate pe sine, și care folosesc armele unei cunoașteri trunchiate pentru a da impresia că sînt stăpîni pe subiect și că vorbesc în cunoștință de cauză. Este imposibil să pretinzi că Heidegger a fost înțeles, odată ce ai ajutat la crearea unei confuzii catastrofale. Dacă lăsăm lucrurile să ajungă pînă în acest punct, putem întrevedea apariția unei noi manifestări a aroganței dictaturii deplinei lipse de sens, cu care opinia publică este satisfăcută.

Însemnările făcute de Heidegger în anii 1948 în privința lui Husserl (*Adnotări V* [52-54]) vor fi preluate într-un volum de *Discursuri* din 1950, care poate fi găsit mai tîrziu sub forma unei colecții de texte în rîndul *Operelor Complete*, în volumul cu numărul XVI. Merită să redăm aici întreg acest *discurs*, pentru că lămuririle oferite în cadrul său clarifică o dată în plus *raportarea* lui Heidegger la național-socialism și la studenții săi evrei. În ceea ce privește ceea ce ne-a lăsat Heidegger în caietele de însemnări ce corespund volumului 97 al Operelor Complete, acest material este interpretat *destul de agresiv* în acea perioadă, astfel încît el însuși schimbă ușor cîteva afirmații anterioare despre relația sa cu Husserl („maestrul meu"). Să-l lăsăm pe Heidegger să vorbească:

> „Nu am făcut niciodată parte din S.A. sau din S.S., și nu am fost niciodată membru al vreunei alte asociații militariste; prin urmare, nu am purtat niciodată o uniformă – cu excepția celor 4 ani în care am purtat uniforma de soldat în timpul Primului Război Mondial.
>
> Niciodată nu am avut – înainte sau după 1933 – relații personale și nici nu am comunicat în scris cu birourile de partid sau cu activiști ai mișcării național-socialiste. Chiar și în timpul cît am ocupat funcția de rector, am intrat în contact numai cu cîțiva oameni de partid de cîteva ori, și doar la ocazii oficiale.

Nu am participat niciodată la nicio măsură antisemită; dimpotrivă: am interzis apelul antisemit din 1933 de la corpul studenților național-socialiști la Universitatea Freiburg, precum și demonstrația împotriva unui profesor evreu. Am susținut cît mi-a stat în putință studenții mei evrei plecați în străinătate; recomandările oferite de mine le-au fost de folos în multe privințe.

Faptul că eu, în calitate de rector, aș fi interzis accesul lui Husserl la universitate și în bibliotecă este o calomnie deosebit de urîtă. Nu am încetat niciodată să-l privesc pe Husserl ca pe profesorul meu, cu recunoștință și adorație. Cu toate acestea, munca mea filozofică s-a îndepărtat de poziția sa în multe feluri, astfel încît Husserl m-a atacat chiar public, în celebrul său discurs din 1931, ținut în marea sală a sporturilor din Berlin. Astfel, prietenia noastră a avut de suferit cu mult înainte de 1933. Cînd a apărut prima lege împotriva evreilor, în 1933 (ceea ce m-a înspăimîntat teribil, ca și pe mulți alții), soția mea a trimis un buchet de flori doamnei Husserl cu o scrisoare care – în același timp, în numele meu – a exprimat respectul și recunoștința noastră neschimbată, condamnînd acțiunea agresivă împotriva evreilor. Într-o ediție ulterioară (1941) a volumului *Ființă și timp*, editorul mi-a scris că poate apărea doar fără dedicația pentru Husserl. Mi-am dat consimțămîntul pentru ștergere, cu condiția ca dedicația reală din text, de la pagina 38, să rămînă neschimbată. Așa s-a și întîmplat. Cînd Husserl a murit, eram bolnav și țintuit la pat. Cu toate acestea, după recuperarea mea, nu i-am scris doamnei Husserl, ceea ce a fost, fără îndoială, o greșeală; motivul era rușinea dureroasă pentru ceea ce se făcuse între timp împotriva evreilor, fapte care depășeau cu mult legea dată anterior, și în fața cărora eram neputincios.

Cu toate acestea, cu ocazia celei de-a 90-a aniversări a doamnei Husserl, i-am trimis o scrisoare, însoțită de flori, solicitîndu-i în mod expres să-mi scuze absența de la înmormîntarea soțului ei, absență care m-a apăsat foarte tare de-a lungul anilor"[90].

[90] M. Heidegger, *Bemerkungen zu einigen Verleumdungen, die immer wieder kolportiert werden* (1950), în *Reden und andere Zeugnisse eines Lebensweges*, op. cit., § 211, pp. 468-469.

Divergențele filozofice dintre Husserl și Heidegger au început să apară chiar mai devreme de 1927 și de publicarea lucrării *Ființă și timp*. Acestea sînt menționate de Husserl în scrisoarea sa din 1921 către filozoful polonez Roman Ingarden:

> „Am ajuns mult mai departe, deși nu resping poziția din *Id*[*een*] (cu excepția cîtorva poziții izolate, care au rămas în urma Msc. [Manuscriselor]); am continuat sistematizarea poziției mele și am clarificat multe lucruri în privințele esențiale. Am devenit foarte sigur pe mine. Dumnezeu va ajuta mai departe. Heidegger și-a dezvoltat și el gîndirea sa ciudat de puternică și a ajuns să aibă un impact mare. Orice va face, va fi de înaltă calitate"[91].

Drumul gîndirii lui Heidegger nu corespundea speranțelor lui Husserl și stătea în calea proiectului husserlian de a oferi un fundament pentru fenomenologie ca „știință riguroasă", în forma pe care a luat-o aceasta după *Cercetările logice*. Ceilalți elevi ai lui Husserl – printre ei, în primul rînd, Hedwig Conrad-Martius – au dorit să întemeieze și să limiteze proiectul lui Husserl pornind doar de la *Cercetările logice*; după publicarea primului volum al *Ideilor*, mulți dintre ei s-au îndepărtat de maestru și au caracterizat poziția sa ca fiind *idealistă*, în măsura în care analiza sa era făcută exclusiv la nivelul *esenței*. La Heidegger, pe de altă parte, asistăm la o inversare completă a proiectului husserlian, pornind chiar de la fundamente; *distanța* sa față de Husserl este considerată o formă de *autonomie* a drumului gîndirii sale, dar, indiferent de aceasta, Heidegger nu a uitat niciodată cît de mult îi datorează lui Husserl și nici influența puternică pe care studiul *Cercetărilor logice* l-a avut asupra sa. Deci traseul filozofic al elevilor lui Husserl este foarte diferit de cel al lui Heidegger. Pentru ei, scopul este

[91] E. Husserl, *Briefe an Roman Ingarden. Mit Erläuterungen und Erinnerungen an Husserl* („Phaenomenologica", 25), hrsg. v. R. Ingarden, Nijhoff, Den Haag, 1968, pp. 23-24 (Scrisoarea din 24.XII.1921).

transformarea fenomenologiei și a metodei sale, în timp ce, pentru Heidegger, fenomenologia trebuie reorientată, pentru a da seama de problema ființei (*Seinsfrage*)[92]. Nu numai Heidegger, ci și Hedwig Conrad-Martius s-au îndepărtat de proiectul husserlian, așa cum a fost dezvoltat el odată cu publicarea *Ideilor*.

Nu există nicio îndoială că, odată cu „reducția eidetică" a apărut o posibilitate reală de depășire a criticii kantiene, care, de multă vreme, considera imposibilă cercetarea temeinică a „datului" pentru a ajunge la „esența" (*Wesen*) sa. Fenomenologia lui Husserl din *Cercetările logice* a făcut cu putință o nouă perioadă de înflorire a studiilor filozofice, iar pe de altă parte s-a opus tendințelor care doreau să „reducă" *datul* la parametrii funcționali ai simplei subiectivități. În acest context, Conrad-Martius a luat decizia conștientă de a merge în direcția unei fenomenologii *realiste* în sensul lui Husserl, care are la bază o „cercetare a esențelor" (*Wesenforschung*), a realității în sine și a diferitelor sale domenii, considerînd că o speculație filozofică autentică a datului nu necesită numai cunoașterea datelor empirice, ci, mai ales, „intuirea esenței" realului care trebuie interpretat[93]. În aceste condiții, este ușor de înțeles că primul fapt care a făcut ca Hedwig Conrad-Martius să-i urmeze lui Husserl este depășirea psihologismului de către maestrul său, și anume a psihologismului de

[92] Studiul aprofundat al lui Iso Kern cu privire la lectura lui Husserl a lucrării *Ființă și timp* în deceniul dintre 1925 și 1935 este deosebit de relevant, deoarece, argumentează Kern, Husserl a încercat să „ia o poziție fermă și definitivă asupra filozofiei lui Heidegger", așa cum se poate observa din unele dintre manuscrisele sale (A VII 3; A VII 24; B III 5, B I 32); cf. I. Kern, *Einleitung des Herausgebers*, în E. Husserl, *Zur Phänomenologie der Intersubjektivität. Texte aus dem Nachlaß. Dritter Teil, Gesammelte Werke*, Bd. XV, hrsg. von I. Kern, Nijhoff, Den Haag, 1973, pp. XXII-XXVII și LII-LV.

[93] Cf. H. Conrad-Martius, *Phänomenologie und Spekulation*, în *Rencontre-Encounter-Begegnung. Festschrift für F.J.J. Buytendijk*, ed. M.J. Langeveld, Utrecht-Antwerpen 1957, pp. 116-128. Ediția engleză: H. Conrad-Martius, *Phenomenology and Speculation*, în „Philosophy Today", 3 (1959), pp. 43-51.

tip naturalist, care acordă prioritate doar proceselor psiho-fizice de cunoaștere, în detrimentul situației reale a ceea ce este „aici și acum", „în mod sensibil". Cîștigul pe care îl obține fenomenologia emergentă în urma acestei abordări constă în „echilibrarea" relației care nu mai este contradictorie între „subiectul cunoscător" și, pe de altă parte, „realul, așa cum apare în termeni concreți"; numai în acest fel „realul" este pus din nou la locul său și încetează să mai fie „domeniul" exclusiv al conștiinței.

Avînd în vedere acest lucru, Conrad-Martius se simte motivată să reia investigațiile lui Husserl și este încurajată de faptul că fenomenologia lui Husserl nu trebuie considerată ca o filozofie între altele, ci mai degrabă drept un stil de cercetare care nu se bazează pe filozofie, ci pornește, potrivit unei expresii a lui Husserl, de la *lucrurile însele*. În direcția lor trebuie îndreptată cercetarea și privirea observatorului. Această prioritate pe care fenomenologia o conferă *lucrurilor însele* este extrem de importantă, mai ales avînd în vedere mediul academic în care studiile lui Husserl au ajuns la maturitate.

Husserl contrastează simpla factualitate și cercetarea lipsită de orientare cu un „stil" riguros de cercetare – ca anticipare a atenției sale neclintite, în încercarea de a întemeia un model de „știință" filozofică – care nu numai că ține cont de calea care mai rămîne încă de parcurs, dar care realizează, mai ales, fiecare act conștient de cunoaștere cu obiectivitate și veridicitate. „Obiectivitatea" și „veridicitatea" sînt ambele elemente care aparțin realității și tocmai de aceea ar trebui ca investigațiile fiecărei situații date să dea seama de fiecare intuiție dată în chip originar. În acest fel, „drumul gîndirii" către fundament, prin care fenomenologia devine ea însăși, se transformă într-un „nou început", chiar dacă descoperirile pe care le vizează devin noi direcții de cercetare. În această lumină trebuie înțeleasă maxima lui Husserl „din nou și din nou" (*immer wieder*), care este caracteristică metodei sale.

Pentru prima dată, această nouă atitudine se concentrează asupra *lucrurilor însele*, asupra cărora observatorul nu-și „impune" propriile legi, potrivit unui anume tip de constructivism, ci mai degrabă „găsește" abordarea corectă pornind de la ceea ce este dat, potrivit felului în care datul se prezintă.

Odată cu publicarea *Ideilor*, care conțin cele cinci prelegeri ținute de Husserl la Universitatea din Göttingen, în anul 1907, această „speranță" de a oferi o fundamentare fenomenologiei va deveni foarte curînd miza cea mai importantă. Încă din această perioadă, încep să apară primele semne ale unei „neînțelegeri" emergente între maestru și studenții săi. În aceste prelegeri, Husserl aduce în prim-plan „fluxul de conștiință", asupra căruia exersează o reducție după modelul celei eidetice. Astfel, elevii săi au ajuns la concluzia că am avea de a face cu o revenire la idealismul transcendental. Husserl nu se epuizează ca autor al *Cercetărilor logice* în atitudinea realistă a fenomenologiei nou-apărute. Fenomenologia husserliană, în întregul său, nu poate fi citită doar în această cheie unică. În joc este sensul ideii de fenomenologie la Husserl, adică fenomenologia ca o „știință" riguroasă. Statutul de „știință" nu a fost probabil atribuit realismului fenomenologic, în măsura în care rămîne conectat la o atitudine fenomenologică „descriptivă", care nu ține cont de întreaga sferă a analizei intenționale. În ceea ce privește întreaga structură a fenomenologiei lui Husserl, Conrad-Martius se referă doar la fenomenologia pur eidetică. De aici vine dificultatea în a dobîndi o cale de acces către cercetarea ei: această dificultate nu se datorează numai unui anumit limbaj dificil, ci și unei atitudini care provine probabil de la Husserl și care nu oferă totuși sprijin pentru reducția transcendentală. Hedwig Conrad-Martius accepta doar primul moment al reducției. De exemplu, ontologia ei este static-descriptivă sau, cu alte cuvinte, „geometrică", iar termenii „mod de ființă" și „sferă de ființă" pot fi „înțeleși" doar în ordinea unei structuri complexe, reale-ontologice. Acest lucru nu este atît de ușor, deoarece studiile lui Conrad-Martius nu dezvăluie nicio legătură între aspectele statice ale metodei eidetice și stadiul „genetic" al analizei

intenționale. Ea și-a refuzat accesul la această ultimă etapă, pentru că ar fi putut aminti de o „reorientare" a realității „în funcție" de sfera ego-ului. Ea a făcut, astfel, din analiza intențională adevăratul moment de cotitură al fenomenologiei.

Atitudinea critică a lui Conrad-Martius față de maestru este din ce în ce mai răspicată și privește „întoarcerea sa de neînțeles la transcendentalism, la subiectivism, dacă nu chiar la psihologism"[94]. Această poziție l-a determinat pe Husserl să-și exprime dezaprobarea față de faptul că unii dintre studenții săi nu au înțeles pe deplin ceea ce a fost pentru el un „grandios început".

În scrisoarea sa din 1921 către Ingarden, Husserl și-a exprimat dezamăgirea nu numai față de Heidegger. În prima parte a scrisorii sale, el scrie: „Sincer, m-am gîndit de mai multe ori dacă nu ar trebui să demisionez de la conducerea revistei de fenomenologie"[95]. Decizia de a renunța la gestionarea anuarului poate fi înțeleasă în lumina anumitor considerente pe care Husserl le mărturisește lui Ingarden. În special, Husserl își exprimă dezamăgirea față de unii reprezentanți ai Școlii de la München, precum și față de unii dintre colaboratorii săi, care nu au înțeles „orizontul său de cercetare":

> „Despre noua carte a dnei Conrad-Martius[96] nu pot spune decît același lucru ca și despre scrierile d-șoarei. Stein. Mi se par ambele la fel de străine; dar ea nu a fost niciodată cu adevărat studenta mea și, pe deasupra, respinge în mod conștient spiritul unei filozofii „ca știință riguroasă". [...] Chiar și fenomenologia lui Pfänder este de fapt ceva diferit în mod fundamental de a mea, mai ales pentru că el nu și-a dat seama niciodată pe deplin de problemele constitutive, și tocmai de asta, deși îl caracterizează o

[94] Ead., *Die transzendentale und die ontologische Phänomenologie*, în Ead., *Schriften zur Philosophie. Gesammelte kleinere Schriften*, hrsg. v. E. Avé-Lallemant, Bd. III, Kösel, München, 1963-1965, p. 395.

[95] E. Husserl, *Briefe an Roman Ingarden. Mit Erläuterungen und Erinnerungen an Husserl*, op. cit., p. 23.

[96] Cel mai probabil, Husserl se referă aici la volumul intitulat *Metaphysische Gespräche*, care a fost publicat în 1921.

onestitate filozofică și o cunoaștere solidă, eșuează într-o metafizică dogmatică. Chiar și Geiger este doar un sfert fenomenolog. Dvs. [= R. Ingarden] însă, vreau să spun, sînteți pe deplin fenomenolog. Ce păcat că ați plecat de aici acum doi ani și nu ați participat la patru semestre intense de prelegeri"[97].

Dezamăgirea lui Husserl îl vizează nu numai Heidegger, ci și pe Conrad-Martius, Pfänder și Geiger. Situația lui Edith Stein este cu totul diferită, chiar dacă de-a lungul timpului ea a făcut o revizuire a fenomenologiei clasice a lui Husserl, în măsura în care a încercat prin studiile sale o extindere într-o direcție marcant metafizică a acestei fenomenologii; această extindere este mai accentuată la Edith Stein, decît la Husserl, dacă înțelegem metafizica în calitate de metafizică clasică, pe care Edith Stein o folosește ca un ajutor valoros pentru fenomenologie. În acest sens, ar trebui să se înțeleagă *Excursul asupra idealismului transcendental* – din lucrarea *Potență și Act* –, în care Edith Stein se distanțează de idealismul transcendental kantian, de care se debarasează rapid, și apoi de fenomenologia lui Husserl. Această critică se datorează, în opinia mea – așa cum am arătat în altă parte – incapacității ei de a înțelege miezul epistemologiei lui Husserl – adică principiul relației „conștiință-lume", care nu trebuie confundat la Husserl cu conștiința „lumii"[98].

„Distanțare", „îndepărtare", „revizuirea proiectului Husserl" – aceste expresii pot fi doar parțial aplicate lui Heidegger; mai degrabă, ele pot fi aplicate relației dintre Husserl și studenții săi, care este clar legată de direcția de gîndire a investigațiilor lor

[97] E. Husserl, *Briefe an Roman Ingarden. Mit Erläuterungen und Erinnerungen an Husserl*, op. cit., p. 23.

[98] Pentru o amplă cercetare pe această temă cf. F. Alfieri, *Il serrato confronto con la fenomenologia husserliana in* Potenza e atto *di Edith Stein. Al limite della fenomenologia tradizionale*, în *Edmund Husserl e Edith Stein. Due filosofi in dialogo* („Filosofia", 62), A. Ales Bello și F. Alfieri (eds.), Morcelliana, Brescia, 2015, pp. 41-99.

luate în parte, care *revin* la fenomenologie, deși, în mare parte, revin la fenomenologia lui Husserl, așa cum este descrisă ea în lucrările publicate și în prelegerile ținute mai întîi la Göttingen, apoi la Freiburg, pînă în semestrul de iarnă al anului 1927/28, cînd Husserl se retrage cu un an înainte de atingerea limitei de vîrstă.

5.2. „Autoanihilare" (*Selbstvernichtung*): de la *Reflecții*[99] la Adnotări[100]

În această ultimă secțiune, intenționăm să interpretăm termenul „autoanihilare" (*Selbstvernichtung*) cu referire la cel de „anihilare" (*Vernichtung*), pe baza tuturor pasajelor din caietele de însemnări în care este prezent acest cuplu conceptual. Într-adevăr, „autoanihilarea" din *Adnotări* nu poate fi interpretată fără referire la pasajele din caietele de *Reflecții*. Întrucît „autoanihilarea" nu apare în *Contribuții la filozofie*, caietele de însemnări sînt singurul nostru punct de plecare și de sprijin. Contextele și sursele pasajelor relevante sînt enumerate mai jos:

Reflecții XIII [107-109]

Context: **comunismul** și **statul englez**

— Comunismul: „În ce moment istoric **autoanihilarea** (*Selbstvernichtung*) comunismului începe ca un proces determinat [...]"; „**Autoanihilarea** (*Selbstvernichtung*) își primește cea dintîi formă prin aceea că, în mod clar, «comunismul» **forțează** izbucnirea [...] războiului".

— Forma burghezo-creștină a „bolșevismului" englez: „fără **anihilarea** (*Vernichtung*) acestui [...]"; „Dar **anihilarea** (*Vernichtung*), finală nu poate lua decît forma unei **autoanihilări** (*Selbstvernichtung*) esențiale, care este cel mai puternic promovată de **exagerarea** propriei pretenții la rolul de salvator al moralei".

---

[99] Cf. M. Heidegger, *Überlegungen XII-XV (Schwarze Hefte 1939-1941)*, op. cit.
[100] Cf. Id., *Anmerkungen I-V (Schwarze Hefte 1942-1948)*, op. cit.

Reflecții XIV [18-19]

Context: **Esența subiectivității („împinge" și „grăbește" [...])**

— „**Autoanihilarea** (*Selbstvernichtung*) umanității nu constă în aceea că ea se distruge pe sine, ci că **educă** generația în care gloria ei este *confirmată* fără ca această orbire să fie expusă drept amăgire [...]".

Reflecții XV [12-14]

Context: **„Omul modern"**

— „«Politica» este de natură modernă și, ca atare, este întotdeauna politică de putere [...]. Cel mai înalt tip de politică și cel mai înalt act politic presupun **împingerea adversarului** într-o situație în care este obligat să procedeze la propria **autoanihilare** (*Selbstvernichtung*)".

— Planetarismul: „ultimul pas al esenței puterii ce constă în fabricație către **anihilarea** (*Vernichtung*) a ceea ce este **indestructibil**, pe drumul către pustiire".

— „nici **anihilarea** (*Vernichten*), nici ordonarea, nici reordonarea nu sînt determinări istorice esențiale suficiente, ci numai **gîndirea poetică** ce vizează esența ființei și **edificarea** unei apartenențe întemeiate în ea".

Explicitare – adversarul: „americanismul"; „indestructibilul": „incipientul".

Adnotări I [26-31]

Context: **Tehnica; Occidentul creștin**

— Tehnica: „Cel mai înalt nivel al tehnicii este atins atunci cînd nu mai are nimic de consumat – decît pe sine. În ce formă are loc această **autoanihilare** (*Selbstvernichtung*)? [...] Inexorabilitatea care face parte din esența ei o **împinge** mereu către «ceva și mai nou», adică încă mai devorator".

— Occidentul creștin: „Abia atunci cînd ceea ce este în chip esențial «evreiesc» luptă în sens metafizic împotriva a ceea ce este evreiesc, se atinge punctul maxim al **autoanihilării** (*Selbstvernichtung*) istoriei; presupunînd că «iudaismul» a preluat

puterea pretutindeni, astfel încît chiar și lupta împotriva a „ceea ce este iudaic" ajunge ea însăși sub dominația iudaismului".

Adnotări II [66-75]
Context: **Gîndirea** (*Denken*)
— „Ceea ce se răspîndește acum sub denumirea de «filozofie» este **autoanihilarea** (*Selbstvernichtung*) gîndirii organizată de Biserică și partizani sau alimentată de nedumerire și incapacitate".
— „Bomba atomică, pe de altă parte, face ca totul să se transforme în praf, **anihilîndu-se** (*Vernichtung*) pe sine. Însă opinia publică se extrage mereu pe sine din opera ei de **anihilare**. (*Vernichtungsgeschäft*)".
— „«Spiritul» sub forma jurnalismului mondial este mai devastator decît suflul bombei atomice. Aceasta din urmă **anihilează** (*vernichten*) explodînd; cel dintîi **anihilează** (*vernichten*) prin construirea aparenței de ființă, pe temeiul părelnic al dezrădăcinării necondiționate".
— „Adevărata înfrîngere nu constă în aceea că «imperiul» a fost distrus, orașele prefăcute în ruine, oamenii uciși de mașini criminale invizibile, ci că germanii sînt conduși de ceilalți spre **autoanihilarea** (*Selbstvernichtung*) naturii lor, la care contribuie și ei înșiși, sub aparența plauzibilă a îndepărtării regimului «nazist» al groazei".

Überlegungen XIII [107-109], S. 154-155:	*Reflecții XIII* [107-109]:
Ist der »Kommunismus« die metaphysische Verfassung der Völker im letzten Abschnitt der Vollendung der Neuzeit, dann | liegt darin, daß er bereits im Beginn der Neuzeit sein Wesen, wenngleich noch verdeckt, in die Macht setzen muß. Politisch geschieht das in der neuzeitlichen	Dacă „comunismul" este constituția metafizică a popoarelor în ultima etapă a desăvîrșirii modernității, atunci | acest lucru ține de faptul că deja de la începutul modernității comunismul trebuia să-și pună esența la lucru, chiar dacă aceasta rămînea încă ascunsă. Politic acest lucru se

Geschichte des englischen Staates. Dieser ist – auf das Wesen gesehen und von den zeitgemäßen Regierungs- und Gesellschafts- und Glaubensformen abgese-hen – *dasselbe* wie der Staat der vereinigten Sowjetrepubliken – nur mit dem Unterschied, daß dort eine riesenhafte Vorstellung in den Schein der Moralität und Völkererziehung alle Gewaltentfaltung harmlos und selbstverständlich macht, während hier das neuzeitliche »Bewußtsein« rücksichtsloser, wenngleich nicht ohne Berufung auf Völkerbeglückung, sich selbst im eigenen Machtwesen bloßstellt. Die bürgerlich-christliche Form des englischen »Bolschewismus« ist die gefährlichste. Ohne die **Vernichtung** dieser bleibt die Neuzeit weiter erhalten. Die endgültige **Vernichtung** kann aber nur die Gestalt der wesenhaften **Selbstvernichtung** haben, die am stärksten durch die Übersteigerung des eigenen Scheinwesens in die Rolle des Retters der Moralität befördert wird. In welchem historischen Zeitpunkt die **Selbstvernichtung** des »Kommunismus« einsetzt zu einem sichtbaren Vorgang und Ende, ist gleichgültig gegenüber der seynsgeschichtlich schon gefallenen Entscheidung, die jene unausweichlich macht. Die **Selbstvernichtung** hat ihre erste Form darin, daß der

întîmplă în istoria modernă a statului englez. Acesta este – în esență sa, și făcînd abstracție de formele contemporane de guvernare și de organizare a societății – *identic* cu statul Republicilor Sovietice unite – numai cu diferența că în cazul acestora din urmă reprezentarea gigantescă sub aparența moralității și a educației popoarelor face ca orice violență să devină ceva inofensiv și de la sine înțeles, pe cînd aici, „conștiința" modernă nesăbuită se expune în propria sa esență ca putere, chiar dacă se revendică de la nevoia de a aduce popoarelor fericirea. Forma burghezo-creștină a „bolșevismului" englez este cea mai periculoasă. Fără **anihilarea** acesteia, vremurile moderne vor continua să existe. Totuși, **anihilarea** finală nu poate lua decît forma unei **auto-anihilări** esențiale, care este cel mai puternic promovată de exagerarea propriei naturi iluzorii în rolul de salvator al moralei. În ce moment istoric **autoanihilarea** „comunismului" începe ca un proces determinat, care are un început și un sfîrșit, nu depinde de decizia luată deja la nivel onto-istoric, ceea ce o face inevitabilă. **Autoanihilarea** își primește cea dintîi formă prin aceea că, în mod clar, comunismul forțează izbucnirea [...] războiului. (A se vedea mai sus p. 88 „Războiul ..." la p. 89).

»Kommunismus« | auf den Ausbruch kriegerischer Verwicklungen in das Unaufhaltsame ihrer vollständigen Machtloslassungen hinausdrängt. (Vgl. oben S. 88 »Der Krieg...« bis S. 89).

Als bewußte Taktik ist die Beförderung von Weltkriegen als erstes von Lenin erkannt, gefördert und ausgeübt worden. Sein Jubel über den Ausbruch des Weltkrieges im Jahre 1914 kennt keine Grenzen; je neuzeitlicher solche Weltkriege werden, umso rücksichtsloser fordern sie die Zusammenfassung aller kriegerischen Gewalten in die Machthaberschaft Weniger. Dies bedeutet jedoch, daß überhaupt nichts mehr, was irgend zum Sein der Völker gehört, davon ausgenommen werden könnte, ein Element der kriegerischen Gewalt zu sein. Und gerade diese von Lenin erstmals als »totale Mobilmachung« erkannte und auch so genannte Einrichtung des Seienden auf die unbegrenzte Versteifung der Machtentfaltung in die Maßlosigkeit des Umfassens von Jeglichem wird durch die Weltkriege verwirklicht. Sie trägt den »Kommunismus« auf die höchste Stufe seines machenschaftlichen Wesens. Diese höchste »Höhe« ist die allein geeignete Stätte, um in das von ihm selbst bereitete Nichts der Seinsverlassenheit hinabzustürzen und das lange Ende seiner Verendung

Promovarea războaielor mondiale ca o tactică deliberată a fost prima oară recunoscută, încurajată și practicată de Lenin. Jubilarea sa la izbucnirea Războiului Mondial din 1914 nu cunoaște granițe; cu cît aceste războaie mondiale dobîndesc un caracter mai modern, cu atît reclamă într-un mod mai nechibzuit combinarea tuturor forțelor armate în mîna unui grup din ce în ce mai restrîns de oameni. Acest lucru înseamnă, prin urmare, că nimic din ceea ce aparține ființei popoarelor nu ar putea fi privit altfel decît ca un element al forței militare. Și tocmai ceea ce Lenin a recunoscut ca atare pentru prima oară drept „mobilizare totală" și, de asemenea, așa-numita organizare a ființării în vederea maximizării puterii pînă în punctul în care ajunge să stăpînească totul, dincolo de orice măsură, a fost realizat în cadrul războaielor mondiale. „Comunismul" ajunge astfel la cel mai înalt nivel al esenței sale ce ține de fabricație. Cel mai înalt „nivel" este singurul loc potrivit pentru a te cufunda în neantul abandonului ființei pe care el însuși l-a creat și pentru a iniția sfîrșitul lung al dispariției sale.

einzuleiten. Alle Völker des Abendlandes sind je nach ihrer geschichtlichen Wesensbestimmung in diesen Vorgang einbezogen, sei es, daß sie ihn beschleunigen oder hemmen, sei es, daß sie an seiner Verhüllung | arbeiten oder an seiner Bloßstellung, sei es, daß sie ihn scheinbar bekämpfen oder versuchen, außerhalb seines grenzenlosen Wirkungsfeldes zu bleiben.	Toate popoarele din Occident sînt implicate în acest proces, în funcție de determinările lor istorice esențiale, fie că îl accelerează sau îl încetinesc, fie că sînt implicate în mascarea sau demascarea sa, indiferent dacă pare că luptă împotriva lui sau încearcă să rămînă în afara domeniului său de activitate nelimitat.

Überlegungen XIV [18-19], S. 181-182:	*Reflecții XIV* [18-19]:
Die **Selbstvernichtung** des Menschentums besteht nicht darin, daß es sich beseitigt, sondern daß es sich jeweils die Geschlechter züchtet, | in denen ihm seine Herrlichkeit *bestätigt* wird, ohne daß diese Blendung als Verblendung sich bloßstellen ließe. Das Wesen der *Subjektivität* treibt und rast in dieses Sicheinrichten in der unbedingten Seinsverlassenheit. (Vgl. Vom Wesen der φύσις, S. 10)[ag]. Das Sichselbstzurechtstellen der geeigneten Selbstbestätigung ist die innerste Wesung der *Subjektivität*. Daher muß diese von Grund aus erschüttert – d. h. die Metaphysik als solche muß überwunden werden.	**Autoanihilarea** umanității nu constă în aceea că ea se distruge pe sine, ci că educă generația în care gloria ei este *confirmată* fără ca această orbire să fie expusă ca amăgire. Esența *subiectivității* împinge și grăbește această instalare de sine în abandonul necondiționat al ființei. (Vezi *Despre esența lui* φύσις, p. 10). Dispunerea de sine printr-o confirmare adecvată de sine este ființarea esențială cea mai interioară a *subiectivității*. De aceea, ea trebuie zguduită din temelii – ceea ce vrea să spună că metafizica trebuie ca atare depășită.
Warum läßt sich jedes wesentliche denkerische Denken »dialektisch« einebnen und dadurch	De ce orice gîndire esențială poate fi nivelată „dialectic" și astfel aparent amplificată și cu o

scheinbar verschärfen und zuspitzen? Weil diese Art der Zerstörung notwendig dort als Gefahr sich verschärfen muß, wo gerade Gründung und Anfang am ursprünglichsten walten. Zu einer Zeit, die alle Sprache nur als Verkehrs- und Organisationsmittel kennt und alles Denken als »Rechnung«, ist der Überfall der Dialektik und der »dialektischen« Verödung auf jeden Sproß und Keim am ehesten ohne Hemmung, ja im Recht. Die wesenhafte Wehrlosigkeit gegen diese Zerstörung, weil jede Abwehr schon in den Bezirk des Flachen sich begeben und das Eigenste aufgeben muß; durch Absteigen wird nie ein Gipfel erreicht, geschweige denn innebehalten im Sinne der stillen Überhöhung.	acuitate sporită? Pentru că acest tip de distrugere trebuie să se agraveze ca un pericol în care întemeierea și începutul sînt în cea mai mare măsură primordiale. Într-o perioadă în care limba este folosită doar ca mijloc de dialog și organizare, iar gîndirea este înțeleasă exclusiv drept „calcul", asaltul dialecticii și al dezolării dialectice asupra oricărui germen de gîndire este cel lipsit de orice rezerve, ba chiar îndreptățit. Există o lipsa esențială de apărare împotriva acestei distrugeri, deoarece fiecare astfel de încercare se mișcă deja în domeniul superficialului și trebuie să renunțe la ceea ce îi este în cea mai mare măsură propriu; printr-o coborîre nu se ajunge niciodată la vîrf și cu atît mai puțin se poate trece în mod tacit dincolo de el rămînînd la sine.

[ag] M. Heidegger, *Vom Wesen und Begriff der* Φύσις. *Aristoteles*, Physik *B, 1*, în *Wegmarken*, GA 9, Hrsg. v. F.-W. von Herrmann, Vittorio Klostermann, Frankfurt am Main, 1996², p. 241 [GA, ed.].

Überlegungen XV [12-14], S. 259-260:	*Reflecții XV* [12-14]:
Der »neuzeitliche« Mensch ist im Begriff, sich zum Knecht der Verwüstung zu machen.	Omul „modern" este pe cale să se facă singur slujitor al pustiirii.
Wer als geschichtlicher Mensch geschichtlich handeln muß, der bedarf allem zuvor der Inständigkeit im Wesenhaften,	die schon	Oricine trebuie să acționeze istoric ca persoană istorică are nevoie, în primul rînd, de insistența în ceea ce este esențial, care a făcut

das Wesentliche alles Wesens anfänglich zum Austrag gebracht hat.

»Politik« ist neuzeitlichen Wesens und ist als solche stets Machtpolitik, d. h. die Einrichtung und der Vollzug der Ermächtigung der Macht in dem von ihr übermächtigten Seienden. Die höchste Art und der höchste Akt der Politik bestehen darin, den Gegner in eine Lage hineinzuspielen, in der er dazu gezwungen ist, zu seiner eigenen **Selbstvernichtung** zu schreiten. Hierbei muß die Politik einen langen Atem und einen langen Arm haben und imstande sein, längere Zeit hindurch Schläge hinzunehmen; sie darf sich durch zeitweilige Niederlagen nicht irre machen lassen.

Nicht »bilden« und keine »Typen«, sondern Übereignen in das Sein und Gleichmütige der wesentlichen Ahnung.

Man entdeckt jetzt erst und spät genug und nur wieder halb als eine politische Gegnerschaft den »Amerikanismus«. Das Fehlen jeder Selbsterkenntnis bringt es mit sich, daß die Wesensgleichheit dieser Erscheinung mit allen übrigen auf dem Planeten unbegriffen bleibt und der Geschichtsgrund aller nicht bestimmt wird. Dieser aber ist der *Planetarismus*: der letzte Schritt des machenschaftlichen Wesens der Macht zur **Vernichtung** des Unzerstörbaren auf

deja de la bun început manifestă esența a tot ceea ce este esențial.

„Politica" este de natură modernă și, ca atare, este întotdeauna politică de putere, adică instituirea și punerea în aplicare a superiorității puterii față de ființarea stăpînită de ea. Cel mai înalt tip de politică și cel mai înalt act politic presupun împingerea adversarului într-o situație în care este obligat să procedeze la propria **autoanihilare**. Politica trebuie să aibă putere și un braț lung, și trebuie să fie în stare să încaseze lovituri pe termen lung; nu trebuie să se lase descumpănită de înfrîngeri temporare.

Nu „educînd" și nu prin discuția despre „tipuri", ci însușindu-ne ființa și stăpînirea de sine caracteristică anticipației esențiale.

Abia acum, destul de tîrziu și doar pe jumătate este descoperit „americanismul" ca „adversar politic". Lipsa oricărei cunoașteri de sine înseamnă că identitatea de esență a acestui fenomen cu toate celelalte fenomene de pe planetă rămîne ascunsă, iar baza istorică a tuturor fenomenelor nu este determinată. Dar acesta este *planetarismul*: ultimul pas al esenței puterii ce constă în fabricație către **anihilarea** a ceea ce este indestructibil, pe drumul către pustiire. Pustiirea poate

dem Wege der Verwüstung. Die Verwüstung vermag das Unzerstörbare zu vernichten, ohne daran gehalten zu sein, dieses überhaupt je zu fassen. Verwüstung aber untergräbt die Möglichkeit des Wesens eines Anfänglichen. Denn das Unzerstörbare ist nicht das irgendwo vorhandene Beständige, sondern das Anfängliche.	distruge ceea ce este indestructibil fără a fi nevoită în vreun fel să-l înțeleagă. Pustiirea însă subminează posibilitatea esenței a ceea ce este incipient Deoarece indestructibilul nu este ceva care există mereu undeva, ci doar ceea ce este incipient.
Weder **Vernichten** noch Ordnen noch Neuordnen ist wesentliches Genügen einer geschichtlichen Bestimmung, sondern allein das Dichten am Wesen des Seins und das Erbauen einer gegründeten Zugehörigkeit in dieses.	Nici **anihilarea**, nici ordonarea, nici reordonarea nu sînt determinări istorice esențiale suficiente, ci numai gîndirea poetică ce vizează esența ființei și edificarea unei apartenențe întemeiate în ea.

Anmerkungen I [26-31], S. 18-21:	*Adnotări I* [26-31]:
Der Denker kommt weiter nur auf die Art, daß er der Nähe des Nächsten und jedesmal von den Gedankenlosen übersehen näher kommt. Weitergehen ist hier das stete Nichtverlieren des Anfangs.	Gînditorul nu progresează decît apropiindu-se de vecinătatea a ceea ce ne este cel mai aproape, fiind astfel trecut cu vederea de cei care nu se îndeletnicesc cu gîndirea. A merge mai departe înseamnă, aici, a păstra mereu în raza privirii începutul.
Die höchste Stufe der **Technik** ist dann erreicht, wenn sie als Verzehr nichts mehr zu verzehren hat – als sich selbst. In welcher Gestalt vollzieht sich diese **Selbstvernichtung**? Erwarten dürfen wir sie auf Grund der in ihr Wesen eingeschlossenen Unaufhaltsamkeit zum immer »neueren« – d. h. verzehrenderen.	Cel mai înalt nivel al **tehnicii** este atins atunci cînd ea, qua consum, nu mai are nimic de consumat – decît pe sine. În ce formă are loc această **autoanihilare**? Ne putem aștepta la ea datorită nestatorniciei specifice propriei sale esențe, care o face să caute mereu „noul" – adică ceea ce consumă din ce în ce mai mult.

Heute ist es wesentlicher, wahrhaft da-zu-sein, statt zu »wirken«. Es wird zu viel gewirkt. Das eifervolle Bereden dessen, was denn künftig werden solle und wie die Geschichte »aussehen« werde, wie man sich die Zukunft zu denken habe, all das sind Bekümmernisse nach der Art des ordnenden Planens. Es sind Rückfälle in das Überwundene. Im Zeitalter der Vollendung der Metaphysik ist es wesentlich, zu wissen, daß wir im einfachen Wissen des Seyns *einfach da sein müssen*. Das langsame Wort des Seyns zu denken ist schwer, falls man darauf noch denken darf, ob etwas schwer oder leicht sei. In jeder Lage ist dieses Denken und seine Inständigkeit schwerer als jede Art von Heroismus.

Astăzi este mai important să fii cu adevărat acolo decît să „acționezi". Se acționează prea mult. Discuția nesfîrșită despre ce ar urma să se întîmple, cum va „arăta" istoria, cum trebuie gîndit viitorul sînt toate griji ce țin de nevoia de planificare ordonată. Sînt reîntoarceri în ceea ce a fost depășit. În epoca desăvîrșirii metafizicii, este esențial să știm că *trebuie doar să fim acolo* ca simplu exercițiu de cunoaștere a ființei. Este dificil să gîndești cuvîntul domol al ființei, dacă mai este permis să spunem că ceva este dificil sau ușor. În orice situație, această gîndire și păstrarea integrității ei sînt sarcini mai dificile decît orice fel de eroism.

Wir nähern uns dem Augenblick der weltgeschichtlichen Prüfung der Deutschen, ob sie es vermögen, den Bereich jenseits von Rationalismus und Irrationalismus zu erfahren und wohnbar zu machen. Warum hindern wir uns selbst an dem Geschick, heutige Kräfte zu erwecken und ihre Gestalt zu bauen?

Ne apropiem de momentul examinării germanilor de către istoria mondială, de momentul în care se va stabili dacă sînt capabili să dobîndească accesul la zona de dincolo de raționalism și iraționalism și să o facă locuibilă. De ce ne punem nouă înșine piedici cînd vine vorba de a trezi forțele prezentului, de a le construi și forma?

»Revolution« – ihr Wesen müssen wir endlich doch revolutionär verstehen und d. h. worthaft als die Rückwälzung des Wesens in das Anfängliche. Der eigentliche Revolutionär bringt weder

„Revoluție" – în sfîrșit trebuie să înțelegem caracterul ei revoluționar esențial, și anume să o înțelegem ca întoarcere a ființei la incipiență. Revoluționarul real nu aduce nimic nou și nici nu

Neues, noch bewahrt er Altes, *er erweckt das Anfängliche.*
Im Denken der Denker ist einfaches Da-sein, sofern sie ihr Sagen an der Quelle des Erfahrens halten, für das sich ereignet, was ungesagt bleibt. Der Denker, der reden muß und des Wortes nicht entbehren kann, hat gleichwohl die einfache Zuweisung in ein »Handeln«, das vor allem Tun und Machen und Wirken bloßes Da-sein ist. Nur in diesem Bereich der Geschichte des Denkens erfahren wir, was sich ereignet.

păstrează vechiul, *el trezește ceea ce ține de început.*
În gîndirea filozofilor ființa simplă este ceea ce rămîne nerostit – atîta timp aceștia își păstrează discursul aproape de sursa experienței, de care trebuie să dea seama la propriu. Gînditorul, care trebuie să vorbească și nu se poate dispensa de cuvînt, are totuși alternativa unei simple indicări a unui „act", care este, pur și simplu, ca atare, înainte de orice act, fapt sau acțiune. Abia în acest domeniu al istoriei gîndirii experimentăm ceea ce survine în chip esențial.

Das Geheimnis des **Unwesens** –
Das »Erkennen« und »Wissen«, das uns von den »Wissenschaften« und der »Lebenspraxis« angeboten wird, ist in Wahrheit überall τέχνη, die als das Sichauskennen überall jegliches »kennt«, in dem es das zu Kennende durch eine Erklärung überholt und ihm dadurch überlegen wird zu Zwecken einer Meisterung. Das denkerische Wissen will nicht das Seiende überholen durch Beschaffung des neuen Seienden, das erklärt. Das denkerische Wissen geht nur den Gang, um beim Sein anzukommen und vor seiner Wahrheit zurückzutreten. Dieser Rückschritt ist grundverschieden im Wesen von dem für alle Wissenschaften und alle Praktiken unentbehrlichen Fortschritt.

Misterul **maleficului** –
„Știința" și „cunoașterea" care ne sînt oferite nouă de către „științele" și „practica vieții" sînt, de fapt, peste tot, τέχνη, care, ca formă de cunoaștere pe sine, „știe" absolut totul, printr-o cunoaștere care depășește ceea ce este cunoscut și îi este superioară în sensul dispunerii de el și stăpînirii lui. Cunoașterea filozofică nu dorește să depășească ființarea procurînd o nouă ființare, care explică. Cunoașterea filozofică nu face decît să străbată calea necesară pentru a ajunge la ființă și pentru a se retrage în fața adevărului său. Acest pas înapoi este fundamental diferit de progresul care este indispensabil pentru toate științele și toate practicile.

Das Verborgenste Wesen der Macht ist die Unsicherheit und die Angst vor ihr.	Cea mai ascunsă natură a puterii este nesiguranța și frica de ea.
Der moderne Historiker, dessen Geschäft eine Form des **Journalismus** ist, muß so viel Bücher und Akten lesen und fortgesetzt soviel gelesene Bücher besprechen und so viel Bücher selbst verfertigen, daß ihm nicht auch noch zugemutet werden kann, bei diesem Geschäft einen Gedanken zu fassen und ihm nachzudenken und dabei Gefahr zu laufen, daß das Nachdenken eine Verzögerung in den Geschäftsbetrieb bringen könnte.	Istoricul modern, a cărui activitate este o formă de **jurnalism**, trebuie să citească atît de multe cărți și documente și să discute neîncetat atît de multe cărți citite, pentru a produce la rîndu-i atît de multe cărți, încît nu poți să aștepți de la el să formuleze, de-a lungul acestei ocupații, o idee la care să mediteze și să-și asume pericolul ca această meditație să aducă o întîrziere în ocupația sa.
Das reine Wesen des Griechentums, d. h. das Seiende, inmitten dessen die Griechen als seiende fremd gewesen, dieses und sie selbst und der Bezug des Seins zu ihnen – in der einfachen Wesung von der ἀλήθεια her zeigen und erfahren. Den μῦθος und λόγος – jedes Wort und Gebild rein, aber nicht erzwungen und schematisch-pedantisch – aus ἀλήθεια erfahren.	Esența pură a grecismului, adică ființarea, în mijlocul căreia grecii erau străini ca ființare, doar aceasta, ei înșiși și relația ființei cu ei – poate fi indicată și experimentată pornind de la survenirea esențială a ἀλήθεια-ei. Atît μῦθος, cît și λόγος – fiecare cuvînt și structură pot fi înțelese în mod adecvat, dar nu forțat și schematic-pedantic – pornind de la ἀλήθεια.
Wir müssen jeden Tag neu den Blick im Unzerstörbaren ruhen lassen. Aus dieser Ruhe entspringt alle Bewegung.	Trebuie să ne lăsăm privirea să se odihnească pe ceea ce este indestructibil în fiecare zi. Toată mișcarea rezultă din această nemișcare.
Der Anti-christ muß wie jedes Anti- aus dem selben Wesensgrund stammen wie das, wogegen es anti- ist – also wie »der Christ«. Dieser stammt aus der **Judenschaft**. Diese ist im Zeitraum	Anti-cristul, ca orice anti-, trebuie să provină din același temei esențial ca acela față de care este anti – așadar, la fel precum „creștinul", care își are originea în **iudeitate**. Acesta este, în perioada

des christlichen Abendlandes, d. h. der Metaphysik, das Prinzip der Zerstörung. Das Zerstörerische in der Umkehrung der Vollendung der Metaphysik – d. h. der Metaphysik Hegels durch Marx. Der Geist und die Kultur wird zum Überbau des »Lebens« – d. h. der Wirtschaft, d. h. der Organisation – d. h. des Biologischen – d. h. des »Volkes«.

Wenn erst das wesenhaft »**Jüdische**« im metaphysischen Sinne gegen das **Jüdische** kämpft, ist der Höhepunkt der **Selbstvernichtung** in der Geschichte erreicht; gesetzt, daß das »**Jüdische**« überall die Herrschaft vollständig an sich gerissen hat, so daß auch die Bekämpfung »**des Jüdischen**« und sie zuvörderst in die Botmäßigkeit zu ihm gelangt.

Von hier aus ist zu ermessen, was für das Denken in das verborgene anfängliche Wesen der Geschichte des Abendlandes das Andenken an den ersten Anfang im Griechentum bedeutet, das außerhalb des **Judentums** und d. h. des **Christentums** geblieben.

Die Verdüsterung einer Welt erreicht nie das stille Licht des Seins.

Wir dürfen jetzt nicht »über« das Abendland ein »historisches« Gerede und Geschreibe machen,

Occidentului creştin, adică a metafizicii, principiul distrugerii. Principiul distructiv ce ţine de răsturnarea desăvîrşirii metafizicii – adică a metafizicii lui Hegel prin cea a lui Marx. Spiritul şi cultura devin suprastructura „vieţii", a economiei, a organizării, a biologicului, a „poporului".

Abia atunci cînd ceea ce este în chip esenţial „**iudaic**" luptă în sens metafizic împotriva a ceea ce este **iudaic**, atunci se atinge punctul maxim al **autoanihilării** istoriei; presupunînd că „**iudaismul**" a preluat puterea pretutindeni, astfel încît chiar şi lupta împotriva a ceea ce este „**iudaic**" ajunge ea însăşi sub dominaţia iudaismului.

Pornind de aici trebuie să se stabilească ce înseamnă memoria primului început în limba greacă pentru a gîndi esenţa primordială ascunsă a istoriei Occidentului, care a rămas în afara **iudaismului**, adică a **creştinismului**.

Întunecarea unei lumi nu atinge niciodată lumina tăcută a fiinţei.

Nu avem voie să trasformăm acum discuţia „despre" Occident într-o flecăreală „istorică" –

sondern es gilt, abendländisch zu *sein*, d. h. anfänglicher den Anfang anfangen lassen.	indiferent dacă scriem sau vorbim despre el –, ci mai important este să fim occidentali, adică să lăsăm mai întîi începutul să înceapă.
Vorbeigehen am Rechnen der Macht. Einkehr in die Erwartung des Spielzeitraums des Geschichts[ah].	Trecerea pe lîngă calculul puterii. Revenirea la așteptarea jocului survenirii istorice.
Daß in Zielen, Werten, Aufträgen, Beiträgen gerechnet wird und gedacht werden muß, zeigt, in welcher Weise das Geschicht schon in die Ungeschichte verworfen ist. Wesentliche Geschichte bedarf nicht der Ziele. Sie ruht in der Wahr-heit.	Faptul că ceea ce contează astăzi sînt obiectivele, valorile, ordinele și contribuțiile arată cum survenirea istorică a fost deja împinsă în anistoric. Istoria esențială nu are nevoie de obiective. Ea se bazează pe adevăr și adeverire.
Nicht, daß eine wimmelnde Masse erhalten und ihr Lebensstandard – auch nur das wirtschaftliche Auskommen – gesichert bleibt, ist das geschichtlich Wesentliche – sondern, daß das Sein – als das sich lichtende Gefild der Anwesung und Abwesung der Blickenden gewahrt und die Wahrheit des Seins zum Eigentum wird.	Ceea ce este esențial din punct de vedere istoric nu e faptul că se păstrează o masă furibundă și standardul său de viață, sau că bunăstarea ei economică este asigurată, ci faptul că ființa – ca un cîmp al prezenței și absenței care se ilumineză prin sine – este păstrată ca atare, iar adevărul ființei ajunge în propriul său.
Die Absage an das Aufmerken auf die Zugehörigkeit in das Sein ist die grimmigste Verwüstung unseres eigenen geschichtlichen Wesens.	Refuzul de a acorda atenție apartenenței la ființă este cea mai sumbră devastare a propriei noastre ființe istorice.
Das seynsgeschichtlich Belanglose genießt den Vorzug der historischen Weltöffentlichkeit.	Ceea ce este irelevant din punct de vedere onto-istoric se bucură de atenția publicului istoric de pretutindeni.
»Heimkunft« ist die Zukunft unseres geschichtlichen Wesens. Hier bestimmen nicht »Ziele«.	„A ajunge acasă" este viitorul ființei noastre istorice. Aici, „obiectivele" nu joacă niciun rol.

Jetzt stimmt einzig der Anfang. Die Preisgabe in die Verwahrlosung der Wahrheit.	Acum numai începutul este determinant. Abandonarea în brațele neglijării adevărului.

[ah] În orig. „Geschick" (substantiv neutru), forma din limba germană medie pentru substantiv feminin „Geschichte" (*istorie*). Prin acest termen, Heidegger nu are în vedere istoria ca istorie a lumii, ci survenirea, ca survenire a propriului.

Anmerkungen II [66-75], S. 152-158:	*Adnotări II* [66-75]:
Landschaft. – Man kann sie »sehen« und entdecken	und beschreiben und ins Gerede und in den Verkehr bringen – nach der Art aller Zugereisten – sie wird zu etwas für alle Welt und von aller Welt Gesichtetem und bekommt ihr Allerweltsgesicht (so läßt sich der Titel Panorama verstehen) oder – einer gehört dem Land, braucht es nicht anzugaffen und dabei meinen, er gehöre kraft des Gaffens dazu – er steht in ihr schweigend und so als kennte er sie nicht. Daß sie aber in ihm spricht – nicht er über sie – kommt in Anderem zur Sprache. **Und selbst diese Überlegung sollte nicht aufgezeichnet sein.**	Peisajul. – Îl poți „vedea" și descoperi și descrie și poți vorbi despre el – așa cum fac toți cei care au călătorit. Acesta devine astfel ceva determinat pentru toată lumea și este văzut la fel de toată lumea (așa poate fi înțeles termenul de panoramă). Omul însă aparține țării, nu are nevoie să o privească ca să poată spune că îi aparține în virtutea acestui fapt – stă tăcut în cuprinsul ei, ca și cum n-ar cunoaște-o. Însă faptul că ea vorbește în el – și nu el despre ea – este exprimat de altcineva. **Nici acest gînd nu ar trebui să fie notat.**
Wer unvertraut bleibt mit dem Denken, meint, dieses sei, weil es den Anschein von »Reflexion« zeige, eingeweiht in sein Wesen. Nur das halbwüchsige Denken beobachtet sich selbst und gerät noch auf den Einfall, mit einer »Logik« sich den Abschluß zu schaffen.	Oricine rămîne în bună măsură străin de gîndire consideră că, deoarece aceasta ia forma „reflecției", ea face parte în mod constitutiv din ființa sa. Doar gîndirea maturizată numai pe jumătate se observă pe sine și ajunge mereu la ideea că trebuie să fie completată cu o „logică".

Die seltsamste und vielleicht stärkste Wirkung, die ein Denken ausübt, ist jene, die in den Gegnern wider deren Wollen und Wissen erfolgt. Kaum aber sind sie je so geartet, daß ein Denken von ihnen lernen | könnte. Die Gegnerschaft ist zu abhängig von dem Trugbild, gegen das sie angeht und das sie notwendig auf eine Ebene des Prekären hinabstößt. Weil der Lärm der Gegnerei nicht eine innere Dauer eines sachhaltigen Gewichts aufbringt, muß er immer neu und immer lauter gemacht werden. Schließlich meint sogar dann eine aufwachsende Jugend, »hören« sei nichts anderes als das Weitertragen von Lärm.

Was jetzt unter dem Namen »**Philosophie**« sich breitmacht, ist die kirchlich und parteimäßig organisierte oder aber aus Ratlosigkeit und Unvermögen gespeiste **Selbstvernichtung** des Denkens. Als das Denken bei den ersten Denkern des Abendlandes, d. h. bei den ersten und einzigen Denkern zu Ende war, mit und nach dem Denken der Griechen (Aristoteles), entstand die »Logik«. »Philosophie« ist jetzt der Name für die Ausreden einer organisierten Angst vor dem Denken.

—

Im Denken warte des Wohnens im Geschick. Das Denken stiftet andenkend das Licht des Einst.

Cel mai ciudat și poate cel mai puternic efect pe care gîndirea îl are este cel care apare la adversarii voinței și cunoașterii. Dar ei nu sînt aproape niciodată de o asemenea natură încît să putem învăța de la ei. Opoziția depinde prea mult de iluzia cu care luptă și pe care o plasează în mod necesar la un nivel de precaritate. Deoarece zgomotul adversarului nu are o durată interioară a unei relevanțe concrete, acest zgomot trebuie să crească în intensitate. Pînă la urmă, chiar și așa, tineretul care se maturizează crede că „auzul" nu este altceva decît reverberarea zgomotului.

Ceea ce se răspîndește acum sub denumirea de „**filozofie**" este **autoanihilarea** gîndirii organizată de Biserică și partizani sau alimentată de nedumerire și incapacitate. Cînd gîndirea a fost epuizată de către primii gînditori ai Occidentului, adică de către primii și singurii gînditori autentici, cu și după gîndirea grecilor (Aristotel), a apărut „logica".

„Filozofia" este acum numele scuzei unei frici organizate de a gîndi.

—

Așteaptă, în gîndire, locuirea în survenirea istorică. Gîndirea dă naștere, ca gîndire ce rememorează, luminii a ceea ce a fost.

Schule und Historie setzen das Denken dem Verderb aus.
Das Weglassen lernen wir nur im Seyn-Lassen des Seyns.
Abhängiger noch als die Schuldner von ihren Gläubigern sind diese von jenen. Gerechnete Verhältnisse sind ohnedies unfreie. Der Dank fällt nicht in sie. Und wo die Pflicht zum Dank geltend gemacht wird, ist der Dank, der ihr entspricht, schon nicht mehr Dank; denn er entspringt nicht im Denken.
In einer Zeit, da die Angst vor dem Denken als »Philosophie« gilt, muß jeder, der noch aus einem Bezug der Sache des Denkens lebt, sich über die erste Entscheidung klar sein. Sie heißt: wegbleiben. Sie ist aber nur im Anschein negativ. Sie kommt aus dem Wartenkönnen. Warten: freilich nicht auf eine spätere Zustimmung einer Öffentlichkeit; sondern warten, über die eigene Lebenszeit hinaus, auf den Blick einer Lichtung des Seyns, der sich dem Menschen ereignet.
In der Natur der Sache liegt es wohl, daß die Sache des Denkens, die wohl *die* Sache des Menschen ist, sich dem Menschen ständig entzieht und ihn so gerade anzieht, damit das Denken ein An-denken werde.
Bei der Sache bleiben, koste dies, was immer es koste. Denn hier wird nicht mehr gerechnet.

Școala și istoriografia expun gîndirea la ruină.
Învățăm să dăm drumul numai pornind de la lăsarea să fie a ființei.
Încă mai dependenți de creditorii lor decît de debitori sînt cei dintîi de cei din urmă. Raporturile bazate pe calcul sînt oricum condiționate. În cadrul lor nu se poate vorbi despre a mulțumi. Și acolo unde se afirmă datoria mulțumirii, mulțumirile care îi corespund nu mai sînt mulțumiri; pentru că nu apare în gîndire.
Într-o perioadă în care teama de a gîndi este considerată o „filozofie", toată lumea care încă trăiește dintr-o relație cu ceea ce constituie miza gîndirii trebuie să fie lămurită cu privire la cea dintîi decizie, aceea de a sta deoparte. Aceasta este doar aparent negativă. Ea își are originea în putința de a aștepta. A aștepta: desigur nu după o aprobare ulterioară a publicului; ci a aștepta, dincolo de propria lor viață, o licărire a ființei care survine în prezența omului.
Miza gîndirii, prin natura lucrurilor, este miza prin excelență a omului. Ea se retrage constant din fața omului pentru a-l atrage pe acesta, așa încît gîndirea devine o gîndire care rememorează.

Ține ochii ațintiți pe adevărata miză a gîndirii, cu orice preț. Pentru că aici nu se mai fac calcule.

Eine »wörtliche« Übersetzung besteht nicht darin, daß man die entsprechenden »Wörter« nach Anzahl und grammatischer Form setzt, sondern daß wir »das Wort« treffen und zwar im Herkommen aus dem Sagen der übersetzenden Sprache.

Im Weltalter der Kriege und Zerstörungen ist es nötig, das Kostbare zu schützen. Der beste Schutz bleibt, daß es unauffällig im Unbekannten gehalten wird. Die größte Zerstörungskraft eignet heute der Öffentlichkeit. Denn sie zerstört, in dem sie den Anschein errichtet, als baue sich in ihr und durch sie eine Welt auf. Die **Atombombe** läßt dagegen nur alles in Staub zerfallen, in dem sie selbst in die **Vernichtung** eingeht. Die Öffentlichkeit aber arbeitet sich aus ihrem **Vernichtungsgeschäft** ständig heraus. Dieses ist ihr Element. Es gilt, vor dieser Zerstörung das Kostbare, das Denken als Andenken, in das Unbekannte zurückzunehmen, gleichsam zu vergraben.

Wir können das Seyn nie erzwingen, aber erwarten: im Austrag des Behütens seiner Wahrheit eine Ankunft bereiten.

Oft faßt einen das Grauen bei der Aussicht, daß auf Jahrzehnte hinaus bei uns kein *Denken* mehr sein wird, sondern nur ein zuchtloses »Weltanschauungs«-gerede, das

O traducere „literală" nu constă în așezarea „cuvintelor" corespunzătoare în funcție de număr și forma gramaticală, ci în aceea că găsim „cuvîntul" pornind de la rostirea limbii în care se face traducerea.

În epoca războaielor și a distrugerii, este necesar să protejăm ceea ce este prețios. Cea mai bună protecție este inaparența sa, păstrarea lui în domeniul necunoscutului. Cea mai mare putere distructivă revine astăzi opiniei publice. Pentru că ea distruge dînd impresia că în ea și prin ea se construiește o lume. **Bomba atomică**, pe de altă parte, face ca totul să se transforme în praf, **anihilîndu-se pe sine**. Însă opinia publică se extrage mereu pe sine din opera ei de **anihilare**. Acesta este elementul tău. De aceea este important ca în fața acestei forțe distructive, ceea ce este prețios, gîndirea ca gîndire ce rememorează să fie ascunsă sau, cu alte cuvinte, îngropată în necunoscut.

Nu putem niciodată constrînge ființa, nu putem face altceva decît să o așteptăm: să pregătim venirea ei, îndeplinindu-ne sarcina de a păzi adevărul său.

Adesea, te apucă groaza la gîndul că timp de zeci de ani nu va mai exista nicio *gîndire* pentru noi, ci doar o flecăreală incorigibilă despre „Weltanschauung", care nici

noch gar nicht merkt, wie sehr es sich mehr und mehr in die Botmäßigkeit dessen begibt, was man als »verruchtes System« ausrotten möchte. Man schaltet zwar dessen »Inhalte« aus und beseitigt die vormaligen Anhänger. Dafür behält man jedoch um so entschiedener den Stil zurück und umgibt ihn mit christlichen und humanitären Phrasen. **Verheerender als die Hitzewelle der Atombombe ist der »Geist« in der Gestalt des Weltjournalismus.** Jene **vernichtet**, indem sie nur auslöscht; dieser **vernichtet**, indem er den Schein von Sein errichtet auf dem Scheingrund der unbedingten Wurzellosigkeit. **Der absolute Journalismus betäubt die heute Stil gewordene Angst vor dem Denken und sorgt so für die gründlichste Ausrottung des Denkens.** Wir müssen uns und die Kommenden darauf bringen, daß inskünftig für lange Zeit das Denken ein kostbarer Schatz bleibt, den man am besten hütet, wenn man ihn tief vergräbt. Mit »Pessimismus« hat das nichts, aber viel mit Nüchternheit zu tun. (Später erwähnt in einem Brief an Manfred Schröter[ai].)

măcar nu observă cît de mult este din ce în ce mai mult în slujba a ceea ce se vrea eradicat, fiind considerat un „sistem viciat". Ceea ce cuprinde el este scurtcircuitat, iar foștii adepți, eliminați. Cu toate acestea, stilul său este cu atît mai mult conservat și este îmbrăcat în fraze creștine și umanitare. **„Spiritul" sub forma jurnalismului mondial este mai devastator decît suflul bombei atomice.** Aceasta **anihilează** explodînd; cel dintîi **anihilează** prin construirea aparenței de ființă, pe temeiul părelnic al dezrădăcinării necondiționate. **Jurnalismul absolut amorțește teama de a gîndi care a devenit o modă astăzi și asigură astfel cea mai completă eradicare a gîndirii.** Trebuie să ne facem pe noi înșine și pe cei care vor veni după noi să înțeleagă că, pentru o lungă perioadă de timp, gîndirea va rămîne o comoară prețioasă care este cel mai bine păzită dacă este îngropată adînc. Acest lucru nu are nicio legătură cu „pesimismul", dar are multe de-a face cu sobrietatea. (Menționată ulterior într-o scrisoare către Manfred Schröter.)

[ai] Manfred Schröter (1880-1973) și-a obținut doctoratul în 1908 cu o teză despre Schelling. Ulterior redactor al ediției aniversare de la München a lui Schelling (1927/28), a fost căsătorit cu o evreică încă din 1909, motiv pentru care a trebuit să renunțe, în perioada nazistă, la o poziție de profesor asociat la Universitatea Tehnică din München [GA, ed.].

Rettungen und Verteidigungen gegenüber der | Öffentlichkeit sind unnötig. Aber nötig ist die Ruhe für die Unruhe des Denkens.	**Salvarea și apărarea împotriva opiniei publice nu sînt necesare.** Însă odihna este necesară pentru ca gîndirea să se poată desfășura neobosită.
Im Denken ist es gut, öfter und dabei, wie neu ankommend, dorthin zurückzukehren, wohin der Weg schon einmal gelangte.	Atunci cînd gîndim, este bine să ne întoarcem cît mai des, ca niște nou-veniți, în locul unde drumul ne-a mai condus deja.
Weshalb gelangen wir *denkend* nur *so* weit im Element des Seyns, wie weit das Geschick der Wahrheit des Seyns aus diesem herkommt? Das Maß im Einst.	De ce am ajuns, *gîndind*, numai *pînă în acest punct* în elementul ființei, cît de departe vine abilitatea adevărului de a fi? Măsura este dată de ceea ce a fost.
Im Bereich des Einfachen sind wir unversehens und ohne daß sich etwas in seiner Unmöglichkeit genügend anzeigt, auf dem Irrweg. Wir finden uns dann bei einem Vorhaben, das dem Versuch gleicht, auf einem Baum Fische zu fangen.	Pe tărîmul simplității, ajungem fără să vrem și fără ca ceva să se vădească suficient în imposibilitatea sa, pe un drum greșit. Ne regăsim apoi într-un proiect care ar putea fi comparat cu încercarea de a prinde pește într-un copac.
Eine Gesetzgebung des Da-seins, die das Gesetz aus dem Geschick des Da-seins erst werden und – im Werden läßt, auf die Gewähr, daß sich sogar das Wesen von Gesetz wandelt.	O legitate a *Da-sein*-ului, a existenței, care face ca să apară din destinul *Da-sein*-ului – garantează că pînă și esența legii se schimbă.
Das Zu-Denkende:	*Ce trebuie gîndit*:
Der Unterschied im Geschick des Einst.	Diferența ce își are originea în destinul a ceea ce a fost.
Meine Personalakten in der Philosophischen Fakultät Freiburg sind verschwunden[a]. Vielleicht beweist ein späterer Historiker der Universitätsgeschichte auf Grund dieses Fehlens der Akten, daß meine dreißigjährige Tätigkeit an der Universität eine Fiktion sei.	Dosarele mele personale din Facultatea de Filozofie din Freiburg au dispărut. Poate că un viitor istoric al universității va dovedi, pornind de la această lipsă a dosarelor, că cei treizeci de ani ai mei la universitate au fost o ficțiune.

»Meine Philosophie« – falls der törichte Ausdruck gebraucht werden darf – sei »die Philosophie des Abgrunds« – ich frage zurück: stehen wir etwa nicht am	„Filozofia mea" – dacă se poate folosi această expresie nechibzuită – este, spun unii, „filozofia abisului". Dar întreb și eu: nu ne aflăm cumva pe buza prăpastiei?

[al] Dosarele au fost găsite în locația de atunci a Facultății de Filozofie de la Universitatea din Freiburg (Erbprinzenstraße 13) alături de alte dosare personale, într-o cadă. Consultați mulțumirile din epilogul redactorului [GA, ed.].

Abgrund? Nicht nur wir, die Deutschen, nicht nur Europa – sondern »die Welt«? Und nicht nur seit gestern und schon gar nicht »durch« **Hitler**, so wenig wie »durch« Stalin oder »durch« Roosevelt. –	Nu numai noi, germanii, nu numai Europa – ci „lumea"? Și nu numai de ieri și cu siguranță nu „din cauza" lui **Hitler**, și la fel de puțin „din cauza" lui Stalin sau din cauza lui Roosevelt. –
Ist ein Denken gefährlich, das denkt, was ist? Oder will man »denken«, was *nicht* ist? Will man überhaupt nicht denken, sondern faseln, die Faselei über »das Wirkliche« fortsetzen? Man will nur dieses. Man steht immer noch nicht am Abgrund, man will gar nicht wissen, was das ist. Gleich als hetzte da eine geheime Angst davor, daß der Mensch mit dem Blick in den Abgrund gerade nur erst beginnt, zu erfahren, erfahren zu lernen, was ist. Gleich als hätten die Rechner und Zersetzer, | die alles durch ihre Intellektualität zerreiben, Angst vor jener Leere, in der ihr Gefasel und ihre organisierte Zerstörerei auch bei denen, die törichter sind als die Deutschen, nichts mehr verfängt.	Este periculoasă o gîndire care gîndește ceea ce este? Sau ar trebui să „gîndim" ceea ce *nu* este? Nu este nimeni care să vrea să gîndească, ci să spună vrute și nevrute, pentru a continua flecăreala despre ceea ce este „real"? Nimeni nu vrea altceva decît atît. Nu ne aflăm încă pe marginea prăpastiei, nu vrem nici măcar să știm ce ar însemna asta. Aproape ca și cum ar exista o teamă secretă că o persoană care doar privește în abis începe să-și dea seama, să învețe ce este. Ca și cum calculatoarele și aparatele care pulverizează totul datorită caracterului lor intelectual s-ar teme de acel gol în care funcționează ca niște malaxoare și în care distrugerea lor organizată nu mai ademenește pe nimeni, nici măcar pe cei care sînt mai neghiobi decît germanii.

Die eigentliche Niederlage besteht nicht darin, daß »das Reich« zerschlagen, die Städte zertrümmert, die Menschen durch unsichtbare Tötungsmaschinerien hingemordet werden, sondern daß sich die Deutschen durch die Anderen in die **Selbstvernichtung** ihres Wesens treiben lassen und sie selbst betreiben unter dem plausiblen Anschein, das Schreckensregiment des »**Nazismus**« zu beseitigen. Man wird dieses, zumal wenn es hinreichend präpariert und geschichtlich isoliert worden ist – als sei es ohne Zu-tun der Anderen, plötzlich im Januar 1933 vom Himmel gefallen, um sich, ebenso isoliert, in den nächsten zwölf Jahren zu entwickeln – man wird dieses so präparierte Gebilde jederzeit mit Recht der Weltöffentlichkeit als Schande vorführen können.

– Aber es wird schwer sein, den Blick so frei und überlegen zu machen, daß er erkennt, wie eben dieses Rechthaben – im Grunde eine planetarische Irreführung darstellt, die alles in die Verwirrung treibt.

Vielleicht weiß »Man« sehr gut, daß auf diesem Wege am sichersten der zugleich gebrandmarkte »**Nazismus**« noch unheilvoller angereizt und gezüchtet wird. Man wird auch dieses, von langer Hand vorbereitet, wollen, um dann noch einmal zur letzten Maßnahme der Ausrottung unter noch lauterem Humanitätsgeschrei auszuholen.

Adevărata înfrîngere nu constă în aceea că „imperiul" a fost distrus, orașele prefăcute în ruine, oamenii uciși de mașini criminale invizibile, ci că germanii sînt conduși de ceilalți spre **autoanihilarea** naturii lor, la care contribuie și ei înșiși, sub aparența plauzibilă a îndepărtării regimului „**nazist**" al groazei. Atunci cînd acest regim va fi discutat de istorici ca un soi de preparat și va fi privit izolat, va părea că a apărut fără contribuția altora, ca din senin, în ianuarie 1933, pentru a se dezvolta la fel de izolat în următorii doisprezece ani – această idee astfel preparată va putea fi prezentată pe bună dreptate oricînd opiniei publice mondiale drept o rușine.

– Dar va fi dificil să obții o perspectivă atît de clară și liberă de preconcepții, încît să recunoască faptul că această îndreptățire reprezintă practic o înșelăciune planetară care conduce totul în confuzie.

Poate că „se" știe foarte bine că acesta este cel mai sigur mod de a stimula și reproduce „**nazismul**" într-un mod și mai sinistru. Unii vor dori, desigur, să facă acest lucru pentru o lungă perioadă de timp și apoi să recurgă din nou la măsurile ultime de exterminare, strigînd și mai tare sloganuri despre umanitate.

Und das Christentum versucht, während diese Teufelei »anläuft«, noch da und dort seine kulturellen Geschäfte zu machen. Man verzeichnet mit Genugtuung über soviel neu erreichte Modernität, daß der Leiter der Fernsehforschungsgesellschaft – ein Katholik sei. **Man predigt zugleich, die Technik müßte dem Menschen dienen.** Man wagt es gleichzeitig, solches törichtes Zeug zu reden und den »Joseph Goebbels« als einen Lügner an den Pranger einer äußerst fragwürdigen Weltöffentlichkeit zu stellen.

Im wirklichen Gehen, zumal im Gang des Denkens – können wir nie zugleich hinter uns hergehen, um auch dieses Gehen noch zu belauern.
Ob sich bald wohl einige noch finden, die sich | mit einem merkbaren Ruck von dem elenden Zeitschriftengeschwätz abkehren und der nachwachsenden Jugend noch einmal zeigen, was Arbeit im Geiste *ist*? Werkstatt, nicht Faseleien.
Aber auch dieses Zeigen ist schon zu spät.
»Katholische Philosophie«, dieses Gebilde, und eher noch sein Aushängeschild, wagt sich jetzt aufdringlicher hervor. Daß sich schon im bloßen Titel die bare Unmöglichkeit kundtut, scheinen die noch nicht zu merken, die meinen, es sei nötig, mit dieser Form von Spiegelfechterei sich

Şi în timp ce acest proces diabolic se află în desfăşurare, creştinismul încearcă să-şi desfăşoare şi el afacerile culturale pe unde se poate. Se observă, cu satisfacţie, că modernitatea a ajuns atît de departe, încît şeful societăţii de cercetare asupra televiziunii este catolic. **În acelaşi timp, ni se predică faptul că tehnologia ar trebui să servească oamenilor.** În acelaşi timp, cineva îndrăzneşte să vorbească despre alte chestii stupide şi să-l critice în termenii cei mai duri pe „Joseph Goebbel" drept mincinos în faţa opiniei publice extrem de chestionabile de pe întreg mapamondul.
Atunci cînd străbatem un drum, în special în cel al gîndirii – nu putem niciodată să facem un pas în spatele nostru, pentru a ne observa în mers.
Va apărea oare în curînd cineva care se | se va da înapoi în faţa flecărelii mizerabile de revistă şi le va arăta din nou tinerilor ce *înseamnă* munca întru spirit? Muncă serioasă, nu vorbe goale.

Dar chiar şi asta deja este prea tîrziu.
„Filozofia catolică", această structură, şi chiar mai mult, reclama care i se face, sînt acum mai agresive decît oricînd. Cei care consideră că este necesar să se implice în această formă de încăierare cu propria-ţi umbră, nu par să observe că imposibilitatea deplină a acestei activităţi se vădeşte

einzulassen. »Katholische Philosophie« – das ist nicht viel anders als »nationalsozialistische Wissenschaft« – ein viereckiger Kreis, ein hölzernes Eisen, das, wenn es ins Feuer kommt, zur Asche zerfällt, statt gehärtet zu werden. Aber es geht nicht einmal ins Feuer. Es erhebt nur ein großes Geschwätz nach dem Vorbild des **modernen Journalismus** – auch vor der »Aneignung« dieser Erscheinung schreckt man nicht zurück. »Katholische Philosophie« – dieser Titel erklärt schon, falls man ihn denkt, die unbedingte Bereitschaft zum – Verzicht auf das Denken, aber hinter der Fassade und mit dem Aufwand der Terminologie des jeweils gerade gängigen »Philosophierens«, das auch nicht immer schon *Denken* ist.	deja din titlu. „Filozofia catolică" – nu este cu mult diferită de „știința național-socialistă" – un cerc pătrat, un fier de lemn care, atunci cînd intră în foc, se prefac în cenușă în loc să se oțelească. Dar nici măcar nu intră în foc. Nu face decît să vorbească vrute și nevrute în linia **jurnalismului modern** – nici măcar nu se ferește de „asimilarea" acestui fenomen. „Filozofia catolică" – acest titlu explică, pentru cine gîndește, disponibilitatea necondiționată de a renunța la gîndire, dar în spatele fațadei și făcînd efortul de a păstra terminologia „filozofării" obișnuite, care nu este întotdeauna o formă de *gîndire*.

„Comunismul", „statul englez", esența „subiectivității", omul „modern", „tehnologia", „Occidentul creștin" și, în sfîrșit, „gîndirea": tot atîtea personaje principale pe scenă, care au de a face cu *anihilarea* (*Vernichtung*) și *autoanihilarea* (*Selbstvernichtung*) în caietele de însemnări. Pentru a explica utilizarea lor în *Adnotări I-II* (1942-1946), este necesară o extindere a investigației noastre, care ține cont și de volumele de *Reflecții*.

Faptul că unii cititori au luat în considerare doar primele rînduri ale *Adnotări I* [30] este unul dintre motivele care au împiedicat o examinare obiectivă a termenului de „autoanihilare" în contextul adecvat. Deoarece aceste *Adnotări* datează din 1942, este extrem de tentant să le interpretăm doar pe baza primelor rînduri și să ne limităm la asta în loc să le citim mai departe. Este incontestabil faptul că singura cheie de interpretare a *Adnotărilor* imediat după publicarea lor a condus orice raționament la acest

punct de plecare, în ceea ce privește interpretările termenului „autoanihilare" (*Selbstvernichtung*); tocmai din acest motiv, conținutul complex al *Adnotărilor* nu a fost examinat în mod corespunzător – așa încît, drept urmare, întreaga argumentare a celei de-a V-a secțiuni a fost ratată. *Interpretările părtinitoare* ale „autoanihilării", care au fost reconfirmate printr-un un anumit efect produs asupra publicului, au eliminat posibilitatea unei analize în profunzime și au produs interpretări unilaterale și restrictive. Sensul excesiv de literal pe care mulți l-au dat acestui cuvînt a devenit o capcană pentru toată lumea. Prin urmare, este de înțeles de ce conținutul din *Adnotări I-V* a fost trecut cu vederea sau discutat superficial; pentru că, altfel, instrumentalizarea care a luat „autoanihilarea" drept singurul punct de referință și drept veritabil fundament ar fi fost slăbită. Acest proces a contribuit la reducerea și în final eliminarea conținutului tuturor celorlalte *Adnotări*. Cu toate acestea, preferința acordată *Adnotărilor I* [30] ca sursă pentru interpretarea „autoanihilării" nu a fost prea folositoare: așa cum s-a demonstrat aici, ea a generat o perspectivă hermeneutică părtinitoare în ceea ce privește acest termen și contextul său propriu. În general, nu este posibilă interpretarea corectă a caietelor de însemnări dacă nu este lăsată deoparte propria „viziune asupra lumii".

„Autoanihilarea" (*Selbstvernichtung*) este o formă de „anihilare" (*Vernichtung*). „Autoanihilarea" este legată de contextul „comunismului" și „statului englez" (*Reflecții XIII* [107-109]) și nu trebuie echivalată cu *autoanihilarea* în sensul literal, ci înseamnă menținerea și exaltarea ambelor realități menționate mai sus, care iau, cu timpul, forme absolute. Astfel, *autoanihilarea* se dezvăluie ca manifestare a acestor fenomene, așa cum se poate observa din utilizarea formelor verbale: „**forțează** izbucnirea [...] războiului" (comunism); „**promovat** în modul cel mai puternic de exagerarea propriei naturi iluzorii [...]" (forma burghezo-creștină a „bolșevismului" englez). În aceeași măsură, *autoanihilarea* legată de „natura subiectivității" (*Reflecții XIV* [18-19]) trebuie să

fie înțeleasă ca auto-afirmare și confirmare – și, tocmai de aceea, umanitatea „**educă** generația în care gloria ei este *confirmată* fără ca această orbire să fie expusă ca amăgire".

Sub această nouă formă, esența subiectivității **împinge** și **grăbește** această instalare de sine în abandonul necondiționat al ființei. Acest mod de a gîndi este specific „omului modern" (*Reflecții XV* [12-14]) aflat sub dominația politicii de putere, înțeleasă ca „instituire și punere în aplicare a superiorității puterii față de ființarea stăpînită de ea". *Autoanihilarea* devine cea mai înaltă formă specifică acestor jocuri de putere, în care ființarea atinge cel mai înalt grad de putere și în care ceea ce se anihilează pe sine se conservă totuși de fiecare dată ca succesiune a unor aspecte mereu noi. Dacă ființitatea ființărilor este înțeleasă, prin anihilare, cu ajutorul schemelor de gîndire ale opresiunii, *autoanihilarea* constă în exacerbarea tuturor strategiilor care asigură acestor scheme de gîndire *persistența* și imuabilitatea lor.

Raționamentul din cadrul *Reflecțiilor* este continuat în *Adnotări*, deși de data aceasta „tehnologia", „Occidentul creștin" și „gîndirea" sînt fenomenele în care *autoanihilarea* devine vizibilă. Astfel, „tehnica" atinge cel mai înalt nivel de *autoanihilare*, „atunci cînd nu mai are nimic de consumat – în afară de ea însăși", și asta datorită „inexorabilității care face parte din esența ei și o **împinge** mereu către «ceva și mai nou», adică «încă mai devorator»". Drept urmare, *autoanihilarea* devine echivalentă cu oferirea constantă a unui nou spațiu de manevră fabricației, ceea ce conduce voința la putere către zone tot mai noi ale dominanței sale, astfel încît să-și consolideze dominația, care este menținută și fortificată prin această creștere.

Referirea la „Occidentul creștin", ca și cele la iudaism și la evrei, *nu face nicio trimitere expresă sau implicită* la ceva ce ne-ar da de înțeles – dacă așa ceva ar fi posibil – că Heidegger se referă la *poporul* (*Volk*) evreu ca atare: punctul culminant al *auto-anihilării* se realizează atunci cînd ceea ce este în mod esențial iudaic luptă împotriva iudaismului în sensul metafizic și astfel acționează

împotriva sa, adică atinge culmea autoanihilării; această exacerbare a autoanihilării corespunde atingerii celui mai înalt *nivel* al metafizicii Occidentului creștin, a cărui „viziune despre lume" se caracterizează prin faptul că este străină de istoriei ființei. În fundal rămîne mereu Occidentul creștin și categoriile la care se referă Heidegger și cu ajutorul cărora descrie cum *autoanihilarea* este, de fapt, o constantă care a fost mereu prezentă de-a lungul istoriei și apare din nou și din nou sub forme noi. În ceea ce privește „gîndirea" (*Adnotări II* [66-75]), o nouă formă de *anihilare* prevalează în *autoanihilarea* specifică acesteia, care se consolidează acum și se răspîndește ca „autoanihilarea gîndirii organizată de Biserică", sub denumirea de „filozofie". În cele din urmă, referirea la „opinia publică", precum și la „anihilarea provocată de ea", ne dă de înțeles din nou că *autoanihilarea* trebuie să fie înțeleasă ca o activitate sistematică, ce subliniază ireconciabilitatea dintre „viziunea asupra lumii" specifică unei modernități dominate de exacerbarea ființei, pe de o parte, și proiectul heideggerian de fundamentare a unei cunoașteri esențiale, pe de alta.

6. Postscriptum

Acest *postscriptum* este o reflecție de sine stătătoare, fiind complet independent de analizele făcute pînă în acest punct, mai ales în măsura în care *unele* dintre *întrebările* discutate în cuprinsul acesteia au foarte multe de-a face cu o cale de gîndire care vrea să se mențină departe de gîndirea decăzută, bazată pe clișee. A te *distanța* de ea înseamnă a sta departe de nebunia confuziei, care deformează gîndirea și o amestecă cu zone în care nu se poate scufunda în mod voluntar. Numai prin *reflecție* poate fi obținută această distanță care ne proiectează într-o căutare activă și neobosită, care constă în a merge mereu *dincolo de orice dincolo determinabil*; deși limba, în imperfecțiunea sa, se dovedește a fi laxă, adică incapabilă să cuprindă, să-și aproprieze plenitudinea unitară a acestui „dincolo". Privind înapoi la cîteva momente în

care am făcut o pauză pe drumul analizei noastre, observăm că întrebările care ne preocupă ni se impun mereu în caracterul lor urgent. Dacă ne oprim o clipă, vom observa că viziunea noastră despre lume s-a schimbat: astfel ni se deschide o perspectivă care ne permite, de asemenea, să identificăm unele elemente care ar trebui notate aici.

Să revenim la întrebarea rămasă încă fără răspuns din secțiunea 3.2.[101] cu privire la epilogul la volumul 95, în special la următoarea afirmație a editorului german al caietelor de însemnări:

> „Fundalul acestor afirmații despre «iudaism» ca și cel al interpretării cotidianității național-socialiste sînt, desigur, toate acele gînduri pe care le cunoaștem din tratatele lui Heidegger despre istoria ființei, apărute cam în aceeași perioadă: «Contribuții la filozofie (despre Ereignis)» (GA 65, 1936-1938), «Cugetare» (GA 66, 1938/39), și ulterior «Istoria ființei» (GA 69, 1939/1940), «Despre început» (GA 70, 1941), și «Despre Ereignis» (GA 71, 1941/42). Ecouri ale acestor scrieri se regăsesc la tot pasul în volumele de însemnări"[102].

Aici editorul german introduce considerațiile sale asupra volumelor 65, 66, 69, 70 și 71 din ediția completă, dar ele nu sînt, probabil, decît un pretext pentru a răspîndi o îndoială pe care noi o vom risipi în curînd. Deoarece *Reflecțiile* și, în general, *Caietele Negre*, au fost scrise în același timp cu tratatele majore despre istoria ființei, este lesne de înțeles de ce acestea dintîi se referă la cele din urmă. Prin afirmația sa însă, editorul german intenționează să acrediteze ideea că „declarațiile despre «iudaism» și [interpretarea] cotidianității național-socialiste" sînt înscrise în istoria ființei elaborate în aceste tratate. Aceste acuzații nefondate sînt grave și, prin urmare, *nu por fi în niciun caz trecute sub tăcere*. În cartea sa mai recentă, *Heidegger und der Mythos der jüdischen*

[101] Cf. *supra*, p. 191.

[102] P. Trawny, *Nachwort des Herausgebers*, în M. Heidegger, *Überlegungen VII-XI (Schwarze Hefte 1938/39)*, op. cit., p. 452.

Weltverschwörung [*Heidegger și mitul conspirației iudaismului mondial*], editorul german susține că „acestea [*Caietele Negre*] sînt plasate într-o topografie sau autotopografie istorică [...] în care li se atribuie un sens special și specific, iar acest sens este de natură antisemită"[103]. Această afirmație controversată nu trebuie în niciun caz trecută cu vederea, întrucît ia proporții atît de mari, încît întărește acuzațiile grave aduse de editorul german: de fapt, rezultă că el îl consideră antisemit atît pe Heidegger, cît și gîndirea sa onto-istorică. Începînd cu *Postfața* (*Nachwort*) sa, el a adus o serie întreagă de acuzații care – deși nejustificate – au fost reluate în scrierile sale; așa că a încălcat – într-un mod *complet intolerabil* – instrucțiunile exprese ale lui Heidegger cu privire la publicarea volumelor ediției complete[104].

---

[103] Id., *Heidegger und der Mythos der jüdischen Weltverschörung*, Vittorio Klostermann, Frankfurt am Main 2015³, p. 15.

[104] Acest argument a fost dezbătut intens în discuțiile mele din Freiburg cu F.-W. von Herrmann. Instrucțiunile stipulate contractual de Heidegger pentru Vittorio Klostermann cu privire la publicarea volumelor întregii ediții sînt răspicate și clare, și fixează, de asemenea, scopul traducerilor acestor volume în limbi străine: „Editorii și traducătorii nu au voie să scrie introduceri, ci doar epiloguri. Cuvintele redactorului ar trebui să se limiteze la activitatea sa de redactor și ar trebui să se abțină de la orice interpretare a conținutului volumului în cauză". De asemenea, „traducătorul poate aborda chestiuni legate de traducere, dar trebuie să se abțină de la discuția și interpretarea a ceea ce a tradus". Aceste instrucțiuni sînt obligatorii, nu în ultimul rînd pentru Franco Volpi, cînd a trimis la editura Klostermann o copie a traducerii sale în italiană a *Contribuțiilor*, *Contributi alla filosofia (Dall'Evento)*. Întrucît von Herrmann, în calitate de coordonator principal al întregii ediții, urmărea cazul Volpi, raportez aici pe deplin despre conversația noastră: „În calitate de administrator al manuscriselor nepublicate, Hermann Heidegger a constatat că Volpi, ca traducător și redactor, a încălcat instrucțiunile de mai sus, în sensul că a scris un cuvînt înainte, în care interpretează conținutul volumului în cauză. Prin urmare, el trebuia să schimbe epilogul într-o *Avvertanza del Curatore dell'edizione italiana* [*Nota redactorului pentru cititorul ediției italiene*], iar propriile interpretări urmau să fie pur și simplu șterse. Editura Klostermann și Hermann Heidegger au luat aceste măsuri în toate cazurile în care s-a impus". Mai tîrziu, versiunea originală completă a acestei note introductive a fost publicată în F. Volpi, *La selvaggia chiarezza.*

Am respins complet ipoteza unui pretins antisemitism al

Scritti su Heidegger [*Luminiș sălbatic. Texte despre Heidegger*] (Adelphi, Milano 2011, pp. 267-299). O comparație a ambelor versiuni relevă faptul că au fost eliminate următoarele pasaje: în primul rînd, au fost eliminate subdiviziunile în 8 secțiuni și cele 57 de note ale editorului cu informațiile sursă; Interpretările lui F. Volpi – care constituie o parte considerabilă în versiunea completă (vezi pp. 268, 280; de la ultimele 3 rînduri de la p. 283 pînă la p. 285 și pp. 296-299). Textul care a fost apoi publicat în ediția italiană sub numele de *Avvertenza del Curatore* a fost revizuit considerabil. Restul a fost înlăturat, precum și unele dintre referințele lui Volpi la „criza personală" pe care Heidegger ar fi avut-o în anii 1936-1938 și prima notă de subsol în care a fost menționată: „Potrivit lui Pöggeler, această criză l-ar fi determinat pe Heidegger să se gîndească la sinucidere". Pentru informații precum referirea la corespondența privată dintre Heidegger și Elisabeth Blochmann în 1932, 1935 și 1938 (a se vedea idem., pp. 273 și 275) – adică în perioada în care *Contribuțiile* au fost redactate, editorul/traducătorul nu este responsabil ca atare. S-ar putea considera că această referire la Blochmann nu a fost atît de problematică, ci a fost înlăturată, deoarece „relația" ei cu Heidegger nu devenise un soi de bun comun, așa cum este azi (cf. *infra*, *Martin Heidegger nu a fost un antisemit*, pp. 443-444). În plus, față de corespondența cu E. Blochmann, Volpi a făcut referire la alte schimburi de scrisori, cum ar fi cel cu Hannah Arendt în 1950 (vezi idem., pp. 274-275) și corespondența lui Arendt cu Karl Jaspers din 1949, în care Arendt relatează: „Am citit scrisoarea împotriva umanismului [sic], care este, de asemenea, foarte discutabilă și de multe ori ambiguă, dar este de asemenea prima scriere care se ridică la nivelul celor vechi. (Am citit ceva despre Hölderlin și am auzit de prelegeri groaznice, de-a dreptul banale, privitoare la Nietzsche.) Trăind izolat în Todtnauberg, insultînd civilizația și scriind *Sein* cu un y, au fost, toate, într-adevăr doar o gaură de șoarece în care s-a retras» (idem., p. 284; cf. H. Arendt – K. Jaspers, *Correspondence 1926-1969*, eds. L. Kohler și H. Saner, Piper, New York, 1985, p. 178, Scrisoare din 28 septembrie 1949). Înțelegem astfel de ce această versiune originală a fost „cenzurată" în conformitate cu voința expresă a lui Hermann Heidegger: pe lîngă interpretarea de către Volpi a conținutului cărții, s-au găsit elemente care sînt complet inadecvate pentru cititorul *Contribuțiilor*. Ne referim la unele dintre idilele lui Volpi în ceea ce privește cartea pe care a tradus-o, care au fost eliminate și din ediția din 2007 la Adelphi, cum ar fi, de exemplu: „La asta ar trebui să adăugăm primele impulsuri pe care le datorăm circulației secrete a manuscrisului între adepți, precum și convingerea că aceste pagini conțin cheia de a descifra gîndirea «celui de-al doilea» Heidegger" (F. Volpi, *La selvaggia chiarezza. Scritti su Heidegger*, op. cit., p. 267). Ceea ce e hotărîtor

lui Heidegger pornind de la conținutul caietelor de însemnări: aceasta a fost singura acuză fundamentală, deoarece presupusul antisemitism al lui Heidegger a fost prezentat doar ca ipoteză de la publicarea acestor caiete.

După respingerea acestei ipoteze, rămîne de precizat de ce editorul german a pus sub semnul întrebării volumele 65, 66, 69 70 și 71 din ediția completă. Așadar, prin îndoiala pe care o aruncă asupra acestor lucrări, acesta își propune să submineze întregul drum al gîndirii lui Martin Heidegger pornind de la originile sale din 1936 și, într-o oarecare măsură, să atragă atenția asupra caietelor de însemnări: acestea, pretinde el, ar fi capodopera, lucrarea misterioasă în care pot fi găsite cele mai stranii afirmații antisemite – și, în consecință, pro-naziste. În aceste caiete de însemnări, pretinde Trawny, ca și în cele cinci tratate majore

---

însă este conținutul părții finale a textului său, în care autorul face trimitere la „luminișul sălbatic": „Experimentele sale ingenioase cu limbajul implodează, arătînd din ce în ce mai mult ca un mers strîmb, chiar ca cineva care mestecă mereu același lucru. Felul în care utilizează etimologia se dovedește a fi un abuz. Convingerea lui că filozofia propriu-zisă nu putea vorbi decît greaca antică și germana (de ce nu și latina?) este exagerată. Glorificarea rolului poeților este și o supraestimare a modului în care marile speranțe pe care și le pune în gîndirea poetică rămîn o dorință pioasă. Antropologia *luminișului* (*Lichtung*), în care omul acționează ca păstor al ființei, este o idee inacceptabilă și imposibilă. Nu gîndirea lui Heidegger este un mister, cît admirația supusă și adesea necritică care i-a fost dedicată, și care a creat atît de multă scolastică" (idem., pp. 298-299). Pornind de la aceste observații succinte, dar semnificative, trebuie să punem următoarea întrebare fundamentală: dacă o astfel de evaluare este una realmente obiectivă sau dacă a fost doar opinia lui Volpi despre Heidegger, exprimată în *Avvertenza del Curatore*, și în acest caz, dacă locul potrivit pentru aceste observații este traducerea *Contribuțiilor*. Această problemă a fost prevăzută de Heidegger încă din timpul vieții lui și de aceea a fost atît de dornic să se asigure că instrucțiunile sale au fost expuse și urmate cu atenție de editori și traducători. În cazul Volpi, Hermann Heidegger și von Herrmann, în colaborare cu Klostermann, au trebuit să garanteze că instrucțiunile obligatorii lăsate de Heidegger prin testament vor fi respectate. Situația creată de editorul german al *Caietelor Negre* a scăpat unei analize atente, probabil pentru că efectele sale au fost la început subestimate.

despre istoria ființei enumerate în epilogul său am avea deja la dispoziție elementele de bază ale drumului gîndirii sale. Dacă aceste indicii ar fi confirmate, atunci nu am mai fi în zona îndoielii sau a întrebărilor, ci în zona certitudinii. Cu toate acestea, nu avem decît o îndoială neîntemeiată pentru care editorul german nu a furnizat pînă acum nicio dovadă care să justifice ceea ce susține. Trebuie doar să mergem în sens invers pe drumul străbătut de editorul german al *Caietelor Negre* pentru a înțelege scopul acestei presupuneri: deoarece există reflecții și observații în caietele de însemnări, care au fost apoi preluate și aprofundate, dorim să examinăm dacă și în ce fel se fac referiri la *Reflecții* sau la *Adnotări* în cele cinci lucrări menționate. Desigur, o parte considerabilă din materialele caietelor a fost preluată sau aprofundată în tratate: enumerăm aceste referințe în *următoarea listă*:

Contribuții la filozofie (Despre Ereignis) (GA 65)[105] – 21 de trimiteri la *Reflecții II, IV, V, VI*; *Reflecții IV* [85 și urm.]; *Reflecții IV* (despre început și trecere); *Reflecții IV* [90]; *Reflecții IV* [96]; *Reflecții IV* [83]; *Reflecții VI* [33, 68, 74]; *Reflecții IV* [115 și urm.]; *Reflecții II, IV, V, VII*; *Reflecții V* [17 și urm., 34, 51 și urm.]; *Reflecții V* [82 și urm. „Platon"]; *Reflecții V* [44 și urm.]; *Reflecții VII* (47 și urm.]; *Reflecții V* [35 și urm.]; *Reflecții VII* [97 și urm., Hölderlin – Nietzsche]; *Reflecții VII* [90 și urm.]; *Reflecții VI, VII,*

[105] M. Heidegger, *Beiträge zur Philosophie (Vom Ereignis)*, op. cit., „I. Vorblick" (idem., p. 1); § 16 „Philosophie" (idem., p. 43); § 23 „Das anfängliche Denken. Warum das Denken aus dem Anfang?" (idem., p. 57); § 40 „Das denkerische Werk im Zeitalter des Übergangs" (idem., p. 83); § 52 „Die Seinsverlassenheit" (idem., p. 112); § 56 „Das Währen der Seinsverlassenheit in der verborgenen Weise der Seinsvergessenheit" (idem., p. 118); § 76 „Sätze über «die Wissenschaft»" (idem., p. 147); § 105 „Hölderlin – Kierkegaard – Nietzsche" (idem., p. 204); „iv. Der Sprung" (idem., p. 225); § 136 „Das Seyn" (idem., p. 255); § 171 „Da-sein" (idem., p. 294); „vi. Die Zu-künftigen" (idem., p. 393); § 251 „Das Wesen des Volkes und Da-sein" (idem., p. 398); § 257 „Das Seyn" (idem., p. 421); § 258 „Die Philosophie» (idem., p. 422); § 265 „Das Er-denken des Seyns" (idem., p. 456); § 267 „Das Seyn" (idem., p. 473); § 272 „Der Mensch" (idem., p. 491).

VIII; *Reflecții VI, VII* (Hölderlin); *Reflecții VII* [78 și urm.]; *Reflecții IV* [1 și urm.]; *Reflecții VIII*.

Cugetare (GA 66)[106] – 13 trimiteri la *Reflecții XII* [29]; *Reflecții VIII* [64 și urm., 89]; *Reflecții XI* [24]; *Reflecții X* [70 și urm.]; *Reflecții IX* [86]; *Reflecții VII* [și urm.]; *Reflecții IX* [40 și urm., 44 și urm.]; *Reflecții X* [47 și urm.]; *Reflecții X* [55 și urm.]; *Reflecții XIII* [36]; *Reflecții XIII*; *Reflecții XIII* [41 și urm.]; *Reflecții și Semne, Caietele II –IV –V*.

***Istoria Ființei* [*Seyn*]** (GA 69)[107] – 3 trimiteri la *Reflecții XII, XIII*; *Reflecții XIII* (§ 81, § 89); *Reflecții XIII* [6 și urm.].

Despre început (GA 70)[108] – 3 trimiteri la *Reflecții XV* [17, 20]; *Reflecții XV* [22]; *Reflecții XV*.

---

[106] Cf. Id., *Besinnung*, în *Gesamtausgabe*, Bd. 66, Abt. 3: *Unveröffentlichte Abhandlungen. Vorträge – Gedachtes*, hrsg. v. F.-W. von Herrmann, Vittorio Klostermann, Frankfurt am Main, 1997, § 8 „Zur Besinnung" (idem., p. 15); § 11 „Die Kunst im Zeitalter der Vollendung der Neuzeit" (idem., p. 30); § 15 „Die Selbstbesinnung der Philosophie als geschichtliche Auseinandersetzung (Die Aus-einander-setzung zwischen der Metaphysik und dem seynsgeschichtlichen Denken)" (idem., p. 68); § 58 „Die Frage an den Menschen" (idem., p. 148); § 64 „Historie und Technik" (idem., p. 183); § 69 „Die Seynsgeschichte" (idem., p. 224); XXII. „Seyn und Werden (Die Vollendung der abendländischen Metaphysik)" (idem., p. 279); § 97 „Das seynsgeschichtliche Denken und die Seinsfrage" (idem., p. 339); § 98 „Das seynsgeschichtliche Denke" (idem., p. 358); § 129 „Der letzte Aufstieg der Metaphysik" (idem., p. 400); „Beilage zu Wunsch und Wille (Über die Bewahrung des Versuchten)" (idem., p. 420). În lucrarea în cauză, Heidegger face trimitere la caietele de însemnări, care au apărut acum în volumele 94-95 ale operelor complete, așa cum reiese din *Postfața* lui F.-W. von Herrmann (cf. idem., p. 433).

[107] Id., *Die Geschichte des Seyns*, în *Gesamtausgabe*, Bd. 69, hrsg. v. P. Trawny, Vittorio Klostermann, Frankfurt am Main, 1998, § 87 „Geschichte" (idem., p. 1, nota 1); § 89 „Der letzte Gott" (idem., p. 105, nota 1); § 93 „Ereignis" (idem., p. 107, nota 1).

[108] Id., *Über den Anfang*, in *Gesamtausgabe*, Bd. 70, hrsg. v. P.-L. Coriando, Vittorio Klostermann, Frankfurt am Main, 2005, § 16 „Der neuzeitliche Wesensaufenthalt des Menschen. Planetarismus und Idiotismus" (idem.,

Ereignis (GA 71)[109] – o singură trimitere la *Reflecții* (GA 94-96).

Nu e nevoie decît să trecem în revistă aceste referințe prezente în cele cinci lucrări avute în vedere, pentru a deveni conștienți de fapul că aceste caiete de însemnări nu reiau decît cîteva pasaje din *Reflecții*, volumele 94 și 95; și se referă doar la structura teoretică a gîndirii sale onto-istorice, neexistînd niciun pasaj care să indice corelații între chestiuni politice legate de național-socialism și cu atît mai puțin aspecte legate de poporul evreu, fie ele de natură ideologică sau confesională. Desigur, lipsa unor astfel de indicii în volumele de *Adnotări* (pe care, privind în retrospectivă, autorul le-ar fi putut folosi) în care Heidegger discută întrebări legate de național-socialism și de nebunia criminală a lui Hitler, și în care revine de mai multe ori la eroarea din 1933, cînd și-a asumat funcția de rector, nu este deloc un accident. De aici urmează că aceste caiete de însemnări au fost folosite de Heidegger pentru a nota toate gîndurile efemere la care a vrut să revină pe drumul gîndirii sale: unele gînduri sînt probabil preluate din nou și aprofundate, dar altele rămîn *hapax legomena* care apar doar în caiete. Așa cum am spus, nu există nicio referire explicită la chestiunile politice în cele cinci lucrări menționate, și cu atît mai puțin întrebări legate de poporul evreu, așa cum nici nu există o referire implicită care să contrazică ceea ce tocmai am spus. Sugestia editorului german al caietelor de însemnări care vorbește despre o „contaminare" a acestor lucrări onto-istorice cu antisemintismul lui Heidegger este avansată în lipsa celei mai mici dovezi. Și asta dintr-un motiv întemeiat, și anume pentru că nu există elemente pentru o astfel de acuzație. Pe baza unor presupoziții atît de lipsite de orice temei, afirmațiile

p. 34, nota 1); § 79 „Aufriß der Sage des Anfangs (dieser Aufriß eher zu einer Hinleitung)" (idem., p. 100, nota 1).

[109] Id., *Das Ereignis*, în *Gesamtausgabe*, Bd. 71, hrsg. v. F.-W. von Herrmann, Vittorio Klostermann, Frankfurt am Main. 2009, § 363 „Denken" (idem., p. 320).

editorului german, cum că în scrierile lui Heidegger există dovezi ale „contaminării" cu antisemitism, care ar fi deja la lucru începînd din 1936, înainte de scrierea *Contribuțiilor*, nu pot fi în niciun fel justificate: Oricine face o astfel de declarație – și trebuie amintit că Günter Figal a fost atît de sedus de această sugestie, încît și-a exprimat dorința ca această direcție de interpretare să fie urmată – dovedește doar că vrea să să se ocupe cu „cazul Heidegger" pentru a trage de timp, fără să urmărească obținerea unei interpretări clare și lipsite de ambiguitate, pornind de la moștenirea lăsată de Heidegger. Oricine are o atitudine clară și justificată teoretic în această privință riscă să fie catalogat drept „negator" sau, chiar mai rău, drept „neo-nazist" – chiar dacă se poate demonstra că la Heidegger nu se găsește nicio urmă de antisemitism. De aici rezultă că nicio abordare nu va fi suficientă pentru a crea o dispută non-polemică, deoarece presupunerile nefondate au creat de-a lungul anilor cîteva stereotipuri, potrivit cărora Heidegger trebuie să fie citit în cheia unui antisemitism tradițional, care își atinge punctul culminant și împlinirea odată cu el. Pentru a spune asta scurt și răspicat: poziția luată de Figal și de cei care doresc să se adapteze acestui punct de vedere și cred că toate scrierile care fac parte din operele complete ale lui Heidegger ar trebui să fie recitite pentru a *descoperi* un antisemitism ascuns în ele se dovedește, desigur, doar o modalitate de a ieși – cum s-a spus, *incognito* – dintr-o situație dificilă care a degenerat în acuzații nefondate. De aceste acuzații nu vor fi scutiți însă cei care se decid să întreprindă munca dificilă de a-și găsi drumul prin complexitatea textelor Heidegger:

> „François Fédier, «fiul» spiritual al lui Heidegger, efortul pe care l-a depus în traducerea textelor sale încă din anii '50 ca administrator al manuscriselor filozofului, cu pretenția sa constantă la un drept de proprietate sau coproprietate. [...] Din partea sa, von Herrmann neagă antisemitismul. În această privință, trebuie

spus că cei care persistă în *negare* și *refuzare* fără să se distanțeze de argumentele naziste se înscriu deja pe *orbita neo-nazismului*"[110].

Facem referire la aceste afirmații doar pentru că arată clar cît de dificil a fost pentru o serie întreagă de intelectuali să intre în controversa cu privire la „cazul Heidegger" – unii păstrîndu-se cu totul la distanță – pentru că altfel ar fi fost stigmatizați de opinia publică. La o privire mai atentă asupra *Caietelor Negre* se vădește însă că toate aceste controverse se bazează pe o neînțelegere. A *nega* antisemitismul lui Heidegger înseamnă a recunoaște că ai găsit undeva o urmă de antisemitism. Există, desigur, riscul de a vrea să descoperi ceva cu orice preț, care poate fi desigur atribuit doar lecturilor politizate, însoțite de obicei de multe sugestii fără acoperire. Desigur, Friedrich-Wilhelm von Herrmann, François Fédier, familia Heidegger și autorul acestor rînduri sînt departe de argumentele naziste – dar este pe deplin și complet nepotrivit și scandalos faptul că demonstrații facile perturbă munca riguroasă a cercetării și, mai rău, politizează totul[111], în așa fel încît tragedia poporului evreu este exploatată de mass-media. Onestitatea intelectuală este însă obligată să adopte o perspectivă pornind de la care complexitatea sau dificultatea unei gîndiri să poată fi depășite, avînd obligația de a adăsta în chip responsabil în acest mediu dens al reflecției, fără a recurge la simplificări convenabile care nu sînt decît o piedică în calea gîndirii.

La sfîrșitul acestui capitol, ni se amintește următorul cuvînt al lui Heidegger, care ne poate fi de ajutor atunci cînd luăm în

[110] D. Di Cesare, *Heidegger & Sons. Eredità e futuro di un filosofo*, Bollati Boringhieri, Torino, 2015, p. 23 și 25.

[111] Idem., p. 27: „evident, există o mulțime de oameni de dreapta. În primul rînd, sînt așa-zișii «mari moștenitori» ai lui Heidegger, precum von Herrmann și Fédier". Astfel de declarații dezvăluie modul în care comentariile lui Donatella Di Cesare asupra caietelor lui Heidegger se nasc dintr-o *cultură a resentimentului* și, în consecință, dintr-o perspectivă în mod fundamental defectuoasă, care își propune să coboare cu orice preț lectura lui Heidegger la un nivel politic, fără să cruțe deloc munca și efortul colaboratorilor săi.

considerare dificultatea traducerii și interpretării în studierea unui autor:

> „O traducere «literală» nu constă în așezarea «cuvintelor» corespunzătoare în funcție de număr și forma gramaticală, ci în aceea că găsim «cuvîntul» pornind de la rostirea limbii în care se face traducerea" (*Adnotări II* [69]).

Capitolul trei

Despre corespondența nepublicată a lui Friedrich-Wilhelm von Herrmann

Francesco Alfieri

1. Cuvînt înainte – Edith Stein și Martin Heidegger

Atunci cînd am făcut prima schiță a acestei cărți, publicarea unor scrisori nepublicate ale lui Martin Heidegger și Hans-Georg Gadamer nu a fost deloc inclusă în plan. Cu ocazia discuțiilor noastre din Freiburg, la sfîrșitul toamnei 2015, ne-am reafirmat intenția de a dedica această lucrare studiului *Caietelor Negre*. Însă pe măsură ce am tot citit și recitit aceste scrieri, am devenit conștienți că Heidegger a afirmat în modul cel mai răspicat că tentația de a instrumentaliza filozofia sa a fost întotdeauna mare și că acest pericol ar putea duce la interpretări inadecvate. Apoi l-am întrebat pe von Herrmann dacă nu cumva există alte documente necunoscute, redactate de Heidegger însuși, care ne-ar putea ajuta să înțelegem mai bine dificultatea studierii manuscriselor sale în viitor. Ni s-a părut că titlul de *Caietele Negre* era deja suficient de misterios și i-a determinat, ba chiar i-a ispitit pe cititori să-și imagineze că există ceva profund ascuns în aceste broșuri, astfel încît comoara ascunsă a „omului Heidegger" a fost scoasă în cele din urmă la iveală, iar Heidegger a fost „demascat" odată cu publicarea lor. Ne-am dat seama destul de repede că termenul de *Caietele Negre* – care ar trebui înțeles ca un indiciu util clasificării însemnărilor, nu ca un indiciu cu privire la conținut – a fost folosit, din păcate, pentru a face reflecțiile lui Heidegger din caietele sale de însemnări și mai misterioase și inaccesibile. Atunci cînd la asta se adaugă faptul că pasaje importante au fost trecute

cu vederea în mod voit, astfel încît au rămas necunoscute publicului, nu e deloc dificil de înțeles de ce s-au creat condițiile ideale pentru instrumentalizarea gîndirii heideggeriene. Acest convolut de manuscrise, din care provin volumele 94-96 și 97, ar trebui mai degrabă caracterizat, așa cum face Heidegger, drept *Reflecții* și *Adnotări*. Dar pentru noi a devenit aproape un obicei să numim aceste caiete de însemnări *Caietele Negre*, chiar dacă sîntem conștienți că termenul are mai curînd efectul de a produce confuzie cititorului, nu de a-i veni în ajutor.

Cu toate acestea, este nevoie de foarte puțin pentru eradicarea prejudecăților celor care doresc cu orice preț să-l înfățișeze pe intelectualul Heidegger ca pe cineva profund implicat în național-socialism și drept un susținător al politicii nebune a lui Hitler. Nu e nevoie decît să facem un pas înapoi și să revenim la Cercul fenomenologic de la Göttingen, și, în special, la reprezentanta sa, Edith Stein. Această evreică, elevă a lui Husserl, a luat decizia în 1922 de a face o „trecere" la catolicism, apoi a luat calea Carmelului, pentru ca, în cele din urmă, să aibă soarta cumplită a propriului popor, ajungînd în lagărul de concentrare și exterminare Auschwitz-Birkenau, unde a murit la 9 august 1942. Dar cum se raportează una la cealaltă experiențele de viață ale lui Edith Stein și ale lui Martin Heidegger, cu suișurile și coborîșurile lor respective? Atît condițiile de viață, cît și destinele lor sînt incomparabile în multe privințe. Și totuși, pe amîndoi îi leagă o „moștenire spirituală" într-o perioadă sumbră în care național-socialismul a ajuns la putere, luînd în mod inevitabil calea greșită a nebuniei și ororii.

Sub titlul *Ființă finită și ființă eternă. Încercare de ascensiune către sensul ființei*, Edith Stein și-a publicat, în anii 1935-1937, opera ei cea mai importantă, o adevărată capodoperă filozofică. Autoarea și-a numit această lucrare extraordinară „cadoul de adio pentru Germania"[112], însă ceea ce este în mod special relevant pentru

[112] Cf. E. Stein, *Selbstbildnis in Briefen. II. Zweiter Teil: 1933-1942*, Einleitung von H.-B. Gerl-Falkovitz, Bearbeitung und Anmerkungen M.A. Neyer, 2, Auflage durchgesehen und überarbeitet von H.-B. Gerl-Falkovitz

noi aici e faptul că manuscrisul lucrării cuprindea două anexe, prima dintre ele purtînd titlul: *Martin Heidegger. Filozofie existențială*. Manuscrisul a fost încredințat unui editor din Breslau, Borgmeyer, care l-a împărțit în două volume: cel de-al doilea volum conținea anexa referitoare la Martin Heidegger – sau mai precis ar fi trebuit să o includă. Într-adevăr: cartea era gata să intre la tipar în 1938 (o copie a șpalturilor se păstrează în Arhiva Edith Stein din Köln), cînd tipărirea a fost oprită din cauza contextului politic, caracterizat tot mai mult de antisemitism, mai ales după evenimentele care au avut loc în Noaptea de cristal sau Noaptea pogromului din noiembrie 1938. Opera principală a lui Edith Stein a fost publicată abia mai tîrziu, în anii '50, dar fără anexe, cum s-a întîmplat, din păcate, și în cazul edițiilor ulterioare[113]. A trebuit să așteptăm noua ediție a Operelor Complete Edith Stein (ESGA)[114], care a publicat șpalturile originale ce includeau cele două anexe într-un singur volum[115]. Nu este clar dacă primii editori nu au putut sau nu au vrut să includă anexele. Cu toate acestea, rămîne o chestiune minoră în contextul actual. Principala întrebare care ne preocupă în acest context este următoarea: cum a ajuns Edith Stein să scrie o anexă despre filozofia lui Marin Heidegger la finalul lucrării sale *Ființă finită și ființă eternă*? Dacă ar fi știut că Heidegger a fost implicat în național-socialism într-un fel sau altul, ar fi putut ea avea o conversație cu

(ESGA, 3), Herder, Freiburg-Basel-Wien, 2006², *Scrisoare* din 9.XII.1938, p. 324: „Dacă mai este încă posibil, atunci acesta este cadoul meu de adio pentru Germania".

[113] Cf. E. Stein, *Endliches und ewiges Sein. Versuch eines Aufstiegs zum Sinn des Seins*, hrsg. von L. Gelber und R. Leuven (ESW, II), Herder, Louvain-Freiburg-Basel-Wien, 1950, 1962², 1986³.

[114] Cf. E. Stein, *Endliches und ewiges Sein. Versuch eines Aufstiegs zum Sinn des Seins*, Anhang: *Martin Heideggers Existenzphilosophie – Die Seelenburg*, Eingeführt und bearbeitet von A.U. Müller (ESGA, 11-12), Herder, Freiburg-Basel-Wien, 2006.

[115] Cf. idem., pp. 445-499.

un susținător al nazismului la sfîrșitul acestei lucrări, mai ales în anii 1935-1938, cînd național-socialismul vădea pe zi ce trece din ce în ce mai multă ostilitate față de intelectualii evrei, precum și față de adversarii regimului? Edith Stein ar fi avut suficient timp pentru a elimina această anexă la o lectură ulterioară.

Într-adevăr, relația dintre Edith Stein și Heidegger datează din 1931, cînd ea i-a arătat lui Heidegger o lucrare intitulată *Potență și Act*[116], pe care a scris-o ca o posibilă teză de abilitare la Universitatea din Freiburg. Despre acest subiect i-a vorbit într-o scrisoare din 25 decembrie 1931 și prietenului ei polonez, Roman Ingarden:

> „Trebuie să-i apăr în modul cel mai hotărît pe filozofii din Freiburg. Honecker și-a dat toată silința, chiar dacă nu mă cunoștea deloc. A încercat – în zadar! – să-mi obțină o bursă de docent privat de la Minister, și a petrecut ore întregi consultîndu-se cu mine și cu Husserl. În cele din urmă, întrucît facultatea nu mai acceptă persoane în vîrstă care nu au niciun sprijin material, m-a sfătuit să nu mai depun cererea, pentru a evita să fiu respinsă. Heidegger a fost destul de prietenos, chiar dacă mi-a prezentat problema ca fiind fără speranță. El a spus că acum un an ar fi fost ușor. Și mi-a păstrat lucrarea [*Potență și Act*] pentru a o citi ulterior, iar de curînd am vorbit cu el despre ea mai bine de 2 ore, discuție care mi-a fost extrem de utilă, așa că îi sînt foarte recunoscătoare"[117].

Dacă destinul lui Edith Stein s-a legat de cel al lui Heidegger în 1931 prin scrierea *Potență și Act*, această legătură păstrîndu-se pînă la sfîrșitul anului 1938 prin lucrarea *Ființă finită și eternă*, cum poate fi explicat faptul că fosta studentă a lui Husserl a fost

[116] Cf. E. Stein, *Potenz und Akt. Studien zu einer Philosophie des Seins*, Eingeführt und bearbeitet von H.R. Sepp (ESGA, 10), Herder, Freiburg-Basel-Wien, 2005.

[117] Cf. E. Stein, *Selbstbildnis in Briefen III. Briefe an Roman Ingarden*, Einleitung von H.-B. Gerl-Falkovitz, Bearbeitung und Anmerkungen M.A. Neyer, Fußnoten mitbearbeitet von E. Avé-Lallemant (ESGA, 4), Herder, Freiburg-Basel-Wien, 2005², pp. 225-226.

nepăsătoare la presupusa implicare a lui Heidegger în mișcarea național-socialistă? Mai mult decît atît, ținînd seama de mărturia lui Edith Stein despre încercarea ei de abilitare la Freiburg și despre susținerea pe care a primit-o, pentru ca încercarea ei să fie încununată de succes, din partea lui Husserl și Heidegger, cum ar trebui să interpretăm cîteva concluzii pripite la care se poate ajunge în privința lui Edith Stein, și prin care se pune la îndoială și chiar se neagă cariera ei intelectuală, ținînd seama de faptul că ea și-a luat „rămas-bun de la filozofie" cînd a devenit carmelitană?[118] De ce ar trebui ca dintr-o abilitare eșuată să ia naștere un

[118] Aici ne referim la cele mai recente concluzii ale lui D. Di Cesare, care nu sînt confirmate nici de modul de gîndire al lui Edith Stein, nici de sursele disponibile: „Gîndiți-vă doar la naufragiul academic pe care Edith Stein l-a suferit ca asistentă a lui Husserl, jucînd în rolul secretarei permanente – a cărei meserie era să rescrie notele maestrului, care deseori ajungeau în coșul de gunoi. Faptul că Stein nu-și putea obține abilitarea, deoarece, pînă în acel moment, acest lucru nu fusese permis niciunei femei în landul Baden-Württemberg a fost în principiu ceva de la sine înțeles pentru Husserl. Heidegger a fost succesorul său – nu Stein. Restul este cunoscut, așa cum sînt efectele neglijării din partea maestrului: eleva a rămas credincioasă, totuși și-a luat la revedere nu numai de la filozofie ci și de la lume într-un zbor interior care, oricît de paradoxal ar putea suna, s-a închis consumat în cele din urmă, iar stația sa finală a fost Auschwitz" (D. Di Cesare, *Heidegger & Sons. Eredità e futuro di un filosofo*, Bollati Boringhieri, Torino, 2015, p. 64). În cadrul unei astfel de analize făcute atît de grăbit și în interiorul căreia multe aspecte sînt pur si simplu inventate, influența pe care Stein a avut-o ca asistentă prin reeditarea unora dintre manuscrisele lui Husserl este complet ignorată. Nu este o coincidență faptul că Th. Vongehr, în calitate de angajat al Arhivei Husserl din Leuven, și-a exprimat dorința deschiderii unui nou orizont de cercetare asupra unui subiect *delicat*, dar *esențial*, pentru a înțelege puternica influență a lui E. Stein în refacerea manuscriselor lui Husserl în perioada în care i-a fost asistentă. El scrie asupra acestui subiect: „Un deziderat al cercetărilor privitoare la Stein și Husserl, subliniat, de exemplu, de B. Imhof este acela de a [...] oferi o descriere detaliată a proiectelor specifice la care Edith Stein a lucrat în perioada petrecută de ea ca asistentă personală a lui Husserl. În acest scop, într-o investigație separată și extinsă, nu numai că lucrările publicate în cadrul Husserliana trebuiau să fie luate în considerare, dar toate manuscrisele nepublicate ale

„adio" de la filozofie? Se poate spune că Edith Stein a spus adio filozofiei din cauza unei abilitări eșuate, iar Martin Heidegger, din cauza interdicției primite de a ține prelegeri? O carieră intelectuală nu poate fi niciodată într-o măsură atît de mare determinată de o poziție academică, încît un „rămas bun de la filozofie" să țină de ratarea acesteia din urmă?

Toate aceste reflecții, întotdeauna însoțite de la fel de multe semne de întrebare, erau frecvente în timpul conversațiilor cu von Herrmann și un îndemn pentru a continua meditația despre cum anume „cazul Heidegger" a fost gîndit prin utilizarea judecăților sumare și grăbite care nu i-au scutit nici măcar pe colegii de origine iudaică (precum Edith Stein și maestrul său Edmund Husserl) și care nu se află în nicio corespondență cu „sursele". Apoi, cînd ne-am lovit de afirmații ca „ceea ce a urmat este de notorietate" [119], am înțeles că trebuia să punem în discuție ideea lor de „notorietate" – expresie pe care adesea o întrebuințează spre exemplu Di Cesare atunci cînd dorește să întrerupă brusc un discurs și care arată de fapt necunoașterea subiectului despre care scrie – luînd act că ceea ce pentru ei este „de notorietate", pe baza afirmațiilor lor aproximative, nu le este din păcate cunoscut.

Dar să revenim la întrebarea anterioară, dacă von Herrmann ar fi putut avea alte documente redactate de Heidegger, care ne-ar fi putut ajuta în ancheta noastră. Cînd i-am pus această întrebare, el mi-a reamintit că știa deja de caietele de însemnări, și totuși Heidegger nu i-a cerut să le publice; von Herrmann avea sarcina de a se concentra pe publicarea principalelor opere ale

---

lui Husserl trebuie examinate pentru a identifica urmele lăsate de Stein. Acesta este singurul mod de a măsura și evalua performanța impresionantă a muncii lui Edith Stein și amploarea intervențiilor sale" (Th. Vongehr, „Der liebe Meister". *Edith Stein über Edmund und Malvine Husserl*, în *Polis und Kosmos. Perspektiven einer Philosophie des Politischen und einer philosophischen Kosmologie. Eberhard Avé-Lallemant zum 80. Geburtstag*, hrsg. von D. Gottstein und H.R. Sepp, Königshausen & Neumann, Würzburg, 2008, p. 273, nota de subsol nr. 4).

[119] D. Di Cesare, *Heidegger & Sons. Eredità e futuro di un filosofo*, op. cit., p. 64.

lui Heidegger în cadrul ediției complete, care a început să fie publicată, din 1975, la editura Klostermann. Von Herrmann era, de asemenea, conștient de conținutul acestor caiete de însemnări, la fel cum știa că Heidegger a notat acolo reflecții cu privire la el însuși, care ar fi trebuit să devină cunoscute numai după publicarea manuscriselor nepublicate. Heidegger însuși credea că aceste caiete de însemnări conțineau doar simple note și – tocmai din această cauză – ar trebui publicate numai după ce toate celelalte volume ale ediției complete vor fi fost publicate. Cu toate acestea, conținutul lor nu a fost niciodată considerat „privat" și nici „secret", așa cum se poate observa din referințele la aceste texte, prezente în multe dintre lucrările sale[120]. Pe de altă parte, trebuie

[120] Nu e nevoie decît să ai, de exemplu, *Contribuțiile la filozofie* la îndemînă, pentru a observa că Heidegger se referă acolo la *Reflecțiile* publicate acum în volumele 94 și 95 ale ediției complete. Printre altele: „Reflecții IV, 83", M. Heidegger, *Beiträge zur Philosophie (Vom Ereignis)*, în *Gesamtausgabe*, Bd. 65, hrsg. v. F.-W. von Herrmann, Vittorio Klostermann, Frankfurt am Main, 1989, p. 118; „Reflecții II, IV, V, VI, VII", p. 225; „Reflecții VII, 97 și urm. Hölderlin – Nietzsche. [...] Reflecții VII, 90 și urm", p. 421; „Reflecții VI, VII, VIII. [...] Reflecții VI și VII Hölderlin", p. 422. În cadrul acestor referințe se discută gîndirea onto-istorică, nu despre chestiuni politice, cu atît mai puțin despre ceva care ar fi „de natură antisemită". Drept urmare, Peter Trawny face o afirmație falsă atunci cînd susține, în prefața cărții *Heidegger und der Mythos der jüdischen Weltverschörung*, Klostermann, Frankfurt am Main, 2015[3], că: „Acestea [= *Caietele Negre*] sînt plasate într-o topografie onto-istorică sau autotopografie [...] în care li se atribuie un sens special și specific, iar acest sens este de natură antisemită" (p. 15). Cu această explicație, Trawny dezvăluie că nu este deloc sigur că este pe drumul cel bun atunci cînd vorbește despre o „contaminare" antisemită a gîndirii istorice a lui Heidegger, astfel că, la sfîrșitul introducerii sale, scrie: „Prin urmare, una sau alta dintre evaluările unei afirmații poate fi prea unilaterală sau chiar greșită. Discuțiile viitoare pot contrazice sau corecta interpretările mele. Aș fi primul care s-ar bucura de asta" (p. 16). Această afirmație este relevantă în măsura în care Trawny menționează mai întîi o „contaminare" cu antisemitism a gîndirii onto-istorice a lui Heidegger și apără astfel o teză care – nu numai pe baza *Caietelor Negre*, ci mai ales a întregii ediții – nu poate fi dovedită în chip intern decît cu mare dificultate, pe baza tezei pe care Trawny vrea să o prezinte și să o demonstreze. Astfel, introducerea,

subliniat și faptul că Heidegger dar și soția sa Elfride, au fost foarte bucuroși să se poată baza pe asistența lui Friedrich-Wilhelm von Herrmann. În von Herrmann, Heidegger a ghicit persoana care – ținînd seama de disertația sa din 1964 – a înțeles cel mai bine modul său de gîndire filozofic. Faptul că Heidegger și-a susținut financiar asistentul privat ne ajută să înțelegem că această alegere a avut loc într-o perioadă decisivă: pentru el era necesar să aibă aproape o persoană de încredere, una familiarizată cu activitatea sa, în special pentru publicarea planificată a unei ediții complete a operelor sale.

În timpul conversației pe această temă, von Herrmann m-a invitat – un lucru destul de neașteptat, care din acest motiv merită menționat – să mă întorc în biroul său. Apoi a scos un dosar dintr-un compartiment de lîngă mașina sa de scris, pe care l-a deschis. Acolo păstra corespondența cu Heidegger. Așa că, grație ajutorului valoros al doamnei von Herrmann, am început să citim această corespondență. După ce a selectat scrisorile pe care cititorul le va găsi în secțiunea a treia a acestui capitol, prof. von Herrmann mi-a explicat decizia de a nu publica aceste scrisori, spunîndu-mi: „Este suficient să studiezi *Caietele Negre*, nu mai e nevoie de alte materiale. Cine dorește cu adevărat să înțeleagă nu are nevoie de alte materiale".

Așa că m-a surprins cu atît mai mult cînd am găsit a doua zi trei scrisori pe birou. Am înțeles imediat că aceste scrisori erau

---

unde se vorbește despre „contaminare", contrastează cu partea finală a cărții sale, și anume cu „Încercări de răspuns", unde scrie: „A vorbi de un antisemitism onto-istoric nu implică faptul că gîndirea onto-istorică este, ca atare, antisemită" (p. 133). *Așadar, Trawny nu și-a dat seama că a apărat teza unei „contaminări" cu antisemitism, pe care apoi a desființat-o într-o auto-refutare la sfîrșitul propriei sale lucrări în care și-a expus interpretarea.* Rămîn multe întrebări fără răspuns: pentru ce și în ce scop a pornit Trawny pe o cale care rămîne în cele din urmă inaccesibilă mai ales celui care a deschis-o? Mai mult, dacă se remarcă discrepanța dintre introducere și „Încercări de răspuns", două secțiuni care fac parte din cartea sa, cum este posibil să descrie demersul său interpretativ față de opera heideggeriană prin expresii precum „hermeneutica filozofică" sau „onestitate intelectuală"?

cele pe care le văzusem în seara precedentă. Pe o notă atașată de prof. von Herrmann stătea scris: „Este necesar să publicăm cel puțin aceste trei scrisori în cartea noastră".

Inițial, a fost planificat ca secțiunea documentelor nepublicate să fie închisă cu aceste trei scrisori. Cu toate acestea, cu ocazia celei de-a doua ședere la Freiburg am revenit, în ianuarie 2016, asupra acestei chestiuni, după ce am luat decizia de a cerceta un alt schimb de scrisori, și anume cel dintre von Herrmann și Hans-Georg Gadamer, care fusese asistentul lui Heidegger la Marburg. Știam bine că acest lucru va duce la amînarea publicării cărții de față, care era planificată pentru 27 ianuarie, „Ziua Memoriei – dar, cu toate acestea, am considerat necesar să studiem și această corespondență, deoarece oferea impulsuri noi demersului nostru. Un contemporan al lui Heidegger ar trebui să aibă voie să vorbească despre aceste lucruri, ceea ce ne-ar ajuta și pe noi, și pe cititor să reexaminăm „cazul Heidegger". Această adăugare a devenit, de asemenea, esențială în dezvăluirea modului în care Gadamer a răspuns la instrumentalizarea lui Heidegger, care a fost instigată în 1987 de o carte a chilianului Victor Farías. În a patra secțiune a acestui capitol, cititorul va găsi, de asemenea, trei scrisori ale lui Gadamer. Această corespondență este mult mai extinsă, dar nu este disponibilă în prezent, deoarece abordează probleme care privesc personalități încă în viață și circumstanțe personale; cu toate acestea, dacă publicarea lor ar fi fost o opțiune, atunci multe subiecte – inclusiv subiectul controversat al Societății Martin Heidegger – la fel ca și interpretările unor experți ar fi puse sub semnul întrebării. În contextul actual, nu putem decît să ne oprim *la* modul în care Gadamer s-a raportat la instrumentalizarea gîndirii lui Heidegger în detrimentul său, de către Farías, și la felul în care a gestionat o situație dificilă în 1987. *Déjà vu*-ul din anii '80 ai secolului trecut a fost foarte util pentru noi, căci ne-a ajutat să vedem ce se află în spatele mașinațiilor din prezent.

2. Criteriile prezentei ediții

Cititorul are la dispoziție o reproducere digitală a originalelor și transcrierile acestora. În texte, numărul paginii este indicat prin paranteze pătrate (și dacă este necesar prin r = *recto* și v = *verso*); un nou paragraf este întotdeauna indicat printr-un semn de pauză (|). În aparatul critic, documentele originale sînt notate cu abrevierile Heid și Gad. În ceea ce privește corespondența cu Gadamer, erorile rare de scriere sînt corectate și indicate prin prescurtarea (*corr* ed); sînt de asemenea indicate corecturile și completările adăugate de mînă de către Gadamer (Gad2). Intervenția noastră (*add* ed) apare între paranteze pătrate. Toate notele de subsol sînt cele ale autorilor.

În scrisoarea lui Gadamer din 27 ianuarie 1988, sînt evidențiate numeroase locuri de către Friedrich-Wilhelm von Herrmann. Ca atare, în transcrieri sînt subliniate și aceste pasaje relevante.

3. Cele trei scrisori din corespondența dintre Heidegger și von Herrmann

Prima scrisoare, datată 20 februarie 1964, este din perioada în care von Herrmann era asistentul lui Eugen Fink (a ocupat această funcție între 1961 și 1970), în timp ce în a doua scrisoare, din 26 noiembrie 1972, Heidegger vorbește cu asistentul său privat, pe care l-a însărcinat cu editarea operelor complete ale scrierilor sale. Cu toate acestea, de la bun început trebuie subliniat faptul că această scrisoare din 1964 nu a fost publicată în întregime, deoarece parte din conținutul acesteia se află și în caietele de însemnări, care, așa cum am spus, nu ar trebui publicate în viitorul previzibil. Prin urmare, doar prima parte a acestei scrisori lungi a fost redată aici.

Publicarea acestor două scrisori a ținut seama de un criteriu stabilit de către Heidegger ca element esențial: acela de a ne asigura că „interpretările greșite" care au însoțit dintotdeauna gîndirea sa pot străbate istoria și pot ajunge la noi, luînd o nouă formă, și anume cea a instrumentalizării de către mass-media. În 1964,

Heidegger a considerat că, în disertația sa, Friedrich-Wilhelm von Herrmann a dovedit că nu era deloc expus la interpretările greșite care au însoțit multă vreme lucrarea sa *Ființă și timp*:

> „Disertația dvs. stă mărturie pentru studiul amănunțit al scrierilor mele și lasă în urmă interpretările greșite din ultima vreme".

Destinatarul a urmat aceeași procedură hermeneutică în scrierile sale ulterioare, iar faptul că aceasta nu i-a fost indiferentă lui Heidegger se poate vedea în scrisoarea din 1972, care începe astfel:

> „Vă mulțumesc foarte mult pentru scrisoarea și studiul dvs. El este greu accesibil celor care au rămas pe din afara gîndirii mele – și cît de mulți dintre filozofii de azi sînt încă pe din afară".

La „interpretări greșite" se adaugă multe elemente noi: Abordarea „celor rămași pe din afară", precum și trimiterea la „filozofii moderni", care sînt „încă pe din afară" cu intrigile lor, astfel încît fiecare încercare de înțelegere autentică – cu alte cuvinte îndrăzneala de a reveni la temeiul unui nou început – este „greu accesibilă" pentru ei.

Astfel, „interpretările greșite" iau o nouă formă, și anume cea a „instrumentalizării simplificatoare", deoarece astăzi apare un alt factor, pe care Heidegger îl caracterizează drept fixație asupra „socio-politicului".

Căderea în „socio-politic" constă în ispita de a instrumentaliza gîndirea, care ia acum forma unei agitații în căutare de sens. Totuși, astfel de circumstanțe nu au sens, întrucît ispita de a politiza gîndirea îi blochează pe filozofi în rețeaua cu ochiuri fine a modelelor de gîndire manipulatoare. Heidegger și von Herrmann au scăpat de acest pericol pentru că au văzut dincolo de efectele unor astfel de mașinații, care rămîn la „suprafață", ca mingea de ping-pong a circumstanțelor și evenimentelor politice. În a doua scrisoare, este de remarcat și o scurtă observație

a lui Heidegger: „Despre restul vorbim față în față". Acest lucru este suficient pentru a înțelege de ce Heidegger l-a ales pe Friedrich-Wilhelm von Herrmann ca asistent privat: pentru că îi legau o intimitate și un comerț intelectual profund.

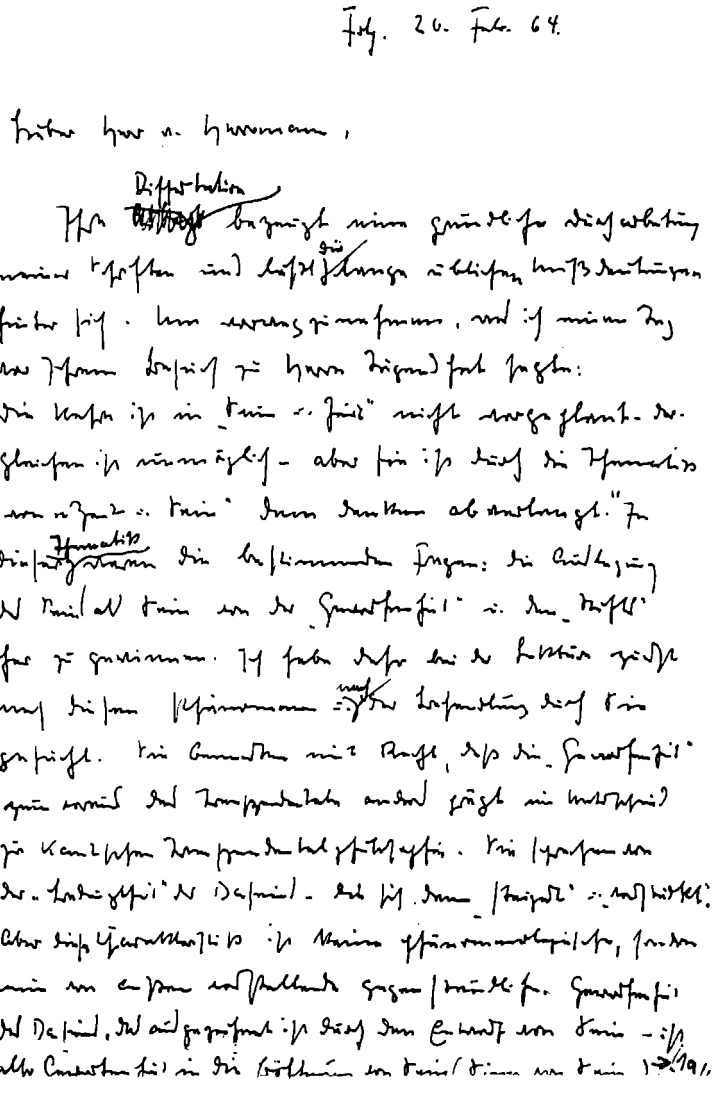
Al treilea document este o vedere care a fost trimisă la 15 august 1978 lui von Herrmann de pastorul Heinrich Heidegger, fiul mai mic al lui Fritz Heidegger. Pornind de la aceast document foarte concis, pot fi evidențiate două elemente. În primul rînd, rolul lui Bernhard Welte la înmormîntarea lui Martin Heidegger: Heidegger i-a spus filozofului catolic și prietenului său Bernhard Welte că își dorește ca el să țină discursul funerar și, prin urmare, a ales în prealabil niște pasaje biblice împreună cu el. Reapar cîteva texte mici care reflectă unele aspecte ale vieții sale private: de exemplu, merită menționat textul său, *Vom Geheimnis des Glockenturms* (*Despre secretul clopotniței*)[121], care tematizează dangătul clopotelor în funcție de orele rugăciunilor și ne amintește de perioada în care Heidegger a fost băiat de altar în Biserica St. Martin, care se află peste drum de casa părinților.

Al doilea element care este pus în evidență în acest al treilea document subliniază, de asemenea, cît de mare atenție a acordat familia Heidegger ediției complete a operei filozofului, care urma să apară la Klostermann. Următoarele rînduri din Heinrich Heidegger mărturisesc acest lucru: „Ediția completă înregistrează progrese semnificative! Nu am crezut că va apărea atît de repede".

În concluzie, aceste trei scrisori evidențiază, în modul cel mai conștient, pericolul pe care îl reprezintă „interpretările greșite" ale unei filozofii, pericolul ruinării unei filozofii prin reducerea ei la „politică socială" și, în final, rolul decisiv pe care von Herrmann l-a jucat în organizarea ediției complete, care i-a fost încredințată la dorința lui Heidegger.

---

[121] Cf. M. Heidegger, *Vom Geheimnis des Glockenturms*, în *Aus der Erfahrung des Denkens*, în *Gesamtausgabe*, Bd. 13, Abt. 1: *Veröffentliche Schriften 1910-1976*, hrsg. v. H. Heidegger, Vittorio Klostermann, Frankfurt am Main, 1983, pp. 113-116.

Scrisoarea nr. 1: Martin Heidegger către von Herrmann
(Freiburg, 20 Februarie 1964)
(Arhiva F.-W. von Herrmann)

3.1. Martin Heidegger către von Herrmann: *Scrisoarea nr. 1*

Frbg. 20. Febr. 64.

[1r] Lieber Herr v. Herrmann,

Ihre Dissertation bezeugt eine gründliche Durcharbeitung | meiner Schriften und läßt die lange üblichen Mißdeutungen | hinter sich. Um vorwegzunehmen, was ich einen Tag | vor Ihrem Besuch zu Herrn Tugendhat sagte:

„Die Kehre ist in „Sein und Zeit" nicht vorgeplant – der-|gleichen ist unmöglich – aber sie ist durch die Thematik | von „Zeit und Sein" dem Denken abverlangt". In | dieser Thematik waren die bestimmenden Fragen: die Auslegung | des Seins als Sein von der „Geworfenheit" und dem „Nichts" | her zu gewinnen. Ich habe daher bei der Lektüre <Ihrer Arbeit>[a] zuerst | nach diesen Phänomenen und nach der Behandlung durch Sie | gesucht. Sie bemerken mit Recht, daß die „Geworfenheit" | zum voraus das Transzendentale anders prägt im Unterschied | zur kantischen Transzendentalphilosophie. Sie sprechen von | der „Bedingtheit" des Daseins – die sich dann „steigert" und „verstärkt".

Aber diese Charakteristik ist keine phänomenologische, sondern | eine von außen vorstellende gegenständliche. Geworfenheit | des Daseins, das ausgezeichnet ist durch den Entwurf von Sein – ist | also Geworfenheit in die Eröffnung von Sein (Sinn von Sein).

[1v] [...]

[a] *add* ed.

***

Freiburg, 20 Februarie 64

[1r] Stimate domnule v. Herrmann,

Disertația[122] dvs. stă mărturie pentru studiul amănunțit | al scrierilor mele și lasă în urmă interpretările greșite din ultima

[122] Se referă la disertația lui F.-W. von Herrmann, pe care i-o trimisese lui Heidegger; a se vedea: F.-W. von Herrmann, *Die Selbstinterpretation Martin*

vreme. Pentru a anticipa, iată ce i-am spus | d-nului Tugendhat[123] cu o zi înainte de vizita dvs.: „Turnura nu este planificată în *Ființă și timp* – acest | lucru este imposibil – dar ea este cerută gîndirii de către tematica din «Timp și Ființă»". În | cadrul acestei tematici, principalele întrebări sînt: explicitarea | ființei ca ființă pornind de la „aruncare" și de la „nimic". Așadar, cînd am citit <lucrarea dvs.[124]> am căutat mai întîi | să văd cum ați abordat aceste fenomene. Observați pe bună dreptate că „aruncarea" | determină în prealabil transcendentalul în mod diferit față de | filozofia transcendentală kantiană. Vorbiți despre | „condiționalitatea" *Dasein*-ului – care apoi „sporește" și se „consolidează".

Dar această caracteristică nu este fenomenologică, ci | obiectivă și reprezentativă. Aruncarea | *Dasein*-ului care este caracterizată de proiectul ființei (*Entwurf*)[125] – este | așadar aruncarea în deschiderea ființei (sensul ființei).

[1v] [...]

Heideggers, Anton Hain, Meisenheim am Glan, 1964.

[123] Student al lui Karl Ulmer, filozoful Ernst Tugendhat, născut în 1930, a predat la universitățile din Tübingen, Heidelberg și Berlin. Celebra sa teză postdoctorală se intitulează: *Der Wahrheitsbegriff bei Husserl und Heidegger*, De Gruyter, Berlin, 1970.

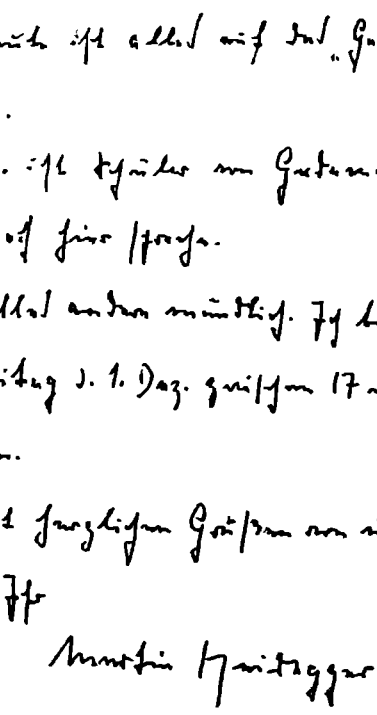
[124] Această adăugare este esențială pentru înțelegerea textului.

[125] „Proiect" înseamnă de obicei: împlinire a *Dasein*-ului; în orizontul gîndirii sale onto-istorice însă, acest cuvînt are sensul proiecției de sine a ființei care se retrage și care aruncă *Dasein*-ul în adevărul său. În acest sens, de ex., trebuie înțeles al treilea paragraf din secțiunea a 13-a *Contribuțiilor*. Astfel, „proiectul" poate fi înțeles fie ca un proiect hermeneutic împlinit de *Dasein*, fie ca o aruncare și un proiect al ființei în sine.

Freib. 26. XI. 72

Liebster Herr v. Hermann,

meinen Dank für Ihren Brief und den Aufsatz. Letzterer ist für den Christkatholiken – und mein Urtheil über den jetzigen Pfarrerstand – Ihnen günstig. Wenn Sie Lust haben zum ersten Mal den Zusammenhang Ihrer Ideen klar und gründlich auseinandergestellt, und im Titel Ihrer Arbeit genannt ist. Es betrifft den einfachen Tatbestand, daß alles in d.i.z. Gesetzte (über dessen Existenz) im Horizont der Frage nach dem Sein steht. Es braucht voraussichtlich noch eine lange Zeit, bis dies wirklich verstanden und vollzogen wird. Doch bin im besonderen über die Klassenfrage Ihrer Meinung, ist aufgegriffen.–

Scrisoarea nr. 2: Martin Heidegger către von Herrmann (Freiburg, 26 Noiembrie 1972), pp. 1r-1v (Arhiva F.-W. von Herrmann)

3.2. Martin Heidegger către von Herrmann: *Scrisoarea nr. 2*

Frbg. 26. XI. 72

[1r] Lieber Herr v. Herrmann,

vielen Dank für Ihren Brief und den Aufsatz. | Dieser ist für den Außenstehenden – und wie | Viele von den heutigen Philosophen stehen noch | draußen – kaum zugänglich. Denn Sie haben zum | ersten Mal den Zusammenhang dessen klar | und gründlich herausgestellt, was im Titel | Ihrer Arbeit genannt ist.

Es betrifft den einfachen | Sachverhalt, daß alles in S.u.Z. Gesagte (über | Dasein und Existenz) im Horizont der Frage nach | dem Sein steht. Es braucht vermutlich noch eine | lange Zeit, bis dies wirklich erkannt und | weitergedacht wird. Was Sie im besonderen | über die Erschlossenheit schreiben, ist aus-|gezeichnet. –

[1v] Aber heute ist alles auf das „Gesellschaftspolitische" | fixiert.

Dr. Pflaumer ist Schüler von Gadamer, den ich am | Mittwoch hier spreche.

Über alles andere mündlich. Ich bitte Sie, mich | am Freitag d. 1. Dez. zwischen 17 u. 18 Uhr zu | besuchen.

Mit herzlichen Grüßen von uns

Ihr

Martin Heidegger

***

Freiburg. 26. XI. 72

[1r] Dragă domnule v. Herrmann,

Vă mulțumesc foarte mult pentru scrisoarea și studiul dvs[126]. | El este este greu accesibil celor care au | rămas pe din afara gîndirii mele – și cît de mulți dintre filozofii de azi sînt încă | pe din afară. Căci dvs. ați | înțeles pentru prima oară și ați pus în evidență în chipul cel mai clar | chestiunea | la care vă referiți în titlul lucrării dvs. Este vorba despre | faptul simplu că tot ce s-a spus în *FșT* (despre | *Dasein* și existență) stă în orizontul întrebării despre | ființă. Este nevoie probabil de încă | mult timp pînă cînd acest lucru va fi cu adevărat recunoscut și | gîndit mai departe. Ceea ce | scrieți despre starea de deschidere mai ales este ex-|celent. –

[1v] Însă, astăzi, totul este| fixat pe „socio-politic".

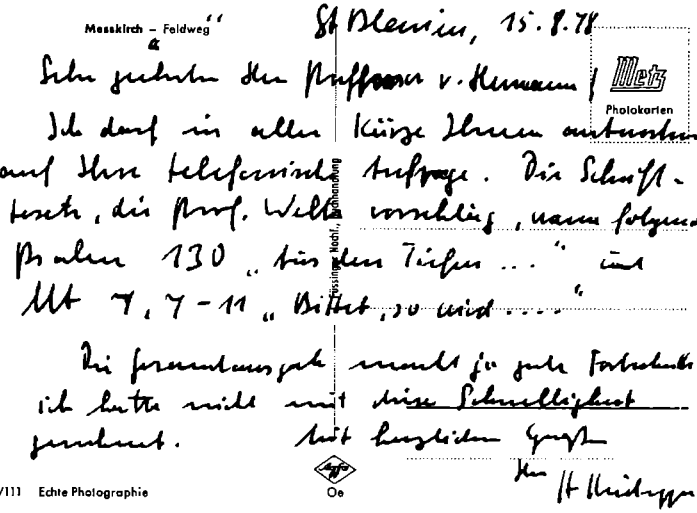
[126] Cf. F.-W. von Herrmann, *Zeitlichkeit des Daseins und Zeit des Seins. Grundsätzliches zur Interpretation von Heideggers Zeit-Analysen*, în *Philosophische Perspektiven. Ein Jahrbuch VI*, hrsg. von R. Berlinger und E. Fink, Vittorio Klostermann, Frankfurt am Main, 1972, pp. 198-210.

Dr. Pflaumer[127] este un student al lui Gadamer[128], cu care | mă voi întîlni aici miercuri.

Despre restul vorbim față în față. Vă rog | să veniți la mine vineri 1 decembrie între cinci și șase seara | în vizită.

Salutări cordiale din partea noastră

Al dumneavoastră
Martin Heidegger

Scrisoarea nr. 3: Heinrich Heidegger către von Herrmann
(Freiburg, 15 August 1978)
(Arhiva F.-W. von Herrmann)

[127] Ruprecht Pflaumer a fost student al lui Gadamer în Heidelberg.

[128] Hans-Georg Gadamer (1900-2002) a fost asistentul lui Heidegger la Marburg.

3.3. Heinrich Heidegger către von Herrmann: *Scrisoarea nr. 3*

St. Blasien, 15. 8. 78

[1r] Sehr geehrter Herr Professor v. Herrmann,

Ich darf in aller Kürze Ihnen antworten | auf Ihre telefonische Anfrage. Die Schrift-|texte, die Prof. Welte vorschlug, waren folgende: | Psalm 130 „Aus den Tiefen..." und | Mt 7, 7-11 „Bittet, so wird..."

Die Gesamtausgabe macht ja gute Fortschritte!

Ich hatte nicht mit dieser Schnelligkeit | gerechnet.

Mit herzlichen Grüßen

Ihr

Heinrich Heidegger

***

St. Blasien, 15. 8. 78

[1r] Stimate profesor v. Herrmann,

Vă răspund în scurt timp la solicitarea telefonică. Scripturile propuse de prof. Welte[129] au fost următoarele: | Psalmul 130 „De profundis..." și | Mt 7, 7-11 „Cereți și vi se va ..."

Ediția completă înregistrează progrese semnificative!

Nu am crezut că va apărea atît de repede.

Cu salutări cordiale

Al dvs.

Heinrich Heidegger[130]

---

[129] Bernhard Welte (1906-1983) a fost profesor de filozofie creștină la Universitatea din Freiburg începînd cu anul 1952. La cererea lui Martin Heidegger, el a ținut discursul funerar la înmormîntarea sa. Vedeți *Gedenkschrift der Stadt Meßkirch an ihren Sohn und Ehrenbürger Professor Martin Heidegger*, H. Schönebeck, Meßkirch, 1977. Potrivit înțelegerii dintre Bernhard Welte și Martin Heidegger, următoarele pasaje biblice au fost citite la înmormîntare (în traducere germană): *Psalmul* 130 și *Matei* 7, 7-11.

[130] Heinrich Heidegger (n. 1928), pastor și decan catolic, este fiul mai mic al lui Fritz Heidegger (1894-1980), fratele filozofului. El a condus slujba de înmormîntare a lui Martin Heidegger, conform ritului Bisericii Catolice.

4. Hans-Georg Gadamer și cazul Farías din 1987

Acum a sosit momentul să aruncăm o privire mai atentă asupra poziției filozofului Hans-Georg Gadamer cu privire la maestrul său, cînd a luat decizia, în 1987, de a nu lăsa fără răspuns insultele lui Victor Farías, cu care a început instrumentalizarea gîndirii lui Heidegger și care au fost folosite pentru fabricarea „cazului Heidegger" de astăzi. Insinuările sale cu privire la implicarea lui Heidegger în mișcarea național-socialistă au continuat, mulți comentatori au luat aceste insinuări drept reper și s-au îndepărtat de o judecată critică echilibrată, cu privire la conținutul real al scrierilor lui Heidegger. Căutarea agitată a „probelor tangibile" din scrierile lui Heidegger, care ar putea confirma insinuările lui Farías, a devenit, de-a lungul timpului, obiectivul principal al unor experți, deoarece scopul drumului regal al gîndirii sale onto-istorice era greu accesibil pentru ei, și „încă" este. Istoria se repetă și, deși „personajele principale" ale acestor instrumentalizări recurente revin asupra unor formulări care sînt noi, dar care provin, probabil, de la cei dinaintea lor, rămîne totuși un element constant: incapacitatea celor care – fără a-și putea susține propriile teze – mențin în continuare o frenezie media, care are o mare „influență asupra maselor", numai datorită lecturii „superficiale" a acestora. A urmări o astfel de strategie în privința lui Heidegger înseamnă a renunța la orice posibilitate de a o lua de la *început*.

Cititorului îi sînt puse aici la dispoziție trei scrisori trimise de Gadamer lui von Herrmann, care au următoarele date: 30 noiembrie 1987, 27 ianuarie și 11 aprilie 1988. Orice comentariu ar fi de prisos aici, deoarece Gadamer se exprimă răspicat și fără ezitare. Deși este tentant să comentăm unele pasaje ale acestor scrisori, cred că cititorul se poate orienta foarte bine singur și poate ajunge la concluzii neașteptate, așa cum i s-a întîmplat de fiecare dată autorului acestor rînduri cînd a recitit documentele redate aici.

Cu toate acestea, este necesar să oferim cîteva lămuriri în privința filozofului francez François Fédier, pe care Gadamer l-a menționat în scrisoarea sa din noiembrie 1987. Publicarea cărții lui Farías a provocat reacții foarte diferite. În ciuda problemelor sale de sănătate, Gadamer a acceptat provocarea și, într-un fel, a vrut să pună în perspectivă efectele cărții lui Farías, mai ales că „Heidegger nu avea competență politică". Sănătatea lui Gadamer era foarte sensibilă la această situație delicată; cu toate acestea, nu a dat nicio clipă înapoi, afirmîndu-și poziția, fie în privat, scriindu-i lui von Herrmann, fie public în diferite ocazii. Concluzia primei scrisori este revelatoare:

> „Greșelile și slăbiciunile lui Heidegger nu sînt probabil altele și nu sînt mai mari decît cele ale oricărei alte persoane aflate într-o poziție similară. A vorbi despre asta presupune întotdeauna un pic de fariseism și urăsc asta. Așadar, sînt destul de nefericit pentru că nu-mi pot păstra rezerva în această privință, așa cum am făcut-o pînă acum. Din păcate, îmi afectează foarte mult și sănătatea".

De o cu totul altă natură, deși nu în ceea ce privește conținutul propriu-zis, este intervenția lui François Fédier, care a contribuit la popularizarea gîndirii lui Heidegger în Franța, împreună cu Jean Beaufret, imediat după prima încercare a lui Sartre din *L'Être et le néant*. Rolul lui François Fédier, căruia Heidegger i-a încredințat responsabilitatea de a superviza ediția franceză a operei sale, a devenit decisiv. Poziția foarte hotărîtă a lui Fédier față de Farías se bazează pe contactul său direct anterior cu filozoful german: disconfortul lui Heidegger, care a trebuit să se retragă în izolare la amenințarea național-socialismului, și care a fost amenințat de o anchetă a comisiei de denazificare la scurt timp după înfrîngerea nazismului îi era acestuia bine cunoscut. Cartea lui Farías a găsit un adversar hotărît în Fédier, a cărui opinie a devenit din ce în ce mai răspicată[131] cînd a devenit conștient

[131] Pentru a analiza argumentația convingătoare a filozofului francez, trebuie menționate următoarele scrieri: F. Fédier, *Heidegger: Anatomie d'un*

că presa preia opinii preconcepute și complet nejustificate – cum ar fi, de exemplu, cea a lui Emmanuel Faye.

Gadamer a încercat să abată atenția morbidă care se fixase asupra lui Heidegger, astfel că insultele fără acoperire ale lui Farías nu se bucură de prea multă atenție din partea lui, în timp ce Fédier iese în mod evident la atac și își asumă responsabilitatea pentru cei care nu sînt de acord să părăsească terenul unor astfel de critici. Numai așa poate fi înțeleasă următoarea afirmație a lui Gadamer:

> „Sînt foarte îngrijorat că dnul Fédier, prin analiza și descrierea sa absolut îndreptățite a caracterului părtinitor și animozității dnului Farías, produce un efect absolut nedorit. Multe dintre micile răutăți și judecăți superficiale ale cărții sînt cu adevărat patetice".

În rezumat: contemporanii lui Heidegger – deci Gadamer, Fédier și von Herrmann – intervin într-un fel sau altul, și nu pentru apărarea lui Heidegger, ci pentru a denunța o distorsiune istorică considerabilă a filozofului, care a fost pusă în scenă. Dincolo de toate aceste considerente, Gadamer are dreptate cînd îi scrie următoarele lui Herrmann la sfîrșitul scrisorii sale din 27 ianuarie 1988:

> „Cu toate acestea, aș fi destul de încrezător în locul dvs, sau în locul membrilor familiei, că întreaga chestiune nu va avea vreun impact negativ asupra percepției și influenței filozofice a unui mare gînditor. La urma urmei, un om ca Heidegger nu are nevoie de aplauze din partea smintiților sau a așa-numitelor mase".

---

scandale, Laffont, Paris, 1988 și *Regarder voir*, Les Belles Lettres, Paris, 1995, pp. 83-117 și pp. 223-244. A se vedea mai ales: M. Heidegger, *Écrits politiques 1933-1996*, prés., tr. et notes par F. Fédier, Gallimard, Paris, 1995.

PHILOSOPHISCHES SEMINAR DER UNIVERSITÄT · MARSILIUSPLATZ 1 · 6900 HEIDELBERG 1
Prof. Dr. Hans-Georg Gadamer 30. November 1987

Verehrter Herr von Herrmann,

Sie glauben gar nicht, wie mich die Angelegenheit Farias aufregt. Natürlich könnten wir und in der überlegenen Haltung fühlen, daß dieses oberflächliche und miserable Buch für deutsche Leser im Grunde nichts Neues enthält, jedenfalls nichts, was man gegen Heidegger ausspielen kann. Aber die Wirklichkeit der Massenmedien nötigt einen, aus der bisher befolgten Reserve, soweit ich selbst in Frage komme, herauszutreten. Der Rieseneffekt, den das Buch von Farias in Frankreich macht, zeigt eben, daß man so oberflächlich in der Welt mit den Dingen umgeht, und hier liegt doch auch ein Versäumnis der deutschen Freunde in Frankreich vor. In Wahrheit schrieb ich in diesem Sinne an Fédier. Aber er scheint das nicht so zu sehen. Man kann in gewissem Sinne sagen, daß wir Deutschen, insbesondere ich selbst, uns ähnlich verhalten haben, indem wir die 'politische Verirrung' mit ein paar bedauernden Worten abtaten und möglichst und möglichst dem Denker und seinen Fragen sich zuwandten. Das tat aber in Deutschland keinen Schaden, oder nur geringen. Denn hier hat es seit langem einen Informationsstrom gegeben, auch einfach aus eigenem Wissen, wie man in einem totalitären Lande lebte und wie man Kritik an einer herrschenden Ideologie allein betreiben konnte. So durfte man in Deutschland eigentlich keine nochmaligeWirkung des Buches von Farias erwarten.

Aber ich bin skeptisch geworden. Die modernen Massenmedien sind unersättlich und wissen auch Bedürfnisse zu erzeugen, wo keine bestehen, und vollends, wenn das Ausland bereits in Rage ist.

So habe ich nach dem Studium des Buches keinen anderen Weg mehr gesehen, als die Sache gründlicher anzupacken. Das ist

nun freilich ein ebenso heikles wie schwieriges Unternehmen. Natrülich ist das alles Unsinn, wenn man etwa die Stilgebung von 'Sein und Zeit' als Pränazismus interpretiert. Leider hat uns aber die Weltgeschichte genaus solche Schlüsse suggeriert. Die ebenso verzweifelte wie doch auch lebensvolle Zeit der zwanziger Jahre ist zugleich ein Stück Lebenszeit in der Entstehung der nationalsozialistischen Bewegung gewesen. Die enthusiastischen Erwartungen eines Teils der Jugend und der jüngeren Intelligenzschichten war damals nicht so gänzlich verschieden von dem, was Heidegger und seine Freiburger Freunde auf dem Gebiete des Universitätslebens sich erhofften.

So töricht das auch in dem Buch herauskommt, durch die Identifikation mit dem Röhm-Putsch, wird suggriert, daß Heidegger eine Revolution dieses Stiles anstrebte, sozusagen mit Waffengewalt. Das ändert aber nichts daran, daß das tatsächliche Eingreifen Hitlers auf der Seite der Reichswehr und der SS gegen die SA in den Augen Heideggers eine Art Verrat an seiner eigenen Revolution war. So ungern man das hören mag, die schrecklichen Vereinfachungen von Farias treffen da einen richtigen Punkt. Er war von der bürokratischen Erstarrung des geistigen Lebens unter Hitler zutiefst enttäuscht. All dem habe ich in dem beigelegten Text meiner Antwort auf das Buch Ausdruck gegeben. Ich konnte nicht anders, als jetzt die Sache so darstellen, wie ich sie seit Jahrzehnten sehe. Ob das jetzt Gutes oder Schlechtes oder gar nichts bewirken wird, weiß ich nicht. Meine einzige Hoffnung ist, daß sich der Fall Heidegger zum Anlaß ausweiten wird, das Phänomen des Nationalsozialismus nicht länger aus der Vulgärperspektive anzusehen und immer nur das Verbrecherische seiner Ausartungen (und insbesondere die der gewissenlosen Fortsetzung eines verlorenen Krieges) zu sehen.

Bei der Lage der Dinge muß ich voraussehen, daß die Sache in der deutschen Öffentlichkeit immer weiter diskutiert wird, und ich bin nicht all zu zuversichtlich, daß es mir gelingen könnt eine tiefere Auffassung herbeizuführen. Den Begriff des Irrtums

und der Verirrung kann man zunächst in dem Sinne verstehen, daß Heidegger keine politische Kompetenz besaß. Sodann aber auch in dem Sinne, daß die deutsche Geschichte dieser Zeit sich wahrhaft verirrt hat und in ein Unheil führte, das die heute lebende Generation überhaupt nicht mehr verstehn kann. Ich habe große Sorgen, daß Herr Fédier mit seiner Prüfung und durchaus richtigen Schilderung der Voreingenommenheit und einer gewissen Gehässigkeit von Herrn Farias eine ganz unerwünschte Wirkung erzielt. Die vielen kleinen Bosheiten und Oberflächlichkeiten des Buches sind zwar wirklich kläglich. Aber wer so etwas liest, findet das alles ohne Gewicht, verglichen mit der nach wie vor lastenden Frage, die ich nicht so sehr als Frage in Bezug auf Heidegger kenne, als eine Frage in bezug auf das deutsche Volk als Staatsvolk, das seinen Schicksalsweg damals verfehlt hat.

Wenn ich allein an all die mir wohlbekannten Männer denke, die damals mit Heideggers Rektorat zusammenarbeiteten - sie alle haben die Schrecklichkeiten wahrlich nicht gewollt, die für uns und die Welt schließlich dabei herauskam.

Ich fürchte sehr, daß die Öffentlichkeit einfach noch nicht reif ist, hier zu einem besseren Verständnis zu gelangen. Die Fehler und Schwächen von Heidegger sind vermutlich keine anderen und keine größeren, als jeder andere Mensch in exponierten Lagen zu begehen in Gefahr ist. Davon reden zu müssen, ist immer etwas pharisäerhaft, und ich hasse das. So bin ich recht unglücklich, daß ich meine bisher befolgte Reserve nicht weiter aufrecht erhalten kann. Leider setzt es mir auch gesundheitlich sehr zu. Ich bin nach meiner ERkrankung durchaus noch nicht von der alten Frische und Elastizität und bin recht bekümmert.

Mit den besten Grüßen

Ihr HGGadamer

Scrisoarea nr. 1: Gadamer către von Herrmann (Heidelberg, 30 noiembrie 1987), pp. 1-3
(Arhiva F.-W. von Herrmann)

4.1. Gadamer către von Herrmann: *Scrisoarea nr. 1*

Heidelberg, 30. November 1987

[1] Verehrter Herr von Herrmann,

Sie glauben gar nicht, wie mich die Angelegenheit Farías | aufregt. Natürlich könnten wir uns[a] in der überlegenen Haltung | fühlen, daß dieses oberflächliche und miserable Buch für | deutsche Leser im Grunde nichts Neues enthält, jedenfalls | nichts, was man gegen Heidegger ausspielen kann. Aber die | Wirklichkeit der Massenmedien nötigt einen, aus der bisher | befolgten Reserve, soweit ich selbst in Frage komme, heraus-|zutreten. Der Rieseneffekt, den das Buch von Farías in Frank-|reich macht, zeigt eben, daß man so oberflächlich in der Welt | mit den Dingen umgeht, und hier liegt doch auch ein Versäumnis | der deutschen Freunde in Frankreich vor. In Wahrheit schrieb | ich in diesem Sinne an Fédier[b]. Aber er scheint das nicht so | zu sehen. Man kann in gewissem Sinne sagen, daß wir Deutschen, | insbesondere ich selbst, uns ähnlich verhalten haben, indem[c] | wir die 'politische Verirrung' mit ein paar bedauernden Worten | abtaten[d] und möglichst[e] dem Denker und[f] seinen Fragen | sich zuwandten. Das tat aber in Deutschland keinen Schaden, | oder nur geringen. Denn hier hat es seit langem einen Infor-|mationsstrom gegeben, auch einfach aus eigenem Wissen, wie | man in einem totalitären Lande lebte und wie man Kritik an | einer herrschenden Ideologie allein betreiben konnte. So | durfte man in Deutschland eigentlich keine nochmalige Wirkung[g] | des Buches von Farías erwarten.

Aber ich bin skeptisch geworden. Die modernen Massenmedien | sind unersättlich und wissen auch Bedürfnisse zu erzeugen, | wo keine bestehen, und vollends, wenn das Ausland bereits | in Rage ist.

So habe ich nach dem Studium des Buches keinen anderen Weg | mehr gesehen, als die Sache gründlicher anzupacken. Das ist [2] nun freilich ein ebenso heikles wie schwieriges

Unternehmen. | Natürlich[h] ist das alles Unsinn, wenn man etwa die Stilgebung | von 'Sein und Zeit' als Pränazismus interpretiert. Leider hat | uns aber die Weltgeschichte genau[i] solche Schlüsse suggeriert. | Die ebenso verzweifelte wie doch auch lebensvolle Zeit der | zwanziger Jahre ist zugleich ein Stück Lebenszeit in der Ent-|stehung der nationalsozialistischen Bewegung gewesen. Die | enthusiastischen Erwartungen eines Teils der Jugend und der | jüngeren Intelligenzschichten war damals nicht so gänzlich ver-|schieden von dem, was Heidegger und seine Freiburger Freunde | auf dem Gebiete des Universitätslebens sich erhofften.

So töricht[j] das auch in dem Buch herauskommt, durch die Iden-|tifikation mit dem Röhm-Putsch,[k] wird suggeriert[l], daß Heidegger | eine Revolution dieses Stiles anstrebte, sozusagen mit Waffen-|gewalt. Das ändert aber nichts daran, daß das tatsächliche Ein-|greifen[m] Hitlers auf der Seite der Reichswehr und der SS gegen | die SA in den Augen Heideggers eine Art Verrat an seiner eigenen[n] | Revolution war. So ungern man das hören mag, die schrecklichen | Vereinfachungen von Farías treffen da einen richtigen Punkt. | Er war von der bürokratischen Erstarrung des geistigen Lebens | unter Hitler zutiefst enttäuscht. All dem habe ich in dem | beigelegten Text meiner[o] Antwort auf das Buch Ausdruck gegeben. | Ich konnte nicht anders, als jetzt die Sache so darstellen, | wie ich sie seit Jahrzehnten sehe. Ob das jetzt Gutes oder | Schlechtes oder gar nichts bewirken[p] wird, weiß ich nicht. | Meine einzige Hoffnung ist, daß sich der Fall Heidegger zum | Anlaß ausweiten wird, das Phänomen des Nationalsozialismus | nicht länger aus der Vulgärperspektive anzusehen und immer | nur das Verbrecherische[q] seiner Ausartungen (und[r] insbesondere | die der gewissenlosen Fortsetzung eines verlorenen Krieges) zu[s] | sehen.

Bei der Lage der Dinge muß ich voraussehen, daß die Sache in | der deutschen Öffentlichkeit immer weiter diskutiert wird, und | ich bin nicht all zu zuversichtlich, daß es mir gelingen könnte, | eine tiefere Auffassung herbeizuführen[t]. Den[u] Begriff des Irrtums [3] und der Verirrung kann man zunächst in dem Sinne

verstehen, | daß Heidegger keine politische Kompetenz besaß. Sodann aber | auch in dem Sinne, daß die deutsche Geschichte dieser Zeit | sich wahrhaft verirrt hat und in ein Unheil führte, daß[v] die | heute lebende Generation überhaupt nicht mehr verstehen kann. | Ich habe große Sorgen, daß Herr Fédier[w] mit seiner Prüfung | und durchaus richtigen Schilderung der Voreingenommenheit und | einer gewissen Gehässigkeit von Herrn Farías eine ganz uner-|wünschte Wirkung erzielt. Die vielen kleinen Bosheiten und | Oberflächlichkeiten des Buches sind zwar wirklich kläglich. | Aber wer so etwas liest, findet das alles ohne Gewicht, ver-|glichen mit der nach wie vor lastenden Frage, die ich nicht | so sehr als Frage in Bezug auf Heidegger kenne,[x] als eine Frage | in Bezug[y] auf das deutsche Volk als Staatsvolk, das seinen | Schicksalsweg damals verfehlt hat.

Wenn ich allein an all die mir wohlbekannten Männer denke, | die damals mit Heideggers Rektorat zusammenarbeiteten – sie | alle haben die Schrecklichkeiten wahrlich nicht gewollt, die | für uns und die Welt schließlich[z] dabei herauskamen.[aa]

Ich fürchte sehr, daß die Öffentlichkeit einfach noch nicht | reif ist, hier zu einem besseren Verständnis zu gelangen. | Die Fehler und Schwächen von Heidegger sind vermutlich keine | anderen und keine größeren, als jeder andere Mensch in expo-|nierten Lagen zu begehen in Gefahr ist. Davon reden zu müssen, | ist immer etwas pharisäerhaft,[ab] und ich hasse das. So bin ich | recht unglücklich, daß ich meine bisher befolgte Reserve nicht | weiter aufrechterhalten[ac] kann. Leider setzt es mir auch gesund-|heitlich sehr zu. Ich bin nach meiner Erkrankung[ad] durchaus noch | nicht von der alten Frische und Elastizität und bin recht be-|kümmert.

Mit den besten Grüßen

Ihr

HGGadamer

---

[a] uns *corr* ed] und Gad; [b] Fédier Gad[2]] Fedier Gad; [c] indem] in dem Gad • in-dem Gad[2]; [d] abtaten Gad[2]] abtat Gad; [e] und möglichst *corr* ed]

und möglichst und möglichst Gad; [f] und Gad²] uns Gad; [g] nochmalige Wirkung *corr* ed] nochmaligeWirkung Gad; [h] Natürlich *corr* ed] Natrülich Gad; [i] genau *corr* ed] genaus Gad; [j] töricht] tör icht Gad • tör-icht Gad²; [k] Röhm-Putsch, Gad²] Röhm-Putsch Gad; [l] suggeriert *corr* ed] suggriert Gad; [m] Eingreifen Gad²] eingreifen Gad; [n] seiner eigenen Gad²] seine eigene Gad; [o] meiner Gad²] meine Gad; [p] bewirken] bew irken Gad • bew-irken Gad²; [q] Verbrecherische Gad²] Verbrecherrische Gad; [r] Ausartungen (und Gad²] Ausartungen und Gad; [s] Krieges) zu Gad²] Krieges) zu Gad; [t] herbeizuführen Gad²] herbeiführt Gad; [u] Den Gad²] Der Gad; [v] daß Gad²] das Gad; [w] Fédier Gad²] Fedier Gad; [x] kenne, Gad²] kenne Gad; [y] Bezug *corr* ed] bezug Gad; [z] Welt schließlich Gad²] Weltschließlich Gad; [aa] herauskamen *corr* ed] herauskam Gad; [ab] pharisäerhaft, Gad²] pharisäerhaft Gad; [ac] aufrechterhalten] Aufrecht erhalten Gad • aufrecht-erhalten Gad²; [ad] Erkrankung *corr* ed] ERkrankung Gad.

***

Heidelberg, 30 Noiembrie 1987

[l] Stimate domnule von Herrmann,

Nu v-aș putea spune cît de mult mă supără afacerea Farías. Desigur, am putea aborda o atitudine superioară, considerînd că această carte superficială și mizerabilă nu aduce practic nimic nou pentru | cititorii germani, cel puțin nimic ce poate fi folosit împotriva lui Heidegger. Dar | realitatea mass-media reclamă din partea noastră | celor care am rămas rezervați, să facă un pas înainte, cel puțin în ceea ce mă privește. Efectul imens pe care cartea lui Farías îl produce în Franța arată doar cît de multă superficialitate există acolo, deși avem de a face și cu o absență din discuție | a prietenilor noștri din Franța. De fapt, | în acest sens i-am scris lui Fédier. Dar el nu pare să vadă la fel lucrurile. Se poate spune într-un sens că noi, germanii, | eu, în special, m-am comportat în mod similar prin aceea că | am condamnat această „aberație politică" prin cîteva cuvinte critice | apoi ne-am întors imediat asupra gînditorului și a întrebărilor sale. | Asta nu a produs niciun efect negativ în Germania, sau numai unul minor.

Deoarece aici există de mult timp un flux | de informații, dar și pentru că pur și simplu, din experiența noastră proprie, știm cum este | să trăiești într-un regim totalitar și cum e să critici | o ideologie dominantă. Așadar | în Germania, | nu ne putem aștepta ca volumul lui Farías să mai aibă vreun efect.

Dar am devenit sceptic. Mass-media moderne | sînt insațiabile și știu să creeze nevoi, | acolo unde nu există niciuna, mai ales cînd toată lumea din străinătate este deja cuprinsă de furie.

Așa că, după ce am studiat cartea, nu am văzut altă cale decît să abordez problema cît mai serios. Aceasta este [2] o sarcină delicată și dificilă. | Bineînțeles că este o prostie să interpretezi stilul din *Ființă și timp* ca formă de pre-nazism. Din păcate însă | istoria lumii ne sugerează exact astfel de concluzii. | Perioada deopotrivă disperată, cît și plină de viață a anilor 1920 a fost și o perioadă în care s-a născut mișcarea național-socialistă. | Așteptările entuziaste ale unei părți a tineretului și generațiilor mai tinere de intelectuali din acea vreme nu erau atît de complet diferite de ceea ce Heidegger și prietenii săi din Freiburg au sperat că se va întîmpla în privința vieții universitare.

Oricît de nechibzuit ar părea acest lucru și în carte, prin iden- | tificarea cu Röhm Putsch, se sugerează că Heidegger | năzuia și el la o revoluție în acest stil, una cu alte cuvinte | violentă. Dar asta nu schimbă faptul că inter- | venția reală a lui Hitler de partea Reichswehr și SS împotriva | SA a fost, în ochii lui Heidegger, un fel de trădare a propriei sale revoluții. Oricît de puțin am vrea să auzim asta, simplificările oribile ale lui Farías sînt în această privință corecte. | Heidegger era profund dezamăgit de încremenirea birocratică a vieții intelectuale din perioada lui Hitler. Am spus toate acestea în text, pe care vi-l trimit[132], care a constituit răspunsul meu la această carte. | Nu am putut să nu prezint situația așa cum am văzut-o de zeci de ani. Indiferent dacă asta va avea un efect bun sau rău, sau niciunul, nu știu. | Singura mea

[132] Se referă la un text nepublicat de patru pagini scrise la mașină de Gadamer.

speranță este că cazul Heidegger va deveni | o ocazie de a privi fenomenul național-socialismului | și altfel decît dintr-o perspectivă vulgară, o ocazie de a vedea și altceva | decît natura criminală a ipostazelor sale degenerate (și în special aceea a continuării fără scrupule a unui război pierdut).

Avînd în vedere situația de fapt, mă aștept ca acest lucru | să fie mai departe discutat de către publicul german și | nu sînt prea încrezător că aș putea să aduc o perspectivă mai profundă. Conceptele de greșeală [3] sau de eroare pot fi înțelese mai întîi în sensul | că Heidegger nu avea competență politică. Dar atunci | și în sensul că istoria germană a acestei perioade s-a înșelat într-adevăr și a dus la un dezastru, pe care | generația de astăzi nu-l mai poate înțelege. | Sînt foarte îngrijorat că dnul Fédier, prin analiza | și descrierea sa absolut îndreptățite a caracterului părtinitor și | animozității dnului Farías produce un efect absolut nedorit. Multe dintre micile răutăți și | judecăți superficiale ale cărții sînt cu adevărat patetice. | Dar dacă citiți ceva de genul acesta, nu veți da acestor lucruri prea mare importanță, prin | comparație cu întrebarea mereu la fel de împovărătoare, care nu este formulată atît ca o întrebare privitoare la Heidegger, cît ca o întrebare | privitoare la poporul german ca o comunitate de cetățeni ai unui stat care și-au | ratat atunci destinul.

Cînd mă gîndesc numai la toți bărbații pe care îi cunosc bine, care au colaborat atunci cu rectoratul condus de Heidegger – toți aceștia | nu și-au dorit defel ororile care, | atît pentru noi, cît și pentru întreaga lume, au luat naștere, în cele din urmă, din această mișcare.

Mă tem foarte mult că publicul pur și simplu nu este încă destul de matur pentru a ajunge la o mai bună înțelegere a acestui fenomen. | Greșelile și slăbiciunile lui Heidegger nu sînt probabil | altele și nu sînt mai mari decît cele ale oricărei alte persoane aflate într-o | poziție similară. A vorbi despre asta | presupune întotdeauna un pic de fariseism, și urăsc asta. Așadar, sînt | destul de nefericit pentru că nu-mi pot păstra rezerva în această

privință, așa cum am făcut-o pînă acum. Din păcate, îmi afectează foarte mult și sănătatea.| După boala de care am suferit nu mi-am redobîndit încă vechea prospețime și elasticitate și sînt destul de în- |grijorat.

Calde salutări
Al dvs.
HGGadamer

PHILOSOPHISCHES SEMINAR DER UNIVERSITÄT · MARSILIUSPLATZ 1 · 6900 HEIDELBERG 1
Prof. Dr. Hans-Georg Gadamer 27. Januar 1988

Verehrter Herr von Herrmann,

Von meiner Reise aus Italien bin ich zurück und finde hier Berge von Post vor. In Neapel hatte ich bei zwei offiziellen Präsentationen von Neuerscheinungen zu fungieren (das ist eine italienische Sitte, die von den Verlagen organisiert und von den Kultureinrichtungen ausgeführt wird.) Im vorliegenden Falle war das eine die italienische Übersetzung von Heideggers 'Wegmarken', die ich zu würdigen hatte. Das zweite war die italienische Übersetzung meines eigenen Büchleins "Heideggers Wege", bei dem ich gewürdigt wurde, aber auch kurz antworten mußte. Zweimal habe ich also schon wieder mich äußern müssen und konnte feststellen, daß zwar die Massenmedien auch in Italien dem französischen 'Vorbild', folgen, daß es aber sonst dort anders aussieht. Was ein totalitärer Staat ist, hat man dort noch nicht ganz vergessen, und daß ein Denker wie Heidegger in jedem Falle eine säkulare Erscheinung bleibt, ist dort den Leuten durchaus klar.

Inzwischen erwartet mich bei meiner Rückkehr nun auch etwas in Deutschland, nämlich die Begegnung mit Derrida und einem seiner jüngeren Kollegen aus Straßburg, die am 5. Februar in der Heidelberger Universität stattfinden soll. Da werden wir kaum über die politischen Albernheiten zu reden haben, sondern ich hoffe, daß es eine philosophische Auseinandersetzung wird. Aber auch eine solche wird eine schwierige Sache. Erstens ist mein Französisch nicht gut genug, um einen Schriftsteller so hohen Grades immer genau verstehen zu können (und meine Ohren auch nicht). Dazu kommt aber, daß Derrida in Wahrheit überhaupt kein Verhältnis zur deutschen Kultur hat, auch von mir wohl nie wirklich Kenntnis genommen hat, sondern immer nur an Riceour oder Heidegger denkt, den er 'links zu überholen' sucht.

Nun immerhin, das wird einen philosophischen Gehalt haben hoffe ich. Falls nicht die akademische Öffentlichkeit, die dabei unvermeidlich ist, die Sache umfunktioniert. Ich kenne in dieser Sache die Heidelberger Stimmung nicht. Aber da Dummheit die Welt regiert, muß man skeptisch sein.

Es wird immer nur mit großem Widerstreben sein, daß ich mich zu einer öffentlichen Stellungnahme bereit finde. Die französische Veröffentlichung ist sehr verkürzt wiedergegeben, wie man leicht feststellen kann. Doch ist jetzt sowohl eine französische wie eine italienische Buchveröffentlichung über den ganzen Fall zu erwarten, in der wenigstens ein ungekürzter Abdruck meiner Stellungnahme zu lesen sein wird. Aber natürlich beherrschen die französischen Autoren das Feld. Immerhin habe ich mir meinen Brief an Sie noch einmal vorgeholt, um über Ihre Anregung nachzudenken, meine Stellungnahme noch zu erweitern. Vielleicht bietet sich ein zwingender Anlaß. Ich möchte aber doch um Verständnis bitten, wie schwierig das Ganze für mich ist. Ich habe zwar mit Heidegger ein Vertrauensverhältnis gehabt, das kein Thema bewußt vermied. Es war aber umgekehrt nicht meine Gewohnheit, in den Gesprächen mit Heidegger meinerseits Fragen zu stellen. So weiß ich über gar nichts Bescheid, was Sie oder etwa die Familie aus privatem Umgang wissen. Es würde mir sehr viel daran liegen, bevor ich genötigt bin, mich etwa öffentlich zu dem "Fall" zu äußern, einmal zwanglose Gespräche über die Sachen zu führen. Ich bin ja froh, wenn man mir meinen guten Willen nicht in Verdacht zieht, vermute aber, daß doch Vieles, gerade auch bei Nahestehenden, Anstoß erregt, was ich geschrieben habe. Nun, meine italienische Stellungnahmen betreffen natürlich auch nicht den "Fall", sondern die Philosophie Heideggers und sind auch durch ihre Adresse mitbestimmt. Im ganzen würde ich aber an Ihrer Stelle und ebenso als Angehöriger der Familie recht zuversichtlich sein, daß die ganze Affäre für die philosophische Würdigung und Wirkung eines großen Denkers ohne Schaden bleibt. Schließlich ist ein Mann wie Heidegger nicht auf den Beifall von Dummköpfen oder der sogenannten Massen angewiesen.

Danke für die Jahresgabe, die meine nächste Lektüre sein wird

Ihr HGGadamer

Scrisoarea nr. 2: Gadamer către von Herrmann (Heidelberg, 27 ianuarie 1988), pp. 1-2 (Arhiva F.-W. von Herrmann)

4.2. Gadamer către von Herrmann: *Scrisoarea nr. 2*

Heidelberg, 27. Januar 1988

[1] Verehrter Herr von Herrmann,

Von meiner Reise aus Italien bin ich zurück und finde hier | Berge von Post vor. In Neapel hatte ich bei zwei offiziellen | Präsentationen[a] von Neuerscheinungen zu fungieren (das ist | eine italienische Sitte, die von den Verlagen organisiert | und von den Kultureinrichtungen ausgeführt wird.) Im vor-|liegenden Falle war das eine die italienische Übersetzung | von Heideggers 'Wegmarken', die ich zu würdigen hatte. Das | zweite war die italienische Übersetzung meines eigenen Büch-|leins "Heideggers Wege", bei dem ich gewürdigt wurde, aber auch | kurz antworten mußte. Zweimal habe ich also schon wieder | mich äußern müssen und konnte feststellen, daß zwar die Massen-|medien auch in Italien dem französischen 'Vorbild'[b] folgen, | daß es aber sonst dort anders aussieht. Was ein totalitärer | Staat ist, hat man dort noch nicht ganz vergessen, und daß | ein Denker wie Heidegger in jedem Falle eine säkulare Er-|scheinung bleibt, ist dort den Leuten durchaus klar.

Inzwischen erwartet mich bei meiner Rückkehr nun auch etwas | in Deutschland, nämlich die Begegnung mit Derrida und einem | seiner jüngeren Kollegen aus Straßburg, die am 5. Februar | in der Heidelberger Universität stattfinden soll. Da werden | wir kaum über die politischen Albernheiten zu reden haben, | sondern ich hoffe, daß es eine philosophische Auseinander-|setzung wird. Aber auch eine solche wird eine schwierige Sa-|che. Erstens ist mein Französisch nicht gut genug, um einen | Schriftsteller so hohen Grades immer genau verstehen zu kön-|nen (und meine Ohren auch nicht). Dazu kommt aber, daß Derri-|da in Wahrheit überhaupt kein Verhältnis zur deutschen Kultur | hat, auch von mir wohl nie wirklich

Kenntnis genommen hat, | sondern immer nur an Ricoeur[c] oder Heidegger denkt, den er | 'links zu überholen' sucht.

[2] Nun immerhin, das wird einen philosophischen Gehalt haben | hoffe ich. Falls nicht die akademische Öffentlichkeit, die | dabei unvermeidlich ist, die Sache umfunktioniert. Ich kenne | in dieser Sache die Heidelberger Stimmung nicht. Aber da | Dummheit die Welt regiert, muß man skeptisch sein.

Es wird immer nur mit großem Widerstreben sein, daß ich mich | zu einer öffentlichen Stellungnahme bereit finde. Die fran-|zösische Veröffentlichung ist sehr verkürzt wiedergegeben, | wie man leicht feststellen kann. Doch ist jetzt sowohl eine | französische wie eine italienische Buchveröffentlichung über | den ganzen Fall zu erwarten, in der wenigstens ein ungekürzter | Abdruck meiner Stellungnahme zu lesen sein wird. Aber natür-|lich beherrschen die französischen Autoren das Feld. Immerhin | habe ich mir meinen Brief an Sie noch einmal vorgeholt, um | über Ihre Anregung nachzudenken, meine Stellungnahme noch zu | erweitern. Vielleicht bietet sich ein zwingender Anlaß.

Ich möchte aber doch um Verständnis bitten, wie schwierig das | Ganze für mich ist. Ich habe zwar mit Heidegger ein Vertrauens-|verhältnis gehabt, das kein Thema bewußt vermied. Es war aber | umgekehrt nicht meine Gewohnheit, in den Gesprächen mit Hei-|degger meinerseits Fragen zu stellen. So weiß ich über gar | nichts Bescheid, was Sie oder etwa die Familie aus privatem | Umgang wissen. Es würde mir sehr viel daran liegen, bevor ich | genötigt bin, mich etwa öffentlich zu dem "Fall" zu äußern, | einmal zwanglose Gespräche über die Sachen zu führen. Ich | bin ja froh, wenn man mir meinen guten Willen nicht in Ver-|dacht zieht, vermute aber, daß doch Vieles, gerade auch bei | Nahestehenden, Anstoß erregt, was ich geschrieben habe.

Nun, meine italienischen[d] Stellungnahmen betreffen natürlich | auch nicht den "Fall", sondern die Philosophie Heideggers

| und sind auch durch ihre Adresse mitbestimmt. Im ganzen würde | ich aber an Ihrer Stelle und ebenso als Angehöriger der Fa-| milie recht zuversichtlich sein, daß die ganze Affäre für die[e] | philosophische[f] Würdigung und Wirkung eines großen Denkers | ohne Schaden bleibt. Schließlich ist ein Mann wie Heidegger | nicht auf den Beifall von Dummköpfen oder der sogenannten Massen | angewiesen.

Danke für die Jahresgabe, die meine nächste Lektüre sein wird

Ihr HGGadamer

---

[a] Präsentationen Gad²] Präsitationen Gad; [b] 'Vorbid' *corr* ed] 'Vorbid', Gad; [c] Ricoeur *corr* ed] Riceour Gad; [d] italienischen Gad²] italienische Gad; [e] für die Gad²] der Gad; [f] philosophische Gad²] philosophischen Gad.

***

Heidelberg, 27 Ianuarie 1988.

[1] Stimate domnule von Herrmann,

M-am întors din călătoria mea din Italia și am găsit munți de scrisori. În Napoli, a trebuit să fiu de față la două lansări oficiale, două apariții noi (acesta este | un obicei în Italia, lansările fiind organizate de editori și realizat de instituțiile culturale). În cazul de față, a fost vorba despre traducerea în limba italiană a volumului *Wegmarken*[133] al lui Heidegger, în onoarea căruia am vorbit. | A doua lansare a fost cea a traducerii în limba italiană a propriei mele broșuri | *Heideggers Wege*[134], în care am fost eu însumi cel onorat, dar a și | trebuit să răspund, pe scurt, la o serie de întrebări. Așadar am avut de două ori prilejul să-mi exprim gîndurile și am putut să constat că mass-media din Italia urmează și

---

[133] M. Heidegger, *Segnavia*, trad. it. de F. Volpi, Adelphi, Milano, 1987.

[134] H.-G. Gadamer, *I sentieri di Heidegger*, tr. it. de R. Cristin, Marietti, Genova, 1987.

„modelul" francez, deși lucrurile stau altfel acolo. Ce | înseamnă un stat totalitar nu a fost complet dat uitării acolo, iar faptul că | un gînditor ca Heidegger rămîne în orice caz un fenomen secular este destul de clar pentru oamenii de acolo.

Acum, la întoarcerea în Germania mă așteaptă altceva, și anume o întîlnire cu Derrida și cu unul | dintre colegii săi mai tineri de la Strasbourg[135], care va avea loc în 5 februarie | la Universitatea din Heidelberg. Acolo | nu va trebui probabil să vorbim despre aiureli politice, sper că va fi o discuție | filozofică. Dar chiar și acest lucru devine dificil. În primul rînd, franceza mea nu este suficient de bună pentru a putea înțelege exact un scriitor de așa înaltă clasă | (și nici urechile mele nu sînt). În plus, Derri-|da nu are, în fond, nicio legătură cu cultura germană | probabil că nu a auzit niciodată de mine, ci se gîndește doar la Ricoeur sau la Heidegger, pe care el | încearcă să-l „depășească pe stînga".

[2] Pînă la urmă, discuția va avea un conținut filozofic, | sper eu. Dacă nu, publicul academic, care va fi inevitabil acolo, va instrumentaliza totul. Nu știu | care este poziția celor din Heidelberg în această chestiune. Dar de vreme ce | prostia guvernează lumea, nu pot să fiu decît sceptic.

Întotdeauna voi fi extrem de reticent în a | fi dispus să iau o poziție publică. Publicațiile fran-|ceze sînt redate într-o formă foarte prescurtată, | după cum puteți vedea cu ușurință. Dar acum ne putem aștepta | să fie publicate atît | o lucrare franceză, cît și una italiană | despre această întreagă chestiune, în care se va găsi cel puțin o redare neprescurtată a poziției mele. Dar | autorii francezi domină, desigur, domeniul. Cu toate acestea | m-am uitat din nou peste scrisoarea pe care v-am trimis-o dvs., | pentru a reflecta asupra sugestiei dvs. de a explicita poziția mea. Poate va apărea o ocazie care mă va sili să fac asta.

[135] „Colegul mai tînăr de la Strassburg" era Philippe Lacoue-Labarthe (1940-2007); cf. J. Derrida – H.-G. Gadamer – Ph. Lacoue-Labarthe (eds.), *La conférence de Heidelberg (1988): Heidegger, portée philosophique et politicale de sa pensée*, Imec, Paris, 2014.

Aș dori să vă cer totuși înțelegere, pentru că toate acestea sînt foarte dificile pentru mine. Am avut într-adevăr o relație bazată pe încredere cu Heidegger, în care niciun subiect nu a fost evitat în chip conștient. Pe de altă parte însă, | nu a fost obiceiul meu să pun întrebări în conversațiile mele cu Heidegger. Așadar eu nu știu nimic din ceea ce dvs. sau familia sa știți din discuțiile private cu el. Ar fi foarte important pentru mine ca, înainte de a | fi obligat să fac o declarație publică despre acest „caz", | să poarte conversații libere și neîngrădite despre aceste lucruri. | Mă bucur că buna mea credință nu a fost pusă sub semnul | întrebării, dar bănuiesc că multe dintre lucrurile pe care le-am scris i-au lezat în special pe | apropiații lui Heidegger.

Desigur, comentariile mele din spațiul italian nu se referă la | „cazul", ci la filozofia lui Heidegger | și sînt, de asemenea, determinate de adresa lor. | Cu toate acestea, aș fi | destul de încrezător în locul dvs. sau în locul membrilor fa-| miliei, că întreaga chestiune nu va avea vreun impact negativ asupra percepției și influenței filozofice a unui mare gînditor. La urma urmei, un om ca Heidegger | nu are nevoie de aplauze din partea smintiților sau a așa-numitelor mase. |

Vă mulțumim pentru anuarul primit în dar, va fi următoarea mea lectură

Al dvs. HGGadamer

PHILOSOPHISCHES SEMINAR DER UNIVERSITÄT · MARSILIUSPLATZ 1 · 6900 HEIDELBERG 1
Prof. Dr. Hans-Georg Gadamer 11. April 1988

Sehr geehrter Herr von Herrmann,

vielen Dank für Ihr Schreiben mit den guten Nachrichten, die mich etwas aufatmen lassen. Meine Erkrankung im vorigen Herbst hatte doch die unangenehme Folge, daß ich verschiedene Verpflichtungen auf dieses Jahr verschieben mußte und dabei auf meine geschwächte Arbeitskraft stoße. Doch ich hoffe schon, alles uns betreffende leisten zu können. Sehr gern würde ich das Geleitwort an die Jahresgabe anschließen, da es bis zum Beginn des Sommers Zeit hat, bin ich zuversichtlich.

Heute schreibe ich vor allem wegen des Husserl-Bandes. Auch ich bin sehr beeindruckt von der in diesem Band geleisteten Arbeit. Aber erlauben Sie mir ein Wort zu dem Beitrag von Ott. Ich hatte den Beitrag beinahe als ersten gelesen, weil ich nach der Erfahrung in Bochum Schlimmes befürchtete. Ich muß Ihnen gestehen, ich war angenehm enttäuscht. Auch seine Kritik an dem Buch von Farias, die mir in die Hände kam, schien mir ganz vorzüglich. In beiden Fällen bestreite ich nicht, daß ein gewisses Hintergrundressentiment zu spüren ist. Die Sache ist mir nur zu klar. Ott gehört zu den regional gebundenen Katholiken, der an Heidegger ganz zufällig durch seine Archivstudien geraten ist und sich da herausgefordert fühlte. Er hat ja damit wirklich nicht Unrecht, daß Heidegger den imperialistischen Mißbrauch des katholischen Kirchenregiments damals in Freiburg seinerseits wirklich gehaßt hat. Bei unserer Heidelberger Diskussion mit Derrida usw. wurde in kleinerem Kreise die interessante Frage gestellt, ob sich Heidegger wohl überhaupt in das politische Abenteuer von 1933 eingelassen hätte, wenn er damals nicht in Freiburg, sondern noch in Marburg geblieben wäre. Auch an dieser Frage ist etwas Wahres.
Nun, ich möchte einfach meinen Eindruck Ihnen nicht vorenthalten. Herr Ott in Bochum hat mich weniger durch Gehässigkeit

gereizt als durch Blindheit und methodische Torheit. Wie kann man eine Verteidigungsschrift, wie sie der Anhang zu der Rektorratsrede ist, dadurch kritisieren wollen, daß sie Auslassungen von Belastendem oder für Belastetes Gehaltenem enthält. Das ist ein hermeneutischer Mißgriff des Herrn Ott, den ich ihm auch deutlich gesagt habe. Weit schlimmer war aber das naive Pharisäertum der jüngeren Teilnehmer in Bochum. Das ist auch jetzt mein ganzer Kummer bei der Farias-Affäre. Wie soll eine solche pharisäische Generation, die in Frankreich wie bei uns geradezu gestreichelt wird, die Lagen von Druck aushalten und bestehen können, die eines Tages auf sie zukommen werden.

Was nun den Beitrag von Herrn Ott betrifft, so möchte ich Sie doch einmal bitten, Ihren eigenen Eindruck von meinem eigenen her zu überprüfen. Ich habe nach Ihrem Brief den Ottschen Beitrag mit Ihren Augen nochmals zu lesen gesucht. Es ist mir nicht gelungen. Ich fand die kurze Seite über den Konflikt mit Husserl maßvoll. Der Brief an Mahnke ist auf alle Fälle ein Dokument, das man nicht zitieren würde, wenn man gehässig gesinnt wäre. Ferner bitte ich Sie zu beachten, mit welchem Takt er das Fehlen Heideggers bei der Beerdigung von Husserl unausgesprochen gelassen hat. In meinen Augen hat er auch bei den weiteren Angaben über die Verwaltungsakte durchaus nicht den Eindruck zu erwecken gesucht, als ob dieselben auf das Schuldkonto von Heidegger gingen. Ich habe da doch den Eindruck, daß Sie mit einer gewissen Überempfindlichkeit indirekte Belastungen verleumderischer Art vermuten, die ein unbefangener Leser so nicht verstehen kann. Schließlich bin ich doch selbst sehr sensibilisiert, und bin so viel Schlimmeres gewohnt, wenn es sich um üble Nachrede gegen Heidegger handelt, daß Herr Ott alles in allem als ein redlicher Mann erscheint, der nur manchmal seine wissenschaftliche Redlichkeit mit leichten Einfärbungen mischt. Auf alle Fälle scheint mir das aber bei ihm im Abklingen zu sein, und ich bemühe mich meinerseits, alle Verschärfungen von Spannungen zu mildern. Bitte verstehen Sie auch diesen Brief als einen Beitrag zu diesem Ziele.

Mit den besten Grüßen!
HGGadamer

Scrisoarea nr. 3: Gadamer către von Herrmann (Heidelberg, 11 aprilie 1988), pp. 1-2 (Arhiva F.-W. von Herrmann)

4.3. Gadamer către von Herrmann: *Scrisoarea nr. 3*

Heidelberg, 11. April 1988

[1] Sehr geehrter Herr von Herrmann,

vielen Dank für Ihr Schreiben mit den guten Nachrichten, | die mich etwas aufatmen lassen. Meine Erkrankung im vorigen | Herbst hatte doch die unangenehme Folge, daß ich verschiedene | Verpflichtungen auf dieses Jahr verschieben mußte und dabei | auf meine geschwächte Arbeitskraft stoße. Doch ich hoffe | schon, alles uns betreffende leisten zu können. Sehr gern | würde ich das Geleitwort an die Jahresgabe anschließen;[a] | da es bis zum Beginn des Sommers Zeit hat, bin ich zuversicht-|lich.

Heute schreibe ich vor allem wegen des Husserl-Bandes. Auch | ich bin sehr beeindruckt von der in diesem Band geleisteten | Arbeit. Aber erlauben Sie mir ein Wort zu dem Beitrag von Ott. | Ich hatte den Beitrag beinahe als ersten gelesen, weil ich | nach der Erfahrung in Bochum Schlimmes befürchtete. Ich muß | Ihnen gestehen, ich war angenehm enttäuscht. Auch seine Kritik | an dem Buch von Farías, die mir in die Hände kam, schien mir | ganz vorzüglich. In beiden Fällen bestreite ich nicht, daß | ein gewisses Hintergrundressentiment zu spüren ist. Die Sache | ist mir nur zu klar. Ott gehört zu den regional gebundenen | Katholiken, der an Heidegger ganz zufällig durch seine Archiv-|studien geraten ist und sich da herausgefordet fühlte. Er | hat ja damit wirklich nicht Unrecht, daß Heidegger den imperia-|listischen[b] Mißbrauch des katholischen Kirchenregiments damals | in Freiburg seinerseits wirklich gehaßt hat. Bei unserer | Heidelberger Diskussion mit Derrida usw. wurde in kleinerem | Kreise die interessante Frage gestellt, ob sich Heidegger | wohl überhaupt in das politische Abenteuer[c] von 1933 einge-|lassen hätte, wenn er damals nicht in Freiburg, sondern noch | in Marburg geblieben wäre. Auch an dieser Frage ist etwas | Wahres.

Nun, ich möchte einfach meinen Eindruck Ihnen nicht vorent-|halten. Herr Ott in Bochum hat mich weniger durch Gehässigkeit [2] gereizt als durch Blindheit und methodische Torheit. Wie | kann man eine Verteidigungsschrift, wie sie der Anhang zu | der Rektorratsrede ist, dadurch kritisieren wollen, daß sie | Auslassungen von Belastendem oder für belastend Gehaltenem[d] | enthält. Das ist ein hermeneutischer Mißgriff des Herrn Ott, | den ich ihm auch deutlich gesagt habe. Weit schlimmer war | aber das naive Pharisäertum der jüngeren Teilnehmer in Bochum. | Das ist auch jetzt mein ganzer Kummer bei der Farías-Affäre. | Wie soll eine solche pharisäische Generation, die in Frank-|reich wie bei uns geradezu gestreichelt wird,[e] die Lagen von | Druck aushalten und bestehen können, die eines Tages auf sie | zukommen werden.

Was nun den Beitrag von Herrn Ott betrifft, so möchte ich | Sie doch einmal bitten, Ihren eigenen Eindruck von meinem | eigenen her zu überprüfen. Ich habe nach Ihrem Brief den | Ottschen Beitrag mit Ihren Augen nochmals[f] zu lesen gesucht. Es ist | mir nicht gelungen. Ich fand[g] die kurze Seite über den Kon-|flikt mit Husserl maßvoll. Der Brief an Mahnke ist auf alle | Fälle ein Dokument, das man nicht zitieren würde, wenn man | gehässig gesinnt wäre. Ferner bitte ich Sie zu beachten, mit | welchem Takt er das Fehlen Heideggers bei der Beerdigung von[h] | Husserl unausgesprochen gelassen hat. In meinen Augen hat | er auch bei den weiteren Angaben über die Verwaltungsakte | durchaus nicht den Eindruck zu erwecken gesucht, als ob | dieselben auf das Schuldkonto von Heidegger gingen. Ich habe da doch den Eindruck, daß Sie mit einer gewissen Überempfind-|lichkeit indirekte Belastungen verleumderischer Art vermuten, | die ein unbefangener Leser so nicht verstehen kann. Schließ-|lich bin ich doch selbst sehr sensibilisiert, und bin so viel | Schlimmeres[i] gewohnt, wenn es sich um üble Nachrede gegen | Heidegger handelt, daß Herr Ott alles in allem als ein redlicher | Mann erscheint, der nur manchmal seine wissenschaftliche Red-|lichkeit

mit leichten Einfärbungen mischt. Auf alle Fälle | scheint mir das aber bei ihm im Abklingen zu sein, und ich | bemühe mich meinerseits, alle Verschärfungen von Spannungen | zu mildern. Bitte verstehen Sie auch diesen Brief als einen | Beitrag zu diesem Ziele.

Mit den besten Grüßen!
HGGadamer

---

[a] anschließen; Gad[2]] anschließen Gad; [b] imperialistischen Gad[2]] imperalistischen Gad; [c] Abenteuer] Aben teuer Gad • Aben-teuer Gad[2]; [d] belastend Gehaltenem Gad[2]] Belastet gehaltenem Gad; [e] wird, Gad[2]] wird Gad; [f] Augen nochmals[2]] Augen Gad; [g] fand *corr* ed] fan d Gad; [h] Beerdigung von *corr* ed] Beerdigungvon Gad; [i] Schlimmeres Gad[2]] schlimmeres Gad

***

Heidelberg, 11 Aprilie 1988

[1] Stimate domnule von Herrmann,

Vă mulțumesc pentru scrisoarea plină de veşti bune, care m-au mai liniştit un pic. Boala de care am suferit toamna trecută m-a forțat, din nefericire, să amîn unele | sarcini pentru acest an, şi să mă bazez astfel | pe capacitatea mea scăzută de lucru. Cu toate acestea, sper | că voi putea duce la bun sfîrşit tot ce ne priveşte pe noi. | Aş scrie cu bucurie prefața anuarului; | din moment ce am timp pînă la începutul verii, sînt încreză-|tor.

Astăzi vă scriu mai ales în privința volumului despre Husserl. Şi | eu sînt foarte impresionat de efortul depus în acest volum. Dar permiteți-mi un cuvînt despre contribuția lui Ott[136]. | Am fost poate primul care a citit contribuția lui pentru că, | după

[136] Născut în 1931, Hugo Ott este profesor emerit de istorie economică la Universitatea din Freiburg i.Br. El a publicat o biografie a lui Heidegger sub titlul: *Martin Heidegger. Unterwegs zu seiner Biographie*, Campus, Frankfurt am Main, 1988 (1992[2]).

experiența din Bochum, m-am așteptat la ce e mai rău. Trebuie să vă mărturisesc că | am fost plăcut surprins. Iar critica lui | la adresa cărții lui Farías, care mi-a căzut în mînă, mi s-a părut pe deplin îndreptățită. În ambele cazuri, nu contest că se poate simți un anumit resentiment de profunzime. Pentru mine, chestiunea este cît se poate de clară. Ott este unul dintre catolicii | cu contacte în regiune, care s-a întîmplat să ajungă la Heidegger prin | studiile sale ale arhivelor, și s-a simțit provocat de el. Nu | greșește deloc atunci cînd spune că Heidegger într-adevăr a urît abuzul imperia-| list al conducerii | bisericii catolice din Freiburg de la acea vreme. În cadrul | discuției cu Derrida, care a avut loc la Heidelberg | a fost ridicată întrebarea interesantă, în cadrul unui cerc | mai restrîns, dacă Heidegger | s-ar fi lăsat atras în aventura politică din 1933 dacă nu ar fi fost în Freiburg la vremea respectivă, dacă ar fi rămas la Marburg. Și această întrebare are ceva | adevărat în ea.

Ei bine, nu vreau să-mi | ascund impresia față de dvs. Domnul Ott din Bochum m-a iritat mai puțin prin maliționzitate [2] decît prin orbire și nesăbuință metodică. Cum | se poate gîndi cineva să critice o apologie cum este cea din anexa la Discursul Rectoral | spunînd că ea conține omisiuni incriminatoare sau care ar putea fi considerate incriminatoare? Aceasta este o greșeală hermeneutică a domnului Ott, | pe care i-am arătat-o și eu în chipul cel mai clar. Mult mai rău a fost | însă fariseismul naiv al tinerilor participanți de la Bochum. | Aceasta este, de asemenea, și tristețea mea în privința cazului Farías. | Cum va face față o asemenea generație de farisei, care este de-a dreptul răsfățată acum atît în Fran-| ța, cît și la noi, situațiilor | dificile cu care va trebui să se confrunte într-o zi?

În ceea ce privește contribuția domnului Ott, aș dori să vă rog încă o dată să reflectați asupra impresiei dvs. pornind de la propria mea impresie. | După primirea scrisorii dvs., am încercat să citesc din nou articolul lui Ott și prin ochii dvs. | Nu am reușit. Mi s-a părut că scurtul pasaj despre conflictul cu Husserl a fost

tratat moderat. Scrisoarea către Mahnke[137] este însă | un document pe care nimeni nu l-ar cita | dacă n-ar fi rău intenționat. În plus, vă rog să observați | cu cît tact a ocolit chestiunea absenței lui Heidegger de la la înmormîntarea lui Husserl. După părerea mea, | prin informațiile suplimentare pe care le-a prezentat despre actele administrative, nu a încercat absolut deloc să dea impresia că | ar fi dovezi ale vinovăției lui Heidegger. Am impresia că, din cauza unei anumite hipersensibilități, dvs. presupuneți existența unor acuzații indirecte de natură calomnioasă în formulări care nu ar fi percepute deloc așa de către un cititor imparțial. La urma | urmei, eu însumi am devenit foarte sensibil și sînt | obișnuit cu lucruri mult mai rele, cînd vine vorba de discursuri calomnioase | la adresa lui Heidegger, însă domnul Ott acționează în general ca un om onest | care dă însă uneori un colorit aparte ones-| tității sale științifice. În orice caz | mi se pare că această tendință se estompează, iar eu | mă străduiesc, în ceea ce mă privește, să atenuez orice tensiune | care se agravează. Vă rog să înțelegeți și această scrisoare ca | un efort în această direcție.

Cu cele mai calde salutări!
HGGadamer

[137] Dietrich Mahnke (1884-1939), filozof și istoric al matematicii, din 1927 profesor la Universitatea din Marburg. S-a ocupat de Leibniz.

Postfață

Martin Heidegger nu a fost antisemit

Presupusul antisemitism al lui Martin Heidegger este infirmat de următoarele fapte:

Cea mai bună prietenă din tinerețe a lui Elfride Heidegger, Elisabeth Blochmann, pe jumătate evreică, a fost și prietena, și iubita lui Martin Heidegger, rămînînd prietenă a cuplului pînă la moartea lor. Cînd a emigrat în 1933, ea a primit prin mijlocirea lui Heidegger un post în Anglia.

Edmund Husserl, un evreu, a fost din 1919 și pînă în 1933 un prieten asemenea unui tată pentru Martin Heidegger. Lui i-a fost dedicată de către acesta lucrarea *Ființă și timp*. În numeroasele drumuri de la Marburg la Todtnauberg și înapoi, familia Heidegger înnopta de fiecare dată în Freiburg, pe Lorettostraße, la Husserl. Ruperea prieteniei a avut loc în mai 1933 la inițiativa soților Husserl, care își dăduseră seama că Martin Heidegger nu a dus mai departe fenomenologia lui Husserl, ci că a apucat pe propriul său drum al gîndirii. Ca rector nou ales, prima măsură a lui Martin Heidegger a fost aceea de a se îngriji ca suspendările introduse de predecesorul său, profesorul Sauer, suspendări ce priveau patru docenți evrei din Facultatea de Filozofie, să fie iarăși anulate printr-un decret al guvernului badez din 28 aprilie 1933. Edmund Husserl a primit și în semestrul de vară al anului 1933, în timpul rectoratului lui Heidegger, prin canalele oficiale, înștiințarea că putea iarăși să țină prelegeri.

Semi-evreul Werner Brock a rămas asistentul lui Heidegger pînă în septembrie 1933, cînd cu sprijinul lui Martin Heidegger a primit un post în Anglia. – Atîta vreme cît Heidegger a fost

rector, profesorul și directorul de clinică evreu Thannhauser a putut fi ținut la universitate.

Martin Heidegger a interzis arderea de cărți pusă la cale de național-socialiști. Cărțile lui Husserl au rămas neatinse în Facultatea de Filozofie [*Philosophischen Seminar*].

Prietenia strînsă cu soții evrei Szilasi a ținut din 1919 pînă la moartea lui Wilhelm Szilasi în 1966 și a continuat cu Lily Szilasi pînă la moartea sa. Cînd elevul evreu Karl Löwith, care avea grijă din cînd în cînd de copiii familiei Heidegger, l-a revăzut pentru prima oară după război pe Martin Heidegger, el și-a îmbrățișat profesorul și a rămas de atunci legat de el printr-o prietenie.

Hannah Arendt, eleva sa evreică și iubită din perioada marburgheză, a reluat din 1950 relația de prietenie cu Heidegger. I-a vizitat pe soții Heidegger în august 1975 pentru ultima dată, înainte ca ea să moară în decembrie 1975.

În *Caietele Negre* există observații mai degrabă periferice despre evreime și ele derivă din critica adusă omenirii moderne. Acestea privesc în egală măsură catolicismul roman, americanismul, bolșevismul, mai departe tehnica, știința și universitatea, și nu în ultimul rînd național-socialismul. În loc să se lase indus în eroare de defăimări, lozinci și monștri conceptuali, cititorul doritor va putea judeca pornind chiar de la scrierile lui Heidegger însele.

Hermann Heidegger († 13.I.2020)

Bibliografie

Opere

Hannah Arendt și Karl Jaspers

H. Arendt, K. Jaspers, *Correspondence 1926-1969*, trad. de Robert Kimber and Rita Kimber, L. Kohler – H. Saner (eds.), Piper, New York, 1985.

Hedwig Conrad-Martius

H. Conrad-Martius, *Phänomenologie und Spekulation*, în *Rencontre-Encounter-Begegnung. Festschrift für F.J.J. Buytendijk*, ediție îngrijită de M.J. Langeveld, Utrecht-Antwerpen, 1957, pp. 116-128. Ediția engleză: *Phenomenology and Speculation*, în *Philosophy Today*, 3, 1959, pp. 43-51.

H. Conrad-Martius, *Die transzendentale und die ontologische Phänomenologie*, în *Schriften zur Philosophie. Gesammelte kleinere Schriften*, ediție îngrijită de E. Avé-Lallemant, Bd. III, Kösel, München, 1963-1965, pp. 385-402.

Hans-Georg Gadamer

H.-G. Gadamer, *I sentieri di Heidegger*, trad. it. de R. Cristin, Marietti, Genova, 1987.

Georg Wilhelm Friedrich Hegel

G.W.F. Hegel, *Phänomenologie des Geistes*, Felix Meiner, Hamburg, 1952.

Martin Heidegger

M. Heidegger, *Die Stege des Anfangs (1944)*, în *Gesamtausgabe*, Bd. 72, hrsg. v. F.-W. von Herrmann, Vittorio Klostermann, Frankfurt am Main (în pregătire).

M. Heidegger, *Die Grundprobleme der Phänomenologie*, în *Gesamtausgabe*, Bd. 24, hrsg. v. F.-W. von Herrmann, Vittorio Klostermann, Frankfurt am Main, 1975. (M. Heidegger, *Problemele fundamentale ale fenomenologiei*, trad. de B. Mincă și S. Lavric, București, Humanitas, 2006.)

M. Heidegger, *Wegmarken*, în *Gesamtausgabe*, Bd. 9, Abt. 1: *Veröffentlichte Schriften 1910-1976*, hrsg. v. F.-W. von Herrmann, Vittorio Klostermann, Frankfurt am Main, 1976. (M. Heidegger, *Repere pe drumul gîndirii*, trad. de Th. Kleininger și G. Liiceanu, București, Editura Politică, 1988.)

M. Heidegger, *Vom Wesen der menschlichen Freiheit. Einleitung in die Philosophie*, în *Gesamtausgabe*, Bd. 31, hrsg. v. H. Tietjen, Vittorio Klostermann, Frankfurt am Main, 1982.

M. Heidegger, *Aus der Erfahrung des Denkens*, in *Gesamtausgabe*, Bd. 13, Abt. 1: *Veröffentliche Schriften 1910-1976*, hrsg. v. H. Heidegger, Vittorio Klostermann, Frankfurt am Main, 1983.

M. Heidegger, *Schelling. Vom Wesen der menschlichen Freiheit* (1809), în *Gesamtausgabe*, Bd. 42, hrsg. v. I. Schüßler, Vittorio Klostermann, Frankfurt am Main, 1988.

M. Heidegger, *Ontologie. Hermeneutik der Faktizität*, in *Gesamtausgabe*, Bd. 63, hrsg. v. K. Bröcker-Oltmanns, Vittorio Klostermann, Frankfurt am Main, 1988. (M. Heidegger, *Ontologie. Hermeneutica facticității*, trad. de Ch. Ferencz-Flatz, Humanitas, București, 2008.)

M. Heidegger, *Beiträge zur Philosophie (Vom Ereignis)*, în *Gesamtausgabe*, Bd. 65, hrsg. v. F.-W. von Herrmann, Vittorio Klostermann, Frankfurt am Main, 1989.

M. Heidegger, *Die Grundbegriffe der Metaphysik. Welt – Endlichkeit – Einsamkeit*, în *Gesamtausgabe*, Bd. 29/30, hrsg. v. F.-W. von Herrmann, Vittorio Klostermann, Frankfurt am Main, 1992.

(M. Heidegger, *Conceptele fundamentale ale metafizicii. Lume – finitudine – singurătate*, trad. de P.G. Sandu, Humanitas, București, 2019).

M. Heidegger, *Écrits politiques 1933-1996*, prés., tr. et notes par F. Fédier, Gallimard, Paris, 1995.

M. Heidegger, *Phänomenologie des religiösen Lebens*, în *Gesamtausgabe*, Bd. 60, Abt. 2: *Vorlesungen*, hrsg. v. M. Jung und Th. Regehly, Vittorio Klostermann, Frankfurt am Main, 1995.

M. Heidegger, *Besinnung*, în *Gesamtausgabe*, Bd. 66, Abt. 3: *Unveröffentlichte Abhandlungen. Vorträge – Gedachtes*, hrsg. v. F.-W. von Herrmann, Vittorio Klostermann, Frankfurt am Main, 1997.

M. Heidegger, *Die Geschichte des Seyns*, în *Gesamtausgabe*, Bd. 69, hrsg. v. P. Trawny, Vittorio Klostermann, Frankfurt am Main, 1998.

M. Heidegger, *Metaphysik und Nihilismus*, în *Gesamtausgabe*, Bd. 67, Abt. 3: *Unveröffentliche Abhandlungen*, hrsg. v. H.-J. Friedrich, Vittorio Klostermann, Frankfurt am Main, 1999.

M. Heidegger, *Die Selbstbehauptung der deutschen Universität*, în *Reden und andere Zeugnisse eines Lebensweges*, în *Gesamtausgabe*, Bd. 16, Abt. 1: *Veröffentlichte Schriften 1910-1976*, hrsg. v. H. Heidegger, Vittorio Klostermann, Frankfurt am Main, 2000.

M. Heidegger, *Bemerkungen zu einigen Verleumdungen, die immer wieder kolportiert werden* (1950), în *Reden und andere Zeugnisse eines Lebensweges, Gesamtausgabe*, Bd. 16, Abt. 1: *Veröffentlichte Schriften 1910-1976*, hrsg. v. H. Heidegger, Vittorio Klostermann, Frankfurt am Main, 2000, pp. 468-469.

M. Heidegger, *Vom Wesen der Wahrheit*, în *Sein und Wahrheit*, în *Gesamtausgabe*, Bd. 36/37, hrsg. v. H. Tietjen, Vittorio Klostermann, Frankfurt am Main, 2001, pp. 81-264.

M. Heidegger, *Holzwege*, în *Gesamtausgabe*, Bd. 5, Abt. 1: *Veröffentlichte Schriften 1910-1976*, hrsg. v. F.-W. von Herrmann, Vittorio Klostermann, Frankfurt am Main, 2003².

M. Heidegger, *Über den Anfang*, în *Gesamtausgabe*, Bd. 70, hrsg. v. P.-L. Coriando, Vittorio Klostermann, Frankfurt am Main, 2005.

M. Heidegger, *„Mein liebes Seelchen!". Briefe Martin Heideggers an seine Frau Elfride 1915-1970*, hrsg. v. G. Heidegger, Deutsche Verlags-Anstalt, München, 2005.

M. Heidegger, *Das Ereignis*, in *Gesamtausgabe*, Bd. 71, hrsg. v. F.-W. von Herrmann, Vittorio Klostermann, Frankfurt am Main, 2009.

M. Heidegger, *Überlegungen II-VI (Schwarze Hefte 1931-1938)*, in *Gesamtausgabe*, Bd. 94, Abt. 4: *Hinweise und Aufzeichnungen*, hrsg. v. P. Trawny. Vittorio Klostermann, Frankfurt am Main, 2014.

M. Heidegger, *Überlegungen VII-XI (Schwarze Hefte 1938/39)*, in *Gesamtausgabe*, Bd. 95, Abt. 4: *Hinweise und Aufzeichnungen*, hrsg. v. P. Trawny, Vittorio Klostermann, Frankfurt am Main, 2014.

M. Heidegger, *Überlegungen XII-XV (Schwarze Hefte 1939-1941)*, in *Gesamtausgabe*, Bd. 96, Abt. 4: *Hinweise und Aufzeichnungen*, hrsg. v. P. Trawny, Vittorio Klostermann, Frankfurt am Main, 2014.

M. Heidegger, *Anmerkungen I-V (Schwarze Hefte 1942-1948)*, in *Gesamtausgabe*, Bd. 97, Abt. 4: *Hinweise und Aufzeichnungen*, hrsg. v. P. Trawny, Vittorio Klostermann, Frankfurt am Main, 2015.

Edmund Husserl

E. Husserl, *Briefe an Roman Ingarden. Mit Erläuterungen und Erinnerungen an Husserl* („Phaenomenologica", 25), hrsg. v. R. Ingarden, Nijhoff, Den Haag, 1968.

Hans Jonas

H. Jonas, *Wandlungen und Bestand. Vom Grunde der Verstehbarkeit des Geschichtlichen*, in V. Klostermann (Hrsg.), *Durchblicke. Martin Heidegger zum 80. Geburtstag*, Vittorio Klostermann, Frankfurt am Main, 1970.

Edith Stein

E. Stein, *Endliches und ewiges Sein. Versuch eines Aufstiegs zum Sinn des Seins*, hrsg. v. L. Gelber und R. Leuven (ESW, II), Herder, Louvain-Freiburg-Basel-Wien 1950, 1962², 1986³.

(E. Stein, *Ființă finită și ființă eternă*, trad. de P.G. Sandu, Editura Carmelitană, București, 2011.)

E. Stein, *Potenz und Akt. Studien zu einer Philosophie des Seins*, Eingeführt und bearbeitet von H.R. Sepp (ESGA, 10), Herder, Freiburg-Basel-Wien, 2005.

E. Stein, *Selbstbildnis in Briefen III. Briefe an Roman Ingarden*, Einleitung von H.-B. Gerl-Falkovitz, Bearbeitung und Anmerkungen M.A. Neyer, Fußnoten mitbearbeitet von E. Avé-Lallemant (ESGA, 4), Herder, Freiburg-Basel-Wien, 2005². (E. Stein, *Autoportret în scrisori III. Scrisori către Roman Ingarden*, traducere de I. Măldărășanu, Editura Carmelitană, București, 2014)

E. Stein, *Endliches und ewiges Sein. Versuch eines Aufstiegs zum Sinn des Seins*, Anhang: *Martin Heideggers Existenzphilosophie – Die Seelenburg*, Eingeführt und bearbeitet von A.U. Müller (ESGA, 11-12), Herder, Freiburg-Basel-Wien, 2006.

E. Stein, *Selbstbildnis in Briefen. II. Zweiter Teil: 1933-1942*, Einleitung von H.-B. Gerl-Falkovitz, Bearbeitung und Anmerkungen M.A. Neyer, 2. Auflage durchgesehen und überarbeitet von H.-B. Gerl-Falkovitz (ESGA, 3), Herder, Freiburg-Basel-Wien, 2006².

Studii

F. Alfieri, *Il serrato confronto con la fenomenologia husserliana in* Potenza e atto *di Edith Stein. Al limite della fenomenologia tradizionale*, in *Edmund Husserl e Edith Stein. Due filosofi in dialogo* („Filosofia", 62), A. Ales Bello – F. Alfieri (eds.), Morcelliana, Brescia, 2015, pp. 41-99.

D. Di Cesare, *Heidegger e gli ebrei. I „Quaderni neri"*, Bollati Boringhieri, Torino, 2014.

D. Di Cesare, *Heidegger & Sons. Eredità e futuro di un filosofo*, Bollati Boringhieri, Torino, 2015.

F. Fédier, *Heidegger: Anatomie d'un scandale*, Laffont, Paris, 1988.

F. Fédier, *Regarder voir*, Les Belles Lettres, Paris, 1995.

F.-W. von Herrmann, *Die Selbstinterpretation Martin Heideggers*, Anton Hain, Meisenheim am Glan, 1964.

F.-W. von Herrmann, *Zeitlichkeit des Daseins und Zeit des Seins. Grundsätzliches zur Interpretation von Heideggers Zeit-Analysen*, în *Philosophische Perspektiven. Ein Jahrbuch VI*, hrsg. von R. Berlinger und E. Fink, Vittorio Klostermann, Frankfurt am Main, 1972, pp. 198-210.

F.-W. von Herrmann, F. Alfieri, *Martin Heidegger. La vérité sur ses* Cahiers noirs, trad. de P. David, Gallimard, Paris, 2018.

I. Kern, *Einleitung des Herausgebers*, în E. Husserl, *Zur Phänomenologie der Intersubjektivität. Texte aus dem Nachlaß. Dritter Teil, Gesammelte Werke*, Bd. XV, hrsg. v. I. Kern, Nijhoff, Den Haag, 1973, pp. XV-LXX.

H. Ott, *Martin Heidegger. Unterwegs zu seiner Biographie*, Campus, Frankfurt am Main, 1988.

P. Trawny, *Martin Heideggers Phänomenologie der Welt*, Alber-Verlag, Freiburg, München, 1997.

P. Trawny, *Die Zeit der Dreieinigkeit, Untersuchungen zur Trinität bei Hegel und Schelling*, Könighausen und Neumann, Würzburg, 2002.

P. Trawny, *Heidegger und der Mythos der jüdischen Weltverschörung*, Klostermann, Frankfurt am Main, 2015[3].

F. Volpi, *La selvaggia chiarezza. Scritti su Heidegger*, Adelphi, Milano, 2011.

E. Tugendhat, *Der Wahrheitsbegriff bei Husserl und Heidegger*, De Gruyter, Berlin, 1970.

Th. Vongehr, „Der liebe Meister". *Edith Stein über Edmund und Malvine Husserl*, în *Polis und Kosmos. Perspektiven einer Philosophie des Politischen und einer philosophischen Kosmologie. Eberhard Avé-Lallemant zum 80. Geburtstag*, hrsg. v. D. Gottstein und H.R. Sepp, Königshausen & Neumann, Würzburg, 2008, pp. 272-295.

B. Welte, *Gedenkschrift der Stadt Meßkirch an ihren Sohn und Ehrenbürger Professor Martin Heidegger*, H. Schönebeck, Meßkirch, 1977.

INDICE DE NUME

A
Ales Bello, A. 356, 449
Alfieri, A. 10
Alfieri, F. 3, 7, 9-10, 10, 11-23, 23, 26, 30, 31, 33, 35, 59-393, 59, 356, 395-441, 395, 449, 450
Anaximandru 107
Apostolescu, I. 1, 4, 10
Arendt, H. 386, 441, 444, 445
Aristotel 51, 57, 144, 204, 363, 372
Augustin din Hippo (Sf.) 50
Avé-Lallemant, E. 355, 398, 445, 449
Azzoni, G.10

B
Bachofen, J. J. 121
Barmat, J. 254, 255
Barth, K. 228, 229
Bäumler (Baeumler), A. 64, 98, 121, 122
Bejinariu, A. 3, 10
Benz, W. 322
Bergson, H. 178
Berlinger, R. 12, 450
Bertoletti, I. 9
Bertossa, F. 10
Biasi, S. 10
Bičerskis, R. 10
Blochmann, E. 386, 443
Brock, W. 443
Bröcker-Oltmanns, K. 51, 446
Brunschvicg, L. 164
Bülow, U. von 9

C
Conrad-Martius, H. 351-356, 445
Coriando, P.-L. (P.) 38, 389, 447
Cristin, R. 432, 445

D
David, P. 10, 450
Derrida, J. 430, 433, 437, 440
Descartes, R. 57, 165, 166, 199, 200, 204, 214
Di Cesare, D. 284, 291, 294, 392, 399, 400, 449
Dilthey, W. 178
Domarus, M. 253

F
Farías, V. 22, 403, 415-417, 421-426, 437, 438, 440
Fédier, F. 10, 391, 392, 416, 417, 421, 423, 424, 426, 447, 449
Fehér, I. 10, 44

Fichte, J. G. 16, 57
Figal, G. 391
Fink, E. 404, 422, 450
Finkielkraut, A. 34
Foerster, D. 10
Freud, S. 261. 276
Friedrich, H.-J. 38, 286, 447

G

Gadamer, H.-G. 11, 22, 395, 403, 404, 412, 413, 415-417, 420, 421, 423, 425, 427, 429, 430, 432-434, 436, 437, 439, 441, 445
Gelber, L. 397, 449
George, S. 157, 182, 232, 233, 275
Gerl-Falkovitz, H.-B. 396-398, 449
Goethe, J. W. 193, 204
Gottstein, D. 400, 450
Graml, H. 322
Grondin, J. 10

H

Hackett, J. 10
Hegel, G. W. F. 16, 29, 43, 45, 46, 56, 204, 317, 369, 445, 450
Heidegger, Arnulf 3, 7-8, 8, 9
Heidegger, Elfride (Petri, E.) 48, 49, 402, 443, 448
Heidegger, Fritz 406, 414
Heidegger, Heinrich 406, 413, 414
Heidegger, Hermann 3, 8, 9, 19, 30, 32, 162, 313, 385-387, 443-444, 444
Heidegger, Jörg 8
Heidegger, Martin, *passim*
Held, K. 29
Heraclit 106, 107
Herrmann, F.-W. von 3, 4, 7, 8, 9-10, 9, 10, 11-23, 11, 15, 23, 25-58, 25, 26, 35, 36, 38, 39, 54, 104, 106, 246, 363, 385, 387, 389-392, 395, 400-408, 411-417, 420, 421, 424, 429, 430, 432, 436, 437, 439, 446-448, 540
Herrmann, V. von 9
Heyse, H. 119, 162-164, 184
Hitler, A. 20, 21, 35, 66, 83, 86, 110, 116, 238, 253, 296-299, 302, 309, 311, 315, 320, 321, 327, 328, 333, 335, 345, 346, 348, 377, 390, 396, 422, 425
Hölderlin, J. Ch. F. 36, 56, 123, 124, 127, 134, 169, 194, 232, 248, 263, 264, 275, 386, 388, 389, 401
Honecker, M. 398
Husserl, E. 51, 52, 57, 103, 149, 268, 291, 296, 300, 341-343, 348-357, 398-400, 409, 437-441, 443, 448-450
Husserl, M. 350

I

Iadicicco, A. 243
Imhof, B. 399
Ingarden, R. 351, 355, 356, 398, 448, 449
Inishev, I. 10

J
Jaspers, K. 163, 309, 386, 446
Jonas, H. 44, 448

K
Kant, I. 15, 16, 57
Kern, I. 352, 450
Kierkegaard, S. A. 51, 95, 333, 388
Klages, L. 98
Klostermann, V. 44
Kohler, L. 386, 445
Kutisker, I. B. 254, 255

L
Lacoue-Labarthe, Ph. 433
Langeveld, M. J. 352, 445
Lazarovici Vereş, R. 10
Leibniz, G. W. von 42, 204, 441
Leuven, R. 397, 448
Litwinow M. M. 261, 278, 279
Löwith, K. 44, 444
Luther, M. 51

M
Mahnke, D. 438, 441
Marx, K. 369
Menestrina, G. 9
Menestrina, L. 10
Miles, M. 10
Minelli, E. 9
Müller, A. U. 397. 449
Mussolini, B. 297, 315

N
Neyer, M. A. 396, 398, 449
Newton, I. 42
Nietzsche, F. W. 15, 45, 95, 121, 140, 151, 169, 200, 202, 204, 205, 262, 263, 275, 283-286, 300, 332, 333, 386, 388, 401

O
Ott, H. 437-441, 450

P
Parati, E. 10
Parmenide 107
Pascal, B. 163, 164
Pavel, Apostol (Sf.) 50
Petri, E. (cf. Heidegger, Elfride)
Pflaumer, R. 412, 413
Platon 317
Pöggeler, O. 58, 386
Pöltner, G. 10

R
Radek, K. 278, 279
Radloff, B. 10
Reck, H.-J. 10
Rilke, R. M. 232, 234, 275
Ritte, M. 10
Rosenberg, A. 300, 342, 343

S
Sandu, P. G. 3, 10, 447, 449
Saner, H. 386, 445
Sartre, J.-P. 416
Savian Filho, J. 10
Schelling, F. W. J. 16, 29, 43, 193, 375, 446, 450
Schiariti, M. 10
Schröter, M. 375
Schüßler, I. 41, 43, 446

Sepp, H. R. 343, 395, 400, 449, 450
Severino, E. 10
Stein, E. 355, 356, 395-400, 448-450
Sternberger, D. 293, 311
Szilasi, L. 444
Szilasi, W. 444

T
Teruel, P. J. 10
Toma din Aquino (Sf.) 141
Tietjen, H. 37, 107, 446, 447
Tillich, P. 311
Trawny, P. 27-36, 38-41, 47, 62, 156, 191, 249, 294, 295, 384, 387, 389, 401, 402, 447, 448, 450
Tricarico, C. F. 10
Tugendhat, E. 408, 409, 450

U
Ulmer, K. 409
Urban, A. 9

V
Vereş, O. 10
Vetter, H. 10
Villani, A. 10
Volpi, F. 385-387, 432, 450
Vongehr, Th. 399, 400, 450

W
Wagner, R. 216
Weiß, H. 322
Welte, B. 406, 414, 450
Wucherer-Huldenfeld, A. 10

Y
Yang, D. 10

Cuprins

Prefață 7
Mulțumiri 9
Introducere 11

Capitolul întîi (Friedrich-Wilhelm von Herrmann)
Lămuriri necesare în privința *Caietelor Negre*
Dincolo de instrumentalizarea naivă, care a fost înscenată
pe baza prezumpțiilor unor interpretări facile 25
1. Observații preliminare referitoare la *Caietele Negre*
sau „Carnetele de notițe" ale lui Martin Heidegger 25
2. Originea confuziei în interpretarea *Caietelor Negre* 27
3. Poziția „caietelor de însemnări" sau a „caietelor de mușama
neagră" ale lui Martin Heidegger în cadrul operei sale
luate în ansamblu 35
4. Pasajele din *Caietele Negre* care fac referire la evrei sînt
irelevante din perspectivă filozofic-sistematică 44
5. De ce gîndirea onto-istorică lui Martin Heidegger exclude
antisemitismul 46
6. Anvergura și importanța drumului gîndirii lui
Martin Heidegger 48
6.1. Experiența de gîndire originară a unei a unei
„filozofii a vieții concrete" 48
6.2. Prelegerile ținute de Heidegger între 1919
și 1923 și direcția indicată de ele pentru elaborarea
fenomenologiei hermeneutice a vieții factice 50
6.3. Prelegerile marburgheze din 1923/24 – 1928 ca etape
intermediare către prima mare operă, *Ființă și timp* 52
6.4. Descoperirea caracterului istoric al ființei însăși
și drumul către gîndirea onto-istorică 54

Capitolul doi (Francesco Alfieri)
Caietele Negre
O analiză istorico-critică *sine glossa* 59
1. Prefață „pentru cei puțini – pentru cei singulari" 59
2. Reflecții II-VI – *Caietele Negre* 1931-1938 62
2.1. Fermitatea poziției lui Heidegger în privința național-socialismului 62
2.2. Dezrădăcinare (*Entwurzelung*), sol (*Boden*) și cuvintele compuse din ele: „originea" și întrebuințarea lor non-politică 122
3. Reflecții VII-XI – *Caietele Negre* 1938/39 156
3.1. „Distanțarea" explicită de național-socialism și motivul *tăcerii sale active* 156
3.2. „Omul modernității" versus „omul viitorului" 190
4. Reflecții XII-XIV: *Caietele Negre* 1939-1941 249
4.1. Viziunea național-socialistă asupra lumii: „efectele distrugătoare" ale acestei viziuni asupra „culturii" 249
4.2. „Distrugerea" (*Zerstörung*) invizibilă ca presupoziție ascunsă a „pustiirii" (*Verwüstung*) vizibile 260
5. Adnotări I-V – *Caietele Negre* 1942-1948 295
5.1. Să-i dăm lui Heidegger cuvîntul: „Nu spun asta pentru a mă apăra, ci doar ca o constatare" 295
5.2. „Autoanihilare" (*Selbstvernichtung*): de la *Reflecții* la *Adnotări* 357
6. Postscriptum 383

Capitolul trei (Francesco Alfieri)
Despre corespondența nepublicată a lui Friedrich-Wilhelm von Herrmann 395
1. Cuvînt înainte – Edith Stein și Martin Heidegger 395
2. Criteriile prezentei ediții 404
3. Cele trei scrisori din corespondența dintre Heidegger și von Herrmann 404

3.1. Martin Heidegger către von Herrmann:
Scrisoarea nr. 1 408
3.2. Martin Heidegger către von Herrmann:
Scrisoarea nr. 2 411
3.3. Heinrich Heidegger către von Herrmann:
Scrisoarea nr. 3 414
4. Hans-Georg Gadamer și cazul Farías, din 1987 415
4.1. Gadamer către von Herrmann: *Scrisoarea nr. 1* 421
4.2. Gadamer către von Herrmann: *Scrisoarea nr. 2* 430
4.3. Gadamer către von Herrmann: *Scrisoarea nr. 3* 437

Postfață. Martin Heidegger nu a fost antisemit 443

Bibliografie 445
Opere 445
Studii 449
Indice de nume 451

La începutul anului 2013 am aflat că în *Caietele Negre* există locuri în care Heidegger discută tema evreilor sau pe cea a iudaismului (universal). Am înțeles imediat că publicarea acestor *Caiete Negre* va da naștere unor nesfîrșite dezbateri internaționale. Chiar în primăvara lui 2013 l-am rugat pe profesorul Friedrich-Wilhelm von Herrmann – ultimul asistent al bunicului meu și, potrivit unei dedicații scrise de el, cel care avea să fie principalul editor al operelor sale complete – să-și spună părerea despre aceste *Caiete Negre*, dar mai ales despre pasajele privitoare la evrei ce pot fi găsite acolo și care deveniseră deja publice, din perspectiva profundei sale cunoașteri a gîndirii lui Martin Heidegger.

În articolele și studiile despre *Caietele Negre* începeau să se răspîndească foarte repede expresii foarte pregnante precum „antisemitism onto-istoric" sau „antisemitism metafizic". Prima întrebare care se ridică în acest context este următoarea: „Se poate vorbi, în genere, de un antisemitism inerent gîndirii heideggeriene?" Profesorul von Herrmann expune, în această lucrare, propriul său răspuns la această întrebare. El a găsit în persoana profesorului Francesco Alfieri de la Universitatea Pontificală Laterană un colaborator, care ne oferă aici o analiză filologică de ansamblu a volumelor 94, 95, 96 și 97 din operele complete, ceea ce face cu putință o nouă perspectivă hermeneutică asupra *Caietelor Negre*.

(din *Prefața* lui Arnulf Heidegger)

Că marii profeți sînt evrei este un fapt al cărui mister nu a fost încă elucidat. (Notă pentru măgari: observația nu are nicio legătură cu „antisemitismul", care este la fel de nechibzuit și reprobabil [...].)

(M. Heidegger, *Adnotări* II [77])

